

Μηχανογραφημένη

**ΚΟΙΝΩΦΕΛΕΣ ΙΔΡΥΜΑ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Σ. ΩΝΑΣΗΣ**

**ΕΚ ΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ**

H. Kivdeu dnyr der Algodamr.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΑΝΑΧΑΡΣΙΔΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἀπὸ τοῦ

ΑΒΒΑ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ

Μετ' ἐξ ἑαυτοῦ διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἡμεῖς ἀναχάρσιδος
καὶ ἄλλοι ἐκδοθέντες μετὰ τὸν ἀναχάρσιδος ἀπὸ τῶν

ἀπὸ τοῦ

ἁγίου πνεύματος ἐκδοθέντες. Συμβούχου

ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗ ΚΟΥΡΘΗΠΑΛΑΤΟΥ

ΤΟΥ

ΕΞ ΑΓΧΙΑΛΟΥ

Ἰζωρ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

Ἐκ τῆς ἁγίας ἱστορίας

καὶ τῆς ἁγίας ἱστορίας τοῦ ἁγίου ἁναχάρσιδος

1819.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΘ΄.

Ἀκολουθία τῆς περιηγήσεως εἰς Ἡλιδα. —
Ξενοφῶν εἰς Σκιλλοῦντα.

§. α'. **Ο** Ξενοφῶν κατοίκει εἰς Σκιλλοῦντα, πολίχνιον, ἀπέχον τῆς Ὀλυμπίας εἴκοσι στάδια (1). Πρὸ χρόνων τινῶν, αἱ ταραχαὶ τῆς Πελοποννήσου τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἀπομακρυνθῆ ἔκειθεν (2), καὶ νὰ ζῆ εἰς Κόρινθον, ὅπου κατ' ἀρχὰς τὸν ἠντάμωσα, ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα (3). Ἀφ' οὗ αἱ διαληφθεῖσαι ταραχαὶ ἔπαυσαν, ἐπανῆλθεν εἰς Σκιλλοῦντα (4)· καὶ μετὰ τὰς ἐορτὰς ἦλθομεν πρὸς αὐτὸν μετὸν υἱὸν τοῦ τὸν Διοδώρον, ὃς τις, εἰς ὅλον τὸ διάστημα τῶν ἐορτῶν, δὲν μᾶς ἄφησε. Τὸ ὑποστατικὸν τοῦ Ξενοφῶντος ἦτον πολλὰ εὐρύχωρον. Μέρους μὲν ἐξ αὐτοῦ ἐχρεώσκει εἰς τὴν μεγαλοδωρίαν τῶν Λακεδαιμονίων (5), τὸ δὲ ἐπίλοιπον μέρος ἠγόρασε, διὰ νὰ τὸ ἀφιερῶσιν εἰς τὴν Ἀρτεμιν, καὶ νὰ ἐκπληρῶσιν οὕτω τὴν εὐχὴν, τὴν ὁποίαν, ἐπιτρέφων ἀπὸ τὴν Περσίαν, ἔταξε. Τὸ δέκατον τῶν εἰσοδουμάτων μετεχειρίζετο διὰ τὰ ἔξοδα τοῦ ναοῦ, τὸν ὁποῖον ἔκτισεν εἰς τιμὴν τῆς Θεᾶς, καὶ διὰ τὴν μεγαλοπρεπῆ θυσίαν, τὴν ὁποίαν κάθε ἔτος ἔφηνε (6). Κῆπος πλησίον τούτου τοῦ ναοῦ ἀνυψώνετο, κατάκομος ἀπὸ διάφορα εἶδη ὀπωρῶν. Ὁ Σέλλα-

(1) Ξεν. Ηῦ. Ἀναβ. ε'. §. 350. (2) Διογ. β'. §. 53. Ἐρα τὸ β'. κεφ. (4) Ἐρα τὴν σημ. (5) Πausa, ε', κεφ. γ'. Δαιωρχ. παρὰ Δαιρ. β'. §. 52. (6) Ξεν. αὐτ.

νοῦς, ῥυαξ, πλήρης ἀπὸ ὀφάρια, κυλίζει μὲ βραδύτητα τὰ καθαρά του ὕδατα εἰς τὴν ποθίαν λόφου τιῶς, ῥέων ἀνάμεσα εἰς πεδιάδας, ἐν αἷς βόσκουσι ἡσυχῶς τὰ διωρισμένα εἰς θυσίαν ζῶα. Ἐσω καὶ ἔξω τῆς ἱερᾶς γῆς, θάσση καλύπτουσα τὴν πεδιάδα, ἢ τὰ ὄρη, χρηματίζουσι εἰς δορκάδας, ἐλάφους, καὶ ἀγριοχοίρους καταφύγιον (1).

§. β'. Εἰς αὐτὴν τὴν εὐδαίμονα κατοικίαν συνέγραψεν ὁ Ξενοφῶν τὰ περισσότερα τῶν συγγραμμάτων του (2), καὶ, ἀπὸ πολλοῦ χρόνου, ἔζη ζωὴν, ἀφιερωμένην εἰς φιλοσοφίαν, ἀγαθοεργίαν, γεωργίαν, θήραν, καὶ ὅλας τὰς ἀσκήσεις, ὅσαι διατηροῦσι τὴν ἐλευθερίαν τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν ὑγίαν τοῦ σώματος. Κατ' ἀρχὰς ἐφρόντισε νὰ μᾶς προμηθεύσῃ τὰς ἀνηκούσας εἰς τὴν ἡλικίαν ἡμῶν διασκεδάσεις, καὶ τὰς, οἷας θήποτε δύναται νὰ προσφέρῃ ἀγροτικὴ ζωὴ εἰς προβεβηκυῖαν ἢ τὴν ἡλικίαν γειτνιαζουσα. Μᾶς ἔδειξε τοὺς ἵππους, τὰς φυτείας του, τὰς οἰκονομίας τῆς κατοικίας του, καὶ εἶδομεν σχεδὸν πανταχοῦ, ὅτι ἔβαλεν εἰς πρᾶξιν τὰς, ὅσας παραγγέλιας ἐνέσπειρεν εἰς τὰ διάφορά του συγγράμματα (3). Ἄλλοτε μᾶς παρεκίνησε νὰ πηγαίνωμεν εἰς θήραν, τὴν ὁποίαν, ἀείποτε ἐσυμβούλευε τοὺς νέους, νὰ μεταχειρίζονται, ὡς προσφυσέσαν οὖσαν ἀσκήσιν νὰ τοὺς συνειθίσῃ εἰς τοὺς πόνους τοῦ πολέμου (4). Πολλῶς ὁ Διόδωρος μᾶς ὠδήγει εἰς τὸ κυνήγι τῶν ὀρυγῶν, περδίκων, καὶ ἄλλων πτηνῶν (5). Ἐκβάλλοντες τὰ ἀπὸ τὰ κλωβειᾶτων, τὰ εἶδομεν ἀνάμεσα εἰς τὰ δίκτυά μας. Τὰ πτηνὰ τοῦ αὐτοῦ εἶδους, συρόμενα ἀπὸ τὰς φωνάστων, ἐπίπτουσι εἰς τὰ δίκτυα, καὶ ἔχουσι τὴν ζωὴν, ἢ τὴν ἐλευθερίαν (6). Εἰς αὐτὰς τὰς διασκεδάσεις ἠκολούθουν ἄλλαι ζωηρότεραι, καὶ πολυειδέστεραι. Ὁ Διόδωρος εἶχε πολλοὺς θηρευτικοὺς κύνας,

(1) Αὐτ. Παισα. αἴτ. (2) Πλούτ. περὶ φυ. §. 605. Λαέρ. αὐτ.

(3) Ξεν. ἀπομ. ε'. §. 818. περὶ ἵππι. 962. (4) ὁ αὐτ. περὶ κυνηγ. §. 974. (5) ὁ αὐτ. ἀπομ. β'. §. 734. (6) Ἀριστοφ. ὄρη. σ'. 1083.

τὸν μὲν, διὰ τὸν λαγὸν, τὸν δὲ, διὰ τὴν ἔλαφον, καὶ τρίτον, ἀπὸ τοῦ εὐρισκομένου εἰς Λακωνίαν, ἢ Λοκρίδα, διὰ τὸν ἀγριόχοιρον (1). Τοὺς ἤξευρεν ὅλους ἐξ ὀνόματος (2), τοὺς ἐγνώριζεν ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα, ἢ προτερήματάτων· ἤξευρεν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, τὴν τακτικὴν αὐτοῦ τοῦ εἶδους τοῦ πολέμου, καὶ ὠμίλει περὶ αὐτῆς τόσον εὐφραδῶς, ὅσον ὁ πατήρ του συνέγραψεν. Ἰδοὺ πῶς ἐγένετο ἡ θήρα τοῦ λαγοῦ.

§. γ'. Ἔστανον δίκτυα διαφόρων μεγεθῶν εἰς μονοπάτια, καὶ κεκοιμημέναι ἐξόδους, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐδύνατο νὰ ἐκφυγῇ τὸ ζῷον. Ἐξήλθομεν ἐλαφροενδυμένοι, ἔχοντες εἰς τὰς χεῖρας μόνον ῥόπαλον. Ὁ διρεθιστὴς τῶν λαγωνικῶν ἀπέλυσεν ἔν, καὶ ἀφ' οὗ εἶδεν, ὅτι ἔπεσεν εἰς τὰ ἔχνη, ἄφησε καὶ τὰ λοιπὰ, καὶ ἐν ταυτῷ ἐπήδησεν ὁ λαγῶς. Τότε κάθε τι συντρέχει νὰ αὐξήσῃ τὴν προσοχὴν. Αἱ ὕλακαὶ τοῦ λαγωνικοῦ, αἱ φωναὶ τοῦ κυνηγοῦ, αἱ ὁποῖαι τὸ ἐγκαρδιώνουσι, τὰ τρεξίματα, καὶ ἀπάται τοῦ λαγοῦ, τὸν ὁποῖον βλέπει κἀνεὶς, ὅτε περιτρέχει ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ τὴν παιδιάδα, καὶ τοὺς λόφους, ὅτι ὑπερπηδᾷ τάφρους, ὅτι χιώνεται εἰς πεπυκνωμένα δάση, ὅτι πολλάκις γίνεται ὀρατὸς, καὶ ἀόρατος, καὶ τελευταῖον περιπίπτει εἰς τι τῶν δικτύων, τὰ ὁποῖα τὸν ἀναμένουσιν εἰς τὴν διάβασιν. Φύλαξ τις, τεθειμένος ἔγγιστα, κρατεῖ τὴν λείαν, καὶ τὴν παρῶσαιάζει εἰς τοὺς κυνηγοὺς διὰ φωνῶν, καὶ σχημάτων τοῦ σώματος. Χαίροντες διὰ τὸν θρίαμβον, ἀρχίζουσι νέου κυνήγι. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ ἐκάμαμεν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Ἐνίστε ὁ λαγῶς μᾶς ἐξέφυγε, διαβαίνων τὸν Σελληνοῦντα πλέων (3). Ὅταν ὁ Ξενοφῶν ἀνήνεγκεν εἰς τὴν Ἄρτεμιν θυσίαν ἐτήσιον (4), οἱ γείτονές του, ἄνδρες, καὶ γυναῖκες, συ-

(1) Ξεν. κυνηγ. §. 901. (2) ἐσυνειθίζον νὰ ὀνομάζωσι τοὺς σκύλους μὲ σύντομα, καὶ διουλλαβα ὀνόματα, ὡς θυμὸς, λῆχος, φαλαξ, ψυχῆ, ὄδη κτλ. (3) ἔρα περὶ πάντων Ξεν. αὐτ. (4) Κύρ. Ἀναθ. ε'. § 35.

νηθροίζοντο εἰς Σκιλλοῦντα. Ὁ ἴδιος ἐπεριποιεῖτο τοὺς φίλους του· τοὺς ἄλλους θεατὰς εὐχαρίζει ἀπὸ τὸ θησαυροφυλάκειον τοῦ ναοῦ. Ἐπρόσφερεν εἰς αὐτοὺς οἶνον, ἄρτον, ἄλευρον, ὀπώρας, καὶ μέρος τῶν τεθυμένων θυμάτων· διένειμεν εἰς αὐτοὺς ἔτι ἀγριοχοίρους, ἐλάφους, καὶ δορκάδας, τὰ ὅποια ἔπεσον ὑπὸ τὰς χεῖρας τῶν πέριξ νέων, οἵτινες, διὰ τὰ εὐρεθῶσιν εἰς διάφορα κυνήγια, συνηθροίζοντο εἰς Σκιλλοῦντα ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ἑορτῆς (1).

§. δ. Διὰ τὴν θήραν τοῦ ἀγριοχοίρου μετεχειρίζομεθα προβόλια, ὄρατα, καὶ ζερεὰ δίκτυα. Τὰ ἔχνη τοῦ ζῶου, νεωστὶ κεχαραγμένα ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ ἐντύπωσις τῶν ὀδόντων του εἰς τὰς φλοῦδας τῶν δένδρων, καὶ ἄλλα τεκμήρια μᾶς ὠδήγησαν πλησίον πεπυκνωμένου τινὸς δάσους (2). Ἀπέλυσαν τότε ἓνα σκύλλον τῆς Λακωνίας, ἠκολούθησε τὰ ἔχνη, καὶ, ἀφ' οὗ ἔφθασεν εἰς τὰ πυκνώτερα μέρη, ἔνθα εὐρίσκειτο τὸ ζῶον, μᾶς εἰδοποίησε μὲ ὑλακὴν τὴν ἀνακάλυψίν του. Τὸ ἐξήγαγον παρευθὺς, ἔζησαν τὰ δίκτυα, ὅθεν ἠμπορεῖ νὰ φύγη, καὶ καθεὶς ἀπὸ ἡμᾶς ἔλαβε τὸν τόπον του. Ὁ ἀγριοχοῖρος ἦλθε πρὸς τὸ μέρος μου, καὶ, ἀντὶ νὰ περιπλεχθῇ εἰς τὰ δίκτυα, ἐσάθη, καὶ ἀνδίστατο μέχρι τινὸς εἰς τὴν προσβολὴν ὄλων τῶν λαγωνικῶν, ἀπὸ τὰς ὑλακὰς τῶν ὁποίων ἀντήχει τὸ δάσος, καὶ εἰς τὴν τῶν κυνηγῶν, οἵτινες ἐπλησίασαν εἰς αὐτὸ, διὰ νὰ ρίπτωσι κατ' αὐτοῦ βέλη, καὶ πέτρας. Μετ' ὀλίγου ὤρμησε κατὰ τοῦ Μοσχίωτος, ὅς τις τὸ ἀνέμενε, χωρὶς νὰ μετατοπίσῃ, ἐπὶ σκοπῇ νὰ τὸ τρυπήσῃ· ἀλλὰ τὸ προβόλιον ἐγλύσθησεν ἀπὸ τὸν ὤμιον, καὶ ἔπεσεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ κυνήγου, ὅς τις εὐθὺς ἀπεφάσισε νὰ πείσῃ κατὰ γῆς τὸ πρόσωπον (3). Ἐγὼ ἐνόμισα τὸν θάνατόν του ἀφευκτον. Ἦδὴ ὁ ἀγριοχοῖρος, μὴν εὐρίσκων

(1) αὐτ. (2) ὁ αὐτ. κυνη. §. 992. (3) αὐτ.

πνυτελῶς λαβὴν διὰ τὴν σπικώσῃ, τὸν κατεπάτει μὲ τοὺς πόδας του· καὶ ὅταν εἶδε τὸν Διοδώρου, ὅτι ἔτρεχεν εἰς βοήθειαν τοῦ συνοδοίτου αὐτοῦ, ἐρρίφθη παρευθὺς κατὰ τοῦ νέου τούτου ἔχθρου, ὃς τις ἐπιτιθειότερος, ἢ εὐτυχέστερος, ἐνέπηξε τὸ προβόλιόν του εἰς τὴν κλειδώσειν τοῦ ὤμου του. Τότε εἶδομεν φρικῶδες παράδειγμα τῆς ἀγριότητος αὐτοῦ τοῦ ζώου. "Αν καλὰ καὶ τετρυπημένοι ἀπὸ θανατηφόρου πληγῆν, ἀλλὰ δὲν ἀπέκαμεν, ὀρμιῶν μὲ μανίαν κατὰ τοῦ Διοδώρου, καὶ ἔχωσε μόνον του τὸ σίδηρον μέχρι τῆς χειρὶδος. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς σκύλλους μας ἐθανατώθησαν, ἢ ἐπληρώθησαν εἰς αὐτὴν τὴν μάχην. "Οχι τόσοι ὅμως, ὅσοι εἰς μίαν ἄλλην δευτέραν, ἐν ἣ ὁ ἀγριόχοιρος ἐπολεμείτο δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. "Ἄλλοι ἀγριόχοιροι, καταδιωκόμενοι ἀπὸ τοὺς σκύλλους, ἐπιπτον εἰς τὰς παγίδας, τὰς ὁποίας εἶχον κεκαλυμμένας μὲ κλαδιά.

§. ε'. Τὰς ἀκολουθοῦσας ἡμέρας, μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπωλέσθησαν αἱ ἔλαφοι. Ἐξηγάγομεν πολλὰς ἄλλας ἀπὸ αὐτὰς, τὰς ὁποίας τὰ λαγωνικά μας κατάσαινον ἢ ἀποκάμνωσιν, ὥστε ἐσέκοντο μέχρι βολῆς τόξων, ἢ ἐρρίπτοντο ἄλλοτε εἰς λίμνας, ἄλλοτε δὲ, εἰς θάλασσαν. Ἐν ὅσῳ θιήρκει ἡ κυνηγετικὴ, ἢ συνομιλία μας δὲν εἶχεν ἄλλην ὕλην. Ἐδιηγούντο τοὺς ἐπινοητικούς τρόπους διαφόρων λαῶν, διὰ τὴν θηρῶνται λέοντας, πάνθηρας, ἄρκτους, καὶ διάφορα εἶδη ἀγρίων ζώων. Εἰς τινὰς τόπους ἀναμιγνύουσι φάρμακον μὲ τὰ ζάσιμα ὕδατα, καὶ τὰς τροφὰς, τὰ ὁποία καταπραΰνουσι τὴν πείναν, καὶ δάψαν τους. Εἰς ἄλλους, οἱ ἵππεῖς περιτριγυρίζουσι τὴν νύκτα τὸ θηρίον, καὶ τὸ πολεμοῦσι τὴν αὐγὴν, πολλὰκις μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των. Ἄλλοι σκάπτουσι τάφρον πλατεῖαν, καὶ βαθεῖαν, ὅπου ἀφίνουσιν εἰς τὴν μέσσην μίαν σήλην γῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας δένουσι κριάριον, περίξ κατασκευάζουσι περίφραγμα ἀπὸ πάλους ἀδιαπέρασον, καὶ χωρὶς εἴσοδον. Τὸ ἀγριον ζῶον, ἐλκό-

μενον ἀπὸ τὰς φωνὰς τοῦ κριαρίου, πηδᾷ ἄνωθεν ἀπὸ τὸ περί-
 φραγμα, πίπτει εἰς τὴν τάφρον, καὶ δὲν δύναται πλέον ἐκείθεν
 νὰ ἐκβῆ. Λέγουσιν ἔτι, ὅτι ἐσυστήθη μεταξύ τῶν ἱεράκων, καὶ
 τῶν κατοίκων ἐπαρχίας τινὸς τῆς Θράκης εἰδός τι εταιρείας,
 ὥστε οἱ πρῶτοι καταδιώκουσι τὰ μικρὰ πτενὰ, καὶ τὰ βιάζονται
 νὰ καταπίπτωσιν εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ δεῦτεροι τὰ θανατώνουσι
 μὲ τὰς ῥάβδους, τὰ πιάουσι μὲ τὰ δίκτυα, καὶ διανέμονται
 τὴν Θῆραν μὲ τοὺς συντρόφους των (1). Ἀμφιβάλλω διὰ τὴν
 ἀλήθειάν του, ἀλλ' ἠξέυρω μὲ ὅλον τοῦτο, ὅτι πολλάκις οἱ
 ἀδιὰλλακτοὶ ἔχθροὶ ἠνώθησαν, διὰ νὰ μὴν ἀγρίωσιν εἰς τοὺς
 ἀδυνατοὺς κἄνεν καταφύγιον (2).

§. 5. Ἐπειδὴ κἄνεν ἄλλο δὲν εἶναι τόσον θελκτικόν,
 ὅσον, ὅταν παρατηρῆ κἄνεις μέγαν ἄνδρα εἰς τὸν μοναδικόν
 του βίον, διερχόμεθα μέρος τῆς ἡμέρας, συνομιλοῦντες μὲ τὸν
 Ξενοφῶντα, ἀκούοντές τον, ἐρωτῶντές τον, καὶ ἀκολουθοῦντες
 ὅλας τὰς λεπτολογίας τῆς ἰδιωτικῆς του ζωῆς. Εἰς τὰς συνο-
 μιλίαις του εὐρίσκομεν τὴν γλυκύτητα, καὶ εὐγλωττίαν, ἥτις
 βραχίλειει εἰς τὰ συγγράμματά του. Εἶχεν ἐν ταύτῳ τὴν μεγα-
 λοφυχίαν τῶν μεγάλων πραγμάτων, καὶ τὴν τῶν μικρῶν, ἥτις
 εἶναι πολλὰ σπανιωτέρα, καὶ χρεωδεστέρα ἀπὸ τὴν πρώτην.
 Εἰς τὴν μίαν ἐχρεώσκει σαφερότητα ἀκράδαντον, καὶ εἰς τὴν
 ἄλλην, ὑπομονὴν ἀνίκητον. Πρὸ χρόνων πενῶν, ἡ σαφερότης
 του ὑπεβλήθη εἰς τὴν σκληροτέραν δοκιμὴν διὰ καρδίαν εὐαί-
 σθητον. Ὅταν ὁ Γρύλλος, ὁ πρωτότοκος τῶν υἱῶν του, ὃς τις
 ἦτον κατηριθμημένος εἰς τὸ ἱππικὸν τῶν Ἀθηναίων, ἐθανα-
 τώθη εἰς τὴν μάχην τῆς Μαντινείας· ἡ εἰδήσις αὐτῆ ἀνγγέλθη
 εἰς τὸν Ξενοφῶντα, ἐν ᾧ ἦτον περικυκλωμένος ἀπὸ τοὺς φί-
 λους, καὶ δούλους του, καὶ ἀνήνεγκε θυσίαν. Μεταξὺ τῶν τε-

(1) Ἄρισ. ἐς ζω. 3. κεφ. λς' Ἀθλ. περὶ φύσ. ζω. κεφ. μβ'. (2)
 ἔξει προσοχῆς εἶναι ἰταυθα οἱ λόγοι τοῦ συγγραφεως.

λειῶν, ψευδισμὸς συγκεχυμένος, καὶ πένθος ἠκούετο. Πλησιάζει ὁ πεζοδρόμος. Οἱ Θεβαῖοι ἐνίκησαν, τῷ εἶπε, καὶ ὁ Γρύλλος. . . . τὰ πολλὰ δάκρυά του τὸν ἐμπόδισαν ἀπὸ τοῦ νὰ τελειώσῃ τὸν λόγον του. Πῶς ἀπέθανεν, ἀπεκρίθη ἐκείνος ὁ θυρυχὸς πατήρ, ἐξάγων τὸν σέφανον; ὅς τις ἐσκέπαζε τὸ μέτωπον (1); Ἀφ' οὗ ἔδειξεν ἀξιολογώτερα ἀνδραγαθήματα, καὶ ἐπροξένησε θλίψιν ἀπαραμύθητον εἰς ὅλον τὸ σράτευμα, εἶπε πάλιν ὁ πεζοδρόμος. Εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους, ὁ Ξενοφῶν ἀνέβαλε τὸν σέφανον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, καὶ ἐτελείωσε τὴν θυσίαν· ἠθέλησά ποτε νὰ ὁμιλήσω μὲ αὐτὸν περὶ τούτου, καὶ εὐχαριστήθη νὰ μοὶ εἰπῇ τόσων. Οἴ μοι! ἤξευρον, ὅτι ἦτον θυπτός (2), καὶ ἔτρεψε τὴν συνομιλίαν εἰς ἄλλην ὑπόθεσιν.

§. ζ. Ἄλλοτε πάλιν τὸν ἠρωτήσαμεν, πῶς ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Σωκράτην. Ἦμιν πολλὰ νέος, εἶπεν, ὅταν τὸν ἀπῆντησα εἰς μίαν ῥύμην τῶν Ἀθηνῶν πολλὰ σενὴν, ἐπερίφραξε μὲ τὴν ῥάβδον του τὸν δρόμον μου, καὶ μὲ ἠρώτησε, ποῦ εὐρίσκονται τὰ χρειώδη εἰς ζωτροφίαν, εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀπεκρίθη (3). Βέβαια, εἶπεν, ἀλλὰ ποῦ δύναται νὰ ἀποβῆ κἄνεὶς τίμιος ἄνθρωπος; Καὶ ἐπειδὴ ἐγὼ ἀμφίβαλλον τί νὰ ἀποκριθῶ. Ἀκολουθεῖ μοι, εἶπε, καὶ θέλεις τὸ μάθη. Τῷ ἠκολούθησα, καὶ τότε μόνον ἀπεχωρίσθη ἀπὸ αὐτὸν, ὅταν ἀπῆλθον εἰς τοῦ Κύρου τὸ σράτευμα. Ἐπιστρέφων, ἔμαθον, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐθανάτωσαν τὸν δικαιοτάτον ἄνθρωπον. Δὲν ἔλαβον ἄλλην παρηγορίαν, ἢ νὰ μεταδώσω διὰ τῶν συγγραμμάτων μου τὰς ἀποδείξεις τῆς ἀθωότητός του εἰς τὰ ἔθνη τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἴσως ἔτι εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Τίως δὲν ἔ-

(1) Διηγ. Λαέρ. §. 54. Ἀλλ. ποι. ἰς. γ'. κερ. γ'. Στοβ. λσ'. ζ. §. 90. (2) Βαλ. Μιξ. ε'. κερ. ε'. (3) Ποὶ πιποράκαυτο τῶν προσηφωμένων ἱκασου; . . . Ποῦ δὲ καλοὶ κήγασοί γίνονται ἄνθρωποι; . . . Ἐπουτοῖων, καὶ μάθανε. Λαέρ. αὐτ.

χω ἄλλοτε μεγαλύτερον, παρὰ νὰ τὸν ἐνθυμῶμαι, καὶ νὰ συνομιλῶ διὰ τὰς ἀρετὰς του. Ἐπειδὴ ἐλαμβάνομεν μετοχὴν ἀπὸ ὑπόθεσιν τόσον ζωηρὰν, καὶ συμπαθητικὴν, μᾶς ἐδίδασκειν ἐπὶ λεπτοῦ τὸ σύστημα τῆς ζωῆς, ὅπου ὁ Σωκράτης ἐνηγκαλίσθη, καὶ μᾶς καθιστοῦρε τὴν διδασκαλίαν του τριαύτην, ὅποια ἦτον καθ' αὐτὸ, περιωρισμένη μόνον εἰς τὴν ἠθικὴν (1), ἔξω ἀπὸ κάθε μίξιν ἄλλοτρίων δογμάτων, καὶ ἔξω ἀπὸ ἐκείνας τὰς ἀνακρίσεις τῆς φυσικῆς, καὶ μεταφυσικῆς, τὰς ὁποίας ὁ Πλάτων ἐδάνεισεν εἰς τὸν διδάσκαλόν του (2). Καὶ πῶς ἤμπορῶ νὰ κατακρίνω τὸν Πλάτωνα, εἰς τὸν ὅποιον ἔχω τόσον βαθύ σέβας; Μὲ ὅλον τοῦτο πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσω, ὅτι μᾶλλον δύναται τις νὰ σπουδάζῃ τὰς δόξας τοῦ Σωκράτους εἰς τοὺς διαλέγους τοῦ Ξενοφῶντος, ἢ εἰς τοὺς τοῦ Πλάτωνος. Θέλω προσπαθῆσαι νὰ τὰς εὐκρινῶ εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦδε τοῦ βιβλίου, πεπλουτισμένας σχεδὸν πανταχοῦ μὲ τὰ φῶτα, τὰ ὅποια ἀπέκτησα ἀπὸ τὰς ἐν Σκιλλοῦντι συνομιλίαις μας.

§. η'. Ὁ Ξενοφῶν, ἔχων νουν ὠραϊσμένον ἀπὸ γνώσεις ἐπωφελεῖς, καὶ ἀπὸ πολὺν χρόνον γεγυμνασμένον εἰς τὴν μελέτην, συνέγραψε μὲ τριούτου σκοπὸν, διὰ νὰ καταστήσῃ τοὺς ἀνθρώπους καλλιτέρους, οἷονε δαδοῦχος εἰς αὐτοὺς γινόμενος, καὶ τόσον ἦτον τῆς ἀληθείας ἐραστὴς, ὥστε τότε μόνον ἄρχισε νὰ γράφῃ περὶ τῆς πολιτικῆς, ὅταν κατὰ βᾶθος ἐμελέτησε τὰ γνωρίσματα τῶν διοικήσεων, τότε, περὶ τῆς ἰσορίας, ὅταν αἱ περισσώτεραι πράξεις, τὰς ὁποίας διηγεῖται, διέβησαν ὑπὸ τὰς ὄψεις του. Τότε, περὶ τῆς τακτικῆς, ὅταν μόνος, διεξοδικὸν χρόνον, μετῆλθε γὰ ἔργα τοῦ πολέμου, καὶ διοίκησε μὲ περισσώτεραν θεκιμότητα· καὶ τότε, περὶ τῆς ἡθικῆς, ὅταν μόνος

(1) Ἀριστοτ. Μέτρ. η'. κέρ. ζ'. (2) αὐτ. Θεόπορ. παρ' Ἀθην. α'. §. 508. Διογ. Λ. γ'. §. 35. Bruck. hist. philo. t. 1. p. 11. et 697. Meshem. in eudw. t. 1. p. 244.

ἔβαλεν εἰς πρᾶξιν τὰ, ὅσα εἰς τοὺς ἄλλους παρέδιδε, μαθήματα. Ὀλίγους φιλοσόφους ἐγνώρισα τόσον ἐναρέτους, καὶ ὀλίγους ἀνθρώπους, τόσον ἐρασμίους. Μὲ ποῖαν εὐαρέσκειαν, καὶ μὲ ποίας χάριτας ἀπεκρίνετο εἰς τὰς ἐρωτήσεις μας! Περιδιαβάζοντες μίαν ἡμέραν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Σεληνούντος, ὁ Διόδωρος, Φλώϊτας, καὶ ἐγὼ, εἶχμεν φιλονεικίαν πολλὰ ἐνθερμον περὶ τῆς τυραννίης τῶν παθῶν. Ἐκεῖνοι ἀΐσχυρίζοντο, ὅτι ὁ ἴδιος Ἔρως δὲν δύναται νὰ μᾶς υποδουλώῃ, ὅταν ἡμεῖς δὲν δέλωμεν, ἐγὼ ἀπεδείκνυον τὸ ἐναντίον. Ἐξαφνα ἦλθεν ὁ Ξενοφῶν τὸν παρεκλήσαμεν νὰ γίνῃ κριτὴς εἰς τὴν διαφευράν μας, καὶ ἐκεῖνος μᾶς ἐδιηγῆθη τὴν ἀκόλουθον ἱστορίαν.

§. 3. Μετὰ τὴν μάχην, τὴν ὁποίαν ὁ Μέγας Κύρος ἐκέρδησε κατὰ τῶν Ἀσσυρίων, διένειμεν τὰ λάφυρα, διαφυλάξαντες ὑπὲρ τοῦ βασιλείου σκηνὴν μεγαλοπρεπῆ, καὶ αἰχμάλωτον, ὅλας τὰς ἄλλας εἰς τὸ κάλλος ὑπερβαίνουσαν. Αὕτη ἦτον ἡ Πάυθεια, τῆς Σουσιανῆς βασίλισσα (1). Ὁ Ἀβραδάτης, σύζυγός της, ἀπῆλθεν εἰς Βακτριανὴν, διὰ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν εἰς τῶν Ἀσσυρίων τὸ ζῆτευμα. Ὁ Κύρος δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν ἰδῆ, καὶ ἐνεπισεύθη τὴν φυλακὴν της εἰς νέον τινὰ ἄρχοντα Μῆδον, ὀνομαζόμενον Ἀράσπιν, ὅς τις ἀνετράφη μαζὶ τοῦ. Ὁ Ἀράσπης περιέγραψε τὴν ἐλευσινὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίθη ἡ βασίλισσα, ὅταν τὴν εἶδεν. Ἐκάθητο, εἶπεν, εἰς τὴν σκηνὴν της κατὰ γῆς, περικυκλωμένη ἀπὸ τὰς δούλας της, ἐνδεδυμένη, ὡς δούλη, κειμένην πρὸς τὴν γῆν, καὶ κεκαλυμμένην ἔχουσα τὴν κεφαλὴν. Τὴν ἐπροσάξαμεν νὰ σκωθῆ, ὅλαι αἱ δούλαι της ἠγέρθησαν ἐν ταύτῳ μαζὶ της. Ἐνας ἀπὸ ἡμᾶς, ἐπιθυμῶν νὰ τὴν παρηγορήσῃ, ἠξέυρομεν, τῇ εἶπεν, ὅτι ὁ σύζυγός σου ἦτον ἄξιος τῆς ἀγάπης σου διὰ τὰ λαμπρὰ του προτερήματα· ἀλλ' ὁ Κύρος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδιωρίσθης,

(1) Ξενοφ. περὶ Κύρ. παιδ. βιβλ. ε'. §. 114.

εἶναι ὁ ἐντελέστατος ἀπὸ ὅλων τῶν βασιλεῖς τῆς Ἀσίας (1). Εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους, διέρρηξε τὸ κάλυμμα, καὶ οἱ θρηνοὶ τῆς, μεμιγμένοι μὲ τὰς ὀλοθυγὰς τῶν ἀκολούθων τῆς, μᾶς ἐζωγράφισαν ὅλην τὴν φρίκην τῆς καταστάσεώς τῆς. Τότε ἐλάβομεν περισσοτέραν εὐκαιρίαν νὰ τὴν ἀκριβοθεωρήσωμεν, καὶ δυναμέμεθα νὰ τὴν βεβαιώσωμεν, ὅτι ποτὴ ἡ Ἀσία παρόμοιον κάλλος δὲν παρήγαγεν, ἀλλ' ὁ ἴδιος ἐντὸς ὀλίγου θύλακι κρίνει περὶ τούτου.

§. εἰ. Ὁχι, εἶπεν ὁ Κύρος, ἡ ἀείρησίς σου εἶναι εἰς ἐμὲ νέον αἴτιον, νὰ ἀποφεύγω τὴν παρουσίαν τῆς. Ἄν ἄπαξ τὴν ἰδῶ, θέλω ἀναγκασθῆ νὰ τὴν ἰδῶ καὶ δεύτερον, κινδυνεύω, ἐν ᾧ εὐνοιάκομαι πλησίον τῆς, νὰ ἀλησμονήσω τὴν φροντίδα καὶ τῆς δόξης, καὶ τῶν πορθήσεών μου. Καὶ ἀράγε σοχάζεσαι, εἶπε πάλιν ὁ νέος Μῆδος, ὅτι τὸ κάλλος ἐνεργεῖ τὴν δεσποτείαν του μὲ τόσῃ ἰσχύϊ, ὥστε νὰ δυναθῆ νὰ μᾶς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸ χρεῖος μας, χωρὶς νὰ θέλωμεν οἱ ἴδιοι; Διὰ τί ἄρα δὲν ὑποτάσσει ἐπίσης ὅλας τὰς καρδίας; Καὶ τίνας ἔνεκεν οὖν τολμῶμεν νὰ φέρωμεν θείας αἰμομιξίας εἰς τὰς, ἐξ ὧν ἐλάβομεν τὸ εἶναι, ἢ εἰς τὰς, ὅσαι παρ' ἡμῶν τὸ ἔλαβον; Δι' ὅ,τι τοῦτο τὸ ἐμποδίζει ὁ νόμος· εἶναι ἄρα ἰσχυρότερος ἀπὸ τὸν Ἔρωτα. Ἄλλ' ἐὰν ὁ νόμος μᾶς ἐπρόσαξε νὰ ἡμεῖς ἀναίσθητοι εἰς πᾶσαν, δόξαν, ψύχος, καὶ θερμότητα, ἐναντίον εἰς ὅλας του τὰς προσάγας αἰ αἰσθήσεις μας ἠθέλου σκιάσει ἐπανέσκειν· δι' ὅ,τι ἡ φύσις εἶναι ἰσχυρατέρα ἀπὸ τὸν νόμον. Ὡς, κἀνεὶς δὲν ἠθέλε δυναθῆ νὰ ἀντισταθῆ εἰς τὸν ἔρωτα, ὃν αὐτὸς κατ' ἑαυτὸν ἦτον ἀνίκητος· ὅθεν ἀγαπῶμεν μόνον, ὅταν θέλωμεν (2). Ἄν ἦτον τῆς δυναμείας μας νὰ ἐπιρροηθῶμεν ἐκεῖνον τὸν ζυγόν, εἶπεν ὁ Κύρος, ἐπίσης ἠθέλωμεν δυναθῆ καὶ νὰ τὸν ἀποαισώσωμεν. Μὲ ὅλον τοῦτο εἶδος ἐρασῆς, ὅτι ἔχονον ἀθυμίας.

(1) αὐτ. (2) αὐτ.

δάκρυα, ὡς τερπόμενοι τῆς ἐλευθερίας των, καὶ κατεπιέζοντο ὑπὸ τοῦ βάρους τῶν ἀλύσεων, τὰς ὁποίας δὲν εἶδύναντο, μήτε νὰ διακρῆξωσι, μήτε νὰ ὑπερέρωσι. Οὗτοι ἦσαν, ἀπεκρίθη ὁ νέος, ἀπὸ τὰς ἀνάνηρους καρδίας, αἱ ἅποιαι προσάπτουσι εἰς τὸν ἔρωτα ἕγκλημα, καὶ ἔχι εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀδυναμίαν. Αἱ γενναῖαι ψυχαὶ καθυποβάλλουσι τὰ πάθη εἰς τὰ καθήκοντά των.

§. α'. Ἀράσπη! Ἀράσπη! εἶπεν ὁ Κύρος, ἐν ᾧ τὸν ἀπεκρίετα, μὴ βλέπης, σὲ συμβουλευώ, τόσον συνεχῶς τὴν βατίλισταν (1). Ἡ Πάνθεια εἶχε συνημμένα μὲ τὰ ἀνύγκριτα κάλλη τῆς τῶν αὐτῶν προτερήματα, τὰ ὁποία ἡ θυρυχία τῆς ἀποκαθίσα ἔτι ἐπαγωγότερα. Ὁ Ἀράσπης ἔκρινεν, ὡς χεῖρος του, νὰ δεῖξῃ εἰς αὐτὴν ὅλας τὰς δυνατὰς ἐκδουλεύσεις, τὰς ὁποίας ἐπὶ τούτου ἐπολλαπλασίαζε, χωρὶς νὰ περιεργασθῆ κανὲν ἄλλο τι· καὶ, ἐπειδὴ ἐκείνη τὰς εἶδετο μὲ τὴν προσήκουσαν προσοχὴν, τὴν ὁποίαν νὰ κρύψῃ δὲν εἶδύνατο, ὁ νέος ἄρχισε νὰ συγχέῃ ἐκείνας τὰς ἐμφάσεις τῆς εὐγνωμοσύνης μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀρέσκειν (2), καὶ συνέλαβεν ἀνεπιστάτως δι' αὐτὴν τόσον ἀχαλίνωτον ἔρωτα, ὥς δὲν εἶδυνήθη πλέον νὰ τὸν κρατῆ μὲ σιωπὴν. Ἡ Πάνθεια ἀπειδοκίμασε τὴν ὁμολογίαν του, χωρὶς νὰ δισάσῃ, καὶ εἰς τὸν Κύρον δὲν ἐφάνερωσε περὶ τούτου πρότερον, ἢ, ὅταν ὁ Ἀράσπης τὴν ἐφόβισεν, ὅτι θέλει ὑπερπηθῆσαι τῆς σεμνοπρεπείας τὰ ὄρα. Ἀμέσως ὁ Κύρος ἐπρόσαξε νὰ εἰπῶσιν εἰς τὸν ἠγαπημένον του, ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῆ παρὰ τῆ βασιλείᾳ-τρόπου πειθοῦς, καὶ ἔχι βίας. Αὐτὴ ἡ εἰδησις ἔγινεν εἰς τὸν Ἀράσπην κεραυνός. Ἐντρέπετο διὰ τὸ ἀτακτόν του κίνημα, καὶ ὁ φόβος, μήπως δυσπρέσβησεν εἰς τὸν βασιλέα του, τὸν ἐγέμισεν ἀπὸ τόσῃ ἐντροπῆν, καὶ ἀθυμίαν, ὥς καὶ ὁ Κύρος συμπαθῶν τὴν ἀθλιό-

(1) αὐτ. (2) αὐτ.

τητά του, ἐπρόσαξε νὰ παρρησιασθῆ ἐνώπιόν του. Διὰ τί, τῷ
 »εἶπε, φοβεῖσαι νὰ πλησιάσῃς εἰς ἐμέ; Ἡξέυρω πολλὰ καλὰ
 »ὅτι ὁ Ἔρως παίζει τὴν σοφίαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὴν δύ-
 »ναμιν τῶν Θεῶν. Ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἀποφεύγων τὴν παρουσίαν
 »τῆς βασιλίδος, ἔμεινα ἀπὸ τὰ βέληταυ ἐλεύθερος. Δὲν σέ
 »ἐγκαλῶ ἀδίκως διὰ σφάλμα, τοῦ ὁποίου εἶμαι ὁ πρωταίτιος
 »ἐγὼ, ὅς τις, ἐμπιστευόμενος εἰς ἐσέ ἐκείνην τὴν βασίλισσαν, σέ
 »ἐξέθεσα εἰς κινδύνους ἀνωτέρους τῆς δυνάμεώς σου. Εἶναι ἄ-
 »πρα δυνατόν, ἐφώναξεν ὁ νέος Μῆδος, ἐν ᾧ οἱ ἐχθροί μου θριαμ-
 »βεύουσι, καὶ οἱ φίλοι μου, τεταραγμένοι, μὲ συμβουλεύουσι νὰ
 »ἀποκρυβῶ ἀπὸ τὴν ὀργήν σου, καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἠνώθη
 »διὰ νὰ μὲ ἐξαλείψωσιν ἀπὸ τῆς γῆς τὸ πρόσωπον, μόνος ὁ
 »βασιλεύς μου καταδέχεται νὰ μὲ παρηγορῇ! Κύρε! ἡ μεγα-
 »πλοφυχία σου ποτὲ δὲν μεταβάλλεται· συγκαταβατικὸς πάν-
 »ποτε εἰς τὰς ἀδυναμίας, ἀπὸ τὰς ὁποίας δὲν ἔχεις κάμμίαν
 »μετοχήν, καὶ συμπαθεῖς τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ τοὺς γνω-
 »ρίζεις. Λοιπὸν ἄς ὠφεληθῶμεν ἀπὸ τῶν πνευμάτων τὴν διά-
 »θεσιν, ἐπανελάβε τὸν λόγον ὁ Κύρος. Ἐπιθυμῶ νὰ μάθω
 »τὰς δυνάμεις, καὶ τοὺς σκοποὺς τῶν ἐχθρῶν μου. Πέρασε εἰς
 »τὸ στρατόπεδόν των· ἡ ὑποκρινομένη φυγὴ σου θέλει λάβῃ μόν-
 »ωφωσιν δυσυχίας, καὶ οὕτως ἀποκτᾶς τὴν ἐμπιστοσύνην τους.
 »Αἰδέριος ἀπέρχομαι, εἶπεν ὁ Ἀράσπης, καὶ εὐτυχέστατος ἤ-
 »θελα κριθῆ, ἂν ἐξιλεώσω τὸ πταίσμά μου μὲ τόσων παραμι-
 »κραν δούλευσιν. Ὅμως ἢμπορεῖς τάχα, εἶπεν ὁ Κύρος, νὰ χω-
 »ρησθῆς ἀπὸ τὴν ὠραίαν Πάνθειαν; Τὸ ὁμολογῶ, εἶπε πάλιν
 »ὁ νέος Μῆδος, ὅτι ἡ καρδιά μου κατασπαράττεται, καὶ τῶρα
 »αἰσθάνομαι καλὰ, ὅτι ἔχομεν δύο ψυχὰς, ἀπὸ τὰς ὁποίας, ἡ
 »μὲν μᾶς ὠθεῖ ἀεννάως εἰς τὸ κακόν, ἡ δὲ, πρὸς τὸ ἀγαθόν.
 »Ἡμῖν παραδεδομένος μέχρι τοῦδε εἰς τὴν πρώτην, ἀλλ' ἐν-
 »δυναμωθεῖσα ὑπὸ τῆς βοηθείας σου ἡ δευτέρα, μέλλει νὰ θριαμ-

ἡ βεύση κατὰ τῆς ἀντιζήλου τῆς. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀράσπης, δεξάμενος μουσικὰς προσαγὰς, ἀνεχώρησε διὰ τῶν Ἀσσυρίων τὸ κράτευμα.

§. β'. Ὁ Ξενοφῶν, ἀφ' οὗ ἐτελείωσε τούτους τοὺς λόγους, ἐσιώπησεν, ἡμεῖς δὲ ἐμείναμεν ἐκστατικοί. Δὲν διελύθη, μὰς εἶπε τὸ πρόβλημα; Ναὶ βέβαια, ἀπεκρίθη ὁ Φιλώτας, ἀλλ' ἡ ἱστορία, ἣτις μὰς παρακινεῖ εἰς περισσώτεραν ἀπὸ τὸ ζήτημα περιέργειαν, δὲν ἐτελείωσεν. Ὁ Ξενοφῶν, χαμογελῶν, ἠκολούθησεν οὕτως. Ἡ Πάνθεια, μαθοῦσα τὴν φυγὴν τοῦ Ἀράσπου, ἐμήνυσεν εἰς τὸν Κύρου, ὅτι ἐδύνατο νὰ προμηθεύσῃ εἰς αὐτὸν φίλον πιστότερον, καὶ ἴσως ἐπωφελέστερον ἀπὸ τὸν νέον του ἐπιστάδιον. Οὗτος ἦτον ὁ Ἀβραδάτης, τὸν ὁποῖον ἤθελε νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν δούλευσιν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσσυρίας, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε δίκαιον νὰ δυσαρεσῆται. Ὁ Κύρος ἔδωκε τὴν εὐαρέσυσίν του εἰς αὐτὸν τὸν συμβιβασμόν. Καὶ ὁ μὲν Ἀβραδάτης μὲ δύο χιλιάδας ἵππεῖς ἐπλησίασεν εἰς τὸ κράτευμα τῶν Περσῶν, ὁ δὲ Κύρος ἐπρόσαξεν ἀμέσως νὰ τὸν ὀδηγήσασιν εἰς τὸ μέρος τῆς Πανθείας. Εἰς αὐτὴν τὴν ταραχὴν ἰδεῶν, καὶ αἰσθημάτων, τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν εὐτυχῆς καὶ πολυχρόνιος ἀπανθοχὴ, καὶ σχεδὸν ἀνέλπιτος, ἐδηγήθη εἰς αὐτὸν ἡ γυνὴ του τὴν αἰχμαλωσίαν, καὶ τὰς ταλαιπωρίας τῆς, τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἀράσπου, καὶ τὴν μεγαλοφυχίαν τοῦ Κυρου, ὡς ὁ ἀνὴρ τῆς, ἀνυπομόνητος νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του, ἔδραμεν εὐθύς πρὸς ἐκεῖνον τὸν μέγαν βασιλέα, καὶ ἠκατασφίγγων τὴν χεῖρά του, ἂ! Κύρε, τῷ εἶπε, διὰ πᾶν, ὅτι εἶμαι εἰς ἐσὲ ὑπόχρεως, δὲν δύναμαι νὰ σοὶ προσφέρω ἄλλο ἢ τι περισσώτερον, ἢ τὴν φιλίαν, τὴν δούλευσιν, καὶ τοὺς στρατιώτας μου, καὶ ἔχει βεβαίαν πληροφορίαν, ὅτι, ὅποιοι ἔγηγοντε καὶ ἂν ἦναι οἱ σκοποὶ σου, ὁ Ἀβραδάτης θέλει γένη τού-

των πάντοτε τὸ σταθερώτατον ὑποσήμεγμα (1). Ὁ Κύρος ἐδέχθη τὰς προσφορὰς ἀσμενέστατα, καὶ ἐσυμβουλευθήσαν ὁμοῦ περὶ τῆς μάχης τῶν διατάξεων.

§. ιγ'. Τὰ στρατεύματα τῶν Ἀσσυρίων, Λυδῶν, καὶ μεγίστου μέρους τῆς Ἀσίας ἐφάνησαν ἤδη εὐώπιον τοῦ στρατεύματος τοῦ Κύρου. Ὁ Ἀβραδάτης ἐμέλλε νὰ μάχεται ἐναντίον τῆς φοβερᾶς τῶν Αἰγυπτίων φάλαγγος. Ὁ κληρὸς εἰς αὐτὴν τὴν ἐπικίνδυνον θέσιν τὸν ἐδιώρισε, τὴν ὁποίαν μόνος του ἐζήτησε, καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ κατ' ἀρχὰς δὲν ἔσπερον νὰ τὴν ἀφήσωσιν εἰς αὐτόν. Ὅταν ἤδη ἠτοιμάσθη νὰ ἀναβῆ εἰς τὸ ἄρμα του, ἦλθεν ἡ Πάνθεα νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν ὄπλα, τὰ ὅποια μυρικὰ προποίμασεν, ἐν οἷς ἐφαίνοντο καὶ κόσμοι ἐδικοὶ τῆς πολυτιμίας, μὲ τοὺς ἑποίους ἐκαλλωπίζετο εὐίστε. Λοιπὸν ἐθυσιάσας εἰς ἐμὲ καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν ζολισμόν σου, τῆ κείπεν ὁ βασιλεὺς, πλήρης ἀπὸ συμπάθειαν! Ἄλλ' οἶμονον! καὶ περὶ τῆς. Κανὲν ἄλλο ἀπὸ τὰ τοῦ κόσμου δὲν ἐπιθυμῶ περὶ χρισσότερον, ὅσον, νὰ φανῆς σήμερον εἰς ὄλον τὸν κόσμον, καὶ ὅτι λογιῆς φαίνεσαι εἰς ἐμὲ τὴν ἰδίαν πάντοτε. Λέγουσα τούτους τοὺς λόγους, τὸν ἐνδυσσε μὲ ἐκείνην τὴν λαμπρὰν πανοπλίαν, καὶ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς της ἔρρεον δάκρυα, τὰ ὅποια ἐβιάζετο νὰ κρύψῃ. Ὅταν τὸν εἶδεν, ὅτι ἔλαβεν εἰς τὰς χεῖράς του τὰς ἡνίας, εἶπε νὰ ἀπομακρυνθῶσιν οἱ παρεσῶτες, καὶ ἐπρόβαλεν εἰς αὐτὸν τὰ ἀκόλουθα. Ἄν ποτὲ γυνὴ ἠγάπησε μυριάκις περισσότερον τὸν ἄνδρα της ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ της, καὶ εἶναι ἡ ἐδική σου ἐξ ἅπαντος, καὶ τὸ πολίτευμά της πρέπει νὰ τὸ βεβαιώσῃ καλλίτερα, παρὰ οἱ λόγοί της. Τί ἄρα! μὲ ὄλον τὴν φλόγα αὐτῆς τῆς ἀγάπης ἐπεθύμουν καλλίον, καὶ σὲ ἐδράκω εἰς τοὺς δεσμούς, οἱ ὅποιοι μᾶς συνάπτουσιν, ἐπεθύ-

(1) Καθένας δύναται ἐκ τούτων νὰ συμπεράνη, ποῖα ἀποτελέσματα προξενεῖ ἡ μεγαλοφυχία εἰς τοῦ κόσμου τὸ διατρέψαι!

μου κάλλιον νὰ ἐκπνεύσω μαζί σου ἀνάμεσα εἰς τὴν τιμὴν,
 » ἢ νὰ ζῶ με ἄνδρα, με τὸν ὅποιον ἤθελα διαμερισθῆ τὴν κα-
 » ταισχύνην. Ἐνδυμήσου τὰς, ὅσας ὑποχρεώσεις χρεωσοῦμεν
 » εἰς τὸν Κύρου, ἐνδυμήσου, ὅτι ἤμην αἰχμάλωτος, καὶ με ἠ-
 » κληθέρωσεν, ἐκτεθειμένη εἰς ὕβριν, καὶ ἔλαβε τὴν ὑπερά-
 » σπισίν μου. Ἐνδυμήσου τελευταῖον, ὅτι τὸν ἐξέρρησα ἀπὸ
 » τὸν φίλου του, καὶ ἐπίστευσεν εἰς τοὺς λόγους μου, ὅτι θέλει
 » εὐρὴ γενναϊότερον, καὶ ἀναμφιβόλως πιστότερον τὸν ἀκριβόν
 » μου Ἀβραδάτην.

§. ιθ'. Ὁ βασιλεὺς, ἔμπλεως ἀπὸ χαρὰν, ἀκούων τού-
 τους τοὺς λόγους, ἤπλωσε τὴν χεῖρά του εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς
 γυναικὸς του, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀνατείνας τοὺς ὀφθαλμούς,
 » Μέγιστοι Θεοί, εἶπε, καταστήσατέ με νὰ φανῶ σήμερον ἄξιος
 » τοῦ Κυρου φίλος, καὶ περὶ πλείον ἄξιος ἀνὴρ τῆς Παυθείας.
 Εὐθύς ἐπήδησεν εἰς τὸ ἄρμα, εἰς τὸ ὅποιον ἐκείνη ἡ τεθλιμ-
 μένη βασίλισσα ἐπρόφθασε μόνον νὰ προσεγγίσῃ τὰ τρέμοντα
 χεῖλη της. Εἰς τὴν ἀποπλάνησιν τοῦ νοός της, τὸν ἠκολούθει,
 τρέχουσα εἰς τὴν παιδιάδα· ἀλλ' ὁ Ἀβραδάτης, ἀφ' οὗ τὴν πα-
 ρετήρησε, τὴν ὤρκισε νὰ τραβηχθῆ, καὶ νὰ καθοπισθῆ με γεν-
 ναϊότητα. Οἱ εὐνοῦχοι, καὶ αἱ δούλαι της ἐπλησίασαν τότε, καὶ
 τὴν ἐσῆκωσαν ἀπὸ τὰς θείας τοῦ πλήθους, τὸ ὅποιον, ἔχου
 προσηλωμένους εἰς αὐτὴν τοὺς ὀφθαλμούς, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἰ-
 δῆ μήτε τὴν ὠραιότητα τοῦ Ἀβραδάτου, μήτε τὴν μεγαλοπρέ-
 πειαν τῶν ἐνδυμάτων του. Ἡ μάχη ἐσυγκροτήθη ἐγγὺς τοῦ Πακ-
 τωλοῦ. Τὸ εὐράτευμα τοῦ Κροίσου ἐφθάρη δι' ὄλου· ἡ εὐρύ-
 χωρος βασιλεία τῶν Λυδῶν κατεβυθίσθη ἐν ἀκαρεῖ, καὶ ἡ τῶν
 Περσῶν ἀνυψώθη ἐπὶ τῶν εἰρειπίων της. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέ-
 ραν μετὰ τὴν νίκην, ἀπορῶν ὁ Κύρος, ὅτι δὲν εἶδε τὸν Ἀ-
 βραδάτην, ἠρώτησε κατ' αὐτὸν με ἀνυπομονησίαν. Ἐνας
 ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς του τῷ εἰδοποίησεν, ὅτι αὐτὸς ὁ βασι-

λεύς παρητημένος σχεδόν κατ' ἀρχάς τῆς ἰδίας μάχης ἀπὸ τὸ περισσότερον μέρος τοῦ στρατεύματός του, ὤρμησε μὲ ὄλον τοῦτο κατὰ τῆς Αἰγυπτιακῆς φάλαγγος, ἐσυγκρότησε μάχην μὲ ἀνδρείαν ἀπαράμιλλον, καὶ ἐθανατώθη, ἀφ' οὗ εἶδεν ὄλους τοὺς φίλους ἀπωλεσμένους περὶ αὐτὸν, καὶ ὅτι ἡ Πάνθεια μετέφερε τὸ σῶμά του εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Πακτωλοῦ, καὶ ἀσχολεῖται νὰ προσφέρει εἰς αὐτὸν τὰ νενομισμένα εἰς ταφίν.

§. ιε'. Ὁ Κύρος, λυπούμενος, προσάττει ἐν ταύτῳ νὰ φέρωσιν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον τὰς παρασκευὰς τῆς κηδείας, τὰς ὁποίας διώριζεν εἰς τοὺς ἥρωας· ὁ ἴδιος προπορεύεται ἀπὸ αὐτὰς, φθάνει, βλέπει τὴν θυρυχισμένην Πάνθειαν, ὅτι κάθηται κατὰ γῆς πλησίον τοῦ αἵματωμένου τοῦ ἀνδρός τῆς σώματος, γειμίζουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ του ἀπὸ δάκρυα· θέλει νὰ σφίξῃ ἐκείνην τὴν χεῖρα, ἥτις ὑπὲρ αὐτοῦ ἠγωνιάθη πρὸ ὀλέγου, ἀλλὰ μένει μεταξύ τῶν ἐδικῶν του χειρῶν· ὁ κοπιερὸς σῆπρος τὴν ἐθέρισεν εἰς τὴν ζέουσαν τῆς μάχης συμπλοκὴν. Αὐξάνει ἡ ταραχὴ τῆς ψυχῆς τοῦ Κυροῦ, καὶ ἡ Πάνθεια γειμίζει τὸν ἀέρα ἀπὸ ὀλοθυγμοῦς, οἱ ὅποιοι κατασπαράττουσι τὰς καρδίας. Ἀναλαμβάνει τὴν χεῖρα, καὶ ἀφ' οὗ τὴν κατέκλυσε μὲ ἄφθονα δάκρυα, καὶ φλογοειδῆ φιλήματα, πάσχει νὰ τὴν ἐνώσῃ μὲ τὸ ἐπίλοιπον τοῦ βραχίονος, καὶ προσφέρει τελευταῖον τούτους τοὺς λόγους, οἵτινες ἐξέπνευσαν εἰς τὰ χεῖλη τῆς. »Κῦρε!
 »Βλέπεις τὴν θυρυχίαν, πόσον μὲ κατατρέχει, καὶ διὰ τί θέλεις νὰ ἦσαι μάρτυς τῆς; Δι' ἐμὲ, καὶ διὰ σὲ ἐξερήθη τῆς ζωῆς. Πόσον ἤμην ἀναίσθητος! Ἐπεθύμου νὰ κατασαθῇ ἡ ἄξιας τῆς ὑπολήψεώς σου, καὶ ἐφάνη εἰς τὰς συμβουλάς μου πολλὰ πιστὸς, δὲν ἐφρόντισε τόσο διὰ τὴν ὑφέλειάν του, ὅσον διὰ τὴν ἐδικήν σου. Ἀπέθανεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς δόξης, κατὰ γνωρίζω, ἀλλὰ τέλος πάντων ἀπέθανε, καὶ ἐγὼ ἔτι ζῶ.
 Ὁ Κύρος, ἀφ' οὗ ἐκλαυσε μέχρι τινὸς μὲ σιωπὴν, τῇ ἀπεκρί-

θη. » Ἡ νίκη ἐσεφάνωσε τὴν ζωὴν του, καὶ τέλος ἐνδοξότερον
 » τοιαύτης ζωῆς νὰ γένη δὲν δύναται. Δεῖξαι αὐτοὺς τοὺς καλ-
 » λωπισμούς, οἱ ὅποιοι πρέπει νὰ τὸν συνοδεύσωσιν εἰς τὸν τά-
 » φρον, καὶ αὐτὰ τὰ θύματα, τὰ ὅποια πρέπει νὰ θυσιασθῶσιν
 » εἰς τιμὴν του. Θέλω προσπαθῆσαι νὰ καθιερώσω εἰς τὴν μνήμην
 » του μνημεῖον, τὸ ὅποιον μέλλει νὰ καταστήσῃ τὸ ὄνομά του ἀθά-
 » νητον. Ὅσον δὲ διὰ σέ, δὲν θέλω σέ ἐγκαταλείψει, εὐλαβοῦ-
 »μαι πολλὰ τὰς ἀρετὰς, καὶ τὴν δυσυχίαν σου φαίρωσόν μοι
 » μόνον τοὺς τόπους, ὅπου θέλεις νὰ σέ εὐρίσκω. « Ἡ Πάνθεια,
 » ἀφ' οὗ τὸν ἐβεβαίωσε, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θέλει τὸ μάθη, καὶ
 » ὁ βασιλεὺς ἀνεχώρησεν, ἐπρόσαξε νὰ ἀπομακρυνθῶσιν οἱ εὐνού-
 » χοί της, καὶ νὰ πλησιάσῃ εἰς αὐτὴν μία ἀπὸ τὰς γυναῖκας, ἡ
 » ὅποια τὴν ἀνέθρεψε. » Πρόσεχε, τῇ εἶπεν, ἀφ' οὗ οἱ ἀφθαλ-
 » μοί μου κλεισθῶσι, νὰ καλύψῃς μὲ τὸ ἴδιον σκέπασμα τὸ
 » σῶμα τοῦ ἀνδρός μου, καὶ τὸ ἐδικόν μου. « Ἡ δούλη ἠθέλησε
 » νὰ τὴν κινήσῃ εἰς ἔλεος μὲ δεήσεις, ἀλλ' ἐπειδὴ μὲ αὐτὰς πα-
 » ράξυνε τὴν νομιμωτάτην θλίψιν της, ἐκάτισε, βεβουδισμένη εἰς
 » δάκρυα, πλησίον τῆς κυρίας της. Τότε ἡ Πάνθεια, λαμβάνουσα
 » μάχαιραν, διεπέρασε τὸ σῆθος της, καὶ ἔλαβεν ἔτι δύναμιν,
 » ἐκπνεύουσα, νὰ βάλῃ τὴν κεφαλὴν της ἐπάνω εἰς τὴν καρδίαν
 » τοῦ ἀνδρός της. Αἱ γυναῖκες, καὶ ὄλη της ἡ συνοδία ἐν ταῦτῳ
 » διήγειραν φωνὰς θλίψεως, καὶ ἀπελπιαίας. Τρεῖς ἀπὸ τοὺς εὐ-
 » νούχους ἐθυσιάσθησαν μοναχοὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν κυρίων αὐ-
 » τῶν, καὶ ὁ Κύριος, ὅς τις ἔτρεξεν εὐθὺς, καθὼς ἤκουσε τὴν
 » ἀγγελίαν αὐτῆς τῆς δυσυχίας, ἐκλαυσεν ἐκ δευτέρου τὴν τύχην
 » αὐτῶν τῶν θυμωμένων, καὶ ἐπρόσαξε νὰ ἐγείρωσιν εἰς αὐ-
 » τοὺς τάφρον, ὅπου τὰ κείφανά των ἠνώθησαν. (1).

(1) Ὅρα ἔην. περί αὐ. παιδείας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Μ'.

Περιήγησις εἰς τὴν Μεσσηνίαν.

§. α'. **Α**νεχωρήσαμεν ἀπὸ τὸ Σικελούντιον, καὶ, διελθόντες τὴν Τριφυλίαν, ἐφθάσαμεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Νέδωνος, ὅς τις χωρίζει τὴν Ἠλείαν ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν (1). Ἐχόντες δὲ ἀπόφασιν νὰ περιέλθωμεν τὰ παράλια τῆς τελευταίας ταύτης ἐπαρχίας, εἰσῆλθομεν εἰς τε πλοῖον κατὰ τὸν λιμένα τῆς Κυπαρισσίας, καὶ τῇ ἐπαύριον ἐλιμενίσθημεν εἰς τὴν Πύλον, κειμένην ἐπὶ τοῦ ὄρους Αἰγαλέου (2). Τὰ πλοῖα εὐρίσκουσιν ἥσυχον καταφύγιον εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς, δι' ὅλου σχεδὸν κεκλεισμένον ἀπὸ τὴν νῆσον Σφακτηρίαν (3). Τὰ περίξ παριστώσι πανταχόθεν θάλασσαν, πέτρας ἀποτόμους, γῆν ἄκαρπον, καὶ βαθεῖαν μοναξίαν (4). Οἱ Λακεδαιμόνιοι, κύριοι τῆς Μεσσηνίας, κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ἠμέλησαν ἐξ ὀλοκλήρου ἐκεῖνα τὰ μέρη. Ἄφ' οὗ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὰ ἐξουσίασαν, ἐπιμελήθησαν νὰ τὰ ἐνδυναμώσωσιν, ἀποδιώξαντες διὰ ξηρᾶς, καὶ θαλάσσης, τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν τὰ στρατεύματα. Ἀπὸ αὐτῆν τὴν ἐποχὴν, ἡ Πύλος, ὁμοίως καὶ ὅλοι οἱ τόποι, ὅπου οἱ ἄνθρωποι κατεσφάγησαν, διεγείρουσι τῶν περιηγητῶν τὴν περιέργειαν (5). Μᾶς ἐδείξαν τὸ ἄγαλμα τῆς Νίκης, τὸ ὁποῖον ἔστησαν ἐκεῖ οἱ Ἀθηναῖοι (6), καὶ ἐντεύθεν ἀνερχόμενοι εἰς μακρυνούς αἰῶνας, μᾶς ἔλεγον, ὅτι ὁ φρόνιμος Νέστωρ ἐδοίκει αὐτὴν τὴν ἐπαρχίαν. Ὅσον καὶ ἂν ἐπάσχομεν νὰ τοῖς παραστήσωμεν, ὅτι, κατὰ τὸν

(1) Πaus. δ'. κερ. κ'. Στρατ. π'. §. 28. (2) αὐτ. (3) Θουκ. δ'. κερ. π'. Διόδ. β'. §. 113. (4) Θουκ. αὐτ. Πaus. αὐτ. κερ. λς'. (5) αὐτ. (6) αὐτ.

Ὅμηρον, ἐβασίλευεν εἰς Τριφυλίαν (1). πρὸς τελείαν ἀπόκρισιν ἔδειξαν εἰς ἡμᾶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος, τὴν εἰκόνα του, καὶ τὸ σπήλαιον, ὅπου ἔκλειε τοὺς βόας του (2). Ἡ΄ελθήσαμεν νὰ ἀντισταθῶμεν, ἀλλ' εὐθύς κατεπεΐσθημεν, ὅτι, ὡς οἱ δῆμοι, οὕτω καὶ οἱ ἰδιῶται, ἀλαζόνες διὰ τὴν ἀρχὴν τους, οὐκ ἀγαπῶσι νὰ ἀνακρίνωσι τὴν ἀλήθειαν τῶν προνομίων τους.

δ. β'. Παραπλέοντες κατὰ συνέχειαν τὸ παράλιον μέχρι τοῦ βάρους τοῦ κόλπου τῆς Μεσσηνίας, εἶδομεν εἰς τὴν Μοθωνίην φρέαρ, τοῦ ὁποίου τὸ ὕδωρ φυσικὰ πλήρες ἀπὸ μόρια πίστεως, ἔχει τὴν εὐωδίαν, καὶ τὸ χρῶμα τοῦ Κυζικικοῦ βαλσάμου (3). Εἰς τὰς Κολωνίδας, οἱ πολῖται, μὴ ἔχοντες μίτη γὰ ἡθῆ, μίτη τὴν γλῶσσαν τῶν Ἀθηναίων, βεβαιώνουσι ὅτι κατὰγονται ἀπὸ αὐτὸν τὸν δῆμον. Ἐπειδὴ πλησίον τῶν Ἀθηνῶν, εἶναι κώμη, καλουμένη Κολωνός (4). Πορρωτέρου εἶδομεν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, τόσον διάσημον, ὅσον καὶ παλαιόν, ἐνθα ἔρχονται οἱ ἄρρωστοι νὰ ζητήσωσι τὴν υἰεσίαν τους, καὶ πιστεύουσι, ὅτι τὴν εὐρίσκουσι (5). Πορρωτέρου ἔτι τὴν πόλιν τῆς Κορώνης, νεωστὶ κτισθεῖσαν διὰ προσαγωγῆς τοῦ Ἐπαμινώνδου (6). Τελευταίου τὰς ἐκβολὰς τοῦ Παμισσοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον εἰσῆλθομεν μὲ πλήρη ἄρμενα. Ἐπειδὴ τὰ πλοῖα τὸν ἀνέρχονται ἕως εἰς δέκα στάδια (7). Ὁ ποταμὸς οὗτος εἶναι μεγαλῆτος ἀπὸ ὅλους τῆς Πελοποννήσου, ἂν καλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πηγὴν του μέχρι τῆς θαλάσσης ἀριθμοῦνται σχεδὸν ἑκατὸν στάδια (8). Τὸ στάδιόν του εἶναι περιωρισμένον, ἀλλ' ἡ βροχὴ του εἶναι ἀξιομνημόνευτος. Ἐπειδὴ εἰκονίζει ζωὴν βραχεῖαν, ἀλλ' εὐδαίμονα. Τὰ καθαρὰ του ὕδατα φαίνονται, ὅτι ρέουσιν εἰς εὐτυχίαν τῶν, ὅσα τὸν περικυκλώνουσι. Τὰ καλλίτερα τῆς θαλάσσης ὀψάρια εὐαρεστοῦνται ἐκεῖ εἰς ὅλους τοὺς καιροὺς, καὶ εἰς τὴν ἐπιστροφὴν

(1) Στρά. αὐτ. (2) Παισα. αὐτ. (3) αὐτ. (4) αὐτ. (5) αὐτ. (6) αὐτ. (7) αὐτ. (8) Στρά. αὐτ.

τῆς ἀνοξείως, βιάζονται νὰ ἀνέλθωσι τὸν ποταμὸν, διὰ νὰ καταθέσωσι τὰ ὕδατων (1).

§. γ'. Ἐν ᾧ ἡμεῖς ἐλιμενίσθημεν, εἶδομεν πλοῖα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐφάνησαν ξένης κατασκευῆς, ὅτι ἤρχοντο μὲ κωπία, καὶ πανία. Πλησιάζουσιν εἰς τὴν γῆν, οἱ ἐπιβάται παντὸς γένους, καὶ πάσης ἡλικίας πηδῶσι εἰς τὸ παράλιον, πίπτουσι κατὰ γῆς, φωνάζουσιν εὐτυχῆς, μυριάκις εὐτυχῆς ἢ ἡμέρα, ἐν ᾗ λαμβάνουσι τέλος αἱ ἐπιθυμίαι μας· σὲ ποτίζομεν μὲ τὰ δάκρυά μας! Γῆ ἐπέρασε, τὴν ὁποῖαν οἱ γονεῖς μας ἐξουσίαζον! γῆ ἱέρα, ἣτις περιέχεις τὰς κόνεις τῶν πατέρων μας! Ἐπλησίασα εἰς ἓνα γέροντα, ὀνομαζόμενον Ξενκλέα, ὃς τις ἐφαίνετο, ὅτι ἦτον ἀρχηγὸς αὐτῶν τῶν νεοερχομένων, τὸν ἠρώτησα, τίνας ἦσαν, καὶ πόθεν ἤρχοντο. Βλέπεις ἐδῶ, ἀπεκρίθη, τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων τῶν Μεσσηνίων, τοὺς ὁποῖους ἡ βαρβαρότης τῆς Λακεδαιμόνου ἐβίασεν ἄλλοτε νὰ ἀφήσωσι τὴν πατρίδα των, καὶ, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Κόρωνος, ἐνὸς τῶν προγόνων μου, κατέφυγον εἰς τὰς ἐσχατίας τῆς Λιβύης, εἰς τόπον, ὃς τις δὲν ἔχει κἄμμίαν συγκοινωνίαν μὲ τὰ ἔθνη τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ πολὺν καιρὸν δὲν ἠξέυρομεν, ὅτι ὁ Ἐπαμινώδας, πρὸ δεκαπέντε σχεδὸν χρόνων, ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Μεσσηνίαν, καὶ ἔκραξε τοὺς παλαιούς της κατοίκους (2). Ὅταν τὸ ἐμάθομεν, ἐμπόδια ἀνίκητα δὲν μᾶς ἐσυχώρησαν νὰ ἐπιβρέψωμεν. Ὁ θάνατος τοῦ Ἐπαμινώδα ἀνέβαιεν ἔτι τὴν ἐπιστροφὴν μας. Ἦλθομεν τελευταῖον νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ἀγαθοεργίαν του. Ἐνωθέντες τοίνυν μὲ ἐκείνους τοὺς ξένους, καὶ διελθόντες καρποφόρους πεδιάδας, ἐφθάσαμεν εἰς Μεσσηνίαν, κειμένην, ὡς ἡ Κόρινθος, εἰς τὴν ποδίαν ὄρους τινοῦ, καὶ ἀποκατασταθεῖσαν, καθὼς ἐκείνη ἢ πόλις, ἐν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου τὰ φρούρια (3).

(1) Αὐτ. (2) Παισα. αὐτ. (3) Πελλ. ζ'. §. 505. Στρά. αὐτ.

§. δ'. Τὰ τεῖχη τῆς Μεσσήνης, κτισμένα μὲ ἀγρίας πέτρας, ἐσφραγισμένα μὲ ἐπάλξεις, καὶ ἐνδυναμωμένα κατὰ τὰς γωνίας μὲ πύργους (1), εἶναι ἰσχυρότερα, καὶ ὑψηλότερα ἀπὸ τὰ τοῦ Βυζαντίου, Ῥόδου, καὶ ἄλλων τῆς Ἑλλάδος πόλεων (2). Περικλείουσι εἰς τὴν περιφέρειάν τους τὸ ὄρος Ἰθώμην. Ἐνδοῦ τῆς πόλεως εἶδομεν μεγάλην ἀγοράν, καλλωπισμένην μὲ ναοὺς, ἀγάλματα, καὶ βρύσιν πλουσιπάρουσαν. Ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ὑψώοντο περικαλλεῖς οἰκοδομαί, καὶ ἀπ' αὐτὰ τὰ πρῶτα σχέδια δύναται τις νὰ συμπεράνη, πόσῃ μεγαλοπρέπειαν ἔμελλε νὰ δείξῃ ἡ Μεσσήνη εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους (3). Οἱ παλαιοὶ πολῖται ὑπεδέχθησαν τοὺς νέους συμπατριώτας των μὲ περιποίησιν μεγάλην, καὶ ἀγάπην ἀδόλον. Τῇ ἐφεξῆς ὑπῆγαν νὰ προσφέρωσι τὰς εὐχαριστήριους θυσίας των εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διός, ὃς τις εὐρίσκεται εἰς τοῦ ἕρους τὴν ἀκρόρειαν (4), κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀκροπόλεως, ἐν ἣ συνῆλθον αἱ ἐφευρέσεις τῆς τέχνης μὲ τῆς τοποθεσίας τὴν ὠφέλειαν. Τὸ ὄρος εἶναι ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα (5), καὶ ὁ ναὸς ἀπὸ τοὺς παλαιότερους τῆς Πελοποννήσου (6). Ἐνταῦθα, λέγουσιν, ὅτι αἱ Νύμφαι ἔλαβον φροντίδα περὶ τῆς νηπιότητος τοῦ Διός. Τὸ ἄγαλμα τούτου τοῦ Θεοῦ, ἔργον τοῦ Ἀγελάδα, παρακατετίθη εἰς τὴν οἰκίαν ἱερέως τινός, ὃς τις μετέρχεται τὴν ἱερατείαν ἐτήσιον, καὶ τὴν δέχεται μόνον δι' ἐκλογῆς (7). Ὁ τότε ἱερατεύων ὠνομάζετο Κελαινός, καὶ διήλθε τὸ περισσότερον μέρος τῆς ζωῆς του εἰς Σικελίαν.

§. ε'. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπανηγύριζον εἰς τιμὴν τοῦ Διός ἑορτὴν ἐτήσιον, ἐν ἣ συναθροίζονται οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰς ἐγγύς ἐπαρχίας. Τὰ πλευρὰ τοῦ ὄρους ἦσαν κεκαλυμμένα ἀπὸ

(1) Ὀκτώ καὶ τριάκοντα ἀπὸ αὐτοῦ τοὺς πύργους ἐτι εἶσιζοντο. Εἶναι 50 χρόνοι, ἔταν ὁ Κ. Ἀββᾶς Φερόμενος τοῖς εἰδῶν ὑπόμν. τῆς φιλο. ἀκιδ. τό. ζ'. ἱς. §. 355. (2) Παισα. δ'. κεφ. λα. (3) ὑπόμν. τῆς αὐτ. (4) Παισα. αὐτ. κεφ. λγ'. (5) αὐτ. κεφ. δ'. §. (6) αὐτ. κεφ. γ'. (7) αὐτ. κεφ. λγ'.

ἄνδρας, καὶ γυναῖκας, οἵτινες ἐβιάζοντο νὰ φθάσωσι εἰς τὴν κορυφήν. Εἶδομεν, τίνι τρόπῳ ἐπραττοῦν τὰς ἱερὰς τελετὰς, παρεσχάθημεν εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς μουσικῆς, συσχεθέντας ἀπὸ αἰῶνις διεξοδικούς (1). Ἡ χάρις τῶν Μεσσηνίων τῆς Λιβύης παρείχε θέαμα συμπαθείας ἄξιον, τὸ ὁποῖον ἔγινε συμπαθέσσερον διὰ τινος ἀνελπίστου περιστάσεως. Ὁ Κελαινός, ἱερεὺς τοῦ Διὸς, ἀνεγνώρισε τὸν ἀδελφόν του εἰς τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν τῶν δυστυχισμένων γενεῶν, καὶ δὲν ἐδύνατο νὰ ἀποσπασθῆ ἀπὸ τὰς ἀγκάλαις του. Ἐνθυμοῦντο τὰς ὀλεθρίας περιστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν αἰτία νὰ χωρισθῶσιν ἀπ' ἀλλήλων. Ἐπεράσαμεν ἡμέρας τινὰς μὲ ἐκείνους τοὺς αἰδεσίμους γέροντας, καὶ μὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς, καὶ φίλους των. Ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ Κελαινοῦ, ἢ ὅρασις δύνатаι νὰ ἰδῆ τὴν Μεσσηνίαν ὀλόκληρον, καὶ νὰ ἀπλωθῆ τὰ ὅριά της εἰς διάστημα σχεδὸν ὀκτακοσίων σταδίων (2). Κατὰ μὲν τὴν ἄρκτον, ἢ θεὰ ἐκτείνεται εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, καὶ Ἡλείαν, κατὰ δὲ τὴν δύστην, καὶ μεσημβρίαν εἰς τὴν Θάλασσαν, καὶ εἰς τὰς ἐγγὺς νήσους, καὶ κατὰ τὴν ἀνατολήν, εἰς σερῶν ὄρέων, τὰ ὁποῖα, ὀνομαζόμενα Ταῦγετον, χωρίζουσιν αὐτὴν τὴν ἐπαρχίαν ἀπὸ τὴν τῆς Λακωνίας. Μετὰ ταῦτα ἀναπύεται εἰς τὰς ὠραίας εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι περικλείονται εἰς αὐτὰ τὰ ὅρια. Μᾶς ἔδειχον εἰς διάφορα διασήματα πλουσίας ἐξοχὰς, διακεκομμένας ἀπὸ λόφους, καὶ ποτιζόμενας ἀπὸ ποταμούς, καὶ πλήρεις ἀπὸ ποίμνια, καὶ πώλους, τὰ ὁποῖα συσθένουσι τὸν πλοῦτον τῶν κατοίκων ἐκείνου τοῦ μέρους (3). Τότε εἶπον, ὅτι, ἀπὸ τὸν ὀλίγον ἀριθμὸν τῶν γεωργῶν, τοὺς ὁποίους εἶδομεν, ἐρχόμενοι ἐνταῦθα, φαίνεται μοι, ὅτι τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων δὲν εἶναι ἀνάλογον μὲ

(1) Αὐτ. (2) Στρά. ἡ. §. 362. (3) Εὐριπ. καὶ Τυρτ. παρὰ Στρά. αἴτ. Πλάτ. εἰς Ἄλκιβ. §. 122. Παισα. γ. δ. §. 288. καὶ 516. Πλούτ. εἰς Ἄγησ. §. 615.

τὴν μεγάλην καρποφορίαν της. Μὴν ἀποδίδῃς εἰς αὐτοὺς τὴν αἰτίαν, ἀπεκρίθη ὁ Ξενοκλῆς, ἀλλ' εἰς τοὺς βαρβάρους, τῶν ὁποίων αὐτὰ τὰ ὄρη σκιάουσι ἀπὸ ἡμᾶς τὴν μισητὴν θεωρίαν. Τέσσαρας αἰῶνας ὀλοκλήρους, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐληλάτου τὴν Μεσσηνίαν, καὶ ἄφησαν εἰς τοὺς κατοίκους της διὰ κάθε κληρονομίαν, τὸν πόλεμον, ἢ τὴν ἐξορίαν, τὸν θάνατον, ἢ τὴν δουλείαν.

§. 5'. Πολλὰ ἀμυδρὰν ἰδέαν εἶχομεν περὶ τῶν ἀξιοδακρύτων ἐκείνων μεταβολῶν. Τοῦτο παρατηρῶν ὁ Ξενοκλῆς, ἄρχητε νὰ ἀνασενάξῃ βαθείως, καὶ ἐπιστρέφων πρὸς τὸν υἱὸν του, λάβε τὴν λύραν σου, εἶπε, καὶ ψάλε ἐκείνους τοὺς τρεῖς ἐλεγείους, διαφυλαχθέντας εἰς τὴν γενεάν μας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ μὲν δύο συνετέθησαν ἀπὸ τὸν Κόμωνα, ὁ δὲ τρίτος, ἀπὸ τὸν Εὐκλιπτον πατέρα μου, διὰ νὰ παραμυθῆσῃ τὴν θλίψιν τους, καὶ νὰ παραπέμψωσιν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὴν μνήμην τῶν, ὧσων ἢ πατρίδας ἐδοκίμασε, κακῶν. Ὁ νέος, ὑποταγείς, ἄρχησεν οὕτως (1).

ΠΡΩΤΟΣ ΕΛΕΓΕΙΟΣ.

Περὶ τοῦ πρώτου πολέμου τῆς Μεσσηνίας (2).

Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἐξόρισαι, ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς ἀγνώριμοι, ποῖος δεσμὸς μὲ τοὺς ἀνθρώπους μένει πλέον εἰς ἡμᾶς; ἢ εὐσπλαγχνία ἄκαρπος, μὲ τὴν ὁποίαν κατεδέχοντο ἐνίοτε νὰ σρέψωσι τὰς ὄψεις των εἰς τὰς δυσυχίας μας. Τίς ἐδύνατο νὰ τὸ πιεσέσῃ, ὅτι ἀφ' οὗ τόσοσιν διεξοδικὸν καιρὸν ἐπεριπλανώμεθα

(1) Ὅρα τὴν σημ. (2) Ἀρχησεν ὁ πόλεμος οὗτος τῷ, 743, καὶ ἐτελειώσεν τῷ, 723, ἔτι προ X.

εἰς τὰ κύματα, ἠθέλαμεν φθάσει εἰς τὸν λιμένα τῶν Εὐεσπερι-
 τῶν (1), εἰς ξηρὰν, τὴν ὁποίαν ἡ φύσις, καὶ ἡ εἰρήνη πλου-
 τίζουσι μὲ τὰ πολύτιμά των δῶρα; Ἐκεῖ ἡ γῆ, θαφιλῶς ἀ-
 μειβομένη τὰς ἐλπίδας τοῦ γεωργοῦ, ἀποδίδει καρπὸν ἐκα-
 τονταπλάσιον τῶν, ὅσων τῇ ἐμπιστεύονται, σπερμάτων (2).
 Ποταμοὶ ἠσυχοὶ ἔρπουσιν εἰς τὴν πεδιάδα, ἐγγὺς κοιλάδος τι-
 νός, ἐπισκιαζομένης ἀπὸ δάφνας, μύρτους, ροϊᾶς, καὶ δένδρα
 παντὸς εἶδους (3). Ἐπέκεινα εἶναι ἄμμοι καυστικοί, λαοὶ βάρ-
 βαροι, καὶ ζῶα ἄγρια. Ἄλλ' ἡμεῖς δὲν ἔχομεν τί νὰ φοβώ-
 μεθα· παρ' αὐτοῖς δὲν εἶναι Λακεδαιμόνιοι. Οἱ κατοικοῦντες
 ἐκείνους τοὺς ὠραίους, καὶ ἀναχωρητικούς τόπους, συμπαθοῦν-
 τες εἰς τὰς δυσυχίας μας, ἔδωκαν εἰς ἡμᾶς μεγαλοψύχως ἄσυ-
 λον. Μὲ ὅλον τοῦτο ἡ Θλίψις καταναλίσκει τὰς ἡμέρας μας,
 καὶ αἱ παραμικραὶ ἡμῶν εὐχαρισήσεις ἀποκαθιστῶσι τὰς Θλι-
 βερὰς ἀναμνήσεις ἐτι πικροτέρας. Οἱ μοι! Ποσάκις περιφερό-
 μενος εἰς ἐκείνους τοὺς περιχαρεῖς κήπους, ἠσθάνθη, ὅτι ἔρρεον
 τὰ δάκρυά μου, ἐνθυμούμενος τὴν Μεσσηνίαν! Ὡ εὐλογημένοι
 καὶ τρυφήλαι ὄχθαι τοῦ Παμίσσου, μεγαλοπρεπεῖς ναοὶ, δάση
 ἱερὰ, πεδιάδες, τόσον συνεχῶς ποτιζόμεναι ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν
 προπατόρων μου! Ὅχι, ποτὲ δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς ἀλησμονή-
 σω, καὶ πρὸς ὑμᾶς, ὡ θηριώδεις Σπαρτιάται, μεθ' ὄρκου σᾶς
 ὁμολογῶ, εἰς ὄνομα τῶν πενήκοντα χιλιᾶδων Μεσσηνίων,
 τοὺς ὁποίους διεσκορπίσατε ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ὅτι θέλω τρέ-
 φει τόσον μῖσος ἄσπουδον, ὅσον καὶ ἡ σκληρότης σας ἐξάθη
 ἄκαμπτος, εἴς τὸ ὀμνῆσαι εἰς ὄνομα τῶν ἀπογόνων, εἰς ὄνομα
 τῶν εὐκαιοτήτων καρδιῶν ὄλων τῶν χρόνων, καὶ ὄλων τῶν τόπων.

§. ζ. Λείψανα δυσυχισμένα τασούτων ἠρώων δυσυχε-
 ζέρων ἐτι, ἂν ποτε νὰ δυνηθῶσι τὰ μέλη μου, εἰδοπεποιημένα

(1) Παυσ. αὐτ. κερ. κς. (2) Ἡρ. δ'. §. 198. (3) Σουλ. περίπλ.
 παρὰ μετ. γεωγρ. τέ. α'. §. 46. Πλίν. ε'. κερ. ε'.

ὡς τὰ τοῦ Τυρταίου, καὶ Ἀρχιλόχου, νῆ βροντῶσιν ἀκαταπαύτως εἰς τὰς ἀκοάς σας, καθὼς ἡ σάλπιγξ, ὅταν διδῆ τὸ σπμειν εἰς τοὺς πολεμιστὰς, καθὼς ἡ βροντῆ, ὅταν θορυβῆ τὸν ὕπνον τοῦ θελοῦ! Ἄν ποτε νὰ δυνηθῶσι νὰ παῖρησιάζωσιν εἰς ἑσῶς νυκτὸς καὶ ἡμέρας τὰς ἀπειλητικὰς σκιάς τῶν πατέρων σας, καὶ νὰ ἀφίνωσιν εἰς τὰς ψυχὰς σας πληγὴν, ἀενάως αἷμα ραζούσαν! Οἱ Μεσσήνιοι ἔχαιρον, ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνας, ἡσυχίαν βαθείαν, κατοικοῦντες γῆν, ἥτις ἦτον ἰκανὴ νὰ εὐχαρισῆ ὅλας τῶν τὰς ἀνάγκας, καὶ εὐρισκόμενοι ὑπ' οὐρανὸν ἀείποτε εὐδίου, ἦσαν ἐλεύθεροι, εἶχον νόμους σοφοὺς, ἦδη ἀπλᾶ, βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι τοὺς ἠγάπων (1), ἐορτὰς περιχαρεῖς, αἱ ὅποιοι τοὺς ἀνεκούριζον ἀκαταπαύτως ἀπὸ τοὺς πόνους τῶν. Ἀνέλπιτος συμμαχία, ἡ ὅποια τοὺς ἤνωσε μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους, δέχεται θανατηφόρους πληγὰς. Ἐγκαλοῦνται καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ὀργίζονται καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ἀπειλαὶ διαδέχονται τὰ παράπονα. Ἡ Φιλοτιμία πεπεδημένη μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, ἐπιτυγχάνει τὴν εὐκαιρίαν, διὰ νὰ συντρέψῃ τὰ δεσμά τῶν, ἐπικαλεῖται μεγαλοφώνως τὴν Ἀδικίαν, καὶ τὴν Βίαν, εἰσχωρεῖ μὲ αὐτὴν τὴν καταχθόνιον συνοδίαν εἰς τὴν καρδίαν τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ τοὺς προσάγεται νὰ ὁμώσωσιν εἰς τὰ θυσιαστήρια, ὅτι δὲν θέλουσιν ἀφήσει ἀπὸ τὰς χεῖρας τὰ ὄπλα, ἕως οὗ νὰ δουλώσωσι τὴν Μεσσηνίαν (*). Ἐπαρθεῖσα δὲ αὐτὸν τὸν πρῶτον θρίαμβον τοὺς ὀδηγεῖ εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἀκρωρείας τοῦ ὄρου Ταυγέτου, καὶ ἐκείθεν δεικνύουσα εἰς αὐτοὺς πλουσίας πεδιάδας, ἐκτεθειμένας εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τῶν, τοὺς συλλογάζει εἰς τόπον ἰσχυρὸν, ὅς τις ἀνῆκεν εἰς τοὺς παλαιούς τῶν συμμαχῶν, καὶ ἦτον, ὡς περιτείχισμα τῶν δύο βασιλείων (3). Οἱ προπάτορές μας, ἀφ' οὗ ἔλαβον αὐτὴν τὴν εἰδησίαν, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι τὴν

(1) Παισα. αὐτ. κερ. γ'. (2) Ίουζ. γ'. κερ. δ'. (3) Παισα. αὐτ. κερ. ε'.

ὑβριν, τρέχουσι πικρῶς εἰς τοῦ βασιλέως μας τὸ παλάτιον. Ὁ Εὐφραῆς ἐδιδόκει τότε τὸν θρόνον, ἀκούει τὰς συμβουλὰς τῶν πρώτων τοῦ ἔθνους· τὸ ζῶμα του ἦτον τῆς σοφίας ὄργανον. Διεγείρει τὸν ζῆλον τῶν Μεσσηνίων, τὸν ἀναβάλλει μέχρι οὗ ἐπιτύχη καιρὸν ἀρμόδιον, ἐν ᾧ ἐδύνατο νὰ λάμψη μὲ ἔκβασιν (1). Μόλις χρόνοι ὀλίκληροι ἐξαρκοῦσι, διὰ νὰ συνειθίσωσιν εἰς τὴν πολεμικὴν παιδείαν τὸν δῆμον, πῦλλὰ συνθεδεμένον ἀναμφιβόλως μὲ τὰς ἡδύτητας πολυχρονίου εἰρήνης. Ἐμαθεν ἐν τῷ ἀναμεταξὺ νὰ βλέπη, χωρὶς νὰ γογγύζη, ὅτι ἠρπάζοντο τὰ θῆρη του ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ νὰ ἐργάζεται ὁ ἴδιος ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Λακωνίαν.

§. η'. Δις ἐφάνη ἡ στιγμή τῆς ἐκδικήσεως, ὅτι ἐπλησίαζε. Δις αἱ δυνάμεις τῶν δύο βασιλείων ἀναμεταξὺ τῶν ἡγωνίαθησαν, ἀλλ' ἡ νίκη δὲν ἐτόλμησε νὰ τελειώσῃ αὐτὴν τὴν μεγάλην φιλονεικίαν, καὶ τὸ ἀναποφάσιζόν της ἐτάχυνε τὴν πτώσιν τῶν Μεσσηνίων. Τὸ ζῶμα του ἡδυνάτει καθ' ἐκάστην ἀπὸ τὴν φθορὰν μεγέζου ἀριθμοῦ πολεμιστῶν, ἀπὸ τοὺς φύλακας, τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ ἔχωσιν εἰς διαφόρους δυνατὰς θέσεις, ἀπὸ τὴν φυγὴν τῶν δούλων, καὶ ἀπὸ ἐπιδημικὴν νόσον, ἣτις ἄρχισε νὰ διαφθεῖρη τόπον, τόσον ἄλλοτε ἀκμάζοντα. Εἰς τοιοῦτον ἔσχατον βαθμὸν εὐρισκόμενοι, ἀπεφάσισαν νὰ περικλεισθῶσιν εἰς τὸ ὄρος τῆς Ἰθώμης (2) καὶ νὰ ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος. Οἱ ἱερεῖς, καὶ ὄχι οἱ Θεοὶ, εἶπον αὐτὴν τὴν βάρβαρον ἀπόκρισιν. Ἡ σωτηρία τῆς Μεσσηνίας ἐξήρτηται ἀπὸ τὴν θυσίαν νεανιδῶς τινος, κληροδοτουμένης, καὶ ἐκλελεγμένης, ἀπὸ τὴν βασιλείαν γενεάν (3). Ἀρχαῖαι πράξεις δὲν ἀφένουσι τὸν δῆμον νὰ αἰσθανθῇ, πόσον ἀπάνθρωπον ἔργον εἶναι ἡ ὑποταγὴ εἰς παρομοίαν περίστασιν. Φέρουσι τὴν ὀλεθρίαν κάλ-

(1) Αὐτ. κεφ. ζ'. (2) αὐτ. κεφ. θ'. (3) αὐτ. Εὐσείδ. παρ. εἰαγ. ε', κεφ. κζ'.

πνυ, πίπτει ὁ κληῖρος εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Λυκίσκου, ὅς τις τὴν ἀρπάξει αἰφνηδῶς ὀπὸ ὅλας τὰς θεάς, καὶ φεύγει με αὐτὴν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα. Ὁ πολεμικὸς Ἀριστόδημος προβαίνει ἐνώπιον τοῦ δήμου ἐνταύτῳ, καὶ, με ὅλον ὅτι ἡ πατρικὴ συμπάθεια ἐθρῖνει εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας του, παρρησιάζει τὴν ἐδικήν του εἰς τὰ θυσιασθήρια. Ἦτον ἀρᾶβωιασμένη με ἓνα ἀπὸ τοὺς ἡγαπημένους τοῦ βασιλέως, ὅς τις τρέχει πρὸς ὑπεράσπισίν της. διΰχυρίζεται, ὅτι ἄνευ τῆς θελήσεώς του δὲν δύναται νὰ ἀποφασίσωσι περὶ τῆς γυναικὸς του· ἐκβαίνει ἀπὸ τῆς σεμνοπρεπειᾶς τὰ ὅρια διὰ τὴν σωτηρίαν της, δυσφημίζει τὴν ἀθωότητα διὰ τὴν σῴτη, καὶ φανερώνει, ὅτι ὁ ὑμένκιος ἦτον τελειωμένος. Ἡ φρίκη τῆς συκοφαντίας, ὁ φόβος τῆς δυσφημίας, ἡ πατρικὴ ἀγάπη, ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος, ἡ ἐρώτης τοῦ θεοθέτου λόγου του, πλήθος ἐναντίων αἰσθημάτων ταράττουσι με τόσῳ ὀρμῇ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἀριστοδήμου, ὥστε ἀναγκάζεται νὰ ἀνακουφισθῇ με ἀπελπισίας κίνημα. Ἀρπάξει μάχαιραν, πίπτει ἡ θυγάτηρ του τεθνηκυῖα εἰς τοὺς πόδας του, φρίττουσιν ὅλοι οἱ θεαταί, φωνάζει ὁ ἱερεὺς, ἀκόρετος ἀπὸ σκληρότητας. Τοῦτο δὲν εἶναι εὐλάβεια, εἶναι μανία, ἥτις ἐκίνησε τὰς χεῖρας τοῦ φονέως, οἱ θεοὶ ζητοῦσιν ἄλλο θῦμα. Χρειαζέται ἔτι καὶ ἄλλο, ἀποκρίνεται ὁ δῆμος με παραφροσύνην, ὀρμῇ κατὰ τοῦ δυσυχοῦς ἐρασοῦ, ὅς τις ἐμελλε νὰ ἀπολεσθῇ, ἂν ὁ βασιλεὺς δὲν ἤθελε καταπραῦνῃ τοὺς ἀνθρώπους, καταπειθῶν αὐτοὺς, ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ μαντείου ἐπληρώθη.

§. 3. Ἡ Σπάρτη ἐσκληρύνετο ἡμέραν ἐξ ἡμέρας εἰς τὴν ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν ἔλαβε νὰ αἰχμαλωτίσῃ τὴν Μεσσηνίαν, καὶ τὴν ἐφάνέρωνε με συχνὰς ἐχθροπαθείας, καὶ μάχας αἰμοβόρους. Εἰς μίαν ἀπὸ αὐτὰς ὁ βασιλεὺς Εὐφᾶν ἐθανατώθη, καὶ ἔγινε διάδοχός του ὁ Ἀριστόδημος. (1) Εἰς ἄλλην, ἐν

(1) Πausa. αὐτ. κ.ρ. ε'.

ἢ πολλοὶ δῆμοι τῆς Πελοποννήτου ἠνώθησαν μετὰ τοὺς Μεσσηνίους, (1) οἱ ἐχθροὶ μας, κατατροπώθεντες, καὶ τριακόσιοι ἐξ αὐτῶν ληφθέντες αἰχμάλωτοι μετὰ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας, ἐπότισαν τὰ θυσιαστήριά μας μετὰ τὸ αἷμά των. (2) Ἡπολιορκία τῆς Ἰθώμης ἐξηκολούθει μετὰ τὴν ἰδίαν γενναιότητα ὁ Ἀριστόδημος ἐξέτεινε τὴν διάρκειάν της μετὰ τὴν νηφαλιότητά του, ἀνδρείαν, ἐμπισσύνην τῶν στρατευμάτων, καὶ τὴν σκληράν τῆς θυγατρὸς του ἐνθύμησιν. Μετὰ ταῦτα χροσμοὶ ἀπατηλοὶ, τέρατα φρικώδη ἐκλόμισαν τὴν σταθερότητά του. Ἀπελπισθεὶς ἀπὸ τὴν σωτηρίαν τῆς Μεσσηνίας, ἐσφάγη μετὰ τὸ ἴδιόν του ξίφος, καὶ ἔδωκε τὰς τελευταίας ἀναπνοὰς ἐπάνω εἰς τὸν τάφον τῆς θυγατρὸς του (3). Οἱ πολιορκούμενοι ὑπερασπίσθησαν ἔτι πολλοὺς μῆνας, ἀλλ' ἀπ' οὗ ἔχασαν τοὺς στρατηγοὺς των, καὶ τοὺς γενναιοτέρους στρατιώτας, καταλειφθέντες χωρὶς προζωάρχεια, καὶ βοήθειας, ἄρησαν τὸν τόπον, καταφυγόντες, οἱ μὲν, εἰς τὰ ἐγγύς ἔθνη, οἱ δὲ, εἰς τὰς παλκίαις των κατοικίας, ὅπου οἱ νικηταὶ τοὺς ἐβίασαν νὰ ὁμώσωσι τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀκολούθων ἄρθρων. Δὲν θέλετε ἐπιχειροῦσθαι τίποτε κατὰ τῆς ἐξουσίας μας· θέλετε καλλιμεργεῖ τοὺς τόπους σας, φέροντες εἰς ἡμᾶς κατ' ἔτος τὸ ἥμισυ τοῦ προϊόντος. Εἰς τὸν θάνατον τῶν βασιλέων, καὶ τῶν πρώτων ἀρχηγῶν τῆς Σπάρτης πρέπει νὰ παρίστασθε ἄνδρες, καὶ γυναῖκες μετὰ πένθιμον ἔνδυμα (4). Τοιαῦται ἐσάθησαν αἱ τε-

(1) Αὐτ. α'. (2) Μῦθ. παρὰ Πaus. αὐτ. κεφ. γ'. Κλήμ. Ἀλεξ. σφω β. 36. Εἰσβ. παρατκ. εἰαγ. δ'. κεφ. ιε'. Πλούτ. εἰς Ῥωμ. β. 33. υπομν. τῆς φιλ. α. αδ. τό. β'. β. 105. (3) Paus. αὐτ. κεφ. εγ'. (4) Τυρτ. παρὰ Πaus. δ'. κεφ. ιδ'.

Ὡσπερ ὄνοι μεγάλοις ἄχθεισι τειρόμενοι
 Δεσποσύνοισι φερούτες ἀναγκαίης ὑπὸ λυγρῆς
 Ἥμισυ πάνθ' ἔσσωσιν καρπὸν ἀρούρα φέρει.

Ἄλλ. ποιητ. ιε. γ'. κεφ. α'.

ταπεινωμένοι συνθῆκαι, τὰς ὁποίας, μετὰ εἰκοσαετῆ πόλεμον ἢ Λακεδαιμόνων διώρισεν εἰς τοὺς προπάτοράς μας.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΛΕΓΕΙΟΣ.

Περὶ τοῦ δευτέρου πολέμου τῆς Μεσσηνίας⁽¹⁾.

§. ι. **Ε**μβαίνω πάλιν εἰς τὸ σάδιον, μέλλω νὰ ψάλλω τὴν δόξαν τοῦ ἥρωος, ὅς τις ἐπολέμησε πολὺν καιρὸν ἐπάνω εἰς τὰ ἐρείπια τῆς πατρίδος του. Αἶ! "Αν ἦτον συγχωρημένον εἰς τοὺς θνητοὺς νὰ μεταβάλλωσι τὴν τάξιν τῆς εἰμαρμένης, αἰ θριαμβευτικαῖ των χεῖρες ἤθελον διορθώσαι ἀναμφιβόλως τὰς ὑβρεῖς πολέμου, καὶ εἰρήνης, τὰ ὁποία ἐπίσης ἦσαν μιστὰ εἰς τοὺς Μεσσηνίους. Ποία εἰρήνη, δίκαιε οὐρανέ! Αὐτὴ δὲν ἔπαυσεν εἰς τριάκοντα ἐννέα χρόνους ἀπὸ τοῦ νὰ καταβαρύνῃ τὸν ζυγὸν τοῦ σιδήρου εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν νενικημένων ⁽²⁾, καὶ νὰ ἀτονῇ τὴν σαθερότητα των μὲ ὅλους τοὺς τρόπους τῆς δουλείας. Ὑποκείμενοι εἰς ἐργώδεις πόνους, κεκυφότες ὑπὸ τοῦ βάρους τῶν φόρων, τοὺς ὁποίους μετέφερον εἰς τὴν Λακεδαίμονα, βεβιασμένοι νὰ κλαίωσιν εἰς τὰς κηδρίας τῶν τυράννων αὐτῶν (), καὶ μὴ δυνάμενοι κἄν νὰ ἐκθυμάνωσι μίσος ἀδύνατον, ἄφινον εἰς τὰ τέκνα των μόνον δυσυχίας νὰ ὑποφέρωσι, καὶ ὑβρεῖς νὰ ἐκδικήσωσι. Τὰ κακὰ πραιβησαν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε οἱ γέροντες δὲν ἐνόμιζον πλέον τὸν θάνατον φοβερὸν, καὶ οἱ νέοι δὲν ἐδύναντο πλέον νὰ ἐλπίζωσιν

(1) "Αρχαίαι ὁ πόλεμος οὗτος τῷ 684. καὶ ἐτελείωσι τῷ 668, ἔτι πρὸ Χ. (2) Παισα, ἀντ. κηφ. 16. (3) Τυρτ. παρ' αὐτῷ κηφ. 10.

Δεσπότης αἰμώζοντες ἐμῶς, ἄλοχοιτε καὶ αὐτοί,

Ἐστὶ τὰ' οὐλομένη μοῖρα κίχαι Παράτου.

εἰς ζωὴν θέλγητρα τινά. Τὰ βλέμματά τω, πάντοτε εἰς τὴν γῆν προσπλωμένα, ἄρχησαν τέλος πάντων νὰ ὑψώνωνται πρὸς τὸν Ἀρισομένην, ὅς τις κατήγετο ἀπὸ τοὺς παλαιούς μας βασιλεῖς, καὶ ἀπὸ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν ἔδειχεν εἰς τὴν ὄψιν, λόγους, καὶ πράξεις του, τὰ σημεῖα, καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς μεγαλοψυχίας. Οὗτος ὁ ἡγεμὼν, περικυκλωμένος ἀπὸ σφαδάζουσαν νεότητα, τῆς ὁποίας τὸ θαρρᾶλέον, ἄλλοτε μὲν, ἐμπροσθίει, ἄλλοτε δὲ, κατέσειλλε, ἠρεύνησε τοὺς σκοποὺς τῶν γειτόνων ἐθνῶν, καὶ, βεβαιωθεὶς, ὅτι οἱ Ἀργεῖοι, καὶ Ἀρκάδες ἦσαν πρόθυμοι νὰ τῷ δώσωσι χεῖρα βοηθείας, διήγειρεν εἰς ἀποσασίαν τὸ ἔθνος του (1), καὶ ἐν ταύτῳ ἄρχησαν νὰ δημοσιεύωνται αἱ κραυγαὶ τῆς καταδυναστείας μὲ τὰς φωνὰς τῆς ἐλευθερίας. Ἡ πρώτη μάχη ἐσυγκροτήθη εἰς κώμην τινὰ τῆς Μεσσηνίας· ἡ νίκη ἔμεινεν ἀμφίβαλος. Ὁ Ἀρισομένης ἔδειξεν εἰς αὐτὴν τόσην μεγάλην ἀνδρίαν, ὥστε ὁμοφώνως τὸν ἀνηγόρευσαν βασιλέα εἰς τὸν τόπον τῆς μάχης, ἀλλ' ἀπεδοκίμασε τμην, διὰ τὴν ὁποίαν εἶχε δικαιώματα ἀπὸ τὴν γέννησίν του, καὶ ἔτι ἀπὸ τὰς ἀρετὰς του περισσώτερον. Διορισθεὶς τῶν στρατευμάτων ἀρχηγὸς, ἠθέλησε νὰ τρομάξῃ μὲ τόλμην ἀνέλπισον τοὺς Σπαρτιάτας, καὶ νὰ καταθέσῃ εἰς τὸν κόλπον τῆς μητροπόλεως τὴν παρακαταθήκην τοῦ μίσους, τὸ ὁποῖον ἔτρεφε κατ' αὐτῶν ἐκ τῆς ἀπαλῆς ἡλικίας του. Ἐρχεται εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, εἰσέρχεται κρυφίως εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ κρεμάζει εἰς τὸν τοῖχον ἀσπίδα μὲ τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν. Εἶναι ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν Λακεδαιμονίων, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀρισομένης ἀφιερώνει εἰς τὴν Ἀθηνᾶν (2). Ἡ Σπάρτη, πεισομένη εἰς τὴν ἀπόκρισιν τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, ἐζήτει τότε ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἀρχηγόν, διὰ νὰ τὴν διοικῆ εἰς τοῦ-

(1) Πausa. αὐτ. (2) Ἀρισομένης ἀπὸ Σπαρτιατῶν δεῖσθαι τῆ Θεῶ. Πausa. δ'. κεφ. α'.

τον τὸν πόλεμον. Οἱ Ἀθηναῖοι, φοβούμενοι, μήπως, συνδράμωσιν εἰς τὴν μεγαλειότητα τῆς ἀντιζήλου των, ἐπρόβαλλον εἰς αὐτὴν τὸν Τυρταῖον (1), ποιητὴν ἀσήμαντον, ὅς τις ἐξηγόραζε τὰς ἀηδίας τῆς μορφῆς του, καὶ τὰς δυσυχίας τῆς τύχης του μὲ προτέρημα ὑψηλόν, τὸ ὅποιον οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόμιζον, ὡς εἶδος φρενοληψίας (2).

§. ια'. Ὁ Τυρταῖος, προσκληθεὶς πρὸς βοήθειαν ἔθνους πολεμικοῦ, τὸ ὅποιον τὸν συνέταξεν ἀμέσως μὲ τοὺς συμπολίτας του (3), ἠσθάνθη, ὅτι τὰ πνεύματά του ὑψώθησαν, καὶ ἐδόθη ἔλος εἰς τὴν ὑψηλήν του εἰμαρμένην. Τὰ πύρινά του ἔσματα ἐνέπνεον τῶν κινδύνων, καὶ τοῦ θανάτου τὴν καταφρόνησιν. Τὰ μέλη του ἐμελωθεύσαν, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς τὰς μάχας ἐπειτούσαν (4). Δὲν δύναται κανεὶς νὰ ζωγραφίσῃ μὲ τὰ κοινὰ χρώματα τὴν αἰμοβόρον λύσσαν, ἣτις ἐμφύχωνε τὰ δύο ἔθνη, ἀλλὰ πρέπει νὰ πλάσῃ τοιαῦτα νεοφανῆ χρώματα, καθὼς εἶναι αἱ φλόγες τῆς ἀσραπῆς, ὅταν πίπτωσιν εἰς τὰ βάραθρα τῆς Αἴτης, καὶ τὰ πυρπολώσιν. Τὸ ὄρος κλονεῖται ἐκ θεμελίων, καὶ μουγγίζει, ὑψώνει τὰς παφλαζούσας φλόγας του, τὰς ἐξεμεί ἀπὸ τὰς ἀνεωγμένους πλευράς του, καὶ τὰς ἐκσφενδονίζει κατὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὸν ὅποιον ταλμᾷ νὰ καταφρονῇ. Ὁ κεραυνὸς, ἠγανακτισμένος διὰ τὴν τόσνυ του αὐθάδειαν, καὶ πεπληρωμένος ἀπὸ νέας φλόγας, τὰς ὁποίας δανειζεται ἀπὸ τὸ νέφη, πίπτει ἐκ δευτέρου βιαιότερον ἀπὸ τὴν ἀσραπὴν, κτυπᾷ σφοδρότερα τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, καὶ ἀφ' οὗ ἐκρήξῃ μὲ κρότον τὰς καπνιζομένας πέτρας του, βάλλει σιωπὴν εἰς τὴν ἄβυσσον, καὶ τὴν ἀφίνει κεκαλυμμένην ἀπὸ σάκτας, καὶ ἐρείπια αἰώνια. Οὕτως

(1) Λυκούργ. εἰς Λισαρ. §. 162. Ίουγ. γ'. κεφ. ε'. Πλούτ. εἰς Κλεσμ. §. 805. Πανσα αὐτ. ὑπομ. τῆς φιλ. ἀκαδ. τό. η'. §. 144. (2) Διογ. Λα. β'. §. 43. (3) Πλά. περὶ νό. α'. §. 629. (4) Πλούτ. εἰς Ἄγιό. §. 805. Horat. art. poet. v. 402.

ὁ Ἀριστομένης, ἀρχιστράτηγος τῶν νέων Μεσσηνίων, προσβάλλει μὲ ἀκάθεκτον ὄρμην κατὰ τῆς ἐκλελεγμένης τῶν Σπαρτιατῶν στρατίας, διοικουμένης ἀπὸ τὸν βασιλεῖα Ἀνάξανδρον, οἱ πολεμισταί του, κατὰ τὸ παράδειγμά του, χύνονται, ὡς αἰμοβόροι λέοντες, ἀλλ' αἱ δυνάμεις των συνθλῶνται ἐναντίον εἰς ἐκείνου τὴν ἀκλόνητον, καὶ πετυκνωμένην ἀπὸ σιδήρου φάλαγγα, ὅπου τὰ σφοδρότερα πάθη ἀνάπτονται, καὶ ὄθεν τὰ βέλη τοῦ θανάτου ἀδιακόπως ἐξίρχονται. Οἱ Μεσσηνιοί, πλήρεις ἀπὸ αἵμα, καὶ πληγῆς, ἀπελπίζονται ὅτι θέλουσι νικήσει, ὅταν ὁ Ἀριστομένης, ἐγκαρδιωθείς κατ' ἑαυτὸν, καὶ τοὺς στρατιώτας του προσάξας, ἀναγκάζει τὸν γενναῖον Ἀνάξανδρον, καὶ τὴν φοβερὰν του φάλαγγα νὰ κλίνωσιν εἰς φυγὴν (1), κατατρέχει ὀρμητικῶς τὰ τάγματα τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ μὲν μακρύνει μὲ τὴν ἀνδρείαν του, ἀλλὰ δὲ, μὲ τὴν παρουσίαν του, τὰ διασκορπίζει, τὰ καταδιώκει, καὶ τὰ ἀφίνει εἰς τὸ στρατόπεδόν των ἐνταφιασμένα εἰς βαθεῖαν ταραχήν.

§. εἴ. Αἱ γυναῖκες τῆς Μεσσηνίας πανηγυρίζουσι αὐτὴν τὴν νίκην μὲ ᾄσματα, τὰ ὅποια μελετῶμεν εἰς ἔτι καὶ νῦν (2). Οἱ ἄνδρες των ὑψώνουσι κεφαλὴν μετέωρον, καὶ εἰς τὸ ἀπειλητικὸν αὐτῶν πρόσωπον ὁ Ἄρης ἐχάραξε τὴν ἐκδέκσιν, καὶ τὸ λημν. Τέως εἰς ἐσὲ ἀνήκει, Θεὰ τῆς Μνήμης, νὰ μάσειπῆς, πῶς αἱ τόσον λαμπραὶ ἡμέραι ἐπεσκήσθησαν ἐν ἀκαρεῖ ἀπὸ πετυκνωμένον, καὶ σκοτεινὸν νέφος; Ἀλλ' αἱ εἰκόνες σου παρέχουσι σχεδὸν πάντοτε γραμμὰς ἀμόρφους, καὶ χρώματα θαμβά. Οἱ χρόνοι ἐπανάγουσι κατὰ τὸ παρὸν τὰ συντρίμματα μόνον τῶν ἀξιοσημημονεύτων πράξεων, παρομοίως μὲ τὰ κύματα, τὰ ὅποια ἐξάγουσι τὰ λείψανα εἰς τὰ παράλια ναός τινος, ἢ ὅποια ἠγεμόνευσεν ἄλλοτε εἰς τὴν Θάλασσαν. Ἀκούσατε μὲ προσοχὴν, Νεοὶ Μεσσηνιοί, μάρτυρα πιστότερον, καὶ σεβασμιώ-

(1) Παισα αὐτ. (2) αὐτ.

τερον, τὸν εἶδον, ἤκουσα τὴν φωνὴν του, κατ' ἐκείνην τὴν χει-
μαζομένην νύκτα, ἥτις διεσκόρπισε τὸν σὸλον, τὸν ὁποῖον ὠ-
δήγουν εἰς τὴν Λιβύην. Ἐρριμμένος εἰς ἀγνώρισα παράλια τῆς
νήτου Ῥόδου, ἐφώναζον, ὦ γῆ! Σὺ θέλεις χραιμεύσει καὶ
τάφος εἰς ἡμᾶς, καὶ οὐδὲν θέλουσι νὰ καταπατῶνται ἀπὸ τοῦς
Λακεδαιμονίους τὰ ὄσα μας. Ἄφ' οὗ ἐπρόφερον τὸ ὀλέθριον
τοῦτο ὄνομα, εἶδον αἰφνυδίως ερβύλους φλογὸς, καὶ καπνοῦ,
ὅτι ἐξήρχοντο ἀπὸ τινος τάφου, εὐρισκόμενον πλησίον μου, καὶ
ἀπὸ τὸ βάθος του ὑψώθη σκιὰ, ἥτις ἐξεφώνησεν αὐτοὺς τοῦς
λόγους. Τίς εἶναι ἄρα οὗτος ὁ θνητὸς, ὃς τις ἤλθε νὰ παραξῆ
τὴν ἡσυχίαν τοῦ Ἄριστομένου, καὶ νὰ ἀνάψῃ ἐκ δευτέρου εἰς
τὰς κόνας του τὸ μῖσος, τὸ ὁποῖον ἔτι διαφυλάττει ἐναντίον εἰς
ἔθνος βάρβαρον; Εἶναι Μεσσηνίος, ἀπεκρίθην, ὅλος γεμάτος
ἀπὸ χαρᾶν· εἶναι ὁ Κόμων, εἶναι ὁ κληρονόμος γενεᾶς, ἄλλο
τε λυωμένος μετὰ τὴν ἐδικήν σου. ὦ Ἄριστομενες! ὦ μέγιστε τῶν
θνητῶν! Ἦτον ἄρα ἔτι πεπρωμένον εἰς ἐμὲ νὰ σὲ ἰδῶ, καὶ νὰ
σὲ ἀκούσω! ὦ Θεοί! Ἄς ἦναι τὸ ὄνομά σας δεδοξασμένον δι'
ἅπαξ τῆς ζωῆς μου, ἅτι ὠδηγήσατε εἰς τὴν Ῥόδον τὸν Κόμω-
να, καὶ τὴν δυσυχία του. Τί μου, ἀπεκρίθη ὁ ἦρωα, θέ-
λεις τοὺς δοξάζει εἰς ὅλην σου τὴν ζωὴν. Μοὶ ἀνήγγειλαν τὸν
ἐρχομόν σου, καί μοι συγχωροῦσι νὰ ἀνακαλύψω εἰς ἐσὲ τὰ μυσ-
τήρια τῆς ὑψηλῆς τῶν σοφίας. Ἐγγίξει ὁ χρόνος, ὅτε, ὡς τὸ
ἄστρον τῆς ἡμέρας, ὅταν ἐξέλθῃ ἀπὸ νέφος πυκνόν, ἀναπέμ-
πει τὰς φωταεῖδεις του ἀκτῖνας, οὕτως ἡ Μεσσηνία μέλλει νὰ
ἀναφανῆ μετὰ νύκτα λάμπει εἰς τοῦ κόσμου τὸ θεᾶτρον. Ὁ οὐ-
ρανὸς μετὰ ψήφους ἀπορρήτους θέλει ὀδηγήσει τὸν ἦρωα, ὅς
τις μέλλει νὰ κατορθώσῃ αὐτὸ τὸ θαῦμα, ἀλλ' ἡ εἰμαρμένη
μᾶς ἀπέειλε τὴν σιγμὴν τῆς ἐκπληρώσεώς του. Ἐρῶ σο, δύνασαι
νὰ ἀναχωρήσῃς· οἱ σύντροφοί σου σὲ ἀναμένουσιν εἰς τὴν Λι-
βύην, φέρε εἰς αὐτοὺς αὐτὰς τὰς μεγάλας εἰδήσεις.

§. ιγ'. Στάσου, σκια γενναία, εἶπον ἀμέσως, καταδέ-
 ξου νὰ προσθέσης εἰς τόσον ἐλπίδας γλυκείας, ἡδυτέρας ἔτι πα-
 ραμυθίας. Οἱ πατέρες μας ἐσάθισαν ἀτυχεῖς, εἶναι ἄρα τόσον
 εὐκόλον νὰ τοὺς πιεσῶμεν ὑπευθύνους! Ὁ χρόνος κατέπιε
 τὰς ἀποδείξεις τῆς ἀθωότητος, καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ πανταχόθεν
 φανερώουσι νὰ ὑποφίας, αἱ ὁποῖαι μᾶς ταπεινώνουσιν. Ὁ Ἀριστο-
 μένης, ἐπιβουλεύομενος, περιπλανώμενος μόνος ἀπὸ πόλιν, εἰς
 πόλιν, ἀποθνήσκων, ἐγκαταλελειμμένος ἀπὸ ὅλους, εἰς τὸ νησίον
 τῆς Ρόδου, εἶναι κατησχυμένον θέαμα διὰ τὴν τιμὴν τῶν Μεσ-
 σσηνίων. Δράμε, ἀναχώρησον, πέταξε, ὑέ μου, ἀπεκρίθη ὁ ἡ-
 ρως, ὑψώνων τὴν φωνὴν του, κήρυξε εἰς ὅλην τὴν γῆν, ὅτι
 ἡ γενναϊότης τῶν πατέρων μας ἐσάθη καυσικωτέρα ἀπὸ τῆς ἐ-
 πιτολῆς τοῦ κυνὸς τὰ καύματα· αἱ ἀρεταίτων ἀπὸ τὴν λαμ-
 πρότητα τοῦ οὐρανοῦ καθαρώτεραι, καὶ ἂν οἱ ἄνθρωποι ἦναι
 ἔτι αἰσθητικοὶ εὐσπλαγχίας, ἀπόσπασαι ἀπὸ αὐτοὺς ὄσκηρα,
 διηγούμενος τὰς δυσυχίας μας. Ἄκουσόν μου. Ἡ Σπάρτη δὲν
 ἐδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἐντροπὴν τοῦ χαλασμοῦ τῆς, εἶπεν εἰς
 τοὺς πολεμιστὰς τῆς, ἐκδικήσατέ με, εἰς τοὺς δούλους τῆς, ὑ-
 περασπίσασθέ μου. Εἶπεν εἰς ἓνα δούλον ἀχρειώτερον ἀπὸ τοὺς
 ἐδικούς τῆς, τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ σεμνύνεται μὲ διάδημα, πρό-
 δοσαι τοὺς συμμάχους σου. Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἀριστοκράτης, ὃς τις
 ἐβασίλευεν εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ἀρκάδων, καὶ ἦνωσε τὰ στρατεύ-
 ματά του μὲ τὰ ἐδικά μας. Τὰ δύο στρατεύματα ἠπικτήθησαν,
 ὡς δύο νέφη τρομερὰ, τὰ ὁποῖα ἔρχονται νὰ ἀντιπαραταχθῶσι
 διὰ τὸ βασιλεῖον τοῦ ἀέρος. Εἰς τὴν ἐποπτεῖαν τῶν νικητῶν
 αὐτῶν, αἱ ἐχθροὶ μάτην ζητοῦσι εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας των
 λείψανόν τι γενναϊότητος, καὶ εἰς τὰς ἀνησυχίας ὄψεις των ζω-
 γραφίζεται ἡ ῥυπαρά τῆς ζωῆς ἐπιθυμία. Ὁ Τυρταῖος παρρη-
 σιάζεται τότε εἰς τοὺς στρατιώτας μὲ ἐλπίδα, καὶ ἐξουσίαν ἀν-
 θρός, ὃς τις ἔχει ἀνὰ χεῖρας τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος. Μὲ

τάς γοιτευτικάς του επιτηδειότητος παρασαίνει εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των ἀλληλοδιαδόχως εἰκόνας ζωηράς, καὶ οἶονεἰ ἐμφυχωμένας (1). Ἡ εἰκὼν ἥρωος τινὸς, ὃς τις πρὸ ὀλέγου ἐδίωξε τὸν ἐχθρὸν, ἐκείνη ἢ συγκεχυμένη ἔνωσις φωνῶν, χαρᾶς, καὶ συμπαιδείας, αἱ ὁποῖαι τιμῶσι τὸν θρίαμβόν του, ἐκείνο τὸ σέβας, ὅπου ἐμπνέει ἀεννάως ἢ παρουσίᾳ του, ἐκείνη ἢ τιμὴ ἀνάγκυς, τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνει εἰς τὰ γηρατεία του. Ἡ θελικτωτέρα ἔτι εἰκὼν νέου τινὸς πολεμιστοῦ, ὃς τις ἀπέθανεν εἰς τῆς ὁρᾶς τὸ σάδιον, αἱ σεβάσμαι τελεταί, αἱ ὁποῖαι συνοδεύουσι τὴν κηδείαν του, οἱ κοπετοί, καὶ ὀδυρμοὶ ὀλοκλήρου ἔθνους εἰς τὴν ἐποπτεῖαν τῆς κλίνης του, οἱ γέροντες, αἱ γυναῖκες, τὰ παιδιά, οἱ νενοὶ κλαίουσι, καὶ περιεσρέφονται εἰς τὸν τάφον του, αἱ ἀθάνατοι τιμαί, ὅσαι εἰς τὴν μνήμην του διορίζονται, τόσα ὑποκείμενα, καὶ τόσα αἰσθήματα διάφορα, περιγραφόμενα μὲ εὐγλωττίαν ὀρμητικὴν, καὶ εἰς σύντομον τοῦ χρόνου διάστημα, ἀνάπτουσι τοὺς σρατιώτας ἀπὸ φλόγα, μέχρι τότε εἰς αὐτοὺς ἀγνωρίσων. Δένουσιν εἰς τοὺς βραχίονάτων τὰ ὀνόματά των, καὶ τὰ τῶν γενεῶν τους, νομίζοντες τὸν ἑαυτὸν τους εὐτυχέστατον, ἐὰν λάβωσι κηδείαν λαμπράν, καὶ ἂν οἱ μεταγενέστεροι ἤθελον εἰπῆ ποτὲ, ἀναγινώσκοντες τὰ ὀνόματά των. Ἰδοὺ ἐκεῖνοι, οἱ τινες ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀπέθανον (2).

§. ιθ'. Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ, ὅταν ὁ ποιητὴς εἰσγάξῃ αὐτὴν τὴν μεταβολὴν εἰς τὸ σράτευμα τῶν Λακεδαιμονίων, τότε ἕνας βασιλεὺς ἐτελείωνε τὴν ἀπισίαν του εἰς τὸ ἔδικόν μας (3). Σκαιοὶ θόρυβοι, δίσπαρμένοι διὰ προσαγῆς του, παρεσκευάσαν εἰς ἀχρεϊότητα τὰ πεφοβισμένα σρατεύματά του. Τὸ σημεῖον τῆς μάχης ἔμελλε νὰ ἦναι σημεῖον τῆς φυγῆς των. Ὁ Ἀριστοκράτης ὁ ἴδιος τοὺς ὀδηγεῖ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀτιμίας, καὶ

(1) Τυπ. παρὰ Στοβ. λ. μ. §. 354. (2) Ἰου. γ. κ. ε. (3) Πανσ. αἰτ. κ. ε.

χαράττει αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἀνάμεσα εἰς τὰ τάγματα μας, καθ' ἣν ὀλεθρίαν σιγμὴν ἐμελλόν νὰ βασιάσωσιν ὄλκην τὴν προσβόλῃν τῆς ἐχθρικής φάλαγγος. Ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ τὸ ἄνθος τῶν πολεμιστῶν μας κατεσφάγη, καὶ ἡ Μεσσηνία ἐδουλώθη. Ὅχι, δὲν ἐδουλώθη ἔτι, ἡ ἐλευθερία προπτοίμασεν ἑαυτὴ ἄσυλον εἰς τὸ ὄρος τῆς Εἴρας. Ἐκεῖ συνηθροίσθησαν καὶ ὅσοι στρατιῶται ἐξέφυγον τὴν σφαγὴν, καὶ ὅσοι πολῖται ἦσαν ζηλωταὶ τῆς ἐλευθερίας ἔνθεοι. Οἱ νικηταὶ ἐσχημάτισαν περίβολον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, βλέποντες μας μὲ τρόμον ἄνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς των, καθὼς οἱ ψυφοδεῖς ναῦται, ὅταν παρατηρῶσι εἰς τὸν ὀρίζοντα τὰ μεμελανωμένα νέφη, τὰ ὁποῖα φέρουσι τὰς καταγιῦδας εἰς τοὺς κόλπους των. Τότε ἀρχησεν ἡ πολιορκία ἐκείνη ὅχι τόσοσ διατήμος, ἀλλ' οὕτως ἀξία νὰ δοξασθῇ, καθὼς ἡ τοῦ Ἰλίου. Τότε παρήγοντο, ἢ πραγματικῶς ἐγένοντο ὅλα τὰ κατορθώματα τῶν παλαιῶν ἡρώων. Αἰδριμύτητες τῶν καιρῶν ἐνδεκάκις ἀνανεωθεῖσαι, δὲν ἐδυνήθησαν ποτὲ νὰ χαλάσωσι τὸ θηριῶδες πείσμα τῶν πολιορκητῶν, μήτε τῶν πολιορκουμένων τὴν ἀκλόνητον σταθερότητα (1). Τριακόσιοι Μεσσηνιοὶ διασήμου μεγαλοψυχίας μὲ συνώθειον εἰς τὰς ἐπιδρομάς μου (2). Εὐκόλα ὑπερπηδῶμεν τὸ περιτείχισμα, ὅπου ἐτέθη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, καὶ ἐφέρομεν τὴν τρομάραν ἕως εἰς τὰ περίεξ τῆς Σπάρτης. Ἐν μὲν τῶν ἡμερῶν, πεφορτισμένοι ἀπὸ λάφυρα, εὐρέθημεν περικυκλωμένοι ἀπὸ ἐχθρικὸν στρατεύμα· ἐχύθημεν κατ' αὐτοῦ, μὴν ἐλπίζοντες ὅτι θάλομεν τὸ νικῆσαι. Εὐθύς πληγωθεὶς μὲ θανατηφόρον κτύπημα, ἔχασα τὴν χρῆσιν τῶν αἰσθησέων μου, καὶ εἶδε νὰ μὴ τὴν ἐπέσρεφον εἰς ἐμὲ ποτὲ οἱ Θεοὶ! Ποταπὴ ἀφύπνισις, εὐσπλαγχεσ οὐρανέ! Ἄν ἐν ταύτῳ ἤθελε προσενεχθῆ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου ὁ σκοτεινὸς τάρταρος, δὲν ἤθελε προξενήσαι εἰς ἐμὲ τὴν φρίκην.

(1) Ἰλιον. παρὰ Πανσα, αὐτ. (2) αὐτ.

§. ιε'. Ἐκοιτόμην ἐπίτινος σωροῦ θνητῶν, καὶ ἡμῶντων εἰς χάος σκοτεινόν, ὅπου ἤκούοντο μόνου θρήνοι, οἵτινες διέκοπτον τὴν ψυχὴν, καὶ πεπαιγμένοι σεναγμοὶ, καὶ αὐτοὶ ἦσαν τῶν συντρόφων, καὶ φίλων μου, οἱ ὅποιοι ἐρρίφθησαν πρὸ ἐμοῦ εἰς αὐτὸ τὸ βάραθρον· τοὺς ἔκραζον ἐξ ὀνόματός· ἐκλαίωμεν ὁμοῦ· ἡ παρουσία μου ἐφαίνετο ὅτι ἐγλύκαιεν ὀπωσοῦν τοὺς πόρους των. Ἐκεῖνος δὲ, τὸν ὅποιον ἠγάπων περισσότερον, ὦ σκληρὰ ἐνθύμησις! ὦ ὀλεθριωτάτη εἰκὼν! ὦ ὑέμου, δὲν θέλεις θυνηθῆναι νὰ με ἀκούσης, χωρὶς νὰ φρίξης, ἦτον ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐγγυς συγγενεῖς μου. Τὸν ἐγνώρισα ἀπὸ τινος λόγους, οἱ ὅποιοι ἐξῆλθον ἀπὸ τὸ σῶμα του, ὅτι ἡ πτωσις μου ἐτάχυνε τὴν σιγμὴν τοῦ θανάτου του· τὸν ἐσφιγγα εἰς τὰς ἀγκάλας μου, τὸν κατέβρεχον μὲ ἔνθερμα δάκρυα, καὶ, μὴ δυνάμενος νὰ σαματήσω τὴν τελευταίαν ἀναπνοὴν τῆς ζωῆς, ἥτις ἐπλανᾶτο ἔτι ἐπὶ τῶν χειλέων του, σκληρυνηθείσης τρόπον τινὰ τῆς ψυχῆς μου ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν τῆς θλίψεως, ἔπαυσα ἀπὸ τοῦ νὰ παρηγορῶμαι μὲ παράπονα, καὶ δάκρυα. Οἱ φίλοι μου ἐξεψύχουν περὶ ἐμὲ ὁ εἷς κατόπι τοῦ ἄλλου. Ἀπὸ τοὺς διαφόρους τόνους τῆς ἀδυνατοῦ φωνῆς των ἐπρόβλεπον τὰς σιγμάς, ὅσαι τοῖς ἔμενον νὰ ζήσωσιν· ἔβλεπον μὲ ἀδιαφορίαν, ὅτι ἔφθανεν ἡ σιγμὴ νὰ τελειώσῃ τὰς δυσυχίας των. Ἦκουσα τέλος πάντων τὸν τελευταῖον ἀνασεναγμὸν τοῦ ὑσερινοῦ ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐντάφιος σιωπὴ ἐβασίλευεν εἰς ἐκείνην τὴν ἄβυσσον. Τρεῖς ὁ ἥλιος περιῆλθε τὸ σάδιόν του, ἀφ' οὗ πλέον ἐγὼ δὲν ἤμην συνηρηθῆμένος μὲ τοὺς ζῶντας (1). Ἀκίνητος, ἐξηπλωμένος εἰς τὴν κλίνην τῆς θλίψεως, κεκαλυμμένος μὲ τὸ τριβώνιον μου, ἀνέμενον μὲ ἀνυπομονησίαν ἐκείνον τὸν θάνατον, ὡς τις χαρίζει τὰς χάριτάς του τόσον ἀκριβὰ, ὅταν κτύπος τις παραμικρὸς προσέβαλεν εἰς τὴν ἀκοήν μου. Τοῦτο ἦτον ἄ-

(1) Πάυσα, αὐτ. κερ. γ'.

γριον ζῶν (1), τὸ ὅποιον εἰσήλθην εἰς τὸ ὑπόγειον διὰ τινος ἀπακρύφου εἰσόδου· τὸ ἐκράτησα, ἠθέλητε νὰ φύγη ἀπὸ τὰς χεῖράς μου, ἐσυρόμην κατόπιτου, χωρὶς νὰ ἤξεύρω, ποῖα ἀπόρασις μὲ ἐμφύχωνε τότε. Ἐπειδὴ ἡ ζωὴ μοι ἐφαίνετο σκληροτέρα ἀπὸ τὰ βασανιστήρια. Βέβαια κἄπποιος Θεὸς διεύθυνε τὰς κινήσεις μου, καί μοι εἶδε δυνάμεις. Πολὺν καιρὸν ἐσυρόμην εἰς πλαγίας περιστροφάς, εἶδον ἀμυδρὸν φῶς, εἶδον τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸν ὁδηγόν μου, καὶ ἐρευνῶν νὰ ἐπιτύχω διάβασιν, ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν κατοικίαν τοῦ σκότους, καὶ ἤκουα τοὺς Μεσσηνίους, ὅτι ἐθρήνουν τὴν ἀπώλειάν μου. Ἀφ' οὗ μὲ εἶδον, ἐσκίετο τὸ ὄρος ἀπὸ τὰς φωνὰς τῆς χαρᾶς, καὶ ἀφ' οὗ ἤκουσαν τὰς τάλαιπωρίας μου, ἀπὸ τὰς τῆς ἀγανακτήσεως.

§. 15. Ἐν τῷ ἄμα ἡ ἐκδίκησις τὰς ἠκολούθησεν, ἐξάσθη σκληρὰ, καθὼς ἡ τῶν Θεῶν. Ἡ Μεσσηνία καὶ ἡ Λακωνία, νύκτα καὶ ἡμέραν ἐλεηλατοῦντο ἀπὸ ἐχθρούς, οἵτινες, ὡσάν νὰ κατεπιέζοντο ἀπὸ πείναν ὑπερβολικὴν, ἐπεθύμουν νὰ κατασπαράξωσιν ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Οἱ Σπαρτιάται διεχύθησαν εἰς τὴν πεδιάδα, ὡς ἡ κατεσθίουσα τὰ θέρη πυρκαϊᾶ, ἡμεῖς δὲ, ὡς χεῖμαρρῶς, ὅς τις ἐπεγείρει παντελὴ ὄλεθρον καὶ εἰς τὰ θέρη, καὶ εἰς τὴν πυρκαϊάν. Εἶδοντες μουσικὴ ἐφανερῶδη εἰς ἡμᾶς, ὅτι οἱ Κορίνθιοι ἤρχοντο εἰς βοήθειαν τῆς Λακεδαίμονος. Εἰσήλθομεν εἰς τὸ στρατόπεδόν τους, ἀπὸ τὸ σκότος βοηθούμενοι, καὶ ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τοῦ ὕπνου μετέβησαν εἰς τὰς τοῦ θανάτου (2). Μάταια κατορθώματα! ἐλπίδες ἀπατηλαί! Ὁ χρόνος, ἀπὸ ἄπειρον θησαυρὸν ἑτῶν, καὶ αἰώνων, ἐξάγει εἰς τὸν κόσμον, εἰς διωρισμένον καιρὸν, ἐκείνας τὰς μεγάλας μεταβολὰς, ἀποτεταμιευμένας εἰς τὸν κόλπον τῆς αἰωνιότητος, καὶ διαδηλουμένας ἐνίοτε διὰ τῶν χρησθηρίων. Τὸ τῶν Δελφῶν προσήλωσε τὴν ἀπώλειάν μας εἰς προῤῥήσεις, αἱ ὅποια ἐφάνησαν ἀληθεῖς, καὶ ὁ Μάντις Θεο-

(1) Ἀλώπηξ. (2) αὐτ. κρ. κ.

κλος με εἰδοποίησεν, ὅτι ἐγγίζομεν εἰς τὴν λύσιν τῶν σκηνῶν τούτης αἱματοχυσίας (1). Βουκόλος τις, ἀνδράποδόν ποτε τοῦ Ἐμπεράμου, στρατηγοῦ τῆς Λακεδαιμόνος, ἔβασκε καθ' ἑκάστην τοὺς βόκς ἐπὶ τὰς ὄχθας τῆς Νέδας, ἥτις ῥέει εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Εἴρας· οὗτος ἠγάπα Μεσσηνίαν τινα, τῆς ὁποίας ἡ οἰκία ἦτον εἰς τοῦ ὄρους τὸν κατήφορον. Αὐτὴ τὸν ἐδέχετο, ὡς ἂν ὁ ἀνὴρ της ἦτον εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ στρατοπέδου μας. Μίαν νύκτα, καθ' ἣν συνέβη φρικώδης ταραχὴ, ὁ Μεσσηνίος ἐφάνη ἀνελπίσως, καὶ διηγείται εἰς τὴν γυναῖκά του, ἡ ὁποία ἠπόρει διὰ τὴν ἐπιστροφήν του, ὅτι ἡ καταγίς, καὶ τὸ σκότος φυλάττουσι τὸν τόπον ἀπὸ αἰφνυδίου ἐπιδρομῆς, ὅτι αἱ φυλακαὶ παρητήθησαν, καὶ ὅτι μία πληγὴ μὲ ἔσυρεν εἰς τὴν κλίνην μου. Ὁ Βουκόλος, τὸν ὁποίου δὲν εἶδεν ὁ Μεσσηνίος, ἤκουσεν αὐτὴν τὴν διήγησιν, καὶ τὴν ἀνέφερεν ἀμέσως εἰς τὸν στρατηγὸν τῶν Λακεδαιμονίων. Ἀποκαμῶν ἤδη ἀπὸ θλίψεως, καὶ ταλαιπωρίας, ἄφησα τὰ αἰσθητήριά μου εἰς τὰς ἀνακλίσεις τοῦ ὕπνου, ὅταν τὸ Δαιμόνιον τῆς Μεσσηνίας ἐφάνη εἰς ἐμὲ μὲ πένσιμον ἔνδυμα, κεκαλυμμένην ἔχον τὴν κεφαλὴν. Κοιμᾶσαι, μοι εἶπεν, Ἄριστόμενες, κοιμᾶσαι, καὶ αἱ ἀπειλητικαὶ ἀναβάθραι ἤδη ὑψώνονται περὶ τὸ φρούριον. Ἦδη οἱ νέοι Σπαρτιάται ἀνεβιβάζθησαν εἰς τὸν ἀέρα, βοηθούμενοι ἀπὸ ἐκεῖνας τὰς εὐθραύστους μηχανάς. Τὸ Δαιμόνιον τῆς Λακεδαιμόνος μὲ ἐνίκησε, τὸ εἶδον, ὅτι ἔκραζεν ἄνωθεν ἀπὸ τὰ τείχη τοὺς ἀγρίους πολεμιστάς του, ἠπλώνεν εἰς αὐτοὺς τὴν χεῖρα, καὶ τοῖς ἔδειχνε τὰς θέσεις.

§. ιζ'. Ἐξύπνησα ἐξαίφνης, βεβαρυμένην ἔχων τὴν ψυχὴν, καὶ πεπλανημένον τὸ πνεῦμα, καὶ τόσου ἔφριξα, ὡς τὰν νὰ ἤθελε πέσῃ ὀλέθριος κεραυνὸς πλητίον μου. Ἀρπάζω τὰ

(1) Ἐς τε τράγος πίνησι Νέδης ἐλιόρ' ῥέου ἴδωρ.

Οὐκ ἐτι Μεσσηνην' ῥίσμασι· σχεδὸν γὰρ ὄλεθρος. Πανσα. κτ. κ'.

ὄπλα μου, φθάνει ὁ υἱός μου, Ποῦ εἶναι οἱ Λακεδαιμόνιοι; — Ἀνάμεσα εἰς τὸ φραῦριον, εἰς τοὺς πόδας τῶν περιτειχισμάτων, ἐκπεπληγμένοι διὰ τὴν τόλμην, δὲν θαρροῦσι νὰ προβῶσι. Φθάνει, εἶπον, ἀκαλοῦθε μοι. Εὐρομεν καθ' ὁδὸν τὸν Θεόκλον, ἐρμηνευτὴν τῶν θείων θελήσεων, τὸν μεγαλόψυχον Μάντικλον υἱὸν του, καὶ ἄλλους ἀρχηγούς, οἵτινες ἐνοῦνται μὲ ἡμᾶς. Τρέξατε, τοῖς εἶπον ἐξυπνήσατε τοὺς Μεσσηνίους, καὶ εἰπέτε τους, ὅτι τὴν αὐγὴν θείουσι ἰδῆ τοὺς στρατηγούς των ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἐχθρούς. Ἐφθασεν ἐκεῖνη ἡ πεπρωμένη στιγμή· ὄρομοι, οἰκίαι, ναοί, πλήρεις ἀπὸ αἷμα, ἀντηχοῦσι ἀπὸ φρικώδεις κραυγᾶς. Οἱ Μεσσηνιοί, μὴ δυναίμενοι νὰ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν μου πλέον, ἀκούουσι μόνον τὴν μακίαντους· αἰγυγαῖκες τοὺς ἐμψυχώνουσι εἰς τὴν μάχην, αἱ ἴδιαι, καθοπλισθεῖσαι μὲ μύρια θανατηφόρα ὄργανα, ὀρμῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ πίπτουσι, ἀποθνήσκουσι ἐπάνω εἰς τὰ σώματα τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν, καὶ παιδίων. Αἱ θηριώδεις αὐταὶ σκηναὶ τρεῖς ἡμέρας ἀνανεώνονται, εἰς κάθε βῆμα, εἰς κάθε σιγμῆν, εἰς τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῶν ἀστραπῶν, εἰς τὸν ἀπροσδόκητον, καὶ διαρκῆ ἦχον τῆς βροντῆς. Οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀνώτεροι τὸν ἀριθμὸν, ἐλάμβανον ἐκ διαδοχῆς νέας δυνάμεις μετὰ σύντομον τινὰ ἀνάπαυσιν, οἱ Μεσσηνιοί, μαχόμενοι ἀδιακόπως, ἐπάλλαιον ἐν ταύτῳ κατὰ τῆς πείνας, δίψας, ὕπνου, καὶ τοῦ ἐχθρικοῦ σιδήρου (1). Πρὸς τὸ τέλος τῆς τρίτης ἡμέρας, ὁ Μάντις Θεόκλος, ἐπιστρέφων εἰς ἐμὲ, οἴμοι! ἤεις τί, μοι εἶπε, ἢ θέλει σὲ χρησιμεύσει ἡ τόση μεγαλοψυχία, καὶ οἱ πόνοι; Ἡ ἢ Μεσσηνία δὲν ἔχει πλέον εἰς τί νὰ ἐλπίζῃ; Οἱ Θεοὶ ἀπεφάνισαν τὴν ἀπώλειάν της. Σῶσαι, Ἀρισόμενες, σῶσαι τοὺς ἠδύλους φίλους μας. Εἰς ἐμὲ ἀνήκει νὰ εὐταφιασθῶ ὑπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς πατρίδος μου. Ταῦτα εἰπὼν, ὤρμησεν εἰς τὴν

(1) Αὐτ. κρη. κα'.

συμπλοκήν, καὶ ἀπέθανεν ἐλεύθερος, καὶ πλήρης δόξης. Εὐκόλον ἦτον εἰς ἐμὲ νὰ τὸν μιμηθῶ, ὅμως κλίνας τὸν αὐχένα εἰς τὴν Θέλησιν τῶν Θεῶν, ἔκρινα, ὅτι ἡ ζωῆ μου πῶνάτο νὰ ἦναι ἀναγκαία εἰς τόσα ἀθῶα θύματα, τὰ ὅποια ἔμελλεν ὁ σίδηρος νὰ θείσῃ. Συνήθροισα τὰς γυναῖκας, καὶ τὰ παιδιὰ, καὶ τὰς περιέφραξα μὲ στρατιώτας· οἱ ἐχθροί, πεπεισμένοι, ὅτι ἐβουλευόμεθα θρασυμόν, ἠνέωξαν τὰς τάξεις των, καὶ μᾶς ἄφριαν ἡσύχως νὰ ἔλθωμεν εἰς τοὺς τόπους τῆς Ἀρκαδίας. Δὲν θέλω ὁμιλήσει μῆτε διὰ τὴν ἀπόφασιν, τὴν ὅποιαν εἶχον κατὰ νοῦν νὰ ἐκστρατεύσω κατὰ τῆς Λακεδαιμόνος, καὶ νὰ τὴν κυριεύσω ἀπροσδοκίτως, ἐν ᾧ οἱ στρατιῶταί της ἐπλουτίζοντο ἀπὸ τὰ λάφυρά μας ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Εἰρας, μῆτε διὰ τὴν ἀπιστίαν τοῦ βασιλέως Ἀριστοκράτους, ὅς τις ἐφανέρωσε τὸ μυστήριόν μας εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους. Ὁ ἐπίβουλος! Κατεκρίθη ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως τοῦ ἔθνους του· οἱ ὑπήκοοί του ἔγιναν δῆμιοι, ἀπεχρέμψατο τὴν μωρανίαν του ψυχὴν ὑπό τινος χαλάζης βελῶν. Τὸ σῶμά του κατεκυλίσθη εἰς ξένην γῆν, καὶ ἠγέρθη σῆλη, σπλιτεύουσα τὴν ἀτιμίαν, καὶ τιμωρίαν του (1). Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνέλπισον προσβολὴν, ἡ τύχη ἐξήγησε τὴν ἀπόφασίν της ἐναργέστατα. Δὲν ἦτον πλέον λόγος νὰ κλίνω γόνυ πρὸς αὐτὴν, ἀλλὰ νὰ ἀντιπαραταχθῶ μόνος μὲ αὐτὴν, ὑποτιθέμενος τὴν ἰδίαν ἐμαυτοῦ κεφαλὴν εἰς τὰς προσβολὰς της. Ἐκλαυσα τοὺς Μεσσηνίους, οἵτινες δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἔλθωσι μαζί μου, ἀπέφυγον τὰ δάκρυα τῶν, ὅσοι μὲ ἠκολούθησαν, οὗτοι ἠθέλον νὰ μὲ συνοδεύωσιν εἰς τὰ πλεῖον μακροκρυσιμένα τοῦ κόσμου κλίματα. Οἱ Ἀρκαδιοὶ ἠθέλησαν νὰ

(1) Πάντως ὁ χρόνος εὗρε δικὴν ἀδικίαν βασιλεῖ.

Εἶπε δὲ Μεσσήνης σὺν Διὶ τὸν προδότην.

Ῥηϊδίως, χαλεπὸν δὲ λαθεῖν. Διὸς ἀνδρ' ἐπίσκορον

Χαίρε Ζεῦ βασιλεῖ, καὶ σασὺ Ἀρκαδίων. Παισα. σὺτ. κερ. κθ.

μερισθῶσι μὲ αὐτοὺς τοὺς τόπους των. Ἀπεδοκίμασα ὅλα αὐτὰ τὰ προβλήματα. Οἱ πιεσόμενοι σύντροφοί, ἐνούμενοι μὲ ἔθνος πολυάριθμον, ἤθελον χάσει τὸ ὄνομά των, καὶ τὴν ἐνθύμησιν τῶν δυσυχιῶν τους. Τοῖς ἔδωκα τὸν υἱόν μου ἄλλον ἑμαυτὸν, ὑπῆγαυ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του εἰς Σικελίαν, ἔνθα θέλουσιν ἦναι, ὡς παρακαταθήκη μέχρι τῶν ἡμερῶν τῆς ἐκδικήσεως (1). Μετὰ τοῦ σκληροῦ τούτου χωρισμὸν, μὴ ἔχων πλέον τί νὰ φοβῶμαι, καὶ ζητῶν πανταχοῦ ἐχθροὺς τῶν Λακεδαιμονίων, περιῆλθον τὰ ἐγγύς ἔθνη. Ἀπεφάσισα τελευταίον νὰ ἀπέλθω εἰς Ἀσίαν, καὶ νὰ κατασῆσω μετόχους τῶν δυσυχιῶν μας τὰ δυνατὰ ἔθνη Λυθῶν, καὶ Μήδων· ὁ θάνατος, ὅς τις μὲ ἤρπαξεν εἰς τὴν Ῥόδον, ἐμπόδισε τοὺς σκοποὺς, οἵ τινες, σύροντες ἐκεῖνα τὰ ἔθνη εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἴσως ἤθελον μεταβάλλῃ τὴν κατάστασιν αὐτοῦ τοῦ μέρους τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἦρωσ, ἀφ' οὗ ἐτελείωσεν αὐτοὺς τοὺς λόγους, εἰσιώπησε, καὶ κατέβη πάλιν εἰς τὸ σκότος τοῦ τάφου του. Τῇ ἐπαύριον ἀνεχώρησα διὰ τὴν Λιβύην.

ΕΛΛΗΓΕΙΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

Περὶ τοῦ Τρίτου πολέμου τῆς Μεσσηνίας (2).

§. ιγ'. Πόσον ἡ ἀνάμνησις τῆς πατρίδος μου εἶναι βαρεία, καὶ ὀδυνηρά! γεμίζει τὴν καρδίαν ἀπὸ τοῦ ἀφηνειοῦ τὴν πικρότητα, καὶ τὴν διατέμνει μὲ τοῦ ξίφους τὴν ὀξύτητα· μὲ

(1) Ἡ ἀλυσίς τῆς Εἰρας συνίθη τῷ α'. ἔτει τῆς εἰκοστῆς ὀγδοῆς ὀλυμπιάδος ὅπλ τῷ 668. ἔτει πρό Χ. Παισα. αὐτ. κεφ χγ. corsin. fast. attic. t. 3. p. 46. Ὅρα τὴν σημ. (2) Ἄρχησεν οὗτος ὁ πόλεμος τῷ 464. καὶ ἐτελείωσε τῷ 454. πρό Χ.

καθιστᾶ ἀναίσθητον καὶ εἰς ἦθον, καὶ εἰς κίνδυνον. Ἐπρόλαβον τὸ πρῶτὸ τοῦτο τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. Ἐπεριπλανώμην εἰς τὴν ἐξοχὴν, χωρὶς νὰ ἤξεύρω ποῦ με φέρουσι τὰ βήματά μου· τὸ κατάφυχον τῆς αὐγῆς δὲν ἔδειξε πλέον τὰ αἰσθητήριά μου· δύο ἐξαίσιαι λέοντες ἐπήδησαν ἀπὸ πλησίον τι θάσος, ἢ φοβερὰ θεῶν κἀνὴν τροχὸν δὲν μ' ἐπροξένισαι, δὲν τοὺς ἠνώχλησα, καὶ αὐτοὶ ἀπεμακρύνθησαν ἀπ' ἐμοῦ. Αἰμειβόρτε Σπαρτιάται! τί σὰς ἔκαμαν οἱ γονεῖς μας; Μετὰ τὴν Ἄλωσιν τῆς Εἵρας, τοὺς ἐτιμωρήσατε μὲ διαφόρους σκληρότητας, καὶ μεθύοντες ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν σας, ἠθέλετε νὰ τραπῆ ἡ χαρὰ σας ὀλόκληρος εἰς δυσυχίαν ἐκείνων. Ὁ Ἀριστόμενης μᾶς ὑπεσχέθη μέλλον αἰσιώτερον, ἀλλὰ ποῖος θέλει θυνηθῆ ποτὲ νὰ καταπύσῃ εἰς τὴν καρδίαν μας τὴν αἰσθησὶν τῶν κακῶν, τῶν ὀπίων ἠκούσαμεν τὴν διήγησιν, καὶ ἐχρηματίσαμεν τὰ θύματα; Εὐτυχὴς ἐσάθης, Ἀριστόμενες, ὅτι δὲν ἔγινες αὐτόπτης των. Δὲν εἶδες τοὺς κατοίκους τῆς Μεσσηνίας, ἐλκομένους εἰς σφαγὴν, ὡς κακούργους, καὶ πωλουμένους, ὡς οὐτιδανὰ ποιμνία (1). Δὲν εἶδες τοὺς ἀπογόνους των, ὅτι μετείδδον, δύο αἰῶνας, εἰς τὰ τέκνα των τὸ μόνον ὄνειδος τῆς γεννήσεως (2). Ἀναπαύου ἦσυχά εἰς τὸν τάφον, Μεγίστη σιὰ τῶν ἀνδρῶν, καὶ ὑπόφερε νὰ σημειώσω εἰς τοὺς μεταγενεσιέρους τὰς ἄκρας παρανομίας τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ κριταίτων, ἐχθροὶ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς καὶ τῆς γῆς, θανατώνουσι τοὺς ἰκέτας, τοὺς ὁποίους βιάως ἀποσπῶσιν ἀπὸ τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος (3). Ἀγανακτεῖ ὁ Θεὸς, κρούει μὲ τὴν τριάινάντου τὰ παράλια τῆς Λακωνίας, σείθεται τῆς γῆς τὰ θεμέλια, ἀνοίγουσιν αἱ ἄβυσσοι, μία ἀπὸ τὰ κορυφὰς τοῦ ὄρους Ταυγέτου κρημνίζεται εἰς τὰς πεδιάδας, ἡ Σπάρτη γυρίζει ἄνω κάτω, καὶ

(1) Αἰλ. ποικ. ἱς. ζ'. κερ. α'. (2) Πανσα. αὐτ. κερ. κδ'. (3) Ἀριστοφ. Ἀχαρ. στί. 509. Σουί. εἰς Ταυγαρ.

σώζονται μόνον πέντε οἰκίαι, εἴκοσι χιλιάδες καὶ ἐπέκεινα συν-
 τρίζονται ὑπὸ τὰ ἐρείπιάτης (1). Ἴδού τὸ σημεῖον τῆς ἐλευ-
 θερίας μας, ἐκράξαν ἐν ταύτῳ πλῆθος αἰχμαλώτων. Ἀναί-
 σθητοι! Τρέχουσιν εἰς τὴν Λακεδαίμονα χωρὶς τάξιν, καὶ ἀρ-
 χηγόν. Ἀφ' οὐεῖδον τάγμα τι Σπαρτιατῶν, τὸ ὁποῖον συνήθροισ-
 σεν ὁ βασιλεὺς Ἀρχίδαμος, μένουσιν ἀκίνητοι, ὡς οἱ λελυ-
 μένοι παρὰ τοῦ Αἰόλου ἄνεμοι, ὅταν ὁ Θεὸς τῶν θαλασσῶν
 φανῆ ἔμπροσθέν τους. Ἀφ' οὐ δὲ εἶδον τοὺς Ἀθηναίους, καὶ
 ἄλλα διάφορα ἔθνη, ὅτι ἔδραμον εἰς βοήθειαν τῶν Λακε-
 δαιμονίων (2), οἱ περισσότεροι διασκορπίζονται, ὡς οἱ πα-
 χεῖς ἀτμοὶ ἐλώδους τινὸς τόπου, ὅταν προσβάλωσιν εἰς αὐ-
 τοὺς αἱ πρῶται τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες. Ἄλλ' οἱ Μεσσήνιοι
 δὲν λαμβάνουσι τὰ ὄπλα εἰς μάτην· ἡ πολυχρόνιος δου-
 λεία δὲν μετέβαλε τὸ γενναῖον αἷμα, ὅπου περιέτρεχεν εἰς
 τὰς φλέβαστων, καὶ, καθὼς ἀετὸς δεσμός, ἀφ' οὐ διαρρήξη
 τὰ δεσμάτου, ἀνυψοῦται πρὸς οὐρανοὺς, οὕτω καὶ αὐτοὶ κα-
 ταφεύγουσιν εἰς τὸ ὄρος τῆς Ἰθώμης, καὶ ἀπωθοῦνται γενναίως
 τὰς γινομένας κατ' αὐτῶν τῶν Λακεδαιμονίων προσβολὰς, οἱ
 ὁποῖοι ἀναγκάζονται τελευταίον νὰ κράξωσι τὰ στρατεύματα τῶν
 συμμάχων τους. Τότε φαίνονται ἐκεῖ ἐκεῖνοι οἱ Ἀθηναῖοι, τό-
 σόν γεγυμνασμένοι εἰς τῆς πολιορκίας τὰ ἐπιχειρήματα. Ὁ
 Κίμων εἶναι εἰς αὐτοὺς στρατηγός, ὁ Κίμων, τὸν ὁποῖον ἡ νί-
 κη πολλάκις ἐξεφάνωσε μὲ θάφνην ἀθάνατον. Ἡ λαμπρότης
 τῆς δόξης του, καὶ ἡ ἀνδρεία τῶν στρατευμάτων του προξενοῦσι
 φόβον εἰς τοὺς πολιορκουμένους, καὶ φρίκην εἰς τοὺς Λακε-
 δαιμονίους· τολμῶσι νὰ ὑποπτευθῶσιν ἐκείνου τὸν μέγαν ἄν-
 δρα, ὅτι βουλευέται προδοσίαν· τὸν παρακαλοῦσι μὲ πολλὰς

(1) Διοδ. α'. §. 48. cicero de divin. l. 1. c. 50. Πλίν. 6. κεφ. οθ'. (2) Διοδ. αὐτ. Θουκ. α'. κεφ. ρα'. Πανσα. γ'. §. 233. Πλούτ. εἰς Νίκα §. 489. Αἰλ. ποικ. εἰς. 5'. κεφ. ζ'. Πολυκ. στρατηγ. ι'. κεφ. μα'.

ψυχρολόγους προφάσεις νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν τὸ στρατεύματός. Ἐκεῖνος ἀνεχωρεῖ, ἡ δὲ Ἀσυμφωνία, ἀεροβατούσα εἰς τοῦ στρατοπέδου τὸν περίβολον, ἴσεται, προβλέπει τὰς δυσυχίας ἐτοιμάς νὰ ρεύσῃσι κατὰ τῆς Ἑλλάδος (1), καί, σείουσα τὴν κεφαλὴν της ἀπὸ ὄφεις κατάκομον, ὠρύεται μὲ χάραν τούτους τοὺς τρομεροὺς λόγους.

§. εθ'. Σπάρτη! Σπάρτη! ἤγεις συνειθίζεις νὰ ἀνταμείβῃς τὰς ἐκδουλεύσεις μὲ ὕβρεις μόνον. Ἴδὲ ἐκείνους τοὺς πολεμιστὰς, ὅτι ἀναλαμβάνουσι τὴν εἰς τὴν πατρίδα των ὁδοιπορίαν, φέροντες εἰς μὲν τὸ μέτωπον τὴν καταισχύνην, εἰς δὲ τὴν καρδίαν τὴν θλίψιν. Οὗτοι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ἥρωες, οἱ τινες ἐνωθέντες ἐσχάτως μὲ τοὺς ἐδικούς σου, κατέθραυσαν τοὺς Πέρσας εἰς τὰς Πλαταιάς, προσέδραμον εἰς βοήθειάν σου, καὶ σὺ τοὺς κατεκάλυφες μὲ ἀτιμίαν· εἰς τὸ ἐξῆς θέλεις τοὺς ἰδῆ μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν σου. Αἱ Ἀθῆναι, πληγωθεῖσαι παρὰ σοῦ εἰς τὴν φιλοτιμίαν των, θέλουσι καθοπλίσαι κατὰ σοῦ τὰ ἔθνη, σὺ θέλεις τὰ διεγείρει κατ' ἐκείνων (2). Ἡ δύναμίς σου, καὶ ἡ ἐδική των μέλλουσι νὰ πολεμῶνται ἀκαταπαύτως, ὡς οἱ ὀρμητικοὶ ἐκεῖνοι ἄνεμοι, οἱ τινες συνθλῶνται εἰς τὰ νέφη, οἱ πόλεμοι θέλουσι γεννήσει πολέμους, καὶ αἱ ἀναχωχαὶ θέλουσιν ἦναι μόνον ἀναβολαὶ τῆς μανίας. Ἐγὼ μὲ τὰς Εὐμενίδας μέλλω νὰ προπορεύωμαι εἰς τὰ στρατεύματα· ἀπὸ τὰς φλογιστικὰς λαμπάδας μας θέλουσιν ἐκρέει καθ' ὑμῶν ἡ λοιμικὴ νόσος, ἡ πείνα, ἡ ἀθέτησις τῶν ἐθίμων, ἡ ἀπιστία, καὶ ὅλαι αἱ μάστιγες τοῦ οὐρανοῦ θυμοῦ, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν· θέλω ἐκδικηθῆ δια τὰς ἀρχαίας σου ἀρετὰς, χαίρουσα δια τὰς φθοράς σου, καθὼς καὶ δια τὰς νίκας σου. Μέλλω νὰ ὑψώσω, καὶ νὰ ταπεινώσω τὴν ἀντίζηλόν σου· θέλω σὲ ἰδῆ εἰς τοὺς πόδας της,

(1) Θουκ. αὐτ. Διεθ. αὐτ. Ιονγ. γ'. κρ. 5'. Πλούτ. εἰς Ηῆμ. §. 489. (2) Θουκ. αὐτ. Πελοποννησιακοί.

ὅτι τύψεις τὴν γῆν μὲ τὸ τεταπεινωμένον σου μέτωπον, ζητοῦσα παρ' αὐτῆς τὴν εἰρήνην, καὶ τὸ ζήτημά σου θέλει ἀποδοκιμασθῆ (1). Μέλλεις νὰ ἀνατρέψῃς τὰ τείχη της, καὶ νὰ τὴν καταπατήσῃς ὑπὸ τοὺς πόδας σου, καὶ θέλετε πίσει καὶ αἰθῶ ἐν ταύτῳ, ὡς οὗω τίγρεις, αἱ ὁποῖαι, ἀφ' οὗ κατασχίσωσι τὰ ἐντόσδιά των, ἐκπνέουσιν, ἢ μὲν, ἔνθεν, ἢ δὲ ἔνθεν. Τότε θέλω σὲ καταβυθίσαι εἰς τόσον βαθὺν κοινορτον, ὥστε ὁ περιηγητῆς, μὴ δυνάμενος νὰ διακρίνῃ νὰ ἴχνη σου, θέλει ἀναγκασθῆ νὰ κύβη εἰς τὴν γῆν τὸ πρόσωπον, διὰ νὰ σὲ ἀναγνωρίσῃ.

§. κ'. Τέως σοὶ δείχνω τὸ δραστήριον σημεῖον, τὸ ὁποῖον σοὶ ἐγγυᾶται τῶν λόγων μου τὴν ἐκπλήρωσιν. Ἐξουσιάζεις τὴν Γῆώμην κατὰ τὸ δέκατον τῆς πολιουρίας ἔτος· βουλευέσαι νὰ ἐξαλείψῃς ἀπὸ τὴν γῆν τοὺς Μεσσηνίους, ἀλλ' οἱ Θεοί, οἱ τιμῆς τοὺς διαφυλάττουσι, διὰ νὰ ταχύνωσι τὴν ἀπώλειάν σου, μέλλουσι νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτὸν τὸν αἰμοβόρον σκοπὸν (2). Ἀφίνεις εἰς αὐτοὺς τὴν ζωὴν, ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ τὴν ἀπολαμβάνωσιν εἰς ἄλλο τι κλίμα, καὶ νὰ δεσμεύωνται μὲ σίθηρα, ἀντολήσωσι νὰ φανῶσι δευτέρον εἰς τὴν πατρίδα των (3). Ὅταν αὐτὴ ἢ πρόρρησις λάβῃ πέρας, ἐνθυμηθῆτι τὰς λοιπὰς, καὶ γενοῦ περίτρομος. Οὕτως ὠμίλησε τὸ κακοποιὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐκτείνει τὴν δύναμίν του ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἕως εἰς τὸν ἄδην. Μετ' ὀλίγον ἐξήλθαμεν ἀπὸ τὴν Ἰθώμην. Ἦμην ἔτι εἰς τὴν ἀπαλωτέραν νεότητά μου. Ἡ εἰκὼν ἐκείνης τῆς ταχύως φυγῆς εἶναι εἰς τὸν νοῦν μου ἐξωγραφισμένη μὲ φρασιμὰς ἀνεξάλειπτους· ἀεννάως βλέπω ἔτι ἐκεῖνα τὰ θεάματα τῆς φοίκης καὶ τῆς συμπαθείας, ὅτι παρρησιάζονται εἰς τὰς θεάς μου. Ἐθ-

(1) Ὁ αὐτ. δ. κεφ. μα'. Ἀριστοφ. εἰρ. 54. 637 (2) Παισα. δ'. κεφ. κδ'. οἱ λόγοι σου ἐνταῦθα, Ἄλλο τιμῆς, εἶναι βαρυτιμότεροι ἀπὸ ἔλα τοῦ κόσμου τὰ πράγματα. (3) Θεουκ. αὐτ. κεφ. ργ'.

νος ὁλόκληρον διωκόμενος ἀπὸ τὰς ἐξίας του (1), πλανώμενον, κατὰ τὴν θέλῃσιν τυφλῆς περισάσεως, παρ' ἑθνεσι, τὰ ὅποια ἔφριπτον εἰς τὰς δυσυχίας του, καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ τὰς ἀνακουφίσωσι· πολεμισαὶ πλήρεις ἀπὸ πληγὰς, φέροντες ἐπ' ὤμων τοὺς γονεῖς των, γυναῖκες, καθήμεναι κατὰ γῆς, λειποθυμοῦσαι ἀπὸ ἀδυναμίῳ, ὁμοῦ μὲ τὰ τέκνα, τὰ ὅποια ἔσφυγον εἰς τὰς ἀγκάλας των. Ἐδῶ δάκρυα, θρήνοι, οἰκτρόταται ἀναπτύξεις τῆς ἀπελπισίας, ἐκεῖ θλίψις ἄφρωνος, σιωπὴ φρικώδης. Ἐάν τις εἶδεν αὐτὰς τὰς εἰκόνας εἰς τὸν σκληρότερον τῶν Σπαρτιατῶν, νὰ τὰς ζωγραφίσῃ, λείψανόν τι εὐσπλαγχνίας ἤθελε τὸν κατασίση νὰ ρίψῃ ἀπὸ τὰς χεῖράς του τὸν ζωγραφικὸν κάλαμον. Μετὰ διεξοδικὰς, καὶ ἐπιμόχθους ὁδοιπορίας μόλις ἐφθάσαμεν εἰς Ναύπακτον, πόλιν κειμένην ἐπὶ τοῦ Κρισσαίου κόλπου, καὶ ὑποκειμένην εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες, οἰκτρῶ κινούμενοι μᾶς τὴν ἐχάρισαν (2). Πολλάκις ἐλαμπρύνομεν τὴν ἀνδρίαν μας κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ τοῦ μεγαλοφύχου δήμου. Ἐγὼ ὁ ἴδιος, κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, μὲ τάγματι στρατιωτῶν κατηρχόμενος εἰς τὰ παράλια τῆς Μεσσηνίας, ἐλεηλάτου ἐκείνον τὸν τόπον, καὶ ἐπροξένουσι δάκρυα λύσεως εἰς τοὺς βαρβάρους διώκτας μας (3), ἀλλ' οἱ Θεοὶ μινύουσι πάντοτε μυσικόν τι φάρμακον μὲ τὰς χάριτάς των, καὶ συνεχῶς ἡ ἐλπίς γίνεται μόνου παγίς, τὴν ὅποιαν εἰς τοὺς δυσυχεῖς σήνουσιν. Ὅταν ἀρχήσαμεν νὰ ἀπολαμβάνομεν τύχην ἡσύχην, τότε ὁ σῶλος τῶν Λακεδαιμονίων ἐκυρίευσεν τὸν τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἤλθε νὰ μᾶς συγχύσῃ εἰς Ναύπακτον. Εὐθύς εἰσῆλθομεν εἰς τὰ πλάτᾶ μας, καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἐπεκαλεσάμεθα πρὸς βοήθειάν μας μόνου τὴν Θεὰν Μίσος. Ποτὲ ἡ νίκη δὲν ἐκορέσθη περισσότερον ἀπὸ αἷμα ἀκάθαρτον, καὶ

(1) Πολύβ. ἱς. δ'. §. 300. (2) Θουκ. καὶ Παισα. αὐτ. (3) Θουκ. δ'. κεφ. μα', Παισα. αὐτ. κεφ. κς'.

ἀπὸ αἶμα ἀθῶν, ἀλλὰ τί δύναται νὰ κατορθώσῃ ἢ πλέον ἀπότητος ἀνδρία ἐναντίον εἰς ὑπερβολικὴν ὑπεροχὴν στρατιωτῶν; Ἐνίκηθημεν, καὶ ἐδιώχθημεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον πρότερον. Οἱ περισσότεροὶ ἐσώθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ Σικελίαν. Τρεῖς χιλιάδες ἀνθρώποι ἐνεπεσθύθησαν εἰς ἐμὲ τὴν εἰμαρμένην τους (1), τοὺς ὠδήγησα ἀνὰ μέσον καταγιγῶν, καὶ σκοπέλων εἰς ἐκεῖνα τὰ ἀκροθαλάσσια, ἐν οἷς τὰ θρηνηδῆμου μέλη, θέν θέλουσι παύσει ἀντιχοῦντα.

§, καί. Με αὐτὸν τὸν τρόπον ἐτελείωσεν ὁ τρίτος ἐλεγείος. Ὁ νέος ἄφησε τὴν λύραν του, καὶ ὁ πατὴρ του Ξυνοκλῆς εἶπε προσέτε, ὅτι ὀλίγον χρόνον μετὰ τὸν ἐρχομὸν τῶν Μεσσηνίων εἰς τὴν Λιβύην, ἠγέρθη ἐπανάστασις εἰς τὴν Κυρήνην, μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας ἐκεῖνης. Οἱ Μεσσηνιοὶ ἠνώθησαν μὲ τοὺς ἐξορίστους, καὶ ἀπωλέσθησαν οἱ περισσότεροὶ εἰς μίαν μάχην (2). Ἐπομένως ἠρώτησα τίς τρόπον ἐπράχθη ἢ μεταβολή, ἥτις τὸν ἤγαγεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν; Ὁ Κελαινὸς ἀπεκρίθη. Οἱ Θηβαῖοι, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἐπαμεινώνδα, κατετρόπωσαν τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς τὰ Δεῦκτρα τῆς Βαιωτίας (3). Διὰ νὰ ἀδυνατήσῃ διὰ παντός τὴν δύναμίν τους, καὶ νὰ σκώσῃ ἀπὸ αὐτοὺς κάθε μέσον νὰ κάμνωσιν ἐκστρατείας μακρυνὰς, ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀνὴρ ἀπεφάσισε νὰ βάλῃ πλησίον εἰς αὐτοὺς ἔχθρον, ὃς τις ἤθελεν ἔχει ἀεννάως ὑπ' ὄψιν νὰ ἐκδικῆ μεγάλας ὕβρεις. Ἐστειλε πανταχοῦ νὰ προσκαλῆ τοὺς Μεσσηνίους νὰ ἀνιδῶσι τὴν πατρίδα τῶν πατέρων αὐτῶν (4). Περρωτοὶ ἐγίναμεν εἰς τὴν φωνὴν του. Τὸν ἦρα διοικητὴν φοβεροῦ τινὸς στρατεύματος, καὶ περικυκλωμένον ἀπὸ ἀρχιτέκτονας, οἵτινες ἐχάραττον τὸ σχέδιον πῶς εἰς τινος εἰς τοὺς πρό-

(1) Παισα. αὐτ. Διόδ. ἰδ'. §. 263. (2) αὐτ. (3) Τω', 371, ε' εἰ πρό X. (4) Παισα. αὐτ. κερ. κς. Πλούτ. εἰς Ἀ/να, §. 613.

ποδας ἐκείνου τοῦ ὄρους. Μετὰ μικρὸν ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀργείων πλησιάσας, παρέστησεν εἰς αὐτὸν χάλκινόν τινα κἀλπιν, τὴν ὁποίαν, πιεζύων ἐνύπνιον τι, ἔκβαλεν ἀπὸ τὴν γῆν, ὑπὸ τινα κιστὸν, καὶ Μύρτον, οἵτινες περιέπλεκον ἀναμεταξύ των τοὺς ἀδυνατοὺς κλάδους των. Ὁ Ἐπαμιώνδας, ἀφ' οὗ τὴν ἀνοίξεν, ἤυρεν εἰς αὐτὴν φύλλα μολύβδου, τετελιγμένα εἰς σχῆμα τόμου, ἐνθα ἀρχαιότατα ἐχάραξαν τοὺς δεσμοὺς τῆς λατρείας Δῆμτρος, καὶ Περσεφόνης, ἐγνώρισεν, ὅτι μὲ αὐτὸ τὸ ὑπόμνημα ἦτον ἠνωμένη τῶν Μεσσηνίων ἢ εἰμαρμένη, καὶ ὅτι ὁ Ἀριστομένης τὸ ἐνταφίασεν εἰς τόπον παράμερον τοῦ ὄρους τῆς Ἰθώμης (1). Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη, καὶ ἡ αἰσία ἀπόκρισις τῶν μάντεων ἐτύπωσαν χαρακτῆρα θεησκευτικὸν εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν του, τὴν ὁποίαν, καὶ ἐκτὸς τούτου, γενναίως ἐβρόύθουν τὰ γειτνιαζόντα ἔθνη, ἀνέκαθεν τῶν Λακεδαιμονίων ζηλοτύπα.

§. κβ'. Τὴν ἡμέραν τῆς καθιερώσεως τῆς πόλεως συναθροίσθησαν τὰ στρατεύματα· οἱ Ἀρκάδες προσέφερον τὰ θυμῶματα, οἱ Θηβαῖοι, Ἀργεῖοι, καὶ Μεσσηνιοὶ ἀνήνεγκαν ἰδιαιτέρως τὰς λατρείας των εἰς τὰς οἰκιακάς των θεότητας, ὅλοι ὁμοῦ ἐκράζον τοὺς ἥρωας τοῦ τόπου, καὶ τοὺς παρεκάλουν νὰ ἐλθῶσι νὰ κατοικήσωσιν εἰς τὴν νέαν τους κατοικίαν (2). Μεταξὺ τούτων τῶν πολυτίμων ὀνομάτων εἰς τὸ ἔθνος, τὸ τοῦ Ἀριστομένου διήγειρε γενικῶς χειροκροτήσεις. Αἱ θεοὶ καὶ θεότητες ἐπαῖχον τὰς ὥρας τῆς πρώτης ἡμέρας, εἰς τὰς ἀκόλουθους κατέβαλον μὲ τὸν ἦχον τοῦ αὐλοῦ τὰ θεμέλια τῶν τειχῶν, ναῶν, καὶ οἰκῶν, ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἡ πόλις ἐτελειώθη, ὀνομασθεῖσα Μεσσηνία. Ἄλλα πλήθη, ἐπρόσθεσεν ὁ Κελαινὸς, ἐπλανῶντο πολὺν χρόνον, μεμακρυσμένα ἀπὸ τὴν πατρίδα των, κἀνὲν δὲν ὑπέφερε τόσην μακρὰν ἐξορίαν, καθὼς ἡ-

(1) Παισα. αἰτ. (2) αἰτ. κζ'.

μεις, και με ὅλον τοῦτο διεφυλάξαμεν χωρὶς μεταβολὴν τῆν γλῶσσαν, καὶ τὰ ἔθιμα τῶν προπατόρων μας (1). Δύναμαι ἔτι νὰ εἰπῶ, ὅτι αἱ δυσυχίαι μᾶς κατέστησαν αἰσθητοτέρους. Οἱ Λακεδαιμόνιοι παρίδωκαν πόλεις τινὰς εἰς τοὺς Ξένους (2), αἵτινες, εἰς τὴν ἐπιστροφὴν μας, ἐδέησαν νὰ λάβωσιν ἔλεος ἀπὸ ἡμᾶς, ἵσως εἶχον δικαιώματα νὰ τὸ λάβωσι, καὶ δὲν ἤθελον ἔχει, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἀποφύγη τις ἀπὸ τοὺς δυσυχεῖς; Οὐαί! ἀνέλαβε τὸν λόγον ὁ Ξενοκλῆς, Αὐτὸς οὗτος ὁ χαρακτήρ, ὁ τόσον ἡμερος, καὶ εὖσπλαγχος εἶναι, ὅς τις μᾶς ἐφθειρεν ἄλλοτε. Οἱ προπάτορές μας, γειτνιαζόντες με τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ Ἀρκαδίους, ὑπέκυψαν εἰς τὸ μῖσος τῶν πρώτων, δι' ὅτι ἠμέλησαν τὴν φιλίαν τῶν δευτέρων (3). Ἀναμφιβόλως δὲν ἤξευρον, ὅτι ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀναπαύσεως ἀπαιτεῖ τόσῃ δραστηριότητα, ὅσῃ καὶ ἡ φιλοτιμία τῶν πορθήσεων.

§. κγ'. Ἐπρόβαλλον πολλὰς ἐρωτήσεις εἰς τοὺς Μεσσηνίους περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐπισημῶν, καὶ τεχνῶν. Αὐτοὶ ποτὲ δὲν ἔλαβον καιρὸν νὰ ἀσχολῶνται εἰς αὐτάς. Περὶ τῆς παρούσης διοικήσεώς των δὲν εἶχον ἔτι εἶδος σαφερόν. Περὶ δὲ τῆς διοικήσεως, τὴν ὁποίαν εἶχον, ὅταν ἐπολέμουν με τοὺς Λακεδαιμονίους, ἦτον μίξις ἀρχαρχίας, καὶ βασιλείας (4), ἀλλ' αἱ ὑποθέσεις ἐπραγματεύοντο εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἔθνους συνέλευσιν (5). Περὶ τῆς παραγωγῆς ὁμῶς τῆς τελευταίας βασιλικῆς γενεᾶς, τὴν ἀναφέρουσιν εἰς Κρεσφόντην, ὅς τις ἦλθεν εἰς Πελοπόννησον με τοὺς ἄλλους Ἡρακλείδας, ὀγδοήκοντα χρόνους μετὰ τὸν πόλεμον τῆς Τροίας. Ἡ Μεσσηνία ἐκλήρωθη εἰς μεριδίόν του. Ἐνυμφεύθη τὴν Μερόπην, θυ-

(1) Πausa. αἰτ. αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἀρετὴ, ἣτις χα ἀκτῆρίζει τὴν σαφεροτητα τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος, ὅταν ἐμμένῃ εἰς τὰ πατραπαράδοτα ἔθιμα. (2) αἰτ. (3) Πολύβ. δ'. §. 300. (4) Πολύβ. καὶ Πausa. αἰτ. (5) Πausa. αἰτ.

γατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρκαδίας, καὶ ἐδολοφονήθη μὲ ὄλα του σχεδὸν τὰ παιδιά ἀπὸ τοὺς πρώτους αὐλικούς του· ὅτι ἔτι πολλὰ ἠγάπα τὸν ἔθνον. Ἡ ἱστορία ἔκρινεν, ὡς χρέος τῆς νὰ καθιερώσῃ τὴν μνήμην του, καὶ νὰ παραδώσῃ τῷ ἀναθέματι τὴν τῶν φονέων του. Ἐξήλθομεν ἀπὸ τὴν Μεσσήνην, καί, ἀφ' οὗ διεβημεν τὸν Παμίσσον, ἐπεσεκέψθημεν τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς ἐπαρχίας. Ἐνταῦθα, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἐπίλοιπον Ἑλλάδα, ὁ περιηγητὴς βιάζεται νὰ δοκιμάσῃ εἰς κάθε βῆμα τὰς γενεαλογίας τῶν θεῶν μεμιγμένας μὲ τὰς τῶν ἀνθρώπων. Δὲν εἶναι πόλις, ποταμὸς, βρύσις, δάσος, ὄρος, τὸ ὅποιον δὲν φέρει τὸ ὄνομα νύμφης τινὸς, ἥρωος, ὑποκειμένου μᾶλλον κατὰ τὸ παρὸν διασῆμον, ἀφ' ὅτι ἦεν εἰς τὸν καιρὸν του.

§. κδ'. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων γενεῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξουσίαζον ἄλλοτε μικρὰς πολιτείας εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ἡ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἔλαβεν εἰς τὴν κοινὴν δόξαν βαθμὸν ἐπίσημον. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἀβίας μᾶς ἔδειξαν τὸν ναόν του. Εἰς τὴν Γερηνίαν, τὸν τάφον τοῦ υἱοῦ τοῦ Μαχάονος. Εἰς τὰς Φηράς, τὸν ναὸν τοῦ Νικομάχου, καὶ Γοργάσου ἐγγόνων του, οἱ ὅποιοι ἀδιαλείπτως τιμῶνται μὲ θυσίας, καὶ ἀφιερῶματα. Ἐπειδὴ παντὸς εἶδους ἀσθενεῖς ἐκεῖ συρρέουσιν. Ἐν ᾧ μᾶς ἐδηγοῦντο πολλὰς θαυμασιώδεις θεραπείας, ἕνας ἀπὸ ἐκείνους τοὺς δυσχεεῖς, ἐγγὺς νὰ δώσῃ τὴν τελευταίαν ἀνακνοὴν, ἔλεγεν. Ἐγὼ μόλις εἶδον τὴν ἡμέραν, καὶ οἱ γονεῖς μου ἦλθον νὰ κατοικήσωσιν εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Παμίσσου, τοῦ ὁποίου θαξάζουσιν, ὅτι τὰ ὕδατα εἶναι σωτηριωδέστατα εἰς τὰς ἀσθενείας τῶν παιδων. Ἐπέρασά τὴν ζωὴν μου πλησίον τῶν ἀγαθοποιῶν θεοτήτων, αἱ ὁποῖαι χαρίζουσι τὴν ὑγίαν εἰς τοὺς θνητοὺς, τῶρα μὲν, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, πλησίον τῆς πόλεως Κορώνης (1), τῶρα δὲ, εἰς τοὺς τόπους, ὅπου κατὰ τὸ παρὸν

(1) Ὅρα περὶ παντὸς τὸν Παισα.

εὐρίσκομαι, ὑποκείμενος εἰς τὰς διωρισμένας τελετὰς, καὶ μὴ φειδόμενος μῆτε θυμάτων, μῆτε δώρων, πάντοτε μὲ ἐβεβαίωνον, ὅτι ἰατροῦθην, καὶ ἐγὼ ἀποθνήσκω, Ἀπέθανε τὴν ἀκόλουθον.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Μ Α'.

Περιήγησις εἰς τὴν Λακωνίαν.

§. α'. Κατὰ τὰς Φηράς, ἐμβήκαμεν εἰς τι πλοῖον, ἐν ᾧ ἤνοιγε τὰ ἄρμενά του διὰ τὸν λιμένα τῆς Σκανθεΐας, εὐρισκόμενον εἰς τὴν μικρὰν νῆσον Κύθηρα, κειμένην κατὰ τὸ ἄκρον τῆς Λακωνίας. Εἰς τοῦτον λιμενίζονται πολλὰ πλοῖα ἐμπορικὰ, τὰ ὅποια ἔρχονται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ Ἀφρικίν. Ἐντεῦθεν ἀναβαίνουνσιν εἰς τὴν πόλιν, ἐν ἧ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔχουσι φυλακὴν, καὶ περὶ πλέον ζέλλουσι κατ' ἔτος ἓνα κριτὴν διὰ τὰ τὴν διοικῆ (1). Εἴμεθα νέοι, καὶ ἤδη ἐφιλιώθημεν μὲ ἐπιβάτας τινὰς, ὄντας τῆς αὐτῆς μὲ ἡμᾶς ἡλικίας. Τὸ ὄνομα Κύθηρα ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν μας ἰδέας εὐφροσύνης. Ἐνταῦθα, ἀπὸ χρόνους ἀμνημονεύτους, εἶναι, κατὰ τὴν ἀρχαιότεραν, καὶ αἰδεσιμωτέραν θόξαν, ναὸς, καθιερωμένους εἰς τὴν Ἀφροδίτῃ (2). Εἰς αὐτὸ τὸ νησίον ἐφάνη κατ' ὄρχας εἰς τοὺς θητούς (3), καὶ οἱ Ἐρωτες ἔλαβον μὲ αὐτὴν κυριότητα ἐκείνης τῆς γῆς, ἣ ὅποια εἰς ἔτι καὶ νῦν ζοιῖζεται μὲ ἐκεῖνα τὰ ἄνθη, ὅσα μὲ τὴν παρουσίαν τῆς ἐξήνθησαν. Ἐλτοτε ἐγνώρισαν ἐνταῦθα τὸ θέλγητρον τῶν ἐρωτικῶν συνομιλιῶν, καὶ τοῦ τρυφηλοῦ γέλωτος (4). Αἶ! Ἀναμφιβόλως εἰς αὐτὴν τὴν εὐτυχισμένην περιοχὴν, αἱ καρδίαι ζητοῦσι τὰ ἐνώωνται, καὶ οἱ

(1) Θεοκ. δ'. κερ. χγ'. Σουλ. Κερμαν. §. 17. (2) Πausa. γ'. κερ. χγ'. (3) Ηοιούδ. Θισγ. ζι. 198. (4) αὐτ. ὄρα τὸν Ἄτλ.

πολιταί της διέρχονται τὰς ἡμέρας των ἀνάμεσα εἰς εὐθηνίαν, καὶ ἠδονάς. Ὁ ναύκληρος, ὅς τις μᾶς ἤκουε μὲ ἀπορίαν μεγάλην, μᾶς εἶπε μὲ ψυχρότητα. Τρέφονται μὲ σύκα, καὶ τυρόν ψημένα, ἔχουσι ἔτι καὶ οἶνον καὶ μέλι (1), καὶ τὰ ἀπολαμβάνουσι μόνον ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου των. Ἐπειδὴ ὁ τόπος εἶναι κατάξηρος, καὶ πετρώδης (2)· περὶ πλέον τόσον πολλὰ ἀγαπῶσι τὸ ἀργύριον (3), ὥς παντάπασι δὲν γνωρίζουσι τὸ τρυφήλὸν γέλοιον. Εἶδον τὸν παλαιὸν αὐτῶν ναύ, ὅς τις ἐκτίσθη ἄλλοτε ἀπὸ τοὺς Φοίνικας εἰς τιμὴν τῆς οὐρανίας Ἀφροδίτης (4). Τὸ ξοάνόν της δὲν δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ κἀμμίαν ἐπιθυμίαν, ὡς κεκαλυμμένον μὲ ὄπλα ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν (5). Ὅμοίως εἶπον εἰς ἐμὲ καθὼς καὶ εἰς ἐσᾶς, ὅτι, ἐξερχομένη ἡ Θεὰ ἀπὸ τὴν θάλασσαν, κατέβη εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον, ἀλλὰ μοὶ εἶπον περὶ πλέον, ὅτι ἀμέσως ἀνεχώρησε διὰ τὴν Κύπρον (6).

§. β'. Ἀπὸ τοὺς τελευταίους αὐτοὺς λόγους ἐσυμπεράναμεν, ὅτι οἱ Φοίνικες, θαλασσοποροῦντες, ἔφθασαν εἰς τὸν λιμένα τῆς Σκανδεΐας, φέρουτες εἰς αὐτὴν τὴν λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης. Αὕτη ἡ λατρεία ἐξηπλώθη εἰς τοὺς ἐγγυὺς τόπους, καὶ εὐτεὺθεν ἐξεφύησαν ἐκεῖνοι οἱ ἄτοποι μῦθοι, ἡ γέννησις τῆς Ἀφροδίτης, ἡ ἐξοδός της ἀπὸ τὸν κόλπον τῶν κυμάτων, καὶ ὁ ἐρχομὸς της εἰς τὴν νῆσον τῶν κυθέρων. Ἄντι νὰ συμπλεύσωμεν μὲ τὸν ναύκληρόν μας εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον, τὸν παρεκαλέσαμεν νὰ μᾶς ἀφήσῃ εἰς Ταίναρον, πόλιν τῆς Λακωνίας, τῆς ὁποίας ὁ λιμὴν εἶναι εὐρυχωρότατος διὰ νὰ δεχθῇ πολλὰ πλοῖα (7). καίτοι πλησίον ἀκρωτηρίου τινὸς, τὸ ὁποῖον φέρει τὸ αὐτὸ ὄνομα (8), καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου εἶναι να-

(1) Ἡρακλ. ποτι. περὶ πολ. §. 2830. (2) Sprou. Voyag. t. 1. p. 97. Whel. book. 1. p. 47. (3) Ἡρακλ. αὐτ. (4) Ἡρ. α'. §. 105. (5) Παισα. γ'. κερ. κγ'. (6) Ἡσ. αὐτ. (7) Θεουκ. ζ'. κερ. εῖ'. (8) Στεφ. εἰς Ταίρ. Σχελ. Ἀπολλ. Ἀργ. σί. 102.

ὄς, καθὼς καὶ εἰς τὰ κυριωτέστερα τῆς Ἑλλάδος ἀκρωτήρια. Εἰς αὐτοὺς τοὺς ναοὺς, εὐλαβεῖα κινούμενοι οἱ ναῦται, ἀναπέμπουσι τὰς εὐχὰς, καὶ χαρίσματα τῶν. Ὁ ναὸς ὁμῶς τοῦ Ταυιάρου, ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ποσειδῶνα, εἶναι περικυκλωμένος ἀπὸ ὕψους ἰερῶν, τὸ ὁποῖον εἰς τοὺς ὑπευθύνους γίνεται ἄσυλον (1). Τὸ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ ἐτέθη εἰς τὴν εἰσοδὸν (2). Ἐνδοῦ ἀνοίγεται ἐκτεταμένου σπήλαιον, καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλησι διασημιάτατον. Πολλοὶ δοξάζουσι, ὅτι ἐχρημάτισε κατ' ἀρχῆς φωλεὰ ὄφειος ἑξαισίου μεγέθους, τὸν ὁποῖον ὁ Ἡρακλῆς ἐθανάτωσε, καὶ τὸν συγχέουσι μὲ τὸν σκύλλον τοῦ Πλούτωνος· ἐπειδὴ τὰ θήγματα τῶν ἦσαν θανατηφόρα (3). Ἡ ἰδέα αὕτη συνήφθη μὲ τὴν ἐπιπολάζουσαν ἤδη αὐτάδι, ὅτι τὸ σπήλαιον φέρει εἰς τὰ σκοτεινὰ βασίλεια ἀνάμεσα ἀπὸ ὑπόγεια, τῶν ὁποῖων τὶς εἰσοδοὺς, ἐν ᾗ τὸ ἐπισκεπτόμεθα, ἀδύνατον ἐσχέθη εἰς ἡμᾶς νὰ παρατηρήσωμεν (4). Βλέπετε, ἔλεγεν ὁ ἰερεὺς, ἕνα ἀπὸ τὰ ζῶμα τῶν Ἄδου (5). Εἶναι παρόμοια εἰς διάφορα μέρη, ὡς εἰς τὴν ἐν Ἀργολίδι πόλιν τῆς Ἐρμιόνης (6), τῆς κατὰ τὸν Πόντον Ἡρακλείας (7)· τῆς ἐν ἠπειρῷ Ἀόρου (8), καὶ τῆς παρὰ τῇ Ναυπλίᾳ Κύμης (9). Ἄλλ' ἡμεῖς, χωρὶς νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὰς ἀποδείξεις τῶν ἄλλων λαῶν, βεβαιώνομεν, ὅτι διὰ μέσου αὐτοῦ τοῦ σκοτεινοῦ σπηλαίου ὁ Ἡρακλῆς ἀνήγαγε τὸν Κέρβερον (10), καὶ ὁ Ὀρφεὺς, τὴν γυναικὰ του (11),

(1) Θουκ. α'. κερ. ρη'. (2) Πausa. αὐτ. (3) Ἐκατ. Μιλ. παρὰ Πausa. αὐτ. (4) Πausa. γ'. κερ. κ'. (5) Πίνδ. Πυθ. δ'. στίχ. 9. Ἐνσαῖ. εἰς Ἴλ. §. 286—7. (6) Στρατ. π'. §. 373. (7) Ξεν. Κύρ. Ἀνασθ. σ'. §. 375. Διόδ. εἰς. §. 261. Πλιν. κζ'. κερ. β'. (8) Ἡρ. ε' §. 92. Πausa. β'. κ'. Ἡουχ. Θιοὶ Μελοτ. (9) Σμυρν. χί. πλ'. περιγ. στίχ. 248. (10) Εὐριπ. Ἡρακ. στίχ. 23. Στρατ. αὐτ. Πausa. αὐτ. Ἀπολλοδ. β'. §. 131. Σχολ. Ὀμ. Ἴλ. π'. στίχ. 368. (11) Ὀρφ. Ἀργον. στίχ. 41. Βιργ. γεωρ. δ'. στίχ. 467.

β. γ'. Αὐταὶ αἱ παραδόσεις δὲν εἶναι τόσον ἱκαναὶ νὰ διεγείρωσι τὴν περιέργειάν σας, ὅσον, μίᾳ συνήθειᾳ, τὴν ὁποίαν μέλλω νὰ σᾶς διηγηθῶ. Τὸ σπήλαιον τοῦτο ἔχει ἰδιόζου τι προνόμιον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὠφελοῦνται πολλαὶ ἄλλαι πόλεις (1). εἰς τοῦτο ἔρχονται οἱ μάντιες μας νὰ ἐπικαλῶνται τὰς ἡσυχὰς σκιάς τῶν ἀποθαμμένων, ἢ νὰ ἐξέλωσιν εἰς τὰ ἐνδόμυχα τοῦ ἄθου τὰς, ὅσαι συγχύζουσι τὴν ἀνάπαυσιν τῶν ζώντων. Ἱεραὶ τελεταὶ ἐργάζονται αὐτὰ τὰ θαυμάσια ἀποτελέσματα. Κατ' ἀρχὰς μετέρχονται τὰς θυσίας, τὰς σπονδὰς, τὰς δεήσεις, τὰς μυσηριώδεις διατάξεις, μετὰ ταῦτα πρέπει νὰ διέλθωσι τὴν νύκτα εἰς τὸν ναόν, καὶ αἱ σκιαί, ὡς λέγουσιν, ἀφεύκτως πρέπει νὰ φανῶσιν εἰς τὸν ὕπνον τους (2). Προθυμοποιοῦνται μάλιστα νὰ σύρωσιν εἰς οἶκτον τὰς, ὅσας ὁ σίθηρος, ἢ τὸ φάρμακον ἐχώρισεν ἀπὸ τὰ σώματά των. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Καλλώνθας ἦλθεν ἄλλοτε, διὰ προσαγῆς τῆς Πυθίας, νὰ καταπραῦνη τὴν ἠγανακτισμένην ψυχὴν τοῦ ποιητοῦ Ἀχιλόχου, τὴν ὁποίαν ἐχώρισεν ἀπὸ τὸ σῶμά του (3). Θέλω σᾶς διηγηθῆ ἡ πράξιν μᾶλλον πρόσφατον. Ὁ Πausanias, ὡς τις ἐδισαίκε τὸ εὐόημα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς Πλαταιάς, ἀπὸ λάθος ὀλέθριον, ἔχωσε τὴν μάχαιράν του εἰς τὸν κόλπον τῆς Κλεωνίκης, τῆς ὁποίας ἦτον ἐρασῆς. Ἡ ἐνθύμησις αὐτῆ κατεσπάραιτε τὴν καρδίαν του ἀκαταπαύσως· τὴν ἔβλεπε κάθε νύκτα εἰς τὸν ὕπνον του, ὅτι ἔλεγεν εἰς αὐτὸν τούτους τοὺς φοικιῶδεις λόγους. Ἡ ἐκδίκησις σὲ ἀναμένει (4). Ὑπῆγεν εἰς τὴν κατὰ τὸν Πόντον Ἡράκλειαν· οἱ μάντιες τὸν ὠδήγησαν εἰς τὸ σπήλαιον, ὅπου ἐγένετο τῶν σκιῶν ἢ ἐπὶ κλησις· ἢ τῆς Κλεωνίκης παρεσάθη ἔμπροσθέν του, καὶ προεῖπεν εἰς

(1) Pausa. αὐτ. (2) Πλούτ. περὶ παραμ. §. 109. (3) Πλούτ. περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βραδ. κόλας. §. 560. Οἴησιν. παρ' Ἡρόδοτ. εὐαγ. παρ. ε. §. 228. Σουί. εἰς Ἀρχί. (4) Πλούτ. περὶ παραμ. 555. καὶ εἰς Κλε.

αὐτὸν, ὅτι θέλει εὐρῆ εἰς τὴν Λακεδαιμόνα τὸ τέλος τῶν τιμωριῶν του. Ἵπῃγε παρευθὺς, καὶ κρινόμενος ὑπεύθυνος, κατέφυγεν εἰς τινὰ μικρὰν οἰκίαν, ἐνθα ὅλα τὰ μέσα τῆς ζωοτροφίας ἐμποδίσθησαν ἀπὸ αὐτόν. Μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ διεδόθη λόγος, ὅτι ἤκουον τὴν σκιάν του θρηνοῦσαν εἰς τοὺς ἱερούς τόπους, ἔκραξαν τοὺς μάνεις τῆς Θετταλίας, οἵτινες τὴν κατεπράυναν μὲ τὰς τελετὰς, τὰς ὁποίας εἰς παρομοίαν περιστάσει, μεταχειρίζονται (1). Διηγούμεαι μὲν αὐτὰ τὰ θαύματα, εἶπε πρὸς τοῦτοις ὁ ἱερεὺς, ἀλλὰ δὲν προσπαθῶ νὰ τὰ βεβαιώσω. Οἱ ἄνθρωποι, μὴ δυνάμενοι ἴσως νὰ ἐμπνεύσωσι πολλὴν φρίκην κατὰ τοῦ φόου, φρονίμως ἐπλασαν, ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ σύγχυσις, τὴν ὁποίαν ἔλκει κατόπι τοῦ ἀμάρτημα, εἶναι ὁ ὀλολυγμὸς τῶν σκιῶν, αἵτινες βρασνίζουσι τοὺς ὑπευθύνους.

§. δ. Δὲν ἤξεύρω, εἶπευ ὁ Φιλότας τότε, μέχρι τίνος βαθμοῦ πρέπει νὰ φωτίζωσι τὸν ὄημον, τοῦλάχισον ὁμῶς ἔπρεπε νὰ τὸν προσταθίζωσι καὶ ἐναντίον εἰς τὰς ὑπερβολὰς τῆς ἀπάτης. Οἱ Θετταλοὶ ἐδοκίμασαν πείραν πολλὰ ὀλεθρίαν, εἰς τὸν τελευταῖον αἰῶνα, αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Τὸ κράτευσμά των ἦτον ἀντικρὺ τοῦ κράτευσματος τῶν Φωκίων, οἵτινες, εἰς μίαν νύκτα καθαρῶτάτην, ἔσειλαν κατὰ τοῦ κρατοπέδου τῶν ἐχθρῶν ἑξακοσίους ἀνθρώπους, ἠλειμμένους μὲ γύψον· ὅσον χωρικὴ καὶ ἂν ἦτον ἡ ἀπάτη, οἱ Θετταλοὶ, συνειθισμένοι ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων νὰ ἀκούωσι τοὺς ἐμφανισμοὺς τῶν φασμάτων, ἐξέλαβον αὐτοὺς τοὺς κρατιώτας, ὡς οὐράνια πνεύματα, τὰ ὁποία ἔδραμον εἰς βοήθειαν τῶν Φωκίων. Μετὰ ἀνθίστασιν πολλὰ ἀδύνατον, ἀφέθησαν νὰ σφάζωνται, ὡς θύματα (2). Παρομοία πλάνη, ἀπεκρίθη ὁ ἱερεὺς, παρήγαγεν ἄλλοτε τὸ αὐτὸ

(1) Ὁ αὐτ. περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Θε. βρα. 560. Σχολ. Εὐριπ. Ἄλκην. σ. 1128. (2) Ἡρ. π', §. 27. Παισα. ε. κρ. α'. Πάλαι. κρατηγ. σ. κρ. σ'.

ἀποτελεσμα εἰς τὸ σφάτευσμά μας. Ἦσαν εἰς τὴν Μεσσηνίαν, καὶ τοῖς ἐφάνη, ὅτι εἶδον τὸν Κάσορα καὶ Πολυδεύκην ὅτι ἤλθον νὰ καλλωπίσωσι διὰ τῆς παρουσίας των τὴν ἑορτὴν, τὴν ὁποίαν εἰς τιμὴν τους ἐπανηγύριζον. Δύο Μεσσηνιοί, λάμποντες ἀπὸ τὸ κάλλος καὶ τὴν νεότητά, ἐφάνησαν εἰς τὴν παρεμβολὴν, καθήμενοι ἐφ' ἑπιπῶν μεγαλοπρεπῶν, καὶ ἔχοντες τὰ ὄσρατα ὡς εἰς μάχην προκείμενα. Ἐνδυμα λευκὸν, καὶ ἐπάνωφόριον πορφυροῦν τοὺς ἐκάλυπτεν· ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των ἦτον ἐπίβλημα ὀξύ, ἐπικείμενον ἔχον ἀσέρα. Τοιοῦτοι ἐν συντόμῳ, ὡς περιζῶσι τοὺς ὄντι ἥρωας, τῆς λατρείας μας ὑποκείμενα. Ἐμβαίνουσιν εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ, ὀρμῶντες κατὰ τῶν στρατιωτῶν, προσπιπτόντων εἰς τοὺς πόδας των, κάμνουσι φρικωδεστάτην σφαγὴν, καὶ ἐπιστρέφουσιν ὀπίσω ἡσύχως (1). Οἱ Θεοί, ἀγανακτήσαντες δὲ αὐτὴν τὴν πανουργίαν, εὐθὺς ἐφανέρωσαν τὴν κατὰ τῶν Μεσσηνίων ἀργίην τους.

§. ε΄. Καὶ πῶς ἡμπορεῖτε νὰ ὀμιλήτε περὶ πανουργίας, εἶπον εἰς αὐτὸν, σεις, οἵτινες εἶσατε ἄνθρωποι ἄδικοι, καὶ μεμισασμένοι ἀπὸ ὅλας τὰς παρανομίας τῆς ἀλαζονείας; Μ' ἔδωκαν ὑψηλὴν ἰδέαν τῶν νόμων σας, ἀλλ' οἱ κατὰ τῆς Μεσσηνίας πόλεμοί σας ἐτύπωσαν κηλίδα ἀνεξάλειπτον εἰς τὸ ἔθνος σας. Τάχα ἡ περὶ τούτων διήγησίς των ἔχει τὸ ἀξιόπιστον; ἀπεκρίθη. Ἄν οὕτως ἔχη, ἤθελεν ἦναι πρῶτον καὶ μόνον, ὅτι οἱ νεικημένοι ἀπέδωκαν δίκαιον εἰς τοὺς νικητάς των. Κρίνέ με ἄξιον προσοχῆς, καὶ ὀλίγον τι. Ὅταν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους ἐπανῆλθον εἰς Πελοπόννησον, ὁ Κρισφόντης ἤρπασε τὸν θρόνον τῆς Μεσσηνίας με δολιότητα (2). Μετ' ὀλίγον ἐδολοφονήθη, καὶ τὰ παιδιὰ του, καταφυγόντα εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, παρεχώρησαν εἰς ἡμᾶς τὰ, ὅσα εἶχον εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρός των, δίκαια. Ἄν καλὰ καὶ αὐτὴν τὴν πα-

(1) Πανσα. δ. κίφ. κζ'. (2) αὐτ. γ. καὶ δ.

ραχώσασιν ἀπεράσις νόμιμον τὸ χρησῆριον τῶν Δελφῶν (1), ἡμεῖς ὁμῶς ἡμελήσαμεν πολὺν χρόνον νὰ δώσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἰσχύνης. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τηλέκλου, ἐξεῖλαμεν, κατὰ τὸ ἔθος, χρόνον παρθένων, ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, νὰ προσφέρῃ θυσιάς εἰς τὸν ναὸν τῆς λιμνιάτιδος Ἀρτέμιδος, κείμενον κατὰ τὰ σύνορα Μεσσηνίας, καὶ Λακωνίας. Αὐταὶ ἐδυσφημίσθησαν ἀπὸ τοὺς νέους Μεσσηνίους, καὶ ἐθανατώθησαν, διὰ νὰ μὴν ὑπερζήσωσι περισσώτερον ἀπὸ τὴν ἐντροπὴν τους, ὁ ἴδιος βασιλεὺς ἀπώλεσθη, ὑπερασπιζόμενος αὐτάς (2). Οἱ Μεσσηνιοί, διὰ νὰ δικαιώσωσι παρανομίαν τόσον ἄτιμον, προσέδραμον εἰς προφάσεις ἀτόπους· καὶ ἡ Λακεδαιμῶν κατέπειν αὐτὴν τὴν ὕβριν μᾶλλον, ἢ νὰ διαρρήξῃ τὴν εἰρήνην. Ἄλλ' ἐπειδὴ νέαι ὕβρεις, προσεδείσαι, ἔφερον τὴν ὑπομονὴν της εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν, ἀνακλήσασα τὰ παλαιάτης δίκαια μὲ δύναμιν, ἄρχησε τὰς ἐχθροπαθείας. Δὲν ἐσάθη ἄρα αὐτὸς πόλεμος ἀλαζονείας, ἀλλ' ἐκδικήσεως. Ἦρνε περὶ τούτου ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸν ὄρκον, ὅστις ὑπεχρέωσε τοὺς νέους Σπαρτιάτας νὰ μὴν ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια, πρὶν ὑποτάξωσι τὴν Μεσσηνίαν, καὶ ἀπὸ τὸν ζῆλον, μὲ τὸν ὁποῖον οἱ γέροντες ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ φέρωσιν εἰς τέλος αὐτὴν τὴν ἐπιχείρησιν (3).

§. 5. Μετὰ τὸν πρῶτον πόλεμον, οἱ νόμοι τῆς Ἑλλάδος μᾶς ἐδίδον τὴν ἐξουσίαν, νὰ κατατάξωμεν τοὺς νενικημένους εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν αἰχμαλώτων μας, εὐχαριστήθημεν νὰ βάλωμεν εἰς αὐτοὺς μόνον φόρον. Ἐπαναστάσεις συνεχεῖς, τὰς ὁποίας διήγειρον εἰς τὴν ἐπαρχίαν, μᾶς ἠνάγκασαν, μετὰ τὸν δεῦτερον πόλεμον, νὰ ἐπιθέσωμεν εἰς αὐτοὺς ἀλύσεις, καὶ μετὰ τὸν τρίτον, νὰ τοὺς ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ τὴν γειτουσίαν

(1) Ἰσοκρ. εἰς Ἀρχιδ. §. 20. (2) Στρά. π'. §. 362. Παισα. αὐτ.

(3) αὐτ. ἴου. γ'. κεφ. δ'.

μας. Τὸ πολίτευμα ἡμῶν ἐφάνη τόσον σύμφωνον μὲ τὸ κοινὸν τῶν ἔθνων δικαίωμα, ὥς, κατὰ τὰς συνθήκας, ποῖν τῆς μάχης τῶν Λευκτρῶν, ποτὲ οἱ Ἕλληνες, μήτε οἱ Πέρσαι, δὲν μᾶς ἐπρόβαλον νὰ δώσωμεν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Μεσσηνίαν (1). Λοιπὸν ἐγὼ εἶμαι ὑπουργὸς μόνον τῆς εἰρήνης, ἂν ἢ πατρίς μου ἐβιάσθη νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα, τὴν συμποῶ, ἂν ἔπραξεν ἀδικίας, τὴν καταδικάζω. Ὅταν ἀρχίξῃ ὁ πόλεμος, φρίττω, ἐννοῶν τὰς σκληρότητας, αἱ ὁποῖαι μέλλουσι νὰ ἐνεργηθῶσιν ἀπὸ τοῦσδε ὁμοίους μου, καὶ ἐρωτῶ, διὰ τί εἶναι σκληραὶ; Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι μυστήριον τῶν Θεῶν, πρέπει νὰ τοὺς προσκυνῶμεν, καὶ νὰ σιωπῶμεν. Ἀφήσαμεν τὴν Ταΐναρον, καὶ ἀφ' οὗ διήλθομεν τὰς εἰς τὰ περίξ λιθοτομίας, ἐξ ὧν ἐξήγαυσε μέλανη πέτραν, τόσον πολύτιμον, ὅσῳ καὶ τὸ μάρομαρον (2), ἦλθομεν εἰς Γυθειον, πόλιν περιτετειχισμένην, καὶ ἰσχυροτάτην, παρὰ τὴν ὁποίαν εἶναι λιμὴν ἐξαίρετος, ἔνθα εὐρίσκονται οἱ σόλοι τῆς Λακεδαιμόνος, καὶ ἔνθα εἶναι ἀποτεταμειμένον πᾶν, ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον εἰς διατήρησίντους (3). ἀπέχει ἀπὸ τὴν πόλιν τριάκοντα στάδια (4). Ἡ ἐξορία τῶν Λακεδαιμονίων ἐλάμπουσε καθ' ὑπερβολὴν τὴν μικρὰν ἐπαρχίαν, τὴν ὁποίαν κατοικοῦσιν, ὥς ἐσπουδάζομεν νὰ ἐπισκεπτώμεθα καὶ τὰς μικροτέρας περιοχὰς, καὶ πόλεις, εὐρισκομένας εἴτε εἰς τὰ περίξ τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου, εἴτε εἰς τὰ μέρη τὰ μεσόγαια. Ἐδειχνον εἰς ἡμᾶς πανταχοῦ ναοὺς, ἀγάλματα, σήλας, καὶ ἄλλα ἀναθήματα, τὰ περισσότερα ἐργασίας χωρικῆς, τινὰ δὲ καὶ αἰδεσίμου ἀρχαιότητος (5). Εἶδομεν μὲ περιέργειαν μεγάλην ἀνθρώπινα ὅσα ἐξαιτίου μεγέθους (6) εἰς τοῦ Ἀσωποῦ τὸ γυμνάσιον.

(1) Ἰσοκρ. εἰς Ἀρχιδ. §. 24. (2) Πλίν. λς'. κεφ. τ'. Στρατ. αὐτ.

(3) Ξεν. Ἑλ. ἱς. 5. βου. Ἰν. I. 34. c. 29. (4) Πολύβ. ε'. §. 367.

(5) Παισα. γ'. κεφ. κβ'. (6) αὐτ.

§. ζ. Ἐπανελθόντες εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Εὐρώτα, διευθύναμεν τὴν ὁδοπορίαν μας πρὸς τὰ ἄνω μέρη, κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τινος πεδιάδος, ὑπ' αὐτοῦ ποτιζομένης (1), εἶτα δὲ δι' ἐπιπέδου τόπου, ὅς τις ἐκτείνεται μέχρι τῆς Λακεδαίμονος. Δεξιόθεν μὲν εἰς ἡμᾶς ἔρρεεν ὀδριαλφθεῖς ποταμὸς, ἀριστερόθεν δὲ ὑψοῦτο τὸ ὄρος Ταῦγατον, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ἡ ἰδία φύσις ἔσκαψεν εἰς τὴν πέτραν πλῆθος μεγάλων σπηλαίων (2). Εἰς τὰς Βρυσεάς, ἤυραμεν ναὸν τοῦ Βάκχου, τοῦ ὁποίου ἡ εἴσοδος εἶναι ἀπηγορευμένη εἰς τοὺς ἄνδρας, ὅπου μόνον αἱ γυναῖκες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ θυσιάζωσι, καὶ νὰ ἐργάζωνται τὰς τελετὰς, τὰς ὁποίας δὲν εἶναι συγχωρημένον νὰ φανερωθῶσι (3). Πρὸ τούτου εἶδομεν εἰς τὴν Λακωνίαν πόλιν, ἔνθα αἱ γυναῖκες εἶναι ἀποβεβλημέναι ἀπὸ τὰς προσφερομένας εἰς τὸν Ἄρνυ θυσίας (4). Ἀπὸ τὰς Βρυσεάς μᾶς εἰδείχθη ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας τοῦ ἐγγυὲς ὄρους, τόπον, ὀνομαζόμενον Ταλειτὸν, ὅπου, μεταξὺ ἄλλων ζώων, θυσιάζουσιν ἵππους εἰς τὸν ἥλιον (5). Πορρώτερα, οἱ κάτοικοι κωμιδρίου τινὸς δοξάζονται, ὅτι ἐφευρόν τὰς πέτρας νὰ ἀλέθωσιν (6). Εὐθύς προσέβαλεν εἰς τὰς ὄψεις μας ἡ πόλις Ἀμύκλαι, κειμένη ἐπὶ τὸ δεξιὸν χεῖλος τοῦ Εὐρώτα, καὶ ἀπέχουσα τῆς Λακεδαίμονος περίπου εἴκοσι στάδια (7). Εἶδομεν, ἀφ' οὗ ἐφθάσαμεν ἐκεῖ, ἐπὶ τινος σῆλης τὸ ἄγαλμα ἀθλητοῦ τινὸς, ὅς τις ἐξέπνευσε, καθ' ἣν ὥραν ἐδέχθη, εἰς τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, τὸν θεωρισμένον εἰς τοὺς νικητὰς σέφανον. Εἰς ὅλον τὸ περίξ εὐρίσκονται πολλοὶ τρίποδες, ἀφιερωθέντες ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς διαφόρους θεότητας διὰ τὰς κατὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ Μισσηνίων νίκας των (8).

(1) Στράβ. ν. §. 343. Liv. ibid. (2) Guill. Lacéd. enc. t. 1. p. 75. (3) Πaus. αὐτ. κεφ. κ'. (4) αὐτ. κεφ. κβ'. (5) αὐτ. κεφ. κ'. (6) αὐτ. (7) Πολύβ. αὐτ. (8) Πaus. γ'. κεφ. ια'.

§. η'. Εἶχομεν μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ ἔλθωμεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἕνα ἀπὸ τοὺς περιφημοτέρους τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ξόανον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ὑψηλὸν περίπου τριάκοντα πήχεις (1), εἶναι χωρικῆς ἐργασίας, εἰς τῶν Αἰγυπτίων τὴν φιλοτεχνίαν περικλειόμενον. Δύναται τις νὰ τὸ ἐκλάβῃ ὡς σῆλην τινὰ ἀπὸ χαλκὸν κύπριον, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπέθηκαν κεφαλὴν, κεκαλυμμένην ἀπὸ περικεφαλαίαν, δύο χεῖρας, καθωπλισμένας μὲ τόξον, καὶ λόγχην, καὶ δύο πόδας, τῶν ὁποίων μόνον τὸ ἄκρον φαίνεται. Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο εἶναι ἀρχαιότατον. Ἐτίθη μετὰ ταῦτα παρά τινος τεχνίτου, ὀνομαζομένου Βαθυκλέους, ἐπί τινος βάσεως, εἰς σχῆμα θυσιαστηρίου, ἀνάμεσα εἰς θρόνον, ὃ ὁποῖος ὑποστηρίζεται ἀπὸ τὰς Ὠρας, καὶ Χάριτας. Ὁ ἴδιος τεχνίτης καθωραΐσας τὰς προσόψεις τῆς βάσεως, καὶ ἔλα τὰ μέρη τοῦ θρόνου, μὲ ἐγκολλητὰ, τὰ ὁποῖα περιζῶσι τόσα ὑποκείμενα διάφορα, καὶ τόσον μέγαν ἀριθμὸν μορφῶν, ὡσε, ἂν θελήσῃ νὰ τὰς περιγράψῃ κἀνεὶς, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποφύγῃ ἀπὸ τῆς θανάσιμου. Ὁ ναὸς ὑπουργεῖται ἀπὸ ἱερείας, τῶν ὁποίων ἡ πρώτη λαμβάνει τὴν ἐπωνυμίαν τῆς μητρὸς. Μετὰ τὸν θάνατόν της, ἐπιγράφουσιν εἰς μάρμαρον τὸ ὄνομά της, καὶ τοὺς χρόνους τῆς ἱερατείας της. Ἔδειξαν εἰς ἡμᾶς τοὺς καταλόγους, οἵτινες περιέχουσι τὴν σειρὰν ἐκείνων τῶν πολυτίμων ἐποχῶν τῆς χρονολογίας, καὶ ἀνεγνώσαμεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα τῆς Λαοδαμείας, θυγατρὸς τοῦ Ἀμύκλα, ὅς τις ἐβασίλευεν εἰς αὐτὸν τὸν τόπον χιλίου χρόνου, καὶ ἐπέκεινα, πρότερον (2). Ἄλλαι ἐπιγραφαί, κατατεθειμέναι εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, διὰ νὰ τὰς καταστήσωσι μᾶλλον αἰθεσίμους, περιέχουσι συνθήκας μεταξὺ τῶν ἔθνων (3), πολλὰ ψηφίσματα τῶν Λακεδαιμονίων, ἀναφερόμενα εἴτε εἰς τὰς θρη-

(1) Αὐτ. εἴδ. (2) ὑπομνή. τῆς φιλο. ἀκαδ. τό. κγ. §. 406. (3) Θουκ. ε. κεφ. γη'.

σκευατικὰς τελετὰς, εἴτε εἰς πολεμικὰς ἐκστρατείας, καὶ εὐχὰς, ἀναπεμπομένας πρὸς θεὸν, ἐκ μέρους τῶν ἡγεμόνων ἢ τῶν ἰδιωτῶν.

§. 3. Ὅχι τόσον μακρὰν ἀπὸ τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος εἶναι δεύτερον κτήριον, τὸ ὁποῖον ἔχει μῆκος περίπου δεκαεπτὰ παδῶν, καὶ πλάτος δέκα καὶ ἡμίσεως (1). Πέντε πέτραι ἀκατέργαστοι, καὶ μελαναὶ, τὸ μέγεθος πέντε παδῶν, σχηματίζουσι τὰ τέσσαρα τείχη, καὶ τὴν σκέπην, ἄνωθεν τῆς ὁποίας δύο ἄλλαι πέτραι ἐτέθησαν, πρὸς ἀλλήλας σμικρυνόμεναι. Τὸ κτήριο ἐπισηρίζεται ἐπάνω εἰς τρία ὑποπόδια, καθὲν ἀπὸ μίαν πέτραν. Ἐπὶ τῆς θύρας εἶναι γεγραμμένοι, μὲ χαρακτῆρας ἀρχαιοτάτους αὗτοί οἱ λόγοι, ΕΥΡΩΤΑΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΚΤΕΥΚΡΑΤΩΝ ΕΙΣ ΟΥΓΚΑ. Ὁ βασιλεὺς οὗτος ἔζη σχεδὸν τρεῖς αἰῶνας πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Τὸ ὄνομα τῶν Ἰκτευκρατῶν σημαίνει κατοίκους τῆς Λακωνίας (2), καὶ τὸ τοῦ Ὀυγκα, θεότητα τῶν Φοινίκων, ἢ τῶν Αἰγυπτίων, τὸ ἴδιον, ὡς νομίζουσί τινες, ὅπερ καὶ ἡ Ἀθηνᾶ τῶν Ἑλλήνων (3). Ἡ οἰκοδομὴ αὕτη, τὴν ὁποίαν πολλάκις ἀνεμνήσθημεν εἰς τὴν κατὰ τὴν Αἴγυπτον περιήγησίν μας, εἶναι ἀρχαιότερα πολλοὺς αἰῶνας ἀπὸ τὰς πλείον παλαιὰς τῆς Ἑλλάδος οἰκοδομὰς. Ἀφ' οὗ ἐθαυμάσαμεν διὰ τὴν ἀπλότητα, καὶ σερεσιότητά της, ἐπίσαμεν εἰς ἓν εἶδος βαθείας σκέψεως, τῆς ὁποίας ἐξηκούμεν ἐπομένως νὰ καταλάβωμεν τὴν αἰτίαν. Δὲν εἶναι ἐδῶ καμμία ἀπορία, ἔλεγεν ὁ Φιλώτας. Ἀποβλέποντες εἰς τὴν ποσότητα τῶν παρεληλυθότων αἰῶνων, ἐξ ὅτου ὁ ναὸς οὗτος ἐθεμελιώθη, ἐκαταντήσαμεν εἰς τὴν αὐτὴν ἀπορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν πολλάκις περιπίπτομεν, καὶ ὅταν φθάσωμεν εἰς τὴν ποδῖαν ὄρους τινὸς, μετροῦντες μὲ τὴν ὄρασίν μας τὸ χρειώδες

(1) Ὑπομν. τῆς αὐτ. τόμ. 15. §. 355. (2) Ἡούχ. εἰς Ἰκτεμρ.

(3) Στίφ. εἰς ὄγκ. Ἡού. εἰς Ὀυγκα. Αἰσχ. ἐπὶ ἐπιθ. 24. στίχ. 170.

ἕφος του. Ἡ ἕκτασις τῆς διαρκείας παράγει τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα, ὡς καὶ ἡ τοῦ διαστήματος. Μὲ ὅλον τοῦτο, ἀπεκρίθην, τὸ πρῶτον ἀφίνει εἰς τὴν ψυχὴν μας ἐντύπωσιν θλίψεως, τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν δοκιμάζομεν εἰς τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ δευτέρου. Δι' ὅ,τι καθ' αὐτὸ προσηλώθημεν μᾶλλον εἰς τὴν διάρκειαν, παρὰ εἰς τὸ μέγεθος. Ἄρα ὅλα αὐτὰ τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια εἶναι τρόπαια τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, καὶ ἐπανάγουσι, χωρὶς νὰ θέλωμεν, τὴν προσοχὴν μας εἰς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τὸ ἄσκατον. Ἐνταῦθα π. χ. ἡ ἐπιγραφή μᾶς παριστᾷ τὸ ὄνομα δήμου τινός, τοῦ ὁποίου κἀμμίαν ιδέαν δὲν ἔχομεν· ἐχάθη ἀπὸ τὸν κόσμον, καὶ ὁ μικρὸς αὐτός ναός εἶναι ὁ μόνος μάρτυς τῆς ὑπάρξεώς του, καὶ τὸ μόνον τοῦ ναυαγίου του σύντριμμα.

§. ε'. Πεδιάδες περιχαρεῖς, καὶ δένδρα ὑψίκομα κατακοσμοῦσι τὰ περίξ τῶν Ἀμυκλῶν· οἱ καρποὶ ἐκεῖ εἶναι ἐξαιρετοί, καὶ ὁ τόπος κατοικία εὐφροσύνης, πολυανθρωπότατος καὶ πλήρης ἀπὸ ξένους πάντοτε (1), οἱ ὅποιοι σύρονται ἀπὸ τὴν ὠραιότητα τῶν ἑορτῶν, ἢ ἀπὸ τὰ αἷτια τῆς θρησκείας. Ἀφήσαμεν αὐτὸ τὸ μέρος, καὶ ἐλθόντες εἰς Λακεδαιμόνα, κατελύσαμεν εἰς τοῦ Δημόνακος, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Ξενοφῶν μᾶς εἰσέτησεν. Ὁ Φιλώτας ἤνυρε παρ' αὐτῷ γράμματα, τὰ ὁποῖα τὸν ἐβίαζον νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς Ἀθήνας τὴν ἀκόλουθον. Θέλω ὁμιλήσει περὶ τῆς Λακεδαιμόνος, ἀφ' οὗ ὄσω γενικὴν ιδέαν τῆς ἐπαρχίας. Κατὰ μὲν τὴν ἀνατολὴν καὶ μεσημβρίαν περιορίζεται ἀπὸ τὴν θάλασσαν, κατὰ δὲ τὴν δύσιν καὶ ἄρκτον, ἀπὸ ὄρη ὑψηλὰ, ἢ λόφους, οἱ τινες κατερχόμενοι ἀπὸ αὐτὰ, ἀποτελοῦσιν ἀναμεταξύτων κοιλάδας εὐφροσύνης. Ὀνομάζουσι Ταῦγετον τὰ ὄρη τῆς δύσεως· ἀπὸ τὰς ἀκρωρείας τινῶν, ὑψωμένας ὑπεράνω τῶν νεφῶν, ἡ ὄρασις δύναται νὰ ἐκταθῇ ἐφ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον (2). Τὰ πλευράτων σχεδὸν ἐξ

(1) Πολύβ. ε. §. 367. (2) Σχολ. Περὶ Νέμ. ε. στίχ. 114.

ὀλοκλήρου ἀπὸ δάση κατάσκη, γίνονται εἰς δορκάδας, ἐλάφους, ἀγριοχοίρους, καὶ ἄρκτους καταφύγια (1). Ἡ φύσις, οἷνε λαμβάνουσα ἰδιάζουσα εὐχαρίστησιν νὰ πολλαπλασιάσῃ ἐκείσε ἐκεῖνα τὰ εἶδη, φαίνεται, ὅτι οἰκονόμησεν ἐκεῖ, διὰ τὰ τὰ διαφθεῖρη καὶ γενεᾶς σκύλλων, οἵτινες ζητούνται ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον (2), καὶ προτιμῶνται ἐξαίρετως διὰ τὴν θήραν τοῦ ἀγριοχοίρου (3). Εἶναι ταχεῖς, φιλόπονοι, ὀρμητικοί (4), πεπροικισμένοι μὲ αἴσθησιν ἐξαίρετον (5). Αἱ σκύλλαι ἔχουσι αὐτὰ τὰ προτερήματα εἰς βαθμὸν ὑπέτερον (6), καὶ ἐτι ἄλλο τι περισσώτερον. Ἡ ζωὴ των, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαρκεῖ ἕως εἰς τὸ δέκατον σχεδὸν ἔτος, ἢ δὲ τῶν ἀρσενικῶν σπανίως φθάνει ἕως εἰς τὸ δέκατον (7). Διὰ τὰ ἀποκτήσῃσι γενεᾶν δραστηριωτέραν, καὶ γενναιοτέραν, τοὺς συνδυάζουσι μὲ τοὺς σκύλλους τῶν μολλοσσῶν (8). Λέγουσιν, ὅτι ἀφ' ἑαυτῶν συνέρχονται ἐνίοτε μὲ τὰς ἀλώπεκας (9), καὶ ἐκ ταύτης τῆς μιξέως προκύπτει εἶδος σκύλλων ἀδυνάτων, αἰσχυρῶν, ψιλῶν, ἀρίνων, καὶ ὑποδεδεγμένων ἀπὸ τοὺς ἄλλους εἰς τὰ προτερήματα (10).

§. ιε'. Μεταξὺ τῶν Λακωνικῶν σκύλλων, οἱ μελανοί, ἐσιγμένοι μὲ λευκότητας, ὑπερέχουσι διὰ τὴν ὠραιότητά των (11), οἱ ξανθοί (12), διὰ τὸ νοσητικόν, οἱ Κασοριδαὶ καὶ Μενελαῖδοι, διὰ τὰ ὀνόματα Κασορός, καὶ Μενελαίου, οἵτινες ἐπροσπάθησαν νὰ ἀυξήσῃσι τὸ εἶδος των (13). Ἐπειδὴ ἡ θήρα ἦτον πε-

(1) Παντα. γ. κη. κ'. (2) Θεοφρά. χαρακ. κη. ε'. Εἰς ἄθ. εἰς Ὀδύσ. §. 1822. Meurs. Iacon. I. 3. c. 1. (3) Ξεν. περὶ κυνηγ. §. 991. (4) Καλλιμ. ἄρν. εἰς Ἄρτ. σί. 94. Σενικ. εἰς Ἰπποκ. σί. 35. Βιργιλ. γεωργ. γ. σί. 405. (5) Πλά. εἰς Παρμ. §. 120. Ἄρισ. περὶ γεν. ζω. ε'. κη. β'. Σοφοκ. εἰς Αἰ. σί. 8. (6) Ἄρισ. εἰς ζω. δ'. κη. α'. (7) αἰτ. §. κη. κ'. Πλά. ε' κη. ξγ'. (8) Ἄρισ. αἰτ. (9) αἰτ. η'. κη. κη'. Ἡρόδ. εἰς Κυνάλωπ. Πολύδ. ε'. κη. ε'. (10) Ξεν. κυνηγ. §. 975. Θεμισ. λό. κα'. (11) Gull. Laeéd. anc. t. 1. p. 199. (12) Horat. epod. od. 6. v. 5. (13) Πολύδ. αἰτ.

ριδιάζασιν εἰς τοὺς παλαιούς ἥρωας, ἀφ' οὗ ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἦαι ἀνάγκη. Ἐπρεπε κατ' ἀρχὰς νὰ ὑπερασπιζόνται ἀπὸ τὰ κινδυνώδη θέρια, καὶ ἐντὸς ὀλίγου τὰ περιέκλεισαν εἰς ἀκατοικήτους τόπους. Ἀφ' οὗ δὲ τὰ κατέστησαν νὰ μὴ δύναται νὰ βλάπτωσι, τότε, διὰ νὰ μὴν ἀτονῶσι μᾶλλον εἰς τὴν ἀμέλειαν, ἐπεινόνησαν ἄλλους ἐχθρούς, διὰ νὰ ἔχωσιν εὐχαρίσασιν νὰ τοὺς πολεμῶσιν. Ἀρχησαν νὰ χύνωσι τὸ αἷμα τῆς ἀθώου περισερᾶς, καὶ τελευταῖον ἐγνωρίσθη, ὅτι ἡ θέρια ἦτον τοῦ πολέμου εἰκὼν. Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς ἢ Λακωνία εἶναι δυσδιόδευτος (1). Δύναταί τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν μόνον δι' ἀποτόμων λόφων, καὶ ξενωπῶν, τοὺς ὁποίους εἶναι εὐκολώτατον νὰ φυλάττωσιν (2). Εἰς τὴν Λακεδαίμονα, ἢ ἐπίπεδος γῆ εἶναι εὐρύχωρος (3)· καὶ, προχωρῶν κἀνεὶς πρὸς μεσημβρίαν, εὐρίσκει ἐπαρχίας καρποφόρους (4), ἂν καλὰ καὶ εἰς μερικὰ μέρη, διὰ τῆς γῆς τὸ ἀνώμαλον, ἢ γεωργία ἀπαιτεῖ μεγάλους πόνους. Εἰς τὸ ἐπίπεδον εἶναι διεσπαρμένοι γήλοφοι ὀπωποῦν ὑψηλοὶ (5), πεποιημένοι ἀπὸ ἀνθρωπίνης χειρὸς, περισσότερον εἰς τοῦτον τὸν τόπον, ἢ εἰς τὰς πλησίον ἐπαρχίας, κατασκευασθέντες, πρὶν ἐφευρεθῶσιν αἱ τέχναι, διὰ νὰ χρηματίσωσι τάφοι εἰς τοὺς πρώτους ἀρχηγούς τοῦ ἔθνους. Κατὰ τὰ φαινόμενα παρόμοιοι ὄγκοι τῆς γῆς, διωρισμένοι εἰς τὴν ἰδίαν αἰτίαν, μετεβλήθησαν μετὰ ταῦτα, ἐν Αἰγύπτῳ, εἰς Πυραμίδας, καὶ οὕτως ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ τόπῳ, ἢ ἀλαζονεία τοῦ ἀνθρώπου ἀφ' ἑαυτῆς συνάπτεται μὲ τὸ οὐδέν.

§. ιβ'. Ὅσον δὲ διὰ τὰ προϊόντα τῆς Λακωνίας, πρέπει νὰ σημειώσωμεν, ὅτι εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν πολλὰ φυτὰ εἰς τὴν

(1) Εὐρικ. παρὰ Στρά. κ'. §. 366. Ξεν. ἰς. Ἑλ. ζ'. §. 607. (2) αἰτ. Πολυβ. 6'. §. 150. Liv. l. 34. c. 28. 35. 27. (3) Le roi ruines de la Grece, t. 2. p. 31. (4) Ἡρ. α'. §. 66. Πλά. εἰς Ἀλασ. §. 122. Πολυβ. αὐτ. (5) Ἀθην. ιδ'. κεφ. ε'.

ιατρικὴν χρῆσιμα (1), ὅτι καρποφορεῖ σίτου ἀδύνατον, καὶ ὀλίγον θρεπτικόν (2), ὅτι ὀφείλουσι νὰ ποτιζῶσι τὰς συκὰς συνεχῶς, χωρὶς νὰ φοβῶνται, μήπως βλάβῃσι τῆς ὀπώρας τὸ εὐχυμον (3), ὅτι τὰ σύκα ἐκεῖ ὠριμάζουσι πρῶτῳ ἢ ἄλλου (4), καὶ τελευταῖον, ὅτι εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς Λακωνίας, καθὼς καὶ εἰς τὰ τῶν Κυθέρων γίνεται κυνήγι ἀφθονοῦ ἀπὸ ἐκείνας τὰς κογχύλας, ἐξ ὧν ἐξάγουσι βαφὴν τῆς πορφύρας τιμιωτάτην, καὶ εἰς τὸ χρῶμα τοῦ ῥόδου προσεγγίζουσαν (5). Ἡ Λακωνία ὑπόκειται εἰς σεισμούς (6). Βεβαιώνουσιν, ὅτι ἄλλοτε περιεῖχεν ἑκατὸν πόλεις (7), ἀλλ' ἦτον εἰς χρόνον, καθ' ὃν καὶ τὰ μικρότερα κωμῆθρια μὲ αὐτὴν τὴν ἐπωνυμίαν ἐσεμνύνοντο. Ἡμποροῦμεν ὁμῶς κατὰ τὸ παρὸν νὰ εἰπῶμεν, ὅτι εἶναι πολυάνθρωπος (8). Ὁ Εὐρώτας τὴν περιτρέχει εἰς ὅλην τῆς τὴν ἔκτασιν δεχόμενος ποταμίδια, ἢ μᾶλλον χειμάρρους, οἵτινες καταρρέουσιν ἀπὸ τὰ ἐγγὺς ὄρη. Εἰς πολὺ τοῦ χρόνου διάστημα δὲν εἶναι διαβατὸς (9), ῥέει πάντοτε εἰς πυθμένα σενόν, καὶ ἔτι εἰς τὴν πλημμύραν του ἡ ἀξία του συνίσταται εἰς τὸ βάθος, ἢ εἰς τὸ πλάτος περισσότερον. Ἐνίοτε σκεπάζεται ἀπὸ κύκνου ἐξαισίου λευκότητος (10), σχεδὸν πανταχοῦ πλήρης ἀπὸ καλάμια πολλὰ ἀκριβὰ· ἐπειδὴ εἶναι ἴσα, ὑψηλὰ, καὶ πολυχρώματα (11). Ἐξω ἀπὸ τὰς ἄλλας χρήσεις, διὰ τὰς ὁποίας μεταχειρίζονται αὐτὸ τὸ φυτὸν, οἱ Λακεδαιμόνιοι κατασκευάζουσι μὲ αὐτὸ ψάδας, καὶ

(1) Θεόφρ. ἰς. φυτ. δ'. κεφ. ζ'. (2) αὐτ. ν'. δ'. (3) αὐτ. β'. η'. (4) ὁ αὐτ. περὶ αἰτ. φυτ. παρ' Ἀθην. γ'. §. 77. Πλῶ. ἰς'. κεφ. κς'. (5) Ἄρισ. παρὰ Στρίφ. εἰς Κυθῆρ. Πανσα. γ'. κεφ. κα'. Πλῶ. δ'. εῖ'. καὶ κα'. η'. (6) Στρά. η'. §. 367. Εἰσαδ. Ἰλ. β. §. 294. (7) Στρά. αὐτ. Εἰσαδ. εἰς Διονί. σί. 419. (8) Ἡρ. α'. §. 66. Πολύβ. ε'. §. 125. (9) ὁ αὐτ. ε'. §. 369. (10) Stat. sylv. l. 1. v. 145. Guill. Lacéd. anc. t. 1. p. 97. (11) Ευρ. π. εἰς Ἑλ. σί. 355. καὶ 100. Θεογ. σί. 783. Θεόφρ. ἰς. φυτ. δ'. κεφ. εῖ'.

πλέκουσι ρεφάνους, οἱ ὧν ρεφανώνονται εἰς τινὰς τῶν ἑορ-
τῶν (1). Εἰς αὐτὴν τὴν περίεσσαν, ἐνθυμοῦμαι, ὅτι κᾶπποιος
Ἀθηναῖος, κατηγορῶν ποτὲ τῶν ἀνθρώπων τὴν ματαιότητα,
μοι ἔλεγεν. Ἐχαιάσθησαν μόνον ἀδύνατα καλάμια νὰ τοὺς
ὑποτάξωσι, νὰ τοὺς φωτίσωσι, καὶ νὰ τοὺς ἡμερώσωσιν. Ἐγὼ
τὸν παρεκάλεσα νὰ μοι τὸ σαφηνίσῃ, καί μοι εἶπε. Μὲ αὐτὴν τὴν
εὐθραυστον ὕλην κάμνουσι βέλη, καλάμους νὰ γράφωσι, καὶ ὄρ-
γανα τῆς μουσικῆς (2). Δεξιὰ τοῦ Εὐρώτα, ὀλίγου τι μακρὰν
ἀπὸ τὸ παράλιον (3), εἶναι ἡ πόλις τῆς Λακεδαιμόνος, ἄλλως
ὀνομαζομένη Σπάρτη. Δὲν εἶναι περιτετειχισμένη (4), καὶ ἔχει
πρὸς ὑπεράσπισίν της μόνην τὴν ἀνδρίαν τῶν πολιτῶν της (5)
καί τινα μέρη ὑψηλὰ, τὰ ὅποια κρατοῦσι τὰ στρατεύματα, ὅταν
γίνηται κάμμία ἐπιδρομή (6). Τὸ ὑψηλότερον ἀπὸ αὐτὰ ἐπέχει
τόπον ἀκροπόλεως, ἀποπερατοῦται παρ' ἐνὸς μεγάλου ἐπιπέ-
δου, εἰς τὸ ὅποιον ἐκτίσθησαν πολλαὶ ἱεραὶ οἰκοδομαί (7).

§. ιγ'. Περὶ τὸν λόφον τοῦτου διατάχθησαν πέντε πο-
λύχνια, κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων, μὲ διάφορα διαστήματα, καὶ
κατοικημένα ἀνὰ μέρος ἀπὸ τὰς πέντε φυλάς τῶν Σπαρτια-
τῶν (8). Τοιαύτη εἶναι ἡ θέσις τῆς Λακεδαιμόνος, τῆς ὁποίας
τὰ μέρη δὲν εἶναι ἠνωμένα, καθὼς τὰ τῶν Ἀθηνῶν (9). Ἄλ-
λοτε αἱ πόλεις τῆς Πελοποννήσου ἦσαν ἐπίσης συντεθειμέναι
ἀπὸ χωρίδια, τὰ ὅποια ἠνωσαν μετὰ ταῦτα, περικλείοντίς
τα εἰς κοινὸν περίβολον (10). Ἡ μεγάλη ἀγορὰ, εἰς τὴν ὁποίαν
τελευτῶσι πολλαὶ ἀγυαί, εἶναι καλλωπισμένη μὲ ναοὺς, καὶ
ἀγάλματα. Εἰς αὐτὴν περὶ πλεον εὐρίσκονται αἱ οἰκίαι, ὅπου

(1) Σωσιθ. παρ' Ἀθην. α'. §. 674. (2) Πλάτ. ις'. κεφ. λς'. (3) Πολύβ. ε'. §. 369. (4) Ξεν. εἰς. Ἐλ. ζ'. §. 608. εἰς Ἀγρο. §. 667. Νέπ. εἰς Ἀγρο. κεφ. ζ'. Liv. I. 39. c. 37. (5) Ἰουδ. εἰδ'. κεφ. ε'. (6) Πλούτ. εἰς Ἀγρο. §. 613. Lib. ibid. (7) Πaus. γ'. κεφ. ε'. (8) ὄρα τὴν σημ. (9) Θουκ. α'. κεφ. ε'. (10) αὐτ. Στρατ. η'. §. 337. Διδ. εἰδ'. §. 10. ὄρα τὴν σημ.

συναθροίζονται ιδιαίτέως οἱ βουλευταί, Ἐφοροί, καὶ τὰ ἄλλα τῶν κριτῶν τάγματα (1). καὶ μία σοφία, τὴν ὁποίαν οἱ Λακεδαιμόνιοι ψυχοδόμησαν μετὰ τὴν μάχην τοῦ Πλαταιῶν ἀπὸ τῶν νενικημένων τὰ λάφυρα, τὰ ὁποῖα διειμοιράσθησαν. Ἡ σκίπη ὑποσηρίζεται ὄχι ἀπὸ κίονας, ἀλλ' ἀπὸ μεγάλα ὀγάλματα, τὰ ὁποῖα παριστώσι τοὺς Πέρσας, ἐνδεδυμένους μὲ ποδῆρη ἐνδύματα (2). Τὸ ἐπίλοιπον τῆς πόλεως εἶναι ὁμοίως καλλωπισμένον μὲ πολλὰ ἀναθήματα εἰς τιμὴν τῶν Θεῶν, καὶ τῶν παλαιῶν ἡρώων. Εἰς τὸν ὑψηλότερον ἀπὸ τοὺς διαληφθέντας λόφους ἴσεται ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ὃς τις ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ αὐλοῦ, καθὼς καὶ τὸ περίξ αὐτοῦ δάσος, καί τι οἰκίδιον, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς αὐτὸν, καὶ ἐν ᾧ ἄφησαν νὰ ἀποθάνῃ τῆς πείνας ὁ βασιλεὺς Πausanias (3). Τοῦτο ἐξάθη εἰς τὴν θεῖαν, ὡς ἐγκλήμα, καὶ, διὰ νὰ τὴν καταπραῦνωσι, τὸ μαντεῖον ἐπρόσαξεν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, νὰ ἀπερρώσωσιν εἰς αὐτὸν τὸν βασιλέα δύο ἀνδριάντας, οἱ ὁποῖοι φαίνονται μέχρι τοῦδε παρὰ τῷ θυσιαστηρίῳ (4). Ὁ ναὸς εἶναι οἰκοδομημένος μὲ χαλκὸν (5), καθὼς ἦτον ἄλλοτε ὁ τῶν Δελφῶν (6). Εἰς τὰ ἔνδον εἶναι γεγλυμμένοι οἱ ἄθλοι τοῦ Ἡρακλείους, τὰ κατορθώματα τῶν Τυνδαριδῶν, καὶ διάφοροι ἄλλαι συντάξεις μορφῶν (7). Δεξιὰ αὐτῆς τῆς οἰκοδομῆς εὐρίσκεται ἄγαλμα τοῦ Διὸς ἀρχαιότατον ἴσως ἀπ' ὅλα ἐκεῖνα, ὅσα ἐνυπάρχουσιν ἀπὸ χελκὸν Κύπριον, καὶ ἔγινε τότε, ὅταν ἀνεσυστήθησαν οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, τὸ ὁποῖον εἶναι συλλογὴ τμημάτων ἐλλησασμένων, καὶ συνημμένων ἀναμεταξύτων μὲ ἥλους (8).

§. ιδ'. Οἱ τάφοι τῶν δύο γενεῶν, αἱ ὁποῖαι βασιλεύουσιν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, εἶναι εἰς δύο ἐνορίας διαφό-

(1) Πausa. γ'. κεφ. ια'. (2) Βιτρούβ. α'. κεφ. α'. (3) Θουκ. α'. (4) Θουκ. α'. κεφ. ρλθ'. (5) Πausa. αὐτ. κεφ. ιζ'. (6) Θουκ. αὐτ. Σουί. εἰς Σαλι. (7) Πausa. ι. κεφ. ε'. (8) ὁ αὐτ. γ. ιζ'.

ρους (1). Πανταχοῦ εὐρίσκονται ὑπομνήματα ἥρωϊκά, ὄνομα, δεδομένον εἰς οἰκοδομὰς, καὶ σύμφυτα θάση, ἀφιερωμένα εἰς πολλοὺς ἥρωας (2). Ἐκεῖ ἀνανεύθαι μὲ ἱερὰς Θεοδοσίας ἢ μνήμη τοῦ Ἡρακλείους, τοῦ Τυνδάρεω, τοῦ Κάρορος, τοῦ Πολυδεύκου, τοῦ Μενελάου, καὶ ἄλλων ἀρκετῶν, μᾶλλον, ἢ ἤττον ἐγνωσμένων εἰς τὴν ἰσορίαν, καὶ μᾶλλον, ἢ ἤττον ἀξίων τοιαύτης τιμῆς. Ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν δήμου, καὶ συνεχέστερον αἱ ἀπακρίσεις τῶν μαντείων, ἐβράβευσαν εἰς αὐτοὺς αὐτὰς τὰς προτιμήσεις. Τὰ εὐγενέστερα ὅμως αἴτια, συνίδραμον, διὰ τὰ ἀφιερώσωσι ναὸν εἰς τὸν Λυκοῦργον (3). Παρόμοιαι τιμαὶ σπανιώτερον εἰς τὸ ἐξῆς ἐθεσπίζοντο. Εἶδον σήλας, καὶ ἀνδριάντας, ὅτι ἠγέρθησαν διὰ τοὺς ἐσεφανωμένους εἰς τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας Σπαρτιάτας (4), ὅχι ὅμως διὰ τοὺς νικητὰς τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος. Εἶναι χρεῖα ἀπὸ ἀνδριάντας εἰς τοὺς ἀθλητὰς, καὶ κοινὸν σέβας εἰς τοὺς στρατιώτας. Ἀπ' ὅλους, οἵτινες, εἰς τὸν τελευταῖον αἰῶνα, ἐλαμπρύνθησαν μὲ τὰ κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ Ἀθηναίων ἀνδραγαθήματα, τέσσαρες, ἢ πέντε φαίνονται εἰς τὴν πόλιν, ὅτι ἠξιώθησαν ἰδιαιτέρως τιμῶν ἐπικηδείων, τὰς ὁποίας, εἶναι πιθανόν, ὅτι μὲ δυσκολίαν ἐχάρισαν. Κατὰ ἀλήθειαν, τεσσαράκοντα χρόνους, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λεωνίδα, τὰ ὄσα του μετηνέχθησαν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, καὶ κατετέθησαν εἰς τάφον, πλησίον τοῦ θεάτρου εὐρισκόμενον. Τότε ἔτι ἐπέγραψαν διὰ πρῶτον ἐπί τινας σήλας τὰ ὀνόματα τῶν τριακοσίων Σπαρτιατῶν, οἵτινες ἀπέθανον μὲ αὐτὸν τὸν μέγαν ἄνθρωπον (5).

§. ιε'. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὑπομνήματα, τὰ ὁποία προσφάτως ἔδειξα, ἐμπνεύσει τόσον περισσότερον σέβας, ὅσον δὲν φαίνεται εἰς αὐτὰ καμμία ἐπίδειξις, καὶ εἶναι σχεδὸν ὅλα

(1) αὐτ. κερ. ιβ'. (2) αὐτ. (3) Ἡρ. α' §. 66. Πανσα αὐτ. κερ. ιε'. Πλούτ. εἰς Λυκοῦρ. §. 59. (4) Πανσα. αὐτ. κερ. ιγ'. (5) ὁ αὐτ. κερ. ιδ'.

ἐργασίας χωρικῆς. Ἄλλου, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἡσθάνομην, ὅτι
πολλάκις ὑφαρπάζετο ἢ ἕκασαίς μου, προσπλωμένη μόνου εἰς
τὸν τεχνίτην· εἰς τὴν Λακεδαιμόνα ὁμῶς ἐφέρετό ὁλόκληρος
εἰς τὸν ἥρωα. Λίθος ἀκατέργαστος ἐξήρκει νὰ τὸν ἀνακαλῆ εἰς
τὴν ἐνθύμησίν μου, ἀλλ' ἢ ἐνθύμησις αὕτη εὐωδοῦτο μὲ τὴν
λαμπρὰν εἰκόνα τῶν ἀρετῶν, καὶ ἀρισευμάτων του. Αἱ οἰκίαι
εἶναι μικραὶ, καὶ ἀκαλλώπιστοι. Ὠκοδόμησαν προδόμους, καὶ
ζοῆς, ὅπου οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔρχονται νὰ πραγματεύωνται τὰς
κοινὰς ὑποθέσεις, ἢ νὰ συνανασρέφονται (1). Εἰς τὸ μεσημ-
βρινὸν μέρος εἶναι τὸ ἵπποδρόμιον διὰ τὰς πεζοδρομίας, καὶ
ἵπποδρομίας.(2) Ἐντεῦθεν εἰσέρχονται εἰς τὸν Πλατανιστᾶν, ὅ-
που οἱ ἔφηβοι γυμνάζονται ὅλας τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις, καὶ
ὅπου αἱ ὑψίκομοι πλάτανοι ποιοῦσι τὸν τόπον κατάσκιον. Κεῖ-
ται εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Εὐρώτα, καὶ ῥυακός τινος, οἱ τινες τὸν
ἀποτελοῦσι νῆσον δι' ἐνὸς κοινωτικοῦ αὐλακίου, ἐν ᾧ κατε-
σκευάσθησαν δύο γέφυραι· εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς μιᾶς εἶναι τοῦ
Ἡρακλέους τὸ ἄγαλμα, ἢ τῆς καταδαμαζούσης τὸ πᾶν δυνά-
μειος· εἰς τὴν τῆς ἄλλης, ἢ εἰκὼν τοῦ Λυκούργου, ἢ τοῦ διευ-
θύνοντος τὸ πᾶν νόμου (3). Ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἀσθενὲς σχέδιον
δύναται τις νὰ κρίνῃ διὰ τὴν ὑπερβολικὴν ἕκτασιν, τὴν ὁποίαν
ἤθελε ἀσκημάσει ἕνας ἐραστὴς τῶν τεχνῶν, ὅστις, συρόμενος εἰς
Λακεδαιμόνα ἀπὸ ὑψηλὴν φήμην τῶν πολιτῶν τῆς, ἤθελεν εὖρη
εἰς αὐτὴν, ἀντὶ μεγαλοπρεποῦς πώλεως, πτωχάτινα χωρί-
δια, ἀντὶ ὠραίων οἰκιῶν, ἀχυρῶνας σκοτεινοῦς, καὶ ἀντὶ πο-
λεμιστῶν ἀκαδέκτων, καὶ ταραχαποικῶν, ἀνθρώπων ἡσυχούς,
καὶ ἐνδεδυμένους, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, μὲ χονδροειδῆ τριβῶνια.
Ὅμως πόσον ἤθελεν αὐξήσει τὸ θάμβος του, ὅταν, κατανοῶν
τὴν Σπάρτην καλλίτερα, ἤθελεν ἰδῆ εἰς αὐτὴν μὲ ἑσωτερικὴν

(1) Αὐτ. κει. εἶ. (2) Ξε. Ἑλ. ἔ. 5. §. 608. Liv. I. 34. c. 27. (3) Παισα. αὐτ. Λοκικα. περὶ Γυμν. §. 919.

συναίσθησιν ἓνα ἀπὸ τοὺς μεγαλητέρους ἄνδρας τοῦ κόσμου, καὶ ἐν ἀπὸ τὰ λαμπρότερα ποιήματα τοῦ ἀνθρώπου, τὸν Λουκούργον, καὶ τὴν νομοθεσίαν του!

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Μ Β'.

Περὶ τῶν πολιτῶν τῆς Λακωνίας.

§. α'. **Ο**ἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλείους, βοηθούμενοι παρ' ἐνὸς τῶν Δωριέων σώματος, ἐκυρίευσαν τὴν Λακωνίαν, καὶ ἔζων κατ' ἀρχὰς, χωρὶς διαφορὰν, μὲ τοὺς παλαιούς κατοίκους τῆς γῆς ἐκείνης. Μετ' ὀλίγον ἐπέβαλον εἰς αὐτοὺς φορολογίαν, γυμνώσαντές τους ἐν μέρει ἀπ', ὅσα εἶχον πρότερον, δικαιώματα. Ὅσαι πόλεις συγκατένευσαν εἰς αὐτὴν τὴν τάξιν, ἐφυλάξαν τὴν ἐλευθερίαν τους. Ἡ Ἔλος μόνη ἀντίστη εἰς τοῦτο, καὶ ἐντὸς ὀλίγου βεβιασμένη νὰ ὑποκύψῃ, εἶδε τοὺς κατοίκους τῆς σχεδὸν κατασθενέας εἰς μοῖραν ἀνδραπόδων (1). Οἱ Σπαρτιάται ὁμοίως διαφωνοῦντες, ἔτιοι ἦσαν δυνατώτεροι, ἐδίωξαν τοὺς ἀδυνατωτέρους εἰς τὴν πεδιάδα, ἢ εἰς τὰς ἐγγύς πόλεις (2), καὶ ἔχουσι διαφορὰν εἰς ἔτι καὶ νῦν οἱ τῆς πόλεως ἀπὸ τοὺς τῆς ἐπαρχίας, καὶ τὸ ἐν, καὶ τὸ ἄλλο μέρος διακρίνονται ἀπὸ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν δούλων, οἵτινες εἶναι διεσπαρμένοι εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος. Οἱ πρῶτοι, τοὺς ὁποίους συχνὰ ὀνομάζομεν Σπαρτιάτας, σχηματίζουσιν ἐκεῖνο τὸ σῶμα τῶν πολεμιστῶν, ἀπὸ τὸ ὅποτον ἐξήρτηται ἡ εἰμαρμένη τῆς Λακεδαιμόνος. Ὁ ἀριθμὸς των, ὡς λέγουσιν, ἀνῆρχετο ἀρχήτερα

(1) Στρατ. ἡ. §. 315. Πλούτ. εἰς Λακ. §. 40. (2) Ἰσοκρ. Παλαιὰ §. 274.

μέχρι τῶν δέκα χιλιάδων (1). Ἐπὶ τῆς ἐξστρατείας τοῦ Ξέρ-
 ξου, ἦσαν ὀκτώ χιλιάδες (2). Οἱ τελευταῖοι πόλεμοι τόσον τοὺς
 ὀλιγόσυσσαν, ὥς ὀλιγοσαὶ γενεαὶ εὗρισκονται τέως εἰς τὴν
 Σπάρτην παλαιαί (3). Εἶδον ποτὲ ἕως τέσσαρας χιλιάδας εἰς
 τὴν ἀγορὰν, καὶ μόλις εἰς αὐτοὺς διέκρινον τεσσαράκοντα Σπαρ-
 τιάτας, συγκαταλέγων ἐν τοῖς δύο βασιλεῖς, τοὺς Ἐφόρους,
 καὶ τοὺς βουλευτάς (4). Τὸ περισσότερο μέρος τῶν νέων γε-
 νεῶν ἔχουσι γενεῖς Ἑλλώτας, οἵτινες ἐκρίθησαν κατ' ἀρχὰς ἄ-
 ξιοι ἐλευθερίας, καὶ μετὰ ταῦτα τῆς ἐπωνυμίας τοῦ πολίτου.
 Δέν τοὺς ὀνομάζουσι Σπαρτιάτας, ἀλλὰ κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν,
 ὧν προνομίῳ ἐδέχθησαν, τοῖς ὀνομασθεῖσιν διάφορα ὀνόματα, τὰ
 ὅποια ὅλα χαρακτηρίζουσι τὴν πρώτην αὐτῶν κατάστασιν (5).

§. β. Τρεῖς μεγάλοι ἄνδρες, Καλλικρατίδης, Γυλιππος,
 καὶ Λύσανδρος, γεννηθέντες εἰς αὐτὴν τὴν κλάσιν (6), ἀνετρά-
 φησαν μὲ τὰ παιδιά τῶν Σπαρτιάτων, καθὼς ὅλα τὰ τῶν Ἑί-
 λωτῶν, τῶν ὁποῖων τὰ δεσμὰ διέρρηξαν (7). Ἀλλὰ τὰ δικαιώ-
 ματα ὅλα τοῦ πολίτου ἀποκτῶνται μόνον μὲ λαμπρὰ κατορ-
 θώματα. Ἡ ἐπωνυμία αὕτη σπανίως ἄλλοτε ἐχαρίζετο εἰς τοὺς,
 ὅσοι δέν ἐγεννήθησαν ἀπὸ πατέρα, καὶ μητέρα Σπαρτιάτας (8).
 ἦτον εἰς αὐτὴν ἀπαραίτητον νὰ ἐνεργῇ τὰ ἀξιώματα τῆς πολι-
 τικῆς διοικήσεως, καὶ νὰ ἦναι στρατηγὸς εἰς τὰ στρατεύματα (9),
 ἀλλ' ἐστρεφετο μέρος τῶν προνομίων τῆς, ἂν ἤθελεν ἀμαυρωθῆ
 μὲ κλημίαν πράξιν ἄτιμον. Ἡ διοίκησις ἀγρυπνεῖ γενικῶς διὰ
 τὴν συντήρησιν ἐκείνων, οἵτινες ἔχουσι τῶν πολιτῶν τὰ δικαιώ-
 ματα, μὲ ἰδιαιτέρην ὁμῶς πρόνοιαν φροντίζει διὰ τὴν ζωὴν τῶν

(1) Ἄριστ. πολιτ. β'. κεφ. β'. (2) Ἡρ. ξ. §. 254. (3) Ἄριστ. αὐτ.
 Πλοῖτ. εἰς Ἄριστ. §. 707. (4) Ξεν. Ἑλλ. εἰς γ. §. 44. (5) Θουκ. ε.
 κεφ. λδ'. καὶ ζ. νθ'. Ἡσύχ. εἰς Νικοδῶν. Πηλυδ. γ. κεφ. η'. (6) Ἀλλ.
 ποικ. εἰς εθ'. κεφ. μγ'. (7) Ἀθην. ζ'. κεφ. κ'. Meurs. Iacon. 1. 2. c. 6.
 etrag de rep. Lacéd. 1. 1. c. 5. (8) Ἡρ. β'. §. 33. Διονύσι. Ἄλικαρ.
 ἔγραμ. Ρωμ. β'. κεφ. εθ'. (9) Πλουτ. ἀποφθ. λακ. §. 230.

Ἰθαγενῶν Σπαρτιατῶν. Τὴν εἶδον ποτὲ, ὅτι, διὰ τὰ ἐλευθε-
 ρώτη τινὰς ἀπό τινα νῆσου, εὐθὺς ὁ σόλος τῶν Ἀθηναίων τοὺς
 εἶχε πολιορκημένους, ἐζήτησεν ἀπὸ ἐκείνῃ τὴν πόλιν τεταπει-
 νωμένην εἰρήνην, τὸ ναυτικὸν τῆς εἰς αὐτὴν θυσιάζουσα (1).
 Τὴν βλέπουσιν ἔτι καθ' ἑκάστην, ὅτι ἐξάγει ἀπὸ αὐτοῦ εἰς τὰς
 προσηλὰς τοῦ ἐχθροῦ πολλὰ μικρῶν ἀριθμῶν. Τώρα ἐσχάτως
 οἱ βασιλεῖς Ἀγασίλαος, καὶ Ἀγασίπολις εἶχον μαζί τινι μόνου
 τριάκοντα ἀπὸ αὐτοῦ εἰς τὰς ἐκστρατείας των (2). Αἱ πόλεις
 τῆς Λακωνίας, μὲ ὄλον ὅτι ἔχουσαν τὰ παλαιὰ αὐτῶν δικαιώ-
 ματα, ἀπεφάσταν νὰ σχηματίσωσι συμμαχίαν, τῆς ὁποίας τὸ
 τέλος ἦτον νὰ ἐνώσωσι τὰς ἀνάμεις των κατὰ τὸν πόλεμον,
 καὶ νὰ διατηρῶσι τὰ καθήκοντά των, ὅταν ἦναι εἰρήνη. Ὁ πό-
 ταν γίνηται λόγος περὶ τοῦ συμφέροντος ὄλου τοῦ ἔθνους, τό-
 τε σέλλουσι πρέσβεις εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν, ἡ ὁποία συγ-
 κροεῖται εἰς τὴν Σπάρτην πάντοτε (3). Ἐκεῖ διορίζονται καὶ
 οἱ φόροι, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ πληρώνωσι, καὶ ὁ ἀριθμὸς
 τῶν στρατιωτῶν, τοὺς ὁποίους μέλλουσι νὰ δίδωσιν.

§. γ'. Οἱ κάτοικοί των δὲν ἔχουσι τὴν ἰδίαν παιδαγω-
 γίαν, καθὼς οἱ τῆς μητροπόλεως· τὰ ἥθη των ἐπειδὴ εἶναι πολ-
 λά χωρικώτερα, δὲν ἐπιτρέπουσιν εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχωσι τὴν
 λαμπρὰν ἀνδρείαν (4). Διὰ τοῦτο ἡ Σπάρτη ἔλαβε τὴν αὐ-
 τὴν ὑπεροχὴν ἀπὸ τὰς ἄλλας πόλεις, τὴν ὁποίαν καὶ ἡ Ἡ-
 λης, ἀπὸ ὕλας τὰς τῆς Ἠλείας, (5), καὶ ἡ τῶν Θηβῶν,
 ἀπὸ τὰς τῆς Βοιωτίας. Ἡ ὑπεροχὴ αὕτη ἐξάπτει ἐνίοτε τὸν
 φθόνον, καὶ τὸ μίσος των (6), ὥστε εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἐκστρα-
 τείας τοῦ Ἐπαμινώνδα, πολλαὶ ἀπὸ αὐτὰς ἦνυσαν τοὺς στρα-
 τιώτας των μὲ τοὺς τῶν Θηβαίων (7). Εἰς τὴν Λακεδαιμόνα

(1) Θουκ. δ. κεφ. ιε' καὶ ιθ'. (2) Ξεν. Ἐλ. ἰς. γ. §. 495. καὶ
 ε'. 562. (3) αὐτ. ε'. §. 579. (4) Liv. I. 34. c. 27. (5) Ἡρ. δ. §. 148.
 Θουκ. ε'. κεφ. λα'. (6) Ξεν. Ἐλ. ἰσο. γ. §. 494. (7) αὐτ. ε'. §. 607—9.

εὐρίσκονται οἰκιακοὶ δούλοι περισσότεροι, ἢ εἰς κῆμμίαν ἄλλην πόλιν τῆς Ἑλλάδος. (1) Ἰππετοῦσι τοὺς κυρίους των εἰς τὴν τράπεζαν (2), τοὺς ἐνδύουσι, καὶ τοὺς ἐκδύουσι, (3), ἐκπληροῦσι τὰς προσαγὰς των, καὶ διατηροῦσιν εἰς τὴν οἰκίαν τὴν καθαρότητα. Εἰς τὸ ζράτευμα, μεταχειρίζονται πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς διὰ τὴν σκευοφορίαν (4). Ἐπειδὴ αἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν χρεωσοῦσι νὰ ἐργάζωνται, κλωθουσι τὰ ἔρια διὰ μέσου τῶν διορισμένων εἰς τὴν δούλευσίν των γυναικῶν (5). Οἱ Εἰλωτες ἔλαβον τὸ ὄνομά των ἀπὸ τὴν πόλιν Ἐλον. (6) Δὲν πρέπει νὰ τοὺς συγχέωμεν, καθὼς τινὲς συγγραφεῖς (7), μὲ τοὺς καθ' αὐτὸ ἀργυρωνήτους (8). Ἐπειδὴ ἐπέχουσι τὸ μέσον δούλων καὶ ἐλευθέρων (9). Ἐνδύμα πενιχρὸν, πῆλος ὀσφραίνετος, μεταχειρίσῃσι αὐστηρά, θεσπίσματα θανάσιμα, ἐκδοδομένα ἐνίοτε κατ' ἐκείνων δι' εὐτελεῖς ὑποφίας, τοὺς ἐνθυμίζουσι κάθε σιγμῆν τὴν κατάστασίν τους (10). Ἄλλ' ἡ τύχη των ἐμετρίασε μὲ ἀληθεῖς ὠφελείας. Μισθῶνουσι καθὼς οἱ Πενέσαι τῆς Θετταλίας, τὴν γῆν τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὀπίοι, διὰ νὰ τοὺς οἰκειοποιῶνται περισσότερον μὲ τοῦ κέρθους τὸ θέλεον, δὲν ἀπαιτοῦσιν ἐκ μέρους των, παρὰ μισθὸν διορισμένον ἀπὸ διεξοδικῶν καιρῶν, καὶ οὐδόλως ἀναλογούμενον μὲ τὸ προϊὸν τῆς γῆς. Καταισχύνη νομίζεται εἰς τοὺς κυρίους των νὰ ζητῶσιν ἀπὸ αὐτοὺς περισσότερον. (11).

§. δ. Τινὲς καταγίνονται εἰς τέχνας μηχανικὰς μὲ τόσῃν ἐπιτηδειότητι, ὥς παυταχοῦ ζητοῦνται κλειθρα, (12) κλίνας, τράπεζαι, καὶ καθέδραι, ὅσα εἰς τὴν Λακωνίαν τε-

(1) Θουκ. ἡ. κεφ. β'. (2) Ηρότ. παρ' Ἀθην. α'. κεφ. γ'. (3) Πλάτ. περὶ νό. α'. §. 633. (4) Ξεν. αὐτ. ζ'. §. 586. (5) ἡ αὐτ. πολιτ. Λακεδ. §. 675. (6) Ἑλλάν. παρ' Ἀρπὸκ. εἰς Εἰλωτ. Πανσο. γ'. κεφ. κ'. (7) Ἰσοκρ. εἰς Ἀρχιδ. §. 23. (8) Πλάτ. εἰς Ἀλκιβ. §. 122. (9) Πολυδ. γ'. κεφ. η'. (10) Μύρ. παρ' Ἀθην. ιδ'. §. 654. (11) Σουί. καὶ Ἀρπὸκ. εἰς Πενίς. (12) Πλούτ. εἰς Λυκούρ. §. 54. ἡ αὐτ. ἀπεργ. §. 210. Μύρ. αὐτ. (13) Ἀριστοφ. Θεσμοφ. σί. 450.

χρύνονται. (1). Δουλεύουσιν εἰς τὸ ναυτικόν, ὡς ναῦται (2), καὶ εἰς τὰ στρατεύματα, κάθε ὀπλίτης εἶναι συνωδευμένος με ἓνα, ἢ πολλοὺς Ἑλλώτας (3). Εἰς τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, καθεὶς Σπαρτιάτης εἶχεν ἀπὸ αὐτοῦ ἐπὶ πλυσίοντου. (4) Εἰς τοὺς κατεπεύγοντας κινδύνους, ἐξυπναῖσι τὸν ζῆλον αὐτῶν μετὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐλευθερίας (5). Τάγματα πολυάριθμα τὴν ἔλαβον ἐνίοτε πρὸς ἀμαίβην τῶν ἀξιολόγων αὐτῶν πράξεων. (6). Λαμβάνουσι δὲ αὐτὴν τὴν εὐεργεσίαν ἀπὸ μόνης τῆς πολιτείας. Ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν μᾶλλον ἀνήκει, ἢ εἰς τοὺς πολίτας, τῶν ὁποίων γεωργοῦσι τοὺς τόπους, καὶ διὰ τοῦτο δὲν δύνανται αὐτοὶ μήτε νὰ τοὺς ἐλευθερώσωσι, μήτε νὰ τοὺς πωλήσωσιν εἰς ξένους τόπους (7). Ἡ ἐλευθερία τῶν καταγγέλλεται διὰ τινος δημοσίου τελετῆς, τοὺς ὀδηγοῦσιν ἀπὸ ἓνα εἰς ἄλλον ναὸν ἐσεφαναμένους μετὰ ἄνθη, καὶ ἐκτεθειμένους εἰς ὄλων τὰς θεάς (8). Ἐπομένως εἶναι συχωρημένον εἰς αὐτοὺς νὰ κατοικῶσιν, ὅπου θέλουσι (9). Νεαὶ δουλεύουσιν τοὺς ἀνάγουσιν εἰς τὸν βαθμὸν τῶν πολιτῶν. Κατ' ἀρχὰς οἱ τεχνίτες εἰς μοῖραν ἀνδραπόδων, μὴν ὑποφέροντες τὸν ζυγόν, ἔδοκίμησαν πολλάκις νὰ τὸν τυτρίψωσιν, ἀλλ' ὅταν οἱ Μεσσήνιοι, νικηθέντες παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν, κατεκρίθησαν εἰς ἐκείνην τὴν ταπεινὴν τῆς δουλείας κατάστασιν, (10) καὶ ἐπανασήσεις ἄρχισαν νὰ γίνωνται συνεχέσεται (11), ἐξαιρουμένου μικροῦ τινὸς ἀριθμοῦ, οἵτινες ἔμειναν πισοί, (12) οἱ ἄλλοι, παρακαθήμενοι, ὡς

(1) Πλούτ. εἰς Λυκοῦρ. §. 45. (2) Ξεν. ζ'. §. 615. (3) Θουκ. δ'. κεφ. η'. (4) Ἡρ. ζ'. §. 10. καὶ 26. Πλούτ. εἰς Ἄρισ. §. 325. (5) Θουκ. καὶ Ξεν. αὐτ. (6) Θουκ. ε'. κεφ. λδ'. Διοδ. εδ'. §. 124. (7) Στράτ. η'. §. 365. Παισα. γ'. κεφ. κ'. (8) Θουκ. δ'. κεφ. κ'. Πλούτ. εἰς Λυκοῦρ. §. 57. (9) Θουκ. ε'. κεφ. λδ'. (10) Παισα. δ'. κεφ. η'. Λέλ. ποιη. ες. §. κεφ. α'. (11) Ἄρισ. πολιτ. ε'. κεφ. ε'. Ξεν. αὐτ. η'. §. 435. (12) Ἡσύχ. εἰς Ἀργίται.

εἰς ἐνέδραν, μεταξύ τῆς πολιτείας, ὠφελούνητο ἀπὸ τὰς δυσ-
 χίας τῆς, διὰ τὰ κυριεύουσι χρειώδεις τοποθεσίας, (1), ἢ τὰ
 οἰκιοποιῶνται τὸ μέρος τοῦ ἔχθρου. Ἡ διοίκησις ἐπροσπά-
 θει τὰ τοὺς περικρατῆ εἰς ὑποταγὴν μὲ ἀμοιβὰς, καὶ συχνότερα
 μὲ ἀμέτρον ἀσπρότητα. Λέγουσιν, ὅτι εἰς περίσασίν τινα, ἐφ-
 θειραν δύο χιλιάδας, οἱ τινες ἔδειξαν μεγάλην γενναιότητα, καὶ
 ποτὲ μετὰ ταῦτα δὲν ἔμαθον μὲ ποῖον τρόπον τοὺς ἠφάνιζον (2).
 Διηγούνηται καὶ ἄλλα παραδείγματα ἀπανθρωπείας, οὐχ ἡττοῦ
 ἀποτρόπαια (3), τὰ ὅποια ἔδωκαν τόπον εἰς τὴν ἀκόλουθον
 παροιμίαν. Εἰς τὴν Σπάρτην ἡ ἐλευθερία εἶναι ἀπεριόριστος,
 ὁμοίως καὶ ἡ δουλεία (4). Αὐτόπτης εἰς αὐτὰ δὲν ἔγινε, μόνον
 εἶδον τοὺς Σπαρτιάτας, καὶ τοὺς Εἰλωτας, ὅτι ἦσαν πλήρεις
 ἀπὸ ἀμοιβαίαν δυσπιστίαν, ὅτι περιεργάζοντο μὲ φόβον ἕνας
 τὸν ἄλλον, καὶ ὅτι οἱ πρῶτοι, διὰ τὰ ἔχωσι τοὺς δευτέρους
 εἰς ὑπακοήν, μετεχειρίζοντο σκληρότητα, τὰς ὁποίας αἱ περι-
 σάσεις ἐφαίνοντο, ὅτι καθίστων ἀναγκαίαις. Διὸ ὅτι οἱ Εἰλω-
 τες εἶναι δυσκολοδιοίκτητοι ὁ ἀριθμὸς, ἡ ἀνδρία, καὶ μάλιστα
 τὰ πλούτητων τοὺς γεμίζουσι ἀπὸ σῆσιν, καὶ ἀυθάθειαν (5).
 καὶ διὰ τοῦτο οἱ πεπαιδευμένοι συγγραφεῖς ἀισφωνοῦσιν εἰς αὐτὸ
 τὸ εἶδος τῆς δουλείας, ὥστε οἱ μὲν τοὺς καταδικάζουσι, οἱ
 δὲ, τοὺς δικαιούσιν (6).

(1) Θουκ. α'. κεφ. ρα'. Ἄρισ. αὐτ. κεφ. 2. Πλούτ. εἰς Κίμ. §. 49. Παισα. αὐτ. κεφ. ὦ. (2) Θουκ. δ'. κεφ. π'. Δειδ. β'. §. 117. Πλούτ. εἰς Λικούρ. 57. (3) Μύρ. παρ' Ἀἴθης. αὐτ. ἔρα τὴν σημ. (4) Πλούτ. εἰς Λικούρ. §. 57. (5) Ἄρισ. πολιτ. β'. κεφ. ε'. (6) Πλά. περὶ νόμ. 5. §. 770.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Μ Γ ΄.

Ἰδέαι γενικαί περὶ τῆς νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου.

§. α΄. Ἰκαναὶ ἤδη ἡμέραι διήλθον, ἀφ' οὗ ἤλθον εἰς Σπάρτην, καὶ κἀνεὶς δὲν ἐθαύμαζεν, ὅτι μ' ἔβλεπεν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν. Ὁ νόμος, ὅς τις ἔκαμνεν εἰς τοὺς ξένους ἄλλοτε τὴν εἴσοδον εἰς αὐτὴν δύσκολον, δὲν ἐφυλάττετο πλέον μὲ τὴν αὐτὴν αὐστηρότητα. Παρεσάθην καὶ εἰς τοὺς δύο βασιλεῖς, οἵτινες τότε ἐβασίλευον· ὁ μὲν ἦτον Κλεομένης, ἕγγονος ἐκείνου τοῦ βασιλέως Κλεομβρότου, ὅς τις ἐθανατώθη εἰς τὴν μάχην τῶν Λεύκτρων· ὁ δὲ, Ἀρχίδαμος, υἱὸς τοῦ Ἀγισιλᾶου· καὶ οἱ δύο φρόνιμοι· ὁ πρῶτος ἠγάπα τὴν εἰρήνην, καὶ ὁ δεύτερος ἀνέπνεε μόνον τὸν πόλεμον, καὶ εἶχεν εἰς τὸν δῆμόν μεγάλην ὑπόληψιν. Ἐγνώρισα ἐκείνον τὸν Ἀνταλκίδα, ὅς τις, πρὸ τριάκοντα σχεδὸν ἐτῶν, ἐπραγματεύθη συνθήκην μεταξὺ Ἑλλάδος, καὶ Περαίας. Ὅμως ἀπὸ ὅλους τοὺς Σπαρτιάτας ὁ Δημόναξ, εἰς τοῦ ὁποίου εἶχομεν τὸ κατάλυμά μας, μοὶ ἐφάνη ὁ κοινωνικώτερος, καὶ μᾶλλον πεπαιδευμένος. Περιῆλθε ξένα ἔθνη, καὶ δὲν ἐγνώριζεν ὀλιγώτερον τὸ ἐδικόν του. Ἐν μίᾳ τῶν ἡμερῶν, ἐν ἣ τὸν κατεβάρυνον μὲ ἐρωτήσεις, μοὶ εἶπε. Τὸ νὰ κρίνη κἀνεὶς τοὺς νόμους μας ἀπὸ τὰ ἐνεσῶτα ἦδη μας, εἶναι, ὡσὰν νὰ κρίνη τὴν ωραιότητα οἰκοδομῆς τινὸς ἀπὸ τὸν σωρὸν τῶν ἐρείπιών της. Καὶ λοιπὸν, ἄς ὑποτεθῶμεν, εἶπον εἰς αὐτὸν, εἰς τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἐκεῖνοι οἱ νόμοι εἶχον τὴν δύναμιν ὅλην. Καὶ πῶς, θαρροῖς, ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὸν θεσμὸν αὐτῶν, καὶ τὴν ἔννοιαν; Στοιχάζεσαι, ὅτι εἶναι εὐκόλον νὰ δικαιώσωμεν τὰς ἀθήσεις, καὶ ξένας διαταγὰς,

τὰς ὁποίας περιέχουσιν; Ὁμίλει μὲ σέβας, μοι εἶπε, δι' ἐπιχείρημα τοιαύτης μεγαλοφυΐας, τῆς ὁποίας οἱ σκοποὶ, πάντοτε νέαι, καὶ βαθεῖς, φαίνονται καθ' ὑπερβολὴν μετάρσιαι διὰ τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι τῶν ἄλλων νομοθετῶν αἱ ἰδέαι εἶναι ἀνανδροὶ, ἢ περιορισμέναι. Ἐκεῖνοι μὲν εὐχαριστήθησαν νὰ προσαρμόσωσι τοὺς νόμους τῶν μὲ τὸν χαρακτῆρα τῶν λαῶν, ὁ δὲ Λυκούργος, διὰ μέσου τῶν ἐδικῶν του, ἔδωκεν εἰς τὸ ἔθνος του νέον χαρακτῆρα. Ἐκεῖνοι μὲν ἐμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν φύσιν, φανταζόμενοι, ὅτι ἐπλησίασαν εἰς αὐτήν, οὗτος δὲ, ὅσον ἐφάνη, ὅτι ἐμακρύνθη, τόσον περισσότερον μὲ αὐτὴν ἐσυμφώνησε.

§. β'. Σῶμα εὖρωσον, καὶ ψυχὴν ἐλευθέραν, ἰδοὺ πᾶν ὅτι ἡ φύσις διορίζει εἰς ἄνθρωπον ἐξωτῆς πολιτικῆς κοινωνίας ζῶντα, διὰ νὰ τὸν καταστήσῃ εὐτυχεῖ. Ἰδοὺ τὰ προνόμια, τὰ ὅποια, κατὰ τὸν Λυκούργον, πρέπει νὰ γένωσιν εἰς τὴν εὐτυχιάν μας θεμέλιον. Καταλαμβάνεις ἤδη ἐκ τούτου, διὰ ποίαν αἰτίαν μᾶς ἐμπόδισε, νὰ ὑπανδρεύωμεν τὰς θυγατέρας μας εἰς ἡλικίαν προῦμον· διὰ τί δὲν ἀνατρέφονται ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν χωρικῶν σεγῶν, ἀλλ' ὑπὸ τὰς καυσικὰς τοῦ ἡλίου ἀκτίνας, εἰς τὸν κοινορτὸν τοῦ γυμνασίου, καὶ εἰς τὰς ἐξασκήσεις τῆς πάλης, τοῦ δρόμου, τοῦ θόρατος, καὶ τοῦ δίσκου (1). Ἐπειδὴ χρεωσοῦσαι νὰ δόσωσιν εἰς τὴν πολιτείαν πολίτας ῥωμαλαίους, πρέπει νὰ ἀποκτήσωσιν εὐεξίαν ἰσχυροτάτην, διὰ νὰ τὴν μεταδόσωσιν εἰς τὰ παῖδιά των. Καταλαμβάνεις προσέτι, διὰ τί τὰ παῖδιά ὑποφέρουσι κρίσιν πάνδημον ἐξ αὐτῆς τῆς γεννήσεως, καὶ καταδικάζονται νὰ ἀπολεσθῶσιν, ὅταν φαίνωνται δύσμορφα (2). Τί καλὸν ἤθελαν κάμῃ εἰς τὴν πολιτείαν; καὶ ποταπὴ ἤθελεν ᾗναι εἰς αὐτὰ ἡ ζωὴ, ὅταν ἔχωσιν ὑπαρξιν ταλαίπωρον; Ἀπὸ τὴν ἀπαλωτέ-

(1) Εἰς. πολιτ. Λακ. §. 675—6. Πλουτ. εἰς Λακ. §. 47. (2) αὐτ.

ραν νηπιότητά μας, μὴ διακεκομμένη συνέχεια πόνων, καὶ ἀγώνων δίδει εἰς τὰ σώματά μας τὴν ἐνέργειαν, εὐκαμφίαν, καὶ δύναμιν. Δίαιτα αὐστηρὰ προλαμβάνει, ἢ διαλύει τὰς ἀσθενείας, ὅσων εἶναι δεκτικά. Ἐνταῦθα αἱ τεχνικαὶ ἀνάγκαι ἀγνοοῦνται, καὶ οἱ νόμοι ἔλαβον πρόνοιαν νὰ προμηθεύωσι τὰς ἀληθείας. Πείναν, δίψαν, ταλαιπωρίας, θάνατον, ὅλα αὐτὰ τοῦ φόβου τὰ ὑποκείμενα τὰ θεωροῦμεν μὲ ἀδιαφορίαν, τὰ ὅποια ἡ φιλοσοφία μάτῃ ζητεῖ νὰ μιμηθῇ. Αἱ αὐστηρότεραι αἱρέσεις δὲν ἐπραγματεύθησαν τὸν πόνον μὲ περισσοτέραν καταφρόνησιν, ὡς τὰ παιδία τῆς Σπάρτης.

§. γ'. Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Λυκοῦργος ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιστρέψῃ τὰ ἀγαθὰ χαρίσματα τῆς φύσεως, δὲν θέλουσι τὰ ἀπολαμβάνει ἴσως εἰς χρόνον διεξοδικόν. Ὁ γλιγῶρα μέλλουσι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς ἀμοιβαίους δεσμούς, ὁ γλιγῶρα εἰς αὐτοὺς μέλλουσι νὰ γεννηθῶσι πάθη, καὶ ἡ οἰκοδομὴ τῆς εὐδαιμονίας δύναται νὰ κατακρημισθῇ ἐν βροπῇ ὀφθαλμοῦ. Ἐδῶ δὲ ἀποταμιεύεται τῆς ἀγχινοίας ὁ θρίαμβος. Ἡξευρεν ὁ Λυκοῦργος, ὅτι πάθος ἰσχυρὸν περικρατεῖ ὅλα τὰ ἄλλα εἰς τὰς προσαγίας του. Ἐνέσαξεν εἰς ἡμᾶς τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην (3) μὲ ὅλην τῆς τὴν ἐνέργειαν, μὲ ὅλον τῆς τὸ πλήρωμα, μὲ ὅλον τὸν ἐνθουσιασμόν της, καὶ ἔτι μὲ ὅλην τὴν παραφροσύνην της. Ἡ ἀγάπη αὕτη θέλει ἦναι τόσον ζωηρὰ, καὶ τόσον ἰσχυρὰ, ὥστε μὲ αὐτὴν μόνον πρέπει νὰ ἐνώωνται ὅλαι αἱ ἐπιθυμίαι, καὶ ὅλαι αἱ κινήσεις τῆς καρδίας μας. Τάτε μένει πλεόν εἰς τὴν πολιτείαν μόνον μία θέλησις, καὶ ἐπομένως μία ψυχὴ. Κατὰ ἀλήθειαν, ὅταν ἔχωσιν ἐν μόνου φρόνημα, τότε ἔχουσι καὶ μίαν μόνην ἰδέαν. Εἰς τὴν ἐπιλοιπον Ἑλλάδα, οἱ παῖδες ἐλευθέρου ἀνδρὸς ἐγχειρίζονται εἰς ἐπίσκεψιν ἀνθρώπου, ὅς τις δὲν εἶναι ἐλεύθερος, ἢ δὲν εἶναι ἄ-

ξίος νὰ ἴναι τοιοῦτος· ἀλλ' οἱ δοῦλοι, καὶ οἱ μεμισθωμένοι δὲν
 δύνανται νὰ ἀνατρέψωσι τοὺς Σπαρτιάτας· ἡ ἰδία πατρίς ἐκ-
 πληροῖ τὸ χρεωδέσκατον τοῦτο ἐπάγγελμα. Μᾶς ἀφίνει τοὺς
 πρώτους χρόνους τῆς ζωῆς εἰς τὰς χεῖρας τῶν γονέων μας.
 Ἀφ' οὗ δὲ γίνωμεν δεκτικοὶ διακρίσεως, τότε κηρύττει ἔλευ-
 θέρως τὰ, ὅσα ἔχει εἰς ἡμᾶς, δικαιώματα. Μέχρις ἐκείνου τοῦ
 χρόνου, τὸ ἱερόντης ὄνομα ἐπροφέρετο εἰς τὴν παρουσίαν μας
 μὲ τὰς ἰσχυροτέρας ἀποδείξεις ἔρωτος, καὶ εὐλαβείας, ἀλλ' ἐ-
 πί τοῦ παρόντος τὰ ὄμματα τῆς ἀσκαρδαμυκτῆ μᾶς βλέπουσι,
 καὶ μᾶς ἀκολουθοῦσι πανταχοῦ. Ἀπὸ τὰς χεῖράς τῆς δεχό-
 μεθα τὰς τροφάς, καὶ ἐνδύματα, ἐκ μέρους τῆς, οἱ κριταί, γέ-
 ροντες, καὶ ὅλοι οἱ πολῖται παρίσανται εἰς τοὺς ἀγῶνάς μας,
 ταράττονται διὰ τὰ σφάλματά μας, προσπαθοῦσι νὰ ἐντυπώ-
 νωσι κἄπποιον σπέρμα ἀρετῆς εἰς τοὺς λόγους, ἢ εἰς τὰς πρά-
 ξεις μας· ἐν συντόμῳ μᾶς μανθάνωσι μὲ τὴν συμπαθῆ αὐτῶν
 παρακίνησιν, ὅτι ἡ πολιτεία δὲν ἔχει ἄλλο τι ἀπὸ ἡμᾶς πο-
 λύτεμον, καὶ τίως ὄντες παῖδες τῆς, χρεωσοῦμεν μετὰ ταῦτα
 νὰ ἡμεθα ἢ παραμυθία, καὶ ἢ δόξα τῆς.

§. 5. Εἶναι ἄρα δυνατόν, νὰ μὴν ἐργάζωνται εἰς τὰς
 καρδίας ἡμῶν ἐντυπώσεις τόσον βαθείας, καὶ διαρκείας, προ-
 σοχαί ταιαῦται, ὅταν πίπτωσιν ἀπὸ τόσου ὕψους; Πῶς νὰ μὴ
 προσκυνήσωμεν νομοθεσίαν τοιαύτην, ἣτις, προσπλῶνουσα εἰς
 τὴν ἡμετέραν εὐδαιμονίαν τὴν ἐντελῆ εὐμένειαν, συνημμέ-
 νην μὲ τὴν ὑψηλὴν ἐξουσίαν, δίδει εἰς ἡμᾶς ἐκ πρώτης ἀρ-
 χῆς τοῦ ζῆν, τόσην μεγάλην ἰδέαν περὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας; Ἀπὸ
 αὐτὴν τὴν διακαῆ μετοχὴν, τὴν ὁποίαν ἡ πατρίς λαμβάνει
 εἰς ἡμᾶς, καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν προσπαθῆ ἔρωτα, τὸν ὁποῖον
 ἀρχίζομεν νὰ αἰσθανώμεθα δι' αὐτὴν, προκύπτουσι φυσικὰ ἐκ
 μέρους τῆς μὲν, σοβαρότης ἄκρα, ἐξ ἡμῶν δὲ, ὑποταγῆ ἀ-
 ναντιρρήτος. Ὁ Λυκοῦργος μὲ ὅλον τοῦτο, μὴν εὐχαρι-

ζούμενος νὰ ἐπαναπαύηται μόνον εἰς τὴν φυσικὴν ῥοὴν τῶν πραγμάτων, ἠθέλησε καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια αἰσθημάτων μας νὰ τὰ ὑποτάξῃ εἰς κανόνας. Εἰς κἄνεν μέρος οἱ νόμοι δὲν εἶναι τόσον προσακτικοί, καὶ τόσον αὐστηρὰ πεπληρωμένοι· εἰς κἄνεν μέρος οἱ κριταὶ δὲν εἶναι ἤττον συγκαταβατικοί, καὶ μᾶλλον εἰλαβητικοί. Αὐτὴ ἡ εὐτυχὴς ἁρμονία, ἄφρακτα χροιάδης, διὰ νὰ περικρατῇ εἰς ὑποταγὴν ἀνθρώπους ἀνατετραμμένους εἰς τοῦ θανάτου τὴν καταφρόνησιν, εἶναι καρπὸς αὐτῆς τῆς παιδαγωγίας, ἣτις εἶναι μόνον ἡ πρωτοπειρία τῆς ὑποταγῆς, καὶ, ἂν τολημῶσω νὰ τὸ εἰπῶ, ἡ ἐμπειριοχομένη εἰς τὴν νομοδοτικὴν τέχνην ἀρετῆ. Αὐτὴ μᾶς διδάσκει, ὅτι, ὅπου δὲν εἶναι τάξις, ἐκεῖ δὲν εἶναι μήτε ἀνδρία, μήτε τιμὴ, μήτε ἐλευθερία, καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ τάξις ἄλλως δὲν διατηρεῖται, ἐὰν δὲν κατασαθῶμεν τῆς θελήσεώς μας κύριοι. Ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ἡ παιδαγωγία, μαθήματα, παραδείγματα, θυσίαι ἐπίπονοι, ἀληθῆς ἐκπλήρωσις τῶν παραμικρῶν ἐπιταγῶν, ὅλα συντρέχουσι διὰ νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς ἡμᾶς αὐτὴν τὴν αὐτοδεδιοποιεῖαν, τόσον δύσκαλον νὰ διατηρῆται, ὅσον, καὶ νὰ ἀποκτάται. Ἐνας ἀπὸ τοὺς πρώτους παιδονόμους μᾶς κρατεῖ συνεχῶς συνηγμένους ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του. "Αὐ ἦναι κατεπιέγουσα ἀνάγκη νὰ λείψῃ, κἄν ζεγμῆν, κάθε πολίτης δύναται νὰ λάβῃ τὸν τόπον του, καὶ νὰ γένη παιδονόμος (1). Τόσον εἶναι οὐσιώδης νὰ πλήττωσι τὴν φαντασίαν μας μὲ τὸν φόβον τῆς ἐξουσίας.

§. ε'. Τὰ χρεὴ ἀυξάνουσι μὲ τοὺς χρόνους· ἡ ἰδιότης τῶν διδασκαλιῶν ἀναλογεῖται μὲ τὰς ἐπιδόσεις τοῦ λογικοῦ, καὶ τὰ πάθη, ἀρχόμενα νὰ φαίνωνται, ἢ καταδαμάζωνται ἀπὸ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἀγκλήσεων, ἢ ἐπιτηδεῖως διευθύνονται πρὸς ἐπιωφελεῖ τῆς πολιτείας πράγματα· καὶ ἐν ᾧ

(1) Εἰθ. πολιτ. Λακιδ. §. 678.

ἔτι ἀρχίζουσι νὰ ἐνεργῶσι μὲ ὄλας τῶν τὰς ἡμέρας, δὲν δυνάμεθα νὰ φανώμεν ἄλλως εἰς τὸ κοινόν, ἢ, φυλάττοντες βαθεῖαν σωπὴν, καὶ ἔχοντες αἰδῶ εἰς τὸ πρόσωπον, ὀφθαλμοὺς κυμμένους πρὸς τὴν γῆν, καὶ χεῖρας κεκρυμμένας ὑπὸ τὸ τριβῶνιον (1), καὶ ἐν συντόμῳ, μὲ παρρησίαν, καὶ σοβαρότητα τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων, καὶ καθὼς οἱ μεμνημένοι, τοὺς ὁποίους διορίζουσι εἰς τὴν διακονίαν τῆς ἀρετῆς. Ὁ πρὸς τὴν πατρίδα Ἔρωσ χρεώσῃ νὰ ἐμπνέῃ εἰς τοὺς πολίτας τὸ πνεῦμα τῆς φιλαδελφίας, τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἦναι εἰς αὐτὴν ἀρετὸς, καὶ τὴν κλίσει εἰς τὴν ἀμιλλαν. Ἐνταῦθα ἡ φιλαδέλφια δὲν θέλει ταράττεται ἀπὸ λαίλαπας, οἵτινες εἰς ἄλλους δῆμους τὴν ἀνατρέπουσιν. Ἐπειδὴ ὁ Λυκοῦργος ἐμάκρυνεν ἀπὸ ἡμᾶς ὄλα σχεδὸν τὰ μέσα τοῦ φθόνου, ἐργαζόμενος τὰ πάντα ἴμοια, καὶ κοινὰ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας. Καθ' ἐκάστην προσκαλούμεθα εἰς τὰ δημόσια τραπέζια, ὅπου βασιλεύει ἡ κοσμιότης, καὶ λιτότης. Ἐκ τούτου ἐδιώχθησαν ἀπὸ τὰς κατ' ἰδίαν οἰκίας, ἡ ἀνάγκη, ἡ ὑπερβολή, καὶ τὰ ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἀπὸ τὸ ἐν, καὶ τὸ ἄλλο (2). Μοὶ εἶναι συγχωρημένον, ὅταν αἱ περιστάσεις τὸ ἀπαιτῶσι, νὰ μεταχειρίζωμαι δούλους, ἄρματα, ἵππους, καὶ πᾶν, ὅ,τι ἀνήκει εἰς ἕνα ἄλλον πολίτην (3). Καὶ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀμοιβαίας τῶν ἀγαθῶν κοινωνίας εἶναι τόσον γενικόν, ὥστε ἐκτείνεται μὲ κᾶπποιον τρόπον καὶ ἕως εἰς τὰς γυναῖκας, καὶ παιδιὰ μας (4). Ἐντεῦθεν, ἂν ἄκαρποι θεσμοὶ ἐνώνωσι γέροντα μὲ νέαν, ἢ ὑποχρέωσις διορίζει εἰς τὸν πρῶτον νὰ ἐκλέγῃ νέον, διάσπμον κατὰ τὴν μορφήν τοῦ σώματος, καὶ προτερήματα τοῦ πνεύματος, νὰ τὸν συνεισάγῃ εἰς τὴν κλῆνην του, καὶ νὰ ὑιοθετῇ τοὺς καρποὺς ἐκείνου τοῦ νέου ἡμεναίου (5). Ἐντεῦθεν, ἂν κᾶνεις

(1) Αὐτ. (2) αὐτ. Πλούτ. εἰς Λυκ. §. 46. (3) Ἐντ. αὐτ. Ἄριστ. πολιτ. β. κεφ. ε'. (4) Πλούτ. αὐτ. (5) Ἐντ. αὐτ. Πλούτ. εἰς Λυκ. §. 49.

δὲν θέλη νὰ συνοικῆ μὲ γυναῖκα, ἐπιθυμῆ ὅμως νὰ ἀποκτήσῃ παιδίᾱ ἀξιόλογα, δίδεται εἰς αὐτὸν ἄδεια νὰ δανεισθῆ τὴν γυναῖκα τοῦ φίλου του, καὶ νὰ γεννήσῃ δι' αὐτῆς τέκνα, τὰ ὅποια ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικὸς συγκαταλέγει μὲ τὰ ἰδικά του, καὶ δὲν μετέχουσιν ἀπὸ τῆν κληρονομίαν του (1). Ἀπὸ ἄλλο μέρος, ἂν ὁ υἱὸς μου τοιμῆται νὰ προσκλαυθῆ εἰς ἐμὲ, ὅτι ἐπαυθεύθῃ ἀπὸ κανένα πολίτην, τὸν κρίνω ἔνοχον, δι' ὅτι ἐτιμωρήθῃ, καὶ τὸν παιδεύω ἐκ δευτέρου, δι' ὅτι ἐπανέστη κατὰ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, ἣ ὅποια ἐπεκτείνεται εἰς ὅλους τοὺς πολίτας (2). Ὁ Λυκούργος, γυμνῶντων ἡμᾶς ἀπὸ ἰδιοκτησίας, αἱ ὅποια προξενούσι τόσας διαιρέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἤτον πολλὰ προσεκτικὸς νὰ ἐξάπτη εἰς ἡμᾶς τὴν ἀμίλλαν, ἣ ὅποια κατέστη χρεϊώδης, διὰ νὰ προλαμβάνῃ τὰς ἀνδίας ἐντελεσάτης ἐνώσεως, νὰ πληρώνῃ τὸ κενόν, τὸ ὅποιον ἡ ἐξαίρεσις τῶν οἰκιακῶν φροντίδων ἀφινεν εἰς τὰς ψυχὰς μας (3), καὶ νὰ μᾶς ἐμψυχώνῃ εἰς τὸν πόλεμον, καὶ εἰς τὴν εἰρήνην, εἰς κάθε στιγμήν τῆς ζωῆς καὶ εἰς κάθε ἡλικίαν.

§. 5. Ἡ ἐπιθυμία τῆς προτιμῆσεως, καὶ ὑπεροχῆς, ἥτις ἀναγγέλλεται τόσον πρόωρα εἰς τὴν νεότητα, θεωρεῖται παρ' ἡμῖν, ὡς σπέρμα ὠφελίμης ἀντιζηλίας. Τρεῖς Ἰππαγρέται, χειροτονηθέντες ἀπὸ τοὺς ἐφόρους, ἐκλέγουσι τριακοσίους, νέους, δοκίμους διὰ τὴν ἀξιόητιτάτων, σχηματίζουσιν ἀπὸ αὐτοὺς τάξιν χωριστὴν, καὶ δηλοποιοῦσιν εἰς τὴν κοινότητα τὸ αἶτιον τῆς ἐκλογῆς (4). Εὐθύς οἱ ἀποδοκιμασθέντες συμφωνοῦσιν ἀναμεταξύ των ἐναντίον εἰς ἐκλογὴν, ἥτις, ὡς αὐτοὶ νομίζουσιν, ἐπέφερον εἰς αὐτοὺς κατασχύνην. Τότε συγκροτοῦνται εἰς τὴν πολιτείαν δύο τάγματα, τῶν ὁποίων ὅλα τὰ μέλη ἀσχολοῦνται εἰς τὸ νὰ παρατηρῶσιν ἀκαταπαύσως τὰ κινήμα-

(1) Ξεν. αὐτ. (2) Πλούτ. Ἐπιτ. Λακ. §. 237. (3) αὐτ. (4) Ξεν. αὐτ.

τάτων, ἀναφέρουσιν εἰς τοὺς ἐφόρους τὰ σφάλματα τῶν ἐναντίων, συγκροτοῦσι δημοσίαι ἀγῶνας περὶ τιμῶν, καὶ προσπαθοῦσι νὰ ὑπερβῶσιν ἑαυτοὺς ἐνίστα, οἱ μὲν, νὰ ὑψωθῶσιν εἰς τὸν βαθμὸν τῆς τιμῆς, οἱ δὲ, νὰ μὴν ἐκπέσωσιν ἀπὸ αὐτῆν. Διὰ παρομοίαν αἰτίαν εἶναι εἰς αὐτοὺς συγχωρημένον νὰ συμπλέκωνται εἰς μάχας, καὶ νὰ δοκιμάζωσι τὰς δυνάμεις των σχεδὸν εἰς πᾶσαν συνάντησιν. Ἄλλ' αἱ συμπλοκαὶ αὗται δὲν ἔχουσι κλῆμίαν ὀλεθρίαν συνέπειαν. Ἐπειδὴ, ἂν φανῇ εἰς αὐτὰς ἔχθος τε ματίας, ὁ ἐλάχιστος πολίτης δύναται νὰ τοὺς χωρίσῃ μὲ ἕνα μόνον λόγον. Καὶ ἂν συμβῇ νὰ μὴν εἰσακουσθῇ, τότε ἔλκει τοὺς μαχομένους ἐνώπιον τοῦ κριτηρίου, τὸ ὁποῖον, εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, τιμωρεῖ τὸν θυμὸν, ὡς ἀπειθειαν εἰς τοὺς νόμους (1). Αἱ διαταγαὶ τοῦ Λυκούργου μᾶς παρασκευάζουσιν εἰς εἶδος τε ἀδιαφορίας δι' ἐκεῖνα τὰ ὑπάρχοντα, τῶν ὁποίων ἢ κτήσις ἀπαιτεῖ περισσοτέρας θλίψεις, παρὰ, ὅσας προμηθεύει ἡ χρῆσις ἡδονῶν. Τὰ νομίσματά μᾶς εἶναι χάλκια· τὸ μέγεθος, καὶ τὸ βάρος των ἤθειλον ἐπιβουλευθῆ τὸν φιλόργυρον, ἐὰν θελήσῃ νὰ τὰ κρύψῃ ἀπὸ τοὺς ἀφθαλμοὺς τῶν δούλων του (2). Νομίζομεν τὸν χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ὡς ἐπικινδυνώτατα εἰς πολιτείαν φάρμακα. Ἄν κανεὶς κρύπτῃ ἀπὸ αὐτὰ εἰς τὴν οἰκίαν του, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποφυγῇ τὰς ἀενάους διερευνήσεις τῶν δημοσίων ἀξιωματικῶν, καὶ τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων. Δὲν γνωρίζομεν μῆτε τὰς τέχνας, μῆτε τὴν ἐμπορίαν, μῆτε ἐκεῖνα τὰ ἄλλα μέσα, ὅσα ἐφευρέθησαν νὰ πολλαπλασιάζωσι τὰς ἀνάγκας, καὶ δυσυχίας δήμου τινός. Πρὸς τί ἠθέλαμεν μεταχειρισθῆ μὲ ὄλον τοῦτο τὰ πλοῦτη; Ἄλλοι νομοθέται ἐπροσπάθησαν νὰ ἀυξήσωσι τὴν κυκλοφορίαν τους, καὶ οἱ φιλόσοφοι, νὰ μετριάσωσι τὴν χρῆσιν, ὁ Λυκούργος τὰ κατέστησεν εἰς ἡμᾶς ἀνωφελῆ. Ἐχομεν καλύβας, ἐνδύματα,

(1) Αὐτ. (2) αὐτ. Πλούτ. αὐτ.

καὶ ἄρτον· ἔχομεν σίδηρον, καὶ βραχίονας διὰ τὴν υπέρσπισιν τῆς πατρίδος, καὶ τῶν φίλων· ἔχομεν ψυχὰς ἐλευθέραι, γενναίας, ἀνεπιτηδεύουσιν νὰ ὑποφέρωσι τὴν τυραννίαν τῶν ἀνδρώπων, καὶ τῶν παθῶν μας. Ἴδού οἱ θησαυροί μας.

§. ζ. Κρίνομεν τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα τῆς δόξης, ὡς ἀδυναμίαν, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς εὐκλείας, ὡς ἔγκλημα. Δὲν ἔχομεν κἀνένα ἰσορικὸν, ῥήτορα, πανηγυριστὴν, μήτε ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὑπομνήματα, τὰ ὅποια ἀποδεικνύουσι μόνον τὴν κενοδοξίαν ἔθνους τινός. Οἱ λαοί, τοὺς ὁποίους ἐνίκησαμεν, μεταδίδουσιν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὰς νίκας· ἡμεῖς πρέπει νὰ διδάσκωμεν τοὺς παῖδάς μας, νὰ ἦναι οὕτω γενναῖοι, καὶ οὕτως ἐνάρετοι, ὡς οἱ πατέρες των. Τὸ παράδειγμα τοῦ Λεωνίδα, ἀκαταπαύτως παριστάμενον εἰς τὴν μνήμην τους, θέλει βασιλεύει τὴν ψυχὴν τους νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Ἐρώτησαί τους, οἱ περισσότεροι θέλουσιν ἀπαγγεῖλη ἀπὸ μνήμης τὰ ὀνόματα τῶν τριακοσίων Σπαρτιατῶν, οἵτινες μὲ αὐτὸν εἰς τὰς Θερμοπύλας ἀπέθανον (1). Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ὀνομάσωμεν μεγαλειότητα τὴν εἰς τοὺς νόμους ἀπειθειαν, τὴν ὁποίαν ἐπιτηδεύονται ἄλλοι οἱ ἔγκριτοι πόλειώτινος. Ἐαὐτονομία, βεβαιωμένη ἀπὸ τὴν ἀτιμωρησίαν, εἶναι οὐτιδανότης, ἥτις ἀποκαθιστᾷ εὐκαταφρονήτους, καὶ τὸν ἰδιώτην, ὅς τις εἶναι ἔνοχος, καὶ τὴν πολιτείαν, ἥτις τὴν ὑποφέρει. Πιστεύομεν, ὅτι ἰσοδυναμοῦμεν τόσον, ὅσον αἱ λοιποὶ ἄνθρωποι, εἰς ὅποιον ὅποτε τόπον, καὶ εἰς ὅποιον ὅποτε βαθμὸν, καὶ ἂν τύχωσι, κἄν ἦναι καὶ ὁ μέγας βασιλεὺς τῆς Περσίας ὁ ἴδιος. Μὲ ὅλον τοῦτο, ὅποταν ὁμιλῶσιν οἱ νόμοι μας, ἅλη ἢ ἀλαζονεῖα μας ταπεινοῦται, καὶ ὁ δυνατώτερος τῶν πολιτῶν μας τρέχει νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιταγὴν τῆς ἀρχῆς μὲ τὴν αὐτὴν ὑποταγὴν, μὲ τὴν ὁποίαν τρέχει καὶ ὁ ἀσθενέστερος (2). Φοβούμεθα μόνον τοὺς νόμους

(1) Ἡρ. βιβλ. ζ. §. 224. (2) Ἐν. αὐτ.

μας· ἐπειδὴ ὁ Λυκούργος ἐζήτησε νὰ ἐπικυρωθῶσιν ἀπὸ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τοὺς ἐδέχθημεν, ὡς τὰς θελήσεις τῶν ἰδίων Θεῶν (1). Ἐπειδὴ ὁ Λυκούργος τοὺς κατέστησεν ἀναλόγους μὲ τὰς ἀληθείας μας ἀνάγκας, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς τοὺς τιμῶμεν, ὡς βῆσιν τῆς εὐτυχίας μας. Ἀπὸ τὸ πρῶτον τοῦτο σχέδιον εὐκόλῃ καταλαμβάνεις, ὅτι ὁ Λυκούργος δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται, ὡς ἀπλοῦς νομοθέτης, ἀλλ' ὡς βαθύνοου φιλόσοφος, καὶ πεπαιδευμένος μεταρρυθμητῆς, ὅτι ἡ νομοθεσία του εἶναι ἐν ταύτῳ καὶ σύστημα πολιτικόν, καὶ ἠθικόν, καὶ οἱ νόμοι του ἐπιρρέουσιν ἀκταπαύτως εἰς τὰ ἥθη, καὶ αἰσθημάτων μας· καὶ ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι νομοθέται περιωρίσθησαν νὰ ἐμποδίζωσι μόνον τὸ κακόν, ἐκεῖνος μᾶς βιάζει νὰ ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθόν, καὶ νὰ ἡμεῖς ἐνάρετοι (2).

§. η'. Πρῶτος ἐγνώρισε τὴν δύναμιν, καὶ ἀδυναμίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τόσον τὰς ἐσυμβίβασαι μὲ τὰ καθήκοντα, καὶ τὰς ἀνάγκαις τοῦ πολίτου, ὥστε τὰ συμφέροντα τῶν ἰδιαιτέρων εἶναι πάντοτε συνημμένα μὲ τὰ τῆς δημοκρατίας· ὥστε πρέπει νὰ θαυμάζωμεν, ὅτι μίᾳ ἀπὸ τὰς μικρὰς πολιτείας τῆς Ἑλλάδος κατέστη ἡ ἰσχυροτέρα ἀπὸ αὐτάς (3). Ἐνταῦθα κάθε τις ἔχει τὴν τιμὴν του· δὲν εἶναι βαθμὸς δυνάμεως, ὅς τις δὲν διευθύνεται πρὸς τὸ γενικόν ἀγαθόν, μῆτε εἶναι κἀμμία πράξις ἀρετῆς, ἥτις δὲν τρέπεται πρὸς ὄφελος τῆς πατρίδος. Τὸ σύστημα τοῦ Λυκούργου πρέπει νὰ παράγῃ ἄνδρας δικαίους, καὶ εἰρηνικούς. Ἄλλ' εἶναι φοβερόν νὰ τὸ εἰπῶ· ἂν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἦσαν ἐξωρισμένοι εἰς κἀμμίαν νῆσον μεμακρυσμένην, καὶ ἀπροσπέλασον, ἤθελον δουλωθῆ ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα, ἢ ἀπὸ τὰ ὅπλα τῶν γειτονικῶν ἐθνῶν· ὁ νομοθέτης ἐπροσπάθησε νὰ προλάβῃ τὴν διπλοῦν τοῦτου κίνδυνον· ἐσυγχώρησεν εἰς

(1) Αὐτ. (2) αὐτ. (3) Θεουκ. α', κριφ. σί'. Ξεν. αὐτ. Ἰσοκρ. εἰς Ἀρχιδ. §. 53.

τοὺς ξένους νὰ εἰσέρχονται εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, μόνον εἰς ῥητὰς ἡμέρας (1), καὶ εἰς τοὺς πολίτας, νὰ ἐξέρχονται (2) μόνον διὰ χρειώδεις ἀνάγκας. Ἡ φυσικὴ τοποθεσίᾳ συντρέχει εἰς τοῦ νόμου τὴν ἐκπλήρωσιν. Περικυκλούμενοι ἀπὸ θάλασσαν, καὶ ὄρη, ἔχομεν στενωπούς τινας νὰ φυλάττωμεν μόνον, διὰ νὰ ἐμποδίζωμεν τὴν διακθορὰν εἰς τὰ ὄροσθένιά μας. Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐμπορίας, καὶ θαλασσοπορίας ἐχρημάτισε συνέπεια αὐτῆς τῆς νομοθεσίας (3), καὶ ἀπὸ αὐτῆν τὴν ἀπαγόρευσιν προέκυψεν ἐκείνο τὸ ἀτίμητον ὄφελος, ὅτι ἔχομεν πολλὰ ὀλίγους νόμους. Ἐπειδὴ ἡ πείρα τὸ ἐδείξεν, ὅτι εἰς πόλιν, ἥτις οὖν ἀσχολεῖται εἰς ἐμπορίαν, εἶναι χρεία νὰ ἔχη νόμους πολλὰ ὀλιγωτέρους ἀπὸ αὐτοὺς (4).

§. 9'. Εἶναι ἔτι δυσκολώτερον νὰ μᾶς ὑποτάξωσιν, ἢ νὰ μᾶς διαφθεύωσιν. Ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς δύσεως, καὶ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων μέχρι γήρωσ βαθυτάτου εἴμεθα διὰ παντὸς εἰς τὰ ὄπλα, πάντοτε ἀναμένοντες τὸν ἐχθρὸν, καὶ φυλάττοντες ἔτι παιδείαν πολεμικὴν ἀκριβεσέραν, ἢ, ἂν ἡμεθα ἔμπροσθέντου. Στρέψον τὰ ὄμματά σου εἰς ὅσα μέρη σε περικυκλώνουσι, καὶ θέλεις σοχαθῆ, ὅτι εὐρίσκειται εἰς στρατόπεδον μᾶλλον, ἢ εἰς πόλιν (5). Εἰς τὰς ἀκοάς σου προσβάλλουσιν αἱ κραυγαὶ τῆς νίκης, ἢ ἡ διήγησις μεγάλων κατορθωμάτων, καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου μόνον στρατεύσεις, ἀλλαγαὶ θέσεων, προσβολαί, καὶ μάχαι. Αὐταὶ αἱ φοβεραὶ προπαρασκευαὶ μᾶς ἐλευθερώνουσιν ὅχι μοναχὰ ἀπὸ τὴν ἀνάπαισιν, ἀλλ' ἀποτελοῦσι καὶ τὴν ἀσφάλειάν μας, διασκορπίζουσαι

(1) Ἀριστοφ. ὄρνιθ. στίχ. 1014. ὁ αὐτ. εἰρ. 622. Θουκ. αὐτ. κριρμῶν. Πλούτ. εἰς Λυκ. 556. Meurs. lecon I. 2. c. 9. (2) Πλάτ. εἰς Πρωταγ. §. 342. (3) Πλούτ. ἐπιτηδ. Λακ. (4) Πλάτ. δημοκ. κ. §. 842. (5) ὁ αὐτ. περὶ νό. 6. §. 666. Πλούτ. εἰς Λυκ. αὐτ. Ἰσοκ. εἰς Ἀρχιδ. §. 53.

πανταχοῦ τὸν τρόπον, καὶ τὸ σέβας τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς νόμους μας συμμορφοῦνται μὲ αὐτὸ τὸ πολεμικὸν πνεῦμα. Νέοι ἔτι ὄντες, πηγαίνομεν κάθε πρωτὶ εἰς τὸ κυνήγι (1), καὶ ἀνδρυνθέντες, ὁσάκις τὰ χρέη μας ἀφίνομεν εἰς ἡμᾶς εὐκαιρίαν (2), καταγινομέσθαι εἰς αὐτὴν τὴν ἀσκήσιν, κατὰ τὴν ἐπιταγὴν τοῦ Λυκούργου, ἐπειδὴ εἶναι εἰκὼν τοῦ κινδύνου, καὶ τῆς νίκης. Ὅταν οἱ νέοι παραδίδονται εἰς αὐτὴν μὲ ζέσιν, εἶναι συγχωρημένον εἰς αὐτοὺς νὰ διασκορπίζονται εἰς τὰς πεδιάδας, καὶ νὰ ἀρπάζωσιν, ὅτι εἶναι εἰς αὐτοὺς ἀρεσόν (3)· τὴν ἰδίαν ἄδειαν ἔχουσι καὶ εἰς τὴν πόλιν, ἀθῶσι, καὶ ἀξιεπαῖνοι, ἐὰν δὲν κατακριθῶσι, ὡς κλέπται, ὑπὸ κείμενοι δὲ εἰς δυσφημίαν, καὶ τιμωρίαν, ἐὰν πιασθῶσι εἰς αὐτήν. Ὁ νόμος οὗτος, τὸν ὁποῖον φαίνεται, ὅτι ἐδανείσθη ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους (4), διήγειρε τοὺς κριτικούς κατὰ τοῦ Λυκούργου (5). Φαίνεται, κατὰ πρώτην προσβολὴν, ὅτι ἐμπνέει εἰς τοὺς νέους τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀταξίας, καὶ τῆς λησείας, ὅμως κατ' αὐτὸ προξενεῖ εἰς αὐτοὺς περισσοτέραν ἐπιτηδειότητα, καὶ δραστηριότητα, εἰς τοὺς ἄλλους πολίτας περισσοτέραν προποχήν, καὶ εἰς ὅλους περισσοτέραν ἐξίτην νὰ προβλέπωσι τοὺς σκοποὺς τοῦ ἔχθρου, νὰ τῷ σήνωσι παγίδας, καὶ νὰ ὑπερασπίζονται ἀπὸ τὰς ἐδικάς του (6).

§. ι'. Ἄς ἐπαναλάβωμεν, πρὶν δόσωμεν τέλος εἰς τὴν συνομιλίαν μας, τὰς ἀρχάς, ὅθου ἐξήλθομεν. Σῶμα ὑγιεινόν, καὶ γενναῖον, ψυχὴ ἐξηρημένη ἀπὸ θλίψεως, καὶ ἀνάγκης, ἰσοῦ ἢ εὐδαιμονία, τὴν ὁποῖαν ἡ φύσις διορίζει εἰς ἄνθρωπον, μακρυσμένον ἀπὸ τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν· ἀλλ' ἐκείνην τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ ἐπιθυμῶσιν οἱ ἄνθρωποι,

(1) Ὁ αὐτ. παραθ. §. 291. (2) Ξω. αὐτ. §. 680. (3) Ἴσοι. αὐτ. (4) Διοδ. α. §. 73. Aul. Gell. l. 11. c. 18. (5) Ἴσοι. αὐτ. (6) Ξω. αὐτ. §. 677. Ἡρακλ. Ποντ. περὶ πολιτ. τόμ. 6. §. 2023. Πλουτ. αὐτ.

οἵτινες ζῶσιν εἰς τὸ κοινόν, συζάνουσι ἢ σύμπνοια, καὶ ἡ μεταξὺ τῶν πολιτῶν ἄμιλλα. "Αν οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου ἐξεπλήρωσαν τοὺς σκοποὺς τῆς φύσεως, καὶ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, ἀπολαμβάνομεν ἄρα τὴν λαμπροτέραν ἀπὸ τὰς πολιτικὰς νομοθεσίας. Ἄλλ' ἔχεις σκοπὸν νὰ τὴν ἐξετάσῃς λεπτομερῶς, καὶ τότε θέλεις μοι εἰπῆ, ἂν πρέπει τιφόντι νὰ ἐμπνῆ εἰς ἡμᾶς ἔπαραιν. Τότε ἠρώτησα τὸν Δημόνακα, πῶς παρομοία νομοδοτικὴ σύστασις δύναται νὰ βασιάσῃ; δι' ὅ,τι ἔλεγον εἰς αὐτὸν, ἂν οὐ εἶναι ἐπίσης τεθεμελιωμένη εἰς τοὺς νόμους, καὶ εἰς τὰ ἥθη, πρέπει νὰ σῶς τιμωρῶσιν αἱ αὐταὶ ποιναί, πικραβαίνοντας τοὺς πρώτους, καὶ διαφθεύοντας τὰ δεύτερα. Οἱ τοὶ πολιτῶν καταπατοῦσι τοὺς ὅρους τῆς τιμῆς, τοὺς τιμωροῖτε θανατηφόρως, ὡτὰν νὰ ἦσαν κακοῦργοι; Εἰς τοιαύτας περιστάσεις, μετερχόμεθα καλλιτέραν ποινὴν, τοὺς ἀφίνομεν νὰ ζῶσι, καὶ τοὺς καθιστῶμεν δυσυχεῖς. Εἰς πολιτείας διεφθαρμένας, ὅστις δυσφημεῖται, εἶναι πανταχοῦ περιῦβρισμένος, καὶ δὲν ἀποδιώκεται ἀπὸ κἀνέν μέρος (1). Παρ' ἡμῖν ὅμως ἡ ἀτιμία τὸν ἀκολουθεῖ, καὶ τὸν τιμωρεῖ πανταχοῦ. Τὸν παιδεύομεν ἐπὶ λεπτοῦ, καὶ εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του, καὶ εἰς ὅ,τι ἔχει ἀκριβώτερον. Ἡ γυνή του, καταδεδικασμένη εἰς θρόνους, δὲν δύναται νὰ φανῆ εἰς τὸ κοινόν· ἂν τολμήσῃ ὁ ἴδιος, ἢ ἐνδυμασίᾳ του πρέπει νὰ φέρῃ τῆς κατασχύνῃς τὰ σύμβολα, νὰ ἀπομακρύνηται μὲ σέβας ἀπὸ ὅποιον θῆποτε πολίτην ἤθελεν ἀπαντήσῃ καθ' ὁδόν, καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνάς μας, νὰ ἀπασύρηται εἰς τοιοῦτον τόπον, ὅστις τὸν ἐκθέτει εἰς τὰς θείας, καὶ καταφρονήσεις τῆς κοινότητος. Χίλιαι θάνατοι δὲν δύναται νὰ συγκριθῶσι μὲ αὐτὴν τὴν τιμωρίαν.

§. ια'. Εἰς ἐμὲ ἄλλητις δυσκολία παρίσταται, τῷ εἶπον. Φοβοῦμαι, μήπως ὁ Λυκούργος, καταδαμάζων τόσον πολλὰ

(1) Ἐν. αὐτ.

τὰ πάθη σας, καὶ ἀφαιρῶν ἀπὸ ἐσᾶς ὅλα ἐκεῖνα τὰ αἷτια τῆς φιλοτιμίας, καὶ φιλοκερδίας, τὰ ὅποια ταράττουσι τοὺς ἄλλους δῆμους, ἤθελεν ἀφήσει ἀπειρόν τι κενὸν εἰς τὰς ψυχὰς σας; Ἐπειδὴ τί μένει εἰς αὐτὰς κατὰ ἀλήθειαν νὰ ἐργάζωνται; Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῆς ἀνδρίας, μοὶ εἶπεν, ὁ ἔρωσ τῆς πατρίδος, ὅς τις φθάνει ἕως εἰς τὸν φανητισμὸν, ἢ αἰσθησις τῆς ἐλευθερίας μας, ἢ θελκτικὴ ἔπαρσις, τὴν ὁποίαν μᾶς ἐμπνέουσιν αἱ ἀρεταὶ μας, καὶ τὸ σέβας ἀπὸ δῆμον ὀλόκληρον, συζημένον ἀπὸ πολίτας τοιούτους, ἀξιόους ὑψηλῆς ὑπολήψεως. Ὅταν ἡ ψυχὴ μας ἔχη τόσον ἰσχυρὰς ἀνάγκας, νομίζεις, ὅτι δύναται νὰ χάσῃ τὰ ἐλαττήρια, καὶ τὰς ἐνεργείας τῆς; Δὲν ἤξεύρω, ἀπεκρίθην, ἂν δῆμος ὀλόκληρος ἦναι δεκτικὸς τοιούτων ὑψηλῶν φρονημάτων, καὶ ἂν δύναται νὰ περικρατῆται διὰ πάντα εἰς τοιαύτην μεγάλην ὑψωσιν. Ὁ Δημόναξ μοὶ ἀπεκρίθη. Ὅταν θελήτε νὰ διαμορφώσῃ τὸν χαρακτῆρα ἔθνους τινὸς, πρέπει νὰ ἀρχήσῃ ἀπὸ τοὺς πρώτους πολίτας, ἂν ἐκεῖνοι ἅπαξ κινηθῶσιν, ὁρμῶντες εἰς μεγάλα ἐπιτηδεύματα, σύρουσι μεθ' ἐαυτῶν καὶ ἐκεῖνο τὸ χωρικὸν πλῆθος τῶν πολιτῶν, τὸ ὅποιον χειραγωγεῖται μᾶλλον ἀπὸ τὰ παραδείγματα, ἢ ἀπὸ τὰς ἀρχάς. Στρατιώτης, ὅς τις ἤθελε πύσῃ εἰς ἀνανδρίαν, ὅταν ὀδηγῆται παρὰ δεσίου στρατηγοῦ, ἤθελεν ἐργασθῆ θάύματα, ἂν ἀκολουθῆ ἥρωα. Μὲ ὅλον τοῦτο, ἐπανέλαβον ἔτι τὸν λόγον, ἐξωρίζοντες τὴν ἀσωτίαν, καὶ τὰς τέχνας, δὲν ἐσερήθητε τὰς, ὅσας προμηθεύουσιν, εὐαρεσθήσεις; Πολλὰ δύσκολον εἶναι νὰ καταπεισθῆ κλέεις, ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέσον νὰ φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς εὐδαιμονίαν, εἶναι νὰ ἀποδιώξῃ τὰς ἡδονάς. — Τελευταῖον, διὰ νὰ κρίνη τις περὶ ἐξοχότητος τῶν νόμων σας, ἔπρεπε νὰ ἤξεύρῃ, ἂν, μὲ ὅλας σας τὰς ἀρετάς, ἦσθε τόσον εὐτυχεῖς, καθὼς οἱ λοιποὶ Ἕλληνες. — Θαρρόσμεν, ὅτι εἴμεθα πολλὰ περισσότερον, μοὶ ἀπεκρίθη, καὶ αὐτὸ τὸ θαρρόσ

μᾶς κάμνει νὰ ἤμεθα τῶντι. Ὁ Δημόναξ, ἀφ' οὗ ἐτελείωσε τὴν συνομιλίαν, μὲ παρεκάλεσε νὰ μὴν ἀληθμονήσῃ, ὅτι, κατὰ τὰς συμφωνίας μας, ἡ συνομιλία περιεσφύετο μόνον περὶ τὴν ὑπαρξίν τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου, καὶ τὰ ἦδη τῶν παλαιῶν Σπαρτιατῶν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Μ Δ'.

Βίος τοῦ Λυκούργου.

§. α'. **Ε**ἶπον εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦδε τοῦ συγγράμματος (1), ὅτι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλείους, ἐξωσθέντες ἄλλοτε ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, ἐπανήλθον εἰς αὐτὴν, ὀγδοήκοντα ἔτη, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας. Τήμενος, Κρεσφόντης, καὶ Ἀριστόδημος, καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Ἀριστομάχου, ἄγοντες μεθ' ἑαυτῶν σράγευμα τῶν Δωριέων, καὶ παρ' αὐτοῦ βοηθούμενοι, κατεσάθησαν κύριοι αὐτοῦ τοῦ μέρους τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ἀργολὶς ἐκλήχθη εἰς μερίδιον τοῦ Τημένου, ἡ Μεσσηνία τοῦ Κρεσφόντου (2). Ὁ δὲ τρίτος τῶν ἀδελφῶν, ἐπειδὴ ἀπέθανεν εἰς αὐτὰς τὰς περιστάσεις, ὁ Εὐρυσθένης, καὶ Προκλῆς υἱοὶ τοῦ ἔλαβον εἰς κληρονομίαν τὴν Λακωνίαν. Ἀπὸ αὐτῶν τοὺς δύο βασιλεῖς κατὰγονται αἱ δύο γενεαί, αἱ ὁποῖαι, περίπου ἑννέα αἰῶνας, βασιλεύουσιν ὁμοῦ εἰς Λακεδαίμονα. Αὕτη ἡ ἀρτιγενὴς βασιλεία, συνεχῶς κλονιζομένη ἀπὸ ἐσωτερικὰς φατριάς, ἢ ἀπὸ μεγάλας ἐπιχειρήσεις, ἐπαπειλεῖτο ἀπὸ πῶσιν γειννιάζουσαν, ὅταν ἕνας ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, καλούμενος Πολυδέκτης, ἀπέθανεν ἄκληρος. Λυκούργος ὁ ἀδελφός του τὸν διεδέχθη. Τότε δὲν ἤξευρον ἔτι, ὅτι ἡ βασίλισσα

(1) Ὅρα. α'. τό. (2) Πλά. περὶ νό. γ. §. 683.

ἦτον ἔγγυος. Ὁ Λυκοῦργος, ἀφ' οὗ τὸ ἔμαθεν, ἐδημοσίευσεν, ὅτι, ἂν δώσῃ κληρονόμον εἰς τὸν θρόνον, θέλει ἦναι πρῶτος νὰ τὸν ἀναγορεύσῃ, καὶ πρὸς ἐγγύησιν τοῦ λόγου του, ἐθιοίκε τὸ βασιλείον, ὡς ἐπίτροπος τοῦ νέου βασιλέως. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ βασίλισσα ἐπρόσαξε νὰ τῷ ἀναγγείλωσιν, ὅτι, ἂν συγκατανεύῃ νὰ τὴν νυμφευθῇ, δὲν ἐδίσαξε νὰ ἀπολέσῃ τὸν καρπὸν τῆς κοιλίας, πρὶν γεννηθῇ. Ὁ Λυκοῦργος, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ τοῦ φρικώδους σκοποῦ, τὴν ἐκολάκευε μὲ ἐλπίδας ματαιίας (1). Ἀφ' οὗ δὲ ἔτεκεν υἱόν, τὸν ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας του, καὶ δεικνύων εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῆς Σπάρτης τὸ ἀρτίστοκον βρέφος, ἰδοὺ, τοῖς εἶπεν, ὁ βασιλεὺς, ὅστις ἐγεννήθη εἰς ἐσᾶς. Ἡ χαρὰ, τὴν ὁποίαν ἐφάνερωσεν εἰς συμβεβηκὸς, ὅπου τὸν ἐξέρει ἀπὸ τὸ διάδημα, συναφθεῖσα μὲ τὴν φρόνησιν τῆς διοικήσεως, ἔσυρε τὸ σέβας, καὶ τὴν ἀγάπην τῶν περισσοτέρων πολιτῶν, ἀλλ' αἱ ἀρεταὶ του ἐτάραττον τοὺς πρώτους τῆς πολιτείας, οἵτινες ἐβουθύνοντο ἀπὸ τὴν βασίλισσαν, ἡ ὁποία ἐζήτηε νὰ ἐκδικήσῃ τὴν ὕβριν της, διεγείρουσα κατ' αὐτοῦ τοὺς συγγενεῖς, καὶ φίλους της. Ἐπρόβαλλον, ὅτι ἦτον ἐπικίνδυνον νὰ ἐμπιστευθῶσι τὴν ζωὴν τοῦ νέου βασιλέως εἰς τὴν ἐπίσκεψιν ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον τὸ συμφέρον του ἠνάγκαζε νὰ βραχύνη τὸν δρόμον της. Αἱ φῆμαι αὗται, κατ' ἀρχὰς ἀδύνατοι, ἐδημοσιεύθησαν τελευταίου μὲ τόσῃ ἰσχύν, ὥστε ἠναγκάσθη, διὰ νὰ τὰς ἀνατρέψῃ, νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν πατρίδα του.

§. β'. Εἰς τὴν Κρήτην οἱ νόμοι τοῦ Μίνωνος ἔσυρον πολὺν χρόνον τὴν προσοχὴν του. Ἐβλεπε μὲ θαυμασμὸν τὴν ἀρμονίαν, ὅτι ἐφηπλοῦτο τόσον εἰς τὴν πολιτείαν, ὅσον καὶ εἰς τοὺς κατὰ μέρος πολίτας. Μεταξὺ τῶν πεπαιδευμένων ἀνδρῶν, οἵτινες τὸν ἐβοήθουν μὲ τὰ φῶτά των, ἐφιλιώθη κατὰ

(1) Πλούτ. εἰς Λυκ. §. 40.

πολλὰ μὲ ἕνα ἔμπειρον ποιητὴν, ὀνομαζόμενον Θαλῆν, τὸν ὁποῖον ἔκρινεν ἄξιον νὰ βοηθῆ τοὺς μεγάλους σκοποὺς, τοὺς ὁποῖους εἶχε κατὰ νοῦν (1). Ὁ Θαλῆς, εἰς τὰς συμβουλάς του εὐπειθῆς, ὑπῆγε νὰ κατοικήσῃ εἰς Λακεδαίμονα, καὶ ἔψαλλε τὰ μέλη, τὰ ὁποῖα ἐπροσκάλουν, καὶ παρεσκευάζον τὰ πνεύματα εἰς εὐπειθειαν, καὶ συμφωνίαν. Ὁ Λυκοῦργος, διὰ τὰ κρίνη καλλίτερα τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα προξενεῖ ἡ διαφορά τῶν διοικήσεων, καὶ ἡθῶν, ἐπεσκέφθη τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἀσίας ὅπου εἶδε νόμους, καὶ ψυχὰς χωρὶς δύνανται. Οἱ Κρήτες μὲ ἀπλὴν δίαίταν, καὶ αὐστηράν, ἦσαν εὐτυχεῖς· οἱ Ἴωνες, οἵ τινες ἐφαντάζοντο, ὅτι ἦσαν, ἐθρήνου, ὡς δοῦλοι, ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ἡθῶν, καὶ τῆς παραλυσίας. Μία ἀνακάλυψις πολύτιμος τὸν ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τὸ ἀπὸδὲς θέαμα, ὅπου εἰς τὰς ὄψεις του προσέβαλε. Τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου ἔπεσον εἰς τὰς χεῖράς του, εἶδεν εἰς αὐτὰ μὲ θάμβος τοὺς ἐξαιρετοὺς κανόνας τῆς ἡθικῆς, καὶ πολιτικῆς, καλλωπισμένους μὲ τὰ θεύλητρα τῆς μυθοπλασίας, καὶ ἀρεφάσισε νὰ πλουτίσῃ μὲ αὐτὰ τὴν Ἑλλάδα (2). Ἐν τῷ ἀναμεταξὺ τούτῳ, ἐν ᾧ ὁ Λυκοῦργος περιέτρεχε τοὺς μεμακρυσμένους τόπους, παρατηρῶν πανταχοῦ τὴν ἀγχίνουαν, καὶ ἔργα τῶν νομοθετῶν, καὶ συλλέγων τῆς εὐδαιμονίας τὰ σπέρματα, τὰ ὁποῖα εἰς διαφόρους τόπους διεσκορπίσθησαν, ἡ Λακεδαίμων, ἀποκαμουσα ἀπὸ τὰς διαιρέσεις της, ἔσειλε πολλάκις κατόπι του ἀπεσαλμένους, οἵ τινες τὸν παρεκάλουν νὰ τρέξῃ εἰς τῆς πολιτείας τὴν βοήθειαν. Μόνος ἐκεῖνος ἦτον ἱκανὸς νὰ διευθύνῃ τῆς πολιτείας τὸ πηδάλιον, ἐκ διαδοχῆς κυμαινόμενον εἰς χεῖρας τῶν βασιλέων, καὶ τοῦ δήμου (3). Πολὺν καιρὸν ἀνθίστατο, ἀλλὰ τέλος πάντων ὑπέκυψεν εἰς τὰς κατεπειγούσας δεήσεις ὄλων τῶν Λακεδαίμωνιων.

§. γ'. Ἐπιστρέφω εἰς τὴν Σπάρτην, παρετήρησεν εὐθύς,

(1) Στρά. ἰ. §. 482. (2) Πλούτ. αὐτ. (3) αὐτ.

ὅτι δὲν ἦτον μόνου ἀνάγκη νὰ ἀνακαινίσῃ τὴν οἰκοδομὴν τῶν νόμων, ἀλλὰ νὰ τὴν κατασρέψῃ, καὶ νὰ ἀνεγείρῃ ἄλλαν ἐπάνω εἰς νέας ἀναλογίας. Προεῖδεν ὅλα τὰ ἐμπόδια, καὶ δὲν ἐτρόμαξεν ἀπὸ αὐτά. Πρὸς ὑπεράσπισίν του εἶχε τὸ ὀφειλόμενον καὶ εἰς τὴν γενεάν του, καὶ εἰς τὰς ἀρετάς του σέβας· εἶχε πολλὰ ὑποσπρίγματα, τὰ ὅποια ὑπηρετοῦν τὴν ὑψηλὴν ἀγχινοσίαν του, καὶ τὰ φῶτά του, εἶχεν ἐκείνην τὴν ἐπιδεικτικὴν μεγαλοφυλίαν, ἥτις ὑποδουλώνει τὰς θελήσεις, καὶ ἐκεῖνο τὸ πνεῦμα τοῦ συμβιβασμοῦ, τὸ ὅποιον τὰς ἔλκει (1)· εἶχεν ἐν περιλήψει τοῦ οὐρανοῦ τὴν συναίνεσιν, με τὴν ὁποίαν, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων νομοθετῶν, ἐπρασπάθει πάντοτε νὰ πολιτεύεται. Τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος τῷ ἀπεκρίθη. Οἱ

»Θεοὶ εὐαρεστοῦνται εἰς τὴν θυσίαν σου, καὶ ὑπὸ τὰς προσάσεις των θέλεις ἐργασθῆ τὴν ἐξαιρέτον ἀφ' ὅλας τὰς πολιτικὰς νομοθεσίας.« Ὁ Λυκούργος δὲν ἔπαυσεν εἰς τὸ ἐξῆς, ἔχων μὲ τὴν Πυθίαν ἀνταπόκρισιν· ἥτις ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐσφράγισε τοὺς νόμους του μὲ τὴν σφραγίδα τῆς θείας δυνάμεως (2). Πρὶν ἀρχίσῃ νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν τοὺς σκοπούς του, τοὺς ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἐρευναν τῶν φίλων του, καὶ τῶν διασημοτέρων πολιτῶν. Ἐκλεξεν ἀπὸ αὐτοὺς τριάκοντα, οἵτινες ἐμελλόν νὰ τὸν συνοδεύωσιν εἰς τὰς γενικὰς συνελεύσεις κατωπιλισμένοι. Ὅμως ἡ συνοδία αὕτη δὲν ἦτον διὰ παντὸς ἰκανὴ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν θόρυβον. Εἰς μίαν ἐπανάστασιν, διεγερθεῖσαν ἐξ αἰτίας νέου τινὸς νόμου, οἱ πλούσιοι μὲ τῶσπι μανίαν ἐπαύνησαν κατ' αὐτοῦ, ὡς ἐπεφάσαισε νὰ καταφύγῃ εἰς ἓνα ναῦν, ὅς τις ἦτον ἔγγισα, ἀλλὰ πληγωθεὶς, κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του, ἀπὸ κτύπου σφοδρότατον, ὅς τις, λέγουσι, τὸν ἐξέριπεν ἀπὸ τὸν ὀφθαλμὸν, εὐχαριστήθη νὰ δεῖξῃ εἰς τοὺς, ὅσοι τὸν κατέτρεχον, τὸ ἡμαχμένον του πρόσωπον. Ἀφ' οὗ τὸν εἶ οὐ,

οί περισσότεροί, αἰδοί κρατηθέντες, τὸν συνώδευσαν εἰς τὸν αἰκὸν τοῦ μέ ὄλα τὰ σημεῖα τῆς εὐλαβείας, καὶ θλίψεως, βδελυττόμενοι τὸ ἔγκλημα, καὶ ἐγχειρίζοντες τὸν ὑπεύθυνον εἰς τὰς χεῖράς του, νὰ τὸν διαθήσῃ, ὡς βούλεται. Αὐτὸς ἦτον νέος ὀρμητικοῦ χαρακτῆρος, καὶ ζέοντος. Ὁ Λυκούργος, χωρὶς νὰ τὸν ἐπιπλήξῃ, χωρὶς νὰ προφέρῃ παραμικρὸν παράπονον, τὸν ἐκράτησεν εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ, ἀφ' οὗ πκρέπεμψε τοὺς φίλους, καὶ δούλους του, τὸν ἐπρόσβαξε νὰ τὸν ὑπηρετῇ, καὶ νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς πληγῆς του· ὁ νέος ὑπήκουσε, σιωπῶν, καὶ γινόμενος αὐτόπτης πάντοτε τῆς ἀγαθωσύνης, ἀνοχῆς, καὶ μεγάλων τοῦ Λυκούργου προτερημάτων, μετέβαλε τὸ μίσός του εἰς ἔρωτα, καὶ, μιμούμενος τόσον ἀξιόλογον πρωτότυπον, κατεδάμασε τὴν ὀρμὴν τοῦ χαρακτῆρός του (1).

§. 5. Ἡ νέα νομοθεσία τέλος πάντων ἐπεκυρώθη ἀπὸ ὄλας τὰς τάξεις τῆς πολιτείας. Τὰ μέρη τῆς ἦσαν τόσον καλὰ συνδεδεμένα ἀναμεταξύ τῶν, ὡς ἀπὸ τὰς πρώτας δοκιμὰς ἐκρινον, ὅτι δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ νέας δυνάμεις (2). Ὅμως, με ὄλην τὴν ὑπεροχὴν τῆς δὲν ἦτον ἔτι βεβαιωμένη ἡ διάρκειά της. Λεῖπεταιί μοι, εἶπεν ὁ Λυκούργος, εἰς τὸν συναχθέντα δῆμον, νὰ σᾶς ἐκθέσω τὸ χρεωδέστατον ἄρθρον τῆς νομοθεσίας μας, ἀλλὰ θέλω πρότερον νὰ συμβουλευθῶ τὸ ἡμαντεῖον τῶν Δελφῶν. Ὑποσχεθῆτε, ὅτι, μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς μου, δὲν θέλετε ἐγγίσει τοὺς συνημένους νόμους. Ὁ δῆμος τὸ ὑποσχέθη. Βεβαιώσατε τὴν ὑπόσχεσίν σας μεθ' ὀρκου. Τότε οἱ βασιλεῖς, οἱ βουλευταί, καὶ ὄλοι οἱ πολῖται, ἐπεκαλέσαντο τοὺς θεοὺς μάρτυρας τῆς ὑποσχέσεώς των (3). Ἡ πάνδημος αὕτη ἐγγύησις ἔπρεπε νὰ ἦναι ἀμετάθετος. Ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς του ἦτον νὰ μὴν ἰδῇ εἰς τὸ ἐξῆς τὴν πατρίδα

(1) Πλούτ. εἰς Λυκ. §. 45. (2) αὐτ. (3) αὐτ. Νικό. δαμασ. λειψ. Vales. p. 446.

του. Εὐθύς ἀνεχώρησε διὰ τοὺς Δελφοὺς, καὶ ἠρώτησεν, ἄν οἱ νέοι νόμοι ἦσαν ἱκανοὶ νὰ βεβαιώσωσι τὴν εὐδαιμονίαν τῶν Σπαρτιατῶν. Ἡ Πυθία ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ Σπάρτη ἤθελεν ἦναι ἢ πλεον ἀκμάζουσα τῶν πόλεων, ἐν ᾧ νομίζει, ὡς χρεὸς ἀπαραίτητον, νὰ τοὺς διατηρῇ. Ὁ Λυκούργος ἐξῆλθεν εἰς Λακεδαίμονα αὐτὸν τὸν χρισμὸν, καὶ κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν μόνος του (1). Ἀπέθανε μακρὰν τοῦ ἔθνους, τοῦ ὁποῦ τὴν εὐδαιμονίαν ἐσερέωσεν. Λέγουσιν, ὅτι ἡ Λακεδαίμων δὲν ἀπέδωκε τὰς ἀνγκούσας τιμὰς εἰς τὴν μνήμην του (2)· ἀναμφιβόλως. Δι' ὅ,τι κατ' ἀξίαν νὰ τὸν τιμῆσθαι δὲν εὐδύνατο. Καθιέρωσεν εἰς αὐτὸν ναόν, ὅπου κατ' ἔτος προσφέρειται θυσιάς (3). Οἱ συγγενεῖς, καὶ φίλοι του συνεστήσαντα ἐταιρείαν (4), ἣτις διεφυλάχθη μέχρι καὶ καθ' ἡμᾶς, ἐν ᾗ συνήρχοντο κατ' ἔτος, διὰ νὰ κάμνωσι τῶν ἀρετῶν του τὴν ἀνάμνησιν. Ἐν μὲν τῶν ἡμερῶν, καθ' ἣν ἡ ὀμλήγυρις εὐρίσκειτο εἰς τὸν ναόν, ὁ Εὐκλείδης ἐξεφώνησε τὸν ἀκόλουθον λόγον εἰς τὸ ὑπερασπιστικὸν τοῦ τόπου δαιμόνιον.

§. ε'. Ἐορτάζομεν τὴν μνήμην σου, χωρὶς νὰ ἡξέυρωμεν τί ὄνομα νὰ σοὶ δώσωμεν. Ἡ Πυθία ἀμφιβαλλεν, ἂν δὲν ὑπῆρχε Θεὸς μᾶλλον, ἢ ἄνθρωπος (5). Εἰς αὐτὴν τὴν ἀμφιβολίαν εὐρισκομένη, σὲ ὠνόμασε φίλου τῶν Θεῶν, δι' ὅ,τι ἐχρημάτισας φίλος τῶν ἀνθρώπων. Ἡ μεγάλη σου ψυχὴ ἠθέλει ἀγανακτήσει, ἂν ἠθέλαμεν σὲ τιμᾶ ἐπαξίως, δι' ὅ,τι δὲν ἠγόρασας τὴν βασιλείαν δι' ἀνομίαν· ὀλίγον ἠθέλει θείληται, ἂν ἠθέλαμεν προσθέσει, ὅτι ἐξέθεσας τὴν ζωὴν σου εἰς κίνδυνον, θυσιάζων τὴν ἀνάπαυσίν σου, διὰ νὰ πράξῃς τὸ ἀγαθόν. Μόνον ἀξιεῖται εἶναι ἐκεῖναι αἱ θυσιάαι, ὅσαι ἀπαιτοῦσι τίς κας ὑπὲρ δύναμιν. Οἱ περισσότεροι νομοθέται ἐπλανήθησαν,

(1) Πλούτ. αὐτ. (2) Ἄριστ. παρὰ Πλούτ. αὐτ. (3) Ἡρ. α'. §. 66. Πausan. γ. κηφ. 15. (4) Πλούτ. αὐτ. (5) Ἡρ. καὶ Πλούτ. αὐτ.

ἀκολουθοῦντες πεπατημένους δρόμους, σὺ δὲ ἐγνώρισας, ὅτι, διὰ τὴν κατασῆσιν ἔθνος εὐτυχές, ἔπρεπε τὴν ὁδηγήσῃ δι' ἡμῶν ἀσυνειθίζῃ (1). Σὺ ἐπαινοῦμεν, ὅτι, τὸν καιρὸν τῆς ἀμαθείας, ἐγνώρισας κάλλιον τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων, τὴν ὅποιαν οἱ φιλόσοφοι, εἰς τοῦτον τὸν πεφωτισμένον αἰῶνα, δὲν ἐγνώρισαν. Σοὶ εὐχαριστοῦμεν, ὅτι ἔβαλες χαλινὸν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν βασιλέων, εἰς τὴν αὐθάδειαν τοῦ δήμου, εἰς τὰς ὑψηλοφροσύνας τῶν πλουσίων, εἰς τὰ πάθη, καὶ ἀρετὰς μας. Σοὶ εὐχαριστοῦμεν, ὅτι ἔθηκες ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς μας ἡγεμῖνα, παντεπόπτην, παντοδύναμον, καὶ ἀδωροδόκτον. Ἔθηκες τὸν νόμον ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ τοὺς διοικητὰς, εἰς τὰ ὑποπόδιά του· ἐν ᾧ ἀλλαγῇ βάλλουσιν ἄνθρωπον ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ τὸν νόμον ὑπὸ τοὺς πόδας του. Ὁ νόμος εἶναι, ὡς φοίνιξ, ὃ ὁποῖος τρέφει ἐπίσης μὲ τὸν καρπὸν του τοὺς, ὅσοι ὑπὸ τὴν σκιάν του ἐπαναπαύονται. Ὁ δεσπότης εἶναι, ὡς δένδρον τι πεφυτευμένον ἐπί τινος ὄρους, περὶ τὸ ὅποιον φαίνονται γῦπες, καὶ ὄφεις. Σοὶ εὐχαριστοῦμεν, ὅτι μᾶς ἄφησας μικρὸν ἀριθμὸν ὀρθῶν ἰδεῶν, καὶ σωτηριωδῶν, καὶ μᾶς ἐμπόδισας ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχωμεν περισσοτέρας ἐπιθυμίας, ἢ ἀνάγκας. Σοὶ εὐχαριστοῦμεν καὶ διὰ τὰς τόσον ὑψηλὰς περὶ ἡμῶν δόξας σου, διὰ τὴν νὰ σκεπτιώμεθα, ὅτι πρέπει νὰ παρακαλωμεν τοὺς Θεοὺς, νὰ μᾶς χαρίζωσιν ἀνδρίαν, διὰ νὰ ὑποφέρωμεν τὴν ἀδικίαν, ὅταν πρέπη. Ὅταν εἶδες τοὺς νόμους σου, ληλαμπρυσμένους ἀπὸ μεγαλειότητα, καὶ κάλλος, ὅτι βραδίζουσί, διὰ νὰ εἰπῶ οὕτως, αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς, χωρὶς νὰ ἀντωθῶνται, χωρὶς νὰ διαζεύγνυνται, λέγουσιν, ὅτι ἐδοκίμασας χάριν καθάραν, καὶ παρομοίαν μὲ τὴν τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, ὅταν εἶδε τὸ πᾶν, μόλις προκύψαν ἐκ τῶν χειρῶν του, ὅτι ἐποίησε τὰς κινήσεις του μὲ τὴν ἀρμονίαν, καὶ εὐρυθμίαν. Ἡ ἐπὶ τῆς γῆς

(1) Ξε. αὐτ.

διατριβή σου ἐσημειώθη με ἀγαθοεργίας. Εὐδαίμονες! ἂν, μνημονεύοντές τας ἀκαταπαύσως, δυνάμεθα νὰ ἀφήσωμεν εἰς τοὺς ἀπογόνους μας αὐτὴν τὴν παρακαταθήκην τοιαύτην ὅ,τε λογῆς οἱ πατέρες μας τὴν ἐδέχθησαν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Μ Ε'.

Περὶ τῆς διοικήσεως τῆς Λακεδαιμόνος.

§. ε'. **Ε**ξ ὅτου ἐγενεν ἡ σύστασις τῶν πολιτικῶν κοινωσιῶν, οἱ βασιλεῖς ἐδοκίμαζον πανταχοῦ νὰ αὐξήσωσι τὸ αὐτεξουσίον τους, καὶ οἱ δῆμοι, νὰ τὸ ἀδυνατήσωσιν. Αἱ προκύπτουσαι ἀπὸ αὐτὰ τὰ νομιζόμενα δίκαια συγχύσεις ἐγίνοντο μᾶλλον αἰσθῆται εἰς τὴν Σπάρτην, ἢ εἰς ἄλλοτε μέρος. Ἐξ ἑνὸς μὲν μέρους, δύο βασιλεῖς, πολλάκις διτηρημένοι ἀπὸ διαφόρους παραφάσεις, καὶ βραβευόμενοι ἀπὸ μέγαν ἀριθμὸν συμπατριῶτων. Ἐξ ἄλλου δὲ, δῆμος, συνιστάμενος ἀπὸ ἀπειθεῖς πολέμιστῶν, οἵτινες, μὴ εἰδότες, μήτε νὰ ἄρχωσι, μήτε νὰ ὑποτάσσωνται, ὑπέβαλλον τὴν διοίκησιν, τῶρα μὲν, εἰς τὰς ὑπερβολὰς τῆς τυραννίας, τῶρα δὲ, εἰς τὰς τῆς δημοκρατίας (1). Ὁ Λυκούργος εἶχε τόσον μεγάλα φῶτα, ὥστε δὲν ἠμπόρει νὰ ἀφήσῃ τὴν διοίκησιν τῶν γενικῶν ὑποθέσεων εἰς τὰς φαντασίας τοῦ χυδαίου λαοῦ (2), μήτε εἰς τὰς χεῖρας τῶν βασιλευσσιῶν γενειῶν. Ἐπιζητῶν μέσον νὰ συγκερῶν τὴν δύναμιν μετὰ τὴν φρόνησιν, ἐνόμιζεν, ὅτι τὸ ἦυρεν εἰς τὴν Κρήτην. Ἐκεῖ βουλευτήριον ὑψηλὸν ἐμετρίαζε τοῦ ἡγεμόνος τὴν δύναμιν (3). ἐσύσασε σχεδὸν εἰς τὴν Σπάρτην ἀπαράλλακτον. Ὅκτω καὶ εἰκο-

(1) Πλούτ. εἰς Λυκού. §. 42. (2) Πλούτ. Λακ. ἀποφθ. §. 228.

(3) Ἀριστ. πολιτ. β'. κη. ε'.

σι γέροντες, ἔμπειροι ἐς ἄκρον, ἐκλέχθησαν, διὰ νὰ συμμετέχωσι μὲ τοὺς βασιλεῖς ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τὸ πλήρωμα (1). Ἐθεσπίσθη νὰ ἀνακρίνονται τὰ μεγάλα τῆς πολιτείας συμφέροντα εἰς αὐτὸ τὸ σεβᾶσμιον βουλευτήριον, οἱ δὲ δύο βασιλεῖς νὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ προεδρεύωσιν εἰς αὐτὸ, καὶ ἡ ἀπόφασις νὰ ἀκολουθῇ εἰς τὰς περισσοτέρας φωνάς (2), καὶ μετὰ ταῦτα νὰ κοινολογῆται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἔθνους συνάθροισιν, τὸ ὅποιον νὰ ἠμπορῇ νὰ τὴν ἐγκρίνη, ἢ νὰ τὴν ἀποδοκιμάξῃ, χωρὶς νὰ ἔχη τὴν ἀδειαν νὰ κάμῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἐλαχίστην μεταβολὴν (3).

§. β. Ἡ ὅτι αὐτὴ ἡ διαταγὴ δὲν ἐσαφηνίσθη εἰς τὸν νόμον καθαρῶτατα, ἢ ὅτι ἡ ἀνάκρισις τῶν θεσπισμάτων τῆς βουλῆς ἐνέπνευε φυσικᾶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κάμνωσιν εἰς αὐτὰ μεταβολάς τινας, ὁ δῆμος μὲ ἀναισθησίαν οἰκισιοποιεῖτο τὸ δικαίωμα νὰ τὰ μεταβάλλῃ διὰ προσθήκης, ἢ ἀφαιρέσεως. Ἡ κατάχρησις αὕτη ἀεὶ ποτε ἐμποδίζετο ἀπὸ τὰς φροντίδας τοῦ Πολυδώρου, καὶ Θεοπόμπου, οἱ τινες ἐβασίλευον περίου ἐκατὸν τριάκοντα χρόνους μετὰ τὸν Λυκούργον (4), καὶ συνήργησαν νὰ προσεθῇ ἀπὸ τὴν Πυθίαν τῶν Δελφῶν νέον ἄστρον εἰς τὸν χρησμὸν, τὸ ὅποιον διατάττει τὴν διακομὴν τῶν ἀνάμειων (5). Ἡ βουλὴ, μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου, διετήρει τὸ ἴσοςάθμιον μεταξύ τῶν βασιλέων, καὶ τοῦ δήμου (6). Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ ἀξιώματα τῶν βουλευτῶν ἦσαν ἐφ' ἄρου ζωῆς, ὡς καὶ τὰ τῶν βασιλέων, ἦτον ἐπικίνδυνον, μήπως, μετὰ ταῦτα, ἐνωθῶσι καὶ τὰ δύο μέρη σενιώτατα, καὶ δὲν εὕρωσι πλέον εἰς τὰς θελήσεις τῶν ἀνδίσασιν, διεβίβασαν μέρος τι τῶν ἐπαγγελλμάτων αὐτῶν εἰς χεῖρας πέντε ἀρχηγῶν, καλουμένων ἐφόρων,

(1) Πλά. περὶ νό. γ. §. 692. Πλοῦτ. εἰς Λυκ. (2) Διονύσιος. Ἀλικαρ. ὄρχ. Ρωμ. β. κεφ. 10'. (3) Πλοῦτ. αὐτ. (4) αὐτ. (5) αὐτ. (6) αὐτ. Πολυδ. 5. §. 49.

καὶ διωρισμένων, νὰ ὑπερασπίζωνται τὸν δῆμον εἰς πειρασμοὺς καταδυναστείας. Ὁ βασιλεὺς Θεόπομπος, μὲ τὴν εὐδοκίαν τοῦ ἔθνους, ἐπροσπάθησε νὰ συζητῇ τοῦτο τὸ νέον σῶμα τὸ παράμεσον (1). "Αν πεισύσῃ τις τοὺς φιλοσόφους, ὁ βασιλεὺς οὗτος, περιορίζων τὴν ἐξουσίαν του, τὴν κατέστησε σφετεριώτεραν, καὶ διαρκεστέραν (2). "Αν δὲ κρῖνῃ κατὰ τὸ συμβεβηκός, προλαμβάνων μὴ ἔτι ἐνιστάμενον κίνδυνον, ἠτοίμαζεν ἄλλον, ὅστις ἔμελλεν, ἢ ταχέως, ἢ βραδέως, νὰ ἀκολουθήσῃ. Εἰς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου φαίνεται καθαρὰ ἡ εὐτυχὴς μίξις τῆς βασιλείας, ἀριστοκρατίας, καὶ δημοκρατίας. Ὁ Θεόπομπος συνῆψεν εἰς αὐτὴν ὀλιγαρχίαν (3), ἥτις κατ' ἡμᾶς ἐχηματίσθη τυραννική (4). "Ας θεωρήσωμεν ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ τὰ διάφορα μέρη αὐτῆς τῆς διοικήσεως, καθὼς εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος, καὶ ὅχι καθὼς ἦσαν ἄλλοτε· οἱ ὅτι σχεδὸν ὅλα ἐδοκίμασαν μεταβολάς (5).

§. γ'. Οἱ δύο βασιλεῖς πρέπει νὰ ἦναι ἀπὸ τὴν γενεάν τοῦ Ἡρακλείου, καὶ δὲν δύνανται νὰ συζευχθῶσι μὲ ξένην γυναῖκα (6). Οἱ Ἐφοροὶ ἀγρυπνοῦσιν εἰς τῶν βασιλευσῶν τὸ πολιτεύμα, φοβούμενοι, μήπως δόσωσιν εἰς τὴν πολιτείαν παίδας, οἱ τινες δὲν ἠθέλαν ἦναι ἀπ' αὐτὴν τὴν σεβασμίαν γενεάν (7). "Αν δυσφημισθῶσιν, ἢ γένωσι πολλὰ ὑποπτοὶ ἀπιστίας, οἱ υἱοί των ἐξορίζονται εἰς τὴν κλάσιν τῶν ἰδιωτῶν (8). Εἰς καθέναν ἀπὸ τοὺς δύο βασιλεύοντας κλάδους, τὸ διάδημα πρέπει νὰ δίδωται εἰς τὸν πρωτότοκον τῶν υἱῶν, καὶ εἰς τὴν ἑλλησπίν του, εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως (9). "Αν ὁ πρω-

(1) Ἀριστ. εἰ. κερ. α'. Πλούτ. αὐτ. Βαλλ. Μάξ. δ'. κερ. α'. Δύου Χρυσός. λό. 56. §. 65. cicer de leg. I. 3 c. 7. ἔρα τὴν σημ. (2) Πλά. περὶ νό. γ. §. 692 Ἀριστ. αὐτ. (3) Ἀρχ. παρὰ Στοβ. §. 269. Ἀριστ. πολιτ. β'. κερ. 5'. (4) Πλά. αὐτ. δ'. §. 712. (5) Ξεν. Λα. πολιτ. §. 690. (6) Πλούτ. εἰς Ἀγρ. §. 800. (7) Πλά. εἰς Ἀλαβ. §. 121. (8) Ἡρ. βιβλ. 5. §. 63. (9) Πρ. εἰ. §. 42. Ξεν. Ἑλ. 15. γ. §. 463. Πλούτ. εἰς Ἀνα. §. 40.

τότοκος ἀποθάνῃ πρὸ τοῦ πατρὸς του, ἀνήκει εἰς τὸν δευτερότοκον· ἂν ὁμως ἀφήσῃ παιδίον, προτιμᾶται ἀπὸ τοὺς θεῖους. Ὅταν εἰς τὴν μίαν γενεάν δὲν εὐρίσκηται πλησιέστατος κληρονόμος, τότε κρᾶζουσιν εἰς τὸν θρόνον τοὺς μεμακρυσμένους συγγενεῖς, καὶ ὄχι τοὺς τῆς ἄλλης γενεᾶς (1). Αἱ διαφοραὶ περὶ τῆς διαδοχῆς ἀκακρύνονται, καὶ διορίζονται εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν (2). Ὅταν βασιλεὺς τις δὲν ἔχῃ παιδιά ἀπὸ τὴν πρώτην γυναῖκα, πρέπει νὰ τὴν χωρισθῇ (3). Ὁ Ἀναξανδρίδης ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα τῆς ἀδελφῆς του, τὴν ὁποίαν ἠγάπα καθ' ὑπερβολὴν. Μετὰ τινος χρόνους, τὸν ἐκάλεσαν εἰς τὸ κριτήριον οἱ Ἐφοροὶ, καὶ τῷ εἶπον. Εἶναι χρεῖος ἡμῶν νὰ μὴν ἀφίσωμεν νὰ σβεσθῶσιν αἱ βασιλικαὶ γενεαί. Ἀχπόσειλον ὀπίσω τὴν γυναῖκά σου, καὶ ἔκλεξαι ἀντ' αὐτῆς ἄλλην, νὰ δώσῃ εἰς τὸν θρόνον κληρονόμον. Ἀρνούμενου τοῦ βασιλέως, σκεφθέντες μὲ τοὺς βουλευτὰς, τῷ ἀπεκρίθησαν οὕτως. Ἀκούθησαι τὴν συμβουλὴν μας, καὶ μὴν ἀναγκάξῃς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ λάβωσι βεβαίαν ἀπόφασιν. Χωρὶς νὰ διαρρήξῃς τοὺς δεσμοὺς, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀκριβεῖς εἰς τὴν καρδίαν σου, σέρξαι εἰς νῆον συνοικέσιον, τὸ ὁποῖον ἀνεγείρει τὰς χεῖλίδας μας. Κλὴν ἄλλο δὲν εἶναι τόσον ἐναντίον εἰς τοὺς νόμους τῆς Σπάρτης· μὲ ὅλον τοῦτο ὁ Ἀναξανδρίδης ὑπετάγη. Ἐλαβε δευτέραν γυναῖκα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν υἱόν, ἀλλ' ἄειποτε ἠγάπα τὴν πρώτην, ἥτις μετ' ὀλίγου ἔτεκε τὸν διάσημον Λεωνίδα (4).

§. δ'. Ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου δὲν ἀναγράφεται μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους παιδιάς τῆς πολιτείας (5). Ἐπειδὴ φοβούνται, μήπως ἡ μεγάλη οἰκισίτης δὲν τοὺς προφυλάξῃ ἀπὸ τὸ ὀφειλόμε-

(1) Νίπ. εἰς Ἀγμ. κερ. α'. (2) Ξεν. ἰς. Ἐλ. γ'. §. 493. Παισ. γ'. κερ. η'. (3) Ἡρ. ζ'. §. 63. (4) ὁ αὐτ. ε. §. 39. Παισ. αὐτ. (5) Πλάτ. εἰς Ἀγπο. 396.

νον εἰς αὐτὸν μετὰ ταῦτα σέβας. Μὲ ὄλον τοῦτο ἡ παιδαγωγία του δὲν ἔχει ὑποδεστέραν φροντίδα. Δίδουσιν εἰς αὐτὸν δικαίαν ἰδίαν τῆς ἀξίας του, καὶ δικαιότεραν ἔτι τῶν καθηκόντων του. Ἐνας Σπαρτιάτης ἔλεγε ποτὲ εἰς τὸν Κλεομένην. Ὁ βασιλεὺς πρέπει νὰ ᾖ εὐπροσήγορος. Ἀναμφιβόλως, γὰρ ἐκείνη ἐκείνος ὁ βασιλεὺς, φθάνει μόνου διὰ τοῦτο νὰ ᾖ ἐκτεθῆ εἰς καταφρόνησιν (1). Ἄλλος τις τῶν βασιλέων τῆς Λακεδαιμόνου εἶπεν εἰς τοὺς συγγενεῖς του, οἵτινες ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ ἀδικούντινα πράξει. Μανθάνου- ητέμε, ὅτι οἱ νόμοι ὑποχρεοῦσι τὸν βασιλέα μᾶλλον ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολίτας, μὲ ἐμάθετε νὰ μὴ σᾶς ὑπακούω- ηεῖς αὐτὴν τὴν περίεσιν. (2). Ὁ Λυκούργος ἔδωκε μὲν τὰς χεῖρας τῶν βασιλέων, ἀλλὰ τοῖς ἄφηκε τὰς τιμὰς, καὶ τὰ προνόμια, τὰ ὅποια ἀπολαμβάνουσι, ὡς ἀρχηγοὶ τῆς θρησκείας, τῆς διοικήσεως, καὶ τῶν στρατευμάτων. Ἐξω ἀπό τινος ἐισπραξίας, τὰς ὁποίας ἐργάζονται ἀφ' ἑαυτοῦ των (3), διορίζουσι πᾶν, ὅτι διατάττει ἡ κοινὴ λατρεία, καὶ φαίνονται κορυφαῖοι εἰς τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς (4). Διὰ νὰ ἔχωσι θε- τὸν τρόπον νὰ ἀναπέμπωσιν εὐχὰς εἰς οὐρανόν, εἴτε ὑπὲρ αὐτῶν, εἴτε ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας (5), ἡ πολιτεία τοῖς δίδει τὴν πρώτην, καὶ ἐβρῶμην ἡμέραν τοῦ μηνὸς ἐν θύμα μὲ ἰκανὸν οἶνον, καὶ κρί- θινον ἄλευρον (6). Καὶ οἱ οὖν ἔχουσι δικαίωμα, νὰ κρατῶσι μᾶζι τῶν οὖν πολίτας ἀξιωματικούς, ἢ οἰωνιστὰς, οἵτινες ἀπὸ αὐτοῦ ποτὲ δὲν ἀπομακρύνονται, καὶ ὀνομάζονται Πυθιοί. Ὁ βασιλεὺς τοὺς σέλλει, χρείας τυχοῦσης, νὰ ἐρωτῶσι τὴν Πυθίαν, καὶ φυλάττει, ὡς παρακαταθήκην, τοὺς χρησμούς, τοὺς

(1) Πλοῦτ. ἀπορθ. Λακ. §. 223. (2) Ἰσοκ. περὶ εἰρή. §. 431. Πλοῦτ. αἰτ. (3) Ἡρ. §. §. 56. (4) αἰτ. §. 57. Ἄρισ. πολ. γ', κεφ. εἰ'. Διονυσ. Ἄλλ. ἀρχ. Ῥωμ β'. §. 264. (5) Ξεν. εἰς. Ἑλ. γ'. §. 493. (6) Ἡρ. αὐτ. Ξεν. Λακεδ. πολιτ. §. 690.

ὀπίους φέρουσι (1). Τὸ προνόμιον τοῦτο εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ χροιωδέτερα τῆς βασιλείας. Ἐπειδὴ διορίζει τὸν, ὅς τις τὸ ἔχει εἰς μουσικὴν ἀνταπόκρισιν μὲ τοὺς ἱερεῖς τῶν Δελφῶν, ποιητὰς αἰτῶν τῶν χρησμῶν, οἱ τινες πολλάκις ἀποφασίζουσι τὴν τύχην βασιλείας τινός.

§. ε΄. Ὡς ἀρχηγὸς τῆς πολιτείας, δύναται, ἀνερχόμενος εἰς τὸν θρόνον, νὰ ἀκυρώσῃ τὰ χρέη, τὰ ὅποια κἀνεὶς πολίτης ἐχρεώσῃ, εἴτε εἰς τὸν προκάτοχόν του, εἴτε εἰς τὴν δημοκρατίαν (2). Ὁ ὄμιος ἀποφασίζει εἰς αὐτὸν κἀπποια μέρη κληρονομιάς (3), τὰ ὅποια δύναται νὰ διατάξῃ, ἐν ὅσῳ ζῆ, εἰς περιποίησιν τῶν συγγενῶν του (4). Οἱ δύο βασιλεῖς, ὡς πρόεδροι τῆς βουλῆς, προβάλλουσι εἰς αὐτὴν τὸ πρόβλημα τῆς σκέψεως (5). Καὶ οἱ δύο δίδουσι τὴν ψῆφόν τους, καὶ, ὅταν λείπωσιν, ἢ πρᾶξις ἀναπληροῦται παρ' ἐνὸς βουλευτοῦ τῶν συγγενῶν αὐτῶν (6). Ἡ ψῆφος ἐκείνη ἰσοδυναμεῖ μὲ δύο (7). Ἡ γνώμη εἰς τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν ὑποθέσεις κυροῦται μὲ τὰς περισσοτέρας ψήφους (8). Ὅταν ἐκ συμφώνου οἱ δύο βασιλεῖς προβάλλωσι κἀνὲν πρόβλημα, ἀριθύνως εἰς τὴν δημοκρατίαν ὠφέλιμον, εἰς κἀνένα δὲν εἶναι συχωρημένον νὰ ἀντίσταται (9). Δι' ὅ,τι ἡ δημοσία ἐλευθερία δὲν ἔχει τί νὰ φοβῆται ἀπὸ παρομοίαν συμφωνίαν. Παρεκτὸς τῆς μουσικῆς ζηλοτυπίας, ἥτις βασιλεύει μεταξὺ τῶν δύο γενεῶν (10), σπάνιον εἶναι νὰ ἔχωσι καὶ οἱ δύο ἀρχηγοὶ τὸν αὐτὸν βαθμὸν τῶν γνώσεων, διὰ νὰ διακρίνωσι τὰ ἀληθῆ τῆς πολιτείας συμφέροντα, καὶ τὸν αὐτὸν βαθμὸν τῆς μεγαλοψυχίας, διὰ νὰ τὰ ὑπερασπίζωνται. Δι' ἀφορώται πρὸς τὴν διατήρησιν τῶν

(1) Ἡρ. καὶ Ξεν. αὐτ. (2) Ἡρ. αὐτ. Αὐτὴ ἡ συνθήκη σωζέσθαι ἔτι καὶ εἰς τὴν Περσίαν Ἡρ. αὐτ. (3) Ξεν. αὐτ. (4) ὁ αὐτ. εἰς Ἀγητ. §. 665. (5) Ἡρ. καὶ Διογ. Ἀλ. αὐτ. (6) Ἡρ. αὐτ. (7) Θεου. α΄. κερ. λ. Λουκι. εἰς Ἀρμ. κερ. γ. Meurs de regn. lacon. c. 23. (8) Διογ. Ἀλ. αὐτ. (9) Πλούτ. εἰς Ἀγητ. §. 800. (10) ὁ αὐτ. ἀπορθ. λακ. §. 215.

δρόμων ὑποθέσεις, αἱ νομικαὶ διαταγαὶ τῆς ὑποθεσίας, καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ συγγενοῦς, ὅς τις πρέπει νὰ νυμφεύται ὀρφανὴν κληρονόμον· ὅλα αὐτὰ εἶναι ὑποκείμενα εἰς τὴν ἀπόφασίν των (1). Οἱ βασιλεῖς, ἐν εἰρήνῃ (2), δὲν πρέπει νὰ λείπωσι, μῆτε καὶ οἱ δύο ἐν ταυτῷ, εἰς καιρὸν πολέμου (3), τοῦλάχιστον δὲν σέλλωσι δύο στρατεύματα εἰς διάφορα μέρη, τὰ ὅποια ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ δικάωσι (4), καὶ εἰς τὰ ὅποια ὁ Λυκοῦργος ὠροθέτησε νὰ φαίνωνται μὲ ὄλην τὴν ἐξωτερικὴν λαμπρότητα, καὶ ἐξουσίαν, ἢ ὅποια ἐμπνέει σέβας, καὶ εὐπείθειαν. Τὴν ἡμέραν τῆς ἐξόδου, ὁ βασιλεὺς προσφέρει θυσίαν εἰς τὸν Δία. Νέος τις λαμβάνει ἀπὸ τὸ θυσιαστήριον θαλὸν ἀναμμένον, καὶ τὸν φέρει, προπορευόμενος τοῦ στρατεύματος, μέχρι τῶν συνόρων τῆς βασιλείας, ὅπου θύουσι δευτέραν ἄλλην θυσίαν (5).

§. ζ'. Ἡ πολιτεία δίδει τὰ ἐξόδα εἰς τὸν στρατηγόν, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν του, συντεθειμένην ἔξω ἀπὸ τοὺς συνειθισμένους σωματοφύλακας, ἀπὸ δύο Πυθίους, περὶ ὧν εἶπον ἀνωτέρω, ἀπὸ πολεμάρχους, οἵτινες προσκαλοῦνται εἰς τὸ συμβούλιον πάντοτε, καὶ ἀπὸ τρεῖς ὑποδεστέρους ἀξιωματικούς, οἵτινες ἔχουσιν ἐπιτασίαν νὰ προβλέπωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτήδεια (6). Οὕτως ἀπῆλλαγμένος ἀπὸ καθὲ οἰκιακὴν φροντίδα, ἀσχολεῖται μόνον εἰς τὰς πράξεις τῆς ἐκστρατείας. Μόνος του τὰς διευθύνει, μόνος του ὑπογράφει ἀνακωχὰς μὲ τὸν ἐχθρὸν (7), καὶ μόνος του ἀκούει, καὶ ἀπολύει τοὺς πρέσβεις τῶν ξένων δυναμῶν (8). Οἱ συνοδεύοντές τον δύο Ἐφοροὶ ἔχουσιν ἐπάγγελμα νὰ διατηρῶσι τὰ ἥθη, καὶ νὰ ἀνακατοίνωνται μόνον εἰς τὰς ὑποθέσεις, ὅσας εὐδοκεῖ νὰ τοῖς φανερώνη (9). Εἰς τοὺς ἐσχά-

(1) Ἡρ. αὐτ. (2) Πλούτ. εἰς Ἀγησ. §. 800. (3) Ἡρ. ε'. §. 75. Ξεν. Ἐλ. εἰς. §. 562. (4) Ξεν. Λακκ. πολιτ. §. 690 Ἀρισ. πολιτ. γ. κεφ. εἰδ'. (5) Ξεν. αὐτ. (6) αὐτ. (7) Θουκ. ε'. κεφ. ξ'. (8) Ξεν. Λακκ. πολ. §. 689. (9) ὁ αὐτ. εἰς. Ἐλ. β'. §. 477.

τους τούτους χρόνους, οἱ στρατηγοὶ ἔγιναν ἐνίοτε ὑποπτοι, ὅτι ἐπιβουλεύονται τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος, ἢ, ὅτι δὲν ἐκπληροῦσι τὰ συμφέροντά της, δελεαζόμενοι ἀπὸ θῶρα, ἢ πικραδιδόμενοι εἰς κακὰς συμβουλὰς (1). Εἰς αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα, κατὰ τὰς περιστάσεις, διαρρίζονται μεγάλαι χρηματικαὶ ζημίαι, ἢ ἐξοραὶ, ἢ τελευταίου ζέρσις τοῦ διαδήματος, καὶ τῆς ζωῆς. Ἀπὸ τοῦς κατακριθέντας εἰς αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα βασιλεῖς, ὁ μὲν, ἐβιάσθη νὰ ἀπομακρυνθῆ, καταφυγὼν εἰς τινα νκὸν (2), ὁ δὲ, ἐζήτησε χάριν ἀπὸ τὴν συνέλευσιν, ἥτις ἐσυγχώρησε τὸ σφάλμα του, ἐπὶ συμφωνίᾳ, ὅτι θέλει φυλάττεται εἰς τὸ ἐξῆς, πολιτευόμενος κατὰ τὴν γνώμην δέκα Σπαρτιατῶν, οἵτινες ἔμελλον νὰ τὸν ἀκολουθῶσιν εἰς τὸ κράτευμα, ἐκλεγόμενοι ἀπὸ τὴν γενικὴν συνέλευσιν (3). Ἡ ἐμπιστοσύνη μεταξὺ τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν ἄλλων τῆς πολιτείας ἀρχηγῶν ἐπειδὴ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας σμικρύνεται, ἐντὸς ὀλίγου ἔχουσι νὰ δορυφορῶνται εἰς τὰς ἐκστρατείας ἀπὸ κατασκόπους μόνου, καὶ προδότας, οἵτινες ἐκλέγονται ἀπὸ τοῦς ἐχθροῦς των (4).

§. ζ'. Εἰς καιρὸν εἰρήνης, οἱ βασιλεῖς εἶναι μόνον πρῶτοι πολῖται ἐλευθέρως πόλεως. Ὡς πολῖται, φαίνονται δημοσίᾳ χωρὶς συνοδίαν, καὶ ἐπίθειξιν. Ὡς πρῶτους πολῖτας, παραχωροῦσιν εἰς αὐτοὺς τὴν πρωτοκαθεδρίαν, καὶ ὅλοι τοὺς προσκχώνονται, ὅταν φανῶσιν, ἔξω ἀπὸ τοῦς Ἐφόρους, ὅταν κάθηνται εἰς τὸ κριτήριόν των (5). Ὅταν δὲν δύνανται νὰ παρήρσιάζωνται εἰς τὰ κοινὰ τραπέζια, τοῖς σέλλουσι μέτρον οἴνου, καὶ ἀλεύρου. (6). Ὅταν δὲ, ἄνευ τινὸς ἀνάγκης, παραιτῶνται ἀπὸ αὐτὰ, δὲν ἀπολαμβάνουσι τὰ διαληφθέντα (7).

(1) Ἡρ. 5. §. 82. Θουκ. α'. κεφ. ρλδ'. Παισα. γ'. κεφ. ζ'. (2) Θουκ. 6. κεφ. κλ'. καὶ ε'. ις'. Παισα. αὐτ. (3) Θουκ. ε'. κεφ. ζγ'. Διδδ. ιδ'. §. 126. (4) Ἀριστ. πολιτ. 6. κεφ. 3. (5) Παι. αὐτ. Ἡρακ. Πουτ. ἀρχ. Ἐλ. το. 5. §. 2823. Πλουτ. ἀπορθ. Λικ. (6) Ἡρ. 5. §. 87. (7) Πλουτ. εἰς Λικ. §. 46.

Τόσον εἰς αὐτὰ τὰ τραπέζια, ὅσον καὶ εἰς ὅσα εἶναι εἰς αὐτοὺς συγχωρημένοι νὰ εὐρίσκωνται παρὰ τοῖς κατὰ μέρος, πάντοτε δέχονται διπλὴν μερίδα, τὴν ὁποίαν διαμοιράζονται μὲ τοὺς φίλους των (1). Ἡ ἐπὶ λεπτοῦ περιγραφή τῶν τοιούτων δὲν εἶναι τόσον ἀξία παραδρομῆς. Ἐπειδὴ αἱ προτιμήσεις πανταχοῦ εἶναι σημεῖα συμβιβασμοῦ, προσηρμοσμένα μὲ τοὺς καιροὺς, καὶ τόπους. Ὅσας δὲ ἀποδίδουσιν εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Λακεδαιμόνος, τόσον μᾶλλον διεγείρουσι τὸν ἄημον νὰ τοὺς σέβεται, παρὰ τοὺς βασιλεῖς τῆς Περσίας τὸ πολυάριθμον στρατεύμα, τὸ ὁποῖον συγκροτεῖ τὴν φυλακὴν τους.

§. η'. Τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα πάντοτε συνίστατο εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, ἀ. δι' ὅτι ἦτον διηρημένον εἰς δύο γενεάς, καὶ ἡ φιλοτιμία τῆς μιᾶς ἤθελε κατασαλῆ παρευθεῖς ἀπὸ τὴν ζηλοτυπίαν τῆς ἄλλης, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν ζῆλον τῶν ἀρχηγῶν. β'. δι' ὅτι οἱ βασιλεῖς, μὴ δοκιμάσαντες ποτὲ νὰ αὐξήσωσι τὰ προνόμιά των, ποτὲ εἰς τὸν ἄημον δὲν ἐπροξένησαν ὑποψίας (2). Μὲ αὐτὴν τὴν μετριότητα ἐξέλιπον τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην, ἐν ὅσῳ ζῶσι (3), καὶ τὰς θλίψεις, ἀφ' οὗ ἀποθάνουσιν. Ὅταν κύνεις ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς δώσῃ τὰς τελευταίας ἀναπνοάς, γυναικες περιτρέχουσι τοὺς δρόμους, ἀναγγέλλουσαι τὴν κοινὴν δυσυχίαν, καὶ κρούουσαι ἀγγελία χάλκινα (4). Ὁ φόρος κατασρώνεται μὲ ἄχυρα, καὶ ἐμποδίζονται εἰς αὐτὸν, τρεῖς ἡμέρας, παντὸς εἶδους πωλητήρια (5). Στέλλουσιν ἐρίππους νὰ διαδόσωσι τὴν εἶδησιν εἰς τὴν ἐπαρχίαν, καὶ νὰ εἰδοποιήσωσι τοὺς ἐλευθέρους, καὶ δούλους, ὅσοι πρέπει νὰ συνοδεύωσι τὴν κηδείαν. Παρίσανται εἰς αὐτὴν μυριάδες· τοὺς βλέπουσιν, ὅτι συντρέβουσι τὸ μέτωπον, καὶ βοῶσι

(1) Ἡρ. αὐτ. Ξεν. εἰς Ἀγῆσι. §. 665. (2) αὐτ. (3) Ἰσοκρ. λό. πρὸς Φίλιπ. §. 169. ὁ αὐτ. περὶ εἰρ. 431. (4) Ἡρ. αὐτ. Σχολ. Θεοκ. Εἰδύλ. 6. στίχ. 36. (5) Ἡρακλ. Ποιτ. ἀρχ. Ἐλ. αὐτ.

μεταξὺ τῶν διεξοδικῶν θρόνων, ὅτι, ἀπὸ ὅλους τοὺς χρημα-
 τίσαντας βασιλεῖς, ποτὲ ἄλλος δὲν ἐξάθη καλλίτερος (1),
 καὶ αὐτοὶ οἱ δυσυχεῖς νομιζῶσιν, ὡς τύραννον, τοῦ ὁποῖου
 ἀναγκάζονται νὰ θρηνῶσι τὸν θάνατον. Οἱ Σπαρτιάται τὸ ἄ-
 ξεύρουσιν, ἀλλὰ βεβιασμένοι παρὰ τιος νόμου τοῦ Λυκούργου
 νὰ καταπνίγωσιν, εἰς αὐτὴν τὴν περίεασιν, τὰ δάκρυα, καὶ τοὺς
 θρήνους των (2), ἠθέλησαν νὰ ζωγραφίσῃ τρόπον τινὰ ἡ ὑπο-
 κρινομένη θλίψις τῶν δούλων, καὶ ὑπηκόων, τὴν ἀληθῆ θλί-
 ψιν, ἡ ὁποία τοὺς θερίζει τὴν καρδίαν. Ὄταν ὁ βασιλεὺς ἀ-
 ποθάνῃ εἰς ἐκστρατεῖαν πολεμικὴν, ἐκθέτουσι τὴν εἰκόνα του
 ἐπὶ τινος μεγαλοπρεποῦς κλίνης, ἡ ὁποία ἐπὶ τούτου κατα-
 σκευάζεται, καὶ δέκα ἡμέρας δὲν εἶναι συγχωρημένον, μήτε
 γενικὴ συνάθροισις νὰ συγκαλῆται, μήτε τὰ κριτήρια τῆς δι-
 καιοσύνης νὰ ἀνοίγωσιν (3). Ὄταν τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον φρον-
 τίζουσι νὰ διαφυλάττωσι μὲ μέλι, ἢ κηρίον (4), ἔλθῃ, τὸ
 εὐταφιάζουσι μὲ τὰς συνήθεις παρατάξεις εἰς τι μέρος τῆς πό-
 λεως, ὅπου εἶναι οἱ τάφοι τῶν βασιλέων (5).

§. 3. Ἡ βουλὴ, συντεθειμένη ἀπὸ τοὺς δύο βασιλεῖς,
 καὶ εἰκοσιοκτὼ γέροντας (6), εἶναι τὸ ἀνώτατον βουλευτή-
 ριον (7), ὅπου κατὰ πρόωγην προσβολὴν ἀνακρίνεται ὁ πόλε-
 μος, ἡ εἰρήνη, αἱ συμμαχίαι, αἱ ὑψηλαί, καὶ χρεϊώδεις τῆς
 πολιτείας ὑποθέσεις. Τὸ νὰ λάβῃ κἀνεὶς εἰς αὐτὸ τὸ σεβάσ-
 μιον κριτήριον ἀξίωμα, εἶναι νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς δό-
 ξης. Δίδεται μόνον εἰς ἐκεῖνον, ὅς τις ἀπὸ τὴν παιδικὴν του
 ἡλικίαν ἐφάνη ἀόκιμος εἰς πεπαιδευμένῃ φρόνησιν, καὶ ὑψη-
 λὸς ἀρετᾶς (8). Φθάνει εἰς αὐτὸ τὸ ἀξίωμα μόνον, ὅταν γένη

(1) Ἡρ. σ'. §. 58. Αἰλι. ποικ. εἰς. σ'. κεφ. α'. Παισα. δ'. κεφ. ε'.
 (2) Πλάτ. νομ. Λακ. §. 238 (3) Ἡρ. αὐτ. (4) Ξεν. εἰς Ἑλ. ε'. §. 564.
 Πλουτ. εἰς Ἀγησ. §. 618. (5) Παισα. γ'. κεφ. ε'. (6) Gray. de rep.
 Laced. l. 2. c. 3. (7) Παισα. αὐτ. κεφ. ια'. (8) Δημοσθ. εἰς Λεπτ. §.
 556. Οὐλπι. αὐτ. Αἰσχ. εἰς Τιμαρ. σ'. 288.

ἐξηκονταετῆς (1), καὶ τὸ ἔχει μέχρι θανάτου (2). Δὲν φοβῶνται ἐκεῖ τὴν ἀτομίαν τοῦ νοός· ἐπειδὴ, καθ' ἣν ζῶσιν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα ζῶν, τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ σῶμα ὀλιγώτερον γηράσκουσιν ἐκεῖ ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος. Ὅταν κἀνεὶς ἀπὸ τοὺς βουλευτὰς τελειώσῃ τῆς ζωῆς του τὸ σάδιον, πολλοὶ ἐρασαὶ παρόρπαιζονται, διὰ νὰ τὸν διαδεχθῶσιν. Ἄφευκτα χρεωσούσι νὰ φανερώσωσι τὴν ἐπιθυμίαν των. Ἄρα ὁ Λυκοῦργος ἠθέλησε νὰ δώσῃ χάριν εἰς τὴν φιλοτιμίαν (3); Ναι, ἥτις διὰ τὸ βραβεῖον τῶν ἀποδοθεισῶν εἰς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεων, ζητεῖ μὲ ἐνθερμον ζῆλον νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὴν καὶ ἄλλας. Ἡ ἐκλογὴ γίνεται εἰς τὴν ἀγορὰν (4), ἔνθα ὁ δῆμος εἶναι συνηγμένος μετὰ τῶν βασιλέων, βουλευτῶν, καὶ διαφόρων τῶν κριτηρίων κλάσεων. Κάθε ἐραστὴς φαίνεται εἰς τὴν διωρισμένην διὰ τοῦ κλήρου τάξιν (5)· περιέρχεται τὸν περίβολον μὲ κεκυφῆτας ὄφθαλμούς, καὶ σιωπῆν. Ἡ φήμη του καταγγέλλεται ἀπὸ τοὺς παρεσῶτας μὲ φωνὰς ἐπαίνων, μᾶλλον, ἢ ἥττον πολυακρίθμους, καὶ μᾶλλον ἢ ἥττον συχνὰς. Αὐτοὶ οἱ κρότοι ἀριθμοῦνται ἀπὸ ἀνθρώπου, οἵτινες, κεκρυμμένοι εἰς μίαν ἐγγὺς οἰκίαν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν κἀνεὶς νὰ ἰδῶσι δὲν δύναται, εὐχαριστοῦνται νὰ παρατηρῶσι, ποταπὸν εἶναι τὸ εἶδος τῶν χειροκτυπημάτων, τὰ ὁποῖα ἀκούουσι, καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς τελετῆς, φανερώουσι, ὅτι εἰς τοιαύτην ἀκολουθίαν, ἡ ψῆφος τοῦ κοινοῦ ἐδημοσιεύθη μὲ τρόπον ζωηρότερον, καὶ εἰλικρινέστερον.

§. ε'. Μετὰ τοῦτον τὸν ἀγῶνα, ἐν ᾧ ἡ ἀρετὴ μόνον εἰς τὴν ἀρετὴν ὑπόκειται, ἀρχίζει εἶδος θριαμβευτικῆς ὁδοῦ. Ὁ νικητὴς προπέμπεται εἰς ὅλας τὰς ἐνορίας τῆς πόλεως, ἔχων εἰς τὴν κεφαλὴν του σέφανον, καὶ δορυφορούμενος μὲ νέους, καὶ νέας. οἵτινες πανηγυρίζουσι τὰς ἀρετὰς, καὶ τὴν νίκην του, ὁπέρχε-

(1) Πλούτ. εἰς Λυκ. §. 55. (2) Ἄριστ. πολιτ. β. κεφ. 5. Πολύβ. 5. §. 483. (3) Ἄριστ. αὐτ. (4) αὐτ. (5) Πλούτ. αὐτ.

ται εἰς τοὺς ναοὺς, ἔνθα προσφέρει εἰς τὰ θυσιαστήρια τὸ θυμιάματόν, καὶ εἰς τὰς οἰκίας τῶν συγγενῶν του, ἐν αἷς πλακούντια, καὶ ὀψῶραι εἶναι τεθειμέναι εἰς τὴν τράπεζαν. » Καταδέχθητι, τῷ λέγουσιν, αὐτὰ τὰ ὄψωρα, μετὰ τὰ ὅποια ἡ πολιτεία σὲ τιμᾷ διὰ τῶν χειρῶν μας.« Τὸ ἑσπέρας ὄλαι αἱ γυναῖκες, αἵ τινες εἶναι μὲ αὐτὸν συγγενεῖς ἐξ αἵματος, συναθροίζονται εἰς τὴν θύραν τοῦ Φιδετίου, εἰς τὸ ὅποιον ἔρχεται νὰ δειπνήσῃ· ὅποιαν ἀπὸ αὐτὰς τιμᾷ περισσότερον, τὴν προσκαλεῖ, καὶ, προσφέρων εἰς αὐτὴν ἔν ἀπὸ τὰ ὄψωρα προσνεχθέντα εἰς αὐτὸν μερίθια· » ἀνήκει εἰς ἐσὲ, τῇ λέγει, νὰ μεταδώσω » ἀπὸ τὸ ἀριστεῖον τῆς τιμῆς, τὸ ὅποιον ἐδέχθη προὐλίγου.« Ὅλαι αἱ λοιπαὶ κροτοῦσι τὰς χεῖρας εἰς τὴν ἐκλογὴν, καὶ τὴν παραπέμπουσι εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μὲ τὰς πλέον θελκτικὰς τιμᾶς (1). Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὥραν ὁ νέος βουλευτὴς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ καθιερώσῃ τὸ ἐπίλοιπον τῶν ἡμερῶν του εἰς τῆς διακονίας του τὰ ἐπαγγέλματα· ἐξ ὧν τὰ μὲν ἀφορῶσιν εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς πολιτείας, τὰς ὁποίας ἀνωτέρω ἐδείξαμεν, τὰ δὲ διατάττουσι κρισολογίας τινὰς ἰδιαιτέρας, τῶν ὁποίων ἡ ἀπόφασις ἀναφέρεται εἰς τὸ βουλευτήριον. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ κριτήριον ἐξαρτᾶται, ὅχι μόνον ἡ ζωὴ τῶν πολιτῶν, ἀλλ' ἔτι καὶ ἡ τύχη των, τοῦτ' ἔστιν ἡ τιμὴ των (2). Ἐπειδὴ ὁ ἀληθὴς Σπαρτιάτης δὲν γνωρίζει ὄλλο ἀγαθόν. Πολλὰς ἡμέρας καταναλίσκουσιν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀνομιῶν, αἵ τινες ἐπάγουσι τὴν ποινήν τοῦ θανάτου. Ἐπειδὴ τὸ σφάλμα εἰς αὐτὴν τὴν περίεσασιν δὲν δύναται νὰ διορθωθῇ. Δὲν καταδικάζουσι τὸν ἐναγόμενον μόνον ἀπὸ φιλὰς ὑποψίας· καὶ ἂν ἀθωωθῇ διὰ πρῶτον, ὅμως κατατρέχεται ἀσχηρότατα, ἂν εἰς τὸ μετέπειτα φανῶσι κατ' αὐτοῦ νέαι ἀποδείξεις (3). Τὸ βουλευτήριον ἔχει

(1) Πλούτ. αἰτ. (2) αἰτ. (3) Θεουκ. α', κεφ. ρλθ. Πλούτ. ἀπορθ.

τὸ δικαίωμα νὰ τιμωρῆ τὸ εἶδος τῆς δυσφημίας, μὲ τὸ ὅποιον
 ζερεῖ τὸν πολίτην ἀπὸ τινὰ τῶν προνομίων του. Καὶ διὰ τοῦτο
 εἰς τὴν παρουσίαν βουλευτοῦ τινὸς, τὸ σέβας, ὅπου ἐμπνέει
 ἀνὴρ ἐνάρτετος, ἐνοῦται μὲ τὸν σωτηριώδη φόβον, τὸν ὅποιον
 ἐμπνέει ὁ κριτής (1).

§. ια'. Ὅταν βασιλεὺς τις κατηγορηθῆ, ὅτι παρέβη τοὺς
 νόμους, ἢ ἐπεβουλεύθῃ τῆς πολιτείας τὰ συμφέροντα, τὸ κρι-
 τήριον, ὅπου πρέπει νὰ τὸν ἀθωώσῃ, ἢ νὰ τὸν καταδικάσῃ
 συγκροτεῖται ἀπὸ εἰκοσιοκτὼ βουλευτὰς, πέντε Ἐφόρους, καὶ
 τὸν βασιλέα τῆς ἄλλης γενεᾶς (2). Ὁ ἐναγόμενος δύναται νὰ
 ἀνακαλέσῃ τὴν κρίσιν εἰς τὴν γενικὴν τοῦ δήμου συνέλευσιν (3).
 Ἐφόροι διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν, ἐπειδὴ ἐκτείνουσι τὰς ἐπό-
 φεις των εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς δικικῆσεως (4), καὶ εἶναι πέν-
 τε (5), τοὺς ὁποίους κατ' ἔτος ἀνανεώνουσι (6), φοβούμενοι,
 μήπως κακομεταχειρισθῶσι τὴν ἐξουσίαν τους. Δέχονται τὴν
 ἀξίαν κατ' ἀρχὰς τοῦ χρόνου, ὡς τις διαρίζεται μετὰ τὴν ἀκο-
 λουθοῦσαν νέαν σελήνην τὴν Ἰσημερινὴν τοῦ Φθινοπώρου. Ὁ
 πρῶτος ἀπὸ αὐτοὺς δίδει τὸ ὄνομά του εἰς τὸν χρόνον (7) ὡσε-
 διὰ νὰ ἀναπολήσῃ τὸ ἔτος συμβεβηκότος τινὸς, ἀρκεῖ νὰ εἰπῆ,
 ὅτι συνέβη ἐπὶ τοιοῦτου ἐφόρου. Ὁ δῆμος ἔχει τὸ δικαίωμα
 νὰ τοὺς ἐκλέγῃ, καὶ νὰ ἀναβιβάζῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἀξίαν πολι-
 τας πάσης καταστάσεως (8). Ἀπ' αὐτῶν ἐνδύσῃ μὲ τὴν ἀξίαν,
 τοὺς νομίζει, ὡς ὑπερασπιστὰς του, καὶ διὰ τοῦτο δὲν πάντι
 αὐξάνων τὰ προνόμιά των. Πρὸ ὀλίγου ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ Δυ-
 κούργος δὲν συνεισήγαγεν αὐτὸ τὸ κριτήριον εἰς τῆς νομοθεσίας
 του τὸ σχέδιον. Ἐφάνη μόνον, ὅτι, περίπου ἕνα αἰῶνα, καὶ

(1) Διάχρ. εἰς Τίμαρ. §. 283. (2) Παισα. γ'. κεφ. ε'. (3) Πλουτ.
 εἰς Ἄγιθ. §. 8. 4. (4) Σουί. εἰς Ἐφορ. Θεουκ. α. κεφ. 86. (5) Ἄρισ. πολ.
 6. κε. 1. Παισα. οὗτ. (6) Θεουκ. ε. κεφ. 15'. Πλουτ. εἰς Ἄγιθ. §. 597.
 (7) Παισα. αἰτ. (8) Ἄρισ. αἰτ. κεφ. 3'.

ἤμισυν μετὰ ταῦτα, οἱ βασιλεῖς τῆς Λακεδαιμόνος ἐξεγυμνώθησαν προς χάριν τοῦ ἀπὸ πολλὰ οὐσιώδη δικαιώματα, καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἤξανεν ἀκολουθῶς μετὰ τὴν προσπάθειαν ἐνὸς ὀνομαζομένου Ἀστροποῦ, ἀρχηγοῦ αὐτοῦ τοῦ κριτηρίου (1). Πλουτισθὲν ἐπομένως βαθμηδὸν ἀπὸ τὰ γυμνώματα τοῦ βουλευτηρίου, καὶ τοῦ βασιλείου, ἰδιοποιήθη ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ ὑψηλότερα δικαιώματα, ὡς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς δικαιοσύνης, τὴν διατήρησιν τῶν ἠθῶν, καὶ νόμων, τὴν ἐφορείαν τῶν ἄλλων κριτηρίων, καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θεσπισμάτων τῆς γενικῆς συνελεύσεως.

§. ιβ'. Τὸ κριτήριον τῶν ἐφόρων εἶναι εἰς τὴν ἀγοράν (2)· καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἔρχονται εἰς αὐτὸ, διὰ νὰ κρίνωσιν ἀγωγὰς τινὰς, καὶ νὰ ἀποφασίζωσι τὰς διαφορὰς τῶν κατὰ μέρος (3). Τὸ χρεῖωδες τοῦτο ἐπάγγελμα ἐνεργεῖτο ἄλλοτε μόνον ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς (4), οἱ ὅποιοι, ἐπὶ τοῦ πρώτου πολέμου τῆς Μεσσηνίας, βεβιασμένοι νὰ λείπωσι συνεχῶς, τὸ ἐνεπισεύθησαν εἰς τοὺς ἐφόρους (5), ἀλλὰ πάντοτε διετήρουν τὸ δικαίωμα νὰ παρίστανται εἰς τὰς κρίσεις, καὶ νὰ δίδωσι τὰς ψήφους των (6). Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔχουσι ὀλίγους νόμους, καὶ καθ' ἑκάστην συνεισάγονται εἰς τὴν δημοκρατίαν ἐγκλήματα, πρότερον ἄγνωστα, διὰ τοῦτο πολλάκις οἱ κριταὶ βιάζονται νὰ ὀδαγῶνται ἀπὸ τὰ φῶτα τῆς φύσεως· καὶ, ἐπειδὴ κατὰ τοὺς ἐσχάτους χρόνους ἐκλέχθησαν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες ἀνιδαιοί, εἶχον δίκαιον πολλάκις νὰ ἀμφιβάλλωσιν εἰς τὴν ὀρθότητα τῶν ἀποφάσεών τους (7). Οἱ Ἐφοροὶ λαμβάνουσι ἄκραν φροντίδα περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῆς νεότητος. Οἱ ἴδιοι καθ' ἑκάστην βεβαιώνονται, ἂν οἱ παῖδες τῆς πολιτείας δὲν ἀνατρέφονται με

(1) Πλούτ. εἰς Ἀγιδ. §. 808. (2) Πανσα. γ. κερ. ια'. (3) Πλούτ. εἰς Ἀγιδ. §. 807. καὶ εἰς Λακ. ἀποφ. (4) Πανσα. αὐτ. κερ. γ'. (5) Πλούτ. αὐτ. (6) Ἦρ. 5. §. 63. (7) Ἀριστ. πολιτ. 6. κερ. 3.

μεγάλην ἀπαλότητα (1). Ἐκλέγουσιν εἰς αὐτοὺς ἀρχηγούς, οἵ τινες ὀφείλουσι νὰ διεγείρωσι τὴν ἀμιλλάν τους (2), καὶ γίνονται εἰς αὐτοὺς ἀρχηγοὶ εἰς τινα πολεμικὴν ἄμα καὶ πνευματικὴν ἐορτὴν, τὴν ὁποίαν ἐορτάζουσιν εἰς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς (3). Ἄλλοι ἀρχηγοὶ ἀγρυπνοῦσι διὰ τῶν γυναικῶν τὸ πολιτεύμα (4), οἱ δὲ ἑφοροὶ διὰ τὸ πολιτεύμα ὅλων τῶν πολιτῶν. Πᾶν ὅ,τι δύναται, κἄν μακράθεν, νὰ πληρώσῃ τὴν κοινὴν εὐταξίαν, καὶ τὰ νενομισμένα ἔθιμα, εἶναι ὑποκείμενον εἰς τὴν κρίσιν αὐτῶν. Πολλάκις κράζουσιν εἰς τὸ κριτήριον ἀνθρώπους, οἵ τινες ἢ ἠμέλησαν τὰ χρέη των (5), ἢ ἀρέθισαν νὰ ἀδικηθῶσι μὲ εὐκολίαν (6). τοὺς μὲν, ὀνειδιζοῦσιν, ὅτι ἐπελάθοντο τὰς εὐλαβείας, ὅσας ἐχρεώσουν εἰς τοὺς νόμους, τοὺς δὲ, ὅτι ἠλησιμόνησαν τὰς, ὅσας ἐχρεώσουν εἰς τὸν ἰδίον ἑαυτόν τους.

§. ιγ'. Πολλάκις κατέσειλαν τὴν κατόχρησιν, τὴν ὁποίαν μετεχειρίζοντο οἱ ξένοι εἰς τὰ προτερήματά των, εἰσπρόχρησι εἰς τοὺς δημοσίους των ἀγῶνας. Ῥήτωρ τις ἐπρόβαλεν, ὅτι δύναται νὰ ὀμιλῇ ὀλόκληρον ἡμέραν περὶ παντὸς εἴδους ὑποθέσεων, ἀμέσως τὸν ἐδίωξαν ἀπὸ τὴν πόλιν (7). Ὁ Ἀρχιλογος ἄλλοτε τὰ αὐτὰ ἐδοκίμασε· ὅτι ὅ,τι κατὰ τύχην ἐρρίψθη εἰς τὰ συγγράμματά του γνώμη χαμερπῆς, καὶ, σχεδὸν εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, ὅταν ὁ Μουσικὸς Τιμόθεος εὐφραине τοὺς Σπαρτιάτας μὲ τὴν γλυκύτητα τῶν ᾠμάτων του, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐφόρους ἐπλησίασεν εἰς αὐτόν, ἔχων ἀνὰ χεῖρας μάχαιραν, καὶ τῷ εἶπεν, »Ἀπεφασίσαμεν νὰ ἀφείλωμεν τέσσαρας χορδὰς ἀπὸ τὴν λύραν σου, εἰπέ μοι, ἀπὸ ποῖον μέθροσ θέλεις νὰ τὰς κόψω« (8); Ἀπὸ αὐτὰ τὰ παραδείγματα δύναται κἄνεις νὰ κρίνῃ τὴν σοβαρότητα, μὲ τὴν ὁποίαν τὸ κριτήριον

(1) Ἀγαθάρχ. παρ' Ἀθην. ιβ'. §. 550. (2) Ξεν. Λακεδ. πολ. §. 679. (3) Πολυβ. δ. §. 303. (4) Ησίοχ. εἰς Ἀρμόσ. (5) Σχολ. Θεουκ. α'. κρ. πδ'. (6) Πλά. νομοθ. Λακ. §. 229. (7) αὐτ. (8) αὐτ.

τούτο ἐπαίδευσεν ἄλλοτε τὰ σφάλματα, ὅσα κατ' εὐθείαν ἐπλή-
 γωναν τοὺς νόμους, καὶ τὰ ἤθη. Καὶ τέως ἔτι, ὅταν τὸ πᾶν
 ἄρχησι νὰ διαφθερίηται, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον τρομερὸν, ἢ
 καλὰ καὶ νὰ μὴν ἦναι τόσον εἰς σέβας· καὶ οἱ κατὰ μέρος
 ἄνθρωποι, καὶ ἔχασαν τὰς παλαιὰς τῶν ἀρχῶν, δὲν λείπουν
 μὲ ὅλον τούτο, ἀποφεύγοντες τὰς παρατηρήσεις αὐτῶν τῶν
 κριτῶν, οἵτινες τόσον αὐστηροὶ φαίνονται εἰς τοὺς ἄλλους, ὅ-
 σον εἶναι ἐνίοτε συγκαταβατικώτεροι αὐτοὶ πρὸς ἑαυτοὺς (1).
 Τὸ νὰ βιάζωσι τοὺς περισσοτέρους ἀρχηγούς νὰ ἀποδίδωσι
 λόγον τῆς διακονίας τῶν (2), νὰ ἀργῶσιν ἀπὸ τὰ ἐπαγγέλμα-
 τα τοὺς, ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς παραβαίνουσι τοὺς νόμους, νὰ τοὺς
 φυλακίσωσι, νὰ τοὺς ἐγκαλῶσιν εἰς ἀνώτερον κριτήριον, καὶ
 νὰ τοὺς καθίσωσι μὲ δραστηρίους καταδρόμας νὰ χάνωσι τὴν
 ζωὴν, ἔλα αὐτὰ τὰ δικαιώματα διετηρήθησαν εἰς τοὺς ἐφό-
 ρους (3), καὶ ἐν μέρει τὰ μεταχειρίζονται καὶ κατὰ τῶν ἰδίων
 βασιλείων, τοὺς ὁποίους ἔχουσιν εἰς τὴν ὑποταγὴν τοὺς μὲ τρό-
 πον ἀσυνείδητον, καὶ παράδειξον. Κάθε ἐννεα χρόνους ἐκλέ-
 γουσι μίαν νύκτα, ἐν ἧ ὁ ἀῆρ εἶναι ἡσυχος, καὶ εὐδῖος, κά-
 θηται ὑπαιθροί, καὶ ἐξετάζουσι μὲ προσοχὴν τὴν κίνησιν τῶν
 ἀσέρων. Ἄν ἰδῶσι κλῆμμίαν ἀναθυμιάσιν, ὅτι διατρέχει τὸν
 ἀέρα ἀναμμένη, εἶναι ἄστρον, σοχάζονται, τὸ ὁποῖον ἀλλάττει
 τὴν θέσιν του. Ἐκ τούτου συμπεραίνουσιν, ὅτι οἱ βασιλεῖς ἦ-
 μαρτον εἰς τοὺς θεοὺς. Τοὺς κράζουσιν εἰς τὸ κριτήριον τῆς
 δικαιοσύνης, τοὺς ἐκβάλλουσιν ἀπὸ τὸν θρόνον, καὶ δὲν δύ-
 νανται νὰ ἀναλάβωσι τὴν ἐξουσίαν τοὺς, ἢ, ἀφ' οὗ ἀθωωθῶ-
 σιν ἀπὸ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν (4).

§. ιδ'. Ὁ βασιλεὺς, ὅταν ἦναι πολλὰ ὑποπτος εἰς τι
 ἔγκλημα κατὰ τῆς πολιτείας, καὶ ἄλλως δύναται νὰ μὴ παρα-

(1) Ἄρισ. πολιτ. β'. κεφ. Γ'. (2) αὐτ. (3) Ξεν. πολιτ. Λακεδ. §. 683. (4) Πλάτ. εἰς Ἄγιδ. §. 800.

σαθῆ ἐνώπιον τῶν ἐφόρων εἰς τὰς δύο πρώτας ἐκκαλέσεις, ἀλλ' εἰς τὴν τρίτην ἄφευκτα πρέπει νὰ ὑπακούσῃ (1). Περὶ πλέον, οἱ Ἐφοροὶ δύνανται νὰ τὸν κρατήσωσι μὲ δύνασείαν (2), καὶ νὰ τὸν παραδόσωσι εἰς τὴν δικαιοσύνην. Ἄν τὸ σφάλμα δὲν εἴη τόσον μεγάλον, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι διορίζουσι τὴν ποινὴν. Πρὸ ὀλίγου κατεδίκασαν εἰς χρηματικὴν ποινὴν τὸν βασιλέα Ἀγχιλακόν· ἐπειδὴ ἐδωροφόρει κάθε βουλευτὴν, ὅταν ἐδέχετο τὴν ἀξίαν (3). Ἡ ἐκτελεστικὴ δύναμις εἶναι ὁλόκληρος εἰς τὰς χεῖράς των· συγκαλοῦσι γενικὴν συνέλευσιν (4), καὶ συλλέγουσιν εἰς αὐτὴν τὰς ψήφους (5). Δύνανται κανεὶς νὰ κρίνῃ, πόσῃ ἰσχὴν ἔχουσι, συγκρίνων τὰ θρασίσματα, ὅσα προκύπτουσιν ἀπὸ τὴν συνέλευσιν, μὲ τὰς ἀποφάσεις, τὰς ὁποίας ὑπαγορεύουσιν εἰς τὸ ἰδιαίτερον αὐτῶν κριτήριον. Ἐνταῦθα ἀρχίζει ἀπὸ αὐτὰς τὰς λέξεις. Ἔδοξε τοῖς βασιλεῦσι, καὶ τοῖς Ἐφόροις. Ἐκεῖ δὲ, ἀπὸ τοιαύτας. Ἔδοξε τοῖς Ἐφόροις, καὶ τῇ συνέλευσει (6). Εἰς αὐτοὺς ἀναφέρονται οἱ πρέσβεις τῶν ἐχθρικών, ἢ συμμαχῶν ἐθνῶν (7), αὐτοὶ ἔχουσι τὴν φροντίδα νὰ στρατολογῶσι, σέλλοντες τὰ στρατεύματα εἰς ἐκστράτευσιν (8), ἐκπέμποντες εἰς τὸν στρατηγὸν τὰς διαταγὰς, ὅσας ὀφείλει νὰ ἀκολουθῇ (9), συμπέμποντες μαζὶ του καὶ δύο ἀπὸ τὴν τάξιν τους, διὰ νὰ ἐποπτεύωσι τὸ πολίτευμά του (10), διακόπτοντές του ἐνίοτε ἀνάμεσα ἀπὸ τὰς ποιεθήσεις του, καὶ ἀνακαλοῦντές του ἀπὸ τὸν πόλεμον, ὅταν τὸ ἀπαιτῇ τὸ ἴδιον αὐτῶν, ἢ τὸ τῆς πατρίδος ὄφελος (11). Τόσα προνόμια δίδουσιν εἰς αὐ-

(1) Αὐτ. (2) Θουκ. α'. κεφ. ρλ'. Ἔξοι δὲ τοῖς Ἐφόροις τὸν βασιλέα δεῖσαι τοῦτο. Νέπ. εἰς Παισα. κεφ. γ'. (3) Πλούτ. περὶ φιλαδέλ. §. 42. (4) Ξεν. Ἐλ. ἱς. β'. §. 460. (5) Θουκ. αὐτ. κεφ. πζ'. (6) Ξεν. αὐτ. γ'. §. 491. (7) αὐτ. β'. §. 450. Πλούτ. εἰς Ἄγιδ. §. 801. (8) Ξεν. αὐτ. γ'. §. 503. §. 556. Πλούτ. ἀποφθ. Λακ. §. 215. (9) Ξεν. αὐτ. (10) αὐτ. β'. §. 478. (11) Θουκ. α'. κεφ. ρλ'. Ξεν. εἰς Ἄγισ. §. 657. Πλούτ. λακ. ἀποφθ. 211.

τοὺς ὑπόληψιν, τὴν ὁποῖαν δικαιοῦνται μὲ τὰς τιμὰς, ὅσας εἰς τὰς διασήμους πράξεις βραβεύουσι (1), μὲ τὴν εἰς τὰς παλαιὰς νομοθεσίας (2) προσήλωσίν τους, καὶ μὲ τὴν ἐμβρίθειαν, μὲ τὴν ὁποῖαν, κατὰ τοὺς ἐσχάτους τούτους χρόνους, διέλυσαν τὰς ἐπαπειλούσας τὴν δημοσίαν ἡσυχίαν ἐπαναστάσεις (3).

§. ιε'. Παλλοὺς χρόνους ἐφιλονείκουν περὶ τῆς ἐξουσίας τῶν βουλευτῶν καὶ βασιλέων, καὶ δὲν ἔπαυσαν, ὄντες ἐχθροὶ των, ἕως οὗ κατεσάθησαν ὑπερασπισαί των. Αὐταὶ αἱ δοκιμαί, καὶ ἀρπαγαὶ παραδόξου δυνάμεως ἤθελον ἐκχύσει ἀλλαχοῦ χεμαῖρους αἵματος. Ἄλλ' εἰς τὴν Σπάρτην διὰ ποίαν αἰτίαν ἐπροξένησαν μόνου ἀναβρασμοὺς παραμικροῦς; "Ὅτι οἱ Ἐφοροὶ ὑπέσχοντο εἰς τὸν δῆμον τὴν ἐλευθερίαν, ἐν ᾗ οἱ ἀνταγωνισαί των, τόσον πτωχοὶ, καθὼς καὶ ὁ δῆμος, δὲν ἐδύναντο νὰ τῷ ὑποσχεθῶσι πλούτη. Εἰς τοῦτο προστέθη καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐνώσεως, τὸ ὁποῖον, εἰσαχθὲν ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, τόσον ὑπερίσχυεν εἰς τὰς ἰδιαιτέρας ὑπολήψεις, ὥστε οἱ παλαιοὶ κριταὶ, ἐνθερμοὶ ζηλωταὶ, νὰ δίδωσιν εἰς τοὺς ἄλλους μεγάλα εὐπειθείας ὑποδείγματα, ἔκρινον, ὡς χρέος των ἀπαραίτητον, νὰ θυσιάσωσι τὰ δικαιώματά των εἰς τὰς ὑψηλοφροσύνας τῶν ἐφόρων (4). Εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν κλίσει καὶ ὁ δῆμος ἐπόμενος, δὲν ἔπαυσεν, εὐλαβούμενος ἐκείνους τοὺς βασιλεῖς, καὶ βουλευτὰς, τοὺς ὁποῖους ἐγύμνωνεν ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τους. Ἐπιδεικτικὴ τελετὴ, κάθε μῆνα ἀνανεομένη, ἀνακαλεῖ εἰς αὐτὸν τὰ χρέη του. Οἱ βασιλεῖς εἰς ὀνομάτων, καὶ οἱ ἔφοροι εἰς τὸ τοῦ δῆμου, ποιοῦσι πάνδημον ὄρκον, οἱ πρῶτοι, νὰ διοικῶσι, κατὰ τοὺς νόμους, καὶ αἱ δεῦτεροι, νὰ ὑπερασπιζωνται τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. ἐν ὅσῳ δὲν παραβαίνει τοὺς νόμους (5). Οἱ Σπαρτιάται ἔχουσι συμφέ-

(1) Πλούτ. εἰς Ἄγρσ. §. 615. (2) Ξεν. αὐτ. γ. §. 496. (3) αἰτ. (4) ὁ αὐτ. Λακ πολιτ. §. 683. (5) Ξεν. αὐτ.

ροντα καὶ ἰδιαίτερα, καὶ κοινὰ μὲ ὄλους τοὺς κατοίκους τῶν διαφόρων τῆς Λακωνίας πόλεων. Ἐκ τούτου ἐπιτεταὶ νὰ γίνωνται καὶ ὄσω εἰδη συνελεύσεων, εἰς τὰς ὁποίας παρίστανται πάντοτε οἱ βασιλεῖς, ἡ βουλὴ, καὶ αἱ διάφοροι κλάσεις τῶν ἀρχῶν. Ὅταν ἦναι ἀνάγκη νὰ κρίνωσι περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου, νὰ ἐκλέγωσιν, ἢ νὰ ἀποβῶλλωσιν ἀρχηγούς, νὰ ἀποφασίζωσι περὶ δημοσίων ἐγκλημάτων, καὶ νὰ ψηφίζωσιν περὶ τῶν μεγάλων ὑποθέσεων τῆς πίσεως, ἢ τῆς νομοθεσίας, ἡ συνέλευσις συγκροτεῖται μόνον ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας, καὶ ὀνομάζεται μικρὰ (1).

§. ις. Ἡ συνειθισμένη συγκροτεῖται κάθε μῆνα εἰς τὴν πανσέληνον (2) ἢ ἀσυνείθιστος, ὅταν αἱ περιστάσεις τὸ ἀπαιτῶσι. Πρὸ τῆς σκέψεως πρέπει νὰ ἀνυγινώσκηται τῆς βουλῆς ψήφισμα (3), εἰάν ἡ διαίρεσις τῶν ψήφων δὲν ἐμποδίσῃ τὴν βουλὴν νὰ κάμῃ σύμφηπον ἀπόφασιν. Εἰς τοιαύτην περίστασιν, οἱ ἔφοροι ἀναφέρουσι τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν συνέλευσιν (4). Ἡσθεῖς τῶν παρεσῶτων ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ γνωμοδοτῇ, φθάσει μόνον νὰ διαβῇ τὸ τριακοσὸν ἔτος. Πρὸ τῆς ἡλικίας ταύτης δὲν εἶναι συγχωρημένοι εἰς κἀνένα νὰ ὀμιλῇ δημοσίᾳ. Ἀπαιτεῖται προσέτι νὰ ἦναι καὶ εἰς τὰ ἦθη του ἀμειμπτος, καὶ ἐνθυμοῦνται εἰς ἔτι καὶ νῦν ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ὅτι ἐδελέασε τὸν δῆμον μὲ τὴν εὐγλωττίαν του. Ἡ συμβουλή του ἦτον δοκίμη, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξήρχετο ἀπὸ ζῶμα ἀκόλασον, εὐθύς ἐσσηκώθη ἕνας βουλευτὴς ἀπὸ τὸν τόπον του, καὶ, φανερόνως παρήρσιζεν τὴν ἀγανάκτησίν του κατὰ τῆς ἄκρας συγκαταθέσεως τῆς συνέλευσεως, διώριζεν ἐν ταύτῳ νὰ προβληθῇ ἡ ἰδία συμβουλή παρά τινος ἐναρεῖτου, ἐπιλέγων, δὲν θέλω νὰ εἰπῶσιν ἄλλοι, ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀφέθησαν νὰ ὀδηγῶνται ἀπὸ τὰς

(1) Ὁ αὐτ. ις. Ἐλ. γ. §. 494. (2) Θεουκ. α'. κεφ. 55. (3) Πλοῦτ. εἰς Λυκ. §. 40. εἰς Ἄγιῶ. 198. (4) αὐτ.

συμβουλὰς ἀτίμου ῥήτορος (1). Συγκαλείται ἡ γενικὴ συνέλευσις, ὅταν ἦναι λόγος περὶ πολέμου, εἰρήνης, καὶ συμμαχίας. Τότε συγκροτεῖται ἀπὸ τοὺς πρέσβεις τῶν Λακωνικῶν πόλεων (2)· πολλάκις εἰς αὐτὴν συμπαράδονται τοὺς τῶν συμμαχῶν δῆμων, καὶ τῶν ἐθνῶν (3), τὰ ὅποια ἔρχονται νὰ ἐπικαλεσθῶσι τῶν Λακεδαιμονίων τὴν βοήθειαν (4). Εἰς αὐτὴν ἀνακρίνονται τὰ ζητήματά των, καὶ τὰ ἀμοιβαία δικαιολογήματα, αἱ γινόμεναι διαρρήξεις εἰς τὰς συνθήκας ἀπὸ τὸ μέρος ἄλλων δῆμων, τὰ μέσα τοῦ συμβιβασμοῦ, τὰ, ὅσα ἀπαιτοῦνται εἰς τὴν ἐκστρατείαν, καὶ ὅσαι φορολογίαι χρειάζονται. Οἱ βασιλεῖς, καὶ οἱ βουλευταὶ πολλάκις προβάλλουσι τὸν λόγον, ἡ ἐξουσία των ἔχει μεγάλην δύναμιν, μεγαλητέραν ὁμῶς ἢ τῶν ἐφόρων. Ὅταν ἡ ὕλη ἰκανῶς διαλευκανθῇ, τότε ἕνας τῶν ἐφόρων ἐρωτᾷ τὴν γνώμην τῆς συνελεύσεως, εὐθύς μύριαί φωναὶ ἐγείρονται ἢ πρὸς βεβαίωσιν, ἢ πρὸς ἄρνησιν. Ὅταν, μετὰ πολλὰς δοκιμὰς, ἦναι δύσκολον νὰ διακρίνωσι τὴν ἐπικρατεσίαν, ὁ ἴδιος ἀρχηγὸς βεβαιούται, διαιρῶν αὐτοὺς εἰς δύο μέρη, καὶ ἀριθμῶν ἀνὰ ἕκαστον μέρος (5).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Μ Σ'.

Νόμοι τῆς Λακεδαιμόνος.

§. α'. Ἡ φύσις αἰεὶ ποτε εἶναι σχεδὸν μὲ τοὺς νόμους ἀντικειμένη (6), ὡς προσπαθοῦσα δι' εὐδαιμονίαν καθενὸς ἀτόμου ἄνευ τινὸς πρὸς τὰ λοιπὰ σχέσεως, οἱ δὲ νόμοι ἐ-

(1) Αἰσχ. εἰς Τιμαρ §. 288. Πλουτ. περὶ τοῦ ἀκού §. 41. (2) Ήν. Ἑλ. εἰς §. 579. (3) αὐτ. ε. 554—5—8—90. (4) αὐτ. ε. 579. (5) Θουκ. α. κεφ. πζ'. (6) Δημοστ. εἰς Ἀριστογ. §. 830.

πισπρίζονται εἰς τὰς, ὅσαι τὰ συνάπτουσιν· ἐκείνη μὲν ἀ-
 πείρως μεταβάλλει τοὺς χαρακτῆρας, καὶ κλίσεις μας, οἱ δὲ
 ἔχουσι σκοπὸν, νὰ τοὺς συνάγωσιν, ὅταν εἶναι δυνατόν, εἰς τὸ
 ἑκαίον. Πρέπει ἄρα εἰς τὸν νομοθέτην, ὅς τις ἀναδέχθη τὸν
 ἀγῶνα νὰ ἀνατρέψῃ, ἢ νὰ συμβιβάσῃ αὐτὰς τὰς ἐναντιότητας,
 νὰ θεωρῇ τὴν ἠδικίαν, ὡς τὸ ἰσχυρότερον ἐλατήριον, καὶ τὸ
 οὐσιωδέστερον τῆς πολιτικῆς του μέρος, πρέπει νὰ προσπαθῇ
 νὰ ἔχῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὸ ποίημα τῆς φύσεως, καθ' ἣν
 στιγμήν αὐτὴ ἔρχεται νὰ τὸ βάλῃ εἰς τὸ φῶς· πρέπει νὰ τολ-
 μᾷ νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὴν μορφήν, καὶ τὰς ἀναλογίας του, καὶ
 χωρὶς νὰ ἐξαλείψῃ ἀπ' αὐτὸ τοὺς πρωτοτύπους χαρακτῆρας,
 νὰ τοὺς ἡμερώσῃ· καὶ ἐν συντόμῳ, νὰ μὴν ἦναι εἰς τὸ ἐξῆς
 ἀνεξάρτητος ἄνθρωπος, ἐξερχόμενος ἀπὸ τὰς χειράς του, ἀλ-
 λά πολίτης ἐλεύθερος. Ὅτι ἔφθασαν ἄλλοτε πεπαιδευμένοι
 ἄνδρες νὰ ἐνώσωσι τοὺς ἀγρίους, διασκορπισμένους εἰς τὰ θά-
 σση, καὶ ὅτι σχεδιάζουσι καθ' ἑκάστην οἱ σοφοὶ παιδαγωγοί, εἰς
 ὅποιον ἄλλοτε τρόπον καὶ ἂν θέλωσι, τοὺς χαρακτῆρας τῶν
 ἐμπεισιευμένων εἰς τὰς φροντίδας τῶν παιδῶν, καθεὶς χωρὶς
 κόπου δύναται νὰ τὸ ἐννοήσῃ· ἀλλὰ ποία δύναμις ἀγχειοίας
 ἐχρειάζετο νὰ ἀναχύσῃ ἔθνος ἥδη μεμορφωμένον! Καὶ πόση
 κρηματοψυχία, διὰ νὰ τολμήσῃ νὰ τῷ εἰπῇ. Μέλλω νὰ πε-
 ρισαρίσω τὰς χρείας σου εἰς σενιώτατα τῆς ἀπαραιτήτου ἀνάγ-
 κης ὁροθέσια, καὶ νὰ ἀπαιτῶ ἀπὸ τὰ πάθη σου τὰς πικρο-
 πτέρας θυσίας. Δευ θέλεις γνωρίζει εἰς τὸ ἐξῆς τῆς ἡδονῆς
 κατὰ θέληγτρα, μέλλεις νὰ ἀλλάττῃς τὰς γλυκυθυμίας τῆς ζωῆς
 σου μὲ ἐπιμόχθους, καὶ τεταλαιπωρημένους ἐξασκήσεις· τοὺς
 καὶ μὲν μέλλω νὰ ἀπεκδύσω ἀπὸ τὰς περιουσίας των, διὰ νὰ
 κατὰ διαμοιράσω εἰς ἄλλους, ἢ δὲ κεφαλὴ τοῦ πτωχοῦ θέλει
 κρύβουται τόσον ὑψηλὰ, ὅταν καὶ ἡ τοῦ πλουσίου. Σεῖς θέλε-
 ρτε ἀρνηθῆ τὰς ἰδέας, ἐπιθυμίας, ἔξεις, δοξαθίκαια, ἐνίοτε

ἔτι καὶ ἐκεῖνα τὰ αἰσθήματα, τὰ τότεν συμπαθῆ καὶ πολύ-
ητιμα, τὰ ὅποια ἡ φύσις ἐχάραξεν εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας σας.

§. β'. Ἰδοῦ, μὲ ὄλον τοῦτο, τί κατώρθωσεν ὁ Λυκούργος μὲ τὰς διαταγὰς, αἱ ὅποια διαφέρουσι τότεν οὐσιωδῶς ἀπὸ τὰς τῶν ἄλλων λαῶν, ὥστε, ἐρχόμενος εἰς τὴν Λακεδαιμόνα κἀνεὶς περιηγητῆς, θαρρῆει, ὅτι μετηνέχθη εἰς νέου οὐρανόν. Τὸ ἰδιάζον αὐτῶν τὸν προσκαλεῖ νὰ τοὺς περιεργάζηται, καὶ ἐν ταύτῳ μένει ἐκστατικὸς δι' ἐκείνην τὴν βαθυτητα τῶν θεωριῶν, καὶ ἐκείνην τὴν ὑψωσιν τῶν φρονημάτων, τὰ ὅποια ἀκτινοβολοῦσιν εἰς τοῦ Λυκούργου τὸ ποίημα. Ἐπρόσβαξε νὰ ἐκλέγωνται οἱ ἀρχηγοί, ὄχι μὲ τὸ μέσου τοῦ κλήρου, ἀλλὰ μὲ τὸ τῆς ψηφοφορίας (1). Ἐγύμνωσε τὰ πλούτη ἀπὸ τὴν ὑπόληψίν τους (2), καὶ τὸν ἔρωτα, ἀπὸ τὴν ζηλοτυπίαν του (3). "Ἄν ἐχάρισε διαφορὰς τινὰς, ἡ διοίκησις πλήρης ἀπὸ τὸ πνεῦμά του, ποτὲ δὲν θέλει τὰς θαπανῆσαι ἀσώτως, καὶ οἱ ἄνδρες τῆς ἀρετῆς ποτὲ δὲν θέλουσι τολμήσαι νὰ τὰς ζητήσωσιν. Ἡ τιμὴ κατέστη ἡ ἀξιολογώτερα τῶν ἀμειβῶν, καὶ ἡ ἀτιμία, ἡ σκληροτέρα τῶν τιμωριῶν. Ἡ θανατηφόρος ποιηὴ διορίζεται ἐνίστε, ἀλλ' ἔρευνα φρικτὴ πρέπει νὰ προηγήται. Δι' ὅτι κἀνὲν ἄλλο δὲν εἶναι τόσον τιμιώτερον, ὅσον εἶναι ἡ ζωὴ πολίτου τινός (4). Ἡ ἐκτέλεσις γίνεται εἰς τὸ δεσμοτήριον τὴν νύκτα (5), φοβούμενοι, μήπως ἡ σαθερότης τοῦ ὑπευθύνου σύρη τοὺς παρεσῶτας εἰς συμπάθειαν. Ἰμᾶς τις ἀπεφασίσαθ' νὰ τελειώνη τὰς ἡμέρας του (6). Ἐπειδὴ ἐφύκη ἀνωφελὲς νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰς τιμωρίας του. Εἰς τὸ ἐξῆς θέλω δεῖξει τὰς περισσοτέρας διαταγὰς τοῦ Λυκούργου, ἐνταῦθα μὲλ-

(1) Ἄρισ. πολιτ. δ. κεφ. 5. (2) Πλούτ. ἐπιτ. Λακ. §. 339. (3) Πλούτ. εἰς Λακ. §. 49. (4) Θουκ. α'. κεφ. ρλβ'. Πλούτ. ἀπορ. 5. Λακ. §. 217. (5) Ἡρ. δ'. §. 146. Βαλ. Μάξ. δ'. κεφ. 5. (6) Πλούτ. εἰς Ἀγιδ. §. 803—4.

λω νὰ ὀμιλήσω περὶ τῆς διανομῆς τῆς γῆς. Ἡ προβλεπθεῖσα αὕτη πρότασις διήγειρεν εἰς ἐπανάστασιν τὰ πνεύματα, ἀλλὰ, μετὰ τὰς πλεόν ἐνδεήτους φιλονεικίας, ἡ περιοχὴ τῆς Σπάρτης διηρέθη εἰς ἐννέα χιλιάδας τῆς γῆς μερίδια (1), καὶ τὸ ἐπίλοιπον τῆς Λακωνίας εἰς χιλιάδας τριάκοντα. Κάθε μερὶς ἢ ὅποια διωρίσθη εἰς κἀθε γενάρχην, ἐμελλε νὰ παράγῃ, ἔξω ἀπὸ ῥηγνὴν ποσότητα αἴνου καὶ ἐλαίου, ἐβδομήκοντα μεδίμνους κριθῆς δὲ αὐτόν, καὶ δώδεκα, διὰ τὴν γυναϊκά του (2).

§. γ'. Ὁ Λυκοῦργος, ἀφ' οὗ ἔβαλεν εἰς πρᾶξιν τὴν διανομὴν τῆς γῆς, ἐσθχάσθη, ὅτι ἦτον ἀνάγκη νὰ λείψῃ μέρου τινοῦ ἀπὸ τὴν πατρίδα του, διὰ νὰ δοῦσῃ καιρὸν εἰς τὰ πνεύματα νὰ ἠσυχάσωσιν. Ἐπιστρέφων, ἤυρε τοὺς ἀγροὺς τῆς Λακωνίας κεκαλυμμένους ἀπὸ σωροῦς θραγμάτων, τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, καὶ τῆς αὐτῆς σχεδὸν ἀπ' ἀλλήλων διαστάσεως. Ἐνόμισεν, ὅτι ἔβλεπε μεγάλην δεσποτείαν, τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα πρὸ ὀλίγου διηρέθησαν μεταξὺ ἀδελφῶν· ἐκεῖνοι δὲ ἐνόμιζον, ὅτι ἔβλεπον πατέρα, ὅς τις εἰς τὴν διανομὴν τῶν χαρισμάτων του ἔδειξεν ἴσῃν εἰς ὅλους τοὺς υἱοὺς του προσπάθειαν (3). Ἀλλὰ πῶς δύναται νὰ παραμένῃ αὕτη ἡ ἰσότης τῆς περιουσίας; Πρὸ τοῦ Λυκοῦργου, ὁ νομοθέτης τῆς Κρήτης δὲν ἐτόλμησε νὰ τὴν συζητήσῃ. Ἐπειδὴ ἰσυχώρησε νὰ αὐξάνωσι τὰ κτήματά των (4). Μετὰ τὸν Λυκοῦργον, Φαλέας εἰς Χαλκιδόνα (5), Φιλόλαος εἰς Θήβας (6), Πλάτων (7), καὶ ἄλλοι νομοθέται, καὶ φιλόσοφοι, ἐπρόραλλον μέσσα, ὅχι τόσου ἱκανῶς νὰ διαλύσωσι τὸ πρόβλημα. Εἰς τὸν Λυκοῦργον ἄρα ἦτον δεδομένον μόνον νὰ ἐπιχειρήσῃται πράγματα μᾶλλον ἀσυνείδητα, καὶ νὰ συμβιβάζῃ ἀναμεταξύ των τὰ πλεόν ἀντίθετα.

(1) Ὅρα τὴν σημ. (2) Πλευτ. εἰς Λυκ. §. 44. (3) αὐτ. καὶ σπορδ. Λυκ. §. 216. Πορφύ. ἀποχ. δ. §. γ'. (4) Πολύβ. 5. §. 489. (5) Ἄριστ. πολιτ. β'. κεφ. 5. (6) αὐτ. κεφ. 48. (7) Πλάτ. περὶ νόμ. ε. §. 740

Κατὰ ἀλήθειαν, εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς νόμους του, διορίζων τὸν ἀριθμὸν τῶν κληρονομιῶν μετὰ τὸν τῶν πολιτῶν (1), καὶ εἰς ἄλλον κάμνων ἐξαιρέσεις διὰ τοὺς ἔχοντας τρεῖς υἱοὺς, καὶ ἔτι περισσοτέρας, διὰ τοὺς ἔχοντας τέσσαρας (2), ἐκινδύνευε νὰ ἀνατρέψῃ τὴν, ἣν ἤθελε νὰ συστήσῃ, ἀναλογία, καὶ νὰ καταστήσῃ πάλιν τὴν διαφορὰν πλουσίων, καὶ πτωχῶν, τὴν ὁποίαν ἐπεθύμει νὰ ἀνατρέψῃ. Ὅταν εὐρισκόμην εἰς Σπάρτην, ἡ τάξις τῆς παρουσίας τῶν κατὰ μέρος πολιτῶν ἦτον ἀνατετραμμένη ἐξ αἰτίας τοῦ θεσπίσματος τοῦ Ἐφόρου Ἐπιτάδου, ὅς τις ἤθελε νὰ κἀμῃ εἰς τὸν υἱὸν του ἐκδικῆσαι (3). Καὶ ἐπειδὴ τότε ἠμέλησα νὰ ἐξακριβώσω τὴν παλαιὰν τους κατάστασιν, διὰ τοῦτο ἄλλως δὲν δύναμαι νὰ σαφηνίσω τοὺς σκοποὺς τοῦ νομοθέτου, ὡς πρὸς τοῦτο, εἰάν δὲν ἀνέλθω εἰς τὰς ἀρχάς του.

§. 3. Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, ἀρχηγὸς γενεῆς τινὸς δὲν εἶχε δικαίωμα μῆτε νὰ ἀγοράζῃ, μῆτε νὰ πωλῇ μέρος τῆς γῆς (4). Ἦτον ἐμποδισμένον εἰς αὐτὸν ὄχι μόνον νὰ τὸ χαρίσῃ ἐπὶ ζωῆς του, ἢ νὰ μὴ τὸ ἀφίη, εἰς τὴν διαθήκην του, εἰς ὅποιον θῆποτε ἤθελεν (5), ἀλλ' ἔτι, μῆτε νὰ τὸ διακιρῇ (6). Ὁ πρωτότοκος τῶν υἱῶν ἐδέχετο τὴν διαδοχὴν, καθὼς εἰς τὴν βασιλείον γενεάν ὁ πρωτότοκος διεδέχετο τὰ δίκαια τοῦ διαδήματος (7). Ποία ἄρα ἦτον ἡ μερὶς τῶν ἐπιλοίπων παιδίων; Οἱ νόμοι, οἵ τινες ἐβεβαίωσαν τὴν ὑπαρξίν τους ἐν ὅσῳ ἔζη ὁ πατήρ, ἤθελεν τὰ ἐγκαταλείψει, ἀφ' οὗ ἀπέθνησκε; α'. Φαίνεται, ὅτι ἐδύνατο νὰ κληρονομήσῃσι δοῦλους, οἰκονομημένα πράγματα, καὶ ἀπὸ κινητὰ κάθε παρουσίας. Ἡ πώλησις αὐτῶν τῶν ὑπαρχόντων ἐξήρκει ἀναμφιβόλως εἰς τὰ ἐνδύματά των. Ἐπειδὴ τὸ ρούχον, ὅπου μετεχειρίζοντο, ἦτον

(1) Πολύβ. αὐτ. (2) Ἀριστ. πολιτ. β'. κεφ. 5'. Αἰλ. ποικ. ἱσ. 5'. κεφ. 5'. (3) Πλούτ. εἰς Ἀγορ. §. 797. (4) Ἀριστ. πολιτ. αὐτ. (5) Πλούτ. αὐτ. (6) Ἡρακλ. ποικ. Πολ. τόμ. 5'. §. 2823. (7) Ἡρ. 4. §. 42.

τόσου ὀλίγης τιμῆς, ὥς οἱ ἐνδεέστεροι εὐρίσκοντο εἰς κατά-
 ρασιν νὰ τὸ προβλέπωσιν (1). β'. Κάθε πολίτης εἶχε τὸ δι-
 καιώμα νὰ συμμετέχη ἀπὸ τὰς δημοσίας τραπέζας, καὶ ἐ-
 πρόσφερε διὰ τὸ ἐπιβάλλον του μέρος διορισμένῃ ποσότητι
 κριθίνου ἀλεύρου, ἡ ὁποία εἰ δυνατό νὰ ἐξισωθῇ μὲ δώδεκα σχε-
 δὸν μεδίμνους· ἄρα, ὁ Σπαρτιάτης, κύριος ἑνὸς μέρους τῆς
 κληρονομίας, ἀπελάμβανεν ἐξ αὐτοῦ κατ' ἔτος ἑβδομήκοντα με-
 δίμνους, καὶ ἡ γυνὴ του δώδεκα. Τὸ ὑπερβάλλον ἄρα τοῦ ἄν-
 δρός ἦτον ἰκανὸν εἰς τροφὴν πέντε παιδίων, καὶ ἐπειδὴ ὁ Λυ-
 κουργος δὲν ἐχρεώσκει νὰ ὑποθέτῃ, ὅτι κάθε πατὴρ γενεᾶς ἤ-
 θελεν ἔχει τόσου μέγαν ἀριθμὸν ἀπὸ αὐτὰ, διὰ τοῦτο εἶναι
 εὐμαρὲς νὰ συμπεράνῃ κἀνεὶς, ὅτι ὁ πρωτότοκος ἔπρεπε, νὰ
 προμηθεύῃ τὰς ἀνάγκας, ὅχι μόνον τῶν παιδίων του, ἀλλ' ἔτι
 καὶ τῶν ἀδελφῶν του. γ'. Εἶναι παρεπόμενον νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι
 οἱ δευτερότοκοι εἰ δυνατό μόνον νὰ νυμφευθῶσι τὰς θυγατέρας,
 αἱτινες, ἐλλείψει ἀρσενικῶν, ἐκληρονόμου γῆς κτήματα. Ἄ-
 νευ αὐτῆς τῆς προφυλακῆς, αἱ κληρονομίαι ἤθελον ἐπισωρευ-
 θῆ εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον. δ'. Μετὰ τὴν ἀκολουθοῦ-
 σαν εἰς τὴν γέννησίν τους ἐξέτασιν, οἱ διοικηταὶ ἐχάριζον εἰς
 αὐτὰ μέρη γῆς, τὰ ὅποια ἔμενον κενὰ διὰ τὴν ἐξάλειψιν τινῶν
 γενεῶν (2). ε'. Εἰς τοὺς ἐσχάτους τούτους χρόνους, οἱ συνε-
 χεῖς πόλεμοι διέφθειραν μέγαν ἀριθμὸν ἀπὸ αὐτὰς, εἰς τοὺς
 προηγουμένους αἰῶνας ἀπῆρχοντο μακρὰν, νὰ συσπίνωσιν ἀποι-
 κίας. ς'. Αἱ θυγατέρες, διὰ νὰ ὑπανδρευθῶσι, δὲν ἐζήτουν κἀ-
 νὲν ἐξοδόν, ἐπειδὴ ἦτον ἀπηγορευμένον νὰ ταῖς προικίζωσιν (3).
 ζ'. Ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα τῆς ὁμοιοῦσας, καὶ ἀφιλοκερδείας ἀπο-
 καθίςκα τρόπον τινὰ καινὰ ὅλα τὰ πράγματα μεταξύ τῶν πολι-
 τῶν (4), διὰ τοῦτο πολλάκις ἡ ὑπεροχὴ ἐνίων ἀπὸ τοὺς ἄλλους

(1) Ἄριστ. αὐτ. Ξεν. Λακ. πολιτ. §. 682. (2) Πλούτ. εἰς Λακ.
 §. 49. (3) Ἴουστ. γ. κεφ. γ'. Πλούτ. ἀποφθ. Λακ. §. 227. (4) Ξεν. αὐτ.
 Ἄριστ. πολιτ. β'. κεφ. ε'. Πλούτ. ἐπιτηδ. Λακ. §. 238.

πολιτῶν συνέλατο μόνον, πῶς νὰ προβλέπωσιν ἀμοιβαίως τὰς ἐπιθυμίας των, ἢ νὰ εὐκολύνωσι τὴν ἐκπλήρωσίν τους.

β. ε'. Ἐν ὅσῳ τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς συμφωνίας εἰς αὐτοὺς διατηρεῖτο, ἡ νομοθεσία ἀντίστατο εἰς τοὺς σεισμούς, οἱ τινες ἄρχησαν νὰ τὴν ταράττωσιν. Ἀλλὰ τί ἤθελε τὴν ὑποσηρῆζει εἰς τὸ ἕξῃς, ἀφ' οὗ τὸ θέσπισμα τῶν ἐφόρων, περὶ οὗ ἦν ἡμίλησα, ἐσυγχώρει εἰς κάθε πολίτην νὰ προικίξῃ τὰς θυγατέρας του, καὶ νὰ διαδέτῃ τὸ μεριδίον του, ὡς ἤθελεν; Αἱ κληρονομίαι, διαβαίνουσαι καθ' ἑκάστην εἰς διαφόρους χεῖρας, διεβρόχην τὴν ἰσοσαθμίαν τῶν περιουσιῶν, καθὼς καὶ τὴν ἰσότητα. Ἐπανέρχεται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Λυκούργου. Τὰ αἰνήτα ὑποσάτικα ὁμοίως, καθὼς οἱ ἄνθρωποι, ἐλευθέρως, δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπέκεινται εἰς φορολογίας. Ἡ πολιτεία δὲν εἶχε θησαυρόν (1). Οἱ πολῖται, εἰς τινὰς περιστάσεις, συνεπέφερον κατὰ τὰς δυνάμεις των (2), εἰς ἄλλας, ἔτρεχον εἰς τρόπους, οἱ ὅποιοι ἀποδεικνύουσι τὴν ἄκραν πτωχείαν τους. Ἦλθον ποτὲ πρέσβεις ἀπὸ τὴν Σάμον, ζητοῦντες νὰ δανεισθῶσι ποσότητά τινα χρημάτων· ἡ γενικὴ συνέλευσις, οὐδεμίαν ἄλλην καταφυγὴν ἔχουσα, ἐπρόσβαξε υψείαν καθολικὴν, τόσον εἰς τοὺς ἐλευθέρους, ὅσον καὶ εἰς τοὺς δούλους, καὶ οἰκιακὰ ζῶα. Ἡ προκύψασα ἐντεῦθεν οἰκονομία ἐνεχειρίσθη εἰς τοὺς πρέσβεις (3). Κάθε πρᾶγμα ὑπέκυπτεν ἐνώπιον τῆς ἀγχινοσίας τοῦ Λυκούργου. Ὁ ἔρος τῆς ἰδιοκτησίας ἄρχισε νὰ ἐκλείπῃ. Πάθη ὀρμητικὰ δὲν ἐτάραττον πλέον τὴν κοινὴν εὐταξίαν· ἀλλ' ἡ γαλήνη αὕτη ἤθελεν ἦναι μεγαλπτέρα δυσυχία, ἂν ὁ νομοθέτης δὲν ἤθελε βεβαιώσῃ τὴν διαμονὴν της. Οἱ νόμοι ὅλοι αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς δὲν δύνανται νὰ ἐργασθῶσι τὸ μέγα τοῦτο ἀποτέλεσμα· ἂν οἱ ἄνθρωποι συνειθίζωσι νὰ καταφρονῶσι τοὺς

(1) Ἀρχιδ. παρὰ Θουκ. ε', κεφ. π'. Περικ. παρ' αὐτ. κεφ. ρμα'. Πλούτ. ἀποφθ. Λακ. (2) Ἄριστ. πολιτ. β', κεφ. θ'. (3) ο αἰτ. οἰκον. §. 503.

μικροτέρους νόμους, εὐτὸς ὀλίγου ἤθελον ἀμελήσει καὶ τοὺς χρεωδεδέρους, ἂν αὐτοὶ ἦναι πολυάριθμοι, ἂν ἔχωσιν εἰς πολλὰς περιστάσεις σιωπῆν, ἂν ἄλλοτε ὀμιλῶσι μὲ τὸ γριφῶδες τῶν χρησθῶν, ἂν ἦναι συγχωρημένον εἰς κάθε κριτὴν νὰ προσδιορίσῃ τὴν ἔννοιάν τους, καὶ εἰς κάθε πολίτην, νὰ προσκλαίηται δι' αὐτούς, καὶ ἂν, ἕως εἰς τὰς μικροτέρας λεπτομερείας, ξενοχωρῶσι τὴν ἐλευθερίαν μας, τὸν χαμερπῆ τῆς ἀπειλῆς τόνον δεχόμενοι, εἰς μάτην ἤθελον χαραχθῆ εἰς τὰ μάρμαρα· ἐπειδὴ ποτὲ δὲν μέλλουσι νὰ χαραχθῶσιν εἰς τὰς καρδίας.

§. 5. Ὁ Λυκούργος, περιεργαζόμενος μὲ προσοχὴν τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τῶν προσβολῶν, τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος δέχεται εἰς τὴν νηπιότητα, καὶ εἰς ὅλον τῆς ζωῆς του τὸ διάστημα, ἀπὸ πολλὸν χρόνον ἤδη ἦτον πεπεισμένος εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἡ πείρα ἀπέδειξεν ἀληθινὸν εἰς τὴν Κρήτην. Ἀνάτρεψεν ὅλους τοὺς παῖδας δημοσίᾳ, εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν παιδαγωγίαν, μὲ ἀρχὰς ἀμεταβλήτους, ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἀρχηγῶν, καὶ ὅλης τῆς κοινότητος. Ἐκεῖνοι μαυθάνουσι τὰ χρέων ἐμπράκτως, καὶ ἐπομένως τὰ ἀγαπῶσιν, ἔχουτές τα εἰς πράξιν, καὶ δὲν παύουσιν, εὐλαβοῦμενοι αὐτά. Ἐπειδὴ τὰ βλέπουσι διὰ παντὸς εἰς ἐνέργειαν ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον. Τὰ ἔθιμα, ὅταν ἐς αἶψά μὲνωσιν ἀμετακίνητα, λαμβάνουσι δύναμιν ἀνίκητον καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητά των, καὶ ὅτι εἶναι κοινὰ τοῖς πᾶσι. Σειρὰ ἀδιάκοπος παραδειγματῶν δεδομένων, καὶ δεχομένων, κοθιστὰ κάθε πολίτην νομοθέτην τοῦ πλησίον του, ὅς τις γίνεταί εἰς αὐτὸν κανὼν ἔμφυχος (1). Καθεὶς ἰδιοποιεῖται τὴν τιμὴν τῆς ὑπακοῆς, ὅταν καθ' ἑαυτὸν ὑποτάσσεται μόνον εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἕξεως, καὶ καθεὶς κρίνει ὅτι ἐνεργεῖ ἐλευθέρως, ὡς ἀπαραβιάζως ἐνεργῶν.

(1) Πλάτ. εἰς Δικ. § 47.

Εἶναι ἄρα ἰκανὸν εἰς τὸν παιδαγωγὸν τοῦ ἔθνους νὰ χαράξῃ διὰ κάθε μέρος τῆς διοικήσεως πολλὰ ὀλίγους νόμους (1), οἵτινες, ἀφαιρουντες τὴν ἐπιθυμίαν τῶν περισσοτέρων, συντελοῦσιν εἰς τὸ νὰ διατηρῶσι τὴν ἐξουσίαν τῶν ἔξω, ἢ ὅποια γίνεται πολλὰ ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἰδίων νόμων. Θέλει ἐμποδίσει νὰ τοὺς ἔχωσιν ἐγγράφως (2), φοβούμενος, μήπως αὐτοὶ γενεύσωσι τὴν κυριότητα τῶν ἀρετῶν, καὶ μήπως, οἱ ἄνθρωποι θαρρῶντες ὅτι ἐργάζονται πᾶν ὅ,τι πρέπει, λείψωσιν, ἐργαζόμενοι, πᾶν ὅ,τι δύνανται. Μὲ ὅλον τοῦτο δὲν πρέπει νὰ τοὺς κρύψῃ, ἀλλὰ νὰ τοὺς δημοσιεύσῃ, διὰ νὰ μεταδιδῶνται ἀπὸ σῶμα εἰς σῶμα, μνημονευόμενοι εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις, καὶ ἐγνωσμένοι εἰς ὅλους τοὺς πολίτας, ὡς μάρτυρες, καὶ κριταὶ τῶν πράξεων ἐνὸς ἐκάστου ἰδιαίτερος. Δὲν εἶναι συγχωρημένον εἰς τοὺς νέους νὰ τοὺς διαβάλλωσιν, οὐδὲ νὰ τοὺς ὑποβάλλωσιν εἰς τὴν ἐξέτασίν τοὺς (3). Ἐπειδὴ τοὺς ἐδέχθησαν, ὡς οὐρανίας ἐπιταγὰς, καὶ ἡ ἐξουσία τῶν νόμων σεμιλιούται μόνον εἰς τὴν ἐμπνεομένην παρ' αὐτῶν ἄκραν εὐλάβειαν. Παρομοίως δὲν πρέπει νὰ ἐπαινῶσι τοὺς νόμους, καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ξένων ἔθνων (4). Ἐπειδὴ, ἂν δὲν ἦναι πεπεισμένοι, ὅτι ζῶσιν εἰς καλλιτέραν νομοθεσίαν, ἐντὸς ὀλίγου θέλουσιν ἐπιθυμήσει ἄλλην. Τέως ἄς μὴν ἀπορωῶμεν εἰς τὸ ἐξῆς, ὅτι ἡ ὑποταγὴ διὰ τοὺς Σπαρτιάτας εἶναι πρώτη τῶν ἀρετῶν (5), καὶ ὅτι αὐτοὶ οἱ ἀλαζῶνες ἄνθρωποι ποτὲ δὲν ἔρχονται, ἔχοντες τὸ κείμενον τῶν νόμων ἀνά χεῖρας, νὰ ζητῶσι λόγον ἀπὸ τοὺς κριτὰς τῶν γινομένων παρ' αὐτῶν ἀποφάσεων. Ἄς μὴν ἀπορωῶμεν ὡσαύτως, ὅτι ὁ Λυκοῦργος ἔκρινε τὴν ἀνατροφὴν, ὡς τὴν κρειωδεστέραν τῆς νομοθεσίας ὑπόθεσιν (6), καὶ διὰ νὰ

(1) Ὁ αὐτ. Λακ. ἀποφθ. 232. (2) Ὁ αὐτ. αὐτ. καὶ εἰς Λακ. (3) Πλάτ. περὶ νό. α. §. 634. (4) Δημοσ. εἰς Λεπτ. §. 556. (5) Ἰσοκρ. εἰς Ἀρχιδ. §. 53. Ξεν. Λακ. πολιτ. §. 637. (6) Πλούτ. εἰς Λυκ. §. 47.

ὑποτάξῃ τὸν νοῦν, καὶ τὴν καρδίαν τῶν Σπαρτιατῶν, πρόωρα τοὺς ὑπέβαλεν εἰς δοκιμὰς, τῶν ὁποίων μέλλω νὰ δώσω λόγον.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Μ Ζ'.

Περὶ ἀνατροφῆς, καὶ γάμου τῶν Σπαρτιατῶν.

§. α'. **Ο**ἱ νόμοι τῆς Λακεδαιμόνος μὲ ἄκραν προσοχὴν εἶναι αὐτοὶ εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδῶν (1): αὐτοὶ ἐπιτάττουσιν ἢ νὰ ἴηται δημοσίᾳ, καὶ κοινῇ εἰς πτωχοὺς, καὶ πλουσίους (2), καὶ βάλλουσι εἰς πρᾶξιν τὴν ἐνέργειάν τους καὶ πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ βρέφους. Ὅταν καμμία γυνὴ φανερώσῃ, ὅτι εἶναι ἔγγυος, τότε ἐξαρτῶσιν εἰς τὸν κοιτῶνά της εἰκόνας, ἐν αἷς ἀκτενοβολεῖ ἡ νεότης, καὶ τὸ κάλλος, καθὼς τοῦ Ἀπόλλωνος, Παρκίσσου, Τακίνθου, Κόσσορος, Πολυδεύχους, καὶ τλ. ὅπως ἡ φαντασίᾳ της, ἀενάως προσβαλλομένη ἀπὸ τοιαῦτα ἀντικείμενα, μεταδώσῃ ἔχνη τινὰ εἰς τὸ κυφορούμενον παιδίον της (3). Μόλις βλέπει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ εὐθὺς τὸ παρρησιάζουσιν εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν γεραιτέρων τῆς φυλῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει ἡ γενεά του. Κιράζεται ἡ τροφὸς, καὶ ἀντὶ νὰ τὸ πλύνῃ μὲ ὕδωρ, μεταχειρίζεται τὸν οἶνον, ὡς τις προξενεῖ, καθὼς βεβαιώνουσι, συμπτώματα ὀλέθρια εἰς τὰς αἰσινάτους κράσεις. Μετὰ τὴν δοκιμὴν αὐτὴν, ἥτις γίνεται μὲ αὐστηρὰν ἐξέτασιν, ἀποφασίζεται ἡ τύχη τοῦ βρέφους. Ἄν ἰδῶσιν, ὅτι ἡ ζωὴ του δὲν ὠφελεῖ μῆτε εἰς τὸν ἑαυτόν του νὰ τὴν ἀπολαμβάνῃ, μῆτε εἰς τὴν δημοκρατίαν, τὸ ρίπτουσιν εἰς τὸ βάραν-

(1) Ἄρισ. πολιτ. η', κεφ. α'. (2) αἰτ. δ', κεφ. θ'. (3) Ὀρπικ. κληρονομ. α'. στίχ. 357.

θρον, πλησίον τοῦ ὄρους Ταυγέτου. "Αν φαίνονται υἱεῖς, καὶ δυνατῆς κράσεως, τὸ ἐκλέγουσιν εἰς ὄνομα τῆς πατρίδος, διὰ νὰ χρηματίσῃ μίαν ἡμέραν ἕνας ἀπὸ τοὺς ὑπερασπιστάς της(1). Φερόμενον ὀπίσω εἰς τὴν οἰκίαν, τίθεται ἐπίτεινος ἀσπίδος, καὶ βάλλοισι πλησίον ἐκείνου τοῦ εἶδους τοῦ λείκνου του λέγ-
χην, διὰ νὰ συνειθίζωσι μὲ ἐκεῖνο τὸ ὄπλον αἱ πρῶται θεω-
ρίαι του (*).

§. β'. Δὲν περισφίγγουσι τὰ ὀπαλά του μέλη μὲ δεσμοὺς, οἵτινες ἐμποδίζουσι τὰς ἐλευθέραις κινήσεις του· οὐδὲν περικρα-
τοῦσι τὰ δάκρυά του, ὅταν ἔχωσιν ἀνάγκην νὰ τρέχωσιν, ἀλλὰ
μήτε τὰ διεγείρουσι ποτε μὲ ἀπειλὰς, ἢ κτυπήματα. Τὸ συ-
νειθίζουσι ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς μοναξίαν, σκότος, καὶ εἰς
τὴν μεγαλητέραν ἀδιαφορίαν περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν φαγητῶν(3).
Ποτὲ δὲν τὸ φοβερρίζουσι, ποτὲ δὲν τὸ ξενοχωροῦσιν ἀνωφε-
λῶς, καὶ ποτὲ ἀδίκως δὲν τὸ ὑβρίζουσι. Παραθεδομένον ἀνεμ-
ποδίζουσι εἰς τὰ ἄκακά του παγνίδια, ἀπολαμβάνει τὰς ἡδονὰς
τῆς ζωῆς πληρέστατα, καὶ ἡ εὐτυχία του ἐπιταχύνει τὴν αὐξησιν
τῶν σωματικῶν δυνάμεων, καὶ τῶν ψυχικῶν προτερημάτων.
Φθάνει εἰς τὴν ἑπταετῆ ἡλικίαν, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὸν δου-
λοπρεπῆ φόβον. Αὕτῃ εἶναι ἡ ἐποχὴ, ἐν ἣ τελειώνει κοινῶς
τὴν οἰκιακὴν παιδαγωγίαν (4). Τότε ἐρωτῶσι τὸν πατέρα του,
ἂν ἀγαπᾷ νὰ ἀνατραφῇ ὁ υἱὸς του, κατὰ τοὺς νόμους. "Αν τὸ
ἀρνηθῇ, ὁ ἴδιος σφραγίζεται τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου (5). Εἰ
δὲ καὶ φανερώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν του, τὸ παιδίον εἰς τὸ ἐξῆς ἔ-
χει ἐπεσάτας, ὅχι μόνον τοὺς γονεῖς του, ἀλλ' ἔτι τοὺς νό-
μους, τοὺς ἀρχηγούς, καὶ ὅλους τοὺς πολίτας, οἵτινες ἔχουσι
τὸ κύρος νὰ τὸ ἐρωτῶσι, νὰ τῷ συμβουλεύωσι, καὶ νὰ τὸ παι-
δεύωσι, χωρὶς νὰ φοβῶνται, μήπως νομισθῶσιν, ὡς σκληροί.

(1) Πλούτ. εἰς Λακ. §. 49. (2) Νέων. Διαγύσ. μ. §. 1062. (3)
Πλούτ. αὐτ. (4) αὐτ. (5) Πλούτ. ἐπιτηδ. Λακ. §. 250.

Ἐπειδὴ τιμωροῦνται οἱ ἴδιοι, ἂν, αὐτόπται τῶν σφαλμάτων του γινόμενοι, ἔλαβον τὴν ἀδυναμίαν νὰ τῷ συμπαθήσωσι (1). Διορίζεται εἰς τὴν διοίκησιν τῶν παιδῶν ἓνας ἀπὸ τοὺς αἰδεσιμωτέρους τῆς δημοκρατίας ἄνθρωπος, οὗτος τοὺς διαιρεῖ εἰς διαφόρους κλάσεις, εἰς κάθε μίαν, τῶν ὁποίων προσατεῦει νέοις, εἰς τὴν φρόνησιν, καὶ ἀνδρίαν του δόκιμος (2). Οἱ παῖδες ὀφείλουσιν ὀγογγύως νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς παρ' αὐτοῦ ἐπιταγὰς, καὶ νὰ ὑποφέρωσι τὰς ἐπιτεθειμένας εἰς αὐτοὺς παιδείας, αἱ ὁποῖαι ἐκπληροῦνται ἀπὸ νέους καθωπλισμένους μὴ φραγγέλια, καὶ εἰς ἡλικίας ἥβης φθάσαντας. Ὁ κανὼν τῆς ζωῆς των ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἀποβαίνει αὐστηρότερος. Τοὺς ξυρίζουσι τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, τοὺς προσάξουσι νὰ περιπατῶσιν ἀνυπόδητοι, διὰ νὰ συνειθίζωσιν εἰς τὰς κακοκαιρίας, καὶ ποτε τοὺς διορίζωσι νὰ μάχωνται ὀλόγυμοι (3).

§. γ'. Εἰς τὸ δωδέκατον ἔτος ρίπτουσι τὸν χιτῶνα, καὶ καλύπτωνται μὲ ἀπλοῦν ἐπανωφόριον, σχεδὸν ὀλόκληρον τὸ ἔτος (4). σπανίως τοῖς συγχωροῦσι λουτρά, καὶ ἀρώματα. Κάθε κλάσις τῶν παιδῶν κοιμᾶται εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν καλῶν, οἵ τινες φύονται εἰς τὸν Εὐρώταν, καὶ τοὺς ὁποίους ἐξάγουσιν ἄνευ ὀργάνου σιδηροῦ (5). Τότε ἀρχίζουσι νὰ συμφωνῶσιν ἐκείνους τοὺς ἰδιαιτέρους δεσμούς, οἵ τινες εἶναι ἄλιγον ἐγνωσμένοι εἰς τὰ ξένα ἔθνη, καὶ καθαρώτεροι εἰς τὴν Λακεδαιμόνα. παρὰ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι συγχωρημένον εἰς καθένα ἀπὸ αὐτοὺς νὰ δέχεται τὰς ἀδιαλείπτους προσοχὰς ἐνὸς τιμίου νέου, τὸν ὁποῖον σύρουσι πλησίον του τὰ θέληκτρα τῆς ὠραιότητος, καὶ αἱ δυνατότεραι εὐαρεσθήσεις τῶν ἀρετῶν, τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ᾖναι τὸ ἔμβλημα (6). Οὕτως ἡ νεότης τῆς Σπάρτης εἶναι, οἰοῦν

(1) Αὐτ. (2) Πλοῦτ. εἰς Λακ. §. 50. (3) Ξεν. Πλοῦτ. αὐτ. (4) Ἰουδ. γ'. κεφ. γ'. (5) Πλοῦτ. αὐτ. (6) αὐτ.

διχοπημένη εἰς δύο κλάσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡ μὲν σύγκειται ἀπὸ ἐρασῆς, ἡ δὲ, ἀπὸ ἐρωμένου (1). Οἱ πρῶτοι, χρεωζοῦντες νὰ ἦναι εἰς τοὺς δευτέρους, ὡς πρωτότυπα, φέρουσι μέχρῃς ἐνθουσιασμοῦ αἰσθημα, τὸ ὅποιον παράγει τὴν εὐγενεσέραν ἀμιλλαν, καὶ, μὲ τὰς ἀλλοιωσεις τοῦ ἐρωτος, εἶναι κατὰ βάθος μόνον περιπαθὲς πατρικὸν πρὸς υἱὸν φίλτρον, καὶ ζέουσα ἀδελφοῦ πρὸς ἀδελφὸν ἀγάπη (2). Ὅταν, εἰς τὸν καθ' αὐτὸ σκοπὸν αὐτοῦ τοῦ ὑποκειμένου, πολλοὶ δοκιμάζωσι τὴν θείαν ἐπίπνοιαν, δίδουσιν εἰς τὴν καθέλευσαν αὐτοὺς κλίσειν τοῦτο τὸ ὄνομα (3), καὶ, ὅχι μόνον ἀν κυριεύονται ἀπὸ φθόνου, ἀλλὰ συνάπτονται ἀναμεταξύ των σενώτερον, μᾶλλον ἰδιοπαθοῦντες εἰς τὰς ἐπιδόσεις τοῦ ἐρωμένου. Δι' ὅτι ὅλη ἡ φιλοτιμία των συνίσταται εἰς τὸ νὰ τὸν κατασῆσωσι τόσον ἀξιοτίμητον εἰς τὰς ὄψεις τῶν ἄλλων; ὅσον εἶναι καὶ εἰς τὰς ἐδικὰς των (4). Ἐνας ἀπὸ τοὺς τιμωτέρους πολίτας κατεκρίθη εἰς χρηματικὴν ποινὴν, δι' ὅτι δὲν ἦτον συνθεωμένος ποτὲ μὲ κἀνένα νέου (5), καὶ ἄλλοι τινε, δι' ὅτι ὁ νέος φίλος του, εἰς ἓνα ἀγῶνα, ἐξήγαγε φωνὴν ἀδυναμίας (6).

§. Αὐτοὶ οἱ θεσμοὶ τῆς φιλίας, οἱ ὅποιοι πολλακίς ἔγιναν αἰτία νὰ πρόξενήσωσι μεγάλα κακορθώματα (7), εἶναι κοινοὶ καὶ εἰς τὰ δύο γένη, καὶ διαρκεῦσιν ἐφ' ὅρου ζωῆς ἐνίοτε. Αὐτοὶ πρὸ πολλοῦ ἐσυστήθησαν εἰς τὴν Κρήτην (8). Ὁ Λυκούργος ἐγνώρισε τὴν ἀξίαν τους, καὶ ἐπρόλαβε τοὺς κινδύνους, ὅσοι ἐδύναντο ἐντευθεῦ νὰ προκύψωσιν. Ὅχι μόνον ἡ ἐλαχίστη κηλίς, ἐὰν ἐντυπωθῆ εἰς παρομοίαν ἔνωσιν, ἦτις πρέ-

(1) Θεόφρ. εἰδύλ. β'. σ'. 12. Μάξ. Τίρ. διαλ. κδ'. §. 284. (2) Ἐν. αὐτ. (3) αὐτ. καὶ εἰς συμπ. §. 873. Αἰλ. ποικ. εἰς γ'. κερ. 2. (4) Πλούτ. εἰς Λυκ. (5) Αἰλ. αὐτ. κερ. ε'. (6) Πλούτ. καὶ Αἰλ. αὐτ. (7) Πλούτ. συμπ. §. 170. (8) Ἡρακλ. Ποντ. πολιτ. τέμ. 5. §. 2024. Στράβ. ε'. §. 403. Αἰλια. περὶ ζω. δ'. κερ. α'.

πει νὰ ἦναι ἱερά, καὶ εἶναι τοιαύτη πάντοτε (1), καλύπτει διὰ πάντος ἀπὸ αἰωνίαν δυσφημίαν τὸν ἔνοχον (2), ἀλλ' ἔτι, κατὰ τὰς περιστάσεις, τιμωρεῖται καὶ θανατηφόρως (3). Οἱ παιδαγωγούμενοι δὲ δύνανται νὰ κρυφθῶσι μῆτε μίαν μόνην στιγμήν ἀπὸ τὰς θεωρίας τῶν ἠλικιωμένων ἀνδρῶν, οἵτινες κρίνουσιν, ὡς χρέος των, νὰ παρίστανται εἰς τὰς ἀσκήσεις των, τὴν εὐκοσμίαν εἰς αὐτὰς διαφυλάττοντες ἀναλόγως μὲ τὸν κοινὸν παιδονόμον, καὶ μὲ τὸν Εἴρην, ὅς τις διοικεῖ κάθε κλάσιν. Ὁ Εἴρην οὗτος εἶναι νέος ἑτῶν εἴκοσι, ὅς τις δέχεται, διὰ βραβεῖον τῆς ἀνδρίας του, καὶ τοῦ ἀξιολόγου πολιτεύματός του, τὴν τιμὴν νὰ διδῇ μαθήματα ἀρετῶν εἰς τοὺς ἐμπιστευθέντας εἰς τὰς φροντίδας του νέους (4). Αὐτὸς εἶναι διὰ πάντος ἀρχηγὸς των, καὶ ὅταν συγκροτῶνται οἱ ἀγῶνες, καὶ ὅταν διαβαίνωσι τὸν Εὐρώταν, πλέοντες, καὶ ὅταν ὑπάγωσιν εἰς τὴν θῆραν, καὶ ὅταν γυμνάζωνται τὴν παλαίστραν, τὸν δρόμον, καὶ τὰς διαφόρους ἀσκήσεις τοῦ γυμνασίου. Ἐπιτρέφοντες εἰς τὰ ἴδια, λαμβάνουσι τροφὴν ὑγιεινὴν, καὶ λιτὴν (5), καὶ τὴν ἐτοιμάζουσιν οἱ ἴδιοι, οἱ μὲν δυνατώτεροι φέρουσι ξύλα, οἱ δὲ ἀδύνατοι, χόρτα, καὶ ἄλλας τροφὰς, τὰς ὁποίας ἤρπασαν, εἰσερχόμενοι κρυφίως εἰς κήπους, καὶ εἰς τοὺς προδόμους τῶν κοινῶν τραπέζων. Ὅταν πιασθῶσιν ἐπ' αὐτοφόρῳ, ἄλλοτε μὲν μασιζονται, ἄλλοτε δὲ, πρὸς περισσοτέραν παιδείαν, ἐμποδίζονται ἀπὸ τοῦ νὰ πλησιάζωσιν εἰς τὴν τράπεζαν (6). ἄλλοτε δὲ τοὺς ἔλκουσιν πλησίον εἰς τι θυσιαστήριον, τοῦ ὁποίου κάμνουσι τὸν κύκλον, ψάλλοντες σίχους καθ' ἑαυτῶν (7).

§. ε'. Τελειωθέντος τοῦ δείπνου, ὁ νέος ἀρχηγὸς προ-

(1) Ξεν. καὶ Πλάτ. αὐτ. Μάξ. Τύρ. διαλ. κς'. §. 317. (2) Πλούτ. Λακ. ἐπιτηδ. §. 237. (3) Διλλ. ποιη. ἱς. β.βλ. γ. κρ. ἱβ'. (4) Πλούτ. ἱς. Λυκοῦρ, (5) ὁ αὐτ. Λακ. ἐπιτηδ. αὐτ. (6) ὁ αὐτ. ἱς Λακ. (7) ὁ αὐτ. Λακ. ἐπιτηδ. αὐτ.

ζᾶνται εἰς τινὰς μὲν νὰ ψάλλωσιν, εἰς ἄλλους δὲ τοιαῦτα προβλή-
 ματα, ἐξ ὧν δύναται τις νὰ κρίνῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὰ φρονήματά των.
 »Τίς εἶναι ὁ τιμιώτερος ἄνθρωπος τῆς πόλεως;
 »Τί σοχάζεσαι περὶ τοιαύτης τινὸς πράξεως;
 Ἡ ἀπόκρισις πρέπει νὰ ᾖναι ἀκριβοῦς, καὶ θεμελιώδης. Οἱ δὲ
 ὁμιλοῦντες ἀπερισκέπτως δέχονται ἐλαφρὰς ποινὰς ἐνώπιον τοῦ
 ἀρχηγῶν, καὶ γερόντων, οἵτινες γίνονται αὐτόπται ἐκείνων
 τῶν διατριβῶν, καὶ δυσπαρεσῶνται ἐνίοτε εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ
 νέου ἀρχηγῶν, ὅμως φοβούμενοι, μήπως σμικρύνωσι τὴν ὑπό-
 ληψίν του, ἀναμένουσιν, ἕως οὗ νὰ εὐρεθῇ μόνος, διὰ νὰ παιδεύσῃ
 καὶ τὸν ἴδιον διὰ τὴν συγκατάβασιν, ἢ αὐστηρότητά του (1). Δί-
 δουσιν εἰς τοὺς παιδαγωγουμένους σύντομά τινα τῶν γραμμά-
 των μαθήματα, ὅμως τοὺς μανθάνουσι νὰ ἐκφράζονται καθαρὰ
 εἰς τοὺς λόγους, νὰ ἐπιδίδωσιν εἰς τοὺς χοροὺς τῆς ὀρχήσεως,
 καὶ μουσικῆς, καὶ νὰ διακονίζωσιν εἰς τοὺς χοροὺς των τὴν ἐν-
 θύμωσιν τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθανόντων, καὶ τὴν κατα-
 σχύνην των, ὅσοι τὴν ἐπρόδοσαν. Εἰς αὐτὰς τὰς ποιήσεις, αἱ
 μεγάλαι ἰδέαι ἐκφράζονται μὲ εὐγενῆ ἀπλότητα, καὶ τὰ διανοή-
 ματα ὑψώνονται μὲ θερμοῦτητα (2). Οἱ ἔφοροι καθ' ἑκάστην συχ-
 νάζουσιν εἰς τοὺς παιδαγωγουμένους νέους, ἐνίοτε καὶ οὗτοι ὑπά-
 γουσιν εἰς τοὺς ἐφόρους, οἵτινες ἐξετάζουσιν, ἂν ἡ παιδαγω-
 γία των ἔχη τὴν ἀπαιτουμένην ἐπιμέλειαν, ἂν δὲν εἰσῆλθε κάμ-
 μιά τρυφλότης εἰς τὰς κλίνας των, ἢ ἐνδύματα, ἂν δὲν ᾖναι
 πολλὰ διατεθειμένοι νὰ παχυθῶσι (3). Τὸ ἔσχατον τοῦτο ἄρ-
 θρον εἶναι οὐσιαῶδες. Ἄλλοτε εἰς τὴν Σπάρτην οἱ διοικηταὶ ἔ-

(1) Πλούτ. εἰς Λικ. Ἀληθῆς βέβαια χαρακτήρ των Ἑλλήνων
 κτῶν, ὅσοι δὲ προσπαθοῦσι νὰ σπλιτεῖωσιν εἰς τὸν κόσμον τὰς ἀνθρω-
 πινὰς ἀσθενείας, εἶναι θρήγματα τῆς πάλαι Σπυδικῆς ἠρωτικῆς.
 (2) αὐτ. (3) Αἰλ. ποικ. ἰς. ἰδ. κεφ. ζ'.

κραζον τὸ ἔθνος εἰς τὸ κριτήριον, καὶ ἐφόβιζον μὲ ἐξορίας τοὺς πολίτας, τῶν ὁποίων ἡ ὑπερβολικὴ παχύτης φαίνεται, ὅτι ἦτον ἀπόδειξις χαυνώσεως (1). Πρόσωπον Θηλυπρεπὲς ἤθελε κατασχύνη Σπαρτιάτην. Πρέπει τὰ σώματα εἰς τὰς ἀυξήσεις των, νὰ λαμβάνωσιν εὐκαμφίαν, καὶ δύναμιν, φυλάττοντα διὰ παντὸς δικαίαν ἀναλογίαν (2).

§. ε'. Πρὸς τοῦτο καὶ μόνον τὸ τέλος ἀφορῶντες, προσπαθοῦσι νὰ ὑποχρεώωσι τοὺς νέους Σπαρτιάτας νὰ γυμνάζωνται δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εἰς διαφόρους ἀγῶνας. Τὸ περισσότερον μέρος τῆς ἡμέρας διέρχονται εἰς τὸ γυμνάσιον, ὅπου δὲν εἶναι παντελῶς, καθὼς εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, ἐκεῖνοι οἱ διδάσκαλοι, οἵ τινες μανθάνουσι τοὺς μαθητὰς των νὰ ὑποσκελίζωσιν ὑπούλως τὸν ἀνταγωνιστῆν των (3). Ἐυταῦθα ἡ ἀπάτη ἤθελε μολύνη τὴν ἀνδρίαν, καὶ ἡ τιμὴ πρέπει νὰ φυλάττηται τόσον εἰς τὴν ἥτταν, ὅσον καὶ εἰς τὴν νίκην. Διὰ τοῦτο εἰς τινὰς ἀσκήσεις δὲν εἶναι συγχωρημένον εἰς τὸν Σπαρτιάτην, ὑποπίπτοντα νὰ σηκῶνῃ τὴν χεῖρα. Ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι σημείον, ὅτι γνωρίζει τὸν νικητῆν του (4). Πολλάκις παρεσάθην εἰς τοὺς συγκεκροτημένους ἀγῶνας, κατὰ τὸν Πλαταιιστῆν, ἀπὸ τοὺς νέους, ὅσοι ἔφθασαν τὸ δέκατον ὄγδοον τῆς ἡλικίας ἔτος. Οὗτοι προγυμνάζονται εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸ σχολεῖον, ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὴν κώμην Θεράπηνν, διηρημένοι εἰς δύο τάγματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ μὲν σεμνύνεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἡρακλείους, τὸ δὲ, μὲ τὸ τοῦ Λυκούργου (5). Θυσιάζουσιν ὁμοῦ τὴν νύκτα μικρὸν σκύλλον ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ Ἄρεως. Τότε ἐνόμιζον, ὅτι τὸ θαρραλεώτερον τῶν οἰκιακῶν ζώων ἔπρεπε νὰ ἦναι εὐπροσδεκτότερον θυμὰ εἰς τὸν γενναϊότερον

(1) Ἀγαθάρ. παρ' Ἀθην. ἴβ'. §. 550. Αἰλ. αὐτ. (2) Αἰλ. αὐτ. (3) Πλούτ. ἀπορθ. Λακ. §. 233. (4) ὁ αὐτ. εἰς Λακ. καὶ αὐτ. Senec. de benef. 1. 5, c. 3. (5) Λουκία. περὶ γυμν. §. 919.

τῶν Θεῶν. Μετὰ τὴν θυσίαν, κάθε τάγμα ἄγει εἰς τὴν μέσσην κάπρον ἡμέρον, τὸν διερεθίζει κατὰ τοῦ ἄλλου, καὶ ἄν γένη νικητῆς, πορίζεται ἐκ τούτου δεξιὸν οἰωνόν.

§. ζ. Τῇ ἐπαύριον, περὶ τὴν μεσημβρίαν, οἱ νέοι πολεμισαὶ προβαίνουσι εὐτάκτως, καὶ ἀπὸ διαφόρους ὁδοῦς, διωρισμένους διὰ κλήρου, εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, καὶ ἀφ' οὗ τὸ σημεῖον ἀρθῆ, ὁρμῶσι κατ' ἀλλήλων, ὠθούμενοι, καὶ ὠθούμενοι ἐκ διαδοχῆς. Εὐθύς ἡ ζέσις τῶν αὐξάνει βαθμηδόν, λακτίζονται, πυκτεύονται, κατακόπτονται μὲ τοὺς ὀδόντας, καὶ ὄνυχας, ἐκτείνουσι μάχην ἀκερδῆ μὲ ὅλας τὰς ἐπιπόρους πληγὰς, ἐκτεθειμένοι νὰ ἀπολεσθῶσι κάλλιον, ἢ νὰ ὑπενόσωσιν (1). Ἐνίστε αὐξάνουσι ἔτι τὴν ἀγριότητά των, ὅσον αἱ δυνάμεις των ὀλιγοσεύουσι. Ἐνας ἀπὸ αὐτοῦς, ἐγγὺς νὰ ῥίψῃ κατὰ γῆς τὸν ἀνταγωνιστήν του, ἔκραξεν ἕξαφνα. »Μὲ θαγκά-
νεις, ὡς γυνή, ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ ἄλλος, ἀλλ' ὡς λέων (2). «
Ἡ μάχη ἐγένετο ὑπ' ὄψιν τῶν ἐφόρων (3), οἳ τινες θύνανται μὲ ἓνα μόνον λόγον νὰ κατασεύλωσι τὴν μανίαν τους, καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ πλήθους μαρτύρων, οἳ τινες ἐκχέουσι ἀσώτως νῦν μὲν ἐπαίνους ὑπὲρ τῶν νικητῶν, νῦν δὲ ὀηκτικὰ ἀσεΐσματα κατὰ τῶν νενικημένων. Λαμβάνει τέλος ἡ μάχη, ὅταν οἱ τοῦ ἐνὸς τάγματος βιασθῶσι νὰ διέλθωσι, πλείοντες, τὰ ὕδατα τοῦ Εὐρώτα, ἢ τὰ τοῦ πορθμοῦ, τὰ ὁποῖα ὁμοῦ μὲ ἐκείνον τὸν ποταμὸν ποιοῦσι τὸν περίβολον εἰς τὸν Πλατανισᾶν (4).

§. η'. Εἶδον ἄλλους ἀγῶνας, ἐν οἷς ἡ μεγαλτετέρα ἀνδρεία παλαίει μὲ τοὺς δρασηριωτέρους πόνους. Εἰς ἑορτὴν τινα, τὴν ὁποῖαν πανηγυρίζουσι κατ' ἔτος, τιμῶντες τὴν Ἄρτεμιν, ἐπονομασθεῖσαν Ὀρθίαν, βάλλουσι ἐγγὺς τοῦ θυσια-

(1) Cic. tusc. l. 5 c. 27. (2) Πλούτ. ἀπορθ. λακ. §. 234 (3) Πανσα. βιβλ. γ. κεφ. ια'. (4) αὐτ. κεφ. ιδ'.

σπέρου νέους Σπαρτιάτας, μόλις ἐξελθόντας ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, καὶ ἐκλελεγμένους ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῆς πολιτείας, καὶ τοὺς μασιγοῦσιν ἀνελεήμονα, ἕως οὗ ἀρχίζουσι νὰ βῶσι τὰ αἵματα. Ἡ εἶρεια, παρούσα, ἔχει ἀνὰ χεῖρας εἰδῶλον ξύλινον, σμικρότατον καὶ ἐλαφρότατον, τὸ ὁποῖον εἶναι τῆς Θεᾶς. Ἄν οἱ μασιζόντες φανῶσιν, ὅτι κλίνουσιν εἰς εὐσπλαγχνίαν, ἐκείνη φωνάζει, ὅτι οὐ δύναται πλέον νὰ ὑποφέρῃ τὸ βάρος τοῦ ἀγάλματος. Τότε τὰ κτυπήματα πολλαπλασιάζονται, καὶ ἡ γενικὴ προσοχὴ ἀποβαίνει μᾶλλον κατεπείγουσα. Φωναὶ βιαστικαὶ τῶν συγγενῶν ἀκούονται, προτρέπουσαι ἐκεῖνα τὰ ἀθῶα θύματα νὰ μὴν ἐκφωνήσωσι κἀνὲν παράπονον (1). αὐτὰ τὰ ἴδια θύματα ἐπικαλοῦνται τοὺς πόνους, καὶ ἀγωνίζονται νὰ τοὺς νικήσωσιν. Ἡ παρουσία τοσαύτων μαρτύρων, οἱ τινες περιεργάζονται μὲ προσοχὴν νὰ ἐλέγχωσι τὰ βραχύτατα αὐτῶν κινήματα, καὶ ἡ ἐλπίς τῆς νίκης, ἥτις εἶναι τεθροισμένη εἰς τὸν, ὃς τις ὑποφέρει τὴν τιμωρίαν μὲ σαθερότητα μεγαλύτεραν, τόσον τὰ σκληρύνουσιν, ὥστε ἀντιθέτουσιν εἰς αὐτὰς τὰς φρικώδεις τιμωρίας πρόσωπον εὐδίων, καὶ χαρᾶν, ἥτις διεγείρει ἀγανάκτησιν (2). Ἐξερσηκῶς εἰς τοιαύτην σαθερότητα, ἔλεγον εἰς τὸν Δημόνακα, ὃς τις μὲ συνώδευε, πρέπει νὰ ὁμολογῶ, ὅτι οἱ νόμοί σας αὐστηρὰ ἐκπληροῦνται. Εἶπε καλῶς ὅτι ἀναξίως ὑβρίζονται, ἐπειδὴ παραβαίνομεν τοὺς ὅρους των. Τὸ ἔθιμον, ὅπου πρὸ ἀλέγου εἶδες, ἐνομοθετήθη ἄλλοτε εἰς τιμὴν βαρβάρου θεότιτος, τῆς ὁποίας, καθὼς βεβαιώνουσιν, ὁ Ὀρέσις ἔφερεν ἀπὸ τὴν Ταυριδα τὸ ἀγαλμα εἰς τὴν Λακεδαιμόνα (3). Τὸ μαντεῖον ἐπρόσαξε νὰ τῇ θυσιάζωσιν ἀνθρώπους, ὁ Λυκούργος ἀνέτρεψεν ἐκείνην τὴν φρικτὴν

(1) Cicer. tuscul. l. 2. c. 14. Senec. de provid. c. 4. Stat. heb. l. 8. v. 437. (2) Πλούτ. Λακ. ἐπιτηδ. §. 239. (3) Πausa. η'. κεφ. κγ'. Hygin. fab. 261. Meurs. græce. ser. l. 2. ε5 Διαμασιγω.

συνήθειαν, καὶ, διὰ τὴν ἀφήσῃ ἰσοσαθμίαν τινὰ μὲ αὐτὴν εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν, ἀπεφάσιπεν, ὅτι, ὅσοι νέοι Σπαρτιάται καταδικασθῶσι διὰ τὰ σφάλματά των εἰς τὴν ποινὴν τῆς μασιγώσεως, ἔπρεπε νὰ τὴν ὑποφέρωσιν εἰς τὸ θυσιαστήριον τῆς Θεᾶς (1).

§. 3. Εἶναι χρεὸς ἀπαραίτητον νὰ περιορίζηται κἀνεὶς εἰς τοὺς ὅρους, καὶ τὸ νόημα τοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος διέταττε μόνον ἐλαφρὰν τινα μασιγώσιν (2), ἀλλ' οἱ ἀναίσθητοι ἔπαινοί μας διεγείρουσιν, εἴτε ἐνταῦθα, εἴτε εἰς τὸν Πλατανιστῆν, ἀμίλλαν μεταξύ ἐκείνων τῶν νέων ἀποτρόπαιον. Αἱ τιμωρίαι των εἰς ἡμᾶς μὲν γίνονται τρυφή τῆς περιεργείας, εἰς ἐκείνους δὲ, αἰτία θριάμβου. Οἱ πατέρες μας ἐγνωρίζον ἠρωϊσμὸν εἰς τὴν πατρίδα μόνον ὠφέλιμον, καὶ αἱ ἀρεταὶ των οὐκ ἦσαν μῆτε ἀνώτεραι, μῆτε κατώτεραι ἀπὸ τὰ καθήκοντά των· ἀφ' οὗ δὲ ἡ ματαιότης ἐκυρίευσεν τὰς ἐδικὰς μας, τόσον ἐπάχυνεν τοὺς χαρρακτῆράς των, ὥστε καὶ νὰ τοὺς γνωρίσωμεν δυσκολευόμεθα. Ἡ μεταβολὴ αὕτη, αὐτουργηθεῖσα ἀπὸ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, εἶναι σύμπτωμα ἀναντιρρόπου τῆς καταπτώσεως τῶν ἠθῶν μας. Ἡ ὑπερβολὴ τοῦ κακοῦ προξενεῖ μόνον καταφρόνησιν, ἢ δὲ τοῦ ἀγαθοῦ ὑφαρπάζει τὴν τιμὴν, εἰς τοιαύτην περιστάσει ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ὁ κρότος ἀήθους τινὸς πράξεως μας ἀπολύει ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἱερωτέρων ἐγγυήσεων. "Αὐτὴν κατάχρησις αὕτη ἐξακολουθεῖ, οἱ νέοι μας θέλουσι καταυτίσει νὰ ἔχωσιν εἰς τὰς ψυχὰς των ἀνδρῶν μόνον κομπασμοῦ, καὶ, καταφρονούντες τὸν θάνατον εἰς τὸ θυσιαστήριον τῆς Ἀρτέμιδος, νὰ φεύγωσιν εἰς τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ ἐχθροῦ (3). Ἐνθυμήσου ἐκεῖνο τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον, πρὸ ἡμερῶν τινῶν, κρύπτου εἰς τὸν κόλπον του μικρὰν τινα ἀλιόπεκα, ἄφησε νὰ

(1) Παισα, γ'. κερ. 15'. (2) Ήν. Λακεδ. πολιτ. §. 677. (3) Πλούτ. εἰς Λυκ. καὶ ἐπιτηδ. λακ. αὐτ.

καταξεςχίση τὰ εὐτόσθιά του μάλλον, ἢ νὰ ὁμολογήση τὴν λη-
 ρείαντου (1). Τὸ πείσμα του ἐξάθη τόσου ξένου, ὥς αἱ σύν-
 τροφοὶ του τὸ κατηγοροῦν φανερά. Ἄλλὰ τοῦτο, εἶπον τότε,
 ἦτον τῆς νομοθεσίας σας συνέπεια· ἐπειδὴ, ἀπεκρίθη τὸ παι-
 δίον, ὅτι ἦτον αἰρετώτερον νὰ ἀπωλεσθῇ εἰς βάσανα, ἢ νὰ ζῇ
 εἰς ὄνειδος (2). Ἐχουσιν ἄρα δίκαιον ἐκεῖνοι αἱ φιλόσοφοι, οἱ
 τινες διαβαβαιοῦσιν, ὅτι αἱ ἀσκήσεις σας ἐντυπώνουσιν εἰς τὴν
 ψυχὴν τῶν νέων παλεμιστῶν εἶδος τι θηριωδίας (3).

§. ε', Ἐπεμβαίνουσιν εἰς ἡμᾶς τότε, εἶπε πάλιν ὁ Δη-
 μόναξ, ὅταν μᾶς βλέπωσι κειμένους κατὰ γῆς. Ὁ Λυκούργος
 ἐπόδλαβε τὴν πλημμύραν τῶν ἀρετῶν μας μὲ τοιαῦτα περιτει-
 χίσματα, τὰ ὅποια ἐβάσαναν τέσσαρας αἰῶνας, καὶ μένουσιν
 ἔτι τὰ ἴχνη των. Πρὸ ὀλίγου εἶδομεν Σπαρτιάτην, ὅτι κατε-
 κρίθη ὑσερον ἀπὸ τόσα ἐκλαμπρα ἀρισεύματα· δι' ὅτι ὤρμη-
 σεν εἰς τὴν μάχην χωρὶς ἀσπίδα (4). Ἄλλ' ὅσον τὰ ἦθη μας
 μεταβάλλονται, τόσον ἡ ψευδοδοξία, ἀποπτύουσα πλέον τοὺς
 χαλινοὺς, ἀνεπαισθήτως μεταδίδεται εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῆς
 πολιτείας. Ἄλλοτε αἱ γυναῖκες τῆς Σπάρτης σωφρονέσονται,
 καὶ κοσμιώτεραι ἀφ' ὅτι εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος, μανθάνου-
 σαι, ὅτι αἱ υἱῶν των ἀπέθανον εἰς τὸ σάδιον τῆς μάχης, εὐ-
 χαρισοῦντο μόνον νὰ νικήσωσι τὴν αἴσθησιν τῆς φύσεως, τῶς
 νομίζουσιν ἀξιοῦντα νὰ τὴν ὑβρίζωσιν, καὶ φοβούμεναι, μή-
 πως φανῶσιν ἄναυδροι, δὲν φοβοῦνται, μήπως φανῶσι θηριώ-
 δεις. Τοιαύτη ἐξάθη ἡ ἀπόκρισις τοῦ Δημόνακος, ἐγὼ δὲ ἐ-
 πανέρχομαι εἰς τὴν παιδαγωγίαν τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ παῖδες,
 εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, φθάσαντες τὸ δέκατον ὄγ-
 θοον ἔτος τῆς ἡλικίας των, δὲν εἶναι πλέον ὑποκείμενοι εἰς τὴν
 αὔπνου θεωρίαν τῶν παιδαγωγῶν (5). Οἱ Λυκούργος τόσου

(1) Ὁ αὐτ. εἰς Λυκ. αὐτ. (2) ὁ αὐτ. ἀπορθ. λακ. §. 234. (3) Ἀριστ. πολιτ. κ'. κεφ. δ'. (4) Πλάτ., εἰς Ἄγασ. §. 615. (5) Ξεν. Λα-
 κεδ. πολιτ. §. 678.

πολλά ἐγνώριζε τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν, ὥστε δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν ἀφήσῃ ἐλευθέραν εἰς ἐκείνας τὰς κοισίμους σιγὰς, ὅθεν ἐξήρ-
 τται σχεδὸν διὰ παντός ἡ τύχη ἐνὸς πολίτου, καὶ πολλάκις
 ἢ τῆς ὀλοκλήρου πατρίδος, ἀλλ' ἀντέθηκεν εἰς τὰ ἀνακαλυπτό-
 μενα πάθη νέαν σειράν ἀγκήσεων, καὶ πόνων. Οἱ ἀρχηγοὶ ἀ-
 παιτοῦσιν ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τῶν περισσοτέρων κοσμιότητα, ὑ-
 ποταγὴν, σωφροσύνην, καὶ ζῆλον ἔνθερμον. Ἦτον ἰδιόαζον θέα-
 μα νὰ βλέπη τις ἐκείνην τὴν λαμπρὰν νεότητα, εἰς τὴν ὁ-
 ποίαν ἡ ἀλαζονεὶα τῆς ἀνδρίας, καὶ τοῦ κάλλους, εἰδύνατο νὰ
 ἐμπνέῃ τόσας ὑπὲρ αὐτῆς ὑψηλοφροσύνας, ὅτι δὲν τολμᾷ, νὰ εἰ-
 πῶ οὕτω, μῆτε σῶμα νὰ ἀνοίξῃ, μῆτε ὄμματα νὰ σκώσῃ, ἀλ-
 λ' ὅτι περιπατεῖ ἀργά, καὶ μὲ σεμνοπρέπειαν σώφρονός τινος παρ-
 θένου, φερούσης ἐπὶ κεφαλῆς τὰ ἱερὰ κέντρα (1).

§. ια'. Μὲ ὅλου τοῦτο, ἂν ἡ ἀκριβὴς αὐτὴ ἐκπλήρωσις
 τοῦ καθήκοντος δὲν ἦτον ἐμφυχωμένη ἀπὸ ἰσχυροτάτην ἀνάγκη-
 κην, ἢ αἰδῶς ἥθελε βασιλεύει εἰς τὸ μέτωπον, καὶ ἡ κακία εἰς
 τὰς καρδίαν, διὰ τοῦτο ὁ Λυκούργος διήγειρε κατ' αὐτῶν
 τάγμα τι κατασκόπων, καὶ ἀντιζήλων, οἱ ὅποιοι ἀκαταπαύ-
 σως, καὶ ἐπιμελῶς τοὺς παραφύλακτον. Αὐτὴ ἡ μέθοδος εἶναι
 προσφυσάτη νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀρετὴν καθαρωτάτην. Θεὸς ἐ-
 ναντίον ἐνὸς νέου πρωτότυπον τῆς αὐτῆς με αὐτὸν ἡλικίας, τὸ
 μισεῖ, ἂν δὲν δυναθῇ νὰ ἀφομοιωθῇ με αὐτὸ, τὸ καταφρονεῖ,
 εἰάν τὸ ὑπερβῇ εὐκόλα. Θεὸς ἐξ ἐναντίας ὀλοκλήρου τάγμα νέων
 εἰς ἄλλο· ἐπειδὴ εἶναι εὐμαρὲς νὰ ἰσοσαθμίσῃ τὰς δυνάμεις
 τῶν, καὶ νὰ ποικίλῃ τὴν σύνθεσίν των, ἢ τιμῇ, με τὴν ὁποίαν
 σφρανοῦται ἡ νίκη, καὶ ἡ ἐντροπὴ, προσερχομένη ἀπὸ τὴν ἦτ-
 ταν, δὲν δύναται μῆτε πολλὰ νὰ ἀλαζονεύῃ, μῆτε πολλὰ νὰ
 ταπεινώῃ τοὺς κατὰ μέρος νέους. Τότε γεννᾶται ἀναμεταξὺ
 τῶν ἀντιζηλῶν, συνωδευμένη με ἀμοιβαίαν τιμὴν, καὶ οἱ συγ-

(1) Αὐτ.

γενεῖς, καὶ φίλοι τῶν προθυμοποιοῦνται νὰ συμμετέχωσιν ἀπὸ αὐτὴν, καὶ ἐξ ἀπλῶν ἀσκήσεων προκύπτουσιν ἐπιωφελεῖς εἰς ὅλους τοὺς πολίτας θεάματα. Πολλάκις οἱ νέοι Σπαρτιάται ἀφίχονται τοὺς ἀγῶνάς τῶν, διὰ νὰ παραδοθῶσιν εἰς κινήσεις βίαιοτέρας. Προσάττεται εἰς αὐτοὺς νὰ διασκορπίζωνται εἰς τὴν ἐπαρχίαν μὲ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας, ἀνυπόδητοι, ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς κακοκαιρίας, χωρὶς δούλους νὰ τοῖς ὑπηρετῶσι, καὶ χωρὶς σκεπάσματα νὰ τοὺς διαφυλάττωσιν ἀπὸ τῆς νυκτὸς τὴν ψυχρότητα (1). Ἐν μέρει μὲν παρατηροῦσι τὸν τόπον, καὶ τοὺς τρόπους νὰ τὸν ὑπερασπίζωνται ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ ἔχθρου (2). Ἐν μέρει δὲ τρέχουσιν ὀπίσω τῶν ἀγριοχοίρων, δορκάδων, καὶ ἐλάφων (3). Ἄλλοτε δὲ, διὰ νὰ δοκιμάζωσι τὰ διάφορα ἐπιτηδεύματα τῆς πολεμικῆς τέχνης, φυλάττονται εἰς ἐνέδραν τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ἀκόλουθον νύκτα ὀρμῶσι, καὶ κατακυβοβάλλουσιν εἰς τὰ κτυπήματά τῶν τοὺς Εἰλωτας, οἵτινες, καὶ προειδότες τὸν κίνδυνον, ἀφρόνως ἐξέρχονται ἀπὸ τὰς κατοικίας τῶν, καὶ συναπαντῶνται μὲ αὐτοὺς εἰς τὸν δρόμον (4).

§. ββ'. Αἱ παρθένοι τῆς Σπάρτης δὲν ἀνατρέφονται, ὡς αἱ τῶν Ἀθηνοῶν. Δὲν ταῖς προσδιορίζουσι νὰ φυλάττωνται περιεσφαισμέναι, νὰ κλώθωσι τὸ ἔριον, ἀπέχουσαι ἀπὸ οἴνου, καὶ τροφῆν θρεπτικωτάτην, ἀλλὰ τὰς μανθάνωσι νὰ χορεύωσι, νὰ ψάλλωσι, νὰ παλαίωσιν ἀναμεταξύ τῶν, νὰ τρέχωσιν ἐλαφρότατα ἐπὶ τῆς ἄμμου, νὰ ῥίπτωσι μὲ δύναμιν τὸν δίσκον, καὶ τὰ θόρακα (5), νὰ ἀποτελῶσιν ὅλας τὰς ἀσκήσεις ἀσκεπίεις, καὶ ἡμίγυμνοι (6), ἐνώπιον τῶν βασιλέων, τῶν ἀρχηγῶν, καὶ ὄλων τῶν πολιτῶν, χωρὶς νὰ ἐξαίρεσθῃ ἔτι τοὺς μείρακας, τοὺς

(1) Πλάτ. περὶ νό. βιβλ. α'. §. 633. (2) αὐτ. §. 763. (3) Ξεν. αὐτ. (4) Ἡρακλ. Ποντ. πολιτ. τό. §. 2823. Πλούτ. εἰς Λυκ. αὐτ. αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ δουλοῦ πολέμου ὠνομάζετο Κρυπτ. ἔρα τὴν σπμ. (5) Πλάτ. αὐτ. §. 806. Ξεν. αὐτ. Πλούτ. αὐτ. εἰς Νουμ. καὶ ἀποφθ. (6) Εὐρύπ. εἰς Ἀνδρομ. §. 598. Πλούτ. ἀποφθ. §. 232.

ὁποίους διεγείρουσιν εἰς ὄξαν, ἢ μὲ τὰ παραδείγματά των, ἢ μὲ τοὺς κολακευτικούς ἐπαίνους, ἢ μὲ τὰς ὀηκτικὰς εἰρωνείας των (1). Εἰς τούτους τοὺς ἀγῶνας, ὄντω προωρισμένοι καρδίαι εἰς τὸ νὰ ἐνωθῶσι ποτὲ, ἀρχίζουσι νὰ τρέφονται μὲ τὰ αἰσθητά, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ βεβαιώσωσι μετὰ ταῦτα τὴν εὐτυχίαν τους (2). ἀλλ' αἱ ἀλλοιωσεις ἀρτίγενους τινὸς ἔρωτος δὲν σφραζώνονται ποτὲ μὲ ὑμέναιον πρόωρον (3). Πανταχοῦ, ὅπου συγχωρεῖται εἰς τοὺς παῖδας νὰ διαγωνίζωσι τὰς γενεάς τους, τὸ ἀνθρώπινον εἶδος σμικρύνεται καὶ παρεκτρέπεται μὲ αἰσθητόν τινα τρόπον (4). ἀλλὰ τοῦτο εἰς τὴν Λακεδαίμονα διατηρεῖται· ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν ἔρχονται εἰς γάμου κοινωσίαν, ὅταν τὸ σῶμα λάβῃ τὴν τελείαν του αὔξησιν, καὶ τὸ λογικὸν δύναται νὰ διακρίνῃ τὴν ἐκλογὴν (5). Μὲ τὰ προτερήματα τῆς ψυχῆς τῶν ὄντων νυμφίων πρέπει νὰ ἐνωθῶσι κάλλος ἀρρενωπὸν, ἀνάστημα ὑψηλόν, καὶ εὐγενὲς, καὶ ὑγεία ἀκμάζουσα (6). Ὁ Λυκοῦργος, καὶ κατὰ τὴν γνώμην του, οἱ πεπαιδευμένοι φιλόσοφοι εὗρον πολλὰ ξένον, ὅτι οἱ ἄνθρωποι καταβάλλουσι τόσας φροντίδας, διὰ νὰ τελειοποιῶσι τὰς φυλάς τῶν οἰκιακῶν ζώων, ἐν ᾧ ἀμελοῦσι δι' ὅλου τὰς τῶν ἀνθρώπων (7). Αἱ θεωρίαι του ἔλαβον τὴν ἐκπλήρωσιν, καὶ αἱ ἀξιόλογοι προσηρμοσθεὶς φαίνονται, ὅτι ἐπρόσθεσαν εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου νέον βαθμὸν δυνάμεως, καὶ μεγαλοπρεπείας (8). Κατὰ ἀλήθειαν κἀνὲν ἄλλο δὲν εἶναι τόσον ὠραῖον, κἀνὲν ἄλλο δὲν εἶναι τόσον καθαρὸν, καθὼς τὸ αἷμα τῶν Σπαρτιατῶν.

§. 17. Ἀποσιωπῶ τὰς ἐπὶ λεπτοῦ ἱεροπραξίας τοῦ συνουκισίου· ὅμως χρεωσῶ νὰ ἀναφέρω συνήθειαν ἀξίαν παρα-

(1) Πλούτ. εἰς Λυκ. (2) αὐτ. ὄρα. τῆς σημ. (3) ὄρα τῆς σημ. (4) Ἄρισ. πολιτ. ζ'. κεφ. 15. (5) Ξεν. αὐτ. Πλούτ. εἰς Νουμ. §. 77. καὶ ἀποφθέγ. αὐτ. (6) Πλούτ. περὶ παιδ. ἀγω. §. 1. (4) Πλάτ. ὄσμox. ε'. §. 459. Θέοργ. γῶμ. σί. 133. Πλούτ. εἰς Λυκ. αὐτ. (8) Ξεν. Λυκ. πολ. §. 676. Παισα. γ'. κεφ. 17. Ἀδῆν. εδ'.

τηρήσεως διὰ τὸ ἰδιαίτου της. Ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῆς τελειώσεως τοῦ συνοικιστοῦ. Ὁ νυμφίος, μετὰ τι λιτὸν γεῦμα, τὸ ὁποῖον λαμβάνει εἰς τὸν δημόσιον πρόδομον, ἔρχεται, κατ' ἀρχὰς τῆς νυκτὸς, εἰς τὴν οἰκίαν τῶν νέων του συγγενῶν, ἀρπάζει κρυφίως τὴν νύμφην, τὴν ὀδηγεῖ εἰς τὰ ἴδια, καὶ εὐθὺς μετ' ὀλίγου ἐπιστρέφει εἰς τὸ γυμνάσιον νὰ ἦναι ὁμοῦ μετὰ τοὺς συσρακτιώτας του, μετὰ τοὺς ὁποίους ἐξακολουθεῖ νὰ συνοικῇ, ὡς καὶ πρότερον. Τὰς ἀκολουθοῦσας ἡμέρας, συχνάζει κατὰ τὴν συνήθειαν εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν, ἀλλὰ δύναται νὰ χαρίσῃ εἰς τὸ πάθος του μόνον κεκλαμμένας σιγμὰς ἀπὸ τὴν ἐργηγορότητα τῶν, ὅσοι τὸν περικυκλώνουσιν. Ἦθελεν ἦναι εἰς αὐτὸν κατασχῆν, ἂν τὸν ἰδῶσιν ἐξερχόμενον ἀπὸ τῆς γυναικὸς του τὸ θωματίου (1). Ζῆ ἐνίοτε ὀλοκλήρους χρόνους μετὰ αὐτὴν τὴν συνδιαίτησιν, ἐν ἧ τὸ μυστήριον προσθέτει τόσα θελήγητρα εἰς τὰς ἀνελπίστους ἐντεύξεις, καὶ ὑφαρπαγὰς. Ἦξευρεν ὁ Λυκοῦργος, ὅτι αἱ ἐπιθυμίαι, κατὰ κόρον, καὶ συνεχέστατα εὐχαρισούμεναι, καταντῶσιν εἰς ψυχρότητα, καὶ σχεδὸν ἕως εἰς ἀπίδιαν, διὰ τοῦτο ἐφρόντισε νὰ τὰς διατηρῇ, ὡς οἱ νυμφῖοι νὰ ἔχωσι καιρὸν νὰ συνειθίζωσιν ἀμοιβαίως εἰς τὰς ἐλλείψεις των, καὶ ὁ ἔρωσ, γεγυμνωμένος ἀνεπαισθήτως ἀπὸ τὰς ἀπάτας του, νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελειότητα, εἰς φιλίαν μεταβαλλόμενος. Ἐντεῦθεν ἐκρέει ἡ ἀξιοθαύμαστος ἀρμονία, ἡ βασιλεύουσα εἰς ἐκείνας τὰς γενεάς, ἐν αἷς οἱ ἀρχηγοὶ προθύμως ὑποτάσσονται ἀναμεταξύ των, καὶ φαίνονται, ὅτι καθ' ἑκάστην ἐνοῦνται διὰ τίνος νέας ἐκλογῆς· παριστώντες ἀενάως τὸ θελκτικὸν θέαμα τῆς ἄκρας μεγαλοψυχίας μετὰ τὴν ἄκραν ἡμερότητα σύμφωνου Γοσχυρότατα αἶτια ἔχει ἕνας Σπαρτιάτης νὰ μὴν ἔλθῃ εἰς γάμου κοινωνίαν (2)· ἀλλ' εἰς τὸ γηρατειὸν του δὲν πρέπει νὰ ἀναμένῃ τὰς αὐτὰς τιμὰς, καθὼς οἱ ἄλλοι πολῖται. Πρὸς βε-

(1) Ὁ αὐτ. αὐτ (2) Ὁ αὐτ. Λακεδ. πολ. §. 676.

βρίωσιν τούτου, προβάλλουσι τὸ παράδειγμα τοῦ Δερκυλλίδου, ὃς τις ἐδιδάκει τὰ στρατεύματα μὲ τόσῃ δόξῃ (1). Ἦλθε ποτε εἰς τὴν συνέλευσιν, καὶ ἕνας νέος εἶπεν εἰς αὐτόν. »Δὲν ἔσε προσπκύνωμαι, ἐπειδὴ δὲν θέλεις ἀφήσει παιδία, τὰ ὅποια ἔδύνανται ποτε νὰ δεῖξωσιν εἰς ἐμὲ τὸ ἴδιον« (2). Οἱ ἄγαμοὶ εἶναι ἔτι ἐκτεθειμένοι εἰς ἄλλας καταφρονήσεις. Δὲν παρίστανται εἰς τοὺς ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους συγκροτοῦσιν αἱ ἡμίγυμνοι παρθένοι. Εἰς τὴν θέλησιν τῶν ἀρχηγῶν σέκεται νὰ τοὺς βιάζωσιν, εἰς τὰς ψυχρότητας τοῦ χειμῶνος, νὰ περιέρχωνται τοῦ περιδρομον τῆς ἀγορᾶς ὀλόγυμνοι, ψάλλοντες αὐτοὶ καθ' ἑαυτῶν μέλη, ἐν οἷς γίνεται ὄπλον, ὅτι ἢ πρὸς τοὺς νόμους ἀπειθεῖά των εἶναι αἰτία τῆς καταθέκῃς, τὴν ὅποιαν δοκιμάζουσι (3).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Μ Η ΄.

Περὶ ἡθῶν, καὶ Ἐθίμων τῶν Σπαρτιατῶν.

§. α΄. **Τ**ὸ παρὸν κεφάλαιον εἶναι ἀκολουθήσις τοῦ προηγουμένου· ἐπειδὴ ἡ παιδαγωγία τῶν Σπαρτιατῶν ἐκτείνεται, διὰ νὰ εἰπῶ οὕτως, ἐφ' ὄρου ζωῆς (4). Ἀφ' οὗ φθάσῃ τὸ εἰκοσὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, ἀφίνουσι τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, καὶ τὰ γένειά των νὰ αὐξάνωσιν. Αἱ μακρᾶί τῆς κεφαλῆς τρίχες αὐξάνουσι τὸ κάλλος, καὶ ἀρμόζουσι εἰς ἀνδρωπον ἰλεύθερον, καθὼς καὶ εἰς πολεμιστὴν (5). Γυμνάζουσι τὴν ὑποταγὴν καὶ εἰς τὰ πλέον ἀδιάφορα πράγματα. Ὅταν οἱ Ἐφοροὶ δέχωνται τὴν ἀξίαν, ἐπιτάττουσι νὰ κηρύττηται διὰ τῆς σάλ-

(1) ὁ αὐτ. ἐς. Ἐλ. γ'. §. 490. (2) Οὐ δὲ γὰρ ἐμοὶ ἐν τὸν ὑπειζοντα γενένησας Πλούτ. εἰς Λικ. αὐτ. (3) αὐτ. (4) αὐτ. §. 84. (5) Ἦρ. α΄. §. 82. Ἐν. αὐτ.

πιγγος θέσπισμα, τὸ ὁποῖον διορίζει νὰ ξυρίζωσι τὸ ἄνω χεῖλος, καὶ νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς νόμους (1). Ἐνταῦθα κάθε πρᾶγμα εἶναι διδασκαλία. » Ἐρωτηθεῖς ποτε Σπαρτιάτης, διὰ » τί εἶχε τόσον βαθεῖαν γενειάδα, ἀφ' οὗ ὁ χρόνος τὴν λευκά- » νη, ἀπεκρίθη, νὰ μοὶ εἰδοποιῇ κάθε στιγμήν, νὰ μὴν ἀτιμά- » ζω τὸ γηροατεῖόν μου (2). Οἱ Σπαρτιάται, ἐξορίζοντες ἀπὸ τὰ ἐνδύματά των κάθε εἶδος καλλωπισμοῦ, ἔδωκαν παράδειγμα, θαυμαστὸν μὲν, οὐδαμοῦ δὲ μιμητὸν ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη. Παρ' αὐτοῖς, οἱ βασιλεῖς, ἀρχηγοί, καὶ οἱ πολῖται τῆς τελευταίας κλάσεως δὲν ἔχουσι κἀνὲν ἐξωτερικὸν ἐπίσημον, νὰ τοὺς διακρίνῃ (3). Ὅλοι φοροῦσι χιτῶνα βραχύτατον (4), ὑφασμένον μὲ εὐτελὲς ἔριον (5), ρίπτουσιν ἐπάνω των ἐπανωφόριον, ἢ εὐτελὲς τριβῶνιον (6). οἱ πόδες των διαφυλάττονται μὲ σανδάλια, ἢ ἄλλα εἶδη ὑποδημάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ κοινότερα εἶναι ἐρυθρᾶ (7). Δύω ἦρωες τῆς Λακεδαιμόνος, Κᾶστωρ, καὶ Πολυδεύκης, παρόρησιάζονται μὲ πῖλους, οἱ τινες συναπτόμενοι εἰς τὸ κάτω μέρος, ἐξομοιοῦνται μὲ τὸ σχῆμα ἐκείνου τοῦ ὠοῦ, ἀφ' οὗ, καθὼς μυθολογοῦσι (8), παρήχθησαν. Λέβει ἓνα ἀπὸ ἐκείνους τοὺς πῖλους, καὶ θέλει εἶναι τὸν, ὃν οἱ Σπαρτιάται μεταχειρίζονται εἰς ἔτι καὶ νῦν. Τινὲς τὸν περισφίγγουσι σενὰ μὲ ἱμάντας περὶ τὰ ὠτία (9). Ἄλλα ἄρχησαν νὰ μεταχειρίζονται ἀντ' αὐτῶν τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, τὸ ὁποῖον φέρουσιν αἱ ἑταῖραι τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν εἶναι πλέον ἀνίκητοι, ἔλεγε καθ' ἡμᾶς ὁ ποιητὴς Ἀντιφάνης. » Ἐπειδὴ τὰ περικρατοῦντα τῆς κεφαλῆς των τὰ μαλῖα δίκτυα, » εἶναι βεβαμμένα μὲ πορφύραν (10).

(1) Πλούτ. εἰς Ἀγιδ. §. 808. (2) ὁ αὐτ. Λακ. Ἀποφθ. §. 232. (3) Θουκ. α'. κερ. σ'. Ἀριστ. πολιτ. δ'. κερ. δ'. (4) Πλάτ. εἰς Πρωταγ. §. 342. Πλούτ. ἀποφ. Λακ. §. 210. (5) Ἀριστοφ. ὄρνιθ. στίχ. 474. (6) Δημοσθ. εἰς Βέν. §. 1113. Πλούτ. εἰς Φωκέ. §. 746. (7) Meurs. Icon. l. 1. c. 8. (8) Meurs. ibid. (9) id. ibid. (10) Ἀντιφάν. παρ' Ἀθην. εἰς κερ. η'.

§. β'. Πρώτοι ἐσάθησαν, μετὰ τοὺς Κρήτας, νὰ γυμνώνωνται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰς ἀσκήσεις τοῦ γυμνασίου (1). Αὐτὴ ἡ συνήθεια συνεισέχθη μετὰ ταῦτα εἰς τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας (2), καὶ ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι ἄκοσμος, γενομένη κοινὴ (3). Φαίνονται δημοσίᾳ μὲ παχείας βακτηρίας, εἰς τὸ ἄνω ἄκρον καμπύλας (4), ἀλλ' εἶναι ἀπηγορευμένον νὰ τὰς κρατῶσιν εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν (5). Ἐπειδὴ αἱ ὑποθέσεις τῆς πολιτείας πρέπει νὰ τελειοῦνται δυνάμει λόγου, καὶ ὄχι ὄπλων. Αἱ οἰκίαι εἶναι μικραὶ, καὶ ἄτεχνοι ἐργάζονται τὰς μὲν θύρας μὲ πρόνα, τὸ δὲ ἔδαφος, καὶ σέγγην, μὲ πέλεκυν, δένδρα, μόλις γεγυμνωμένα ἀπὸ τὰς φλούδας, χρησιμεύουσιν εἰς δοκοὺς (6). Τὰ ἐπιπλα, ἂν καλὰ καὶ πλέον γλαφυρὰ (7), μετέχουσιν ὅμως ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἀπλότητα, καὶ ποτὲ δὲν εἶναι ἀτάκτως ἐπισεσωρευμένα. Οἱ Σπαρτιάται ἔχουσι πρόχειρον, πᾶν ὅ,τι τοὺς χρειάζεται. Ἐπειδὴ κρίνουσιν ὡς χρέος νὰ θέτωσι κάθε πρᾶγμα εἰς τὸν τόπον του (8). Αἱ μικραὶ αὐταὶ προσοχαὶ φυλάττουσι παρ' αὐτοῖς τὸν ἔρωτα τῆς εὐταξίας, καὶ τῆς σεμνοπρεπείας. Ἡ διαίτᾳ των εἶναι αὐστηροτάτη, ὡς εἷνας ξένος, ὃς τις τοὺς εἶδε συνανακειμένους περὶ τὴν τραπέζαν, καὶ εἰς τὸ πεδίου τῆς μάχης, εἶπεν, ὅτι ἦτον εἰς αὐτὸν αἰρετώτερον νὰ ὑποφέρῃ τοιοῦτον θάνατον, ἢ τοιαύτην ζωὴν (9). Ἀλλ' ὁ Λυκοῦργος ἀφείλεν ἀπὸ τὰς τραπέζας των μόνον τὸ περιτόν, καὶ ἂν ἦναι λιταί, εἶναι μᾶλλον ἀπὸ ἀρετὴν, παρὰ ἀπὸ ἀνάγκην. Ἐχουσι κρέας ἀπὸ τὸ κρεωπωλείου (10). Τὸ ὄρος τοῦ Ταυγέτου τοῖς προσφέρει θήραν ἄφθονου (11), αἱ πεδιά-

(1) Πλά. δημοκ. ε'. §. 452. Διονύσι. Ἄλικαρ. περὶ Θεουκ. κρ. τόμ. 5. §. 85b. (2) Θεουκ. α'. κρ. 5. (3) Πλά. αὐτ. (4) Ἄριστοφ. Σφῆ. 51. 1203. Θείφρα. χαρακ. κρ. ε'. (5) Πλούτ. εἰς Λυκ. αὐτ. (6) αὐτ. καὶ ὑποφθ. (7) αὐτ. (8) Ἄριστ. αἶπεν. α'. κρ. ε'. (9) Αἰθ. ποιηκ. 15. 15. κρ. λ'. (10) Ἀἰθ. δ'. §. 139. (11) Ξεν. Λακεδ. πολ. §. 610. Πανσα. γ. κρ. κ'.

δες των, λαγούς, πέρδικας, και άλλα είδη θήρας· ή θάλασσα, και ό Ευρώτας, όψάρια (1). Τό τυρίον του Γυθείου είναι εις αυτούς διάσημον, περί πλέον έχουσι διάφορα όσπρια, όπωρας, ψωμιά, και πλακούντια (2).

§. γ'. Είναι αληθές, ότι οι μάγειροί των είναι διωριζόμενοι να έτοιμάζωσι μόνον τά άπλά κρέατα (3), και δεν ταις συγχωρεΐται να κατασκευάζωσι όρετύματα, έξω μόνον από τον μελανόν ζωμόν (4). Είναι καρύκευμα, του όποιον την κατασκευήν αλχημόνισα, και εις τό όποιον οι Σπαρτιάται βουτῶσι τό ψωμίον, προτιμώντες αυτό από τά πλέον έξαιρέτα φαγητά (5). Διονύσιος, των Συρακουσών ό τυράννος, κινούμενος από την φήμην του, ήθέλησε να πλουτίσῃ με αυτόν την τράπεζάν του. Έβμήνυσε να έλθῃ ένας όψοποιός από την Λακωνάμονα, και τῷ έπρόσβαξε να μη λυπηθῇ εις την κατασκευήν του τίποτε. Ό ζωμός έτέθη εις την τράπεζαν, ό βασιλεύς τον έδοκίμασε, και τον απέρριψε με άγανάκτησιν. »Βασιλεύ, τῷ χείπεν ό δούλος, λείπει από αυτόν κάμποσιον ουσιαώδες άρτυμα. »— Και τί είναι άρα, απέκρίθη ό βασιλεύς;— »Ασκησις σφύδρα πρό του γεύματος, απέκρίθη ό δούλος« (6). Η Λακωνία παράγει πολλά είδη οίκων. Τά συναγόμενον εις τούς πέντε λόφους, έπτά σάδια μακράν από την Σπάρτην, αναπέμπει ενωδιάν πολλή ευφρόσυνον, καθώς ή των άνθέων (7). Όσος δε βράζεται εις φωτίαν, πρέπει να εξατμισθῇ από αυτόν τό περιπεμύριον. Τον φυλάττουσι τέσσαρας χρόνους, πριν τον μεταχειρισθῶσιν (8). Εις τας τραπέζας των, τό ποτήριον δεν διαβαί-

(1) Αθη. αντ. (2) Meurs lacon. l. 1. c. 12. et 15. (3) Αιλ. ποικ. ες. εδ. κεφ. ζ. (4) Πλούτ. εις Λακ. §. 46. εις Αγ. §. 810. Πολυδ. ζ. κεφ. δ. (5) Πλουτ. Λακ. έπιτηδ. §. 286. (6) αντ. cicero. tuscul. quart. l. 5. c. 34 Στοβ. λεγ. κη. §. 208. (7) Αλημ. παρ' Αθη. η. κεφ. κδ. (8) Δημόκ. γεωπ. ζ. κεφ. δ.

νει ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, καθὼς παρ' ἄλλοις λαοῖς, ἀλλὰ καθεὶς ἀδειάζει τὸ ἐδικόν του, καὶ παρευθὺς τὸ γεμίζει ὁ δούλος, ὅς τις τοὺς ὑπηρετεῖ εἰς τὴν τράπεζαν (1). Ἔχουσι τὴν ἄδειαν νὰ πίνωσι, ὅσον θέλουσιν (2), ὅμως τὴν μεταχειρίζονται μὲ ἥδονην, χωρὶς νὰ κάμωσι ποτὲ εἰς αὐτὴν κατάχρησιν (3). Τὸ ἀνδρῶν θέαμα δούλου τινὸς μεθυσμένου, τὸν ὁποῖον ὑποβάλλουσιν ἐνίοτε εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των, ὅταν ἦναι ἔτι παῖδες, ἐμπνέει εἰς αὐτοὺς μῖσος εἰς τὴν μέθην μεγάλον (4), καὶ ἡ ψυχῆ των εἶναι τόσον μεγαλόφρων, ὥς ποτὲ δὲν συγκατανεύει νὰ ἐκβῆ ἀπὸ τὴν ἀξίαν της. Τοιοῦτόν τι νόημα περικλείεται εἰς τὴν ἀπόκρισιν Σπαρτιάτου τινὸς, ὅταν ἕνας εἰς αὐτὸν ἐπρόβαλεν αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν. »Διὰ τί μετριάζει εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ αἴνου; » Διὰ νὰ μὴν ἔχω, εἶπε, ποτὲ ἀνάγκην ἀπὸ τοῦ λογικῶν ἄλλου« (5). Ἐξω ἀπὸ τὸ ποτόν παρηγοροῦσι τὴν δόξαν τους καὶ μὲ τὸν ὄρρον τοῦ γάλακτος (6).

§. 8. Ἔχουσι διάφορα κοινὰ συμπόσια, τὰ συχνότερα ὅμως εἶναι τὰ Φιλίτια (7). βασιλεῖς, ἀρχηγοί, ἀπλοὶ πολῖται, ὅλοι συναθροίζονται διὰ νὰ γευματίζωσιν εἰς τοὺς προδόμους, ἐνθα εἶναι ἠτοιμασμένα ἱκαναὶ τράπεζαι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ δεκαπέντε παρασκευὰς καθε μίαν (8). Οἱ ὁμοτράπεζοι δὲν συγκατανεύουσι μὲ ἄλλους ὁμοτραπέζους, καὶ ἀπαρτίζουσι φίλων κοινότητα, εἰς τὴν ὁποῖαν κανένα κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν δέχονται, ἢ μὲ τὴν συναίνεσιν ὅλων, ὅσοι τὴν συνθέτουσι (9). Κάθηνται ἐπάνω εἰς κλῖνας σκληρὰς, καὶ δρυῖνας, καὶ ἀκουμβίζουσι τοὺς ἀγκῶνάς των εἰς κἀμμίαν πέτραν, ἢ εἰς

(1) Κριτ. παρ' Ἀθην. ἰ. §. 432. (2) Ξεν. αὐτ. Πλούτ. ἀποφθ. Λακ. αἰτ. (3) Πλά. περὶ νόμ. α'. §. 657. (4) Πλούτ. Λακ. ἐπιτηδ. §. 329. Ἀθην. ἰ. αὐτ. (5) Πλούτ. ἀποφ. λακ. §. 221. (6) Ἦσυχ. κερφόρ. (7) ενομαζονται παρὰ μὲν τῶν, Φιλίτια, παρὰ δὲ τῶν, Φιλίτια (8) Πλούτ. αἰτ. Λακ. (9) αὐτ.

τμήμα ξύλου (1). Παρατίθεται εἰς αὐτοὺς κατ' ἀρχὰς τοῦ με-
 λανθοῦ ζωμοῦ τὸ καρύκεισμα, μετὰ ταῦτα χαίρειον κρέας βρασθόν,
 τοῦ ὁποῖου τὰ τμήματα εἶναι ἴσα, καὶ διανέμονται διηρημένως
 εἰς κάθε Σπαρτιάτην, ἐνίοτε εἶναι τόσον μικρὰ, ὥστε μόλις ἔ-
 χουσι βάρος τεταρτημυρίου μνάς (2). Ἐχουσιν οἶνον, πλα-
 κούντας, ἢ κοίθινον ἄρτον πλαυσισπάρου. Ἄλλοτε προσθέ-
 τουσι, διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ τὴν συνειδησμένην μερίδα, ἀψάρια,
 καὶ διάφορα εἶδη θήρας (3). Ὅσοι προσφέρουσι θυσίας, ἢ ἀ-
 πέρχονται εἰς κυνήγι, αὐτοὶ δύναται εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τους
 νὰ γευματίζωσι παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' εἶναι χρεῶσαι νὰ σέλλωσιν
 εἰς τοὺς ὁμοτραπέζους των μέρος τῆς θήρας, ἢ τοῦ θύματος (4).
 Παρ' ἐκάστη παρασκευῇ τίθεται τμήμα ψίχης ἄρτου, διὰ νὰ
 σπογγίζωσι τὰ δάκτυλά των (5). Ἐν ὄσῳ διαρκεῖ ἡ τράπεζα,
 ἢ συνομιλία πολλάκις γίνεται περὶ χαρακτήρων τῆς ἠθικῆς, ἢ
 περὶ παραδειγμάτων τῶν ἀρετῶν. Μνημονεύουσι τὸς ἀγαθὰς
 πράξεις, ὡς νέον τι ἄξιον τῆς προσοχῆς τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ
 γέροντες κοινῶς ἔχουσι τὰ πρωτεῖα τοῦ λόγου, ὁμιλοῦσι μὲ
 ἀκρίβειαν, καὶ συτομίαν, καὶ ὅλοι τοὺς ἀκροάζονται μὲ σέ-
 βας. Μὲ τὴν κοσμιότητα ἐνοῦται ἐνίοτε καὶ ἡ εὐθυμία (6). Ὁ
 Λυκοῦργος διέταξεν αὐτὴν τὴν ἐντολὴν εἰς τοὺς συνδείπνους,
 καὶ διὰ τοῦτο ἐπρόσαξε νὰ ἐκθέτωσιν εἰς τὰς ὄψεις των ἀγάλμα
 ἀφιερωμένον εἰς τὸν θεὸν τοῦ Γέλωτος (7). Ἄλλ' ὅσα προ-
 βλήματα διεγείρουσι τὴν χαρὰν, δὲν πρέπει νὰ περικλείωσιν
 ἐν ἑαυτοῖς ἠκτικόν τι· κἂν ἐξ ἀπροσεξίας ἐκφύγη ἀπό τινα
 τῶν παρεστώτων κἀμμία κακοήθεια, δὲν πρέπει νὰ κοινολογη-
 θῇ εἰς τὰ ἔξω. Ὁ πρεσβύτερος, δεικνύων τὴν θύραν εἰς τοὺς

(1) Ἄθην. ββ'. §. 518. Σουὶ. εἰς Λυκ., καὶ Φιλίτ. (2) Δικαιοφ. παρ' Ἄθην. κη. π'. δ'. (3) αὐτ. (4) Ξεν. αὐτ. Πλούτ. εἰς Λυκ. (5) Πο-
 λυδ. ζ'. κη. εἰ'. Ἄθην. δ'. §. 409. (6) Ἄριστοφ. Λυσισ. ζι. 1228. (7)
 Πλούτ. αὐτ.

εἰσπυρομένους, τοῖς εἰδοποιεῖ, ὅτι κἀνὲν ἀπὸ ὅσα μέλλουσι νὰ ἀκούσωσι, δὲν πρέπει νὰ ἐξέλθῃ ἐκεῖθεν (1).

§. ε'. Αἱ διάφοροι κλάσεις τῶν παιδαγωγουμένων παρίστανται εἰς τὰς τραπέζας, χωρὶς νὰ ἔχωσιν ἀπὸ αὐτὰς κἀμμίαν μετοχὴν. Οἱ μὲν νεώτεροι, διὰ νὰ ἀρπάξωσιν ἐπιτιθεῖως ἀπὸ αὐτὰς μερίδα τινα, τὴν ὁποῖαν μερίζονται μὲ τοὺς φίλους των, οἱ ἄλλοι δὲ, διὰ νὰ λαμβάνωσι μαθήματα φρονήσεως, καὶ ἀγχινοῦ ἀσμιότητος (2). Αὐταὶ αἱ κοιναὶ τραπέζαι ἐσυστήθησαν εἰς τὴν πόλιν, ἢ κατὰ μίμησιν τῶν γινομένων εἰς τὸ στρατόπεδον, ἢ ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τοὺς ἀπὸ ἄλλῃν αἰτίαν (3). Εἶναι ὅμως βέβαιον, ὅτι ἐπροξένησαν εἰς μικρὰν πολιτείαν ἀποτελέσματα θαυμάσια, καὶ ἐσερέωσαν τοὺς νόμους τῆς (4), ἐν εἰρήνῃ, τὴν ὁμόνοιαν, σωφροσύνην, καὶ ἰσότητά, ἐν πολέμῳ, νέον αἶτιον νὰ πετώσιν εἰς βοήθειαν πολίτου τινὸς, μὲ τὸν ὁποῖον ἔγιναν συγκοινωνοὶ τῶν θυσιῶν, ἢ τῶν σπονδῶν (5). Ὁ Μένως τὰς ἐδιώρισεν εἰς τὰς ἐπικρατείας του, ὁ Λυκοῦργος οὐκαιοποιήθη αὐτὴν τὴν συνήθειαν μὲ ἀξιοσημειώτους τινὰς διαφορὰς. Εἰς τὴν Κρήτην ἡ δαπάνη ἐξάγεται ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῆς δημοκρατίας (6). Εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, ἀπὸ τοὺς κατὰ μέρος, οἱ ὅποιοι εἰνὲ ὑποχρεωμένοι νὰ προσφέρωσι καθεμῖνα διωρισμένην ποσότητα κριθίνου ἀλεύρου, οἴνου, τυροῦ, σύκων, καὶ ἔτι χρημάτων (7). Δι' αὐτῆς τῆς ἀναγκαίας συνεισφορᾶς, οἱ πτωχότεροι κινδυνεύουσι νὰ ἐξωσθῶσιν ἀπὸ τὰ κοινὰ τραπέζια, καὶ εἶναι σφάλμα, τὸ ὅποιον ὁ Ἀριστοτέλης κατηγορεῖ εἰς τοὺς νόμους τοῦ Λυκοῦργου (8). Ἀπὸ ἄλλο μέ-

(1) Διὰ τούτων, ἔξω λόγος οὐκ ἐκπορεύεται. Πλούτ. εἰς. Α. Πέ-
σον ἀξιολογὸς παραγγελία εἶναι αὐτὴ, καθεὶς γνωρίζει τὸ βῆρος της. (2)
Πλούτ. εἰς Λυκ. αὐτ. (3) Πλάτ. περὶ νό. α'. §. 625. (4) αὐτ. (5) Διονυσ.
Ἀλικαρ. ἀρχαί. ῥώμ. β'. §. 283. (6) Ἀριστ. πολιτ. β'. κεφ. 3. (7) Πλούτ.
αὐτ. Διακρίσ. παρ' Ἀθῆν. δ'. κεφ. η'. (8) Ἀριστ. αὐτ.

ρος, ὁ Πλάτων μέμφεται τὸν Μίνωνα, καὶ Λυκοῦργον, ὅτι δὲν ὑπέβαλον τὰς γυναῖκας εἰς κοινὴν ζωὴν (1). Συσέλλομαι νὰ γίνω κριτὴς τόσων μεγάλων πολιτικῶν, καὶ τόσων μεγάλων νομοθετῶν.

§. 5. Ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας οἱ μὲν δὲν ἤξεύρουσι, μήτε νὰ ἀναγινώσκωσι, μήτε νὰ γράψωσι (2), οἱ δὲ, μόλις ἤξεύρουσι νὰ ἀριθμῶσι (3). Δὲν εἶναι παρ' αὐτοῖς καμμία ἰδέα, γεωμετρίας, ἀστρονομίας, καὶ ἄλλων ἐπιστημῶν (4). Οἱ πεπαιδευμένοι ἔχουσι, πρὸς ψυχικὴν διάχυσιν, τὰς ποιήσεις τοῦ Ὀμήρου (5), Τερπάνθρου (6), καὶ Τυρταίου, ἐπειδὴ ὑψώνουσι τὴν ψυχὴν. Τὸ θεῖατρον εἶναι διωρισμένον μόνον εἰς τὰς σωματικὰς τῶν ἀσκήσεις (7), δὲν παριστῶσι εἰς αὐτὸ μήτε τραγωδίας, μήτε κωμωδίας· ἐπειδὴ ἔγενε νόμος νὰ μὴ δέχωνται εἰς τὴν πατριῶτα τῶν τῆν χρῆσι αὐτῶν τῶν δραμάτων (8). Τινὲς ἀπὸ αὐτῶν, πολλὰ ὅμως ὀλίγοι, ἐπέδωκαν εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν. Ὁ Ἀλκμάν, ὅς τις ἤκμαζε περίπου τρεῖς αἰῶνας πρότερον, ἦτον εἰς αὐτὴν διάσημος (9). Τὸ ὕφος του ἔχει γλυκύτητα, καὶ ἔπρεπε νὰ ἀντιπαλαίη μὲ τὴν τραχύτητα τῆς Δωρικῆς διαλέκτου, τὴν ὁποῖαν ὠμίλουν τότε εἰς τὴν Λακεδαιμόνα (10)· ὅμως ἦτον ἐμφυχωμένος ἀπὸ αἴσθημα, τὸ ὁποῖον κάθε πρᾶγμα ἐγλύκανε. Ἀφιέρωσεν ὅλην του τὴν ζωὴν εἰς τὸν ἔρωτα, καὶ τὸν ἐμελώδει ἐφ' ὄρου ζωῆς. Οἱ Σπαρτιάται ἀγαπῶσι τὴν μουσικὴν, ἥτις διεγείρει τὸν ἐνθουσιασμὸν εἰς τὴν ἀρετὴν (11), καὶ, χωρὶς νὰ γυμνάζωνται εἰς αὐτὴν τὴν τέχνην,

(1) Πλάτ. περὶ νό. 5. §. 780—1. (2) Ἰσοκρ. Παναθ. §. 290. (3) Πλάτ. ἐπιτ. Μί. §. 285. (4) αὐτ. Αἰλ. ποικ. ἰς. 13. κεφ. ν. (5) Πλάτ. περὶ νό. γ. §. 680. (6) Ἡρακλ. Ποντι. πολιτ. §. 2823. (7) Ἡρ. 5. §. 67. Ξεν. Ἐλ. Ἰς. 5. §. 597. Πλούτ. εἰς Ἀγῆα. §. 612. (8) ὁ αὐτ. Λακ. ἐπιτ. §. 239. (9) Meurs. bibl. graece. in Alem. Diction. de Bayle au mot Aleman. (10) Παισα. γ. κεφ. κ'. (11) Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. αὐτ. χαμαιλ. παρ' Ἀθῆν. δ'. κεφ. κ'.

εἶναι εἰς βαθμὸν νὰ κρίνωσι περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς εἰς τὰ ἥθη, ἀποδοκιμάζοντες τὰς καινοτομίας, ὅσαι ἠμπόρουν νὰ μεταβάλλωσι τὴν ἀπλότητάς τῆς (1). Ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα παραδείγματα δύναται νὰ κρίνη κανεὶς τὸ, πόσον μίτος ἔχουσι εἰς τὴν ῥητορικὴν (2). Νέος τις Σπαρτιάτης, γυμνασθεὶς, μακρὸν τῆς πατρίδος του, τὴν ῥητορικὴν τέχνην, ἐπανῆλθεν εἰς αὐτήν, καὶ οἱ ἔφοροι ἐπρόφαξαν νὰ τὸν τιμωρήσωσι, δι' ὅτι ἔλαβε σκοπὸν νὰ ἀπατᾷ τοὺς συμπατριώτας του (3). Ἄλλος τις, ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἐπέμφθη πρὸς τὸν σατράπην Τισσαφέρην, διὰ νὰ τὸν καταπέισῃ νὰ προκρίνῃ τὴν συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων. Αὐτὸς ἐκφράσθη μὲ συντόμους λέξεις· καὶ ἐπειδὴ εἶδε τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, ὅτι μετεχειρίζοντο ὅλην τὴν ἐπίδειξιν τῆς εὐγλωττίας, ἐχάραξε δύο γραμμάς, αἱ ὁποῖαι ἐνοῦντο εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον, ἡ μὲν, κατ' εὐθείαν, ἡ δὲ, μετὰ πολλὰς περιπλοκάς, καὶ δεικνύων αὐτὰς εἰς τὸν σατράπην, ἐκλεξο, τῷ εἶπε (4). Δύο αἰῶνας πρότερον, οἱ κάτοικοι μιᾶς νῆσου τοῦ Αἰγαίου πελάγους (5), ἀπὸ πείναν καταπιεζόμενοι, προσέδραμον εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους τοὺς συμμαχοῦσιν, οἵτινες ἀπεκρίθησαν εἰς τὸν πρεσβευτὴν· ἡμεῖς δὲν ἐκαταλάβομεν ἔτι τὸν σκοπὸν τῆς δημογορίας σου, καὶ ἀλλησμονήσαμεν τὴν ἀρχὴν τῆς. Ἐκλεξαν ἄλλον, παραγγέλλοντες τὸν νὰ ἦναι, ὅσον τὸ δυνατόν, σύντομος. Ἦλθε, καὶ ἄρχησε νὰ δείχνῃ εἰς τοὺς Λακεδαιμόνας ἐν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ σακκία, ἐν οἷς βάλλουσι τὸ ἀλεύρι. Τὸ σακκίον ἦτον ἄδειον. Ἡ συνέλευσις ἀπεφάτισεν ἐν τῷ ἅμα νὰ ὀόσωσι τὰ προζωάρκεια εἰς τὴν νῆσον, ἀλλ' εἰδοποίησεν ἐν ταύτῳ τὸν πρεσβευτὴν νὰ μὴν ἦναι εἰς τὸ ἐξῆς τόσον εἰς τοὺς λόγους ἐκ-

(1) Ἄριστ. πολιτ. η', κεφ. ε'. Ἀθην. βιβλ. ε'. κεφ. ε'. (2) ὁ αὐτ. εγ. § 611. (3) Σίξτος ἐμπει. κατὰ ῥητορ. β'. § 293. (4) ὁ αὐτ. αὐτ. (5) Ἦρ. γ. § 46.

τάταμένους, κἄν εἶπεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἔπρεπε νὰ γερμίσωσι τὸ σακκίον (1).

§. ζ. Καταφρονῶντι μὲν τὴν τέχνην τῆς εὐγλωττίας, τιμῶσι δὲ τοῦ λόγου τὸ προτέρημα. Τινὲς τὸ ἔλαβον ἐκ φύσεως (2), καὶ τὸ ἀπέδειξαν, εἴτε εἰς τὰς συνειλεύσεις τοῦ ἔθνους των, καὶ εἰς ἄλλα πλήθη, εἴτε εἰς τοὺς ἐπιταφίους λόγους, τοὺς ὁποίους ἐκφωναῦσι κατ' ἔτος εἰς τιμὴν τοῦ ἑλευσανίου, καὶ Λειωνίδᾳ (3). Ὁ στρατηγὸς Βρασιδάς, ὃς τις, ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὑπεσῆριζε, κατὰ τὴν Μακεδονίαν, τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος του, ἐκρίθη εὐγλωττότατος, καὶ ἐνώπιον ἔτι ἐκείνων τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες νομίζουσι τόσον ὑψηλὸν τῆς εὐγλωττίας τὸ χάρισμα (4). Ἡ εὐγλωττία τῶν Λακκεδαιμονίων βαδίζει κατ' εὐθειαν πρὸς τὸ τέλος τῆς, φθάνουσα εἰς αὐτὸ δὲ ἀπλουσιῶν ὁδῶν. Σοφισταὶ ξένοι λαμβανουσι ἐνίοτε τὴν ἄδειαν νὰ εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν τους, καὶ νὰ ὀμνῶσιν ἐμπροσθέντων. Δείχνουσι εἰς αὐτοὺς μεγάλην προσοχὴν, ὅταν ἀναγγέλλωσιν ἀληθεῖς ὠφελείας, καὶ τοὺς προσάπτουσι νὰ παύσωσι, ὅταν ἀγωνίζονται μόνον νὰ τοὺς θαμβώσωσι. Ἐνας ἀπὸ ἐκείνους τοὺς σοφιστὰς μᾶς ἐπρόβαλε ποτὲ νὰ ἀκούσωμεν τοῦ Ἡρακλείου τὸν ἔπαινον. Τοῦ Ἡρακλείου; ἔκραξεν ἐν ταύτῃ ὁ Ἀντακίδας. Αἶ! Καὶ τίς ἰδεάσθη νὰ τὸν κατηγορήσῃ (5); Δὲν ἐντρέπονται, ὅτι ἀγνοοῦσι τὰς ἐπισήμας, τὰς ὁποίας νομίζουσι, ὡς περιττάς, καὶ ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἀπεκρίθη εἰς Ἀθηναίων τινα, ὃς τις περὶ τούτου τοῖς ὠνειδίξεν. » Ἡμεῖς μόνον κατὰ ἀλήθειαν ἐμείναμεν, τοὺς ὁποίους δὲν εἰδυνήθητε νὰ διδάξητε τὰ ἑλαττώματά σας (6). Ἐπειδὴ ὁ

(1) Σέξ. αὐτ. (2) Λέχ. εἰς Τίμαρ. §. 288. (3) Πaus. γ'. κερ. 10. (4) Θουκ. δ'. κερ. πδ'. (5) Πλούτ. Λακ. ἀποφθ. §. 102. (6) Ὀρδως λέγει. Μοσοὶ γὰρ Ἑλλήνων ἄμμες οὐδὲν κακὸν μεμαθήκαμεν παρ' ὑμῶν Λακ. ἀποφ. §. 217.

νοῦς των ἀσχολεῖται μόνον εἰς χρειώδη πράγματα, διὰ τοῦτο αἱ ἰδέαι των εἶναι ὀρθόταται, καὶ μᾶλλον προσφύει νὰ προσαρμόζωνται μὲ τὰ πράγματα, καὶ νὰ διευθετῶνται μὲ αὐτά. Ἐπειδὴ αἱ ψευδεῖς ἰδέαι εἶναι, ὡσάν ἐκεῖνα τὰ ἀνώμαλα τῶν πετρῶν τμήματα, τὰ ὁποῖα νὰ εἰσελθῶσιν εἰς τὴν κατασκευὴν οἰκοδομῆς τινὸς δὲν δύναται.

§. η'. Διὰ τοῦτο ὁ δῆμος αὐτὸς, ἂν καλὰ καὶ ἐυδαχῆ-
θῃ ἀπὸ τοῦς ἄλλους ὀλιγώτερον εἶναι ὁμῶς περρωτιαμένους πολ-
λὰ περισσότερον. Λέγουσιν, ὅτι ἀπ' αὐτὸν, ὁ Θαλῆς, Πιπτα-
κὸς, καὶ ἄλλοι σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος, ἐδανείσθησαν τὴν τέχνην
νὰ περικλείωσι τὰς γνώμας τῆς ἠθικῆς εἰς σύντομα ἀποφθέγ-
ματα (1). Τοῦτο, τοῦ ὁποίου ὁ ἴδιος ἔγινε αὐτόπτης, πολλὰκις
μὲ ἔβαλεν εἰς ἔκστασιν. Ἐνόμιζον ἐνίοτε ὅτι συνομιλῶ μὲ ἀν-
θρώπους ἀμαθεῖς, καὶ χωρικούς, ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα ἐξήρχοντο
ἀπὸ τὸ σώμα των ἀποκρίσεις, πλήρεις ὑψηλοῦ νοήματος, καὶ δια-
περαστικαί, ὡς τὰ βέλη (2). Ἐθισθέντες ἐξ ἀπαλῶν ἐνύχων
νὰ ἐκφράζωνται μὲ τόσῃ ἐνέργειαν, καὶ ἀκρίβειαν (3), σιω-
πῶσι πάντοτε, ὅταν δὲν ἔχωσι λόγον νὰ εἰπῶσι προσοχῆς ἄ-
ξιον (4), καὶ ἂν ἔχωσι νὰ εἰπῶσι πολλοὺς, ζητοῦσι συγγνώ-
μην διὰ τὴν σιωπὴν (5). Ἡσθάνθησαν ἀπὸ φυσικὴν τινα ὀρ-
μὴν μεγαλειότητος, ὅτι τὸ διακεχυμένον ὕφος ἀνήκει μόνον εἰς
δοῦλον δεόμενον. Ἡ παλυλογία, καθ' αὐτὸ, παρομοία μὲ τὴν
δέησιν, φαίνεται, ὅτι σύρεται εἰς τοὺς πόδας, καὶ ποιεῖ τόσας
περιστροφὰς περὶ τὸν, ὅποιον θῆποτε προσπαθεῖν νὰ καταπίσῃ.
Τὸ σύντομον ὁμῶς ὕφος, ἐξ ἐναντίας, ἐπιδεικτικόν, καὶ ἐμ-
βριθεῖς, ἀνήκει εἰς ἡγεμόνα προσάττοντα (6), καὶ ἐφαρμόζε-

(1) Ὁ αὐτ. εἰς Πρωταγ. §. 343. (2) αὐτ. (3) Ἡρ. γ'. §. 46.
Πλάτ. περὶ νό. α'. §. 641. §. 721. Πλούτ. εἰς Λυκ. Πανσα. δ'. κεφ. ζ'.
(4) Πλούτ. αὐτ. (5) Θεωρ. δ'. κεφ. ιζ'. (6) Δημητρ. Φαλ. περὶ εὐγλ.
κεφ. 253.

ται μὲ τὸν χαρακτῆρα τῶν Σπαρτιατῶν, τὸ ὅποιον συνεχῶς μεταχειρίζονται εἰς τὰς συνομιλίαις, καὶ ἐπισολὰς τῶν. Αἰ ἀποκρίσεις τῶν τόσον ταχεῖαι, ὡς ἡ ἀσραπὴ, ἀφένουσαι ὀπίσω τῶν, ἄλλο τε μὲν, φῶς ζωηρόν, ἄλλο τε δὲ, ὑψηλὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ἔχουσι καὶ ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ὑπὲρ τῆς πατρίδος τῶν. » Ἐθαύμαζον τὴν ἀγαθότητα τοῦ νέου βασιλέως Χαριλάου. Πῶς δὲν ἠθέληεν ἦναι ἀγαθός, ἀπεκρίθη ὁ ἄλλος βασιλεὺς, ἐπειδὴ εἶναι τοιοῦτος καὶ εἰς τοὺς κακοὺς (1); Εἰς τινα πόλιν τῆς Ἑλλάδος, ὁ κήρυξ, ἐγχειρισθεὶς τὴν πώλησιν τῶν αἰχμαλώτων, εἶπε μεγαλαφώνως, πωλῶ Λακεδαιμόνιον, λέγω κάλλιον, αἰχμαλώτου. οὗτος δὲ ἔκραξεν, ἐπιθέτων τὴν χεῖρά του εἰς τὸ σῶμα τοῦ κήρυκος (2). « Οἱ στρατηγοὶ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας ἠρώτησαν τοὺς πρέσβεις τῆς Λακεδαιμόνος. Μὲ ποῖον δικαίωμα ἐνόμιζον, νὰ πραγμάτευθῃαι τὴν συμμαχίαν; εἰ μὲν ἡ πρεσβεία ἀποτύχη ὡς ἰδιώτικι, εἰ δὲ ἐπιτύχη, ὡς πρέσβεις (3).

§. 5. Ἡ αὐτὴ συντομία παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ γραφθέντα παρὰ τῶν ἀρχηγῶν γράμματα, καὶ εἰς τὰ, ὅσα παρὰ τῶν στρατηγῶν αὐτοὶ ἐδέχοντο. Οἱ Ἐφοροὶ, φοβούμενοι, μήπως ἡ φυλακὴ τῆς Δικελείας ἀφηνεθίως κρατηθῇ, ἢ μήπως διακόψῃ τὰς συνειθισμένας τῆς ἀσκήσεις, ἔγραψαν εἰς αὐτὴν αὐτὰς τὰς λέξεις. Μὴ περιδιαβάετε (4). Ἡ δυσυχεςάτη φθορὰ, καὶ ἡ λαμπροτάτη νίκη ἠγγέλλοντο μὲ τὴν αὐτὴν ἀπλότητα. Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὁ σόλος τῶν, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Μινδάρου, κατετροπώθη ἀπὸ τῶν τῶν Ἀθηναίων, ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου διοικουμένου, ἕνας ἀξιωματικὸς ἔγραψεν εἰς τοὺς ἐφόρους. » Ὁ σόλος ἐφθάρη, ὁ Μίνδαρος ἀπέθανε, μὴ τε προζώαρχικα, μῆτε καταφύγιον (5). Μετὰ μικρὸν ἐδέχθη-

(1) Πῶς δ' οὐκ ἂν εἴη Χαριλάος ἀνὴρ ἀγαθός, ὅς οὐδὲ τοῖς πονηροῖς χαλεπός. ἴσθ. (2) αὐτ. (3) Αἶκα τύχωμες, δημοσίαι, αἶκα ἀποτύχωμες, ἰδίαι. αὐτ. (4) Αἰλ. ποιαι ἴσ. β'. κερ. ε'. (5) Ἐρ' εἰ τὰ καλὰ

σαν ἀπὸ τὸν Λύσανδρον, ναύαρχου τοῦ στόλου, ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὸ ἀκόλουθον. Ἐάλωσαν αἱ Ἀθῆναι (1). Τοιαύτη ἐστὶν ἡ ἀναφορὰ τῆς ἐνδοξοτέρας, καὶ ἐπισημοτέρας εἰς τὴν Λακκεδαίμονα νίκης. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ παραδείγματα δὲν πρέπει νὰ συμπεράνωσιν, ὅτι αἱ Σπαρτιῆται, καταδικασμένοι εἰς ὕψος σοβαρώτατον, δὲν δύνανται νὰ ἀποσεισῶσιν ἀπὸ τὸ μέγιστόν τους τὰ νήθη τῆς κατὰ φύσιν. Ἐχουσι τὴν εἰς εὐφροσύνην ῥοπὴν. ἥτις ἐκρέει ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ νοῦς, καὶ τῆς ὑγείας τὴν συνκρίθησιν. Ἡ χαρὰ των συγκοινωνεῖται πρὸς ἀλλήλους τάχιστα, ὡς οὐτὰ ζωηρὰ, καὶ φυσικὴ, καὶ διατηρεῖται μὲ ἀγχίλους ἀσπιότητας, αἱ ὁποῖαι, μὴ ἔχουσαι κἀνὲν χαμαιζήλον, καὶ βλαβερόν, διαφέρουσιν οὐσιωδῶς ἀπὸ τὴν βωμολοχίαν καὶ σατυρισμόν (2). Παιδοῦθεν μανθάνουσι, τὴν τέχνην νὰ τὰς δέχωνται, καὶ νὰ τὰς ἀντιτρέψωσι (3), καὶ εὐθὺς πάουσιν, ἀφ' οὗ ὁ ὑποκείμενος εἰς αὐτὰς ζητήσῃ νὰ τὸν εὐσπλαγχνισθῶσι (4).

§. ε'. Μὲ παρόμοια βέλη ἀσπιότητος ἀποθροῦνται ἐνίοτε τὰς ὑψηλοφροσύνας, ἢ ἰδιογνωμίαις. Ἦμην ποτὲ μὲ τὸν βασιλέα Ἀρχίδαμον· ὁ Περίανδρος, ἰατρός του, τῷ ἐνεχείρισε σίχους, τοὺς ὁποίους πρὸ ὀλίγου ἐσύψασε· ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀνέγνωσε, λέγων αὐτῷ φιλικῶς. Διὰ τὸ λοιπὸν, ἀφ' οὗ εἶσαι τόσον ἔμπειρος ἰατρός, ἔγινες τόσον ἀδόκιμος ποιητής (5); Μετὰ τινος χρόνου, γέροντις, παραπονούμενος εἰς τὸν βασιλέα Ἀγίδα διὰ τινος εἰς τοὺς νόμους παραβάσεως, ἐφώνησεν, ὅτι τὸ πᾶν ἐχάθη. Τοῦτο εἶναι τόσον ἀληθές, ἀπεκρίθη δ' Ἀγίς, ὑπομειδιῶν, ὡς εἰς τὴν παιδικήν μου ἡλικίαν ἤκουον,

Μένδαρος δ' ἀπίστυται· κρινῶντι τῶνδρες, ἀπορίομεν τί χρῆθ' ἰδρᾶν. Ξεν. ἱστ. Ἑλ. α'. §. 430. (1) Ἀλέξανδροι ταὶ Ἀθῆνας Πλούτ. εἰς Λυσ. §. 441. Δίων χρυσός. λογ. ἐξ'. (2) Πλούτ. εἰς Λυσ. αὐτ. (3) Ἡρακλ. Ποντ. πολιτ. §. 2823. (4) Πλούτ. αὐτ. (5) ὁ αὐτ. Λακ. ἀπορῶ.

ὅτι τὸ ἔλεγον εἰς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐκεῖνος ὁμοίως, ὅταν ἦτον παιδίον, ἤκουεν, ὅτι τὸ ἔλεγον εἰς τὸν ἐδικόν του (1). Αἱ ἐπικερθεῖς τέχναι, καὶ μάλιστα, ὅσαι εἰς ἀσωτίαν ἀποβλέπουσιν, αὐστηρὰ εἶναι εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ἀπηγορευμένα (2). Εἶναι εἰς αὐτοὺς ἔτι ἀπηγορευμένον νὰ μεταβάλλωσι δι' ἀρωμάτων τὴν φύσιν τοῦ ἐλαίου, καὶ διὰ χρωμάτων, ἔξω τῆς πορφύρας, τοῦ ἐρίου τὴν λευκότητα· διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῖς δὲν εἶναι κλύεις ἀρωματισθῆς, μήτε βαφεύς (3). Δὲν ἔπρεπε νὰ γνωρίζωσι μήτε τὸ χρυσίον, μήτε τὸ ἀργύριον, καὶ ἐπομένως μήτε τοὺς, ὅσοι ἐργάζονται αὐτὰ τὰ μέταλλα (4). Εἰς τὰς ἐκστρατείας δύνανται νὰ μεταχειρίζονται ἐπωφελεῖ τινα ἐπαγγέλματα, ὡς τὰ τοῦ κήρυκος, τοῦ σαλπικτοῦ, τοῦ μαγειροῦ, ἐπὶ συμφωνίᾳ, ὅτι ὁ υἱὸς θέλει ἀκολουθεῖ τοῦ πατρός του τὸ ἐπάγγελμα, καθὼς γίνεται εἰς τὴν Αἴγυπτον (5). Ἐχουσι περὶ τῆς ἐλευθερίας τοιαύτην ἰδέαν ὑψηλὴν, ὥστε δὲν δύνανται νὰ τὴν συμβιβάζωσι μὲ τὰς χειροτεχνίας (6). Εἰς τις ἀπὸ αὐτοῦς, ἐπιστρέφων ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, μοι ἔλεγεν, Ἐρχομαι ἀπὸ πόλιν, ὅπου οὐδὲν δὲν εἶναι ἀτιμον. Ἐκ τούτου ἐσήμαινε καὶ τοὺς, ὅσοι δι' ἀργυρίου γίνονται μαζωροὶ, καὶ τοὺς, ὅσοι παραδίδονται εἰς χαμερπὴ κέρδη (7). Ἄλλος τις εὐρισκόμενος εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν, ἔμαθεν, ὅτι ἕνας ἰδιώτης κατεκρίθη πρὸ ὀλίγου εἰς χρηματικὴν ποινὴν, ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας του, ἠθέλησε νὰ ἰδῆ, πρᾶγμα ἀτυχεῖσθαι, πολίτην τιμωρούμενον εἰς δημοκρατίαν· δι' ὅ,τι ἦτον ἀπὸ πηλαγμένον ἀπὸ κάθε εἶδος δουλείας.

§. ια'. Ἡ ἀπορία του εἶχε τὸν τόπον της. Δι' ὅ,τι αἱ νό-

(1) Αὐτ. (2) ὁ αὐτ. εἰς Λυκ. Αἰλ. ποικ. ἰς 5'. κεφ. 5'. Πολύα. στρατηγ. β'. κεφ. α'. Ἀριθ. 7. (3) Ἀθην. κ'. §. 686. (4) Πλούτ. εἰς Λυκ. (5) Ἡρ. 5'. §. 6α. (6) Ἀρισ. ρήτ. α'. κεφ. 3'. (7) Πλούτ. λακ. ἀποφ. §. 236.

μὲν τῆς Σπάρτης προσπαθοῦσι νὰ ἐλευθερώσωσι τὰς ψυχὰς ἀπὸ κέρδη τεχνικὰ, καὶ φροντιδὰς οἰκιακὰς (1). Ὅσοι ἔχουσιν ὑποστατικὰ, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τὰ δίδωσι μὲ ἀποκοπὴν εἰς τοὺς Εἰλωτας (2), καὶ εἰς ὕσους ἀκολουθοῦσι διαφοραὶ, εἶναι ὑπόχροιοι νὰ τὰς τελειώσωσι φιλικῶς. Ἐπειδὴ εἶναι ἐμποδισμένον εἰς αὐτοὺς νὰ ἀφαιρῶσι τὰς πολιτίμους ὥρας τῆς ζωῆς των κατόπι εἰς κρισολογίαν (3), ἐμπορίαν (4), ὁμοίως καὶ εἰς ἄλλους τρόπους, τοὺς ὁποίους μετέρχονται κοινῶς διὰ νὰ αὐξάνωσι τὴν τύχην τους, ἢ νὰ μὴν ἔχωσι κἀμμίαν προσοχὴν εἰς τὴν ὑπαρξίν τους. Μὲ ὅλου τοῦτα δὲν γνωρίζουσι τὴν ἀηδίαν· ἐπειδὴ ποτὲ δὲν εἶναι μόνοι, καὶ ποτὲ δὲν εἶναι εἰς ἀνάγκη (5). Τὸ κολύμβημα, ἡ πάλη, ὁ δρόμος, ἡ πυγμὴ, (6), αἱ ἄλλαι ἀσκήσεις τοῦ γυμνασίου, καὶ αἱ πολεμικαὶ κινήσεις τῶν στρατευμάτων ἐκπληροῦσι μέρος τῆς ἡμέρας των (7). Μετὰ ταῦτα κρίνουσιν, ὡς χρεῖος, καὶ διασκέδασιν, νὰ παρίσανται εἰς τοὺς ἀγῶνας, καὶ μάχας τῶν πρωτοπείρων (8). Ἐντεῦθεν πηγαίνουσιν εἰς τὰς λέσχας. Αὗται δὲ εἶναι πρόδομοι, εὐρισκόμενοι εἰς διαφόρους γειτονείας τῆς πόλεως (9), ἐνθα οἱ ἄνθρωποι πάσης ἡλικίας ἔχουσι συνήθειαν νὰ συναθροίζωνται. Εἶναι αἰσθητικώτατοι εἰς τὰ θίληγτρα τῆς συναναστραφῆς, ἡ ὁποία ποτὲ σχεδὸν δὲν ἀσχολεῖται εἰς τὰ συμφέροντα, καὶ ἐπιχειρήματα τῶν ἔθνων, ἀκούουσι, χωρὶς νὰ ἀποκάμνωσι τὰ μαθήματα τῶν ἡλικιωμένων ἀνδρῶν (10), καὶ προσέχουσι μετὰ χαρᾶς, ὅταν διηγῶνται τὴν ἀρχὴν τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἡρώων, καὶ τῶν πόλεων (11). Ἡ σοβαρότης αὐτῶν τῶν συνομιλιῶν συγκερνάται μὲ συχνὰς ἀγχείους ἀσειόγητας.

(1) Ὁ αὐτ. αὐτ. (2) ὁ αὐτ. εἰς Λυκ. καὶ αὐτ. (3) αὐτ. (4) Ξεν. Λυκ. πολ. §. 682. (5) Πλούτ. εἰς Λ. (6) Ξεν. αὐτ. (7) Αἰλ. ποικ. ἱς. β'. κερ. α'. (8) Πλούτ. εἰς Λυκ. (9) Παν. γ'. κερ. β'. (10) Πλούτ. αὐτ. (11) Πλάτ. π. Μ. §. 225.

§. 1β'. Αἱ συναθροίσεις αὐταί, καθὼς καὶ αἱ τράπεζαι, καὶ αἱ κοιναὶ ἀσκήσεις, πάντοτε τιμῶνται μὲ τὴν παρουσίαν τῶν γερόντων. Μεταχειρίζομαι αὐτὴν τὴν λέξιν· ἐπειδὴ τὸ γηρατεῖον, ἐκκείμενον ἀλλαγῆ εἰς καταφρόνησιν, ὑψώνει ἕνα Σπαρτιάτην εἰς τὴν περιωπὴν τῆς τιμῆς (1). Οἱ ἄλλοι πολῖται, καὶ μάλιστα οἱ νέοι προσφέρουσιν εἰς αὐτὸ εὐλάβειαν, τὴν ὁποίαν ἤθελον ἀναμένει ἐφεξῆς εἰς τὸν ἑαυτόντους. Ὁ νόμος τοῖς προσάπτει νὰ παραχωρῶσι τὴν διάβασιν εἰς κάθε συνάντησιν γεροντός τινος, νὰ σπκύνωνται, ὅταν φαίνηται, καὶ νὰ σιωπῶσιν, ὅταν λαλή. Τὸν ἀκούουσι μὲ σέβας εἰς τὰς συνελεύσεις τοῦ ἔθνους, καὶ εἰς τοὺς προδόμους τοῦ γυμνασίου· καὶ οὕτως, ὅσοι πολῖται ἐδούλευσαν τὴν πατρίδα των, ἀντὶ νὰ κατασαθῶσι ξένοι εἰς αὐτὴν περὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς των, γίνονται ἀξιοσέβαστοι, οἱ μὲν, ὡς ἔχοντες τὴν παρακαταθήκην τῆς πείρας, οἱ δὲ, ὡς ἐκείνα τὰ ὑπομνήματα, τῶν ὁποίων, κρίνεται ἔργον πίσεως, νὰ διατηρῶσι τὰ συντρίμματα. Ἄν θεωρήσῃτε ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἀφιερῶνουςι μέρας τοῦ χρόνου των εἰς τὸ κυνήγι, καὶ γενικὰς συνελεύσεις, ὅτι πανηγυρίζουσι μέγαν ἀριθμὸν ἑορτῶν, τῶν ὁποίων ἠλαμπρότης αὐξάνει διὰ τῆς συνδρομῆς τῆς ὀρχήσεως, καὶ μουσικῆς (2)· καὶ τελευταίου, ἂν θεωρήσῃ, ὅτι αἱ κοιναὶ ἡδοναὶ εἰς ἔθνος ὁλόκληρον, εἶναι διὰ παντὸς ζωηρότεραι ἀπὸ τὰς ἐνὸς ἐκάστου, ἀντὶ νὰ ἐλεινολογήσῃ τὴν τύχην τους, θέλει ἰδῆ, ὅτι ἔχουσιν ἀδιάκοπον διαδοχὴν εὐφροσύνων ὥρων, καὶ περιέργων θεαμάτων. Δύω ἀπὸ ἐκείνα τὰ θεάματα διήγειραν τὸν θαυμασμὸν τοῦ Πινδάρου. Ἐκεῖ, ἔλεγεν, εὐρίσκει κανεὶς τὴν ζέουσαν ἀνδρίαν τῶν νέων πολεμιστῶν, πάντοτε καταπραϋνομένην ἀπὸ τὴν ἐντελῆ τῶν γερόντων φρόνησιν, καὶ τοὺς

(1) Πλούτ. Λακ. ἐπιτῆδ. §. 237. Ἴουστ. γ. κεφ. γ. (2) Πλούτ. εἰς Λακ.

ἐκλάμπρους τῶν μουσῶν Φριάμβους, ἐξεφανωμένους ἀπὸ τὰς ὑπερβολὰς τῆς δημοσίου χαρᾶς (1).

§. γ'. Οἱ τάφοι τῶν, ὄντες ἀκαλλώπιστοι, καθὼς καὶ αἱ οἰκίαι τῶν, δὲν δείχνουσι μεταξὺ τῶν πολιτῶν κἀμμίαν διάκρισιν. Εἶναι συγχωρημένον νὰ τοὺς ἔχωσιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ προσέτι πλησίον τῶν ναῶν. Οἱ Φρῆνοι, καὶ οἱ κοπετοὶ δὲν συνοδεύουσι μῆτε τὰς κηδεῖας, μῆτε τὰς τελευταίας ὥρας τοῦ ἀποθνήσκοντος. Ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιάται δὲν ἐκπλήττονται μᾶλλον, ὅταν βλέπωσιν ὅτι ἀποθνήσκουσι, καθὼς δὲν ἐκπλήττονται, καὶ ὅταν ἦναι εἰς τὴν ζωὴν βεβαιωμένοι, ὅτι ὁ θάνατος διορίζει τὸ τέρμα τῆς ζωῆς τῶν, ὑπέικουσιν εἰς τοὺς ἔθρους τῆς φύσεως μὲ τὴν αὐτὴν ὑποταγὴν, μὲ τὴν ὁποίαν ὑποτάσσονται καὶ εἰς τὰς χρεῖας τῆς πολιτείας. Αἱ γυναῖκες τῶν εἶναι μεγαλόσωμοι, ἰσχυραὶ, ἀκμάζουσιν τῆς ὑγείας, καὶ σχεδὸν ὅλαι ὠραιόταται. Ἄλλ' αὐτὰ εἶναι κάλλη σοβαρὰ, καὶ αἰδέσιμα, καὶ εἰς μὲν τὸν Φειδίαν δύνανται νὰ θόσωσι, διὰ τὴν Ἀθηνᾶν του, πολλὰ πρωτότυπα, μόλις ὅμως μικράτινα, διὰ τὴν Ἀφροδίταν, εἰς τὸν Πραξιτέλν. Ἡ ἐνδυμασία τῶν συνίσταται εἰς ἓνα χιτῶνα, ἢ εἶδος ὑποχιτῶνος βραχίεος, καὶ εἰς ἄμφιον, κατερχόμενον μέχρι τῶν σφυρῶν. Αἱ παρθέναι, ὑποχρεωμέναι νὰ ἐξοδεύωσιν ὅλον τὸν καιρὸν τῆς ἡμέρας εἰς τὴν πάλην, δρόμον, πύδνημα, καὶ ἄλλας ἐπιπόχθους ἀσκήσεις, φέρουσι, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, ἔνδυμα ἑλαφρὸν, καὶ ἀχειριδῶτον, τὸ ὁποῖον ἐξαρτῶσιν ἀπὸ τοὺς ὄμους τῶν μὲ περόνας (2), καὶ ἡ ζώνη τῶν τὸ κρατεῖ σπικωμένον ὑπεράνω τῶν

(1) Ἐνθα βου. (2) Οὐδ' ἂν, εἰ βούλοισι τις.
 λαὶ γερύτων, καὶ νέων ἀν. Σώφρων γένοιτο Σπαρτιατῶν κέρη.
 δρῶν ἀρξείουσι αἰχμαί, Αἰ ξὺν νόισιν ἐξερημοῦσαι δόμους
 Καὶ χοροὶ καὶ μουσα, καὶ Γυμνασίαι μηροῖς, καὶ πέπλοις ἀκμῆσις,
 ὄγλαία. Δρόμους, παλαίστρας τ', οἶκ ἀνασχετοῦς ἱμοί,
 Πυθ. παρὰ Πλοῦ. εἰς Λυκ. Παινας ἔχουσι. Εὐρ. Ἀνθ. σί. 595.

γονότων (1). Πολλὰ δυσκολεύομαι νὰ ἀθωώσω αὐτὴν τὴν συ-
νήθειν ὅμως μέλλω νὰ ἀναφέρω τὰ αἴτια, καὶ τὰ ἀποτελέσ-
ματά της, κατὰ τὴν ἀπόκρισιν τινῶν Σπαρτιατῶν, εἰς τοὺς
ὁποίους ὡμολόγησα τὴν ἀπορίαν μου.

§. ιδ'. Ὁ Λυκούργος δὲν εἰδύνατο νὰ ὑποβάλλῃ τὰς παρ-
θένους εἰς τὰς αὐτὰς μὲ τοὺς ἄνδρας γυμνάσεις, χωρὶς νὰ ἀ-
πομακρύνῃ πᾶν ὅ,τι ἠμπόρει νὰ ἐναντιωθῆται εἰς τὰς σωμα-
τικὰς τῶν κινήσεις. Ἐξέσυρε βέβαια, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐ-
σκεπάσθη, ἀφ' οὗ διεφθάρη, καὶ τὰ ἐνδύματά του ἐπολλαπλα-
σιάζουσι ἀναλόγως μὲ τὰ ἐλαττώματά του· καὶ αἱ ὠραιότη-
τες, ὅσαι τὸν θέλειάζουσι, χάνουσι πάλλας τὰ ἐλαττήρια
τῶν, ὅσον περισσότερον φαίνονται, καὶ τελευταίου, αἱ θεω-
ρίαι μοκίνουσαι τὰς ἤδη μεμολυσμένας ψυχὰς. Ὁδηγούμενος
ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς σαχασμοὺς, ἐπεχειρήσθη νὰ συστήσῃ μὲ τοὺς
νόμους τοῦ τοιαύτου συμφωνίαν ἀρετῶν ἀνάμεσα εἰς τὰ δύο γέ-
νη, ὥστε ἡ τόλμη τοῦ ἐνὸς νὰ κατασέλληται, καὶ ἡ ἀδυναμία
τοῦ ἄλλου νὰ ἐνδυναμῶται. Ὅθεν ἄχι μόνον δὲν εὐχαριστήθη
νὰ ἐπιτάξῃ θανατηφόρον ποινὴν εἰς τὸν, ὅς τις ἤθελεν ἀτιμά-
σαι παρθένον, ἀλλ' ἐδυνείθει τὴν νεότητα τῆς Σπάρτης νὰ
ἐντρέπεται μόνον τὸ κακὸν (2). Ἡ αἰδώς, γυμνωθεῖσα ἀπὸ μέ-
ρος τῶν καλυμμάτων της, ἦτον εἰς πέρας καὶ ἀπὸ τὸ ἐν, καὶ ἀπὸ
τὸ ἄλλο μέρος, καὶ αἱ γυναῖκες τῆς Λακεδαιμόνος διακρίνονται
ἀπὸ τὰς ἄλλας μὲ τῶν ἡθῶν τὴν καθαρότητα. Πρὸς τούτοις
λέγω, ὅτι ὁ Λυκούργος εὔρεν εἰς τοῦτο συμμετόχους πολλοὺς

(1) Ὁ δὲ σχιζὸς χιτῶν, πέρνας κατὰ τοὺς ὤμους διήρτο· ἡ δὲ
πέρικη, κατὰ τὰ γόνα ἐκίπτετο. Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ ὁ τῶν παρθένων οὐ-
τω χιτωνίσκος, οὗ παραλύσαντες ἄχρι τινὸς τὰς πτέρυγας, ἐκ τῆς κά-
τω πιζῆς παρίφασον τοὺς μηρούς, καὶ διὰ τοῦτο Φαυρομηρέας ὠνόμαζον.
Πολυδ. ζ. κερ. ιγ'. Ἡσὺ. Δωριά. Εὐρύπ. Σοφ. Πλούτ. (2) Πλα. ἀηρ'
ε'. 452.

φιλοσόφους. Ὁ Πλάτων θέλει εἰς τὴν δημοκρατίαν νὰ ἐξα-
σκῶνται αἱ γυναῖκες πάσης ἡλικίας εἰς τὸ γυμνάσιον, ἔχουσαι
τὰς ἀρετὰς τῶν δι' ἐνδύματα.

§. ιε'. Σπαρτιάτις φαίνεται δημοσίᾳ μὲ πρόσωπον ἀ-
σκεπὲς ἕως οὗ νὰ ὑπανδρευθῆ. Μετὰ τὴν ὑπανδρείαν τῆς ὄμως,
ἐπειδὴ χρεωσθεῖ νὰ ἀρέσκη μόνον εἰς τὸν ἄνδρα τῆς (1), ἐξέρ-
χεται τῆς οἰκίας κεκαλυμμένη· καὶ ἐπειδὴ αὐτὴ χρεωσθεῖ νὰ
γνωρίζηται μόνον ἀπὸ ἑνα, δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς ἄλλους νὰ
ὀμιλῶσι περὶ αὐτῆς μὲ ἔπαινον (2). Ἀλλὰ τὸ σοβαρὸν ἐκεῖνο
κάλυμμα, καὶ ἡ αἰδεσίμη ἐκείνη σιωπὴ εἶναι μόνον ὑποτα-
γαί, ἀποδιδόμεναι εἰς τὴν σεμνοπρέπειαν. Εἰς κἀνὲν μέρος αἱ
γυναῖκες δὲν ζῶσι μὲ τόσῃ ἀλίγῃ παρατήρησιν, καὶ μὲ τόσῃ
πολλῇ ἐλευθερίᾳ, ὡς ἐδῶ (3). Εἰς κἀνὲν μέρος δὲν μεταχει-
ρίζονται ὀλιγώτερον ἐπὶ κακοῦ τὴν ἐλευθερίαν τους, ὡς εἰς τὴν
Σπάρτην. Ἡ ἰδέα μόνον τοῦ νὰ λείψῃ ἀπὸ τὸ πρὸς τὸν ἄνδρα
τῆς χρέος ἐφαίνετο εἰς αὐτὴν ἄλλοτε τόσον ξένον, καθὼς καὶ ἡ ἰδέα
τοῦ νὰ ἐπιτηδεύωνται τὴν ἐλαχίστην περιέργειαν εἰς τὸν καλ-
λωπισμὸν των (4). Ἄν καλὰ καὶ ἤδη δὲν ἔχωσι πλέον τὴν
αὐτὴν σωφροσύνην, μῆτε τὴν αὐτὴν κοσμιότητα, ὡς πρότερον,
μὲ ὅλον τοῦτο εἶναι πολλὰ περισσότερον προσηλωμένοι εἰς τὰ
χρήτων ἀπὸ τὰς ἄλλας γυναῖκας τῆς Ἑλλάδος. Ἐχουσι προ-
σῆτε χαρακτῆρα θαρράλεωτερον, καὶ ἤξεύρουσι ἐντέχνως νὰ τὸν
μεταχειρίζωνται, διὰ νὰ ἐξουσιάζωσι τοὺς ἄνδρας των, οἱ τινες
οἰκιοθελῶς ταῖς συμβουλευόνται τόσον περὶ τῶν ἰδίων ὑπο-
θέσεων, ὅσον καὶ περὶ τῶν τοῦ ἔθνους. Παρατηρήθη, ὅτι τὰ
φιλοπόλεμα ἔθνη εἶναι ἐπιρροεπῆ εἰς τὸν ἔρωτα, Ἡ ἔνωσις Ἀ-
ρεως καὶ Ἀφροδίτης φαίνεται, ὅτι μαρτυρεῖ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν,

(1) Πλούτ. ἀποφ. λακ. 231. (2) αὐτ. (3) Ἄριστ. πολιτ. β'. κεφ. 5.
Διον. Ἀλικαρ. ἀρχ. Ῥωμ. β'. κεφ. κδ'. (4) Πλούτ. εἰς Λακ. Ἡρακλ.
Πουτ. πολιτ. §. 2825.

καί τὸ παράδειγμα τῶν Λακεδαιμονίων νὰ τὸ βεβαιώτῃ εἶναι προσηφύεσται (1). Ξένη τις, ἔλεγε ποτὲ εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ βασιλέως Λεωνίδου. Εἶπαθε μόναι, αἴ τινες ἐξουσιάζετε τοὺς ἄνδρας σας. Βέβαια, Ἀπεκρίθη. Ἐπειδὴ μόναι ἡμεῖς ἐγεννήσαμεν ἄνδρας εἰς τὸν κόσμον (2). Αἱ γυναῖκαι αὐταὶ ψυχὰς ἔδωκαν πρὸ χρόνων τινῶν τοιοῦτο παράδειγμα, τὸ ὁποῖον ἐξέπασεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Βλέπουσαι τοῦ Ἐπαμινώνδα τὸ στρατεύμα, ἐπλήρωσαν τὴν πόλιν ἀπὸ φρίκης, καὶ σύγχυσιν (3). Ἄρα ὁ χαρακτήρ αὐτῶν ἀρχίζει νὰ μεταβάλληται, καθὼς αἱ ἀρεταίων; Ἄρα εἶναι καμμία εἰμασμένη διὰ τὴν ἀνδρίαν, καὶ μία σιγμὴ ἀνανδρίας δύναται νὰ κλονήσῃ τόσα σημεῖα μεγαλειότητος, καὶ ὑψηλῶν φρονημάτων, τὰ ὁποῖα ἀείποτε τὰς ἐλάμπρουν, καὶ καθ' ἑκάστην ἀπὸ αὐτὰς ἐξαλείπονται;

§. ις. Ἐχουσιν ἰδέαν ὑψηλὴν τῆς τιμῆς, καὶ ἐλευθερίας, καὶ ἐνίστη τὴν ἐκτείνουσι τόσον μακρὰν, ὥστε τότε δὲν ἤξεύρει κανεὶς ποῖον ἄνομα νὰ δώσῃ εἰς τὸ αἴσθημα, ὅπου τὰς ἐμψυχώνει. Μία ἐξ αὐτῶν ἔγραφεν εἰς τὸν υἱὸν τῆς, ὅς τις ἐσώθη ἀπὸ τὴν μόχνην, ἠλειποτακτῶν. Κακαὶ φῆμαι περὶ σοῦ ἀγγέλλονται, παύσαι ητας, ἢ παύσαι τοῦ ζῆν (4). Εἰς παρομοίαν περίεσται, μία Ἀθηναία ἔγραφεν εἰς τὸν ἐδικόν τῆς. Σοὶ εὐχαρισῶ, ὅτι ἐσώθης ὑπὲρ ἐμοῦ (5). Οἱ ἴδιοι προσέτε, οἵτινες ἤθελον δώσει συγγνώμην εἰς τὴν δευτέραν, ἀναμφιβόλως δὲν ἤθελον ἐμποδισθῆ, θαυμάζοντες τὴν πρώτην· καὶ ἐπίσης ἤθελον θαυμάζει καὶ διὰ τὴν ἀπόκρισιν τῆς Ἀργιλεωνίδας, μητρὸς τοῦ διασήμου Βρασιίδα. Οἱ Θράκες, διηγαθόμενοι εἰς αὐτὴν τὸν ἔνδοξον τοῦ υἱοῦ τῆς θάνατον, ἐπρόσθεσαν, ὅτι ποτὲ ἡ Λακεδαίμων χθὲν παρήγαγε τόσον μέγαν στρατηγόν. Ξένοι, τοῖς εἶπεν, ὁ

(1) Ἄρισ. αὐτ. Πλούτ. εἰς Ἀγιδ. §. 79η. (2) Μόναι τῶν ἀνδρῶν ἀρχεσθε ἡμεῖς αἱ Λάκαιαι. Μόναι γάρ, ὅτι ἡ Γοργῶ, τίκομεν ἄνδρας. Πλούτ. εἰς Λυκ. (3) Ἄρισ. αὐτ. (4) Πλούτ. Λακ. ἐπισηδ. §. 241. (5) Στοβ. λόγ. ρς. §. 577.

ἡ υἱός μου ἦτον γενναῖος ἀνὴρ, ὅμως μάθτε, ὅτι ἡ Σπάρτη ἔχει πολλοὺς πολίτας ἀσυγκρίτως ἐκείνου βελτίονας (1). Ἐνταῦθα ἡ φύσις ὑπέκυψε, χωρὶς νὰ καταπνιγῆ, καὶ εἰς τοῦτο συνίσταται ἡ ἀληθὴς γενναιότης· διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἔφοροι δεῖταξαν τιμὰς διασήμους εἰς αὐτὴν τὴν γυναῖκα (2). Ὅμως ποῖος ἤθελε δυνηθῆ νὰ ἀκούσῃ, χωρὶς νὰ φρίξῃ, μητέρα, εἰς τὴν ὁποίαν εἶπον, ὁ υἱός σου πρὸ ὀλίγου ἐθανατώθη, χωρὶς νὰ ἀφήσῃ τὴν τάξιν του· καὶ ἐκείνη ἐν ταύτῳ ἀπεκρίθη, ἄς τὸν ἔθαπτον, καὶ ἄς ἔβαλλον τὸν ἀδελφόν του εἰς τὴν τάξιν του (3). Καὶ ἐκείνην τὴν ἀλλήν, ἣτις ἀνέμενεν εἰς τὸ προἄσειον τὴν περὶ τῆς μάχης εἰδήσιν; Φθάσει ὁ ταχυδρόμος, τὸν ἐρωτᾷ. Τὰ πέντε παιδιὰ σου ἐθανατώθησαν· — Δὲν σὲ ἐρωτῶ διὰ τοῦτο. Ἡ πατρίς μου ἔχει τί νὰ φοβῆται; — Θριαμβεύει. — Πολλὰ καλὰ! Μὲ εὐχαρίστησιν ὑποφέρω καὶ ἐγὼ τῶν παιδῶν μου τὸν θάνατον (4). Τίς ἐτι ἤθελε δυνηθῆ νὰ ἰθῆ χωρὶς φρίκην ἐκείνας τὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι δίδουσι τὸν θάνατον εἰς τοὺς υἱούς των, κατακρινθέντας εἰς δεξιάν (5); Καὶ ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι τρέχουσιν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ζητοῦσι νὰ δειχθῆ εἰς αὐτὰς τὸ πτώμα τοῦ μόνου υἱοῦ των, περιεργάζονται μὲ ἀνήσυχον ὄμμα τὰς, ὅσας ἐδέχθη, πληγὰς, ἀριθμοῦσιν, ὅσαι δύνανται νὰ τιμῶσιν, ἢ νὰ ἀτιμᾶσιν τὴν κηδεῖαν του, καὶ, μετὰ τὸν φρικώδη τοῦτον ἀριθμὸν, βαδίζουσι μὲ ἀλαζονείαν ἐμπροσθεν τῆς παρατάξεως τῆς κηδεῖας, ἢ κατακλείονται εἰς τὰς οἰκίας των, διὰ νὰ κρύπτωσι τὰ δάκρυα, καὶ τὴν ἐντροπῆν των (6);

(1) Μὲ λέγετε, εἶπεν, ὦ ξένοι, καλὸς μὲν γὰρ ἂν ἦν κατὰ θεὸν Βρασιδαί, πολλοῖς δὲ ἀνδράσιν Λακεδαιμόνων ἔχει τήνου κέρρονας. Πλουτ. εἰς Λακ. (2) Διοδ. ἱστ. β. 122. (3) Πλουτ. αὐτ. (4) αὐτ. (5) αὐτ. Ἀνθολ. α. κερ ε. β. 5 (6) Λιλ. ποικ. ἱστ. β. κερ. κα. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον, καὶ ἄλλα σχεδὸν παρόμοια φαίνονται μεταγενέστερα τῶν Χρῆτων,

§. ιζ'. Αὐταὶ αἱ ὑπερβολαὶ, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα, αἱ παρεκτροπαὶ τῆς ἀλαθείας τῆς τιμῆς, ὑπερβαίνουναι τόσον πολλὰ τὴν ἀληθῆ τῆς ψυχῆς μεγαλειότητα, ἥτις χαρακτηρίζει τὸν ἄνθρωπον, ὥστε, οἱ πλείον παραδεδομένοι εἰς τὸν φαντασμὸν τῆς δόξης Σπαρτιάται, ποτὲ ἀπὸ αὐτὰς δὲν ἔγιναν μέτοχοι. Καὶ ὁ λόγος εἶναι οὗτος. Ὁ ἔρωσ τῆς πατρίδος εἰς μὲν τοὺς ἄνδρας εἶναι ἀρετὴ, ἥτις ἐργάζεται ὑψηλὰ ἀποτελέσματα, εἰς δὲ τὰς γυναῖκας τὸ εἶναι πάθος, τὸ ὁποῖον κατακρημνίζεται εἰς ἔργα παράδοξα. Ἐπειδὴ τὸ κάλλος, ὁ σολισμὸς, τὸ λαμπρὸν γένος, καὶ αἱ εὐαρεσῆσεις τοῦ πνεύματος εἰς τὴν Σπάρτην δὲν ἦσαν τόσον ἐντιμα, διὰ νὰ συσῆσωσιν εὐδοκίμασεις μεταξὺ τῶν γυναικῶν, αὐταὶ ἐβιάσθησαν νὰ θεμελιώσωσι τὴν ὑπεροχὴν τῶν εἰς τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἀνδρίαν τῶν παιδίων αὐτῶν, καὶ, ἐν ὅσῳ αὐτὰ ζῶσι, τρέφονται μὲ τὰς διδομένας εἰς αὐτὰς ἐλπίδας, ἀφ' οὗ δὲ ἀποθάνωσι, κληρονομοῦσι τὴν, οἶαν δῆποτε ἀπέκτησαν, διασημότητα. Αὕτη ἡ ὀλεθρία κληρονομία τὰς ἀποκαθίστα θνητώδεις, καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀφοσίωσις τῶν εἶναι ἐνίοτε συνωδευμένη μὲ ὄλας τὰς μανίας τῆς ἀλαζονείας, καὶ ματαιότητος· αὐτὴν τὴν μεγαλειότητα τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν δεικνύουσιν εἰσέτι ἐκ διαλειμμάτων, θέλουσι διαδεχθῆ ἐντὸς ὀλίγου, χωρὶς νὰ τὴν ἀνατρέψωσιν ἐξ ὀλοκλήρου, φρονήματα χαμερπῆ· καὶ ἡ ζωῆτων μέλλει νὰ κατασθῆ εἰς τὸ ἐξῆς κρᾶμα σμικροπρεπείας, καὶ μεγαλειότητος, βαρβαρότητος, καὶ ἡδονῆς. Ἦδη πολλαὶ ἐξ αὐτῶν σύρονται ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ τὴν λαμπρότητα, καὶ ἀπὸ τῶν ἡδονῶν τὰ θελήγτρα (1). Οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες διέβαλλον μεγαλοφύωνος τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν ἄφησαν εἰς τὰς γυναῖκας τῆς Σπάρ-

εν οἷς οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου ἐφυλάττετο μὲ ἀσφρηστία. Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ κῆρποιος ψευδοπροσώπου ἐκυρίευσεν τὰς γυναῖκας, καὶ παῖδας τῆς Σπάρτης. (1) Ἄριστ. πολιτ. β'. κεφ. 5.

της, θριαμβεύουσι, βλέποντές την παρεκτραπέυσαν εἰς ἀνάιδειαν (1). Οἱ Ἰῆτοι φιλόσοφοι ἐγκαλοῦσι τὸν Λυκούργον, ὅτι ἠσχολήθη μόνον εἰς τὴν παιδαγωγίαν τῶν ἀνδρῶν (2).

§. ιβ'. Θέλουμεν ἐξετάσει αὐτὰς τὰς κατηγορίας, ἂν ἦναι ἀληθεῖς, εἰς ἄλλα κεφάλαιον, ἀνερχόμενοι ἐν ταύτῳ εἰς τὰς αἰτίας τῆς εἰς τὰ ἦδη τῶν Σπαρτιατῶν ἐκπτώσεως (3). Ἐπειδὴ πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, ὅτι δὲν εἶναι πλέον, ὅ,τι ἦσαν πρὸ ἐνὸς αἰῶνος. Οἱ μὲν ἀλαζονεύονται ἐλευθέρως διὰ τὰ πλούτη των, οἱ δὲ τρέχουσι ὀπίσω τῶν ἀξιωματίων, τῶν ὁποίων, οἱ πατέρες των εὐχαρισσοῦντο μόνον, ὅτι ἦσαν ἄξιοι (4). Πρὸ ὀλίγου ἐφανερώθη καὶ μία πόρνη εἰς τὰ περίεξ τῆς Σπάρτης (5)· καὶ τὸ οὐχ ἦττον ἐπικίνδυνον, ἡ ἀδελφὴ τοῦ βασιλέως Ἀγνατιάου Κυνίακα ἔσειλε πρὸ μικροῦ εἰς τὴν ὀλυμπίαν ἀρμα τετράωρον, διὰ νὰ ἀγωνισθῆ περὶ τοῦ βραβείου τοῦ δρόμου. Ποιηταὶ ἐπανηγύρισαν τὸν θρίαμβόν της, καὶ ἡ πολιτεία ἤγειρεν εἰς τιμὴν της ὑπόμνημα (6). Μὲ ὅλον τοῦτο καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐκπτώσιν τῆς ἀξίας των, διατηροῦσιν ἔτι λείψανά τινα τῆς ἀρχαίας των μεγαλειότητος. Εἶναι ἀδύνατον νὰ τοὺς ἴδῃς, ὅ,τι προστρέχουσι εἰς ὑποκρίσεις, οὐτιδανδότητας, καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους τοὺς σμικροπρεπεῖς τρόπους, οἱ τινες ἀχρειοῦσι τὰς ψυχὰς. Εἶναι ἀκόρετοι ἄνευ φιλαργυρίας, καὶ φιλότιμοι ἄνευ θαλιοτήτων. Οἱ ἰσχυρότεροι πολῖται ἔχουσι τόσον εὐτροπήν, ὥστε κρύπτουσι ἀπὸ τὰς ὄψεις τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀσωτίαν τοῦ πολιτεύματός των (7), καὶ φοβοῦνται, ὡσὰν οἱ λειποτάκται, τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους παρέβησαν, καὶ θρηνοῦσι τὰς ἀρετὰς, τὰς ὁποίας ἀπέβαλον. Εἶδον, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον,

(1) Πλά. περὶ νό. α'. §. 637. (2) αὐτ. §. 781. ν'. 806. Ἄρισ. κντ. (3) ὅρα κερ. κα'. (4) Ξεν. Λακ. πολιτ. §. 68g. (5) ὁ αὐτ. ἱσ. Ἐλ. γ. §. 495. (6) Πλούτ. ἀποφθ. Λακ. §. 212. Πανσα. γ. κερ. η'. (7) Ἄρισ. πολιτ. δ. κερ. ζ'.

καὶ Σπαρτιάτας, τοὺς ὁποίους ἡ μεγαλοφυχία ἐπροσκάλει νὰ ὑψώνωνται μέχρις ἐκείνων. Ἐκρατοῦντο εἰς τὸ ὕψος των ἄνευ βίας, καὶ ἄνευ φιλαυτίας, χωρὶς νὰ ἔρπωσιν ἐπὶ τῆς γῆς μήτε διὰ τὴν λαμπρότητα τῶν ἀξιών, μήτε διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν ἀμοιβῶν. Δὲν πρέπει νὰ ζητῆς ἀπὸ αὐτοὺς κἀμμίαν ποταπότητα· δὲν φοβοῦνται μήτε τὴν ἔνδειαν, μήτε τὸν θάνατον. Κατὰ τὴν τελευταίαν μου εἰς Λακεδαίμονα περιήγησιν, συνωμίλουν μὲ τὸν πάμπτωχον Τάληκρον, καὶ Δαμίνδαν, ὅς τις εἶχεν ἱκανὰ τυχεῖα ἀγαθὰ, τότε ἔτυχε νὰ ἔλθῃ καὶ ἕνας ἀπὸ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους μισθώνει ὁ Φίλιππος, ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, διὰ νὰ τῷ ἀγοράζωσι συμπατριασός. Αὐτὸς εἶπεν εἰς τὸν πρῶτον, ποῖα ἀγαθὰ ἔχεις; — Τὴν ἔνδειαν ἀπεκρίθη ὁ Τάληκρος, ἐπιστρέφων εἰς αὐτὸν τὰ νοῦτα (1). Ἐφοβήρισε τὸν δευτέρου μὲ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Φιλίππου. Οὐτιδανὲ ἀνδρωπε! ἀπεκρίθη ὁ Δαμίνδας, καὶ τί δύναται νὰ κάμῃ ὁ βασιλεὺς σου ἀνθρώπου, οἵτινες καταφρονοῦσι τὸν θάνατον (2); Σχεπτόμενος κατ' ἰδίαν ἐκείνην τὴν κρᾶσιν τῶν ἀρτιγενῶν ἐλαττωμάτων, καὶ τῶν ἀρχαίων ἀρετῶν, ἐνόμιζον, ὅτι εὐρισκόμην εἰς κᾶπποιον θάσος, τὸ ὁποῖον ἡ φωτιά διεφθειρεν· ἔβλεπον εἰς αὐτὸ δένδρα, ὅτι κατεσάθησαν τέφρα, ἄλλα, ὅτι διεφθάρησαν ἐξ ἡμισείας, καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα, μὴ δοκιμάσαντα κἀμμίαν πληγὴν, ὑψωνον τὰς κεφαλὰς των μὲ ἀλαζονείαν ἕως εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

(1) Πλούτ. ἀποφ. λακ. § 232. (2) ὁ αὐτ. αὐτ. §. 219.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Μ Θ ΄.

Περὶ τῆς Θρησκείας, καὶ τῶν ἑορτῶν τῶν
Σπαρτιατῶν.

§. α΄. **Τ**ὰ ὑποκείμενα τῆς δημοσίου λατρείας ἐμπνέουσιν εἰς τὴν Σπάρτην μόνον σέβας βαθύ, καὶ σιωπὴν ἐντελῆ. Δὲν συγχωροῦνται, ὡς πρὸς αὐτὰ, μήτε λογοτριβαί, μήτε ἀμφιβολίαι. Λάτρευε τοὺς Θεοὺς· Τίμα τοὺς ἥρωας. Ἰδοὺ τὸ μόνον δόγμα τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀπὸ δὲ τοὺς ἥρωας, εἰς τοὺς ὁποίους ἤγειραν ναοὺς, θυσιαστήρια, ἢ ἀγάλματα, διακρίνονται Ἑρακλῆς, Κῆσωρ, Πολυδεύκης, Ἀχιλλεύς, Ὀδυσσεύς, Λυκούργος, καὶ οἱ λ. Ὅμως καθεὶς, ὅς τις δὲν ἤξεύρει τὰς διαφοροὺς παραδόσεις τῶν ἔθνῶν, ἐπεται νὰ θαυμάζη, ὅταν ἰδῇ τὴν Ἑλένην, ὅτι μετέχει μὲ τὸν Μενέλαον ἀπὸ τιμᾶς σχεδὸν θείας (1), καὶ τὸ ἀγαλμα τῆς Κλυταιμνήστρας, ὅτι εἶναι τεθειμένον παρὰ τὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος (2). Οἱ Σπαρτιάται εἶναι πολλὰ εὐκόλοπισοι. Ἔνας ἀπὸ αὐτοὺς ἐφαντάσθη, ὅτι ἔβλεπε τὴν νύκτα φάντασμα περί τινα τάξον περιπλανώμενον, τὸ κατεδίωκεν, ἐπιστάων κατ' αὐτοῦ τὴν λόγχην, καὶ φωνάζων, ὅ,τι καὶ ἂν μεταχειρισθῆς, θέλεις δοκιμάσει καὶ δευτέρου τὸν θάνατον (3). Δὲν εἶναι οἱ ἱερεῖς, οἳ τινες ἰσχυροποιοῦσι τὴν θεισθαμιονίαν, ἀλλ' οἱ ἔφοροι, οἳ ὁποῖοι διανυκτερεύουσιν ἐνίστε εἰς τὸν ναὸν τῆς Πασιφάης, καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν δημοσιεύουσι τὰ ἐνύπνια τῶν, ὡς ἀληθείας (4). Ὁ Λυκούργος, ὅς τις δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐκτείνῃ τὴν ἐξουσίαν του εἰς τὰς ἀόξας τῆς πίσεως, ἐσῆκωσε καὶ τὰς, ὅσας ἐπροξέουον, κα-

(1) Ἡρ. γ'. §. 61. Ἰσοκ. Ἑλέ. ἐγκώ. §. 144. Παισα. γ'. κεφ. α΄.

(2) αὐτ. (3) Πλουτ. ἀπορ. Λακ. αὐτ. (4) ὁ αὐτ. εἰς Ἀγῶ. §. 807.

ταχρήσεις. Πανταχοῦ ἄλλοῦ πρέπει νὰ παρίστανται εἰς τοὺς Θεοὺς μὲ θύματα χωρὶς κηλίδας, καίποτε μὲ ἐπιφάνειαν μεγαλοπρεπείας· εἰς τὴν Σπάρτην, μὲ προσφορὰς ὀλίγης τιμῆς καὶ μὲ ἀνήκουσαν εἰς τοὺς ἰκέτας κοσμιότητα (1). Ἀλλαχοῦ ἐνοχλοῦσι τοὺς Θεοὺς μὲ ἀδιακρίτους, καὶ διεξοδικὰς δεήσεις εἰς τὴν Σπάρτην τοὺς ζητοῦσι τὴν χάριν μόνον νὰ ἐργάζωνται ἔργα ἀξιόλογα, ἀφ' οὗ ἔπραξαν ἀγαθὰ (2), καὶ αὐτὰ ἡ συνειδησμένη δεήσις συμπληροῦται μὲ αὐτὰς τὰς λέξεις, τῶν ὁποίων αἱ ἐμβριθεῖς ψυχαὶ δύνανται νὰ αἰσθανθῶσι τὴν βαδύτητα. Δὸς ἡμῖν δύναμιν νὰ ὑποφέρωμεν τὴν ἀδικίαν (3). Ἡ θεὰ τῶν νεκρῶν δὲν ταράττει παρ' αὐτοῖς τὰς ὄψεις, καθὼς παρὰ τοῖς ἐγγύς ἔθνεσι. Τὸ πένθος διαρκεῖ ἐνταῦθα ἑνδεκα ἡμέρας (4). "Αὐ ἡ θλίψις ἦναι ἀληθὴς, δὲν πρέπει νὰ προσδιορίζωσιν εἰς αὐτὴν χρόνον, εἰδὲ καὶ εἶναι ψευδὴς, διὰ τὴν νὰ παρεκτείνωσι τὴν ὑπόκρισίν της;

§. β'. Ἐντεῦθεν εἶναι παρεπόμενον νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ λατρεία τῶν Λακεδαιμονίων, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, καὶ ἦναι μεμιασμένη ἀπὸ σφάλματα, καὶ προλήψεις, εἶναι ὁμως τοῦλάχιστον πλήρης ἀπὸ λόγου, καὶ γνώσεως εἰς τὴν πράξιν. Οἱ Ἀθηναῖοι, παριστῶντες τὴν Νίκην ἄπτερον (5), ἐνόμιζον, ὅτι θέλουσι τὴν σερεῶσαι παρ' αὐτοῖς· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, οἱ Σπαρτιάται παρίστων ἐνίοτε τὸν Ἄρην, καὶ τὴν Ἀφροδίτην, καταβεβαρυμένους μὲ ἀλύσεις (6). Τὸ φιλοπόλεμον τοῦτο ἔθνος ἔδωκεν ὅπλα εἰς τὴν Ἀφροδίτην, καὶ ἔθηκε λόγῃν εἰς τὰς χεῖρας ὄλων τῶν Θεῶν, καὶ Θεῶν (7). Ἔσπεε τὸ ἄγαλμα τοῦ θανάτου πλησίον εἰς τὸ τοῦ Ἰππου, διὰ νὰ συνειθίσῃ νὰ τοὺς βλέπῃ μὲ τὸ αὐτὸ ὄμμα (8). Καθεῖρωσε ναῦν

(1) Ὁ αὐτ. εἰς Λυκ. (2) Πλάτ. εἰς Ἀλκιβ. §. 148. (3) Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. §. 239. (4) Ὁ αὐτ. εἰς Λυκ. (5) Πανσα. α'. κη. κδ. (6) Ὁ αὐτ. γ. κη. κ'. (7) Πλούτ. ἀποφ. καὶ ἐπιτ. Λακ. (8) Πανσα. γ'. κη. κη.

εἰς τὰς Μούσας· ἐπειδὴ τρέχει εἰς τὰς μάχας μὲ τοὺς μελωδικούς ἤχους τοῦ αὐλοῦ, ἢ τῆς λύρας (1), ἄλλον τινὰ εἰς τὸν Ποσειδῶνα, ὅς τις ταραττεῖ τὴν γῆν· ἐπειδὴ κατοικεῖ τόπον ὑποκειμένον εἰς συνεχεῖς σεισμούς (2)· καὶ ἄλλον, εἰς τὸν Φόβον· ἐπειδὴ εἶναι φόβοι σωτηριώδεις, καθὼς ὁ τῶν νόμων (3). Μέγας ἀριθμὸς ἑορτῶν πληροὶ τὰς εὐκαιρίας των. Ἐβλεπον εἰς τὰς περισσοτέρας τρεῖς χοροὺς βαδίζοντας εὐτάκτως, καὶ πληροῦντας τὸν ἀέρα ἀπὸ τὰ ἄσματά των. Τὸ μὲν ἄσμα τῶν γερόντων ἐπρόφερον αὐτὰς τὰς λέξεις.

Κ' ἡμεῖς ἡμεν τολμηροί,

Νέοι ὄντες, κ' ἰσχυροί.

Τὸ δὲ τῶν τελείων ἀνδρῶν ἀπεκρίνετα.

• Τῷ ὁ χρόνος εἰς ἡμᾶς,

Καὶ αἱ πείραι εἰς ἀχμάς.

Τὸ δὲ τῶν παιδῶν ἐξηκολούθει.

Ἐρχετ' ὦρα κ' εἰς ἡμᾶς,

Νὰ δειχθῶμεν ἅ τὰς ἀχμάς (4).

§. γ'. Εἶδον εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Βάκχου γυναῖκας ἑνδεκά, ὅτι ἠγωνίζοντο διὰ τὸ βραβεῖον τοῦ δρόμου (5). Ἠκολούθησα τὰς παρθένους τῆς Σπάρτης, ὅταν ἀνάμεσα εἰς τὰς ὑπερβολὰς τῆς κοινῆς χαρᾶς, καθήμεναι ἐπ' ὀχημάτων (6), ἤλαυνον εἰς τὴν κόμπην τῆς Θεράπνης, διὰ νὰ προσφέρωσι τὰς προσφοράς των εἰς τὸν τάφον τοῦ Μενελάου καὶ τῆς Ἑλένης (7). Κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ ἐπονάμασθίν-

(1) Αὐτ. κερ. ιγ'. (2) Ήν. Ἑλλ. ἰσο. σ'. §. 608. Στρατ. κ'. §. 367. Παισα. αὐτ. κερ. κ'. Βυζάνθ. εἰς Ἰλ. β'. §. 294. (3) Πλούτ. εἰς Ἀγιδ. §. 808. (4) Πλούτ. εἰς Λυκ.

Γέ. Ἄμεις ποτ' ἡμεν ἄλκιμοι νεανίαί,

Παί. Ἄμεις δὲ γ' ἐσόμεθα πολλὰ κάρρονες.

Νεα. Ἄμεις δὲ γ' εἰμὲν, αἱ δὲ λῆς ἀγιάσθεο.

(5) Παισα. αὐτ. κερ. ιγ'. (6) Πλούτ. εἰς Ἀγιδ. §. 606. Ἡσυχ. εἰς Πάναθ. (7) Ἰσοκ. Ἑλλ. ἔγλ. §. 144. Παισα. αὐτ. κερ. ιδ'.

τος Κιαρνείου, αἱ ὁποῖαι ἐπανέρχονται κατ' ἔτος περί τὰ τέλη τοῦ Σέρου (1), καὶ διαρκοῦσιν ἐννέα ἡμέρας (2), παριστάμην εἰς τὸν συγκροτούμενον ἀγῶνα μεταξύ τῶν κιθαρωδῶν (3). Εἶδον, ὅτι ἔσπασαν περὶ τὴν πόλιν ἐννέα καλύβας εἰς σχῆμα σκηνῶν. Καθ' ἑκάστην νέοι συνδαιτυμόνες ὀγδοήκοντα καὶ εἰς, ἀνὰ ἐννέα εἰς κἀθε σκηνὴν, ἤρχοντο νὰ γευματίσωσιν εἰς αὐτάς. Ἀξιωματικοί, ἐκλελεγμένοι διὰ κλήρου διεφύλαττον τὴν εὐταξίαν (4), καὶ κἀθε τι ἐγένετο διὰ τῆς φωνῆς τοῦ δημοσίου κήρυκος (5). Τῇ ἀληθείᾳ ἦτον εἰκὼν στρατοπέδου, χωρὶς νὰ ἦναι οἱ στρατιῶται διατεθειμένοι εἰς πόλεμον. Δι' ὅ,τι κἀνὲν δὲν δύναται νὰ διακόψῃ ἐκείνας τὰς ἐορτάς, καὶ, ὅσον κἀν ἦναι ἐπικείμενος ὁ κίνδυνος, προσμένουσι νὰ τελειώσωσι, διὰ νὰ βάλωσιν εἰς ἐκστρατείαν τὸ κράτευμα (6). Τὸ αὐτὸ σέβας περιχθαεῖ τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς τὴν πατρίδα των ἐπὶ τῶν ἐορτῶν τοῦ Ἰακίνθου (7), αἱ ὁποῖαι πανηγυρίζονται τὴν ἀνοιξιν (8), μάλιστα ἀπὸ τοὺς πολίτας τῶν Ἀμυκλῶν (9). Λέγουσιν, ὅτι ὁ Ἰακίνθος, υἱὸς βασιλέως τῆς Λακεδαιμόνος, ἠγαπήθη περιπαθῶς ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ ὁ Ζεφύρος, φθονῶν τὴν ὠραιότητά του, διεύθυνε κατ' ἐκείνου τὸν δίσκον, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀπόλλων ἔρριψε, καὶ τοῦ ἐσέκλωσε τὴν ζωὴν, ὁ Ἀπόλλων εἰς τὴν Θλέψιν τοῦ δὲν ἦυρεν ἄλλην παρηγορίαν, εἰ μὴ, νὰ μεταμορφώσῃ τὸν νέον βασιλεῖδην εἰς ἄνθος, τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ὄνομά του (10). Τότε ἐδιδωρίσθησαν ἀγῶνες, αἱ ὁποῖαι ἀνανεοῦνται κατ' ἔτος (11). Ἡ πρώτη, καὶ τρίτη ἡμέρα παρεστῶσι τὴν

(1) Fréret. mem. de l'acad. des bell. lett. t. 18. hist. p. 133.

(2) Δημήτρ. παρ' Ἀθην. §. 141. (3) Ἑλλάς. παρ' Ἀθην. ἰδ. κερ. δ'. Πλάτ. Λακ. ἐπιτ. (4) Ἡσυχ. εἰς Κιαρνατ. (5) Δημητ. παρ' Ἀθην. αὐτ. (6) Πρ. ζ. §. 206. Θουκ. ε'. κερ. 95'. (7) Ἡρ. 2. §. 6. καὶ 11. (8) Corssin. fast. att. p. 452. (9) Ξεν. Ἑλ. ἰς. δ'. §. 528. Στρατ. 5'. §. 278. (10) Ὀβιδ. μεταμορφ. ε. Μυ. 5. Πανσα. γ'. κερ. α'. (11) Ὀβιδ. αὐτ.

εικόνα τῆς Θλίψεως, καὶ τοῦ πένθους· ἡ δευτέρα εἶναι ἡμέρα εὐφρόσυνος. Ὅλη ἡ Λακεδαιμόνων εἶναι ἔκδοτος εἰς χαρὰν ἄμετρον, καὶ ἐκείνη ἡ ἡμέρα εἶναι ἐλευθέρα. Ἐπειδὴ οἱ δοῦλοι συντροφώουσιν εἰς τὴν αὐτὴν τράπεζαν μετὰ τοὺς δεσπότας των⁽¹⁾.

§. δ'. Πανταχόθεν φαίνονται χοροὶ νεανιῶν, ἐνδεδυμένων μετὰ ἀπλοῦν χιτῶνα. Ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἄλλοι μὲν παίζουσι τὴν λύραν, ἢ εὐφρημοῦσι τὸν Ἰακίνθον μετὰ ἀρχαῖα ἄσματα συμφώνως μετὰ τὸν αὐλόν· ἄλλοι δὲ ὀρχοῦνται, καὶ τινες ἔφιπποι προσπαθοῦσι νὰ κάμωσιν ἐπίδειξιν τῆς ἐμπειρίας των εἰς τὸν ὁρισμένον διὰ τοὺς θεατὰς τόπον. Μετὰ αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ πάνδημος λιτανεῖα προχωρεῖ πρὸς τὰς Ἀμύκλας, ὁδηγούμενη ἀπὸ ἀρχηγόν, καλούμενου Θεωρόν, ὃς τις μέλλει νὰ προσφέρει τὰς εὐχὰς τοῦ ἔθνους εἰς τὸν ναόν τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἀφ' οὗ φθάσῃ, τελειώνουσιν ὅλας τὰς παρασκευὰς εἰς θυσίαν μεγαλοπρεπῆ, καὶ ἀρχίζουσι νὰ ἐκχέωσιν, εἰς εἶδος σπονδῶν, οἶνον καὶ γάλα εἰς τὰ περίξ τοῦ θυσιαστηρίου, ὅπου εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ ἀγάλματος. Τὸ θυσιαστήριον τοῦτο εἶναι ὁ τάφος τοῦ Ἰακίνθου⁽²⁾. Πέριξ εἰς αὐτὸ διατάττονται εἴκοσι, ἢ εἴκοσι πέντε νεανίαι, καὶ ἄλλαι τόσαι νεάνιδες, ψάλλοντες θυμασίας ἀρμονίας, ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν ἀρχηγῶν τῆς Λακεδαιμόνος. Ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν, καθὼς καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἡ διοίκησις μετέχει ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς τελετῆς⁽³⁾. Οἱ βασιλεῖς, καὶ τὰ παιδιὰ των, κρίνουσιν, ὡς χρέος, νὰ παρήνσιάζωνται εἰς αὐτάς· Ἐφάνη, κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους, ὁ Ἀγασίλαος, μετὰ τόσας λαμπρὰς νίκας, τεθειμένος εἰς τὴν σκηνάν, ἥτις ἐσημειώθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ προέδρου τοῦ χοροῦ, καὶ ἀναμεμιγμένος μετὰ τοὺς ἀπλοῦς πολίτας, ἔφαλλε μετὰ αὐτοὺς τὸν ὕμνον τοῦ Ἀπόλλωνος, εἰς τὰς ἐορτὰς τοῦ

(1) Πολυχρ. παρ' Ἀθην. δ'. κρ. ζ'. (2) Πανσα. γ'. κρ. ιδ'. (3) ὄρα τὴν σημ.

Γακίνθου (1). Ἡ παιδαγωγία τῶν Σπαρτιατῶν εἶναι τοιαύτη, ὥστε καὶ αἱ ἡδοναί των συνοδεύονται πάντοτε μὲ κῆπποιαν σεμνοπρέπειαν. Εἰς τὰς ἐορτὰς ἔτι τοῦ Βάκχου, εἴτε εἰς τὴν πόλιν, εἴτε εἰς τὴν ἐξοχὴν, κἀνεὶς δὲν τολμᾷ νὰ ἀφαιτήσῃ τὸν νόμον, ὅς τις ἐμποδίζει τὴν ἄμετρον χρῆσιν τοῦ οἴνου (2).

Κ Ε Φ Α Λ Λ Ι Ο Ν Ν'.

Περὶ τῆς πολεμικῆς δουλεύσεως παρὰ Σπαρτιάταις.

§. α'. **Ο**ἱ Σπαρτιάται εἶναι χρεῶσαι νὰ ἀκολουθῶσι τὴν πολεμικὴν δουλεύσειν ἀπὸ εἴκοσι ἔτη μέχρι τῶν ἐξήκοντα, Ἄφ' οὗ ὁ ὅρος οὗτος διαβῆ, ἐξαιροῦνται ἀπὸ τὸ χρέος νὰ φέρωσιν ὄπλα, ἔξω μόνον, ἂν ὁ ἐχθρὸς εἰσέλθῃ εἰς τὴν Λακωνίαν (3). Ὅταν ἔλθῃ καιρὸς νὰ στρατολογήσωσιν, οἱ ἔφοροι διὰ μέσου τοῦ κήρυκος προσάπτουσιν εἰς τοὺς ἡλικιωμένους πολίτας ἀπὸ τὸ εἰκοσὸν ἔτος μέχρι τῆς πλησιαζούσης ἡλικίας εἰς τὴν ἄφεισιν (4), νὰ παρασταθῶσι, διὰ νὰ συγκαταλεχθῶσιν εἰς τοὺς ὀπλίτας, ἢ εἰς τὸ ἵππικόν. Ἡ αὐτὴ ἐπιταγὴ γίνεται καὶ εἰς τοὺς διωρισμένους ἐργάτας νὰ ἀκολουθῶσι τὸ κράτευμα (5). Ἐπειδὴ οἱ πολῖται εἶναι διηρημένοι εἰς πέντε φυλὰς, διαιρούσι καὶ τοὺς ὀπλίτας εἰς πέντε μόρας, αἱ ὁποῖαι διοικοῦνται, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, ἀπὸ πέντε πολεμάρχους (6). Κάθε μόρα συγκίθεται ἀπὸ τέσσαρα συντάγματα, ὀκτὼ πεντηκοσύας, καὶ

(1) Ξεν. εἰς Ἀγητ. §. 661. (2) Πλά. περὶ νόμ. α'. §. 637. (3) Ξεν. εἰς Ἑλ. ε'. §. 568. 10. (4) αἰτ. ζ'. 597. (5) ὁ αὐτ. πολιτ. Λακιδ. §. 685. (6) Ἀριστ. παρ' Ἀρποκρ. εἰς Μόρων. Διδ. ιε'. §. 350.

δεκαίξ ἐνωμοτίας (1). Εἰς τινὰς περιστάσεις, ἀντὶ νὰ κινήσω-
 σαι ὅλην τὴν μόραν, ἀποσπᾶσι τινὰ συντάγματα, καὶ τότε δι-
 πλασιάζουτες, ἢ τετραπλασιάζουτες τὸς ἐνωμοτίας, ἀνάγουσι
 κάθε σύνταγμα εἰς 256 ἀνθρώπους, ἢ ἔτι 512 (2). Ἀναφέρω
 ἐνταῦθα τὰ παραδείγματα, καὶ ὄχι τοὺς κανόνας. Ἐπειδὴ ὁ
 ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ἐνωμοτίαν δὲν εἶναι πάντοτε ὁ
 αὐτὸς (3), καὶ ὁ στρατηγὸς, διὰ νὰ ὑφαρπάξη τὴν γνώσιν τῶν
 δυνάμεών του ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ (4), ποικίλλει πολλάκις τὴν σύν-
 θεσιν τοῦ στρατεύματός του. Ἐξω ἀπὸ τὰς πέντε μόρας, εἶναι
 ἔτι τάγμα 600 ἀνδρῶν ἐκλελεγμένων, οἱ ὅποιοι ὀνομάζονται
 Σκιρίται, καὶ ἐνίοτε ἀποφασίζουσι τὴν νίκην (5). Τὰ κυριώδη
 ὄπλα τῶν πεζῶν εἶναι τὸ δόρυ καὶ ἡ ἀσπίς, δὲν ἀριθμῶ τὸ
 σπαθίον, ἐπειδὴ εἶναι εἶδος μαχαίρας, καὶ τὸ φέρει εἰς τὴν
 ζώνην του (6). Ὁ στρατιώτης εἰς τὸ δόρυ μόνον θεμελιώνει τὰς
 ἐλπίδας του, καὶ δὲν τὸ ἀφίνει σχεδὸν παντελῶς ἀπὸ τὰς χεῖ-
 ράς του, ἐν ὅσῳ εὐρίσκεται εἰς τὸν πόλεμον (7). Ἐένος τις ἡ-
 ριότησέ ποτε τὸν φιλότιμον Ἀγησίλαον. »Ποῦ ἄρα εἴσεις τῆς
 »Λακωνίας τὰ ὄρια«; Εἰς τὴν αἰχμὴν τῶν δοράτων, ἀπεκρίθη(8).

§. β'. Καλύπτουσι τὸ σῶμά των μὲ ἀσπίδα χαλκίνην (9),
 τὸ σχῆμα ὠσειδῆ, κοιλαινομένην καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, καὶ
 ἐνίοτε ἀφ' ἐν, λήγουσαν εἰς ὀξὺ κατὰ τὰ δύο ἄκρα, καὶ πλήρη
 ἀπὸ κεφαλαῖωδῆ γράμματα τοῦ ὀνόματος τῆς Λακεδαιμόνος (10).
 Μὲ τὸ σημεῖον τοῦτο γνωρίζουσι τὸ ἔθνος, ἀλλ' εἶναι χρεῖα
 καὶ ἐνὸς ἄλλου, διὰ νὰ γνωρίζωσι κάθε στρατιώτην, ὁ ὁποῖος
 εἶναι ὑπόχρεως ὑπὸ ποινῆ ἀτιμίας νὰ φέρῃ ὅπισθω τὴν ἀσπίδα-

(1) Θουκ. ε'. κη. ξξ'. Ἐν. αὐτ. ὄρα τὴν σπη. (2) Θουκ. αὐτ.
 ξη'. (3) Ἐν. αὐτ. ε'. §. 595. Σουί. εἰς ἐνωμοτ. (4) Θουκ. ε'. ξη'. (5)
 Διόδ. αὐτ. (6) Meurs. lacon. l. 2. c. 1. (7) Ἐν. πολιτ. Λακ. 687.
 Πλούτ. ἀπορ. Λακ. §. 236. (8) αὐτ. (9) Ἐν. αὐτ. (10) Παισα,
 δ'. κη. κη'.

του. Χαράττει εἰς αὐτὴν σύμβολον, ὅποιον θέλει. Ἀπὸ αὐτοῦ ἕνας, ἐκτεθειμένος εἰς τὰς ἀσειότητας τῶν φίλων του, ἐπειδὴ ἐδιή-
λεξε διὰ σύμβολον μυῖαν μεγέθους φυσικοῦ. »Θέλω πλησιάζει,
» τοῖς εἶπε, τόσον πολλὰ εἰς τὸν ἐχθρὸν, ἕως οὗ νὰ διακρίνη
» τὸ σημεῖον τοῦτο⁽¹⁾. Ὁ στρατιῶτης ἐνδύεται ἐρυθρὸν ἐνδυ-
μα⁽²⁾. Ἐπροτίμησαν αὐτὸ τὸ χρῶμα, διὰ νὰ μὴ περιεργά-
ζηται ὁ ἐχθρὸς τὸ ἐκχεόμενον ἀπὸ αὐτοῦ αἷμα (3). Ὁ βα-
σιλεὺς διοικεῖ τὴν στρατιάν, προπορευομένου τοῦ τάγματος τῶν
Σκιριτῶν, ὁμοίως καὶ τῶν ἀπεσαλμένων εἰς κατασκοπὴν ἱππέ-
ων. Συχνὰ προσφέρει θυσίας, εἰς τὰς ὁποίας παρίστανται οἱ
ἀρχηγοὶ τῶν Λακεδαιμονικῶν ταγμάτων, καὶ οἱ τῶν συμμά-
χων⁽⁴⁾. Πολλάκις μεταβάλλει τὸ στρατόπεδον, ἢ διὰ νὰ ὑπε-
ρασπίζηται τοὺς τόπους τῶν συμμάχων, ἢ διὰ νὰ φθείρῃ τοὺς
τῶν ἐχθρῶν⁽⁵⁾.

§ γ'. Οἱ στρατιῶται καθ' ἑκάστην ἀσχολοῦνται εἰς τὰς
ἀσκήσεις τοῦ γυμνασίου. Τὸ σάδιον εἶναι κεχαραγμένον περὶ
τὸ στρατόπεδον. Μετὰ τὰς ἀσκήσεις τὰς ἑωθινὰς, κάθονται κα-
τὰ γῆς μέχρι τοῦ γεύματος, καὶ μετὰ τὰς ἑσπερινὰς δειπνοῦ-
σιν, εἶτα ψάλλουσιν ὕμνους εἰς τιμὴν τῶν θεῶν, καὶ κοιμῶν-
ται ἐπάνω εἰς τὰ ὄπλα των. Εἰς διαφόρους περιδιαβάσεις περ-
νῶσι τὰ μέσα τῆς ἡμέρας⁽⁶⁾. Ἐπειδὴ τότε εἶναι πολλὰ ὀλι-
γώτερον εἰς τοὺς πόρους ὑποκείμενοι, ἢ πρὸ τοῦ νὰ ἐκστρατεύ-
σωσι, καὶ δικαίως ἤθελεν εἰπῆ κάποις, ὅτι ὁ πόλεμος εἰς αὐ-
τοὺς εἶναι καιρὸς ἀναπαύσεως (7). Τὴν ἡμέραν τῆς μάχης, ὁ
βασιλεὺς, κατὰ μίμησιν τοῦ Ἡρακλείου, θυσιάζει ἐρίφιον, καὶ
προσάττει νὰ αὐλώσῃ τὸ Κικασόρειον μέλος⁽⁸⁾, Ἀρχίζει μετὰ

(1) Πλουτ. ἀποφ. Λα. αὐτ. (2) Ξεν. αὐτ. (3) Πλουτ. Λακ. ἐπι-
τηζ. §. 23. Βαλ. Μαξ. 6. κεφ. 5. Σχελ. Ἀριστοφ. εἴρ. στίχ. 1173. (4)
Ξεν. αὐτ. (5) αὐτ. (6) αὐτ. (7) Πλουτ. εἰς Λακ. (8) Ξεν. αὐτ. Πλουτ.
αὐτ. Πολυβ. 5. κεφ. 4.

ταῦτα τὸν ἐμβατήριον παιᾶνα, καὶ ὅλοι οἱ στρατιῶται ἐσφα-
νωμένοι, τὸν ἀναλαμβάνουσιν ἐκ συμφώνου (1). Μετὰ τὴν
σεισμὴν αὐτὴν τόσον φοβερὰν, ὅσον καὶ ἀξιόλογον, διευθετοῦ-
σι τὰ μαλῖα τῆς κεφαλῆς των, καὶ τὰ ἐνδύματα, καθαρίζουσι
τὰ ὅπλα, παρακινῶσι τοὺς ἀξιωματικούς των νὰ τοὺς ὀδηγή-
σωσιν εἰς τὸ σάδιον τῆς θόξης, ἐγκαρδιώνονται οἱ ἴδιοι με λό-
γους εὐφροσύνους (2), καὶ ὀδεύουσιν εὐτάκτως με τὸν ἦχον
τῶν αὐλῶν, οἵτινες διερεθίζουσι, καὶ κατασέλλουσι τὴν ὀρμὴν
τους (3). Τίθεται ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν πρώτην σειρὰν, θορυ-
φορῶμενος ἀπὸ ἑκατὸν νέους πολεμιστῶν, οἵτινες ὀφείλουσιν,
ὑπὸ ποινῇ ἀτιμίας, νὰ ἐκθέτωσι τὴν ζωὴν τους ὑπὲρ τῆς τοῦ
βασιλείως (4), καὶ ἀπὸ ἀθλητῶν τινος, οἵτινες ἔλαβον τὸ βρα-
βεῖον εἰς τοὺς δημοσίους τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνας, καὶ νομίζουσιν
αὐτὴν τὴν θέσιν, ὡς ἐνδοξοτέραν ἀπὸ ὅλας τὰς τιμὰς (5).
Δὲν λέγω κανένα λόγον διὰ τὰς ἐμπείρους πράξεις, τὰς ὁ-
ποίας κάμνουσιν οἱ Σπαρτιάται καὶ πρὸ τῆς μάχης, καὶ ἐν
τῇ μάχῃ. Ἡ τακτικὴ των φαίνεται κατ' ἀρχὰς πολυπλοκωτά-
τη (6), ἀλλ' ἡ ἐλαχίστη προσοχὴ ἐξαρκεῖ νὰ καταπέσῃ καθε-
να, ὅτι ὁ Λυκούργος κάθε πρᾶγμα προείδε, κάθε πρᾶγμα εὐ-
κόλυνε, καὶ αἱ πολεμικαὶ διαταγαὶ του εἶναι προτιμότεραι ἀπὸ
τὰς τῶν ἄλλων ἐθνῶν.

§. 8. Ἡ λειποταξία διὰ κάθε ἀνθρώπου κρίνεται κα-
ταισχύνη, διὰ δὲ τοὺς Σπαρτιάτας εἶναι φρίκη νὰ λάβωσι μό-
νον τὴν ἰδέαν της (7). Μὲ ὅλον τοῦτο ἡ ῥωμαλαιότης των, ἀν-
καλὰ καὶ ἀκράτητος, καὶ ζέουσα, δὲν εἶναι ὀρμὴ τυφλή. Ἄν
κάνεις ἀπὸ αὐτοὺς, κατὰ τὴν σφοδρότατην συμπλοκὴν, ἀκού-

(1) Πλούτ. καὶ Πολυδ. αὐτ. (2) Ξεν. αὐτ. (3) Θουκ. ε', κεφ. ο'.
Πολυδ. αὐτ. Ἀθήν. εὐ. §. 517. (4) Ἡρ. §. §. 56. Ἰσικ. ἐπισ. πρὸς
Φίλιπ. §. 445. (5) Πλούτ. εἰς Λυκ. καὶ εἰς συμπ. β', κεφ. ε'. (6) Ξεν.
αὐτ. (7) Senec. suas. l. 3. p. 16.

ση τὸ σημεῖον τῆς ἐπιστροφῆς, ἐν ᾧ κρατεῖ ὑψωμένον τὸν σίδηρον κατὰ τινος στρατιώτου, ὅς τις κατεδαμιάσθη ὑπὸ τοὺς πόδας του, σέκεται ἐν ταύτῳ, λέγων, τὸ πρῶτόν του χρέος εἶναι νὰ ὑποτάσσῃται εἰς τὸν στρατηγόν (1). Αὐτὸ τὸ εἶδος τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔγινε νὰ φέρῃ ἀλύσεις· ὁ νόμος τοὺς φωνάζει ἀκαταπαύτως. Κάλλιον νὰ χαθῶσι, ἢ νὰ γένωσιν αἰχμάλωτοι. Ὁ Βίας, δεσικῶν ἐν τάγμα στρατιωτῶν, αἰφνιδίως ἐκτυπήθη ἀπὸ τὸν Ἰφικράτην. Οἱ στρατιωταί του τὸν ἠρώτησαν, ποῖα μέτρα νὰ λάβωσι; Σεις μὲν, ἀπεκρίθη, νὰ ὀπισθοχωρομήσητε, ἐγὼ δὲ, μαχόμενος νὰ ἀποθάνω (2). Καλλίτερα ἀγαπῶσι νὰ φυλάττωσι τὰς τάξεις των, ἢ νὰ θανατώωσιν ἐχθροὺς περισσοτέρους (3). Εἶναι εἰς αὐτοὺς ἀπγορευμένον, ὄχι μόνον νὰ κατατρέχωσι τὸν ἐχθρὸν, ἀλλ' ἔτι καὶ νὰ τὸν ἀποδιώκωσι χωρὶς νὰ λάβωσι περὶ τούτου προσαγῆν. Ἐπειδὴ μᾶλλον πρέπει νὰ προσέχωσι εἰς τὴν νίκην, ἢ εἰς τὰ λάφυρα (4). Τριακόσιοι Σπαρτιάται παραμονεύουσιν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ τοῦ νόμου (5). Ἄν ὁ στρατηγὸς, κατὰ τὴν πρώτην μάχην, χάσῃ στρατιώτας τινὰς, πρέπει νὰ συγκροτήσῃ δευτέραν, διὰ νὰ τοὺς ἀναλάβῃ (6). Ἄν κἀνεὶς στρατιώτης ἀφήσῃ τὴν τάξιν του, τὸν καταδικάζουσι νὰ σέκεται μέχρι τινὸς ὄρθιος, ἐπακουμβῶν εἰς τὴν ἀσπίδα του (7), ἔμπροσθεν ὅλου τοῦ στρατεύματος. Τὰ παραδείγματα τῆς θειλίας, τόσον σπάνια ἄλλοτε, παραδίδουσι τὸν ὑπεύθυνον εἰς τὰς φρίκας τῆς αἰτιμίας. Δὲν δύναται νὰ ἐπιχειρισθῇ κἀνὲν ἐπιτήδευμα· ἂν ἦναι νευμφυμένος, κἀμμία γενεὰ δὲν θέλει νὰ συναφθῇ μὲ τὴν ἐδικήν του· ἂν δὲν ἦναι, ἀδύνατον εἶναι νὰ συγγενεύσῃ μὲ κἀμμίαν ἄλ-

(1) Πλούτ. ἀπορ. Λακ. §. 256. (2) αὐτ. (3) Πανσα. δ. κεφ. η'. (4) Θουκ. ε'. κεφ. ογ'. Πλούτ. εἰς Δυκ. (5) Meurs. lacon. l. 2. c. 1. (6) Ξεν. εἰς. Ἐλ. γ'. §. 507. (7) αὐτ.

λιν (1). Φαίνεται, ὅτι αὐτὴ ἢ κηλὶς μολύνει ὅλους τοὺς μεταγενεστέρους.

§. ε΄. Οἱ ἀποθνήσκοντες εἰς τὴν μάχην ἐνταφιάζονται, καθὼς οἱ λοιποὶ πολῖται, μὲ ἔνδυμα ἐρυθρὸν, καὶ κλάδον ἐλαίας, τῶν πολεμικῶν ἀρετῶν σύμβολον παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις (2). "Ἄν ὁμῶς εὐδοκίμησαν, οἱ τάφοι τῶν καλλωπίζονται μὲ τὰ ὀνόματά των, καὶ ποτε μὲ εἰδωλοῦ λέοντος (3). Εἰ δὲ κἀνεὶς τῶν στρατιωτῶν ἐδέχθη τὸν θάνατον, ἐπιστρέφων εἰς τὸν ἔχθρὸν τὰ νῶτα, δὲν ἐνταφιάζεται (4). Αἱ οἰκονομούμεναι διὰ τῆς φρονήσεως ἐκβάσεισ προτιμῶνται ἀπὸ τὰς τῆς μεγαλοψυχίας (5). Δὲν ἐξαρτῶσιν εἰς τὸν βωμὸν τὰ παρὰ τοῦ ἔχθρου λάφυρα. Προσφοραὶ, ληψθεῖσαι ἀπὸ θεοῦ, ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς Κλεομένης, δὲν πρέπει νὰ ἐκθέτωνται εἰς τὰς θεωρίας τῶν Θεῶν, μήτε εἰς τὰς τῆς νεότητος (6). Ἡ νίκη ἄλλοτε δὲν διήγειρεν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας μήτε χαρὰν, μήτε θάμβος. Καθ' ἡμᾶς ὁμῶς διὰ τίνα νίκην παρὰ τοῦ Ἀρχιδάμου γενομένην, υἱοῦ τοῦ Ἀγησιλάου, τόσῃ ζωηρὰ χαρὰ ἠγέρθη εἰς τὴν Σπάρτην, ὥσε δὲν ἔμεινε πλέον κἀμμία ἀμβολία περὶ τῆς ἐκπτώσεώς των (7). Εἰς τὸ ἱππικὸν συγκαταλέγουσιν ἀνθρώπους, οἱ τινες δὲν ἔχουσιν ἱκανὴν γενναϊότητα, ἢ ζῆλον. Ὁ πλούσιος πολίτης παρέχει ὄπλα, καὶ τρέφει τὸν ἵππον (8). "Ἄν αὐτὸ τὸ τάγμα ἔκαμῃ ποτε νίκας τινὰς, τὰς χρεωσθεῖ εἰς τοὺς ξένους ἵππεῖς, τοὺς ὁποίους ἡ Λακεδαιμόνιον ἐλάβανεν ὑπομίσθους (9). Ἐν γένει, οἱ Σπαρτιάται ἀγαπῶσι καλλίτερα νὰ στρατεύωσι πεζοί, πεπεισμένοι, ὅτι ἢ ἀληθινὴ ἀνδρεία ἐξαρκεῖ αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ μά-

(1) Πλούτ. εἰς Ἀγησ. §. 612. (2) ὁ αὐτ. Λακ. ἐπιτ. §. 238. Ἡρ. π. §. 124. (3) Πλούτ. αὐτ. Αἰλ. ποικ. εἰς. §. κεφ. §. (4) Meurs. Iacon. l. 2. c. 1. (5) Πλούτ. αὐτ. (6) αὐτ. (7) ὁ αὐτ. εἰς Ἀγησ. §. 614. (8) Ξεν. Ἑλ. εἰς. §. §. 596. (9) ὁ αὐτ. ἵππαρ. §. 971.

χωνται μὲ τὴν ἰδίαν αὐτῶν δύναμιν. Παρὰ τῷ βασιλεὶ Ἀρχιδάμῳ ἤμην, ὅταν παρέστησαν εἰς αὐτὸν τὸ πρωτότυπον τοῦ καταπελτικῆς βέλους, τὸ ὁποῖον νεωσὶ ἐφευρέθη εἰς τὴν Σικελίαν. Ἀφ' οὗ τὸ περιειργάσθη μὲ προσοχὴν, Ἀπόλλωλεν, ἐφώναξεν, ἀνδρὸς ἀρετῆ (1).

§. 5. Ἡ Λακωνία ἦτον εἰς κατὰσσαιν νὰ διατηρῆ τριάκοντα χιλιάδας ὀπλίτας, καὶ χιλίους πεντακοσίους ἵππους (2)· ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἔγινεν, ἢ, ὅτι ὁ πλεθυσμὸς τῶν ἀνθρώπων εἰς αὐτὴν δὲν ἦτον ἰκανὰ περιποιημένος, ἢ, ὅτι ἡ πολιτεία δὲν ἐφιλοτιμήθη νὰ καταστήσῃ μέγαλον στρατεύμα. Ἡ Σπάρτη, ἥτις πολλάκις ἐστράτευσε πανδημὴ κατὰ τῶν ἐγγύς ἐθνῶν (3), ποτὲ δὲν μετεχειρίσθη εἰς τὰς μακρυνὰς ἐκστρατείας, ἢ μικρὸν ἀριθμὸν ἐθνικῶν στρατευμάτων. Εἶχεν, εἶναι ἀληθὲς, τεσσαράκοντα πέντε χιλιάδας εἰς τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, ἀλλ' ἦσαν πέντε χιλιάδες Σπαρτιάται μόνον, καὶ ἄλλοι τόσοι Λακεδαιμόνους, τὸ ἐπίλοιπον ἦτον συνθεμένον ἀπὸ Εἰλωτας (4). Εἰς τὴν μάχην τῶν Λεύκτρων ἦσαν ἑπτακόσιοι μόνον Σπαρτιάται (5): Ἄρα δὲν χρεωσθεῖ εἰς τὰς ἰδίας τῆς δυνάμεις τὴν ὑπεροχὴν τῆς. Καὶ ἂν κατ' ἀρχὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἔβαλεν εἰς ἐκστρατείαν ἑξήκοντα χιλιάδας κατὰ τῶν Ἀθηναίων, τοῦτο ἔγινεν, δι' ὃ, τι τὰ περισσότερα πλήθη αὐτῆς τῆς χερσονήσου, ὅπο πολλοὺς αἰῶνας μὲ αὐτὴν σύμμαχα, ἦνωσαν τὰ στρατεύματά των μὲ τὰ ἑδικά τῆς (6). Εἰς τοὺς ἐσχατοὺς τούτους χρόνους, τὰ στρατεύματά τῆς ἐσυγκροτοῦντο ἀπό τινος Σπαρτιάτας, καὶ τάγμα τι Νεοδαμῶν, μὲ τοὺς ὁποίους συνῆπτον, κατὰ τὰς περιβάσεις, τοὺς στρατιώτας τῆς Λακωνίας, καὶ μεγαλύτερόν τινα

(1) Πλούτ. ἀποφ. Λακ. §. 219. (2) Ἄρισ. πολιτ. 6. κεφ. 3.
 (3) Ξεν. ἑλ. 15. §. 643. (4) Ἡρ. 9. §. 10. καὶ 11. Πλούτ. εἰς Ἀγησ. §. 325. (5) Ξεν. αὐτ. 5. §. 597. (6) Θουκ. 6. κεφ. 3. Πλούτ. εἰς Περιηλ. §. 170.

ἀριθμὸν ἄλλον, οἵτινες ἐσέλλοντο ἀπὸ τὰς συμμάχους πό-
λεις (1). Μετὰ τὴν μάχην τῶν Λευκέρων, ὁ Ἐπαμινώνας,
ἀποδίδων τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Μεσσαυίαν, τὴν ὁποίαν οἱ
Σπαρτιάται ἐκράτουσιν δεδουλωμένην ἀπὸ πολλὸν χρόνον, ἐσή-
κωσεν ἀπὸ αὐτοῦ τὰ μέσα νὰ στρατολογῶσιν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐ-
παρχίαν, καὶ, ἀφ' οὗ πολλοὶ θῆμοι τῆς Πελοποννήσου τοὺς
ἐγκατέλιπον, ἢ ὀυναμίστων, ἄλλοτε τόσον τρομερὰ, ἔπε-
σεν εἰς τοιαύτην ἀδυναμίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν θέλει
ἀνεγερθῆ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ν Α ΄.

Ἐπεράσπισις τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου. Λῆ-
τια τῆς ἐκπτώσεώς των.

§. α'. **Ε**ἶπον ἀνωτέρω (2), ὅτι ὁ Φιλώτας ἀνεχώρησε διὰ
τὰς Ἀθήνας τὴν ἀκόλουθον, ἀφ' οὗ ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Λα-
κεδαίμονα· ἡ μακρὰ του ἀπουσία δὲν μοι ἔδιδε κἄμμίαν ἀ-
νέχουσαι, δὲν ἠμπόρουσιν νὰ καταλάβω, πῶς ἐδύνατο νὰ ὑ-
ποφέρῃ τοιοῦτον σκληρὸν χωρισμὸν εἰς τόσον διεξοδικὸν τοῦ
χρόνου διάστημα. Πρὶν δὲ νὰ ἀπέλθω νὰ τὸν ἀνταμώσω, ἠ-
θέλησα νὰ ἐπαθαλάβω τὴν συνομιλίαν μὲ τὸν Δημόνακα. Ἐ-
κεῖνος μὲν εἰς τὴν πρώτην ἐθεώρει τοὺς νόμους τοῦ Λυκούρ-
γου εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ὀυναμίστων, ἐγὼ δὲ τοὺς ἔβλεπον
καθ' ἑκάστην, ὅτι ὑπεχώρουσιν μὲ τόσῃ ὀλίγην ἀντίστασιν εἰς
ἐπικινδύνους καινοτομίας, καὶ ἄρχισα νὰ ἀμφιβάλλω περὶ τῆς
παλαιᾶς ἐπιρροῆς των εἰς τὸν θῆμον, διὰ τοῦτο ἐζήτησιν εὐκαι-

(1) Ξεν. εἰς Ἀγησ. §. 652. (2) Ἐρα τὸ μα. κερ.

ρίαν, διὰ τὰ φανερώσω εἰς τὸν Δημόνακα τὰς περὶ τούτων ἀμφιβολίας μου. Μίαν ἐσπέραν, ἡ συνομιλία ἀνεπαιθήτως μᾶς ἐπαυήγαγεν εἰς τὸν Λυκούργου· ἐγὼ ὑπεκρινόμεν, ὅτι εἶχον ὀλίγην ὑπόληψιν πρὸς ἐκεῖνον τὸν μέγαν ἄνδρα. Φαίνεται, τῷ ἔλεγον, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοῦ νόμου σας ἦλθον ἀπὸ τοῦ Πέρσας, καὶ Αἰγυπτίους (1). Ὁ ἀρχιτέκτων, μοι ἀπεκρίθη, ὅς τις κατεσκευάσας τὸν λαβύρινθον τῆς Αἰγύπτου οὐκ εἶναι ἄξιος ὀλιγωτέρων ἐπαίνων, διότι κατεκόσμησε τὴν εἰσοδὸν του μὲ ἐκεῖνο τὸ ὠραῖον τῆς Πάρου μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ἔφερον τόσου μακροῦθεν (2). Διὰ τὰ κρίνη κἀνεὶς τὴν ἀγχίναιαν τοῦ Λυκούργου, πρέπει νὰ σκεψθῆ τὸ ὅλον τῆς νομοθεσίας τοῦ, καὶ ἔχει τὰ μέρη του. Τοῦτο δὲ τὸ ὅλον, ἀνέλαβον τὸν λόγον, ἠθέλησαν νὰ σκωιάσωσι ἀπὸ σας. Οἱ Ἀθηναῖοι (3), καὶ οἱ Κρητῆς (4) βεβαιώνουσιν, ὅτι αἱ νομοθεσίαι των, κἀν ἦναι ἀναμεταξύ των διάφοροι, ἐχρημάτισαν ἕως τῆς ἐδικῆς σας πρωτότυπα.

§. β'. Ἡ μαρτυρία τῶν πρώτων, εἴπε πάλιν ὁ Δημόναξ, εἶναι πάντοτε μεμιγασμένη ἀπὸ παιδαριώδη τινα φημισμὸν· καὶ ἂν αὐτοὶ φροντίζωσιν περὶ ἡμῶν, οὐκ ἐκείνου δι' ἄλλον τέλος, ἢ δι' ὀφελὸς των. Ἡ οὐρα τῶν Κρητῶν εἶναι θεμελιωμένη καλλίτερα. Ὁ Λυκούργος οἰκειοποιήθη πολλοὺς νόμους τοῦ Μίνως, καὶ ἀπέρριψεν ἀπὸ αὐτοῦς ἄλλους (5). Ὅσους ἐξελέξατο, τόσον τοὺς μετέβαλε, καὶ τόσον προσφυῶς τοὺς προσήρμοσε μὲ τὸ ἐπιχειρήμα του, ὥστε πᾶς τις δύναται νὰ εἰπῆ, ὅτι ἐφεύρεν, ὅτι ἤδη ὁ Μίνως ἐπενόησε, καὶ ἴσως ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ. Παράβαλε αὐτὰς τὰς δύο διοικήσεις, καὶ θέλεις ἰδῆ εἰς αὐτὰς,

(1) Ἡρ. 5. §. 59-60. Διόδ. α'. §. 88. (2) Πλέν. λς'. κεφ. γγ'. (3) Ἰσοκ. Παναθ. §. 260. (4) Ἡρ. α'. §. 65. Πλάτ. εἰς Μεν. §. 518. Ξεν. Ἐφορ. Καλλιπ. παρὰ Πολύβ. 5. §. 488. Ἀριστ. πολιτ. 6. κεφ. ι. Στρατ. ι. §. 477. (5) Πλούτ. εἰς Λυκ. αὐτ.

νῦν μὲν, τὰς ἰδέας μεγάλου ἀνδρός, τελειοποιουμένους δι' ἄλλου ἔτε
 μεγαλπύρου(1), νῦν δὲ, διαφορὰς τόσον οὐσιώδεις, ὥστε μετὰ πό-
 νου πολλοῦ ἤθελες ἐννοήσει πῶς ἠμπόρεσαν νὰ τὰς συνάψωσι(2).
 Εἶμαι χρωστικὸς νὰ σὰς δεῖξω παράδειγμα αὐτῆς τῆς ἀντιθέ-
 σεως τῶν ἀποφάσεων. Οἱ νόμοι τοῦ Μίνωνος ἀνέχονται τῆς
 περιουσίας τὸ ἀνόμοιον(3), οἱ ἐδικοίμας τὸ καταδικάζουσι,
 καὶ ἐντεῦθεν ἔπρεπε νὰ προκύψῃ οὐσιώδης ἑτερότης εἰς τὰς νο-
 μοθεσίας, καὶ ἦδη τῶν δύο λαῶν. Μὲ ἕλον τοῦτο, τῷ εἶπον,
 τὸ χρυσίον, καὶ ἀργύριον δίσχισαν ἀναμεταξύ σας τὰ περι-
 φράγματα, τὰ ὁποῖα ἀντέταξαν εἰς αὐτὰ οἱ ἀτελεῖς νόμοι σας·
 καὶ δὲν εἴσθε ἦδη, καθὼς ἄλλοτε, τόσον εὐτυχεῖς, ὅταν κα-
 τεπατεῖτε κάθε κέρδος, μήτε τόσον πλούσιοι, διὰ νὰ εἰπῶ οὐ-
 τως, ὡς ἦσθε, καὶ ὅταν εὐρίσκεσθε εἰς τὴν ἐσχάτην σας ἐν-
 δειαν. Ὁ Δημόναξ ἔμελλε νὰ ἀποκριθῇ, ὅταν ἠκούσαμεν εἰς
 τὸν ὄρομον, ὅτι ἐφώναζον πολλάκις. Ἀνοῖξατε! Ἀνοῖξατε!
 Ἐπειδὴ, εἰς τὴν Λακευδαίμονα, δὲν εἶναι συγχωρημένον νὰ
 κρούῃ κανεὶς τὴν θύραν(4). Εἶναι ὁ ἴδιος. Εἶναι ὁ Φιλώτας.
 Ἐδραμον νὰ πέσω εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἀλλ' ἐκεῖνος ἦδη ἦτον
 εἰς τὰς ἐδικάς μου. Τὸν ἐπαρρησίασα ἐκ δευτέρου εἰς τὸν Δημό-
 νακα, ὅς τις μετ' ὀλίγου ἔκριεν, ὅτι ἦτον διακριτικὸν νὰ ἀνα-
 χωρήσῃ. Ὁ Φιλώτας με ἠρώτησε διὰ τὸν χαρακτήρα του, τῷ
 ἀπεκριθῆν, ὅτι εἶναι ἀγαθός, καταδικτικὸς, ἔχει τὸ πολιτικὸν
 τῆς καρδίας πολλὰ ἀνώτερον ἀπὸ τὸ τῶν τρόπων(5)· τὰ ἦδη
 του εἶναι ἀπλᾶ, καὶ τὰ φρονήματά του τίμια. Ἐκ τούτων ὁ
 Φιλώτας ἐσυμπέρανε, ὅτι ὁ Δημόναξ εἶναι τόσον ἀμαθής, ὡς
 τὸ κοινὸν τῶν Σπαρτιατῶν. Εἶπον προσέτε ὅτι εἶναι ἐνθέρμος
 ἐρωτικὸς εἰς τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου· ὁ Φιλώτας παρετή-

(1) Ἑρρ. παρὰ Στρά. αὐτ. §. 381. (2) Πολύβ. αὐτ. (3) αὐτ.

(4) Πλάτ. Λακ. ἱστ. §. 239. (5) ἀπλ. εἶναι ἡ ψυχὴ του ἐσωρετός, καὶ
 ἔχει οἱ δεικτικοὶ λόγοι του.

ρῆσεν, ὅτι τὸν ὑπεδέχθη τέως μὲ τρόπον ἀπολίτευτον, παρά εἰς τὴν πρώτην μας ἐντευξιν. Ὁ φίλος μου ἦτον τόσον προκατειλημμένος, ὡς πρὸς τὸ ἔθνος του, ὥςτε κατεφρόνει τοὺς ἄλλους λαοὺς, καὶ ἐμίσει κατ' ἐξοχὴν τοὺς Λακεδαιμονίους· συνήθρῳσε κατ' αὐτῶν ὅλα τὰ ἀξιογέλασα, μὲ τὰ ὅποια τοὺς ἐπιφορτίζουσιν εἰς τὸ θείατρον τῶν Ἀθηνῶν, ὅλας τὰς ὕβρεις, τὰς ὁποίας θαψιλῶς κατ' αὐτῶν ἐκχέουσιν οἱ ῥήτορες τῶν Ἀθηνῶν, ὅλας τὰς ἀδικίας, τὰς ὁποίας ἀπονέμουσιν εἰς αὐτοὺς οἱ ἰσορικοί τῶν Ἀθηναίων, ὅλα τὰ ἐλαττώματα, τὰ ὅποια οἱ φιλόσοφοι ἐγκαλοῦσιν εἰς τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, καὶ μὲ αὐτὰ καθωπλισμένος, ἐφώρα ἀκαταπαύσως ἐναντίον τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Σπάρτης. Πολλάκις ἐδοκίμασα νὰ τὸν διορθώσω ἀπὸ αὐτὰς τὰς προλήψεις, μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρω νὰ εὐρίσκηται ὁ φίλος μου εἰς ὅποιον δῆποτε ἐλάττωμα (1).

§. 5. Αὐτὸς ἐπανῆλθε διὰ τῆς Ἀργολίδος· καὶ ἐκείθεν ἕως εἰς τὴν Λακεδαίμονα, ὁ δρόμος εἶναι τόσον τραχὺς, καὶ δύσβατος, ὥςτε, ἀπακαμῶν ἀπὸ τὴν ταλαιπωρίαν, μοὶ εἶπε, πρὶν ἀναπαυθῆ. Ἀναμφιβόλως, κατὰ τὴν ἀξίεπανον συνήθειάν σου, θέλεις μὲ καταστήσει νὰ ἔρπω ἐπίτινος ἀποτόμου πέτρας, διὰ νὰ θαυμάξης μὲ εὐκαιρίαν τὰ περίξ αὐτῆς τῆς μεγαλοπρεποῦς πόλεως; Ὁ τόπος εἶναι πλούσιος ἐνταῦθα ἀπὸ ὄρη, διὰ νὰ εὐχαρισῶσι τῶν περιηγητῶν τὴν περιέργειαν. Αὖριον, ἀπεκρίθην, θέλομεν ὑπάγη εἰς τὸ Μενελαῖον, λόφον κείμενον ἐκείθεν τοῦ Εὐρώτα. Ὁ Δημόναξ, φίλτα κινούμενος, μέλλει νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ ἐκεῖ. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν διέβημεν τὴν Βαβύκαν (2), τὸ δεδομένον εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Εὐρώτα ὄνομα, καὶ ἐντὸς ὀλίγου εἶδομεν τὰ συντρίμματα πολλῶν οἰκοδομῶν, εὐρισκομένων ἄλλοτε εἰς τὸ ἀριστέρον χεῖλος τοῦ

(1) Συμβουλή ἀξιόλογος νὰ τὴν μὴ πταί καθεῖς. (2) Ἄρις. παρα Πλούτ., εἰς Λυκ. Ἠσυχ. εἰς Βαβύ.

ποταμοῦ, καὶ διεφθαρμένων εἰς τὸν τελευταῖον πόλεμον ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἐπαμινώνδα (1). Ὁ φίλος μου ἐπέτυχεν αὐτὴν τὴν περίσασιν, διὰ τὴν ἐπαινήσῃ ὑπὲρ τὸ μέτρον τὸν μεγαλύτερον ἐχθρὸν τῶν Λακεδαιμονίων· καὶ ἐπειδὴ ὁ Δημόναξ ἐσιώπα, ἔλαβε σπλάγγνος δι' αὐτόν. Προβαίνοντες περαιτέρω, εἶδομεν τρεῖς, ἢ τέσσαρας Λακεδαιμονίους, ἐσκαπαμένους μὲ ἐπανωφόριον πολυποίκιλον ἀπὸ διάφορα χρώματα, καὶ μὲ ἐξυρμημένον πρόσωπον ἀπὸ ἓν μόνον μέρος (2). Τίδραμα παίζουσι οἱ ἄνδρες οὗτοι; ἠρώτησεν ὁ Φιλώτας. Εἶναι, ἀπεκρίθη ὁ Δημόναξ, τρέμοντες (3), οὕτως ὀνομασθέντες· ἐπειδὴ ἐλειποτάκτισαν εἰς ἐκείνην τὴν μάχην, ἐν ἣ ἀπεδιώξαμεν τοῦ Ἐπαμινώνδα τὰ στρατεύματα· τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῶν οἶδε νύξιν τὰ τοὺς ἀναγνωρίζωσι, καὶ τόσον τοὺς ταπεινώνει, ὥστε διὰ τὴν κοινὴν χλεύην, μόνον εἰς ἐρήμους τόπους συνδιαιτῶνται. Βλέπετε, ὅτι φεύγουσι τὴν παρουσίαν μας (4);

§. ε΄. Ἀφ' οὗ, ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ λόφου, εἶδομεν καὶ ἐκεῖνας τὰς ὠραίας πεδιάδας, αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται πρὸς τὴν μεσημβρίαν, καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀπροσπέλασα ὄρη, τὰ ὁποῖα περιορίζουσι τὴν Λακωνίαν κατὰ τὴν δύσιν, ἐκαθίσταμεν κατάντικρον τῆς πόλεως Σπάρτης. Εἶχον δεξιῶθεν τὸν Δημόνακα, καὶ ἀρισερόθεν τὸν Φιλώταν, ὅς τις μόλις κατεδέχετο τὰ προσηλωσθῆ τὰς θέας του εἰς ἐκείνους τοὺς σωρούς τῶν ἀχυρώνων, αἵτινες εὕρισκοντο εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη χωρὶς κῆμμάου εὐταξίαν. Τοιοῦτον εἶναι, μὲ ὅλον τοῦτο, τῷ ἔλεγον, τὸ ταπεινὸν ἄσυλον ἐκείνου τοῦ ἔθνους, ὅπου μανθάνουσι τόσον πρόωρα τὴν τέχνην τοῦ διοικεῖν, καὶ τὴν δυσκολωτέραν ἔτι τοῦ ὑποτάσσασθαι (5). Ὁ Φιλώτας ἔσφιγγε τὴν χεῖρά μου, καί μοι εἶπε

(1) Ξεν. Ἑλ. ἱς. 5'. §. 608. (2) Πλούτ. εἰς Ἄγρο. §. 512. (3) Meurs. Iacon I. 3. c. 7. (4) Ξεν. Λακ. πολιτ. §. 681. (5) Πλούτ. ἀποφ. Λακ. §. 212.

σημείου νὰ σιωπήσω." Ἐθνους, εἶπον πάλιν, τὸ ὅποιον μῆτε εἰς τὰς εὐτυχίας ὑπεραίρεται, μῆτε εἰς τὰς δυστυχίας καταπίπτει ποτέ⁽¹⁾. Ὁ Φιλώτας μοι ἔλεγεν εἰς τὸ ᾠτίον, δι' ἀγάπην τῶν Θεῶν, μὴ με βιάζης νὰ ὁμιλήσω, εἶδες πρὸ μικροῦ, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ μοι ἀποκριθῇ. Ἐγὼ ἐξηκαλούθην τὸν λόγον μου, τὸ ὅποιον ἐλάμβανε πάντοτε τὴν ὑπεροχὴν ἀπὸ τὰ ἄλλα, τὸ ὅποιον κατέθραυσε τοὺς Πέρσας, κατετρόπωσε πολλάκις τοὺς στρατηγούς τῶν Ἀθηναίων, καὶ τέλος πάντων ἐξουσίασε τὴν μητρόπολιν, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι μῆτε ψυχρολόγον, μῆτε ἀκατάστατον, μῆτε διοικούμενον ἀπὸ διεφθαρμένου ῥήτορας· τὸ ὅποιον εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. . . . Εἶναι καθ' ὑπερβολὴν μεμισημένον ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν τυραννείαν του, καὶ καταφρονεμένου διὰ τὰ ἐλαττώματά του, ἐφώνησεν ὁ Φιλώτας, καὶ ἐν ταύτῳ ἐρυθριῶν ἀπὸ ἐντροπῆς, συγχώρησον, εἶπεν εἰς τὸν Δημόνακα, αὐτὴν τὴν ταραχὴν τοῦ θυμοῦ εἰς νέον, ὅστις λατρεύει τὴν πατρίδα του, καὶ δὲν ὑποφέρει ποτὲ νὰ τὴν καταφρονῶσιν. Εὐλαβουμαι τοῦτό σου τὸ αἶσθημα, ἀπεκρίθη ὁ Σπαρτιάτης· ὁ Λυκούργος τὸ κατέστητε βᾶσιν ὅλων τῶν πράξεών μας. Ὁ ἰεῖμαυ! ὅστις ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του, ὑποτάσσεται εἰς τοὺς νόμους, καὶ τότε ἐκπληροῖ ὅλα του τὰ χρέη· ἡ ἐδική σου πατρὶς εἶναι ἀξία τῆς ἀγάπης σου, καὶ ἐγὼ ἤθελα κατακρίνη τὸν Ἀνάχρατον, ὅτι ἐκβῆκε τόσον ἔξω ἀπὸ τὸ πρέπον μὲ αὐτὴν τὴν ἀσειστότητα, ἂν ἴσως δὲν ἐπροξένηε εὐκαιρίαν καὶ εἰς τὸν ἕνα, καὶ εἰς τὸν ἄλλον νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὰς προλήψεις μας. Τὸ σάδιον εἶναι ἀνεργημένον, πρέπει νὰ φανῆς εἰς αὐτὸ, σὺ μὲν μὲ τὰ ὀφειλόμενα εἰς τὴν ἀνατροφὴν σου προτερήματα· ἐγὼ δὲ, μὲ μόνον τὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἔρωτα.

§. 5. Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Φιλώτας μοι ἔλεγε μουσικᾶ, αὐ-

(1) Ἀρχ. β. παρὰ Θεοκ. α'. κερ. πδ'.

τὸς ὁ Σπαρτιάτης ἔχει καλὰ φρονήματα, λυπήσου με, ὅτι, χωρὶς νὰ θέλω, ἀναγκάζομαι νὰ τὸν πικράνω. Μετάβαλε, ἂν ἦναι δυνατόν, τὴν συνομιλίαν. Δημόναξ! εἶπον τότε, ὁ Φιλώτας ἐξωγράφισεν εἰκόνα τῶν Σπαρτιατῶν, κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τῶν Ἀθηνῶν, παρακάλεσέ του νὰ τὴν δεῖξῃ εἰς ἐσὶ. Ἡ μανία τοῦ φίλου μου ἐμέλλε νὰ διαρρήσῃ κατ' ἐπάνω μου, ἀλλ' ὁ Δημόναξ τὴν ἐπρόλαβεν οὕτως. Κατεφρόνησας τὴν πατριδα μου, χρεωσῶ νὰ τὴν ὑπερασπισθῶ. Εἶσαι ἔνοχος, ἂν ἴσως ὠμίλεις μόνον ἀφ' ἑαυτοῦ σου, καὶ σὲ συμπαθῶ, ἂν τὴν ἐξωγράφισας κατὰ τινας Ἀθηναίους. Ἐπειδὴ δὲν σοχάζομαι, ὅτε ὅλοι εἶχον ἰδέαν δι' ἡμᾶς τόσον ἀνόητον. Ὅχι, μὴ τὸ σοχάζεσαι, ἀπεκρίθη ἐνθέρμως ὁ Φιλώτας, ἔχετε μεταξὺ ἡμῶν τόσους ὑπερασπιστὰς, οἵτινες σὰς τιμῶσιν, ὡς ἡμιθέους⁽¹⁾, καὶ προσπαθοῦσι νὰ μιμῶνται τὰς συνθηδίας σας· ὁμῶς εἶμαι χρεώσης νὰ τὸ ὁμολογήσω, ὅτι οἱ σοφοὶ μας ὀμιλοῦσιν ἐλευθέρως περὶ τῶν νόμων, καὶ ἠθῶν σας. — Οἱ ἄνδρες οὗτοι εἶναι πιθανῶς πεπαιδευμένοι; — Πῶς πεπαιδευμένοι! Εἶναι οἱ ἀξιολογώτατοι νόες τῆς Ἑλλάδος. Πλάτων, Ἰσοκράτης, Ἀριστοτέλης, καὶ τόσοι ἄλλοι. Ὁ Δημόναξ ὑπεκρίνετο τὴν ἔκτασίν του, καὶ ὁ Φιλώτας, μετὰ πολλὰς συγγνώμας, ἀνέλαβε τὸν λόγον. Ὁ Λυκούργος δὲν ἐγνώριζε τὴν τάξιν τῶν ἀρετῶν· ἔδωκεν εἰς τὴν ἀνδρίαν τὸν πρῶτον βαθμὸν⁽²⁾, ἐντεῦθεν ἐβρέυσεν ἐκεῖνη ἢ πλημμύρα τῶν δυσυχίων, τὰς ὁποίας ὑπέφερον οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ κατέστησαν τοὺς ἄλλους νὰ τὰς δοκιμάσῃσι.

§. ζ'. Μόλις ἀπέθανε, καὶ ἐν ταύτῳ ἔσρεψαν τοὺς φιλοδόξους τῶν σκοποῦς ἐναντίου εἰς τοὺς γείτονας δῆμους⁽³⁾. Τοῦτο εἶναι μεμαρτυρημένον ἀπότινα ἰστορικόν, ὀνομαζόμενον Ἡρόδοτον, τὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζεις. Καταδιόμενοι ἀπὸ τὴν

(1) Ἰσοκρ. Πανζ. §. 201. (2) Πλά. περὶ γέ. α'. §. 630. δ. 705. (3) Ἡρ. α'. §. 66.

ἐπιθυμίαν τοῦ ἄρχειν, καὶ γνωρίζοντες τὴν ἀδυναμίαν τους, ἐβιάζοντο πολλάκις νὰ προσρέχωσιν εἰς πολλὰ χαμερπεῖς οὐτιδανότητας, καὶ εἰς θηριώδεις ἀδικίας. Πρῶτοι ἐσάθησαν νὰ ἐξαγοράζωσι τοὺς στρατηγούς τῶν ἐχθρῶν (1). Πρῶτοι νὰ ζητολογῶσι τὴν ὑπεράσπισιν τῶν Περσῶν, ἐκείνων τῶν βαρβάρων, εἰς τοὺς ὁποίους, διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Ἀνταλκίδου, ἐπώλησαν πρὸ ὀλίγου τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐν ἀσίᾳ Ἑλλήνων (2). Ὑποκριταὶ εἰς τὰ πολιτεύματά των, ἄπιστοι εἰς τὰς συνθήκας των (3), εἰς τὰς μάχας, ἀντὶ τῆς ἀνδρείας, μετεχειρίζοντο δολιότητας (4). Αἱ εὐτυχεῖς ἐκβάσεις ἔθνους τινὸς ἐπροξένυσαν εἰς αὐτοὺς ἀθυμίας πικρὰς, καθοπλίζουσιν ἐναντίου του ἐχθροῦς, διεγείρουσιν, ἢ ἀναζωπυροῦσι τὰς διαιρέσεις, ὅσαι τὸ κατὰσχίζουσι. Κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα, προβάλλουσι νὰ ἀνατρέψωσιν ἄρδην τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι ἐλύτρωσαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀναψυχὸν τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὅς τις ἀνέστρεψε τὰς Ἀθήνας (5). Μάτην ὁ Λυκοῦργος ἠγωνίζετο νὰ τοῖς παραστήσῃ τοῦ πλοῦτου τὸ ὀπλιτῆριον φάρμακον. Ἡ Λακεδαιμόνιοι ἀποταμιεύει εἰς τὸν κόλπον τῆς ἄπειρον ἀπὸ αὐτὸν ποσότητα (6), ἀλλ' εἶναι εἰς χεῖρας μόνου μερικῶν, οἱ τινες νὰ κορεσθῶσιν ἀπ' αὐτὸν δὲν δύνανται (7). Αὐτοὶ μόνου φθάνουσι εἰς τὰ μεγάλα ἀξιώματα, καὶ ἀποδοκιμάζονται ἀπ' αὐτὰ οἱ ἄξιοι, οἱ τινες ἀνασθενάζουσι εἰς τὴν ἔνδειαν (8). Αἱ γυ-

(1) Παντα. δ'. κεφ. εἰς. (2) Ἰσοκρ. πανηγ. § 184. Παναθ. 234. Πολύβ. 5'. § 492.

(3) Ὡ πᾶσιν ἀνθρώποισιν ἐχθροὶ βροτοί,
Σπάρτης ἕνοικαι, δόλια βουλευτήρια,
Ψευδῶν ἀγκυρῆς, μηχανορῥάφοι κακῶν,
Ἐλεγκτὰ, κούδεν ὑγιῆς, ἀλλὰ πᾶν περίεξ
φρονοῦντες, ἀδίκως εὐτυχεῖτ' ἐν Ἑλλάδι. καὶ τλ.

Εὐριπ. Ἀνδρο. 445 (4) Περικ. παρὰ Θεοκ. 6'. κεφ. λδ'. (5) Διονύσι. ἀλικαρ. τό. 5'. §. 770. (6) Πλάτ. εἰς Ἀλκιβ. §. 122. (7) Ἀριστ. πολιτ. 6'. κεφ. 3. (8) Περικ. αὐτ. κεφ. λζ'.

ναϊκές των, τῶν ὁποίων ὁ Λυκούργος ἠμέλησε τὴν παιδαγωγίαν, καθὼς καὶ ὅλων τῶν ἄλλων Λακεδαιμονίων, αἱ γυναῖκες των λέγω, αἱ ὁποῖαι τοὺς διοικοῦσιν, ἐπιβουλεύουσαι αὐτοὺς, συμμετέχουσι μὲ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀκορεσίαν τοῦ κέρδους, καὶ, διὰ τῆς διαφθορᾶς τῆς ζωῆς των, αὐξάνουσι τὴν γενικὴν ἀπώλειαν (1). Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔχουσι ἀρετὴν σοβαρὰν, αὐστηράν, καὶ τεθμελιωμένην μόνον εἰς τὸν φόβον (2). Ἡ ἀνατροφή των τοὺς ἀποκαθιστᾷ τόσον ἀπνηεῖς, ὥστε βλέπουσι χωρὶς ἀνασεναγμῶν, καὶ συνειδῶσιν ὅτι ῥέει τὸ αἷμα τῶν ἰδίων τους τέκνων, καὶ τῶν ἀνδραπόδων.

§. η'. Πολλὰ βαρεῖται εἶναι αὐταὶ αἱ κατηγορίαι, εἶπεν ὁ Φιλώτας, ἀφ' οὗ ἐτελείωσε τὸν λόγον του, καὶ δὲν ἤξεύρω, πῶς ἤθελες δυνηθῆ νὰ ἀπαντήσης εἰς αὐτάς. Μὲ τοὺς λόγους ἐκείνου τοῦ λέοντος, εἶπεν ὁ Σπαρτιάτης, ὅστις, βλέπων ἀναμεταξύ εἰς σωρὸν εἰδώλων, ὅτι ὑπετάσσετο εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἕνας λέων, εὐχαρισθῆ νὰ εἰπῆ τοῦτον τὸν λόγον, ὅτι οἱ λέοντες δὲν ἔχουσι ἐρμολύφους. Ἀπορῶν ὁ Φιλώτας, μοὶ ἔλεγε μυθικὰ, μήπως ἀνέγνωσε τοὺς μύθους τοῦ Αἰσώπου; Τίποτε ἀπὸ τοῦτο δὲν ἐννοῶ, τῷ εἶπον, ἴσως ἤκουσεν αὐτὸν τὸν μῦθον ἀπὸ κἀνέναν Ἀθηναῖον. Ὁ Δημόναξ ἠκολούθησε. Πίσυσόν μοι, ὅτι τόσον τοῖς μέλει ἐνταῦθα τί λαλοῦσιν εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, ὅσον τοῖς μέλει καὶ τί ἀκολουθεῖ ἐπέκεινα τῶν φύλων τοῦ Ἡρακλείους (3); Τι! Εἶπε πάλιν ὁ Φιλώτας, ἀφίνετε τὸ ὄνομά σας νὰ κυλιέται μὲ κατασχύνῃ ἀπὸ πόλιν εἰς πόλιν, καὶ ἀπὸ γενεᾶν εἰς γενεάν; Οἱ ἄνθρωποι, οἳ τινες δὲν ἤξεύρουσιν τὸν τόπον, καὶ τὸν αἰῶνα μας, ἀπεκρίθη ὁ Δημόναξ, δὲν τολμῶσι νὰ μᾶς καταδικάσωσιν, ἐπιστηριζόμενοι εἰς τὴν πίσιν ἔθνους τινὸς ἀείποτε ἀντι-

(1) Πλά. περί νό. ζ'. §. 806. Ἄριστ. αὐτ. (2) Περικ. παρὰ Θουκ. αὐτ. (3) Ἰσοκ. Παναθ. §. 312.

ζήλου, και πολλάκις πολεμίου. Τίς ἤξεύρει ἔτι, ἂν ἴσως λάβωμεν ὑπερασπιστάς; — Δίκαιε οὐρανέ! Καὶ τί ἤθελον ἀντιθέσει εἰς τὴν εἰκόνα, τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου εἰς ἐσὶ παρέστησα; — Εἰκόνα πιστοτέραν, καὶ ἐξωγραφισμένην ἀπὸ χείρας ἐπίσης εἰδόμενας. Καὶ ἰδέ την, ἂν ἀγαπᾷς. Μόνον εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, καὶ Κρήτην εἶναι ἀληθῆς διοικήσεις, εἰς ἄλλα δὲ μέρη εὐρίσκειται μόνον συνάθροισαι πολιτῶν, ἀπὸ τοῦς ὁποίους οἱ μὲν εἶναι κύριοι, οἱ δὲ, δοῦλοι (1). Εἰς τὴν Λακεδαιμόνα δὲν εἶναι καμμία ἄλλη διάκρισις βασιλείως καὶ ἰδιώτου, πλουσίου καὶ πτωχοῦ, ἢ, ὅσαι ἐθεσπίσθησαν παρὰ τοῦ νομοθέτου, ἔχοντος θεῖαν ἐπίπνοιαν (2). Κῆρποιος Θεὸς ἔτι ἐχειραγῶγει τὸν Λυκούργον, ὅταν ἐθυγκέρασε μὲ τὴν σύστασιν τοῦ βουλευτηρίου τὴν ἄμετρον ἐξουσίαν τῶν βασιλέων (3).

§. 9. Αὐτὴ ἡ διοικήσις, ἐν ἣ αἱ ἐξουσίαι τόσον ἄριστα ἀντιταλαντεύονται (4), καὶ τῆς ὁποίας ἡ φρόνησις γενικῶς ἐγνωρίσθη (5), διήρκεσε τέσσαρας αἰῶνας, χωρὶς νὰ δοκιμάσῃ καμμίαν οὐσιώδη μεταβολὴν, καὶ χωρὶς νὰ διεγείρῃ εἰς τοὺς πολίτας τὴν ἐλαχίστην διαίρεσιν (6). Ποτὲ εἰς ἐκείνους τοὺς εὐτυχεῖς χρόνους, ἡ δημοκρατία δὲν ἔπραξεν ἔργον, διὰ τὸ ὅποιον ἔμελλε νὰ ἐρυθριᾷ (7). Μῆτε εἶδον ποτὲ εἰς καμμίαν βασιλείαν τόσῃν μεγάλῃν εἰς τοὺς νόμους ὑποταγῆν, τόσῃν ἀφιλοκέρδειαν, λιτότητα, ἡμερότητα καὶ μεγαλοψυχίαν, ἀνδρίαν καὶ μετριότητα (8). Τότε μάλιστα ἐσάθη ἡ μεγαλοψυχία ἀρίθηλος, ὅταν, μὲ ὄλας τὰς προτροπὰς τῶν συμμάχων μας, δὲν ἐσέρεξαμεν νὰ ἀνδραποδίσωμεν τὰς Ἀθήνας (9), αἱ ὁποῖαι

(1) Πλά. περὶ νό. δ. §. 712 (2) αὐτ. γ. §. 596. (3) αὐτ. (4) Ἄρισ. πολιτ. β. κεφ. 5. (5) Ξεν. εἰς. Ἐλ. β. §. 466. Πλά. δημοκ. ε. §. 599. Ἄρισ. αὐτ. Δημοκ. κατὰ Δεπτ. 556. (6) Θουκ. α. κεφ. ι'. (7) Ξεν. αὐτ. 5. §. 611. (8) Πλά. εἰς Ἄλκιβ. §. 122. Ξεν. αὐτ. ε. §. 552. (9) Ἄλκιβ. περὶ μυσ. §. 10. Ξεν. αὐτ. β. §. 460. Ἰσοκ. περὶ εἰρ. 399. καὶ 414.

μετὰ ταῦτα. . . . Εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους ὁ Φιλώτας ἐφώνηξε. Βέβαια ἐμελέτησας μόνου τοὺς συγγραφεῖς τῆς Λακεδαιμόνου; Δὲν ἔχομεν κἀνένα, ἀπεκρίθη ὁ Δημόναξ. — Ἄρα ἐπωλήθησαν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα; — Δὲν τοὺς ἠγοράσαμεν ποτέ. Θέλεις νὰ γνωρίσῃς τοὺς ὑπερασπιστάς μας; Εἶναι οἱ ἀξιολογώτεροι νόες τῆς Ἑλλάδος. Πλάτων, Θουκυδίδης, Ἰσοκράτης, Ξενοφῶν, Ἀριστοτέλης, καὶ τόσοι ἄλλοι. Εἶχον ζενοῦς φιλίας μέ τινας ἀπὸ αὐτοὺς εἰς τὰς συνεχεῖς περιηγήσεις, τὰς ὁποίας ἕκαμα ἄλλοτε εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ προσαγῆς τῶν διοικητῶν, χρεωσῶ εἰς τὰς συναναστροφάς, καὶ συγγράμματα αὐτὰς τὰς ἀμυδράς γνώσεις, αἱ ὁποῖαι σὰς προξενουσι ἀπορίαν, ὅταν τὰς βλέπητε εἰς ἕνα Σπαρτιάτην. Ὁ Δημόναξ παρετήρει μόνου ἀπορίαν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Φιλώτα, ἐγὼ δὲ παρετήρουν εἰς αὐτὸ περὶ πλέον φόβον, μήπως κατηγορηθῆ, ὡς ἀμαθῆς, ἢ ψεύστης. Ἐδύνατο κἀνεὶς μὲ ὄλον τοῦτο νὰ τὸν κατηγορήσῃ μόνου, ὡς προληπτικόν, καὶ ἐλαφρόνουν. Ἠρώτησα τὸν Δημόνακα, διὰ τί οἱ ἱστορικοὶ τῶν Ἀθηνῶν κατεδέχθησαν νὰ ἐγκαταμιξωσι εἰς τὰ συγγράμματά των τόσας διαφωνίας, καὶ ἀναιδείας, ὀμιλοῦντες περὶ τοῦ ἔθνους του; Δύναμαι νὰ σε πληροφορήσω, εἶπεν, ὅτι ἐν μέρει μὲν ὑπεχώρουν εἰς τῆς ἀληθείας τὴν δύναμιν, ἐν μέρει δὲ, εἰς τὴν τοῦ ἔθνους δυσμένειαν. Μὲ ὄλον τοῦτο, μὴ φοβεῖσαι τίποτε, Φιλώτα, θέλω ὑπερασπισθῆ τὸ εὐαίσθητόν σου φρόνημα.

§. ι'. Οἱ ῥήτορες, καὶ οἱ ποιηταί σας, εἰς καιρὸν πολέμου, διὰ νὰ ἐμψυχώνωσι τὸν χυδαῖον λαὸν κατ' ἡμῶν, κάμνουσι, καθὼς ἐκείνοι οἱ ζωγράφοι, οἵτινες, διὰ νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς ἐχθρούς των, τοὺς παριστῶσι ὑπὸ φρικώδη μορφήν. Οἱ φιλόσοφοι ὁμῶς καὶ οἱ ἱστορικοί σας, φρονιμώτεροι, ἀπονέμουσι εἰς ἡμᾶς τὴν κατηγορίαν, καὶ τὸν ἔπαινον. Ἐπειδὴ, κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν χρόνων, εἴμεθα ἄξιοι καὶ τοῦ ἐνός,

καὶ τοῦ ἄλλου. Αὐτοὶ ἐμμήθησαν τοὺς δοκίμους τεχνίτας, οἵ τινες περιγράφουσι τοὺς ἥρώας των εἰς διαφόρους καταστάσεις, τῶρα μὲν, εἰς ἡσυχίαν, τῶρα δὲ, εἰς ὑπερβολικὴν μαίαν, ἄλλοτε, μὲ τὰ θέλγητρα τῆς νεότητος, καὶ ἐνίοτε, μὲ τὰς ρυτίδας, καὶ ἀσχημάδας τοῦ γηρατειοῦ. Διὰ τὴν ὥραν, καὶ οἱ δύο ὡς βάλωμεν ἐκεῖνας τὰς διαφόρους εἰκόνας ἔμπροσθέν μας. Σὺ ἐδανείσθης ἀπὸ αὐτὰς μόνον χρώματα, τὰ ὅποια δύνανται νὰ ἀσχημίσωσι τὴν ἐδικήν σου· ἐγὼ ἤθελα ἐκλέξει ἐκεῖνα, ὅσα ἠμποροῦσι νὰ ὠραῖσωσι τὴν ἐδικήν μου, ἂν ἤθελες μοὶ ἐπιτρέψει νὰ τὴν τελειώσω. Ἐκ τούτου καὶ οἱ δύο ἠθέλαμεν παραστήσει ἀντιγραφὰς ἀπίσους. Πρέπει ἄρα νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς ἀρχὰς μας, προσπλώνοντες τὰς ἰδέας μας εἰς ἀναντιρρήτους πράξεις. Ἐγὼ ἔχω νὰ ὑπερασπίζωμαι δύο προσβολὰς· ἐπειδὴ καὶ τὰ τοξεύματά σου ἐπίσης διευθύνονται κατὰ τῶν ἡθῶν, καὶ τῆς διοικήσεώς μας. Τὰ ἦθη μας, εἰς τεσσάρων αἰώνων διάστημα, δὲν ἔλαβον κάμμειαν πληγὴν. Οἱ ἱστορικοὶ σας τὸ γνωρίζουσι, καὶ τὸ κηρύττουσιν. Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἄρχησαν νὰ μεταβάλλωνται· εἰς τοῦτο συγκατατίθεμαι. Κατηγορεῖ μὲν τὰ παρόντα ἐλαττώματά μας, εὐλαβοῦ ὁμῶς τὰς παλαιὰς ἀρετὰς μας.

§. ια'. Ἀπὸ τὰ δύο ἄρθρα, τὰ ὅποια ἔμελλον νὰ ὑπερασπισθῶ, διὰ μὲν τὸ πρῶτον συγκατένευσα μὲ τὴν γνώμην σου, ὅσον δὲ διὰ τὸ δεύτερον, ποτὲ δὲν ὑποχωρῶ, ἀλλὰ διὰ παντὸς διαβεβαιουῦμαι, ὅτι μεταξὺ τῶν ἐγνωσμένων διοικήσεων δὲν εἶναι κάμμειά ἄλλη ἀξιολογωτέρα ἀπὸ τὴν τῆς Λακεδαιμόνου. Ὁ Πλάτων, εἶναι ἀληθὲς, ἂν καλὰ καὶ πεπεισμένος εἰς τὸ ἐξαιρετὸν τῆς, ἔκρινεν ὁμῶς, ὅτι ἀνεκάλυψεν εἰς αὐτὴν κάμποια ἐλαττώματα (1), καὶ μανθάνω ἔτι, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης προσέθετο νὰ δεῖξη πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ περισσότερα.

(1) Περὶ νό. α'. §. 628. 634. §. 806.

Ἄν αὐταὶ αἱ ἐλλείψεις δὲν πληγώνωσι οὐσιωδῶς τὴν νομοθεσίαν μας, θέλω εἰπῆ εἰς τὸν Πλάτωνα. Μὲ ἐδίδαξας, ὅτι τὸ πρῶτον τῶν ὄντων, δημιουργοῦν τὸ πᾶν, τὸ ἔπλασεν ἀπὸ ὕλης προϋπάρχουσας, ἥτις ἴδειχεν εἰς αὐτὸ ἀνίκητον ἐπίστε ἀντίστασι, καὶ ὅτι εἰργάζετο τὸ ἀγαθὸν μόνου, τοῦ ὁποίου ἡ αἰωνία φύσις τῶν πραγμάτων ἦτον δεκτικὴ (1). καὶ ἐγὼ τολμῶ νὰ εἰπῶ ἐκ μέρους μου, ὅτι ὁ Λυκούργος ἐκοπίαζεν εἰς ὕλην ἀποσάτιδα, καὶ μετέχουσας ἀπὸ ἀτελειότητος, ἥτις εἶναι προσκεκολλημένη εἰς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, ὁπλαθὲν εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου. διὰ τὸν ὁποῖον ἔπραξε πᾶν ὅ,τι ἦτον δυνατόν νὰ πράξῃ δι' αὐτόν, "Ἄν ἴσως αἱ διαβαλλόμεναι εἰς τοὺς νόμους τοῦ ἐλλείψεις, χρεωσοῦσιν ἀφεύκτως νὰ σύρωσι τὴν πτώσιν τους, θέλω ἐνθυμήσει εἰς τὸν Πλάτωνα ὅ,τι ὠμολογήθη ἀπὸ ἔλους τοὺς ἱστορικοὺς τῶν Ἀθηνῶν (2), καὶ, ὅ,τι πρὸ μικροῦ ὁ ἴδιος ἔγραφεν εἰς τὸν Διονύσιον, βασιλεῖα τῶν Συρακουσῶν. Ὁ νόμος μόνος βασιλεύει εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, καὶ ἡ αὐτὴ διοίκησις διατηρεῖται εἰς αὐτὴν ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνας μὲ δόξαν (3). Λοιπὸν, πῶς δύναται νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς, ὅτι νομοθεσία μὲ ἀνατρεπτικὰ ἐλαττώματα, καὶ εἰς τὴν φύσιν τῆς προσκεκολλημένα, ἠθέλειν ἦναι πάντοτε ἀκλόνητος, καὶ πάντοτε ἀπροσπέλαστος ἀπὸ φατρίας, αἵτινες τόσον συχνὰ κατερήμωσαν τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος (4);

§. β'. Τοιαύτη συμφωνία ἀντιλογίας εἶναι τόσον περισσότερον ξένη, εἶπον τότε, ὡς παρ' ὑμῖν τὸ ἡμῖσι τῶν πολιτῶν εἶναι δεδουλωμένον εἰς τοὺς νόμους, καὶ τὸ ἄλλο ὄχι. Τοῦτο τοῦλάχιστον βεβαιώνουσιν, ὡς ἀληθῆς, αἱ Ἀθηναῖοι φιλόσοφοι. Λέγουσιν, ὅτι ἡ νομοθεσία σας δὲν ἐκτείνεται μέχρι τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι, ἀρπάσασαι ἐξουσίαν ἀπεριόριστον κατὰ

(1) Ὁ αὐτ. Τερ. (2) Θεουκ. α'. κηφ. γ'. Πιν. εἰς Ἀγρο. §. 651.

(3) Ἐπιτ. κ'. §. 354. (4) Λυσ. εἰς ἔλυρ. §. 521.

τῶν ἀνδρῶν, ταχύνουσι νῆμέραν παρ' ἡμέραν τὰς προόδους τῆς διαφθορᾶς (1). Ὁ Δημόναξ μοι ἀπεκρίθη. Εἰπέ εἰς ἐκείνους τοὺς φιλοσόφους, ὅτι αἱ παρθένοι μας ἀνετράφησαν εἰς τὴν αὐτὴν παιδαγωγίαν, καὶ μὲ τὴν αὐτὴν ἀσκηρότητα, καθὼς καὶ οἱ παῖδες, ὅτι γυμνάζονται, ὡς ἐκεῖνοι, εἰς τὰς αὐτὰς ἀσκήσεις, ὅτι χρεωζοῦσι νὰ φέρωσι διὰ προίκα εἰς τοὺς ἀνδρας τῶν τὸν μόνου θησαυρὸν τῶν ἀρετῶν (2), ὅτι, ἀποκατασταθῆσαι μητέρες, λαμβάνουσι ἐπιστάσιαν τῆς διεξοδικῆς ἀνατροφῆς τῶν ἰδίων αὐτῶν παιδῶν, κατ' ἀρχὰς μὲ τοὺς ἀνδρας, ἔπειτα μὲ τοὺς ἀρχηγούς, ὅτι οἱ Ἀρμόσινοι εἶχον διὰ παντὸς τοὺς ὀφθαλμούς ἀνεωγμένους εἰς τὸ πολίτευμά των (3), ὅτι αἱ φροντίδες τῶν θούλων, καὶ τῆς οἰκονομίας ρέουσιν ἐξ ὁλοκλήρου περὶ αὐτὰς (4), ὅτι ὁ Λυκούργος ἔλαβε προσοχὴν νὰ ταῖς ἀπαγορεύσῃ πᾶν εἶδος καλλώπισμου (5), ὅτι, δὲν εἶναι πενήκοντα χρόνοι ἔτι, ἐν οἷς ἦσαν πεπεισμένοι εἰς τὴν Σπάρτην, ὅτι πολυτίμιμον ἔνδυμα ἦτον ἱκανὸν νὰ δυσφημήσῃ τὸ κάλλος των (6), καὶ ὅτι, πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἡ καθαρότης τῶν ἡθῶν αὐτῶν γενικῶς ἦτον διαθρυλλουμένη (7). Τελευταίον ἐρῶνταί τους, ἂν ἦναι διδόμενοι εἰς μίαν πολιτείαν, ἢ κλάσιν τῶν ἀνδρῶν νὰ ἦναι ἐνάρετος, χωρὶς νὰ ἦναι παρομοίως καὶ ἡ τῶν γυναικῶν.

§. 17. Αἱ παρθένοι σας, ἀνέλαβον τὸν λόγον, γυμνάζονται ἀπὸ τὴν νηπιότητά των εἰς ἐργώδεις σωματικὰς ἀσκήσεις, καὶ τοῦτο εἶναι, ὅπου ἐγκρίνει ὁ Πλάτων, τὰς ἀναγύεται μετὰ τὴν ὑπανδρείαν των, καὶ τοῦτο εἶναι, ὅπου καταδικάζει ὁ ἴδιος. Κατὰ ἀλήθειαν, εἰς τοιαύτην διοίκησιν, καθὼς

(1) Πλάτ. περὶ νό. ζ'. §. 806. Ἄρισ. πολιτ. β'. κεφ. 2. (2) Πλουτ. ἀποφ. Λακ. §. 227. Ἰουστ. γ'. κεφ. γ'. (3) Ησύχ. Ἄρμ. σ. (4) Πλάτ. α' τ. (5) Ἡρακλ. Πουτ. πολιτ. §. 2823. (6) Πλουτ. εἰς Λυκ. §. 434. (7) ὁ αὐτ. εἰς Λυκ. §. 49.

εἶναι ἡ ἐδική σας, ἔπρεπεν αἱ γυναῖκες, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Σαυροματῶν, νὰ ἦναι πάντοτε εἰς κατάστασιν νὰ πολεμῶσιν, ἢ νὰ ἀποδιώκωσι τὸν ἐχθρὸν (1). Ἡμεῖς παιδαγωγούμεν τόσον σκληρὰ τὰς παρθένους μας, μοὶ ἀπεκρίθη, διὰ νὰ καταστήσωμεν εἰς αὐτὰς μόνον κράσιν ἰσχυράν, καὶ ἀπαιτοῦμεν ἀπὸ τὰς γυναῖκάς μας μόνον ἡσύχας ἀρετὰς εἰς τὸ γένος των. Διὰ τί νὰ ταῖς δόσωμεν ὅπλα; Μήπως οἱ βραχίονές μας δὲν ἐξαρκοῦσι νὰ τὰς ὑπερασπιζώμεθα; Ἐνταῦθα ὁ Φιλώτας ἔλυσε τὴν σιωπὴν, καὶ μὲ ὕψος μετριώτερον εἶπεν εἰς τὸν Δημόνακα. Ἐπειδὴ οἱ νόμοί σας ἔχουσι διὰ τέλος μόνον τὸν πόλεμον, δὲν ἤθελεν ἦναι οὐαιῶδες νὰ πολλαπλασθῇ εἰς ἑσᾶς ὁ ἀριθμὸς τῶν μαχομένων; Τὸν πόλεμον διὰ τέλος! Ἐφώνησεν ὁ Σπαρτιάτης. Γνωρίζω τὴν διάλεκτον τῶν συγγραφείων σας (2). Προσάπτουσιν εἰς τὸν σφοδρῶτερον, καὶ φιλαυθροπότερον τῶν νομοθετῶν, τὸν σκληρότερον, καὶ ἀναισθητότερον σκοπὸν. Τὸν σκληρότερον, ἂν ἤθελε νὰ διαιωύζη εἰς τὴν Ἑλλάδα ζράτευμα, διψῶν τὸ αἷμα τῶν ἐθνῶν, καὶ τῶν πορθέσεων ἀκόρετα. Τὸν ἀναισθητότερον. Ἐπειδὴ, διὰ νὰ τὸν βάλῃ εἰς πρᾶξιν, ἤθελε προβάλλῃ τρόπους, ἐκ διαμέτρου ἀντικειμένους μὲ τὰς θεωρίας του. Δίελθε τὸν πολεμικὸν μας κώδικα, αἱ διαταγαί του, ἐκλαμβάνόμεναι κατὰ τὸ νόημα τοῦ γραμματος, ἐφαπλοῦνται μόνον νὰ μᾶς πληρώνωσιν ἀπὸ γενναῖα φρονήματα, καὶ νὰ μᾶς κατασέλλωσι τὴν φιλοτιμίαν. Εἴμεθα δυσυχέστατοι, ὅτι τὰς ἡμελήσαμεν, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον μᾶς διδάσκουσι τοὺς σκοποὺς τοῦ Λυκούργου.

§. 15. Μὲ ποῖα μέσα δύναται τρώντι νὰ μεγαλυθῇ ἔθνος, τὸ ὅποιον εἰς κάθε βῆμα ἀπαντᾷ τῆς ἀνδρίας του ἐμπόδια; τὸ ὅποιον ἐκ μέρους τῆς θαλάσσης, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐκτείνῃ τὰ ὅρια τῆς ἐπικρατείας του, ἐμποδιζόμενον ἀπὸ τοὺς

(1) Πλά. αὐτ. (2) Αὐτ. α'. §. 530. Ἄρισ. πολιτ. β'. 2.

νόμους του να ἔχη ναύτας, καὶ σόλους (1), καὶ ἐκ μέρους τῆς ξηρᾶς, δὲν ἔχει τὴν ἐμπειρίαν νὰ πολιορκῆ φρούρια, μὲ τὰ ὅποια φυλάττονται τῶν γειτόνων του τὰ ὄροσεία (2); εἰς τὸ ὅποιον εἶναι ἐμποδισμένον νὰ καταδιώκῃ τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν φυγὴν του, καὶ νὰ πλουτίζηται ἀπὸ τὰ λάφυρά του (3); τὸ ὅποιον, μὴ δυνάμενον νὰ πολεμῇ συνεχῶς μὲ τὸ αὐτὸ ἔθνος(4), εἶναι ἠναγκασμένον νὰ προτιμᾷ τὰ μίσα τοῦ συμβιβασμοῦ ἀπὸ τὰ τῶν ὄπλων, καὶ μὴ δυνάμενον νὰ στρατεύῃ πρὸ τῆς πανσελήνου, μήτε νὰ μάχεται, ὅταν ἦναι ἐορταί(5), κινδυνεύει εὐίστε νὰ βλέπῃ τοὺς σκοπούς του ἀποτυγχάνοντας, καὶ διὰ τὴν ἄκραν του εὐδειαν, δὲν ἐδυνήθη ποτὲ καιροῦ, νὰ φαντασθῆ μεγάλα ἐπιχειρήματα (6); Ὁ Λυκοῦργος δὲν ἐπεθύμει νὰ συστήσῃ ἀναμεταξύ μας σπερματοθήκην πορθητῶν, ἀλλ' ἠσύχων πολεμιστῶν, οἵτινες ἀναπνέουσι μόνον τὴν εἰρήνην, ὅταν σέβωνται τὴν ἀνάπαυσίν τους, καὶ τὸν πόλεμον, ὅταν λάβωσι τὴν αὐθάδειαν νὰ τὴν ταρατῶσι. Φαίνεται, μὲ ὄλον τοῦτο πάλιν εἶπεν ὁ Φιλώτας, ὅτι, κατὰ τινα συνέπειαν τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, ἔθνος πολεμικὸν παρεκτρέπεται μὲ τὸν καιρὸν εἰς ἔθνος πορθητῶν, καὶ ἡ συνέχεια τῶν ἰδίων ἔργων ἀπέδειξεν, ὅτι ἐδοκιμάσατε αὐτὴν τὴν μεταβολὴν, χωρὶς νὰ τὴν καταλάβετε. Σᾶς ἐγκαλοῦσι προσέτι, ὅτι πρόωρα ἐβάλετε κατὰ νοῦν, καὶ δὲν ἀπεβάλετε ἀπὸ τὴν θεωρίαν σας, τὸν σκοπὸν, νὰ ὑποτάξητε τοὺς Ἀρκάδας (7), καὶ Ἀργεῖους (8). Δὲν ὀμιλῶ περὶ τῶν πολέμων μὲ τοὺς Μισσηνίους· ἐπειδὴ τοὺς κρίνετε δικαίους (9). Σᾶς εἶπον ἤδη, ἀπεκρίθη ὁ Δημόναξ, ὅτι

(1) Πλούτ. Λακ. ἐπιτηδ. §. 239. (2) Ἦρ. Σ'. §. 69. Πλούτ. ἀποφ. Λακ. §. 228. (3) Θουκ. ε'. κεφ. σγ'. Πανσο. δ'. η'. (4) Πλούτ. εἰς Λακ. Πολίται· στρατ. α'. κεφ. ες'. (5) Ἦρ. ς'. §. 106. Θουκ. αὐτ. (6) Ερλιβ. ς'. §. 493. (7) Ἦρ. α'. §. 66. Πανσο. γ'. κεφ. γ'. (8) Ἦρ. αὐτ. Ἰσοκρ. Πανατ. §. 227. Πανσο. αὐτ. κεφ. δ'. (9) ὄρα τὸ μα. κεφ.

δὲν ἔχομεν παντελῶς χρονικά. Παραδόσεις συγκεχυμέναί μᾶς διδάσκουσιν, ὅτι ἀρχήθεν εἶχομεν πολλάκις φιλονεικίας μετὰ τὰ ἔγγυς ἔθνη. Τούτων ἐγέναμεν ἡμεῖς πρωταίτιοι; Δὲν τὸ ἡξέυρσις, ὁμοίως καὶ ἐγώ. Ἠξέυρω μόνον, ὅτι, εἰς ἐκείνους τοὺς μεμακρυσμένους αἰῶνας, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους βασιλεῖς, ἀφ' οὗ κατετρόπωσε τοὺς Ἀργεῖους, καὶ οἱ σύμμαχοί μας τῷ ἐσυμβούλευσαν νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν· ἡ εὐκαιρία ἦτον δεξιὰ ἢ πόρθησις εὐμαρῆς, τοῦτο ἤθελε κριθῆ ἀδικία, ἀπεκρίθη. Ἐπολεμήσαμεν διὰ νὰ βεβαιώσωμεν τὰ ὀροθέσιά μας, καὶ ὄχι διὰ νὰ ἀρπάσωμεν βασιλείαν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἔχομεν κανὲν εἶδος δικαιώματος (1).

§. ιε'. Θέλεις νὰ καταλάβῃς τὸ καθ' αὐτὸ τῆς νομοθεσίας μας νόημα; λάβε κατὰ νοῦν τὰς πλέον προσφάτους πράξεις, καὶ σύγκρινε τὸ πολίτευμά μας μετὰ τὸ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἕλληνες ἐθρίαμβευσαν κατὰ τῶν Περσῶν, ἀλλ' ὁ πόλεμος δὲν ἔλαβε τέλος, μόνον ἐξηκολούθει μετ' ἔκβασιν ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Πausanίου, ὅς τις ἔκαμεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του κατάρχησιν. Τὸν ἐκράξαμεν, καὶ βεβαιωθέντες διὰ τὴν ἀδικοπραγίαν του, κατεδικάσαμεν εἰς θάνατον τὸν νικητὴν τῶν Πλαταιῶν. Μετ' ὅλον τοῦτο, οἱ σύμμαχοι, ἀδικηθέντες ἀπὸ τὴν ὑψηλοφροσύνην του, ἐνεχείρισαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν γενικὴν τῶν στρατευμάτων διοίκησιν. Τὸ κίνημα τοῦτο μᾶς ἐγύμνωεν ἀπὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον ἀπελαμβάνομεν μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου, καὶ τὸ ὁποῖον μᾶς ἐδιώριζεν ἀρχηγούς τῶν ἔθνῶν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ πολεμισαί μας, ζέοντες ἀπὸ ἀγανάκτησιν, ἤθελον ἐξ ἅπαντος νὰ τὸ ἀναλόβωσι μετὰ τὴν δύναμιν τῶν ὀπλῶν, ἀλλ' ἕνας ἀπὸ τοὺς γέροντας, ἀφ' οὗ παρέστησεν εἰς αὐτούς, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ μεμακρυσμένοι πόλεμοι ἦσαν μόνοι ἱκανοὶ νὰ διαφθείρωσι τὰ ἦθη μας (2), ἀπεφάσισαν παρευθῆς. ὁ-

(1) Πλουτ. ἀποσ. λατ. §. 231. (2) Θουκ. α'. κεφ. ια'. ἀποσ. ια'. §. 33. Πλουτ. εἰς Ἀριστ. §. 333.

τε ἦτον συμφερότερον νὰ παραιτηθῶσιν ἀπὸ τὰ προνόμιά των, παρὰ ἀπὸ τὰς ἀρετάς των. Εἶναι ἄρα οὗτος χαρακτήρ πορδῶν; Αἱ Ἀθηναί, κατασαθεῖσαι μὲ τὴν συναίνεσίν μας ἡ πρώτη τῆς Ἑλλάδος δύναμις, ἐπολλαπλασιάζον καθ' ἑκάστην τὰς πορδῆσεις των. Κἀνὲν δὲν ἐδύνατο νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὰς δυνάμεις των, μήτε ἦτον ἰκανὸν νὰ εὐχαρισῆσῃ τὴν φιλοτιμίαν των. Οἱ σόλοι, καὶ τὰ στρατεύματά των ἐπολέμου ἀδιάφορος φίλους, καὶ ἐχθρούς. Τὰ δικαιολογήματα τῆς καταδυναστευομένης Ἑλλάδος ἐφθασαν ἕως εἰς τὰ ὑπὲρ μας (1), κρίσιμα ὁμως περιστάσεις μᾶς ἐμπόδιον καθ' ἀρχὰς νὰ τὰ ἀκούσωμεν· καὶ ὅταν καθουχάσασμεν, ἡ ἀπάθειά μας δὲν μᾶς τὸ ἐσυγχώρει. Ὁ χεῖμαρρος ἄρχησε καθ' ἀρχὰς νὰ πλημμυρῇ κατὰ τῶν παλαιῶν τῆς Πελοποννήσου συμμαχῶν μας. Ἡτοιμάζοντο νὰ μᾶς ἀφήσωσι (2), καὶ ἴσως ἠθέλον τὸν σρέψει καθ' ἡμῶν, ἂν ἠθέλαμεν ἀμελήσει πλέον περισσότερον καιρὸν, ἐμποδιζόντες τὴν ὁρμὴν του.

§. ις. Ἡ διήγησίς μου δὲν ἔχει κἀμμίαν ὑπόψιν· ἐπειδὴ ἀκολουθῶ μόνον τὸν ἀκριβέστερον συγγραφέα τῆς Ἑλλάδος, τὸν εἰδήμονα, ἀδιάφορον, καὶ αὐτόπτην τῶν πραγμάτων Ἀθηναίων (3). Ἀνάγνωσον εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ Θεουκυδίδου, τὴν δημηγορίαν τοῦ Κορινθίου πρέσβεως (4), καὶ τὴν τοῦ βασιλέως τῆς Λακεδαιμόνος (5), σημειώσαι ὅλα, ἕσα τότε μετεχειρίσθημεν διὰ νὰ φυλάξωμεν τὴν εἰρήνην (6), καὶ κρίνε μόνος, ὅν ἀνήκη εἰς τὴν φιλοτιμίαν, ἢ εἰς τὴν ζηλοτυπίαν μας νὰ ἀποδόσωσι τὸ αἶτιον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, καθὼς θελήσωσι μᾶς τὸν ὀνειδίσει ἴσως ποτὲ καιροῦ, ἐπεριεδόμενοι εἰς τὴν πίσιν προληπτικῶν τιῶν συγγραφῶν (7). Ποτὲ δὲν εἶναι

(1) Θεουκ. αὐτ. κεφ. ρα'. (2) αὐτ. κεφ. ρα'. (3) ὁ αὐτ. αὐτ. κεφ. ρα'. (4) αὐτ. κεφ. ξη'. (5) αὐτ. π'. (6) αὐτ. βλδ'. (7) Διεύθ. Ἀλικ. ἱστ. πρὸς Πομπ. τόμ. 5. §. 770.

θεμιτὸν νὰ ὀνομάζωσι δῆμον φιλόδοξον, ὅταν ἐξ αἰτίας τοῦ χαρακτῆρος, καὶ τῶν ἀρχῶν του ἦναι μὲ ἀκατανόητον τρόπον δυσκίνητος εἰς τὸ νὰ σχηματίζῃ ἐπιχειρήματα, καὶ νὰ τὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν (1). Ὅταν δὲν τοιμᾶ νὰ ῥιψοκινδυνεύῃ τίποτε, καὶ τὸν ὅποιον εἶναι ἀνάγκη νὰ σενοχωρῆς, διὰ νὰ πιάσῃ τὰ ὄπλα (2). Ὅχι, δὲν ἤμεθα φθονεροί, ἠθέλαμεν τὸ κρίνη δὲ ἐσχάτην εἰς ἡμᾶς μικροπρέπειαν, ἀλλ' ἠγανακτήσαμεν, βλέποντες, ὅτι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ κλίνωσιν ὑπὸ τὸν ζυγὸν μὲς πόλεως ἐκεῖνοι οἱ ὠραῖοι τόποι, τοὺς ὁποίους ἐλυτρώσαμεν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Περσῶν. Τὰ δύο μέρη, εἰς ἐκεῖνον τὸν διεξοδικόν, καὶ δυσυχῆ πόλεμον περιέπεσον εἰς σφάλματα ἀπηνέσαστά, καὶ ἐπραξάν φρικαῶεις σκληρότητας. Πολλάκις οἱ Ἀθηναῖοι ἐχρεώσουν νὰ περιεργάζωνται, ὅτι, ἐξ αἰτίας τῆς βραδύτητός μας εἰς τὸ νὰ ὠφελώμεθα ἀπὸ τὰ συμφέροντά μας, δὲν ἤμεθα οἱ κινδυνώτεροι ἐχθροῖ των (3). Πολλάκις ἐτι ἐχρεώσουν νὰ ἐκπλήττωνται διὰ τὸν, ὃν εἶχομεν, ζῆλον, νὰ θύσωμεν τέλος εἰς τὰς δυσυχίας, αἱ ὁποῖαι ἐξεκπλώνοντο ἐπέκεινα τῆς προσδοκίας μας (4). Εἰς κάθε ἐκστρατείαν, εἰς κάθε ἔφοδον ἀνεξενάζομεν ζῆ πρότατα τὴν ἀνάπαυσιν, τὴν ὁποίαν μᾶς ἤρπασαν. Σχεδὸν πάντοτε οἱ τελευταῖοι νὰ λαμβάνωμεν τὰ ὄπλα, καὶ οἱ πρῶτοι νὰ τὰ ἀφίνωμεν. Νικηταὶ ἐπροσφέρομεν τὴν εἰρήνην (5), καὶ νενικημένοι, τὴν ἐζητοῦμεν (6).

§. ιζ'. Τοιαῦται ἐχρημάτισαν ἐν γένει αἱ διαθέσεις μας. Εὐτυχεῖς ἠθέλαμεν ἦσθαι, ἂν, αἱ διαιρέσεις, αἱ ὁποῖαι ἀρχήσαν νὰ σχηματίζωνται εἰς τὴν Σπάρτην (7), καὶ αἱ φιλαί, τὰς ὁποίας ἐχρεωσοῦμεν εἰς τοὺς συμμάχους μας, ἠθέλον μᾶς συγχωρεῖ νὰ συμμορφούμεθα μὲ αὐτάς! Ἀλλ' εἰς τὴν ἀλωσίῃ

(1) Θουκ. αὐτ. κεφ. σ'. (2) αὐτ. ρη'. (3) ὁ αὐτ. κ'. κεφ. υγ'. (4) ὁ αὐτ. ε'. ιδ'. (5) αὐτ. εγ'. Δίολι. παραπρ. §. 407. (6) Θουκ. δ'. κεφ. ιε'. Διοδ. εγ'. §. 177. (7) Θουκ. ε'. κεφ. ις'.

τῶν Ἀθηνῶν αὐταὶ ἐφανερῶθησαν ἀριδῆλως. Οἱ Κορίθιοι, Θηβαῖοι, καὶ ἄλλοι ἔτι θῆμοι ἐπρόβαλον νὰ τὰς γυρίσωμεν ἄνω κάτω· ἡμεῖς ἀπεδοκιμάσαμεν αὐτὴν τὴν γνώμην (1). Καὶ κατὰ ἀλήθειαν, ὅθεν ἦσαν μῆτε οἱ οἴκοι, μῆτε οἱ ναοὶ τῶν, οἵ τινες ἔπρεπε νὰ ἐνταφιασθῶσιν εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς γῆς, ἀλλ' οἱ περιεχόμενοι εἰς τὸν κόλπον τῆς θησαυροῦ, ἐκεῖνα τὰ πολιτικὰ λάφυρα, καὶ ἐκεῖναι αἱ ἄπειροι ποσότητες, τὰς ὁποίας ὁ Λυσάνδρος, τοῦ σόλου μας ναύαρχος, συνήθροισεν εἰς τὰς διαφοροῦς του ἐκστρατείας, καὶ συνεισέγαγεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν πόλιν μας (2). Τὸ ἐνθυμοῦμαι, νέος ἔτι ὢν. Οἱ φρονιμώτεροι ἀπὸ τοὺς πολίτας μας ἔφριξαν εἰς τὴν ἐποπτείαν τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ κριτήριον τῶν ἐφόρων, διεγερθεὶς ἀπὸ τὰς φωνάστων, ἐπρόσαξε νὰ ἀπομακρύνῃ διὰ πάντα ἐκεῖνα τὰ πλούτη, πηγὴν ἀφθονοῦ τῶν διακρίσεων, καὶ ἀταξιῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐπαπειλούμεθα (3). Τὸ μέρος ὅμως τοῦ Λυσάνδρου ὑπερίσχυσεν. Ἀπεφασίσθη νὰ μεταβληθῇ τὸ ἀργύριον, καὶ χρυσίον εἰς νομίσματα διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς δημοκρατίας, καὶ ὄχι διὰ τὰς τῶν κατὰ μέρος (4). Ἀπόφασις ἀναίσιθτος, καὶ ὀλεθρία! Ἀφ' οὗ ἡ διαίτησις προσῆλθε τιμὴν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέταλλα, ἔπρεπε νὰ προσμένωσιν, ὅτι οἱ κατὰ μέρος ἤθελαν τοῖς ὄψει ἐντὸς ὀλίγου τιμὴν ἄπειρον.

§. ιη'. Εὐκόλον ἦτον νὰ σὰς ἀπατήσωσιν, εἶπον τότε, ἐπειδὴ οἱ νόμοι σας, καθὼς σημειώνει ὁ Πλάτων, σὰς ἐδίδαξον νὰ νικᾶτε τοὺς πόνους, ἀλλ' ὄχι καὶ τὰς ἡδονάς (5). Ὅταν τὸ δηλητήριον φάρμακον ἦναι εἰς τὴν πολιτείαν, ἀπεκρίθη ὁ Δημόναξ, τότε ἡ φιλοσοφία πρέπει νὰ μᾶς ὑπερασπίζηται ἀπὸ

(1) Ἄρθ. περὶ μυσ. Μέρ. α'. §. ιη'. Ξεν. Ἐλ. ἱς. β'. §. 460. Ἰσοκρ. Ἴους. καὶ ἄλλ. (2) Ξεν. αὐτ. Διδ. αὐτ. §. 225. ἔρα τὴν σημ. (3) Ἀθην. γ'. §. 233. Πλούτ. εἰς Ἀγιδ. §. 797. (4) ὁ αὐτ. εἰς Ἀνα §. 442. (5) Πλα. περὶ νο. α'. §. 134.

τὴν ἐνέργειάν του· καὶ ὅταν ἔτι δὴν εἰσελθῆ εἰς αὐτήν, τότε ἰνομοθέτης ἔχει χρέος νὰ τὸ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ αὐτήν. Ἐπειδὴ ἄλλο καλλίτερον μέσον νὰ ἀποφεύγῃ κίνδυνους δὲν εἶναι, ἢ, νὰ μὴ τοὺς γνωρίζῃ ποτέ. Ἐπειδὴ δὲ, εἶπον πάλιν, ἡ δημοσία συνέλευσις ἐδέχθη τὸ ἀλέθριον δῶρον, προσφερόμενον εἰς αὐτήν ἀπὸ τὸν Λύσανδρον, πρέπει ἄρα νὰ νομίζεται αὐτὸς ὁ πρῶτος αὐτουργὸς τῶν μεταβολῶν, τὰς ὁποίας ἐδοκίμασαν τὰ ἤθη σας; τὸ κακὸν ἤρχετο πόρρωθεν, ἀπεκρίθη (1). Ὁ πόλεμος τῶν Περσῶν μᾶς ἐρόησεν ἀνάμεσα εἰς ἐκείνον τὸν κόσμον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὁ Λυκούργος ἤθελε νὰ μᾶς μακρύνῃ. Εἰς διάστημα ἡμιαῖωνος, καταφρονοῦντες τὰς παλαιὰς τοῦ νόμου διαταγὰς, ἤγομεν τὰ στρατεύματά μας εἰς μεμακρυσμένους τόπους, καὶ ἐκεῖ ἐφιλιωνόμεθα μὲ τοὺς κατοίκους. Τὰ ἤθη μας ἀκαταπαύτως μὲ τὰ τῶν ξένων ἐθνῶν συμμιγνύμενα, μετεβάλλοντο, καθὼς τὰ καθαρὰ ὕδατα, ὅταν διὰ μεμολυσμένων, καὶ μεταδοτικῶν ἐλιδῶν τόπων διέρχονται. Οἱ στρατηγοί μας, νεικημένοι ἀπὸ τὰ δῶρα τῶν, ὅσους μὲ τὰ ὅπλα ἔπρεπε νὰ νικήσωσιν, ἐδυσηήμουν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας καὶ τὴν ἰδίαν, καὶ τὴν ἐδικήν μας εὐκλειαν· τοὺς ἐκολάζομεν, ὅταν εἰς τὴν πατρίδα ἐπέσρεφον. Ἀλλὰ τελευταῖον, ἐπειδὴ οἱ ὑπεύθυνοι ἦσαν ὑψηλοῦ βαθμοῦ, καὶ μεγάλων ἀξιομάτων, συνέβη τὸ ἐγκλημα νὰ ἐμπνέῃ ὀλιγωτέραν φρίκην, καὶ ὁ νόμος νὰ προξενῆ εἰς τὸ ἐξῆς μόνον φόβον. Πολλάκις ὁ Περικλῆς ἠγόρασε μερικῶν ἀρχηγῶν μας σιωπὴν, οἱ τινες εἶχον τόσῃν μεγάλῃν παρ' ἡμῖν ὑπόληψιν, ὥστε ἐκλείου τοὺς ὀφθαλμοὺς μας εἰς τὰ ἐπιχειρήματα τῶν Ἀθηναίων (2).

§. εἴ. Μετὰ τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ πολέμου, ὅστις μᾶς ἐσεφάνωσε μὲ δόξαν, καὶ ἐνέσπειρεν εἰς τὰς καρδίας μας τῶν

(1) Dissert. de M. Mathon de la court. et de M. l'abbé de Guorey sur la decadence des lois de Lycurgue. (2) Ἀριστ. ἱερ. 621.

ἐλαττωμάτων τὰ σπέρματα, εἶδομεν χωρὶς φρίκην, ἢ νὰ εἰπῶ
 κηλίτερα, ἐγίναμεν μέτοχοι, ἀπὸ τὰ ὀρμητικὰ πάθη δύο ὀξείων
 πνευμάτων, τὰ ὁποῖα ἡ δυσυχὴς ἡμῶν εἰμαρμένη παρήγαγεν
 ἀνάμεισόν μας. Ὁ Λύσανδρος καὶ Ἀγησίλαος ἐπεχειρήθησαν
 νὰ ὑφώσωσι τὴν Σπάρτην εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεως, διὰ
 νὰ ἄρχωσιν ὁ μὲν, ὑπὲρ αὐτῆς, ὁ δὲ, μετ' αὐτῆς. Ἀφ' οὗ οἱ
 Ἀθηναῖοι πολλάκις κατεδάμασθησαν εἰς τὴν θύλασσαν, καὶ ὁ
 τῶν εἰκοσι ἐπτὰ ἐτῶν πόλεμος ἐν ἀκαρεῖ ἐτελείωσεν (1), αἱ
 Ἀῖθῆναι ἐχειρώθησαν, καὶ ἀπὸ μιστῶν ζυγῶν πολλαὶ πόλεις
 ἠλευθερώθησαν, καὶ ἄλλαι ἐδέχθησαν παρ' ἡμῶν ἄρμους, οἱ
 τινες εἰς ὅλου τὸ ὕψος ἄρχισαν νὰ τὰς καταδυναστεύωσι· ἡ
 Ἑλλάς εὐρίσκητο εἰς σιωπὴν, βεβιασμένη νὰ γνωρίζῃ τὸ πρω-
 τεῖον τῆς Σπάρτης. Τοιαῦται ἦσαν αἱ πρῶται γραμμαὶ, αἱ ἑ-
 ποταὶ χαρακτηρίζουσι τὴν ἐνδοξὸν τοῦ Λυσάνδρου διοίκησιν.
 Οἶη του-ἡ πολιτικὴ εἰς δύο μόνον ἀρχὰς ἐπεσφριζέτο, τὴν
 βίαν καὶ τὴν ἀπιστίαν· διὰ τινος συμπεσούσας διαφορὰς
 μεταξύ ἡμῶν καὶ Ἀργείων περὶ τῶν ὀροθεσιῶν τῆς γῆς, αὐτοὶ
 ἀπεδείκνυσαν τὰ δίκαιά των, ὁ δὲ Λύσανδρος εἶπεν, ἀφ' οὗ ἔ-
 βαλε τὴν χεῖρά του εἰς τὸ ξίφος· ἰδοὺ ἡ ἀπόκρισις μου (2).
 Εἶχε διὰ εὐνοϊκὸν ἀξίωμα, ὅτι πρέπει νὰ ἀπατώσῃ τοὺς παῖδας
 μὲ τοὺς ἀσφαγάλους, καὶ τοὺς ἀνθρώπους, μὲ τὰς ἐπιπορκίας (3).
 Ἐντεῦθεν αἱ κακίαι, καὶ αἱ ἀδικίαι του, ὅταν δὲν εἶχε τί
 νὰ φοβῆται, αἱ δολιότητες καὶ ὑποκρίσεις του, ὅταν δὲν ἐτόλμα
 νὰ ἐνεργῇ μὲ βίαν ἀπαρακάλυτον. Ἐντεῦθεν ἔτι ἐκείνη ἡ
 συγκατόβχαις, μὲ τὴν ὁποῖαν ἔκλινεν εἰς τὰς περιστάσεις. Εἰς
 τὴν αὐτὴν τῶν σατραπῶν τῆς Ἀσίας ὑπέφερεν ἀγογγύσως τὸ

(1) Πλουτ. εἰς Λυσ. §. 439. (2) ὁ ταυτῆς κρατῶν βέλεια περὶ
 ὄρου γῆς διαλεγεταί. Τοῦτο τὸ ἀξίωμα αἰετοτε πρέπει νὰ βασιλεύῃ εἰς
 τοῦ κρατον. Πλουτ. αὐτ. (3) Τοὺς μὲν παῖδας ἀσφαγάλους, τοὺς δὲ
 ἀνδρας ὀρκους ἐξαπατᾷ. αὐτ.

ἄχθος τῆς μεγαλειότητός τῶν, καὶ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ἐπλήρωνεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὰς, ὅσας καταφρονήσεις ἐδοκίμαζεν ἐκ μέρους τῶν Περσῶν.

§. κ'. Ἀφ' οὗ ἔλαβε τὴν δεσποτείαν τῆς θαλάσσης, τότε ἀνέτρεψε τὴν δημοκρατίαν πανταχοῦ. Τοῦτο ἦτον σύμφωνον μὲ τῆς Σπάρτης τὴν συνήθειαν (1), τὸ ἠκολούθει μὲ ἰσχυρογνωμίαν, διὰ νὰ κατασῆσθαι ἀρχηγούς εἰς κάθε πόλιν ἀνθρώπους, οἵτινες δὲν εἶχον κἀνὲν ἄλλο προτέρημα, ἢ νὰ ἦναι ἀφιερωμένοι δι' ὅλου εἰς τὰ νεύματά του. Διὰ νὰ γένωσιν αὐταὶ αἰ μεταβολαί, ἔρρευσαν χεῖμακρόσοι δακρύων, καὶ αἵματος· καὶ διὰ νὰ πλουτίσῃ τοὺς προσφιλεῖς του, καὶ νὰ συντρέψῃ τοὺς ἐχθρούς του, κἀνὲν σπλάγγχος δὲν ἔδειχεν. Τοῦτο τὸ ὄνομα ἔδιδεν εἰς τοὺς, ὅσοι ὑπερασπίζοντο τοῦ δήμου τὰ συμφέροντα. Τὰ μίση του ἦσαν ἀδυσώπητα, αἱ ἐκδικήσεις του δειμαλέαι, καὶ, ὅταν ἡ ἡλικία του παρώξυνε τὸ μελαγχολικὸν του ἦθος (2), ἡ τυχοῦσα ἀνθίσκασις τὸν ἔκαμνε θηριώδη. Εἰς μίαν περίστασιν ἐπρόσβαξε νὰ κατασφάξῃσιν ὀκτακοσίους Μιλησίους, οἵτινες, ἐπισηριζόμενοι εἰς τὴν πίσιν τῶν ὄρκων του, ἔλαβον τὴν ἀνοησίαν νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὰς καταφυγὰς τῶν. Ἡ Σπάρτη ὑπέφερε σιωπηλῶς τόσου ἀπάνθρωπα κινήματα. Εἶχε πολλοὺς ὑπερασπιστὰς παρ' ἡμῖν διὰ τὴν ἀύσηρότητα τῶν ἠθῶν του, ὑποταγὴν εἰς τὰ ἀρχεῖα, καὶ δόξαν τῶν νικῶν του. Ὅταν μὲ τὰς

(1) Κἀνὲν ἄλλο δὲν ἐτίμησεν ἴσως τὴν Σπάρτην περισσώτερον, καθὼς αὕτη ἡ συνήθεια. Ἀπὸ τῆς ὑπερβολικῆς κατάχρησιν, τὴν ὅποιαν ἐδήμος πανταχοῦ μεταχειρίζετο ἐξ αἰτίας τῆς ἐξουσίας του, αἱ διαίσεις εἰς κάθε μέρος ἐθαπέλευν, καὶ οἱ πολέμοι ἐπολλαπλασιάζοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅσιν. Ἡ ὁμοίωμα αὕτη τοῦ ἀνθρώπου νοσοῦ ἔχει καὶ μέχρι τοῦδε τὴν δύναμιν τῆς ἀκραδαντοῦ, κἀν ὑποπίπτει εἰς δεινὰ καθ' ἑκάστην ἀφόρητα, καὶ τὰ ποθήματα ποτὶ δὲν γίνονται μαθήματα, ἐν ὅσῳ ἡ φιλαυτία, καὶ θαλασσοφρία ἔχουσι τὸν θῆρον ἐπίσιν εἰς ἐπιπολαία πνεύματα. (2) Ἄριστο προβλ. §. 3. πλουτ. εἰς Λισ. 434.

ὑπερμέτρους ἐλευθεριότητας, καὶ τὴν φρίκην τοῦ ὀνόματός του ἀπέκτησε μεγαλύτερον ἀριθμὸν ἀπὸ αὐτοῦς καὶ μεταξύ τῶν ξένων ἔθνων, ἐνομιάθη, ὡς ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος αὐτοδέσποτος. Μὲ ὅλον τοῦτο, ἂν καλὰ καὶ κατήγετο ἀπὸ τὴν γενεάν τῶν Ἡρακλειδῶν, ἦτον πολλὰ μεμακρυσμένος ἀπὸ τοῦ νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν θρόνον, συνήργησεν ὁμῶς νὰ ἀνέλθῃ εἰς αὐτὸν ὁ Ἀγναίλαος, τὸν ὁποῖον ἡγάπα ὑπερβολικὰ, καὶ τοῦ ὁποῖου τὰ δικαιώματα εἰς τὸ διαδῆμα ἐδύνατο εἶτι νὰ ἦναι ἀμφισβητούμενα. Ἐπειδὴ ἐτρέφετο μὲ ἐλπίδας, ὅτι ἐμελλε νὰ βασιλεύῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐκείνου τοῦ νέου βασιλέως, ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς θύξης, καὶ τὸν ἐμέθυσε μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ κατασρέψῃ τὴν εὐρύχωρον τῶν Περσῶν βασιλείαν. Πρεσβεῖαι ἐντὸς ὀλίγου ἤλθον εἰς τὴν Σπάρτην, ἀπεσπλημένοι ἀπὸ πολλὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι παρεκινουῦντο ἀπὸ αὐτὸν μυσικὰ, διὰ νὰ ζητήσωσι τὸν Ἀγναίλαον νὰ διοικῇ τὸ κράτευμα, τὸ ὁποῖον ἐσρατολόγουσι κατὰ τῶν βαρβάρων. Ὁ βασιλεὺς οὗτος εὐθὺς ἀνεχώρησε μὲ συμβούλιον τριάκοντα Σπαρτιατῶν, προεδρεύοντος τοῦ Λυσάνδρου.

§. κ'. Φθάνουσι εἰς τὴν Ἀσίαν· ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ μικροὶ δεσπότες, τοὺς ὁποῖους κατέστειν ὁ Λυσάνδρος εἰς τὰς ἐγγύς πόλεις, τύραννοι χιλιᾶκις σκληρότεροι, παρὰ οἱ τῶν μεγάλων αὐτοκρατοριῶν· ἐπειδὴ ἡ σκληρότης αὐξάνει ἀναλόγως μὲ τὴν ἀδυναμίαν, σρέφουσι τὰς ὄψεις των πρὸς μόνον τὸν ὑπερασπιστὴν τους, ἔρπουσι δουλοπρεπῶς εἰς τὴν θύραν του, καὶ ἀποδίδουσι εἰς τὸν βασιλέα ἀσθενεῖς τιμὰς, καὶ αὐτὰς μόνου ἀπὸ σεμνοπρέπειαν. Ὁ Ἀγναίλαος, φίλαρχος, παρετήρησεν ἐν ὀλίγῳ, ὅτι, ἂν καλὰ καὶ ἔχῃ τὸν πρῶτον βαθμὸν, παρισχῇ τὸ δεύτερον τῆς σκηνῆς προσωπεῖον, καὶ ἔδειξε μὲ ἀδιαφορίαν δυσαρεσῆσαι εἰς τὸν φίλον του, ὅς τις ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην, ἀναπνέων τὴν ἐκδίκησιν. Τότε ἀπεφάσισε νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν σκοπὸν,

τὸν ὁποῖον ἔσχεπε κατὰ νοῦν ἄλλοτε, καὶ τοῦ ὁποῖου ἐχάραξε τὸ σχέδιον εἰς τι ὑπόμνημα, εὐρεθὲν μετὰ τὸν θάνατόν του μετὰ τῶν γραμμάτων του. Ἡ γενεὰ τοῦ Ἡρακλέους ἦτον διηρημένη εἰς πολλὰ κλονάρια, οὗ μόνον ἀπὸ αὐτὰ εἶχον εἰς τὸ διάδημα δικαιώματα, ὁ Λύσανδρος ἤθελε νὰ τὰ ἐκτείνῃ ὅχι μόνον καὶ εἰς τὰ ἄλλα, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς Σπαρτιάτας, ὥστε ἢ τιμῇ τοῦ βασιλεύειν εἰς ἀνθρώπους ἐλευθέρους νὰ ἀποβῆτὸ βραβεῖον τῆς ἀρετῆς, καὶ ὁ Λύσανδρος, διὰ τὴν μεγάλην του ὑπόληψιν, νὰ δυναθῇ μὲ τὸν καιρὸν νὰ ἐνδυσθῇ τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν· καὶ ἐπειδὴ προμοία μεταβολὴ δὲν ἦτον δυνατὴ νὰ γένη μὲ ἀνακεκαλυμμένην δύναμιν, προσέδραμεν εἰς τῆς ἀπάτης τὸ καταφύγιον.

§. κβ'. Φήμη ἔτρεχεν, ὅτι εἰς τὸ βασιλεῖον τοῦ Πόντου γυνὴ τις ἔτεκεν υἱόν, τοῦ ὁποῖου πατὴρ ἦτον ὁ Ἀπόλλων, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐκείνου τοῦ ἔθνους τὸν ἀνέθραψαν, ὀνομάσαντες τον Σειληνόν. Οἱ κενὼς αὐτοὶ διαφρυλλούμενοι λόγοι ἔδωκαν εἰς τὸν Λύσανδρον ἰδέαν πανουργίας τινός, ἢ ὁποία διήρκεισε πολλοὺς χρόνους, καὶ τὴν ὁποίαν ἐνήργει, χωρὶς ποτε νὰ φανῆ ὅτι ἦτον συμμέτοχος, διὰ πρέσβειων ὑποκειμένων εἰς αὐτόν. Ἀπὸ αὐτοῦ, οἱ μὲν διεσπειρον, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, τὴν Θαυμασίαν τοῦ παιδίου γέννησιν, οἱ δὲ, ἀνήγγελλον, ὅτι οἱ ἱερεῖς τῶν Δελφῶν ἐφύλαττον παλαιούς χρησμούς, τοὺς ὁποῖους, δὲν ἦτον εἰς αὐτοὺς συγχωρημένον νὰ φανερώσῃσι, καὶ ἐχρεώσαν νὰ τοὺς ἐγχειρίσωσι ποτὲ καιροῦ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποῖου ἐπιτροπικῶς ἐφημέρευον τὰ θυσιασθήρια. Ἡ λύσις αὐτῆς τῆς παραδόξου σκηνῆς ἐπλησίαζεν· ὁ Σειληνὸς ἐφάνη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ὄραματουργία ἐρράφη μὲ τοιαύτας συνθήκας, ὅτι ἤθελε φθάσει εἰς Δελφοὺς, ὅπου οἱ ἐξηγορασμένοι ἱερεῖς ἐχρεώσαν νὰ ἐρευνήσωσιν, ἐπὶ παρουσίᾳ ἀναριθμήτων μαρτύρων, τὰς ἀνχιφιβόλους ἀποδείξεις τῆς γεννήσεώς

του, καί, βεβιασμένοι νά τόν γνωρίσωσι διὰ υἱόν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἤθελον τῷ ἐγχειρίσει τὰς παλαιὰς προφητείας, νά τὰς ἀναγνώσῃ ἐνώπιον ἐκείνης τῆς πολυαριθμοῦ ὀμπηγύρεως, καί μεταξύ ἐκείνων νά συμπεράνῃ, ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἐχρεώσουν εἰς τὸ ἐξῆς νά ἐκλέγῃσι διὰ βασιλεῖστων μόνον τοὺς σπουδαιότερους τῶν πολιτῶν. Ἐν ᾧ δὲ ἐμέλλε νά ἀνοιχθῇ ἡ σκηνή, ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους ὑποκριτὰς τοῦ δράματος, περίτρομος διὰ τὰς ἀκολουθίας τοῦ ἐπιχειρήματος, δὲν ἐτόλμησε νά το τελειώσῃ, καί ὁ Λύσανδρος, ἀπελπισθεὶς ἀπὸ αὐτοῦ, ἐζήτησε νά δοθῇ εἰς αὐτὸν ἡ διοίκησις τινῶν στρατευμάτων, τὰ ὅποια ἐσέλλοντο εἰς τὴν Βοιωτίαν, καί ἀπωλέσθη εἰς μίαν μάχην. Ἡμεῖς ἐτιμήσαμεν τὴν μνήμην του, τὴν ὅποιαν ἔπρεπε μᾶλλον νά δυσφημήσωμεν· διὸ ὅτι αὐτὸς συνήργησε περισσότερου ἀπὸ κάθε ἄλλου νά μᾶς ἐκδύσῃ ἀπὸ τὴν μετριότητα, καί πτωχεύσῃ μας (1).

§. κγ'. Τὸ περὶ τῆς φιλαρχίας του σύστημα ἐκρατεῖτο ἀπὸ τὸν Ἀγησίλαον μὲ καλλειοτέραν μέθοδον. Δὲν θέλω σᾶς εἰπῆ τὰ ἐν Ἑλλάδι, Ἀσίᾳ, καὶ Αἰγύπτῳ κατορθώματά του, μόνον, ὅτι ἦσαν ἀπὸ τὸν Λύσανδρον ἐπικινδυνώτερος· ἐπειδὴ μὲ τὰ αὐτὰ προτερήματα εἶχε περισσοτέρας ἀρετὰς, καί, ἂν καλὰ ἦτον τόσον φιλότιμος, πάντοτε ὅμως ἦτον ἀππλλαγμένος ἀπὸ ὑψηλοφροσύνην, καὶ φιλαυτίαν. Πατὲρ δὲν ὑπέφερε νά ζήσῃσι πρὸς χάριν του κλένεα ἀνδριάντα (2). Ὁ Λύσανδρος ὁ ἴδιος ἀπέθηκε τὸν ἰδικόν του εἰς τὸν ναόν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔδωκεν ἄδειαν νά ἐγειρῶσιν εἰς αὐτὸν θυσιασῆριμα, καὶ νά προσφέρωσιν εἰς αὐτὸν θυσίας, ἐχάρισε πλουσιοπαρόχως εἰς τοὺς ποιητὰς ἀμοιβὰς, ὅσοι τὸν ὑπεριξεδείλζον, καὶ εἶχεν ἕνα ἀπὸ αὐτοὺς μαζί του πάντοτε, διὰ νά παρατηρῇ, καὶ νά πνευγυ-

(1) Περὶ πάντων τούτων ὄρα τὸν Πλούτ. εἰς Λύσ. (2) ἢ εν, εἰς Ἀγρο. §. 673.

ρίξη τὰς τυχούσας ἐκβάσεις του (1). Καὶ ὁ εἷς, καὶ ὁ ἄλλος κατεπλούτησαν τοὺς φίλους των, ἔζησαν εἰς ἐσχάτην πτωχείαν, καὶ δὲν ἐχρημάτισαν εἰς τὰς ἡδονὰς ὑποχείριαι (2)· καὶ οἱ δύο, διὰ τὰ ἔχουσι τὴν διαίτησιν τῶν κραυγαίων, ἐκολάκευον μικροπρεπῶς τοὺς ἐφόρους, καὶ κατώρθωσαν τὰ μεταβῆ ἢ ἐξουσία εἰς τὰς χεῖράς των ἐντελέστα. Ὁ Λύσανδρος, μετὰ τὴν ἄλυσιν τῶν Ἀθηναίων, τοῖς ἔγραψεν. Εἶπον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι εἴθε κύριοι τοῦ πολέμου, καὶ τῆς εἰρήνης (3)· καὶ ὁ Ἀγησίλαος ἐσηκώμετο ἀπὸ τὸν θρόνον του, ὅταν αὐτοὶ ἤθελον φανῆ (4).

§. κδ'. Καὶ οἱ δύο, βεβαιωμένοι εἰς τὴν ὑπεράσπισίν τους, μᾶς κατεπλήρωσαν ἀπὸ πνεῦμα παραπληξίας, καὶ μετὰ τὰς ἀκαταπαύτους ἀδικίας, καὶ βίας των (5), διήγειραν ἑναντίον μας ἐκείνου τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ὅς τις, μετὰ τὴν μάχην τῶν Λεύκτρων, καὶ τὴν ἀνασύσασιν τῆς Μεσσηνίας, μᾶς κατέστησεν εἰς ἀξιοδάκρυτον κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἰς ἔτι καὶ νῦν εὐρισκόμεθα. Εἶδομεν τὴν δυνάμιν μας ὅτι κατεποντίσθη μετὰ τὰς ἀρετὰς μας (6). Δὲν εἶναι πλέον ἐκεῖνοι οἱ καιροί, ἐν οἷς, ὅσοι ἀπὸ τοὺς δήμους ἤθελον τὰ ἀναλάβωσι τὴν ἐλευθερίαν τους, ἐζήτουσιν ἀπὸ τὴν Λακεδαιμόνα ἕνα μόνον πολεμιστὴν, διὰ τὰ συντρίψῃ τὰ δεσμά των (7). Μὲ ὅλα αὐτὰ, ἀπόδος τελευταίαν τιμὴν εἰς τοὺς νόμους μας. Εἰς ἄλλα μέρη ἢ διαφορὰ ἤθελεν ἐκδηλύνει κατ' ἀρχὰς τὰς ψυχὰς, παρ' ἡμῖν ἔγινεν αἰτία τὰ φανῶσι πάθη μεγάλα, καὶ ἰσχυρὰ, ἢ φιλοτιμία, ἐκδίκησις, φιλαρχία, καὶ ἡ ἀπεριόριστος εἰς τὴν δόξαν ὁρμή. Φαίνεται, ὅτι καὶ τὰ ἐλαττώματα πλησιάζουσιν εἰς ἡμᾶς τρόπον τινὰ με

(1) Πλούτ. αὐτ. (2) ὁ αὐτ. αὐτ. (3) Ξεν. Ἑλ. ἱς. γ'. §. 460.
 (4) Πλούτ. εἰς Ἀθηναίους. §. 597. (5) Ἰσοκρ. περὶ εἰρ. §. 411. Διόδ. ἱδ. §. 234. (6) Πολύβ. ἱδ. §. 344. (7) Ξεν. Λακεδ. πολιτ. §. 690. Ἰσοκρ. εἰς Ἀρχ. §. 36. Πλούτ. εἰς Ἀθηναίους. §. 58.

κᾶπποιας προφυλακάς. Ἡ δὲ ψα τοῦ χροσίου δὲν συνεισῆχθη ἔτι εἰς ὅλας τὰς καταστάσεις, καὶ τὰ θέλητρα τῆς ἡδονῆς ἐμόλυναν μέχρι τοῦδε μικρὸν ἀριθμὸν τῶν κατὰ μέρος. Πολλάκις εἶδομεν τοὺς πολιτάρχας, καὶ στρατηγούς, ὅτι διετήρουν μὲ αὐστηρότητα τὴν παλαιὰν μας παιδαγωγίαν⁽¹⁾, καὶ ὅτι ἀπλοῖ πολῖται εἰδείξαν ἀρετὰς ἀξίας τῶν λαμπροτέρων αἰώνων. Οἱ Σπαρτιάται παρόμοιοι μὲ ἐκείνους τοὺς λαοὺς, αἵτινες, εὐρισκόμενοι εἰς τὰ σύνορα δύο βασιλειῶν, ποιῶσι μίξιν τινὰ τῶν διαλέκτων, καὶ ἡθῶν τῆς μιᾶς, καὶ τῆς ἄλλης, οὕτω καὶ αὐτοί, διὰ τὴν εἰπῶν τοιοῦτοτρόπως, εὐρίσκονται εἰς τὰ ὅρια τῶν ἀρετῶν καὶ ἐλαττωμάτων. Ὅμως δὲν θέλομεν ἐπιμένει πολὺν καιρὸν εἰς αὐτὴν τὴν ἐπικίνδυνον θέσιν, κάθε στιγμή μᾶς εἰδοποιεῖ, ὅτι δύναμις ἀνίκητος μᾶς σύρει εἰς τὸ βάθος τῆς ἀβύσσου· ἐγὼ οὐδὲν φρίττω διὰ τὸ παράδειγμα, ὅπου σᾶς διδῶ τῶρα. Τί ἤθελεν εἰπῆ ὁ Λυκούργος, ἂν ἔβλεπεν ἕνα ἀπὸ τοὺς μαθητὰς του, ὅτι συνομιλεῖ, ἀνακρίνει, φιλονικεῖ, καὶ μεταχειρίζεται ῥητορικὰ σχήματα; Ἄ! Ἐξῆσα πολὺν χρόνον μὲ τοὺς Ἀθηναίους, εἰμαι πλέον Σπαρτιάτης ἐξεπαισμένος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ν Β'.

Περιήγησις εἰς τὴν Ἀρκαδίαν.

§. α'. **Μ**εθ' ἡμέρας τινὰς, ἀφ' οὗ ἐγένεν αὐτὴ ἡ συνομιλία, ἐχωρίσθημεν ἀπὸ τὸν Δημόνακα, ἐπίσης μὲ λύπην μεγάλην καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, καὶ εἰσῆλθομεν εἰς τὸν δρόμον τῆς Ἀρκαδίας. Ἐν πρώτοις ἤνυσαν τὸν ναὸν τοῦ Ἀχιλλέως, τὸν ὁποῖον ποτὲ δὲν ἀνοίγουσι, καὶ παρὰ τὸν ὁποῖον ἔρχονται νᾶ

(1) Ξεν. Ἐλ. 15. α'. §. 443.

προσφέρωσι Φυσίας οί νέοι, οίτινες μέλλουσι νά παραδοθῶσιν εἰς τοὺς ἐν Πλατανισῶν ἀγῶνας, περὶ ὧν εἶπον ἄνωτέρω. Πορρώτερον ἀπαντήσαμεν σήλας ἑπτὰ, αἱ ὁποῖαι ἠγέρθησαν, λέγουσιν, ἄλλοτε εἰς τιμὴν τῶν ἑπτὰ πλανητῶν. Πορρώτερον ἔτι τὴν πόλιν τῆς Πελλάνης, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν τῆς Βελεμίνης, κειμένην ἐπὶ τῶν ὄροσεσίων τῆς Λακωνίας, καὶ Ἀρκαδίας (1). Ἡ Βελεμίνα, φρούριον ἰσχυρὸν, τοῦ ὁποίου ἡ κτήσις πολλάκις διήγειρε λογοτριβὰς ἀνάμεσα εἰς τὰ δύο ἔθνη, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ γῆ ποτίζεται ἀπὸ τὸν Εὐρώταν, καὶ ἀπὸ βρύσεις ἀρκετὰς, κατερχομένας ἀπὸ τὰ ἐγγὺς ὄρη (2), κεῖται εἰς τὴν εἰσοδὸν γενῆς τινὸς διαβάσεως, διὰ τῆς ὁποίας διέρχονται, ὅσοι ἀπέρχονται εἰς τὴν Μεγαλόπολιν, ἀπέχουσαν τῆς Βελεμίνης ἑννεήκοντα στάδια (3), καὶ τῆς Λακεδαίμονος σχεδὸν τριακόσια τεσσαράκοντα. Δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εὐφραϊνόμεθα, βλέποντες, ὅτι ἔρρεον ἐκ πλαγίου ἡμῶν, ἄλλοτε μὲν χειμάρροι ὀρμητικοί, καὶ ταραχώδεις, ἄλλοτε δὲ, τὰ ἡσυχὰ ρεῖθρα τοῦ Εὐρώτα, Θειοῦντος, καὶ Ἀλφειοῦ. Ἡ Ἀρκαδία εὐρίσκεται εἰς τὸ κέντρον τῆς Πελοποννήσου· εἶναι ὑψηλότερα ἀπὸ τὸ μέρος, ὅπου τὴν περικυκλῶναι (4), πεπυκνωμένη ἀπὸ ὄρη (5), ἀπὸ τὰ ὁποῖα τινὰ εἶναι πολλὰ ὑψηλὰ (6), σχεδὸν ὅλα πλήρη ἀπὸ ζῶα ἄγρια (7), καὶ κεκαλυμμένα ἀπὸ δάση· Αἱ πεδιάδες τῆς πολλάκις διακόπτονται ἀπὸ ποταμοὺς, καὶ ῥυάκας. Εἰς τινὰ μέρη τὰ ὕδατά των πολλὰ πλουσιοπάροχα, δὲν εὐρίσκουσι διεξόδους εἰς τὰς πεδιάδας, καὶ κρημνίζονται αἰφνυδίως εἰς βαθεῖας χαράδρας, τρέχουσι μέχρι τινὸς εἰς τὸ σκότος, καὶ ἐξέρχονται μεβραϊαῖς διαρρήξεις εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς (8).

(1) Πλούτ. εἰς Ἀγῶ. §. 806. (2) Liv. l. 32. c. 34. Πausa. γ. κερ. κα'. (3) ὁ αὐτ. π'. κερ. λ'. (4) Ἄριστ. πρέβλ. §. 26. (5) Στράβ. π'. §. 388. (6) Πausa. αὐτ. κερ. λ'. Στράβ. αὐτ. (7) Πausa. αὐτ. (8) Ἄριστ. Στράβ. καὶ Πausa. αὐτ. Διοδ. βιβλ. ιε'. §. 365.

§. β'. Πολλοὺς πόνους κατέβαλον διὰ τὰ δάσωσι
 διεξοδόν, ἀλλὰ δὲν ἔγιναν ἔτι ἱκανοί. Πρὸς τὸ μέρος τῶν
 καρποφόρων πεδιάδων, εἶδομεν ὅτι αἱ συνεχεῖς πλημμύραι
 τὰς κατεδίκασαν εἰς διηνεκὴ ἀκαρπίαν (1). Αἱ πρῶται καρ-
 ποφοροῦσι σίτον, καὶ ἄλλα σπέρματα ἀφθόως (2). Εἰς αὐ-
 τὰς δύνανται νὰ βόσκησι πολυάριθμα ποίμνια. Αἱ νομαί, εἰς
 αὐτὰς εἶναι ἐξαίρετοι, μάλιστα διὰ τὰς ὄνους, καὶ ἵππους, τῶν
 ὁποίων αἱ φυλαὶ εἶναι εἰς μεγάλην τιμὴν (3). Ἐξω ἀπὸ πολ-
 λὰ ὠρέλιμα εἰς τὴν ἰατρικὴν φυτὰ (4), ὁ τόπος ἐκεῖνος ἔχει
 σχεδὸν ὅλα τὰ ἐγνωσμένα δένδρα. Οἱ κάτοικοι, οἵτινες ποι-
 οῦσι ἀδιάκοπον εἰς τὰ δένδρα σπουδὴν (5), δίδουσι εἰς αὐ-
 τὰ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἰδιαιτέρα ὀνόματα (6), ἀλλ' εἶναι εὐ-
 κολον νὰ διακρίνη κληεῖς τὴν πεύκην, τὴν ἐλάτην (7), κυ-
 πάρισσον (8), θείαν, ἀνδράχην (9), λεύκας (10), εἶδος τε κέ-
 δρου, τοῦ ὁποίου ὁ καρπὸς ὠριμάζει τὸν τρίτον χρόνον (11).
 Ἀφίνω πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐπίσης ἐγνωσμένα,
 καθὼς καὶ ὅσα τῶν δένδρων καλλωπίζουσι τοὺς κήπους. Εἶ-
 δομεν εἰς μίαν κοιλάδα ἐλάτας παχύγυτος, καὶ ὕψους ἀσυ-
 νειθίστου, μᾶς εἶπον, ὅτι ἡ αὐξησίς των προέρχεται ἀπὸ τὴν
 εὐτυχῆ τοποθεσίαν· δι' ὅ,τι δὲν εἶναι ἐκτεθειμένοι μῆτε εἰς
 τὰς μανίας τῶν ἀνέμων, μῆτε εἰς τὰς φλογερὰς καύσεις τοῦ
 ἡλίου (12). Εἰς τι δάσος παρὰ τῇ Μαντινείᾳ μᾶς εἰδείξαν νὰ πα-
 ρατηρήσωμεν τρία εἶδη ὄρυων (13), τὸ μὲν, ὅτι εἶναι πλατύ-
 φυλλον, τὸ δὲ, ὅτι ὀνομάζεται ψηγὸς, τὸ τρίτον, τοῦ ὁποίου
 ἡ φλούδα εἶναι πολλὰ ἐλαφρά, ὅτι πλέει εἰς τὰ ὕδατα, καὶ

(1) Πausa, αὐτ. κεφ. ζ'. (2) Ξενοφ. Ἠλ. ἱστ. ε'. §. 552. (3) Στρατ. βιβλ. η'. §. 388. (4) Θεοφ. ἱστ. φυτ. δ'. κεφ. ζ'. (5) αὐτ. γ'. κεφ. ζ'. (6) Πλ. ν. ἱστ. κεφ. ι'. (7) Θεοφ. αὐτ. (8) Πausa. αὐτ. κεφ. μα'. (9) Θεοφ. αὐτ. κεφ. ζ'. (10) αὐτ. κεφ. ε'. (11) αὐτ. κεφ. ιθ'. Πλ. ν. ἱστ. κεφ. ε'. (12) Θεοφ. αὐτ. δ'. κεφ. ι'. (13) αὐτ. γ'. κεφ. θ'.

οὐ ἀλλεῖς τὴν μεταχειρίζονται διὰ νὰ κρατῶσι τὰ δίκτυά των ἄνω, καὶ οἱ ναῦται, διὰ νὰ δεικνύουσι τὸ μέρος, ὅπου ῥίπτουσι τὰς ἀγκύρας των (1).

§. γ'. Οἱ Ἀρκάδες δοξάζουσι ὅτι εἶναι αὐτόχθονες, ὡς τὸν αὐτὸν αἰεὶ κατοικοῦντες τόπον, καὶ μηδέποτε ξένου ζυγὸν δοκιμάσαντες (2). Αὐτοὶ βεβαιώνουσι, ὅτι, συσαθέντες κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τῶν ὀρέων (3), ἐδιδάχθησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ κτίζωσι καλύβας, νὰ ἐνδύωται μὲ τὰ δέρματα τῶν ἀγριοχοίρων, καὶ νὰ προτιμῶσιν ἀπὸ τὰ ἄγρια χόρτα, καὶ πολ- λάκις βλαπτικὰ, τοὺς βαλάνους τῆς φηγοῦ, τοὺς ὁποίους ἔτι μετχειρίζοντο καὶ εἰς τοὺς ἐσχάτους αἰῶνας (4). Τὸ βέβαιον ὁμῶς φαίνεται, ὅτι, ἀφ' οὗ ἐγνώρισαν τὴν ἀνάγκην νὰ ἐνωθῶσι, δὲν ἐγνώριζον ἔτι τῆς ὁμοιοῦσας τὰ θέλητρα. Τὸ ψυχρὸν, καὶ τραχὺ κλίμα των (5) παρεῖχεν εἰς τὰ σώματά των γενναϊότητα, καὶ εἰς τὰς ψυχὰς των ἀγριότητα. Διὰ νὰ ἡμερώσωσιν ἐκείνους τοὺς θηριώδεις χαρακτῆρας, ἄνδρες, πεπροικισμένοι μὲ φρόνησιν, καὶ ὑψηλὰ χαρίσματα, ἀπεφάσισαν νὰ τοὺς χειραγωγήσωσιν εἰς τὰ φῶτα, διεγείροντες εἰς αὐτοὺς νέα αἰσθήματα, καὶ πρὸς εὐμάρειαν τούτου, ἐνέπνευσαν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ποιήσεως, τοῦ ἄσματος, τῆς ὀρχήσεως, καὶ τῶν ἑορτῶν. Ποτὲ τὰ φῶτα τοῦ λογικοῦ δὲν ἐπροξένησαν εἰς τὰ ἦθη τὴν ταχέαν, καὶ γενικὴν μεταβολήν. Τὰ, ὅσα ἀποτελέσματα ἔκαμαν, διατηρήθησαν μέχρι καὶ καθ' ἡμᾶς. Ἐπειδὴ οἱ Ἀρκάδες δὲν ἔπαυσάν ποτε, γυμναζόμενοι τὰς τέχνας, αἱ ὁποῖαι ἐπρομήθευσαν εἰς τοὺς προπάτορά των τὴν μόρφωσιν τῆς ἀνθρωπότητος. Προσκαλούμενοι καθ' ἑκάστην νὰ ψάλλωσιν εἰς τὰ συμπόσια, νομίζουσι, ὅτι εἶναι εἰς αὐτοὺς κα-

(1) Πausa. ν. κεφ. 16. (2) Θουκ. α'. κεφ. 6. Περ. Ἑλ. 15. ζ. §. 618. (3) Στρατ. ν. §. 333. (4) Πausa. αὐτ. κεφ. α'. (5) Ἄριστ. προβλ. §. 26.

ταισχύνη, νὰ μὴν κῆεύρωσιν, ἢ νὰ ἀμελῶσι τὴν μουσικὴν, τὴν ὁποίαν εἶναι ὑπόχρεοι νὰ μαυθάνωσιν ἐκ τῆς νηπιότητός των εἰς ὅλον τῆς νεότητός των τὸ διάστημα. Εἰς τὰς ἐορτὰς, καὶ ἐκστρατεύσεις οἱ αὐλοὶ ῥυθμίζουσι τὰ διαβήματα, καὶ κινήσεις των (1). Οἱ ἀρχηγοί, πεπεισμένοι, ὅτι αἰ γοητευτικαὶ ἐκεῖναι τέχναι μόναι δύνανται νὰ προφυλάττωσι τὸ ἔθνος ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ κλίματος, συναθροίζουσι κατ' ἔτος τοὺς νέους μαθητὰς, καὶ τοὺς ἐπιτάττουσι νὰ βῆλλωσιν εἰς πρᾶξιν τὰς ὀρχήσεις ἔμπροσθέντων, διὰ νὰ κρίνωσιν ἐξ αὐτῶν τὰς ἐπιδόσεις των. Τὸ παράδειγμα τῶν Κυναιθίων πιστοποιεῖ ἐκεῖνας τὰς προφυλακὰς. Ὁ μικρὸς οὗτος δῆμος, περιωρισμένος ἀπὸ τὰ ἀρκτῶα μέρη τῆς Ἀρκαδίας, εὐρίσκεται εἰς τὴν μέσην τῶν ὀρέων ὑπὸ ἐπιρροὴν αὐστηροῦ κλίματος, καὶ ἀπεφεύγων πάντοτε τὰς τερπνὰς τέχνας, κατέστη τόσον θρηνώδης, καὶ σκληρὸς, ὥσε μὲ τρόμον προφέρει τὸ ὄνομά του (2).

§. δ'. Οἱ Ἀρκάδες εἶναι φιλόανθρωποι, ἀγαθοεργοί, φιλόξενοι, ὑπομονητικοὶ εἰς τοὺς πόνους, καὶ ἰσχυρογνώμονες εἰς τὰ ἐπιχειρήματά των, καταφρονοῦντες ὅλους τοὺς κινδύνους καὶ τὰ ἐμπόδια (3). Πολλάκις συνεκρότησαν μάχας μὲ ἔκβασιν, καὶ πάντοτε μὲ δόξαν. Ὅταν ἦναι ἐλεύθεροι ἀπὸ πόλεμον, γίνονται μισθοφόροι εἰς τὰς ξένας δυνάμεις, χωρὶς νὰ κάμνωσι κῆμμίαν ἐκλογὴν, καὶ κῆμμίαν προτίμησιν, ὥσε ἐφάνησαν ἐνίοτε, ὅτι ἠκολούθουν μέρη ἀντίθετα, καὶ ἔφερον τὰ ὅπλα ἐναντίον των (4)· μὲ ὅλην αὐτὴν τὴν ὑπόμισθον κλίσει εἶναι κατ' ὑπερβολὴν τῆς ἐλευθερίας ἐρασαί. Μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγινε νικητὴς ὁ Φίλιππος, βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἀπέρριψαν ἀπὸ τὸν νικητὴν τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν στρατευμάτων τῆς Ἑλλάδος (5).

(1) Πολύβ. δ'. §. 290. Ἀθῆν. ιδ'. §. 625. (2) Πολύβ. αἰτ. §. 291.

(3) Ξεν. Ἑλ. εἰς. ζ. §. 618. (4) Θουκ. ζ'. κεφ. 57. Ἑρμιπ. παρ' Ἀθῆν. α'. §. 27. (5) Διοδ. βιβλ. εἰς. §. 488.

ὑποταγμένοι ἀρχῆθεν εἰς βασιλεῖς, διηρέθησαν μετὰ ταῦτα εἰς πολλὰς δημοκρατίας, αἱ ἧποῖαι ἔχουσι ὅλαι τὸ δικαίωμα νὰ ζήλωσι πρὸς βεῖς εἰς τὴν γενικὴν συνάθροισιν (1). Ἡ Μαντινικὴ, καὶ Τεγεα ἄρχουσι εἰς αὐτὴν τὴν συμμαχίαν, ἥτις ἤθελεν ἦναι πολλὰ τρομερὰ, ἂν συνῆπτε τὰς δυνάμεις της. Ἐπειδὴ ὁ τόπος εἶναι πολυανθρωπότατος, καὶ ἀριθμοῦνται εἰς αὐτὸν ἕως τριακόςαι χιλιάδες δοῦλοι (-). Ἄλλ' ἡ φιλαρχία ἀνάπτει ἀεννάως τὴν φλόγα τῆς διαιρέσεως καὶ εἰς τὰς μεγάλας, καὶ εἰς τὰς μικρὰς πολιτείας (3). Εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, αἱ φασαίαι τόσον ἐπολλαπλασιάσθησαν, ὥστε ἔβαλον ὑπ' ἄψιν τῆς ἐθνικῆς συνελύσεως τὸ σχέδιον νέας τινὸς συμμαχίας, ἐν ᾗ πρὸς ταῖς ἄλλαις διαταγαῖς ἀπεφασιάθη, νὰ ἐμπιστευθῶσιν εἰς σῶμα τι δέκα χιλιάδων τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν, καὶ λύειν, εἰρήνην, καὶ πόλεμον (4). Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἀναβληθὲν ἐξ αἰτίας νέων συγχύσεων, τὰς ὁποίας ἀνεξωπύρηνσεν, ἀνελήθη μετ' ἐπιεικέστερον ζήλον μετὰ τὴν μάχην τῶν Λεύκτρων. Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅς τις πρὸ ὀλίγου ἀνεκάλεσε τοὺς παλαιούς κατοίκους τῆς Μεσσηνίας, διὰ νὰ περικρατῆ πανταχόθεν τοὺς Σπαρτιάτας, ἐπρόβαλεν εἰς τοὺς Ἀρκάδας νὰ ἀνατρέψωσι τὰς μικρὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἔμενον χωρὶς ὑπεράσπισιν, καὶ νὰ μεταφέρωσι τοὺς κατοίκους εἰς τόπον ἰσχυρὸν, τὸν ὁποῖον ἤθελεν νὰ κτίσωσιν ἐπὶ τῶν ὀρίων τῆς Λακωνίας. Τοῖς ἔδωκε χιλίους ἀνθρώπους διὰ νὰ συμβουθῶσι τὴν ἐπιχείρησιν, καὶ ἐν ταύτῳ ἔβαλον τὰ θεμέλια τῆς Μεγαλοπόλεως. Τοῦτο συνέβη δεκαπέντε χρόνους πρὸ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλεύσεώς μου.

§. ε'. Ἐμείναμεν ἑκταμβοὶ διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς περιο-

(1) Ξεν. αὐτ. 5. §. 602. (2) Θεόπο. παρ' Ἀθην 5. κεφ. κ. (3) Πλάτος τοῦτο Ἑλληνικόν, καὶ οἰονεῖ ἀνάστατον, τὸ ὅποιον διὲν ἐξέλιπε μῆτε ἀπὸ τῆς συνεχεῖς ἀνωμαλίας, καὶ δυστυχίας, αἱ ὁποῖαι ἔπρεπε νὰ γινώσκται μαζήματα, μῆτε ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ἀσφόρητος. (4) Δην. παρακ. 295.

χῆς τῆς, καὶ διὰ τὸ ὕψος τῶν τειχῶν τῆς, τὰ ὅποια ὑπερασπί-
 ζοντο ἀπὸ πύργου (1). Ἐδώκεν ἦδη μεγάλην ἀνησυχίαν εἰς τὴν
 Λακεδαιμόνα, τὸ παρετήρησα εἰς μίαν ἀπὸ τὰς συνομελίας
 μου μὲ τὸν βασιλέα Ἀρχίδαμον. Μετὰ τινος χρόνου, ἐπολέ-
 μισεν αὐτὴν τὴν ἀρτιγενῆ ἀποικίαν, καὶ τελευταῖον ἔκλεισε
 συνθήκην μὲ αὐτὴν. Ἡ πρώτη φροντίς τῶν πολιτῶν ἐστὶν ἀνα-
 στήσασθαι εἰς αὐτὴν νόμους, καὶ διὰ τοῦτο μετακλήσαντο
 τὸν Πλάτωνα, νὰ τοῖς δώσῃ κώδικα τῶν νόμων. Ἡ προτίμησις
 αὐτῆ ἐγένετο εἰς τὸν φιλόσοφον πολλὰ θελκτικὴ, ἀλλὰ, μαθὼν
 καὶ ἀπὸ τοῦ πρέσβει τῆς πόλεως, καὶ ἀπὸ ἑνα τῶν μαθη-
 τῶν του, τὸν ὅποιον ἐξεῖλεν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅτι οἱ πολί-
 ται κατ' οὐδένα τρόπον δὲν σέργουσι εἰς τὴν ἰσοτιμίαν τῆς πε-
 ριουσίας, ἀπεφάσισε νὰ μὴν ὑπακούσῃ εἰς τὴν παράκλησιν
 τοῦ (2). Ποταμὸς μικρὸς, καλούμενος Ἐλισσῶν διαιρεῖ τὴν
 πόλιν εἰς δύο μέρη, καὶ εἰς τὰ δύο μέρη ἔκτισαν οἰκοδομὰς,
 καὶ ἔτι ἔκτιζον οἰκίας, καὶ οἰκοδομὰς δημοσίας. Τὸ ἀρκ-
 τοῦτον μέρος ἦτον καλλωπισμένον μὲ ἀγορὰν, περιεχομένον
 εἰς πέτρινον περιτείχισμα, καὶ περικυκλωμένον ἀπὸ οἰκοδο-
 μὰς ἱερὰς, καὶ σοάς. Πρὸ ὀλίγου ἔστησαν εἰς αὐτὴν, κατὰ
 πρόσωπον τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς, μεγαλοπρεπὲς ἄγαλμα τοῦ Ἀ-
 πόλλωνος ἀπὸ χαλκὸν κύπριον, δώδεκα ποδῶν τὸ ὕψος· τοῦτο
 ἦτον δῶρον τῶν Φιγαλέων, οἵτινες συνέδραμον περιχαρῶς εἰς
 τὸν καλλωπισμὸν τῆς πόλεως (3). Πολῖται ἀπλοὶ ἔδειξαν τὸν
 αὐτὸν ζῆλον. Ἡ μία τῶν σοῶν φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Ἀρισάν-
 δρου, τὴν ὅποιαν οἰκοδόμησε μὲ ἰδιάτου ἔξοδα (4). Κατὰ τὸ
 μεσημβρινὸν μέρος εἶδομεν οἰκοδομὴν εὐρύχωρον, ἐνθα γίνε-
 ται ἡ συνέλευσις τῶν δέκα χιλιάδων, οἵτινες εἶναι πληρεξού-
 σιοι ἐπίτροποι, καὶ ἐνεχειρίσθησαν τὴν μέριμναν τῶν μεγάλων

(1) Πaus. π. κζ'. (2) Πάμφιλ. παρὰ Λα. γ. §. 23. Πλούτ. εἰς Κολ.
 §. 1126. Αἰλ. ποικ. ἰς. θ. κεφ. μδ'. (3) Πausa, π. κεφ. λ'. (4) αὐτ.

τοῦ ἔθνους ὑποθέσεων (1). Εἰς τινὰ ναὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ μᾶς εἰδείξαν κόκκαλα ἐξαισίου μεγέθους, λέγοντες, ὅτι ἦσαν ἐνὸς Γίγαντος (2).

§. 5. Βρίθει ἡ πόλις ἀπὸ ἀγάλματα. Ἐκεί ἐγνωρίσθημεν μὲ δύο τεχνίτας Ἀθηναίους, τὸν Κηφισόδοτον, καὶ Ξενοφῶντα, οἵ τινες ἐτεχνεύθησαν σὺναξίν τινα, παριστώσαν τὸν Δία ἐπὶ θρόνου καθήμενον, καὶ ἔχοντα δεξιόθεν τὴν πόλιν Μεγαλόπολιν, καὶ ἀριστερόθεν τὴν πολιούχον Ἀρτεμιν. Ἔφερον τὰ μάρμαρα ἀπὸ τὰς λατομίας τοῦ ὄρους τοῦ παρὰ τὰς Ἀθήνας Πεντελικῆς (3). Ἡδυνάμην νὰ ἀναφέρω καὶ ἄλλα ἰδιαιτέρα, ἀλλ' εἰς τὴν διήγησιν τῶν περιηγήσεών μου ἐπὶ τούτου δὲν ὠμίλησα περὶ πολλῶν ναῶν, θυσιαστηρίων, ἐιδώλων, καὶ τάφων, τὰ ὅποια ἐπαρόρητιάζον εἰς τὰς ὄψεις μας, εἰς κάθε βῆμα, αἱ πόλεις, κωμαι, καὶ ἔτι οἱ πλέον ἀναχωρητικοὶ τόποι· παρομοίως ἐνόμισα, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀποσιωπήσω τὰ περισσότερα θαύματα, καὶ τοὺς ἀτόπους μύθους, περὶ τῶν ὁποίων μᾶς ἐδιηγοῦντο διεξοδικῶς. Καὶ ἂν καταδικασθῇ κἀνεὶς περιηγητὴς νὰ τὰ ἀκούῃ, πρέπει ὅμως νὰ εὐσπλαγχνισθῇ ἀπὸ αὐτὴν τὴν τιμωρίαν τοῦ ἀναγνώστου· καὶ ἄς μὴ κοπιᾷ νὰ συμβεβαζῇ τὰς διαφόρους παραδόσεις περὶ τῆς ἐξορίας τῶν Θεῶν, καὶ πρώτων ἡρώων. Οἱ κρίσει του ἤθελον αὐξάνει τὴν σύγχυσιν ἀδιεπεράσου τινὸς ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ λόγου χάους· μόνον ἄς παρατηρῇ γενικῶς, ὅτι παρ' ἐνίοις τῶν δήμων τὰ ὑποκείμενα τῆς κοινῆς λατρείας γνωρίζονται μὲ ἄλλα ὀνόματα, αἱ προσφερόμεναι εἰς αὐτὴν θυσίαι συνοδεύονται μὲ ἄλλας θεσμοθεσίας, καὶ τὰ ἀγάλματά των χαρακτηρίζονται μὲ ἄλλα ἀποδιδόμενα. Μὲ ὅλον τούτο ὁ περιηγητὴς πρέπει νὰ σρέψῃ τὴν προσοχὴν του εἰς τὰ ὑπομνήματα, τὰ ὅποια μαρτυροῦσι τὴν φιλοκαλίαν, τὰ φῶγα, ἢ τὴν ἀμάθειαν αἰῶνος τινός. Νὰ περιγράψῃ τὰς ἐορ-

(1) Ξε. Ἐλ. ἱς. 5. §. 621. Πανσ. αὐτ. (2) αὐτ. (3) αὐτ.

τάς, ἐπειδὴ, ὅσον εἶναι δυνατὸν, πρέπει νὰ παρίσῃ συνεχέστερον εἰς τοὺς δυσυχεῖς ἀνθρώπους εἰκόνας ἡθείας, καὶ περιχαρεῖς· νὰ ἀναφέρῃ τὰς δοξάς, καὶ ἔθιμα, τὰ ὅποια γίνονται παραδείγματα, ἢ μαθήματα, καὶ ἢ ἤθελεν ἀφήσει εἰς τοὺς ἀναγνώσασταυ τὴν φροντίδα νὰ τὰ μεταχειρίζωνται πρὸς ἴδιον αὐτῶν ὄφελος. Οἶον, ἐὰν ἤθελον εὐχαριστηθῆ νὰ εἰδοποιήσω, ὅτι, εἰς τινὰ ἐπαρχίαν τῆς Ἀρκαδίας, τὸ ὑπέριστα του ὄν προσκυνεῖται ὑπὸ τῆν ἐπωνυμίαν τοῦ Ἀγαθοῦ (1), θέλουσι παρακινήθῆ νὰ ἀγαπῶσι αὐτὸ τὸ ὄν. Ὅταν δὲ πάλιν εἰπῶ, ὅτι, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπαρχίαν, ὁ φανητισμὸς ἐθυσίαζεν ἄλλοτε θύματα ἀνθρώπινα (2), θέλουσι φρίξει τότε, βλέποντές του ὅτι ἐπροχώρησεν εἰς τόσας ἀπνεύσιαι ἀπὸ ἔθνος, τὸ ὅποιον ἐπροσκύνει τὸν Ἀγαθὸν Θεὸν κατ' ἐξοχήν. Ἀλλ' ἐπανέρχομαι εἰς τὴν θεήγησίν μου.

§. ζ. Ἀπεφασίσασαμεν νὰ περιέλθωμεν τὴν Ἀρκαδίαν. Ὁ τόπος οὗτος παρίσῃ σειρὰν εἰκόνων ἀδιάκοπον, ἐν αἷς ἡ φύσις ἐξεκένωσεν ὅλην τὴν μεγαλειότητα, καὶ εὐφροσίαν τῶν ἰδεῶν της, καὶ τὰς ἐπλησίασεν ἀμελῶς, χωρὶς νὰ προσέξῃ εἰς τὴν διαφορὰν τῶν γενῶν. Ἡ παντοδύναμος χεὶρ, ἣτις ἐσερέωσεν ἐπὶ αἰωνίων βάσεων τόσον ἐξαισίους καὶ ἀκάρπους πέτρας, ἐτεχνεύθη παίγνιον τι νὰ σχεδιάσῃ εἰς τοὺς πόδας, ἢ εἰς τὰ διαλείμματα των, πεδιάδας θελκτικὰς, καὶ ἄσυλον ἀναφύξεως, καὶ ἀναπαύσεως. Πανταχοῦ παρίσανται θέαι, τοῦ ζωγραφικοῦ καλλήμου ἄξιαί, πανταχοῦ ἀνέλπιτα ἀντίθετα σχήματα, καὶ πανταχοῦ θαυμάσια ἀποτελέσματα. Ποσάκις φθάνοντες εἰς τὴν ἀκρόρειαν οὐρανομήκευ τινὸς ὄρου, ἐβλέπομεν τὸν κεραυνὸν, ὅτι εἶρπε κάτω ἀπὸ ἡμᾶς! Ποσάκις ἔτι, ἰσάμενοι εἰς τὴν θέ-

(1) Αὐτ. κερ. λς'. (2) αὐτ. κερ. β'. ὅρα τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἀνακτοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ παρόντος συγγράμματος, καὶ τὴν σημειωθεὶν εἰς τὸ τέλος τοῦ τετάρτου τόμου.

σιν τῶν νεφῶν, ἐβλέπομεν ἀπροσδοκίτως τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ὅτι μετεβάλλετο εἰς ζοφώδες φέγγος, τὸν αἶρα, ὅτι ἐπυκνοῦτο, ἐκινεῖτο σφοδρῶς, καὶ παρίστατο εἰς τὰς ὄψεις μας, ὡς θάλασσα, καὶ θελκτικὸν ἐν ταύτῳ καὶ φοβερόν! Ἐκείνους τοὺς χειμάρρους τῆς ἀναθυμιάσεως, οἱ τινες διέβαινον βραδίως ὑπὸ τὰς ὄψεις μας, καὶ κατεβυθίζοντο εἰς βαθείας κοιλάδας! Ἐκείνας τὰς πλημμύρας τῶν ὑδάτων, αἱ ὁποῖαι ἔρρεον μουγγίζουσαι εἰς τὸν πυθμῆνα τῆς ἀβύσσου. Ἐκείνους τοὺς μεγάλους ὄγκους τῶν ὀρέων, οἱ τινες μεταξύ τοῦ πεπυκνωμένου ρεύσου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡμεῖς περικυκλωμένοι, ἐφαίνοντο συνεσκιασμένοι ἀπὸ μελανότητα. Τὰς θρηνητικὰς κραυγὰς τῶν πτηνῶν· τὸν ἐλεεινὸν ψιθυρισμὸν τῶν ἀνέμων, καὶ τῶν δένδρων· ὅλα αὐτὰ ἐσημάτιζαν εἰς ἡμᾶς τὸν ἄθνη τοῦ Ἐμπεδοκλέους. Ἰδοὺ ἐκείνος ὁ ὠκεανὸς τοῦ μὴ καθαροῦ, καὶ λευκοσιδοῦς αἶρος, ὅς τις ὠθεῖ, καὶ ἀντωθεῖ τὰς ὑπευθύνους ψυχὰς, εἴτε ἀνάμεσα εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ αἶρος, εἴτε ἀνάμεσα εἰς τὰς δισπαρμέναις σφαίρας εἰς τὸ διάστημα.

§. η'. Ἐξεληθόντες ἀπὸ τὴν Μεγαλόπολιν, καὶ διαβά-
τες τὸν Ἄλφειόν, ἐφθάσαμεν εἰς Λυκόσουραν, πόλιν κειμένην
εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Λυκαίου, τοῦ ἄλλως λεγομένου
Ὀλύμπου (2). Ἡ ἐπαρχία αὕτη εἶναι πολλὰ θαυμάσια, καὶ
πλήρης ἀπὸ ἄγρια θήρια. Τὸ ἐσπέρας, οἱ ξενοδόχοί μας ἠθέ-
λησαν νὰ διηγηθῶσι εἰς ἡμᾶς περὶ τῆς πάλεως των, ὅτι εἶ-
ναι ἡ ἀρχαιότερα τοῦ κόσμου, περὶ τοῦ ὄρους των, ὅπου ἀνε-
τράφη ὁ Ζεὺς, τοῦ ναοῦ, καὶ τῶν ἑορτῶν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, μά-
λισα τοῦ ἱερέως του, ὅς τις, εἰς καιρὸν ἀνομβρίας, ἔχει τὴν
ἐξουσίαν νὰ καταβιβάξῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ὑδάτα (3). Μετὰ
ταῦτα μᾶς ὠμίλου περὶ τινος θεοράτου, ἡ ὁποία ἐτι ἔζη πρὸ
δύο αἰώνων, καὶ ἔζησε, καθὼς ἔλεγον, περισσότερον ἀπὸ ἐπ-

(1) Πλούτ. περὶ τοῦ δεῖ δασεῖ. 83ο. (2) Παι. Αὐτ. κεφ. λη'. (3) αὐτ.

τακῶσα ἔτη. Ἐπιέσθη χρόνους τινάς πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Τὸ ἔτος τῆς Ξηρείσεως τῆς ἦτον κεχαραγμένον ἐπίτινος κρέικου, τὸν ὅποιον αὐτὴ ἔφερε. Τὴν διετήρουν, ὡς ζῶον ἱερὸν, εἰς τὸν περίβολον ἐνὸς ναοῦ (1). Ὁ Ἄριστοτέλης, εἰς τὸν ὅποιον ἐδιδηγῆθην ποτὲ αὐτὸ τὸ ἔργον, ἐπισηριζόμενος εἰς τὸ ὀξείωσον τοῦ Ἡσιόδου, ὃς τις ἀποδίδει εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἐλάφων (2) δεικνύειν πολλά διεξοδικωτέραν ἔτι, δὲν ἐταράχθη περὶ τούτου παντελῶς, καὶ μὲ κατέστησε νὰ περιεργασθῶ, ὅτι ὁ χρόνος τῆς κυήσεως, καὶ τῆς αὐξήσεως νέας ἐλάφου δὲν ἀποδεικνύει τόσου διεξοδικὴν ζωὴν (3). Τῇ ἐπαύριον, ἀνελθόντες ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος Λύκαιον, ὅθεν φαίνεται σχεδὸν ὅλη ἡ Πελοπόννησος (4), παρευρέθημεν εἰς τοὺς πανηγυριζομένους ἀγῶνας εἰς τιμὴν τοῦ Θεοῦ Πανός, πλησίον ναοῦ τινός, καὶ δάσους μικροῦ, τὰ ὅποια εἶναι εἰς αὐτὸν καθιερωμένα (5). Ἀρ' οὐ διετάχθησαν τὰ βραβεῖα, εἶδομεν νέους τινάς ἐξ ὀλοκλήρου γυμνοῦς, ὅτι κατεδίωκον μὲ κρότους γέλωτος, ὅσους ἤθελον ἀπαντήσῃ κατ' ὁδὸν (6), ἄλλους ἀπὸ αὐτοῦ εἶδομεν, ὅτι ἐμάστιζον μὲ φραγγέλια τὸ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ. Τὸν ἐτιμῶσαν, δι' ὅτι, ἀπερχόμενοι νὰ κυνηγήσωσιν ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισίν του, δὲν ἔκαμαν κυνήγι ἀρκετὸν διὰ τὴν τράπεζαν (7).

§. 9. Μὲ ὅλου τούτου, οἱ Ἀρκάδες εἶναι πολλὰ προσηλωμένοι εἰς τὴν λατρίαν τοῦ Πανός. Ἐπολλαπλασίασαν τοὺς ναοὺς του, τὰ ἀγάλματα, τὰ θυσιαστήρια, τὰ ἱερὰ ὄκη (8), καὶ τὸν χαρακτῶσιν ἔτι εἰς τὰ νομίσματά των. Αὐτὸς ὁ Θεὸς κυνηγᾷ τὰ βλαπτικὰ εἰς τὰ θέρηζῶα, περιπλανᾷται μὲ χάριν εἰς τὰ ὄρη (9), ἔπειτα ἐποπτεύει τὰ πολυάριθμα ποιμνία, τὰ

(1) Αὐτ. κεφ. 4. (2) Ἡσιό. παρὰ Πλιν. ζ'. κεφ. μθ'. (3) Ἄρισ. εἰς ζώ. 5'. κεφ. κθ'. Buffon. hist. natu. t. 6. p. 93. (4) Παισα αὐτ. (5) αὐτ. (6) Liv. l. 1. c. 5. Πλοῖτ. εἰς Ρωμ. §. 31. (7) Θεοκρ. εἰδύλ. ζ'. σί. 106. (8) Παισα. πολλαχοῦ (9) Θεοκρ. εἰδύλ. α'. σί. 123. Καλ. εἰς Ἄρτ. 88.

ὅποια βροκουσιν εἰς τὴν παιδιάδα (1), καὶ ἀπὸ τὸ μουσικόν του ὄργανον μὲ σωλήνας ἐπιγὰ, τοῦ ὁποίου εἶναι ἐφευρετὴς, ἐξάγει ἦχους, οἵτινες ἀντηχοῦσιν εἰς τὰς περίξ κοιλάδας (2). Ὁ Πᾶν ἀπελάμβανεν ἄλλοτε ἐνδοξοτέρων εὐλόγειαν· ἐπρόλεγε τὸ μέλλον εἰς τινὰ τῶν ναῶν, του, ὅπου φυλάττουσι λύχνον νυκτὸς, καὶ ἡμέρας καίοντα (3). Οἱ Ἀρκάδες βεβαιοῦσιν εἰς ἔτι καὶ νῦν, ὅτι διανέμει εἰς τοὺς θνητοὺς, ἐπὶ ζωῆς τῶν, τὰς ποιὰς, καὶ ἀμοιβὰς, τῶν ὁποίων εἶναι ἄξιοι (4). Τὸν συγκαταλέγουσι, καθὼς καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, εἰς τὴν τάξιν τῶν πρώτων θεοτήτων (5), καὶ τὸ ἀποδιδόμενον εἰς αὐτὸν ὄνομα φαίνεται, ὅτι σημαίνει τὴν ἔκτασιν τῆς βασιλείας του εἰς ὅλην τὴν ὑλικὴν οὐσίαν (6). Ἀλλὰ τέως, καταλιπόντες ὅλας ἐκεῖνας τὰς ἀξιολόγους ἐπωνυμίας, περιορίζουσι τὰ ἐπαγγέλματά του μόνον εἰς τὸ νὰ ὑπερασπίζηται, τοὺς ποιμένας, καὶ τοὺς θηρευτάς. Πλησίον τοῦ ναοῦ αὐτοῦ εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Διὸς, εἰς τὴν μέσσην ἐνὸς πραιβόλου, ἐνθα ἐσάθη ἀδύνατον νὰ εἰσέλθωμεν. Εὐθύς μετ' ὀλίγον ἤνυραμεν ἄλλους ἱεροὺς τόπους, τῶν ὁποίων ἡ εἰσοδος εἶναι ἀπγορευμένη εἰς τοὺς ἄνδρας, καὶ συγχωρημένη εἰς τὰς γυναῖκας.

§. 6. Μετὰ ταῦτα ἦλθομεν εἰς Φιγκλείαν, ἥτις φαίνεται μακρόθεν ἐπὶ τινος ἀκροτομωτάτης πέτρας. Εἰς τὴν ἀγοράν της ἴσταται ἀγάλμα, μνήμης ἄξιον διὰ τὴν ἰσορίαν τῶν τεχνῶν. Οἱ πόδες του σχεδὸν εἶναι ἠνωμένοι, καὶ αἱ χεῖρές του ἀπλωρημένοι, εἶναι προσκεκολλημένοι εἰς τὰς πλευράς, καὶ τοὺς μηρούς του (7). Ταιουτοτρόπως ἐποίησαν ἄλλοτε τὰ εἰδῶλα εἰς τὴν Ἑλλάδα (8), καὶ μέχρι τοῦδε ἡ αὐτὴ τάξις φυλλάττεται εἰς τὴν Αἴγυπτον. Τὸ τροχέμενον ὑπ' ὄψιν μας ἐσάθη εἰς τὴν

(1) Περσ. ὁδ. μ. σ. σ. 169. (2) Πανσα αἰτ. κρ. λς. (3) αἰτ. λς. (4) αἰτ. (5) αἰτ. (6) Μακρίβ. Κρό. α. κρ. κθ. (7) ὄρα Πανσα. (8) Διοδ. δ. §. 276.

τοῦ ἀθλήτου Ἀρραχίου, ὅς τις ἔλαβεν ἐν ἀπὸ τὰ ἑπαθλα κατὰ τὴν πεντηκοστὴν δευτέραν, τρίτην, καὶ τετάρτην Ὀλυμπιάδα (1). Ἐκ τούτου δύναται τις νὰ συμπεράνη ὅτι, δύο αἰῶνας πρὸ ἡμῶν, πολλοὶ ἀγαλματοποιοὶ ὑπετάσσοντο δουλοπρεπῶς εἰς τὴν τῶν Αἰγυπτίου τέχνην (2). Διξιά, 30 στάδια ἀπὸ τὴν πόλιν εἶναι τὸ ὄρος Λαίον, Ἀρισερά, 30 στάδια τὸ ὄρος Κοτύλιον· φαίνεται εἰς τὸ πρῶτον τὸ σπήλαιον τῆς Δήμητρος, τῆς ἐπουρομαθείσης Μελαίνης. Ἐπειδὴ ἡ θεὰ, θλιβομένη διὰ τὴν ξέρησιν τῆς Περσεφόνης, διέτρεψεν εἰς αὐτὸ τὸ σπήλαιον μερικὸν καιρὸν κεκλεισμένη, καὶ ἐνδεδυμένη πένθους ἐνδύμα (3). Ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, τὸ ὅποιον εἶναι εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου προσφέρουσι ἀναιμάκτους θυσίας, οἶον καρπούς, μέλι, καὶ ἔριον ἀκατέργασον (4). Εἰς τινὰ ἄλλην κώμην, ἐπὶ τοῦ ἄλλου ὄρους κειμένην, ἐμείναμεν ἑκθαμβοὶ, βλέποντες τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἕνα ἀπὸ τοὺς ἀξιολογωτέρους τῆς Πελοποννήσου, τέσσοι διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν πετρῶν, αἱ ὅποιαι ἀπαρτίζουν τὴν σκέπην, καὶ τὸν τοίχον, ὅσοι καὶ διὰ τὴν βασιλεύουσαν εἰς ὄλα του τὰ μέρη ἀξιοθαύμασον συμμετρίαν. Τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχιτέκτονος εἶναι ἱκανὸν νὰ βεβαιώσῃ τὴν δόξαν ἐκείνης τῆς οἰκοδομῆς· αὐτὸς εἶναι ὁ ἴδιος Ἰκτίνος, ὅς τις ἐπὶ τοῦ Περικλέους ἠκοδόμησεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸν περιβλεπτόν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς (5).

§. ια'. Ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν Φιγαλείαν, παρευρέθημεν εἰς ἑορτήν, τῆς ὁποίας τὸ τέλος σφραγίζεται μὲ συμπίσιον μεγαλοπρεπές. Οἱ δούλοι συντρώγουσι μὲ τοὺς κυρίους τῶν· καὶ ἐπαινοῦνται ὑπερβολικᾶ, ὅσοι τῶν συνδαιτυμόνων τρώγουσι περισσότερον (6). Τὴν ἀκόλουθον ἐπανελθόντες διὰ Λυκοσούρας, καὶ διαβάντες τὸν Ἀλφειὸν ὄχι μακρὰν τῆς Τραπεζούντος,

(1) Τῷ 572, 568, 564. πρὸ X (2) ὅρα τὸ λζ'. κεφ. (3) Παυσα. αἰ. (4) αὐτ. (5) αὐτ. κεφ. μα' (6) Ἀθήν. δ'. κεφ. ιγ'.

ὑπήγαμεν νὰ κοιμηθῶμεν εἰς Γόρτυνα, τῆς ὁποίας τὰς ἐξο-
 χὰς κάμνει καρποφόρους ποταμοὺς τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος. Δι' ὅ-
 λης τῆς ἡμέρας ἀνταγωνίζομεν ἐμπόρους, καὶ Θεατὰς, οἵτινες
 ὑπήγαγον εἰς τὴν μικρὰν πόλιν Ἀλίφεραν, εὕρισκομένην εἰς
 τὸ ἀρισερὸν μας μέρος, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμελλε νὰ γένη πανή-
 γυρις (1). δὲν εἶχομεν ἐπιθυμίαν νὰ τοὺς ἀκολουθήσωμεν·
 ἐπειδὴ πολλάκις εἶδομεν παρόμοιον θέαμα, καὶ περὶ πλέον ἦ-
 του ἀνάγκη νὰ συρῶμεθα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ πλευρὰ ὄρους
 τινὸς περικυκλωμένου ἀπὸ κρημνοῦς (2). Οἱ ὁδηγοί μας ἀλη-
 σιόνησαν νὰ μᾶς ὀδηγήσωσιν εἰς μίαν κοιλάδα πλησίον τῆς
 Τραπεζούντος. Ἡ γῆ, ἔλεγον, ἐκχέει ἐκεῖ φλόγας πλησίον
 τῆς βρύσεως Ὀλυμπίας, ἡ ὁποία μένει ξηρὰ ἀπὸ τοὺς δύο
 χρόνους τὸν ἕνα. Ἐλεγον προσέτι, ὅτι ἡ μάχη τῶν Γιγάντων
 κατὰ τῶν Θεῶν ἐσυγκροτήθη εἰς τοῦτο τὸ μέρος, καὶ δι' ἀνά-
 μνησιν οἱ κάτοικοι, κατὰ τινὰς περιβάσεις, ἐθυσίαζον εἰς τὰς
 καταγίδας, ἀσραπὰς, καὶ κεραυνούς. Οἱ ποιηταὶ εὐφράνθησαν
 τὸ κατάφυχον τῶν ὑδάτων τοῦ ἐν Κιλικίᾳ Κυδνίου, καὶ τοῦ ἐν
 Παμφυλίᾳ Μέλαντος. Τὰ τοῦ Γορτυνίου ὅμως εἶναι ὀξιώτερα
 τῶν ἐπαίνων αὐτῶν. Οἱ σκληρότεροί παγετοὶ ποτὲ δὲν τὰ κα-
 λύπτουσιν μὲ πάγους, καὶ αἱ σφοδρότεραι καύσεις δὲν ἤθελον
 δυνηθῆναι νὰ μεταβάλλωσι τὴν εὐκрасίαν τους. Ἐἴτε λουόμενοι εἰς
 αὐτὰ, εἴτε πίνοντες ἀπὸ αὐτὰ, ἀπολαμβάνουσιν ἡδονικώτατα
 αἰσθήματα.

§. ιβ'. Ἐξω ἀπὸ τὸ κατάφυχον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κά-
 μνει τὰ ὑδάτα τῆς Ἀρκαδίας διάστημα, τὰ τοῦ Λαδῶνος, τὸν
 ὁποῖον διεβήμεν τὴν ἀκόλουθον, εἶναι τόσου διαφανῆ, καὶ κά-
 θαρὰ, ὥστε ἐπὶ τῆς γῆς ἄλλα ὠραιότερα δὲν εἶναι. Ἐγγὺς ἐ-
 κείνων τῶν ὄχθων, οἵτινες εἶναι κατάσκιαι ἀπὸ λεύκας μεγα-
 λοπρεπεῖς, εἶδομεν παρθένοους ἀπὸ τὰ γειτνιάζοντα μέρη, ὅτι

(1) Πανσα. αὐτ. κεφ. κς'. (2) Πολύβ. δ'. §. 340. Πανσα. αὐτ.

ὤρχονται περὶ μίαν δάφνην, εἰς τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου ἐκρέμασαν σφράγους ἀνθέων. Ἡ νέα Κλυτία μὲ τὴν λύραν τῆς ἔψαλλε τοὺς ἔρωτας τῆς Δάφνης, θυγατρὸς τοῦ Λάδωνος, καὶ τοῦ Λευκίππου, υἱοῦ βασιλείως τῆς Πίσσης (1). »Κἀνὲν ἄλλο ἠρωαιότερον εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ἀπὸ τῆν Δάφνην δὲν εἶναι, καὶ εἰς τὴν Ἠλείαν, ἀπὸ τὸν Λευκίππον.« Ἀλλὰ πῶς δύναται νὰ θριαμβεύσῃ εἰς καρδίαν, τὴν ὁποίαν ἡ Ἄρτεμις ὑπεθύλωσεν εἰς τοὺς νόμους τῆς, καὶ ὁ Ἀπόλλων δὲν ἐδυνήθη νὰ τὴν ὑποτάξῃ εἰς τοὺς ἰδικούς του; Ὁ Λευκίππος περιπλέκει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοὺς πλοκαμούς του, ἐνδύεται ἐλαφρόν καὶ παρθενικὸν χιτῶνα, ἐξαρτᾷ ἀπὸ τοὺς ὤμους του φαρέτραν, καὶ μὲ αὐτὸ τὸ ἐπιπίλασον σχῆμά του κυνηγᾷ μαζὶ μὲ τὴν Δάφνην τὰς θορκάδας, καὶ τὰς ἐλάφους εἰς τὴν πεδιάδα. Αὐτὴ ἐν ταύτῳ τρέχει, καὶ περιπλανᾷται μὲ αὐτὸν εἰς τὰ δάση. Μάστιγν ζητοῦσι νὰ κρύψωσι τοὺς διακαεῖς αὐτῶν ἔρωτας ἀπὸ τὰς ζηλοτύπους ὄψεις τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὁποῖος εἰδοποιεῖ περὶ τούτων τὰς συντρόφους τῆς Δάφνης, καὶ ὁ δυσυχῆς Λευκίππος πίπτει ἀπὸ τὰ θανατηφόρα των βέλη. Ἡ Κλυτία ἔψαλλεν ἔτι, ὅτι ἡ νύμφη, μὴ δυναμένη νὰ ὑποφέρῃ μήτε τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, ὅς τις πεισματωδῶς τὴν καταδιώκει, μήτε τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον ἔχυνεν εἰς τοὺς θνητοὺς, παρακαλεῖ τὴν γῆν νὰ τὴν δεχθῆ εἰς τὸν κόλπον τῆς, καὶ μεταμορφοῦται τελευταῖον εἰς Δάφνην. Ἠκολουθήσαμεν τὴν ὁδοποιρίαν μας πρὸς τὸ ἄνω τοῦ ποταμοῦ Λάδωνος, καὶ, γυρίζοντες πρὸς τὰ ἀριστερά, ἐπεριπατήσαμεν τὸν δρόμον τῆς Ψωφίδος (2), ἀνάμεσα ἀπὸ πολλὰ πηλίχια, καὶ ἀπὸ τὸ δάσος τοῦ Σόρωνος, ἔνθα εὐρίσκονται, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἄλλα δάση τῆς Ἀρκαδίας, ἄρκτοι,

(1) Διὸ κ'. Φιλίσρ. βί. Ἀπολλοδ. α'. κεφ. ες'. Ὁμ. Ἰλ. α'. σι. 14. Γεωπ. α', κεφ. θ'. (2) Παισα. η'. κεφ. κγ'.

ἀγριοχοίροι, καὶ χελῶναι μεγαλιώταται, τῶν ὁποίων τὰ ὄσρακα δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὰς λύρας (1).

§. 17. Ἡ Φῶρις, μία τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς Πελοποννήτου πόλεων, κεῖται ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Ἀρκαδίας, καὶ Ἡλείας. Λόφος ὑψηλότατος τὴν ὑπερασπίζεται ἀπὸ τὰς σφοδρὰς πνοὰς τοῦ βορείου. Κιχτὰ μὲν τὸ ἀνατολικὸν μέρος ῥεῖ ὁ ποταμὸς Ἐρύμανθος, πηγάζων ἀπὸ ὄρος τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, εἰς τὸ ὁποῖον πολλακίς θηρεύουσιν ἀγριοχοίρους, καὶ ἐλάφους (2). Κιχτὰ δὲ τὸ δυτικὸν, περικυκλώνεται ἀπὸ βαθειὰν ἄβυσσον, ὅπου καταπίπτει ἕνας χιμαῦρος, ὃς τις, ῥέων πρὸς τὴν μεσημβρίαν, εἰσβάλλει εἰς τὸν Ἐρύμανθον (3). Εἰς οὗτω ὑποκείμενα ἐβάλομεν προσοχὴν. Εἶδομεν τὸν τάφον ἐκείνου τοῦ Ἀλκμαίωνος, ὃς τις, διὰ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς προσαγὰς τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀμφιαρέου, ἐθανάτωσε τὴν μητέρα τοῦ Ἐριφίλην, κατετρέχετο πολὺν καιρὸν ἀπὸ τὰς ἐρινύς, καὶ ἐτελείωσε δυστυχῶς ζῶν, ταραττομένην πάντοτε φρικτωδέστατα. Πλησίον τοῦ τάφου του, ὁ ὁποῖος καλλωπίζεται μόνον μὲ κυπαρίσσους ὑπὲρ τὸ μέτρον ὑψηλὰς (4), ἔδειξαν εἰς ἡμᾶς μικρὸν πεδῖον, καὶ καλύβην, ἐκεῖ ἔζη, εἶναι τινὲς αἰῶνες, κᾶπποιοι πτωχὸς, καὶ ἐνάρετος πολίτης, ὀνομαζόμενος Ἀγλαὸς, χωρὶς φόβον, καὶ χωρὶς ἐπιθυμίας, ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀγνοούμενος, καὶ ἀγνοῶν ὅτι εἰς αὐτοὺς συνέβαινεν· ἐκαλλιέργει εἰστικτικῶς τὸ μικρὸν του ὑποστατικὸν, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου τὰ ὄρια ποτὲ δὲν ἐχθλῆκεν. Ἐφθασε τότε εἰς ἔσχατον γηρατειὸν, ὅταν αἱ πρῆβεις τοῦ δυνατοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Γύγου, ἡ Κροίσου ἔλαβον ἐπιταγὴν νὰ ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖόν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἂν ὑπάρχῃ εἰς ὅλην τὴν γῆν θνητῶς εὐδαιμονόστερος ἀπὸ ἐκείνον τὸν βασιλεῖα. Ἡ Πυθία, ὑπάρχει, ἀπεκρίθη, ὁ Ἀγλαὸς τῆς

(1) Αὐτ. (2) ὁμ. ἐδύο. 5. σκ. 103. (3) Πελοπ. δ. §. 333. (4)

Ψώφιδος (1). Ἀπὸ αὐτὴν ἀπερχόμενοι εἰς Φενεὸν, ἠκούσαμεν, ὅτι ὠμίλουν διὰ πολλὰ εἶδη ὑδάτων, τὰ ὅποια εἶχον ἰδιαζούσας ἐνεργείας. Οἱ πολῖται τῆς Κλείτορος ἐβεβαιώνουν, ὅτι τὸ νερὸν μίᾳ ἀπὸ τὰς βρύσεις τῶν προξενεῖ τόσῃ μεγάλῃ ἀντιπάθειαν διὰ τὴν οἰνοποσίαν, ὥστε, ὅς τις πῆ ἀπὸ αὐτοῦ δὲν δύναται εἰς τὸ εἶξῃς νὰ ὑποφέρῃ οὐδὲ τὴν ὄσμην του (2). Ποῦρῶτερον, κατὰ τὰ ἀρκυῶνα μέρη, μεταξύ τῶν ὀρέων, πλησίον τῆς πόλεως Νωνάκρεως εἶναι σκόπελος ὑψηλότατος, ὅθεν ἐκρέει ἀκαταπαύστως ὕδωρ ὀλέθριον, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ τὴν βρύσιν τῆς Στυγὸς, ἣτις εἶναι τόσον τρομερὰ καὶ εἰς τοὺς θνητοὺς, καὶ εἰς τοὺς ἀθανάτους, καὶ ῥέει εἰς μίαν κοιλάδα, ὅπου οἱ Ἀρχαῖδες ἔρχονται νὰ βεβαιώσωσι τὸν λόγον τους δι' ὄρκου, ὅς τις ἀπὸ ἄλλου τοὺς ἄλλους δὲν ἀθετεῖται ποτὲ (3), ἀλλ' ἐκεῖ δὲν καταπαύουσι τὴν δίψαν, κἄν ἤθελε τοὺς βιάζει. Μῆτε οἱ βοσκοὶ ὀδηγοῦσιν ἐκεῖ ποτὲ τὰ ποιμνιά των. Τὸ ὕδωρ, ἂν καλὰ καθαρὸν, καὶ καμμίαν ὄσμην δὲν ἔχη, εἶναι ὅμως θανατηφόρον εἰς τὰ ζῶα, καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἀποθνήσκουσι ἀμέσως, ἀφ' οὗ πίνουσι ἀπὸ αὐτοῦ, διαλύει ὅλα τὰ μέταλλα, συντρίβει ὅλα τὰ ἄγγεῖα, ὅσα τὸ δέχονται, ἔξω μόνον ἀπὸ τὰ κατασκευαζόμενα ἀπὸ τὰ ὀνύχια, ζῶων τετῶν (4).

§. εῖ'. Ἐπειδὴ οἱ Κυναιθεῖς ἐλεηλάτου τότε αὐτὴν τὴν ἐπαρχίαν, δὲν ἐδυνήθημεν νὰ εἰσελθῶμεν εἰς αὐτήν, διὰ νὰ βεβαιωθῶμεν τὴν ἀλήθειαν ἐκείνων τῶν ἀποτελεσμάτων. Μὲ ὄλου τοῦτο ἐντυχόντες καθ' ἑδὴν ὄσω ἀπεσταλμένους ἀπὸ μίαν πόλιν τῆς Ἀχαΐας, οἵτινες ὑπήγαινον εἰς Φενεὸν, καὶ πολλάκις διήλθον ἐκεῖνον τὸν ῥύακα, τοὺς ἠρωτήσαμεν, καὶ ἀπὸ τὴν ἀπόκρισίν των ἐσυμπεράναμεν, ὅτι τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ

(1) Αὐτ. Πλν. ζ. κεφ. μς'. (2) Εὐδοξ. παρὰ Στεφ. εἰς Ἄζαν. ὁ αὐτ. παρὰ Πλν. β'. (3) Ἡρ. ε'. §. 74. (4) Βιτρούβ. π. κεφ. γ'. Πλν. β'. κεφ. λγ'. Πανσα. η'. κεφ. εῖ'.

ἀποδιδόμενα θαύματα εἰς ἐκείνην τὴν περίφημον πηγὴν ἤθελον ἐκλείψει εἰς τὴν τυχοῦσαν ἔρευναν. Ἦσαν ἄνδρες πεπαιδευμένοι, τοὺς ἠρωτήσαμεν καὶ διὰ πολλὰ ἄλλα πράγματα. Μᾶς ἔδειξαν κατὰ τὸν καιρίαν, τὸ ὄρος τῆς Κυλλήνης, τὸ ὁποῖον ὄψονται μεγαλοπρεπῶς ὑπεράνω τῶν ὄρεων τῆς Ἀρκαδίας (1), καὶ τοῦ ὁποῖου τὸ κατὰ κάθετον ὕψος ἰσοδυναμεῖ μὲ δεκαπέντε, ἢ εἴκοσι σάδια (2). Ὁ μόνος τόπος τῆς Ἑλλάδος, ὅπου εὐρίσκεται τὸ εἶδος τῶν λευκῶν χρασύφων (3). Τὸ ὄρος Κυλλήνη ἀπτεται τοῦ Στυμφάλου, ὑπὸ τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται πόλις, λίμνη, καὶ ποταμὸς τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος. Ἡ πόλις ἦτον ποτὲ καιροῦ μίαν ἀπὸ τὰς ἀκμαζούσας τῆς Ἀρκαδίας (4). Ὁ ποταμὸς ἐκβλύζει ἀπὸ τὴν λίμνην, καὶ, ἀφ' οὗ ἀρχίσῃ τὸ σάδιόν του εἰς ἐκείνην τὴν ἐπαρχίαν, γίνεται ἀφαντος, καὶ ὑπάγει νὰ τὸ τελειώσῃ μὲ ἄλλα ὀνόματα εἰς τὴν Ἀργολίδα (5). Ὁ Ἰφικράτης, εἰς τοὺς κατ' ἡμᾶς χρόνους, ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς, ἐπεχειμήσθη νὰ τῷ κλείσῃ κάθε διεξόδον, διὰ νὰ πολυδρομήσῃαι τὰ ὕδατά του εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἐπομένως εἰς τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν ματαίως ἐπολιόρκει, καὶ ἤθελε νὰ τὴν βιάσῃ νὰ παραδοθῇ εἰς τοῦ νικητοῦ τὴν διάκρισιν. Ὅμως μετὰ πόνους διεξοδικούς ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὸ ἐπιχείρημά του (6). Ἄλλοτε, κατὰ τινα παλαιὰν παράδοσιν, ἦτον ἡ λίμνη πλήρης ἀπὸ σαρκοφάγα ὄρνεα, τὰ ὁποῖα κινώχλου ἐκείνην τὴν ἐπαρχίαν· ὁ Ἡρακλῆς τὰ διεφθείρε μὲ τὰ βέλη, ἢ τὰ εἰδίωξε μὲ τὸν κράτου ὄργάνων τιῶν (7). Τοῦ ἀνδραγαθῆμα τοῦτο ἐτίμησε τὸν Ἡρωα, καὶ ἡ λίμνη ἐκ τούτου κατέστῃ διάσημος. Τὰ ὄρνεα δὲν ἐπανερχονται πλέον εἰς αὐτήν, ὅμως τὰ

(1) Παν. Αὐτ. κεφ. ιε'. (2) Στρά. ν'. §. 388. (3) Ἄρισ. ἱστ. ζω. ζ'. κεφ. ιε'. (4) Πανθ. ἄληθ. σ. 51. 169. (5) Ἡρ. σ'. §. 76. Διόδ. ιε' §. 365. Πausa. 6. κδ'. (6) Στρά. ν'. §. 389. (7) Ἀπολλών. Ἀργεο. 6. σκ. 1057. Πausa. καὶ Στρά. αὐτ.

παισῶσι μέχρι τοῦδε εἰς τὰ νομίσματα τῆς Στυμφάλου (1). Ἰδοὺ τί μᾶς ἐδιηγούντο οἱ συνοδοιπόροι μας.

§. ιε'. Ἡ πόλις Φεισός, ἂν καλὰ καὶ ὀπὸ τὰς πρώτας τῆς Ἀρκαδίας, δὲν περιέχει τι περιουσίας ἄξιον, ἀλλ' ἡ γεινιάζοντα εἰς αὐτὴν πεδιάς ἐδειξεν εἰς τὰς ὄψεις μας ἐν ἀπὸ τὰ ἀξιολογώτατα τῆς ἀρχαιότητος ἐργόχειρα· κήνεις δὲν δύναται νὰ προσδιορίσῃ τὴν ἐποχὴν του, φαίνεται μόνον, ὅτι, εἰς τοὺς κατὰ πολλὰ παρεληλυθότας χρόνους, οἱ καταρρέοντες χειμαῖροι ἀπὸ τὰ ὄρη, τὰ ὁποῖα τὴν περικυκλώνουσι, καταποντίζοντες τὴν, ἀνέτρεψαν ὄνω κάτω τὴν παλαιὰν Φεισὸν (2), καὶ διὰ νὰ προφυλάττωνται εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ παρομοίας δυσυχίας, ἀπεράτισαν νὰ σκάψωσιν εἰς τὴν πεδιάδα διώρυγα τὸ μῆκος πεντήκοντα σταδίων, καὶ τὸ βάθος τριάκοντα ποδῶν, καὶ τὸ πλάτος ἀναλόγως. Αὐτὴ ἐμελλε νὰ δέχηται καὶ τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Ὀλβίου, καὶ τὰ τῶν ἀπυνεθίστων βροχῶν. Τὴν ἐξέτειναν ἕως εἰς δύο ἀβύσσους, αἵτινες ὑφίστανται ἔτι εἰς τοὺς πόδας τῶν δύο ὀρέων, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ὄρομοι κρύφιοι εἶναι ἀνεργόμενοι φυσικά. Οἱ πόνοι οὗτοι, τῶν ὁποίων δοξάζουσι ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἐχρημάτισεν αἴτιος, ἤθελον κάμῃ εἰς τὴν ἐσθρίαν του λαμπροτέρην ἐπίδειξιν, παρὰ ἢ κατὰ τῶν μυθευομένων ὀρνείων τῆς Στυμφαλίδος μάχη του. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ἀναισθητῶς ἠμέλησαν τὴν ἀνακαινισμόν τῆς διώρυγος (3), καὶ μετὰ ταῦτα ἕνας σεισμὸς ἐνέφραξε τὰς ὑπογείους ὁδοὺς, αἵτινες ἀπερρόσφου τῆς πεδιάδος τὰ ὕδατα (4). Οἱ κάτοικοι διαφυγόντες εἰς τὰ ὄρη, κατασκεύασαν ξυλίνας γεφύρας, διὰ νὰ ἔχωσιν ἀναμεταξύ των συγκοινωνίαν, καὶ ἐπειδὴ ἡ πλημμύρα ἡμέραν ἐξ ἡμέρας πύξαιεν, ἠναγκάσθησαν νὰ κατασκευάζωσιν ἄλλας γεφύρας κατὰ διαδοχὴν ἐπάνω εἰς τὰς πρώτας (5).

(1) Spanheim, Vaillant, et autres antiquaires, qui ont publié des médailles. (2) Παισα. αἴτ. κη. εἰ. (3) αἴτ. (4) Στρα. αἴτ. (5) Θιέρρ. εἰ. φητ. εἰ. κη. εἰ.

§. ις'. Μετὰ καιρὸν (1), τὰ ὕδατα ἀφ' ἑαυτοῦ των ἠ-
 νέωξαν ὑπὸ γῆν διέξωθον ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ κρημνίσματα, τὰ ὁ-
 ποῖα τὰ ἐμπόδιζον, καί, ἐξερχόμενα μὲ ὀρμὴν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ
 ὑπόγεια σκότη, ἔφερον τρόμον εἰς πολλὰς ἐπαρχίας. Ὁ Λά-
 δων, ἐκεῖνος ὁ ὠραῖος, καὶ ἥσυχος ποταμὸς, περὶ τοῦ ὁποῖου
 ὠμίλητα, ἐμποδιζόμενος νὰ ῥέῃ ἀπὸ τὴν ἔμφραξιν τῶν ὑπο-
 γειῶν αὐλάκων (2), καταπίπτει, ὡς ὀρμητικὸς χεῖμαρρος, εἰς
 τὸν Ἄλφειον, ὃς τις κατεβύθισε τὴν γῆν τῆς Ὀλυμπίας (3).
 Εἰς τὴν Φεγεὸν παρετήρησαν, ὡς σπάνιον, ὅτι ἡ πεύκη, ἀ-
 πὸ τὴν ὁποίαν κατεσκευάσαν τὰς γεφύρας, ἀφ' οὗ ἐκγυμνωθῆ
 ἀπὸ τὴν φλούδαν, ἀνθίσταται εἰς τὴν σῆψιν (4). Ἀπὸ τὴν Φε-
 γεὸν ὑπήγαμεν εἰς Κοφύας, ὅπου μᾶς ἐδείξαν παρά τινα βρύ-
 σιν, παλαιὰν τινα πλάτανον, φέρουσαν τοῦ Μενελάου τὸ ὄνο-
 μα. Ἐλεγον, ὅτι αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τὴν ἐφύτευσεν ὁ ἴδιος, πρὶν
 ὑπάγῃ εἰς τὴν πολιουσίαν τῆς Τροίας (5). Ἐκεῖ πλησίον εἰς
 κάμπον πολύγχιον, εἶδομεν δάσος, καὶ νὰν ἀφιερωμένα εἰς
 τιμὴν τῆς Θεᾶς Ἀρτεμίδος, τῆς Ἀπαρχαμένης. Γέροντες σε-
 βάσιμος μᾶς ἐδίδαξεν τὴν παραγωγὴν αὐτῆς τῆς παραδόξου
 ἐπωνυμίας. Παιδιά τινα, τὰ ὑποῖα ἔπαιζον ἐκεῖ πλησίον, μᾶς
 εἶπεν, ἔδῃσαν τριγύρω εἰς τὸ ξόανον σχαινίον, μὲ τὸ ὁποῖον τὸ
 ἔσυρον, καὶ ἐφώναζον μὲ γέλοισι. Πνίγομεν τὴν Θεάν. Οἱ δια-
 βαίνοντες τότε κατὰ τύχην ἄνθρωποι, τόσον ὠργίσθησαν δι'
 αὐτὸ τὸ θέαμα, ὥστε τὰ ἐλιθοβόλησαν, θαρρόντες, ὅτι κάμ-
 νουσιν εἰς τοὺς Θεοὺς ἐκδίκησιν, καὶ οἱ Θεοὶ ἔκαμον ἐκδίκησιν
 εἰς τὴν ἀκαλίαν. Δὲν ἀργήσαμεν νὰ δοκιμάσωμεν τὸν θυμὸν
 τους, καὶ τὸ μαντεῖον ἐρωτηθὲν μᾶς ἐπρόσβαξε νὰ ἐγειρωμεν
 τάφον δι' ἐκεῖνα τὰ δυσυχῆ θύματα, καὶ νὰ ἀποδίδωμεν εἰς
 αὐτὰ κατ' ἔτος τιμὰς ἐπικηδείους (6). Παρρώτερον, διέβημεν

(1) Αὐτ. γ. κερ. α'. (2) Στρά. α'. §. 60. (3) Ἐρατοσθ. παρὰ
 Στρά. η'. §. 389. (4) Θεόφ. αὐτ. (5) Παισα. η'. κγ'. (6) ὁ αὐτ. αὐτ.

ἀπὸ τὸ πλάγιον μεγάλου προχώματος, τὸ ὁποῖον οἱ πολῖται τῶν Καρυῶν κατασκευάσαν διὰ νὰ ἀσφαλισθῶσι ἀπὸ χειμάρρον, καὶ μεγάλῃ λίμνῃ, τὰ ὅποια εὐρίσκοντο εἰς τὴν γῆν τοῦ Ὀρχομενοῦ (1). Ἡ τελευταία αὕτη πόλις κεῖται ἐπὶ τινος ὄρους, τὴν εἶδομεν κατὰ πέρασον, καὶ μᾶς ἔδειξαν ἔσοπτρα, τὰ ὅποια εἰς αὐτὴν ἐτεχνεύοντο ἀπὸ πέτραν μελανοειδῆ, εἰς τὰ περίξ εὐρισκομένην (2), καὶ ἐλάβομεν τὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς δύο ὁρόμους, οἵτινες φέρουσιν εἰς τὴν Μαντίνειαν (3).

§. ιζ. Οἱ ὀδηγοί μας ἐσάθησαν ἔμπροσθεν γηλόφου τινός, τὸν ὁποῖον ἔδειχναν εἰς τοὺς ξένους, καὶ ἀπὸ τοὺς περιδιαβάζοντας εἰς τὰ περίξ Μαντινεῖς, μᾶς ἔλεγον τινές· ἠκούσατε περὶ τῆς Πηνελόπης, περὶ τῶν Θλάψεων, περὶ τῶν θακρύων, καὶ περὶ πλεόν τῆς ἐμπισσύνης της; Μάθετε, ὅτι αὐτὴ ἐπακηγορεῖτο, εἰς τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀνδρός της, ἀπὸ ἐκείνου τοὺς ἐρασὰς, τοὺς ὁποίους ἔσχε πλησίον της, ὅτι ὁ Ὀδυσσεύς, ἐπιστρέφων, τὴν ἐδίωξεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, καὶ ἐτελείωσεν ἐνταῦθα τὰς ἡμέρας της, καὶ ἰδοὺ ὁ τάφος της (4). Καὶ ἐπειδὴ ἡμεῖς ἐμείναμεν εἰς ἀπορίαν, δὲν ἠθέλετε ἀπορήσει ἄλιγώτερον, εἶπον προσέτι, ἂν ἠθέλετε ἐκλέξει τὸν ἄλλον ὁρόμον· ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ ἰδῆτε ἐπὶ κατωφερείας λόφου τινός ναὸν τῆς Ἀρτεμίδος, ὅπου πανηγυρίζουσι κατ' ἔτος τὴν ἑορτὴν τῆς Θεᾶς. Ὁ ναὸς εἶναι κοινὸς εἰς τοὺς Ὀρχομενοὺς καὶ Μαντινεῖς· οἱ μὲν ἔχουσιν εἰς αὐτὸν ἱερέα, οἱ δὲ, ἱερεῖαν ἢ ἱερατεία των εἶναι θνητῆς, καὶ οἱ δύο ὑπόσχονται, ὅτι θέλουσι φυλάττει αὐσηροτάτην σωφροσύνην. Δὲν δύνανται νὰ ἐπιτεκίπτωνται κἀνένα. Ἡ χρῆσις τοῦ λουτροῦ, καὶ τῶν ἀθωοτέρων τῆς ζωῆς ἀναπαύσεων, εἶναι εἰς αὐτοὺς ἀπγορευμένη· εἶναι μόνοι, δὲν ἔχουσι παντελοῦς περισπασμούς, καὶ οὐδὲν ἤττον εἶναι ὑποκείμενοι εἰς τὴν ἀκριβεστάτην σωφροσύνην (5). Ἡ Μαντίνεια, θεμελιωθεῖσα ἄλλοτε ἀπὸ τοὺς

(1) αὐτ. (2) μιλ. λγ'. κ.β. ζ. (3) Παισα. αὐτ. εβ. (4) αὐτ. (5) αὐτ. κ.β. ιγ'.

κατοίκους τῶν πέριξ τεσσάρων, ἢ πέντε πτωχῶν χωρίων (1), εἶναι διάσημος διὰ τε τὴν πολυανθρωπίαν, πλοῦτη, καὶ τὰ ὅσα τὴν κατακοσμοῦσιν, ἀναθήματα (2), ἔχει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν της καρποφόρους πεδιάδας (3), καὶ ἀπὸ τὸν περίβολόν της ἐξέρχονται πολλοὶ ὁδοί, φέροντες εἰς τὰς πρώτας πόλεις τῆς Ἀρχαδίας (4), καὶ μεταξὺ τῶν, ὅσοι φέρουσιν εἰς τὴν Ἀργολίδα, εἶναι ἕνας, τὸν ὅποιον ὀνομάζουσι ὁδὸν τῆς κλίμακος· ἐπειδὴ εἶναι τετμημένος ἐπίτινος ὄρους ὑψηλοῦ μὲ βαθμίδας διὰ τὴν εὐκολίαν τῶν πεζῶν (5).

§. ιβ'. Οἱ Μαντινεῖς εἶναι πρώτοι, λέγουσιν, οἵτινες εἰς τὰς πολεμικὰς ἐξασκήσεις ἐπενόησαν τὴν μονομαχίαν (1), πρώτοι ἔτι ἐνεδύθησαν πολεμικὸν ἔνδυμα, καί τι εἶδος ὀπλισμοῦ, τὸ ὅποιον ὀνομάζουσι μὲ τὸ ὄνομα ταύτης τῆς πόλεως (7). Πάντοτε τοὺς ἐτίμων, ὡς τοὺς ἀνδρειοτέρους ἀπὸ τοὺς Ἀρχαδας (8). Ἐπὶ τοῦ Περσικοῦ πολέμου, ἦλθον εἰς τὰς Πλαταιὰς μετὰ τὴν μάχην, φανερὰ ἔδειξαν τὴν θλίψιν τοὺς ἠθέλησαν νὰ τιμωρηθῶσι μόνοι των, καταδιώκοντες ἕως εἰς τὴν Οστταλίαν ἐν τάγμα τῶν Περσῶν, τὸ ὅποιον ἔλαβε τὴν φυγὴν, καὶ ἐπιστρέφοντες εἰς τὰ ἴδια, ἐξώρισαν τοὺς στρατηγοὺς των, τῶν ὁποίων ἡ βραδυτῆς τοὺς ἐσέρησεν ἀπὸ τὴν τιμὴν τῆς μάχης (9). Εἰς τοὺς συμβάντας μετὰ ταῦτα πολέμους, οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς ἐτρόμαζον, ὅταν ἦσαν ἐχθροί των, καὶ ἔχαιρον, ὅταν τοὺς εἶχον συμμάχους (10). Ἐπομένως συμμαχοῦντες τῶρα μὲν μὲ τὴν Σπάρτην, τῶρα δὲ μὲ τὰς Ἀθήνας, καὶ ἄλλοτε μὲ ξένους ἄλλας δυνάμεις, ἐφάνησαν, ὅτι ἐξήπλωσαν τὴν δεσποτείαν τους εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν ἐπαρχίαν (11), καὶ μετὰ ταῦτα δὲν ἠδύ-

(1) Ξεν. ἰς. Ἐλ. ε'. β. 553. Διόδ. κ'. β. 331. Στράτ. κ'. β. 337.

(2) Πανσα. αὐτ. κεφ. β'. (3) Ξεν. αὐτ. (4) Πανσα. κ'. κεφ. γ'. (5) αὐτ.

κεφ. δ'. (6) Ἑρμ. παρ' Ἀθην. δ'. κεφ. γγ'. (7) Ἑρμ. παρ' αὐτῷ αὐτ.

(8) Διόδ. αὐτ. (9) Ἡρ. β'. β. 73. (10) Διόδ. αὐτ. (11) Θουκ. ε' κεφ. κβ'.

ναντο νά υπερασπισθῶσι τὰ ἰδιῶτων ὀροφεία. Μικρὸν τε πρὸ τῆς μάχης τῶν Λεύκτρων, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπολιορκήσαν τὴν Μαντινείαν, καί, ἐπειδὴ ἡ πολιορκία ἐκτείνετο εἰς μάκρος, διεύθυνον πρὸς τὰ πλίνθινα τείχη, μὲ τὰ ὅποια ἦτον περιφραγμένῃ, τὸν παραρρέοντα εἰς τὰ περίξ ποταμὸν, αὐτὰ μὲν κατεκρημνίσθησαν, ἡ δὲ πόλις ἄρδην σχεδὸν ἀνετράπη, καὶ διεσκόρπισαν τοὺς πολίτας εἰς τὰ χωρία, εἰς τὰ ὅποια ἐκατοίκουν ἄλλοτε (1). Εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἡ Μαντινεία ἐξελθούσα ἀπὸ τὰ ἐρείπιά της μὲ νέαν λάμψιν, δὲν ἐντράπη, ὅτι ἠνώθη μὲ τὴν Λακεδαιμόνα, καὶ ἠγέρθη ἐναντίον εἰς τὸν Ἐπαμεινώνδαν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐχορεύσει ἐν μέρει τὴν ἐλευθερίαν της (2). Μετὰ ταῦτα δὲν ἔπαυσε ταραττομένη ἀπὸ τοὺς ξένους πολέμους, καὶ ἀπὸ τὰς ἐσωτερικὰς φατρίας. Τοιαύτη ἐσάθη εἰς τοὺς ἐσχάτους τούτους χρόνους ἡ εἰμαρμένη τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος, καὶ περὶ πλέον ἐν αἷς ἡ ἡγεμονικὴ ἐξουσία εὐρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας τοῦ χυδαίου λαοῦ.

§. εἴ. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς διοικήσεως πάντοτε ὑφίστατο εἰς τὴν Μαντινείαν. Οἱ πρῶτοι νομοθέται τὸ μετέβαλον ὅπως οὖν, διὰ νά προλάβωσι τοὺς κινδύνους του. Ὅλοι οἱ πολῖται εἶχον τὸ δικαίωμα νά γνωμοδοτῶσιν εἰς τὴν γενικὴν σύναξιν, ὀλίγοι τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔφθανον εἰς τὰς μεγάλας ἀξίας τῆς δημοκρατίας (3), τὰ ἄλλα ἄρδρα τῆς νομοθεσίας διετόχθησαν μὲ τόσῃ φρόνησιν, ὥστε μέχρι τούδε νομίζεται αὐτὴ, ὡς πρωτότυπον (4). Κατὰ τὸ παρὸν οἱ Δημιουργοί, ἢ ὀψιμαρχοὶ ἐνεργοῦσι τὰ πρῶτα ἐπαγγέλματα, καὶ βάλλουσι τὸ ὄνομά των εἰς τὰς κοινὰς πράξεις πρὸ τῶν βουλευτῶν, καὶ τῶν ἄλλων κριτῶν (5). Εἰς τὴν Μαντινείαν ἐφιλιώθημεν μὲ ἕνα Ἀρκάδα,

(1) Ξεν. Ἑλ. ἱς. ε'. §. 552. Διόδ. αὐτ. Πausa. αὐτ. κεφ. κ'. (2) Ξεν. αὐτ. ε'. §. 602. Πausa. αὐτ. (3) Ἄριστο. πολ. ε'. κεφ. δ'. (4) Πολύβ. ε'. §. 487. Αἰλ. ἱς. ποικ. β'. κβ'. (5) Θουκ. ε'. κεφ. μζ.

ονομαζόμενον Ἀντίοχον, ὅς τις, πρὸ χρόνων τινῶν, ἦτον ἕνας ἀπὸ τοὺς πρέσβεις, τοὺς ὁποίους πολλαὶ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἔστειλαν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας, διὰ τὰ ἀνακρίνωσιν ἐνώπιόν του τὰ ἀμοιβαία τῶν συμφέροντα. Ὁ Ἀντίοχος ὠμίλησεν ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους του, καὶ δὲν ἔλαβε κἀμμίαν ἀκρόασιν. Ἴδού τί εἶπεν εἰς τὴν ἐπιστροφὴν του ἔμπροσθεν τῆς συνελύσεως τῶν δέκα χιλιάδων (1). Εἶδον εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Ξέρξου πολλοὺς ἀρτοποιούς, μαγειροὺς, οἰνοχόους, καὶ θυρωροὺς. Ἐζήτησα εἰς τὴν βασιλείαν του στρατιώτας, οἵτινες εἰδύναντο νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς ἐδικούς μας, καὶ δὲν ἦρα κἀνένα· ὅ,τι καὶ ἂν λέγωσι διὰ τὰ πλοῦτη τῶν εἶναι μόνον μεγαλαυχία. Δύνασθε περὶ τούτου νὰ κρίνῃτε ἀπὸ ἐκείνη τὴν χρυσῆν πλάτανον, περὶ τῆς ὁποίας ὀμιλοῦσι τόσα· εἶναι τόσον μικρὰ, ὥςτε δὲν δύναται μὲ τὴν σκιάν της νὰ καλύψῃ τέττιγα.

§. κ'. Ἀπερχόμενοι ἀπὸ τὴν Μαντινέϊαν εἰς Τέγεαν, δεξιὰ μὲν εἶχομεν τὸ ὄρος Μαινάλιον, ἀριστερὰ δὲ, θάλασσαν εὐρύχωρον (2), εἰς τὸ περικλειόμενον μεταξὺ τούτων ἰσόπεδον ἐσυγκροτήθη πρὸ χρόνον τινῶν ἐκείνη ἡ μάχη, ἐν ἧ ὁ Ἐπαμινώνδας ἔστη μετὰ τοὺς νικητικούς φαινίκας, ἐσερήθη δὲ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας· ἤγειραν ὑπὲρ αὐτοῦ δύο ὑπομνήματα (3), τρόπαιον, καὶ τάφον (4), ὅχι τόσον μακρὰν τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὡσὰν νὰ ἐδιώριζεν ἡ φιλοσοφία εἰς αὐτὰ τοὺς τόπους. Ὁ τάφος τοῦ Ἐπαμινώνδα συνίσταται εἰς μίαν ἀπλὴν σῆλην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶναι ἐξηρητημένη ἡ ἀσπίς του, ἐκείνη ἡ ἀσπίς, τὴν ὁποίαν τὸσάκις εἶδον εἰς τὸν κοιτῶνά του, πλησίον τῆς κλίνης του, εἰς τὸν τοῖχον ἐκείνου, ἄνωθεν τῆς καθέδρας, ὅπου συνείδηξεν ἐκείνος ὁ ἦρωες κοινῶς νὰ κάθηται. Αἱ τοπικαὶ ἐκείναι

(1) Ξεν. Ἑλ. ἱς. ζ', §. 621. (2) Παισα. αὐτ. κεφ. ζ'. (3) Διόδ. αὐτ. (4) Παισα. αὐτ.

περισάσεις, ἀνατυπούμεναι ἐξ ἀπρόοπτον εἰς τὸν νοῦν μου, καὶ ἀναπεμπάζουσαι εἰς αὐτὸν τὰς ἀρετὰς, τὰς ἀγαθοεργίας, τὸν λόγον, τὸν ὁποῖον εἶπεν εἰς τοιαύτην τιὰ περίσασιν, τὸ μείδιασμα, τὸ ὁποῖον ἔδειξεν εἰς ἄλλην τοιαύτην. μυρία ἄλλα περιστατικά, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ Θέλις ἀγαπᾷ νὰ τρέφεται, καὶ συναπτόμεναι μὲ τὴν ἀφόρητον ἰδέαν, ὅτι ἔμεινεν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς μόνον σωρὸς ὀσείων ξηρῶν, τὰ ὁποῖα ἡ γῆ ἀκαταπαύτως κατέτρωγε, καὶ τὴν ὥραν ἐκείνην τὰ κατεπάτου ὑπὸ τοῖς πόδας μου, κατίσπασαν τὴν καρδίαν μου νὰ κυριευθῇ ἀπὸ τόσῃν ὀδυνῶν, καὶ ἰσχυρὰν αἰσθησῆν, ὥστε ἦτον ἀνάγκη νὰ ἀποσπασθῶ ἀπὸ ὑποκείμενον, τὸ ὁποῖον ἀὲν ἐδυνάμην μήτε νὰ βλέπω, μήτε νὰ ἀφήσω. Τότε ἦμην ἔτι εὐκλείστως, ὅχι ὅμως καὶ τῶρα, καὶ τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐκφράσεώς μου.

§. κα'. Ἦθελα λόβῃ καὶ τὴν παρηγορίαν νὰ προσθέσω ἐνταῦθα μίαν νέαν ἀκτίνα εἰς τὴν δόξαν ἐκείνου-τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς. Τρεῖς πόλεις φιλονεικοῦσιν ἀναμεταξύ των διὰ τὴν ἀθλίαν τιμὴν, ὅτι ἔδωκαν τὴν ἡμέραν εἰς τὸν στρατιώτην, ὅς τις τὸν ἐκτύπησε τὴν θανατηφόρον πληγὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὀνομάζουσι Γρύλλον, τὸν υἱὸν τοῦ Ξενοφῶντος, καὶ πρὸς βεβαιώσιν προβάλλουσι, ὅτι ὁ Εὐφράνωρ εἰς μίαν τῶν εἰκόνων του ἐφάνη, ὅτι ἦτον τῆς αὐτῆς γνώμης (1). Ἄν πρέπει νὰ δόσωμεν πίσιν εἰς τοὺς Μαυτινεῖς, λέγουσι, ὅτι ἦτον ὁ Μαχαίριον ἕνας ἀπὸ τοὺς συμπολίτας των (2) · οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι βεβαιῶνουσι, ὅτι ἐσάθη ὁ Σπαρτιάτης Ἀντικράτης, τὸν ὁποῖον ἐτίμησαν μὲ τιμὰς, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἐχάρισαν προνόμια, τὰ ὁποῖα μέλλουσι νὰ ἐκτείνωνται καὶ ἔως εἰς τοὺς ἀπογόνους του (3) · τιμαί, ὑπερβαίνουσαι τὰ ὄρια, καὶ ἀποδεικνύουσαι, πόσῃν τρομάραν ἐνέ-

(1) Παισα, η', κρη, ε'. καὶ Σ. α'. (2) αὐτ. (3) Πλούτ. εἰς Ἀ-
γησ. §. 616.

πνεεν εἰς αὐτοὺς τοῦ Ἐπαμινώνδα τὸ ὄνομα. Ἡ Τέγεα ἀπέχει τῆς Μαντινείας περίπου ἑκατὸν σταδία. Αἱ δύο αὐταὶ πόλεις, ἀντιζηλοὶ, καὶ ἔτι πολέμιοι, δι' ὅ,τι ἦσαν γείτονες⁽¹⁾, πολλάκις συνεκρότησαν ἀναμεταξύ των μάχαις αἰμοβόρους⁽²⁾, καὶ εἰς τοὺς, ὄσους, πολέμους εἶχον τὰ ἄλλα ἔθνη ἀναμεταξύ των, πάντοτε ἠκολούθουσι τὰ ἀντικείμενα μέρη⁽³⁾. Εἰς τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, ἥτις ἔδωκε τέλος εἰς τὴν μεγάλην φιλονεικίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ Περσίας, οἱ Τεγεάται, ὄντες χίλιοι πεντακόσιοι⁽⁴⁾, ἐφιλονείκουν μὲ τοὺς Ἀθηναίους περὶ τοῦ, ποῖος νὰ διοικῆ τὴν ἀριστερὰν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος πτέρυγα⁽⁵⁾. Αὐτοὶ μὲν δὲν ἔλαβον αὐτὴν τὴν τιμὴν, ἔδειξαν ὅμως μὲ τὰ ἐνδοξά των ἀριστεύματα, ὅτι ἦσαν ἄξιοι νὰ τὴν διοικῶσι⁽⁶⁾. Κάθε πόλις τῆς Ἑλλάδος ὑπόκειται εἰς ἰδιαιτέραν ὑπεράσπισιν ὅποιας δῆποτε θεότητος, ἡ Τέγεα ἐξελέξατο τὴν Ἀθηνῶν, ἐπονομασθεῖσαν Ἀλαίαν· καὶ ἐπειδὴ ὁ ναὸς τῆς κατεκῆ ὀλίγους χρόνους μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὠκοδόμησαν νέον ἐπὶ τῶν σχεδίων, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιν τοῦ Παρίου Σκόπα, ἐκείνου τοῦ ἰδίου τεχνίτου, τοῦ ὁποίου εὐρίσκονται τόσα μεγαλοπρεπῆ ἀγάλματα· ἡ Ἰωνικὴ τάξις καλλωπίζει τὸ περικυκλοῦν τὸν ναὸν περισύλιον. Ἐπὶ τοῦ ἔμπροσθεν προμετώπιου ὁ τεχνίτης παρέσπε τὴν θῆραν τοῦ ἀγριοχοίρου τῆς Καλυδῶνος, εἰς αὐτὸ φαίνονται καὶ ἄλλαι πολλαὶ μορφαί, μετὰ τῶν ὁποίων διακρίνεται ἡ τοῦ Ἡρακλέους, Θησεῖος, Πειρίθου, Κάσσορος, καὶ τλ. Ἡ μάχη τοῦ Ἀχιλλέως καὶ Τηλέφου ὠραῖζει τὸ ἄλλο προμετώπιον. Ὁ ναὸς διαιρεῖται εἰς τρεῖς στασεις μὲ δύο σειρὰς Δωρικῶν κίωνων, ἐφ' οὗ προσηρμόσθη τάξις κίωνων Κορινθιακῆ, ἀπτομένη τῆς σκέπης, καὶ ὑποσηρίζουσα αὐτήν⁽⁷⁾.

(1) Θουκ. ε'. κεφ. ξβ'. (2) αὐτ. δ. §. 134 (3) Διοδ. ιε. §. 391.

(4) Ἡρ. β'. §. 28—3. (5) αὐτ. §. 26. (6) αὐτ. 70. (7) Πανουκ. π'. κεφ. με'.

§. κβ'. Εἰς τὰ τείχη τοῦ ναοῦ εἶναι κρεμασμένα ἀλυσίδες, τὰς ὁποίας ἠτοίμασαν οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς μίαν ἀπο τὰς παλαιάς των ἐκστρατείας, νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τοὺς Τεγεάτας, καὶ τὰς ἐπεφορτίσθησαν οἱ ἴδιοι (1). Λέγουσιν, ὅτι, εἰς τὴν μάχην, αἱ γυναῖκες τῆς Τεγέας, λοχίσασαι, ὤρμησαν ἐξαίφνης κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἀπεφάσισαν τὴν νίκην. Χήρατις, ὀνομαζομένη Μάρπισσα, τόσον εὐδοκίμησεν εἰς αὐτὴν τὴν περὶσσει, ὥστε ἔτι φυλάττουσι τὴν πανοπλίαν της εἰς τὸν ναόν(2). Πλησίον εἰς αὐτὴν φαίνονται τὰ δύο ὀδόντια καὶ τὸ δέρμα τοῦ ἀγριοχοίρου τῆς Κικλυδιῶνος, ἐκλεχθέντα εἰς μερίδιον τῆς ὤρας Ἀγαλάντης τῆς Τεγέας, ἧτις πρώτη ἐπλήρωσεν ἐκεῖνο τὸ ἄγριον θηρίον(3). Τελευταίον ἔτι μᾶς ἔδειξαν καὶ μίαν σκάφην ἀπὸ κύπριον χαλκόν, τὴν ὁποίαν οἱ Τεγεάται, εἰς τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, ἤρπασαν ἀπὸ τοὺς σαύλους τοῦ στρατηγοῦ τῶν Περσῶν (4). Λάφυρα παρόμοια εἶναι εἰς ἓνα δῆμον ἐπιδείξεις ματαιόγητος, καὶ ἐνίοτε προτράπαι ἀμίλλης. Ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ὠραιότερος ἀφ' ὅσους κοσμεῖται ἡ Πελοπόννησος(5), ὑπηρετεῖται ἀπὸ παρθένου, ἧτις παρκατεῖται τῆς ἱερωσύνης, ἀφ' οὗ φθάσῃ εἰς ἡλικίαν γάμου. Εἶδομεν ἄλλον τινὰ ναόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἱερεὺς εἰσέρχεται, καὶ εἰς τὴν δημοσίαν ἀγορὰν, δύο μεγάλας σήλας, τὴν μὲν ὑποσηρίζουσαν τοὺς ἀνδριάντας τῶν νομοθετῶν τῆς Τεγέας, τὴν δὲ, τὸν ἑφιππον πολίτου τινὸς, ὃς τις, κατὰ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἔλαβε τὸ βραβεῖον τῆς ἱππλησίας (6). Οἱ πολῖται ἔδειξαν εἰς ὅλους αὐτοὺς τὰς ἰδίας τιμὰς, ἀλλὰ πρέπει νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι δὲν ἀπέδιδον εἰς ὅλους καὶ τὸ αὐτὸ σέβας.

(1) Ἡρ. α'. §. 66. (2) Πανσο. π. κερ. μζ'. (3) αὐτ. με'. (4) Ἡρ. Σ. §. 70. (5) ἔρα Πανσο. αὐτ. καὶ μη'. καὶ τλ. ἔρα καὶ τὸν Ἀτλ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ν Γ'.

Περιήγησις εἰς τὴν Ἀργολίδα.

§. α'. Ἀπὸ τὴν Τέγεαν μετέβημεν εἰς τὴν Ἀργολίδα διὰ τινος
 σελῆς διαβάσεως, εὑρισκομένης μεταξὺ ὑψηλοτάτων ὄρεων (1).
 Πλησιάζοντες εἰς τὴν θάλασσαν, εἶδομεν τὸ ἔλος τῆς Λέρνης,
 τὸ ὁποῖον ἐχρημάτισέ ποτε κατοικία τῆς τερατώδους ἐκείνης
 Ἐδρας, τὴν ὁποίαν Ὁ Ἡρακλῆς ἐφόνευσεν. Ἐντεῦθεν ἐλάβομεν
 τὴν ὁδὸν τοῦ Ἄργου διὰ μέσου ὠραίου λιβαδίου. Ἡ Ἀργολίς,
 καθὼς καὶ ἡ Ἀρκαδία, διατέμνεται ἀπὸ λόφους, καὶ ὄρη, με-
 ταξὺ τῶν ὁποίων εὑρίσκονται κοιλάδες, καὶ καρποφόροι πεδιά-
 δεις. Δὲν ἐξιππαζόμεθα πλέον ἀπὸ ἐκείνας τὰς ἀξιοθαυμάστους
 πολυποικιλίας τῶν τοποθεσιῶν, ἀλλ' ἡ διανοιά μας ἐσύρετο
 ἀπὸ ἄλλο εἶδος ἀντικειμένων δι' ὅλου ἑτερείου. Αὐτὴ ἡ ἐπαρ-
 χία ἐχρημάτισε τὸ λεικὸν τῶν Ἑλλήνων· ἐπειδὴ πρώτη ἐ-
 δέχθη τὰς ξένας ἀποικίας, αἱ ὁποῖαι ἤλθον νὰ τοὺς ἐξευγενί-
 σωσιν (2). Αὐτὴ κατέστη τὸ θεάτρον τῶν περισσοτέρων συμβε-
 βηκότων, τὰ ὁποῖα πληροῦσι τὰ παλαιὰ τῆς Ἑλλάδος χρονι-
 κά. Ἐνταῦθα ἐφάνη ὁ Ἰναχος, ὅς τις ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς
 τὸν ποταμὸν, τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα ποτίζουσι τὴν γῆν τοῦ Ἄρ-
 γου· καὶ ἐνταῦθα ἐξῆσεν ὁ Δαναός, Ὑπερμνήσης, Λιγχεὺς,
 Ἀλκμαίων, Περσεὺς, Ἀμφιτρυῶν, Πέλωψ, Ἀτρεὺς, Θυέστης,
 Ἀγαμέμνων, καὶ ἄλλα τόσα διάσημα ὑποκείμενα. Τὰ ὀνόματά
 των, τὰ ὁποῖα φαίνονται τόσου συχνά, ὅτι κάμνουσιν ἐπιδει-
 ξιν εἰς τῶν ποιητῶν τὰ συγγράμματα, καὶ ἀντηχοῦσι τόσον
 συνεχῶς εἰς τὸ θεάτρον, ἀποτελοῦσιν ἔτι τόσον ἰσχυροτέραν

(1) αὐτ. (2) Διοδ. α'. §. 24.

προσβολήν, ὡσάν γὰ φαίνονται, ὅτι ἀναλκιδεύουσι νέαν ζωὴν εἰς τὰς ἐορτάς, καὶ εἰς τὰ ἀφιερωμένα εἰς ἐκείνους τοὺς ἥρωας ὑπομνήματα. Ἡ ἐποπτεία τῶν τόπων προσεγγίζει τὸ μῆκος τῶν χρόνων, πιστοποιεῖ τὰς μυθοπλασίας, καὶ διίδει κάποιαν ἐνέργειαν εἰς τὰ ἀναισθητότερα ἀντικείμενα. Εἰς τὸ Ἄργος, μεταξὺ τῶν συντριμμάτων ὑπογείου τινὸς παλατιῦ, ὅπου, λέγουσιν, ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἀκρίσιος κατέκλεισε τὴν θυγατέρα του Δανάην (1), εἰδύρου, ὅτι ἤκουον ἔτι τὰς ἐλευσιολογίας ἐκείνης τῆς δυσυχοῦς βασιλίδος. Κατὰ τὴν ὁδόν, τὴν ἀπὸ τῆς Ἐρμιόνης εἰς Τραιζῆνα, ἐνόμιζον, ὅτι ἔβλεπον τὸν Θησέα, σκάνοντα τὴν ἐξάισιον πέτραν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἦσαν καταθεθειμένα τὸ σπαθίον, καὶ τὰ ἄλλα σημεῖα, δι' ὧν ὁ πατήρ του ἔμελλε νὰ τὸν γνωρίσῃ (2). Αὐταὶ αἱ ἀπάται εἶναι φόβος, ἀποδιδόμενος εἰς τὴν λαμπρότητα, καὶ καταπραΰνουσι τὴν φαντασίαν, ἥτις ἔχει συνεχέστερον ἀνάγκην ἀπὸ τροφᾶς, ἢ τὸ ἴδιον λογικόν.

§. β'. Τὸ Ἄργος, κείμενον εἰς τοὺς πόδας λόφου τινὸς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκτισαν τὴν ἀκρόπολιν (3), εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας τῆς Ἑλλάδος πόλεις (4). Κατ' ἀρχὰς τὸ ὄνομα τῆς τόπου μέγα κρότον ἔδωκεν, ὥστε ἐνίστε μὲ αὐτὸ ὠνομάζετο ἢ ἐπαρχία, ἄλλοτε ἢ Πελοπόννησος, καὶ ἄλλοτε ἢ Ἑλλὰς ὀλόκληρος (5). Ὅταν ἡ γενεὰ τῶν Πελοπιδῶν ἐσυσήθη εἰς τὰς Μυκήνας, τότε ἡ πόλις αὕτη ἠμαύρωσε τὴν δόξαν τῆς ἀντιζῆλου τῆς (6). Ὁ Ἀγαμέμνων ἐβασίλευεν εἰς τὴν πρώτην, ὁ Διομήδης, καὶ Σθένελος εἰς τὴν δευτέραν (7). Μετὰ μικρὸν ἀνέλαβε τὸ Ἄργος τὸν πρῶτον τοῦ βαθμὸν, καὶ δὲν τὸν ἐσε-

(1) Πaus. 6. κερ. κγ. Ἀπολλιδ. 6. §. 89. (2) Πλούτ. εἰς Θησ. §. 3. Πaus. α. κερ. κζ. (3) Στρατ. π. §. 370. (4) Ἡρόδ. α. §. 1. Διόδ. α. §. 24. (5) Στρατ. αὐτ. §. 369. Πινδ. ἰσθμ. 6. στίχ. 17. Ἀπολλιδ. αὐτ. (6) Στρατ. αὐτ. (7) ἔμ. ἰλ. 6. στίχ. 564.

ρήθη μετέπειτα (1). Ἡ διοίκησις ἐνεχειρίσθη ἐκ πρώτης ἀρχῆς εἰς βασιλεῖς, οἵ τινες, καταδυναστεύοντες τοὺς ὑπηκόους των, ἐξερέθησαν τὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν ἐκακομεταχειρίσθησαν (2), γυμνῆν τὴν ὀνομασίαν μόνον ἔχοντες. Μετὰ ταῦτα καὶ αὐτὴ ἔτι ἠκυρώθη, καὶ ἡ δημοκρατία διὰ πάντα ἐβεβαιώθη (3). Βουλὴ θεωρεῖ τὰς ὑποθέσεις, πρὶν τὰς ὑποβάλλῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ δήμου (4)· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν δύναται νὰ ἔχη καὶ τὴν ἐπιστάσιν τῆς ἐκπληρώσεώς των, διὰ τοῦτο ὀγδοήκοντα τῶν μελῶν τῆς φροντιστικῆς ἀδιαλείπτως διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πολιτείας, ἐκπληροῦντες τὰ αὐτὰ ἐπαγγέλματα, ὅσα καὶ οἱ Πρυτάνεις τῶν Ἀθηνῶν (5). Πολλὰκις, καὶ καθ' ἡμέρας ἔτι, οἱ πρώτοι πολῖται, βοηθούμενοι ἀπὸ τοὺς ῥητοράς των, καὶ ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους, ἠθέλησαν νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ χυδαίου λαοῦ, καὶ νὰ συστήσωσι τὴν ὀλιγαρχίαν, ἀλλ' αἱ δυνάμεις των ἐπροξένησαν μόνον αἱματοχυσίαν (6).

§. γ'. Ἐφύλαττον ἔτι τὴν μνησικακίαν κενῆς τινὸς δοκιμῆς, τὴν ὁποίαν πρὸ δεκατεσσάρων ἐτῶν μετεχειρίσθησαν. Βεβαρυμένοι ἀπὸ τὰς συκοφαντίας, μὲ τὰς ὁποίας οἱ δημόσιοι ῥήτορες δὲν ἔπαυον, δυσφημιζόντες τοὺς εἰς τὸ κριτήριον, ἀπεφάσισαν νὰ μεταβάλλωσι τὸ σχῆμα τῆς διοικήσεως. Ἡ ἀπόφασις των ἐφωράθη, οἱ περισσότεροὶ ἐπιφορτίσθησαν μὲ δεσμῶν, τινὲς βλέποντες τὰς τιμωρίας τῆς ἐξετάσεως, ἐθανατώθησαν μόνον των. Ἐνας ἀπὸ αὐτοῦς, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ ὑποφέρῃ τὰ κολασήρια, ἐφάνέρωσε τριάκοντα ἀπὸ τοὺς συντρόφους του. Τοὺς ἐθανάτωσαν ἀνεξετάσως, καὶ ἔβαλον τὰς περιουσίας των εἰς δημοπρασίαν. Αἱ ἀγωγαὶ ἐπολλαπλασιάζοντο, ἐφθανε μόνον νὰ κατηγορηθῆ, καὶ ἐκρίνετο ὑπεύθυνος. Χέλιοι

(1) Στρά. αὐτ. (2) Πλούτ. εἰς Λυκ. §. 43. Παισα. αὐτ. κεφ. ε. (3) Θουκ. ε'. κεφ. κη'. (4) Ἡρ. ζ'. §. 148. Θουκ. αὐτ. (5) αὐτ. (6) αὐτ. Διοδ. εβ'. §. 127.

ἐξακόσιοι ἀπὸ τῶν πλουσιωτέρων πολιτῶν κατεσφάγησαν. Καὶ ἐπειδὴ οἱ ῥήτορες, φοβούμενοι νέκυσ τῶν πραγμάτων εὐταξίας, ἄρχισαν νὰ ἡμερώνωνται, ὁ δῆμος, σοχαζόμενος, ὅτι τὸν ἐγκατέλιπον, τοὺς ἐθυσίασεν ὅλους εἰς τὴν μανίαν του (1). Ἡμίμη πόλις τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶδεν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς παρὰδειγμα τοιαύτης βαρβαρότητος. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀκούοντες τὴν διήγησιν εἰς μίαν τῶν κοινῶν αὐτῶν συνελεύσεων, ἐνομίσθησαν τόσον μέμολυσμένοι, ὥστε ἐν τῷ ἄμα προσέδραμον εἰς ἰσοπραξίας ἐξίλεώσεως (2). Οἱ Ἀργεῖοι ἐπαινοῦνται διὰ τὴν ἀνδρείαν τους· εἶχον συνεχεῖς φιλονεικίας μὲ τὰ ἔγγυς ἔθνη, καὶ δὲν ἐδειλίασαν ποτὲ νὰ ἀντιμετρήσωσι τὰς δυνάμεις των μὲ τὰς τῶν Λακεδαιμονίων (3), οἵτινες συνεχῶς ἐζήτουν τὴν συμμαχίαν τους (4). Εἶδομεν, ὅτι ἡ πρώτη ἐποχὴ τῆς ἰσορίας των ἀκτινοβολεῖ μὲ λαμπρὰ ὀνόματα, καὶ ἐνδοξοὺς πράξεις. Εἰς τὴν τελευταίαν δὲ, ἐπειδὴ ἤλπισαν ὅτι θείλουσιν ἐξουσιάσει ὅλην τὴν Πελοπόννησον (5), ἠδυνάτησαν ἀπὸ τὰς δυσχερεῖς ἐκστρατείας, καὶ ἐσωτερικὰς διχονοίας. Παρομοίως μὲ τοὺς Ἀρκαδίους καὶ αὐτοὶ ἠμέλησαν τὰς ἐπιστάμας, καὶ ἐκαλλιέργησαν τὰς τέχνας. Πρὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ξέρξου, ἦσαν περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους δῆμους πεπαιδευμένοι εἰς τὴν μουσικὴν (6), ἔμειναν μέχρι τινὸς τόσον προσηλωμένοι εἰς τὴν παλαιάν, ὥστε κατεδίκασαν εἰς χρηματικὴν ζημίαν ἕνα μουσικόν, ὅς τις ἐσώλησσε νὰ παρῆσθαι εἰς τὰς συνδρομὰς μὲ λύραν, ἔχουσαν περισσοτέρας ἀπὸ ἑπτὰ χορδὰς, καὶ νὰ μεταχειρίζεται τῆς μουσικῆς τρόπους, τοὺς ὁποίους δὲν αἰκειοποιήθησαν (7). Εὐδοκίμησαν ἀπὸ τοὺς μουσικοὺς, ὅσοι εἰς αὐτὴν τὴν ἐπαρχίαν ἐγεννήθησαν, Λάτος (8), Σακάδας (9), καὶ Ἀρισόνοκος (10),

(1) Αὐτ. (2) Πλούτ. πολιτ. παραγ. § 804. Ἑλλὰδ. παρὰ Φωτ. §. 1693. (3) Ἡρ. ε'. §. 77. (4) Θουκ. ε'. κεφ. λς'. (5) αὐτ. Διδ. ε'. §. 125. (6) Ἡρ. γ'. §. 151. (7) Πλούτ. περὶ μουσι. §. 1144. (8) αὐτ. (9) αὐτ. (10) Ἀθην. εδ'. §. 657.

ἀπὸ τῶν ἀγαλματοποιῶν Ἀγελάδας (1), καὶ Πολύκλειτος (2), καὶ ἀπὸ τῶν ποιητῶν, ἡ Τελέσιλλα.

§. δ'. Οἱ τρεῖς πρῶτοι ἐτάχονον τὰς ἐπιδόσεις τῆς μουσικῆς, ὃ δὲ Ἀγελάδας, καὶ Πολύκλειτος, τὰς τῆς γλυπτικῆς. Ὁ τελευταῖος οὗτος, ὅς τις ἔζη κατὰ τὸν χρόνον τοῦ Περικλέους, ἐπλήρωσεν ἀπὸ τὰ ἀθάνατά του ἐργόχειρα τὴν Πελοπόννησον, καὶ τὴν Ἑλλάδα. Προσθέτων νέα κάλλη τῆς φύσεως εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, ὑπερέβη μὲν τὸν Φειδίαν εἰς τοῦτο, ἀλλ' ὅταν εἰδειχεν εἰς ἡμᾶς τὴν μορφήν τῶν Θεῶν, δὲν ἐδυνήθη νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν τοῦ ἀντιτέχου του (3). Ἐδιάλεγε τὰ πρωτότυπά του ἀπὸ τὴν νεότητα, ἢ ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν· καὶ ἤθελεν εἰπῆ κἀνεὶς, ὅτι, συνειδησμένη ἡ χεὶρ του νὰ παρισχῇ τὰς χάριτας, δὲν ἐτόλμα νὰ χαραῖξῃ τὸ γηρατεῖον. Τὸ γένος τοῦτο τῆς γλυπτικῆς οἰκαιοποιεῖται τρόπον τινὰ κῆπποισιν ἀμέλειαν τῆς τελειότητος, διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐπαινωσῇ τὸν Πολύκλειτον, ὅτι ἦτον αὐστηρὰ προσηλωμένος εἰς τοῦ σχεδίου τὴν διόρθωσιν. Κατὰ ἀλήθειαν ἔχουσι παρ' αὐτοῦ εἰκόνα, ἐν ἧ ἡ ἀναλογία τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος εἶναι τόσον ἐξηκριβωμένη, ὥς με ψῆφον ἀναντιρρήτων οἱ ἴδιοι τεχνῖται τὴν ὠνόμασαν Κανόνα (4), καὶ τὴν ἐμιμοῦντο, ὅταν ἐμελλόν νὰ παρασχίσωσι τὴν αὐτὴν φύσιν μὲ τὰς αὐτὰς περιστάσεις. Ἐπειδὴ δὲν ἐδύναντο νὰ εἰκονίζωσι μὲ μόνον ἓν πρωτότυπον ὅλας τὰς ἡλικίας, γένη, καὶ χαρακτῆρας (5). Ἄν κἀνεὶς ποτὲ νομίσῃ, ὅτι ὁ Πολύκλειτος εἰς τοῦτο εἶναι ἀξιοκατάκριτος, δύναται νὰ ἀπολογηθῆ, ὅτι, ἐὰν δὲν εἴδοι εἰς τὴν τελειότητα, κἂν ἐπλησίασεν εἰς αὐτὴν (6).

(1) Παισα. σ'. κεφ. η'. καὶ εδ'. (2) Πλά. εἰς Πρωταγ. §. 311. Ἀν. Σολ. Ἑλ. δ'. §. 333. (3) quintil. inst. orat. l. 12. c. 10. (4) Πλά. λδ'. κεφ. η'. (5) ἰσομνη. τῆς φιλελ. ἀκαδ. τό. 25. §. 303. (6) cicer. de clar. orat. c. 18.

§. ε'. Ὁ ἴδιος φαίνεται, ὅτι δὲν ἔδιδε πίσιν εἰς τὰς ἐπιτυχίας του. Ἐν ᾧ οἱ τεχνῖται ἐπέγραφον εἰς τὰ ἐργόχειρά των. Ὁ δὲ να ἐποίησεν· ἐκείνος εὐχαρισεῖτο νὰ γράφῃ εἰς τὰ ἐδικά του. Πολυκλείτος τὸ εἶργάζετο, ὡσαυτί, διὰ να τελειώσῃ, ἀνέμενε τὸ κοινὸν κριτήριον (1). Ἦκουετὰς συμβουλὰς, καὶ ἤξευρε νὰ τὰς ἐκτιμᾷ. Ἐτεχνεύετό ποτε δύο ἀγάλματα διὰ τὸ αὐτὸ ὑποκειμένον· τὸ μὲν μουσικῶ, συμβουλευόμενος μόνον μὲ τὴν ἀγχίνοιάν του, καὶ κατὰ τοὺς βαθεῖς κανόνας τῆς τέχνης, τὸ δὲ, εἰς τὸ ἐργαστήριόν του, ἀνοικτὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἐπιδιορθῶνων, καὶ μεταμορφῶν κατὰ τὴν θέλησιν τῶν, ὅσοι ἐλάμβανον ἔφεσιν νὰ τὸν συμβουλευώσιν. Ἀφ' οὗ δὲ τὰ ἐτελειώσῃ, τὰ ἐξέθεσεν εἰς τὸ κοινόν. Τὸ πρῶτον δεύγειρε τὸν Θαυμασμὸν, καὶ τὸ δεύτερον κρότους γέλωτος· τότε εἶπεν, ἰδοὺ τὸ ἐδικόν σας, καὶ τὸ ἐδικόν μου ἐργόχειρον (2). Προσέτι καὶ ἄλλο παράδειγμα ἀποδεικνύει, ὅτι, ἐν ὅσῳ ἔζη, εἶχε μεγάλην ὑπόληψιν. Ἰππόνικος, ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους πολίτας τῶν Ἀθηνῶν, ἐπιθυμῶν νὰ ἀφιερῶσῃ εἰς τὴν πατρίδα του κἀνὲν ξόανον, τὸν ἐσυμβούλευσαν νὰ μεταχειρισθῇ δι' αὐτὸ τὸ σφυρίον τοῦ Πολυκλείτου. Τοῦτο ποτὲ δὲν τὸ κἀμνω, ἀπεκρίθη, δι' ὅ,τι ἡ ἀξία τῆς προσφορᾶς μου θέλει ἀναφέρηται μόνου εἰς τὸν τεχνίτην (3). Θέλουσιν ἰδῆ κατωτέρω, ὅτι ἡ ἀξιολογὸς του ἀγχίνοια δὲν ἐπεξεργάζετο μὲ ὑποδεστέρα ἐπιτηδεσιότητα καὶ τὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἡ Τελεσίλλα ἤμαζε περίπου ἑκατὸν πενήντα χρόνους πρότερον· ἐλάμπρυνε τὴν πατρίδα τῆς μὲ τὰ ποιήματά τῆς, καὶ τὴν ἔσωσε μὲ τὴν μεγαλοψυχίαν τῆς. Ἡ πόλις ἐκινδύνευεν ἤδη νὰ ὑποπέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Λακεδαιμονίων· ἐπειδὴ πρὸ ὀλίγου ἔχασεν ἐξ ἑλιχθῶν ἀνθρώπων, ἐν οἷς εὗρίσκετο τὸ αὐτοσ τῆς νεότητος (4).

(1) Πλη. α'. §. 5. (2) Διλ. ποικ. ἱς. εἰ'. κεφ. η'. (3) αἴτ. (4) Ἡρ. ε'. §. 76. καὶ ζ'. §. 148.

Εἰς αὐτὴν τὴν ὀλεθρίαν σιγήν, ἡ Τελεσίλλα συναθροίζει τὰς γυναῖκας, τὰς διερεθίζει εἰς μάχην, τὰς ἐμψυχώνει νὰ συνδράμωσιν εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς, ἐγχειρίζει εἰς αὐτὰς τὰ ὄπλα, ὅσα ἀπὸ βωμοῦς, καὶ οἰκίας ἰδιωτικῶς συνέλεξε, τρέχει μὲ αὐτὰς, τίθεται εἰς τὰς ἐπάλξεις, καὶ ἐξωθεῖ τὸν ἐχθρὸν, ὅς τις, φοβούμενος, μήπως κατηγορηθῆ, ὅτι ἐνίκησεν, ἢ ἐνίκηθη ἀπὸ γυναῖκας, ἀποφασίζει νὰ ἀπομακρυνθῆ (1).

§. 5. Ἀπέθωκαν τὰς μεγαλιτέρας τιμὰς εἰς ἐκεῖνας τὰς πολεμιστρίαι. Ὅσαι ἀπέθανον εἰς τὴν μάχην, ἐνταφιάσθησαν κατὰ τὸ μῆκος τοῦ δρόμου τοῦ Ἄργου, ἐσυγχωρήθη εἰς τὰς λοιπὰς νὰ ζήσωσιν ἄγαλμα εἰς τὸν θεὸν τὸν Ἄρν (2). Ὁ Ἄνδριὰς τῆς Τελεσίλλης ἐτέθη ἐπίτινος σήλης ἀπέναντι τοῦ βωμοῦ τῆς Ἀφροδίτης, ἀντὶ νὰ φέρῃ τὰς θεωρίας του εἰς τὰ παριστάμενα, καὶ τεθεωμένα ὑπὸ τοὺς πόδας του βιβλία, τὰς προσήλωνε μὲ εὐχρέστησιν εἰς μίαν περικεφαλαίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀνὰ χεῖρας, καὶ ἔμελλε νὰ τὴν βάλῃ εἰς τὴν κεφαλὴν του (3). Τελευταῖον, διὰ νὰ δαιωνίσωσιν ἐς αἰεὶ συμβεβηκὸς τόσον ἀσυνειδίχτου, ἐνομοθετήθη ἑορτὴ ἐτήσιος, ἐν ἧ αἱ γυναῖκες ἐνδύονται, ὡς ἄνδρες, καὶ οἱ ἄνδρες, ὡς γυναῖκες (4). Παρομοίως εἰς τὸ Ἄργον, καθὼς καὶ εἰς ὅλας τῆς Ἑλλάδος πόλεις, τὰ ὑπομνήματα τῆς τέχνης εἶναι κοινὰ, ἀλλὰ τὰ ἀριστουργήματα σπανιώτατα. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν πολλὰ ἀγάλματα τοῦ Πολυκλείτου, καὶ Πραξιτέλου (5). Ἐπειδὴ τὰ ἐπόμενα ὑποκείμενα ἔγιναν εἰς

(1) Πανσα. 6. κεφ. κ'. Λουκία. ἔρω. §. 431. Κλήμ. Ἄλε. 5ρωμ. δ'. §. 618. Σουί. εἰς Τελεσίλλ. (2) Πλούτ. ἀρε. γυν. §. 245. (3) Πανσα. αὐτ.

Ἄλλ' ἔταν ἡ θῆλια τὸν ἄρ' ἔνα νικήσασα
Ἐξελασθ', καὶ κῆδος ἐν Ἀργείοισιν ἄρπται
Πολλὰς ἀργείων ἀμφοδουσίας τότε ἔσπει.

(4) Πλούτ. αὐτ. (5) Πανσα. αὐτ. κεφ. κα'.

ἡμᾶς ἀξία μνήμης δι' ἄλλας αἰτίας. Εἶδομεν τὸν τάφον μιᾶς θυγατρὸς τοῦ Περσέως, ἣτις, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου ἀνδρός της, ὑπανδρεύθη μὲ τὸν Οἴβελον, βασιλεῖα τῆς Σπάρτης. Αἱ Ἀργεῖαι μέχρι ἐκείνου τοῦ χρόνου δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἔλθωσιν εἰς δεύτερον γάμον (1). Αὐτὴ ἡ πράξις ἠκολούθησεν εἰς πολλὰ βλαβεῖαν ἀρχαιότητα. Εἶδομεν σὺν ἄξει παριστώσαν τὸν Ἀργεῖον Περὶλαον ἑτοιμον νὰ δώσῃ τὸν θάνατον εἰς τὸν Σπαρτιάτην Ὀθρυάδην (2). Οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ Ἀργεῖοι ἐφέλοντο ἀναμεταξύτων περὶ τῆς ἀποκτήσεως τῆς πόλεως Θυραίας· συγκατένευσαν νὰ βάλωσιν ἐξ ἐνὸς καὶ ἄλλου μέρους ἀπὸ τριακοσίων πολεμιστᾶς, τῶν ὁποίων ἡ μάχη ἤθελε δώσῃ τέλος τῆς διαφορᾶς. Ὅλοι ἀπώλεσθησαν, ἔξω ἀπὸ δύο Ἀργεῖους, οἵτινες πιεσύντες τὴν νίκην βεβαίαν, ἔφερον τὴν εἰδοσίαν της εἰς τοὺς ἀρχηγούς τοῦ Ἀργεῖου. Ἐν τοσούτῳ ὁ Ὀθρυάδης ἀνέπνευεν ἔτι, καὶ, μὲ ὄλας τὰς θανατηφόρους πληγὰς, ἔλαβεν ἰκανὴν δύναμιν νὰ σῆσῃ τρόπαιον εἰς τὸ παιδίον τῆς μάχης καὶ, ἀφ' οὗ ἐχάραξε μὲ τὸ ἰδίόν του αἷμα τοῦτους καὶ τοὺς ὀλίγους λόγους. Οἱ Λακεδαιμόνιοι νικητὰς τῶν Ἀργείων. Ἐθανατώθη, διὰ νὰ μὴ ζήσῃ περισσότερον ἀπὸ τοὺς συμπολίτας του.

§. ζ'. Οἱ Ἀργεῖοι πιεσύνουσιν, ὅτι ὁ Ἀπόλλων εἰς ἕνα ἀπὸ τοὺς ναοὺς του φανερώσει τὸ μέλλον. Ἡ ἱέρεια, ἣτις εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ φυλάττῃ σωφροσύνην, ἀπαξ τοῦ μηνὸς, θυσιάζει τὴν νύκτα πρόβατον, καὶ ἀφ' οὗ γευθῆ ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ θύματος, κατέχεται ἀπὸ προφητικὸν πνεῦμα (3). Εἶδομεν τὰς γυναῖκας τοῦ Ἀργεῖου, ὅτι συνηθροίζοντο πολλὰς ἡμέρας κατὰ σειράν εἰς εἰδὸς τι οἴκου εὐκτηρίου παρὰ τὸν βωμὸν τοῦ σωτῆρος Διὸς (4), διὰ νὰ κλαύσωσιν εἰς αὐτὸν τὸν Ἄδωνιν, Ἡ-

(1) Αὐτ. (2) αὐτ. Χρυσέριμ. παρὰ Πλουτ. εἰς Παράλ. 306. Σουῖ. εἰς Ὀθρυά. (3) αὐτ. κεφ. κδ'. (4) Παισα αὐτ. κεφ. κ'.

Θέλπω νὰ ταῖς εἰπῶ ὅ,τι οἱ σοφοὶ ἀπεκρίθησαν ἄλλοτε εἰς παρομοίαις περιστάσις. "Αν ἦναι Θεὸς, διὰ τί τὸν κλάετε; ἂν δὲν ἦναι, διὰ τί προσφέρετε εἰς αὐτὸν θυσίαις (1); Ὁ ναὸς τῆς Ἡρας εἶναι τεσσαράκοντα στάδια μακρὰν ἀπὸ τὸ Ἄργος (2), ἕνας ἀπὸ τοὺς διασημότερους τῆς Ἑλλάδος (3), κοινὸς ἄλλοτε εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν, καὶ εἰς τὰς Μυκῆνας (4). Ὁ παλαιὸς κατεκάκη, δὲν εἶναι ἔτι αἰὼν, διὰ τὴν ἀμέλειαν τῆς ἱερείας χρυσίδος, ἢ ὅποια ἀλησμόνησε νὰ σβέσῃ τὴν τεθειμένῃ ἀνάμεσα εἰς τὰ ἱερά σέμματα λαμπάδα (5). Ὁ νέος, κτισθεὶς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Εὐάν παρὰ τὸς ὄχθας ῥυακὸς τινος, περιφρουρεῖ τὰς ἐπιδόσεις τῶν τεχνῶν, καὶ ἀπαθανατίζει τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀργείου Εὐπολέμου (6).

§. η'. Ἀλλὰ τὸ τοῦ Πολυκλείτου θέλει ἦναι ἔτι διασημότερον διὰ τὰ φιλοτεχνήματα, μὲ τὰ ὅποια κατεκάλυπεν ἐκείνον τὸν ναὸν (7), καὶ μάλιστα μὲ τῆς Ἡρας τὸ ἄγαλμα, τὸ ὅποιον ἔχει σχεδὸν κολοσσιαίου μέγεθος. Κάθεται ἐπὶ θρόνου, ἔχουσα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διάδημα, ἐν ᾧ ἔχαράχθησαν αἰῶραι, καὶ χάριτες· κρατεῖ μὲ τὴν δεξιάν της ῥοιάν, σύμβολον μυστηριώδες, τὸ ὅποιον δὲν ἐξηγουσιν εἰς τοὺς λαϊκοὺς· καὶ μὲ τὴν ἀριστεράν της σκῆπτρον, ἔχον ἐπικείμενον κόκκυγα, ἀποδιδόμενον ἰδιάζον, τὸ ὅποιον ἔδωκεν εἴσοδον εἰς παιδαριώδεις μύθους. Ἐν ᾧ ἡμεῖς ἐθαυμάζομεν τὴν ἀξίαν ἐργασίαν τοῦ ἀντιζήλου τοῦ Φειδίου, καὶ τὴν πλουσιότητα τῆς ὕλης, ἣτις συνίστατο εἰς χρυσόν, καὶ ἐλέφαντα, ὃ Φιλώτας μᾶς ἔδειξε, γελῶν, εἰδῶλον καθήμενον, ἀκατέργασον, πεποιημένον ἀπὸ σέλεχου ἀχράδου, καὶ κεκαλυμμένον ἀπὸ κονιορτόν. Τοῦτο εἶναι τὸ ἀρχαιότατον τῆς Ἡρας ξόανον (8). Ἀφ' οὗ ἐδέχθη πολὺν καιρὸν τὴν προσκύνησιν

(1) Πλούτ. ὀποφ. Λακ. §. 228. (2) Στρα. η'. §. 368. (3) Πausa. αὐτ. κεφ. εζ'. (4) Στρα. αὐτ. (5) Θεουκ. δ'. κεφ. ρλγ'. Πausa. αὐτ. (6) αὐτ. (7) Στρα. αὐτ. (8) Πausa. αὐτ.

τῶν θνητῶν, ἔγινε τελευταίου μέτοχος καὶ τῆς τύχης τοῦ γρα-
τείου, καὶ τῆς πτωχείας. Τὴν ἐξώρισαν εἰς τινα γωνίαν τοῦ ναοῦ,
καὶ κλῆεις δὲν προσφέρει εἰς αὐτὴν κλῆμίαν προσκύνουσι. Οἱ
ἀρχηγοὶ τοῦ Ἄργους ἔρχονται εἰς τὸ θυσιαστήριον νὰ ὑποσχι-
θῶσι οἱ ὄρκου, ὅτι θέλουσι φυλάττει τὰς συνθήκας τῆς εἰρήνης·
ὅμως δὲν εἶναι συγχωρημένον εἰς τοὺς ξένους νὰ προσφέρωσιν
εἰς αὐτὸ θυσίας (1). Ὁ ναὸς, ἐξ αὐτῆς ἐτι τῆς θρακιστικῆς
του διακονεῖται παρά τινος ἱερείας, ἥτις χρεωσθεῖ, μεταξύ ἄλ-
λων πραγμάτων, νὰ ἐγκρατεύηται ἀπὸ μερικὰ ὑψάρια. Ἐν ἑσπ
ζῆ, ἐγείρουσιν εἰς τιμὴν τῆς ἀγάλμα (2), καὶ μετὰ θάνατον,
χαράττουσιν εἰς αὐτὸ καὶ τὸ ὄνομα, καὶ τὸν χρόνον τῆς ἱερα-
τείας τῆς. Αὐτὴ ἡ τάξις τῶν ὑπομνημάτων, τὰ ὅποια κείνται
ἐνώπιον τοῦ ναοῦ, καὶ εἶναι μεμιγμένα μὲ πολλὰ τῶν ἠρώων
ἀγάλματα (3), παρέχει σειράν ἐτῶν, τὰ ὅποια οἱ ἱστορικοὶ με-
ταχειρίζονται ἐνίοτε, διὰ νὰ προσδιορίζωσι τὴν τάξιν τῶν χρό-
νων (4).

§. 5. Εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἱερείων εὐρίσκονται ὀνό-
ματα λαμπρὰ, ὡς τὰ τῆς Ὑπερμνήστρας, θυγατρὸς τοῦ Δα-
ναοῦ, τῆς Ἀδμήτης, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Εὐρυπείδους (5),
καὶ τῆς Κυθίππης, ἥτις ἐχρεώσθη τὴν ὀξίαν τῆς, ὅχι τόσο εἰς
τοὺς προπάτοράς τῆς, ὅσον εἰς τὰ παιδία τῆς· μὰς ἰδιωγήθησαν
τὴν ἱστορίαν, περὶ αὐτῆς τῆς ἱερείας, ὅταν ἐωρτάζετο ἡ ἐορτὴ τῆς
Ἑρας. Ἐκείνη ἡ ἡμέρα, ἐν ἣ συρρέει πλῆθος θεατῶν ἄπειρον,
εἶναι μάλιστα σημειώσεως ἀξία διὰ τὴν πάνδημον πομπήν, ἥτις ἔρ-
χεται ἀπὸ τὸ Ἄργος εἰς τὸν ναὸν τῆς θεᾶς. Προπορεύονται ἀπὸ
αὐτὴν ἑκατὸν βόες, ἐσολισμένοι μὲ ἀνθῶν ἡμικύκλια, οἱ τινες
πρέπει νὰ θυσιασθῶσι, καὶ νὰ διαμοιρασθῶσιν εἰς τοὺς παρεσῶ-

(1) Ἡρ. 5. §. 81. (2) Παισα αὐτ. (3) αὐτ. (4) Θουκ. 6. κεφ.
6. (5) Marsh. chron. can. p. 127. seret. défuns. de la chro-
nol. p. 75.

τας (1). Τάγμα νέων Ἀργείων, μὲ ὄπλα λαμπρὰ καθωπλισμένων, τὴν ὑπερασπίζονται, καὶ πρὶν φθάσωσιν εἰς τὸ θυσιαστήριον, διὰ σέβας ἀποθέτουσι τὰ ὄπλα των (2). Ἀκολουθεῖ ἐπὶ πᾶσιν ἡ ἱέρεια, καθημένη ἐφ' ἄρματος, ἐλκομένου ἀπὸ ζεῦγος βοῶν, τῶν ὁποίων ἡ λευκότης ὁμοιάζει μὲ τὴν ὠραιότητά των (3). Ἐπὶ τῆς Κυδίππης λοιπὸν, ἐπειδὴ ἡ λιτανεῖα ἐμβῆκεν εἰς περίπατον, καὶ τὸ ζεῦγος ἔτι δὲν ἦλθεν, ὁ Βίτων, καὶ Κλέοβις ἐξεύχθησαν εἰς τῆς μητρός των τὴν ἄμαξαν, καὶ τὴν ἐτραβῶν τεσσαράκοντα πέντε σάβδα, ὡς θρίαμβον, εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ ἕως εἰς τὸ ἡμισυ τοῦ ὄρους, ὅπου ὁ ναὸς τότε εὑρίσκετο (4). Ἡ Κυδίππη ἐφθασεν εἰς αὐτὸν ἀνάμεσα εἰς φωνᾶς, καὶ κράτους χειρῶν, καὶ ὅλη ἠλλοιωμένη ἀπὸ χαρᾶν, παρεκάλεσε τὴν θεὸν νὰ ἀνταμείψῃ τοὺς υἱούς της μὲ τὴν μεγαλητέραν εὐτυχίαν. Δι' δεήσεις της, λέγουσιν, εἰσηκούσθησαν εἰς τὴν Θεάν. Γλυκὺς ὕπνος τοὺς ἐκράτησεν εἰς τὸν ἴδιον ναόν, καὶ μετεβιβάσθησαν ἀπὸ τὴν ζωὴν εἰς τὸν θάνατον (5), ὡτὰν νὰ μὴν εἶχον οἱ Θεοὶ ἄλλα ἀγαθὰ νὰ μᾶς ἀνταμείβωσιν, ἢ, κόπτοντες τὸ νῆμα τῆς ζωῆς μας! Τὰ παραδείγματα τῆς υἱικῆς ἀγάπης δὲν εἶναι ἀναμφιβόλως σπάνια εἰς τὰ μεγάλα ἔθνη, ἀλλ' ἡ μνήμη των μάλιστα δικασιάζεται εἰς τὸν κόλπον τῆς γενεᾶς, ἥτις τοὺς παρήγαγεν, εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως πόλις ὀλόκληρος τὰ ἰδιοποιεῖται, καὶ τὰ ἀπαθανατίζει, ὡς προνόμια, μὲ τὰ ὁποῖα τόσου ἐναβρύνεται, ὅσον καὶ μὲ τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν νίκας. Οἱ Ἀργεῖοι ἐσεῖλαν εἰς Δελφοὺς τὰ ἀγάλματα ἐκείνων τῶν μεγαλοψύχων ἀδελφῶν (6), καὶ εἶδον εἰς τινα ναόν τῆς Ἀργολίδος συναξίν, ἐν ᾗ παρίσαντο συναζευγμένοι εἰς τὴν τῆς μητρός των ἄμαξαν (7).

(1) Σχολ. Πινδ. Ὀλύμ. ζ'. στίχ. 152. (2) Αἰεὶ πολιοῦ κερ. ιζ. σ. 13. (3) Παλαφ. περὶ ἱερίσ. κερ. να'. (4) Παισα αὐτ. (5) Ἡρ. α'. σ. 31. Ἀξίωχ. παρα Πλα. σ. 367. (6) Ἡρ. αὐτ. (7) Παισα. αὐτ. κερ. κ'.

§. ι'. Εἶδομεν πρὸ ὀλίγου τὴν εὐγενῆ ἀνταμοιβήν, τὴν ὁποίαν ἀπονέμουσιν οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς ἀρετὰς τῶν κατὰ μέρος. Εἶδομεν ἔτι, δεκαπέντε γὰρ μακρὰν ἀπὸ τῶν ναῶν (1), εἰς πόσῃ ὑπερβολῇ ἐκτείνουσι τὴν φιλαρχίαν. Λεῖψανάτινα, μεταξύ τῶν ὁποίων μάλιστα δύναται τις νὰ διακρίνη τοὺς τάφους τοῦ Ἀτρέως, Ἀγαμέμνονος, Ὀρέζου, καὶ Ἡλέκτρας, ἔμειναν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, καὶ διάσημον πόλιν τῶν Μυκηναίων. Οἱ Ἀργεῖοι τὴν ἀνέτρεψαν σχεδὸν πρὸ ἑκατὸν πενήκοντα ἐτῶν (2), καὶ τὸ ἔγκλημά της ἦτον, ὅτι δὲν ὑπέκυψέ ποτε εἰς τὸν ζυγὸν, τὸν ὁποῖον ἔθηκαν σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν Ἀργολίδα, καὶ, ὅτι, εἰς οὐδὲν τιθεμένη τὰς προσαγὰς τῶν, ἤνωσε τοὺς στρατιώτας της μὲ τὰ συναχθέντα ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν Περσῶν στρατεύματα (3). Οἱ δυσχυσιμένοι πολῖται της ἐπεριπλανῶντο εἰς διαφόρους τόπους, καὶ οἱ περισσότεροι ἤνραν ἄσυλον εἰς τὴν Μακεδονίαν (4). Ἡ Ἑλληνικὴ Ἰσορία ἔχει πολλὰ παραδείγματα τῶν ἀξιοθρηνητῶν ἐκείνων μετοικισιῶν, καὶ δὲν πρέπει περὶ τούτων νὰ ξενίζηται κἀνεὶς. Δι' ὅ,τι αἱ περισσότεραι ἐπαρχίαι τῆς Ἑλλάδος, ἐκ πρώτης ἀρχῆς ἤσαν συντεθειμέναι ἀπὸ πολλὰς ἐλευθέρων δημοκρατίας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἄλλαι μὲν ἔκλιναν εἰς Ἀριστοκρατίαν, ἄλλαι δὲ, εἰς δημοκρατίαν. καὶ ὅλαι μὲ εὐκολίαν ἐδέχοντο τῶν δυνατῶν γειτόνων τὴν ὑπεράσπισιν, οἵτινες ἐπροσπάθουν νὰ ἐνσπείρῳσιν εἰς αὐτὰς διχονοίας (5). Μάτην ἐζήτουν νὰ συσῆσαι γενικὴν συμμαχίαν· ἐπειδὴ αἱ δυνατώτεραι, ἀφ' οὗ ὑπέταττον τὰς ἀδυνατωτέρας, ἐφιλονείκουν ἀναμεταξύ των διὰ τὴν ἐξουσίαν. Ἐνίοτε ἔτι, ἂν κἀμμία ἀπὸ αὐτὰς ἤθελεν ὑψωθῆ ὑπερᾶνω τῶν ἄλλων, μετῆρχετο κατὰ τῶν ἄλλων ἀπεριόριστον δεσποτισμὸν ὑπὸ φαινομένην τῆς ἐλευθερίας ἐπιφάνειαν. Ἐντεῦθεν

(1) Πανσα. αὐτ. κεφ. ιζ'. (2) Διόδ. ια'. §. 49. Στρά. π'. §. 372.

(3) Πανσα. αὐτ. κεφ. ις'. (4) Ἡ αὐτ. ζ'. κεφ. κ'. (5) Θουκ. α'. κεφ. λβ'.

προέκυψαν ἐκεῖνα τὰ μίση, καὶ ἐκεῖνοι οἱ ἐθνικοὶ πόλεμοι, οἵ τινες ἐρήμωναν τόσον διεξοδικὸν χρόνον τὴν Θετταλίαν, Βοιωτίαν, Ἀρκαδίαν, καὶ Ἀργολίδα· ἀλλὰ ποτὲ τὴν Ἀττικὴν, καὶ Λακωνίαν δὲν κατέθλιψαν. Τὴν μὲν Ἀττικὴν διὰ τοῦτο· ἐπειδὴ οἱ πολῖται τῆς ζῶσιν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς νόμους, ὡς τῆς αὐτῆς ὄντες πόλεως· τὴν δὲ Λακωνίαν διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ οἱ ἐδικοί τῆς ἦσαν πάντοτε περικεκρατημένοι εἰς τὴν ὑποταγὴν ὑπὸ τῆς δρασηρίου ἀγρυπνίας τῶν ἀρχηγῶν τῆς Σπάρτης, καὶ τῆς ἐγνωσμένης ἀνδρίας τῶν Σπαρτιατῶν.

§. ια'. Ἡξέυρω, ὅτι αἱ παραβάσεις τῶν συνθηκῶν, καὶ αἱ παράνομοι ἐπιχειρήσεις κατὰ τοῦ δικαιώματος τῶν ἀνδρῶν, ἐγκαλοῦντο ἐνίοτε εἰς τὸ συνέδριον τῶν Ἀμφικτυόνων, τὸ ὁποῖον ἐσυστήθη ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τῶν ἀρκτῶν τῆς Ἑλλάδος· ἡξέυρω προσέτι, ὅτι πολλαὶ πόλεις τῆς Ἀργολίδος κατέστησαν παρ' αὐταῖς παρόμοιον κριτήριον (1), ἀλλ' ἐκεῖνα τὰ συνέδρια, τὰ ὅποια ἐγνώριζον μόνον μερικά τινὰ αἷτια, ἢ δὲν ἠμπόρουν νὰ ἐκτείνωσι τὴν δικαιολογίαν τους εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἢ δὲν ἔλαβόν ποτε ἰκανὰς δυνάμεις, διὰ νὰ βεβαιώσωσι τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἰδίῳν θεσπισμάτων. Ἐπιστρέφοντες εἰς τὸ Ἄργος, ἀνήλθομεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ὅπου εἶδομεν, εἰς τινα ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἄγαλμα τοῦ Διὸς, τὸ ὁποῖον διεφυλάττετο ἄλλοτε, λέγουσιν, εἰς τὴν βασιλείου αὐλὴν τοῦ Πριάμου. Τοῦτο ἔχει τρεῖς ὀφθαλμοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἓνας ἐτέθη εἰς τὴν μέσσην τοῦ μετώπου, ἢ διὰ νὰ σημαίνῃ, ὅτι ἐκεῖνος ὁ Θεὸς βασιλεύει ἐπίσης εἰς τὴν οὐρανόν, γῆν, καὶ ἅδην (2), ἢ ἴσως νὰ δείχνῃ, ὅτι βλέπει τὸ παρελθυθὸς, παρὸν, καὶ μέλλον. Ἀνεχωρήσαμεν διὰ τὴν Τίρυνθα, ἀπέχουσαν τοῦ Ἄργους περίπου πενήκοντα στάδια. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν τόσον παλαιὰν πόλιν δὲν ἔμεινεν ἄλλο τι (3),

(1) Στρά. αὐτ. (2) Πausa. αὐτ. κεφ. κδ'. (3) αὐτ. κεφ. εἰ'.

ἢ τείχη, τὸ πλάτος ἔκοσι ποδῶν (1), καὶ τὸ ὕψος ἀναλόγως. Ἐκτίσθησαν μὲ λίθους ἑξαισιούς, ἐπακλήλους τεθειμένους, οἱ μικρότεροι ἀπὸ αὐτῶν εἶναι τόσον βαρεῖς, ὥστε μόλις ζεῦγος ἡμιόνων ἤθελε θυνθῆ νὰ τοὺς σῶσῃ· καὶ ἐπειδὴ δὲν τοὺς ἐπέλεξαν, ἐφρόντισαν νὰ παραπληρώσωσι μὲ λίθους μικροτέρου μεγέθους τὰ, ὅσα μέρη ἄφινε κενὰ ἢ ἀνωμαλία τῶν σχημάτων τοὺς (2). Αὐτὰ τὰ τείχη ὑφίστανται ἤδη ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνας, καὶ ἴσως θέλουσι διεγείρει τὸν θαυμασμόν, καὶ ἐκπλήξιν εἰς ἀναριθμήτους ἔτι αἰῶνας (3).

§. ιβ'. Παρόμοιον σχῆμα οἰκοδομῆς παρατηρήθη εἰς τὰ ἀρχαῖα τῆ Ἀργολίδος ὑπομνήματα, καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰ ἡμικρομνα τείχη τῶν Μυκηνῶν (4), καὶ εἰς τὰς μεγάλας τάφους, τὰς ὁποίας εἶδομεν ἐγγὺς τοῦ λιμένος τῆς Ναυπλίας (5), ὅχι τόσον μακρὰν ἀπὸ τὴν Τίρυνθα. Ἀπονέμουσιν ὅλας αὐτὰς τὰς κατασκευὰς εἰς τοὺς Κύκλωπας (6), τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα ἐξυπῆλξεν ἰδέαν μεγαλειότητος. Ἐπειδὴ ἀπὸ τοὺς παλαιούς ποιητὰς, ἄλλο τε μὲν ἀπεδόθη εἰς τοὺς Γίγαντας (7), ἄλλο τε δὲ, εἰς τοὺς παῖδας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τῶν ὁποίων τὸ ἐπιτήδευμα ἦτον νὰ σφυροκοπῶσι τοὺς κεραυνούς τοῦ Διὸς (8). Ἐκ τούτου ἐσυσῆθη δοῖα τοιαύτη, ὅτι, κατασκευαί, διὰ νὰ εἰπῶ οὕτω, γιγαντιαῖαι, δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχωσιν ἐργάτας συνειθισμένους θνητοὺς. Τότε, ὡς φαίνεται, δὲν παρετήρησαν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῶν ἀρχαιοτάτων αἰώνων, κτίζοντες οἰκοδομὰς, ἐφρόντιζον μᾶλλον εἰς τὴν σφειρότητα, ἢ εἰς τὴν γλαφυρότητα, καὶ μετεχειρίζοντο τρόπους δυνατοὺς, διὰ νὰ συσῆνωσιν εἰς ἀπαραιτήτους ἐργασίας διεξοδικωτέραν ἀσφάλειαν.

(1) Voyage de des Mouceaur p. 4-3. (2) Παισα. αὐτ. κεφ. κέ.

(3) αὐτ. ζ'. κεφ. λς'. (4) Εὐροπ. εἰς Ἦρ. μαι σέ. σ44. Παισα. ζ'. κεφ. κέ. Ἡούχ. εἰς Κυκλω. (5) Στρα. π. δ. 373. (6) Εὐροπ. εἰς ἑρέσ. σέ. 963. (7) Ὀμ. εὐδ. ζ'. (8) ὑπομν. τῆς φιλοσ. ἀκαδ. τό. 29. 15. σ. 28.

Ἐσκαπτου εἰς τὴν πέτραν τῶν ὄρεων εὐρύχωρα σπήλαια, διὰ νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὴν ζωὴν των, ἢ διὰ νὰ κατατίθενται εἰς αὐτὰ μετὰ θάνατον. Διέσπων μεγάλα τμήματα ὄρειων, καὶ μὲ αὐτὰ ἐπερικύκλωναν τὰς κατοικίας των. Τοῦτο ἦτον προϊόν τῆς δυνάμεως, καὶ εἰς τὰ ἐμπόδια θριάμβος. Τότε εἰργάζοντο, κατὰ τὸ σχέδιον τῆς φύσεως, ἥτις πραγματεύεται μόνον ἀπλότητα, χροίαν, καὶ σερεότητα. Αἱ ἀκριβεῖς ἀναλογίαι, καὶ τὰ περικαλλῆ ἐξωτερικὰ σχήματα, εἰσκαχθεῖσαι μετὰ ταῦτα εἰς τὰ ὑπομνήματα, διεγείρουσι μὲν εἰς ἡμᾶς τερπνοτέρας προσβολὰς, ἀμφιβάλλω ὅμως, ἂν διαφυλάττωνται εἰς ἡμᾶς πολυχρόνιοι· καὶ εἰς ἐκεῖνα ἔτι, τὰ ὅποια ἔχουσι περισσσότεραν δύναμιν νὰ διεγείρωσι τὸν κοινὸν θαυμασμὸν, καὶ ὅσα ὑψώνονται μεγαλοπρεπῶς ὑπεράνω τῆς γῆς, ἡ χεὶρ τῆς τέχνης καλύπτει τὴν τῆς φύσεως, καὶ ἀντὶ τοῦ μεγέθους φαίνεται μόνη ἡ μεγαλοπρέπεια.

§. ιγ'. Ὅταν εὐρισκόμεθα εἰς τὴν Τίρυνθα, μᾶς ἐδειγθήθησαν, ὅτι, οἱ Ἀργεῖοι, ἀδυνατήσαντες ἀπὸ τοὺς διεξοδικούς πολέμους, διέφθειραν αὐτὴν, τὴν Μίδειαν, Ἰταῖκας, καὶ ἄλλας τινὰς πόλεις, διὰ νὰ μετακομίσωσι παρ' ἑαυτοῖς τοὺς κατοίκους των (1). Ὁ Φιλώτας ἐλεινολόγει, ὅτι δὲν ἤυρεν εἰς ἐκεῖνους τοὺς τόπους τοὺς παλαιούς Τίρυνθίους. Ἐγὼ τὸν ἠρώτησα τὸ αἶτιον. Δὲν ἐλεινολόγῳ διὰ τοῦτο, ἀπεκρίθη, ὅτι ἠγάπων τόσον τὴν οἰνοποσίαν, ὅσον καὶ οἱ λοιποὶ ὄημοι αὐτῆς τῆς ἐπαρχίας (2), ἀλλὰ τὸ εἶδος τῆς μωρίας των ἤθελε μοὶ προσξενήσει μεγάλην τρυφήν. Ἴδού τί μοι εἶπε περὶ αὐτῶν κῆρποιος Ἀργεῖος. Ἐγενεν εἰς αὐτοὺς τοιαύτη ἕξις νὰ ἀσεβῶνται περὶ πάντων, ὥστε δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ πραγματευθῶσι σπουδαίως τὰς χρεωδεσείρας ὑποθέσεις. Ἀγανακτοῦντες εἰς τὴν ὀλιγόνοιάν τους, προσεδόραμον εἰς τὸ μυστεῖον τῶν Δελφῶν.

(1) Πάρισι. π. κερ. κς. (2) Ἄθην. ε. κερ. ιθ'.

ἐκίνο. διὰ τοὺς ἐβεβαίωσεν, ὅτι ἤθελον θεραπευθῆ ἀπὸ τοῦ πά-
 θος των, ἂν, ἀφ' οὗ θυσιάσωσι ταῦτόν τινα εἰς τὸν Πο-
 σεϊδῶνα, ἠμπορέσωσι, χωρὶς νὰ γελᾶσωσι, νὰ τὸν βίψω-
 σιν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἦτον φανερόν, ὅτι ἡ ἐπικειμένη σε-
 νοχωρία, οὐκ ἤθελε τοῖς συγχωρήσει νὰ φέρωσι τὴν δοκι-
 μὴν εἰς ἔκβασιν. Μὲ ὅλον τοῦτο συνηθροίσθησαν εἰς τὸν αἰ-
 γιᾶλον, ἐμάκρυναν τὰ παιδιά, καὶ, ἐπειδὴ ἤθελον νὰ διώξωσιν
 ἐν ἀπὸ αὐτὰ, τὸ ὅποιον λεληθότως ἀνεκατώθη ἀναμεταξύ των
 » Ἄρά γε φοβείσθε, ἐφώναξε, μήπως καταπίω τὸν ταῦρόν
 σας (1); Ἀκούοντες αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἐξεκαρδίσθησαν
 ἀπὸ τὰ γέλοια, καὶ, πιεσποινθέντες, ὅτι ἡ ἀσθένειά των ἦ-
 τον ἀθεράπευτος, ἔκλιναν τὸν αὐχένα εἰς τὴν εἰμαρμένην τους.

§. ιθ'. Ἐκβάντες ἀπὸ τὴν Τίρυνθα, καὶ φθάσαντες εἰς
 τῆς Ἀργολίδος τὰς ἐσχατίας, ἐπεσκεύθημεν τὴν Ἑρμιόνην,
 καὶ Τροιζήνα. Εἰς τὴν πρώτην εἶδομεν, ἀνάμεσα εἰς ἄλλα
 πράγματα, θάσος τι μικρόν, ἀφιερωμένον εἰς τὰς χάριτας,
 ναὸν τῆς Ἀφροδίτης, ὅπου ὅλαι αἱ παρθένοι, πρὶν ἔλθωσιν
 εἰς γάμον, εἶναι ὑπόχρεοι νὰ προσφέρωσι θυσίαν (2), καὶ ναὸν
 τῆς Δήμητρος, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου εἶναι τὰ ἀγάλματα τινῶν
 τῶν ἱερέων του. Εἰς αὐτόν, κατὰ τὸ θέρος, πανηγυρίζουσιν
 ἑορτήν, τῆς ὁποίας μέλλω νὰ περιγράψω ἐν συντομίᾳ τὴν κυ-
 ριῶδη ἱεροπραξίαν. Πρῶτοι εἰς τὴν λιτανεῖαν οὐδεύουσιν οἱ ἱε-
 ρεῖς διαφόρων θεοτήτων, καὶ οἱ τὰς ἐπιτελείουσ ἀρχὰς ἔχοντες,
 ἔπονται μετὰ ταῦτα ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδιά, ἔλοι λευ-
 χιμουνοῦντες, ὅλοι ἐσφαινωμένοι μὲ ἄνθη, καὶ ψάλλοντες ἱε-
 ρὰ ἄσματα τέσσαρες θαμάλεις φαίνονται ἐπομένως, τὰς ὁποίας
 συνεισάγουσι κατὰ σειράν εἰς τὸν ναόν, καὶ κατὰ διαδοχὴν τὰς

(1) Τί ἐστ' ἔφη δεδοίκατε, μὴ τὸ σφάγιον ὑμῶν ἀνατρέψω;
 Θεόφρα. παρ' Ἀθην. βιβλ. 5'. κεφ. ιθ'. Εὐστάθ. εἰς ὀδύσ. σ'. §. 1839.

(2) Πανσα. 6'. κεφ. λδ'.

θυσιάζουσι τέσσαρες οικοδοεσπαιαι. Ἐκεῖνα τὰ θύματα, τὰ ὅποια δυσκόλως πρότερον ἐδύνατο νὰ κρατῶσιν, ἡμερώνονται ἀφ' οὗ ἀκούσῃσι τὰς φωνάς των, καὶ αὐτοθελήτως περιέρχονται εἰς τὸ θυσιαστήριον. Αυτόπται αὐτοῦ τοῦ περιέρχου συμβεβηκότες δὲν ἐσάθηνεν, ἐπειδὴ, ὅταν τὰ θυσιαζῶσι, κλείουσι τὰς θύρας (1). Ὅπισθεν αὐτῆς τῆς οἰκοδομῆς εἶναι τρεῖς πλατεῖαι, περιτρυγισμέναι μὲ πέτρινα περιφράγματα. Εἰς μίαν ἀπὸ αὐτὰς ἡ γῆ εἶναι ἀνεργμένη, καὶ φαίνεται βαθεῖα ἄβυσσος. Εἶναι ἐν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ζώμα τῶν ἄθου, περὶ τῶν ὁποίων ὠμίλησα εἰς τὴν κατὰ τὴν Λακωνίαν περιήγησίν μου (2). Οἱ ἐντόπιοι ἔλεγον, ὅτι ὁ Πλούτων, ἀφ' οὗ ἤρπασε τὴν Περσεφόνην, ἐπροτίμησε νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν ἄθου δι' αὐτοῦ τοῦ βαράθρου· ἐπειδὴ ἡ διάβασις εἶναι πλησιεστέρα. Προσέτι ἔλεγον, ὅτι, ἐξ αἰτίας τῆς γειτνιαίας, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τοῦ νὰ πληρώωσι φόρον εἰς τὸν Χάρωνα, δὲν βάλλουσι κἀνὲν κέρμα νομίσματος εἰς τὸ ζώμα τῶν τεθνεώτων, καθὼς κάμνουσι πανταχοῦ ἄλλου (3).

§. ιε'. Κατὰ τὴν Τροϊζήνα· εἶδομεν μὲ εὐαρέστητιν τὰ περιεχόμενα εἰς αὐτὴν ἀξιολημώμευτα, καὶ ἠκούσαμεν μὲ ὑπομονὴν τὰς διεξοδικὰς διηγήσεις, τὰς ὁποίας δῆμος ἀλαζῶν διὰ τὴν ἀρχὴν του μᾶς ἐδιηγείτο περὶ τῆς ἰσορίας τῶν παλαιῶν βασιλέων, καὶ ἡρώων, οἵτινες ἐφάνησαν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς γῆς· μᾶς εἰδείξαν τὴν καθέδραν, ὅπου ὁ Πηθεὺς, υἱὸς τοῦ Πέλοπος, ἔκρινε τὸν λαόν, τὸν οἶκον, ἐν ᾧ ἐγεννήθη ὁ Θησεὺς ὁ ἔγγονος, καὶ ἀναθρεπτός του, καὶ τὸν οἶκον, ἐν ᾧ κατώκει ὁ Ἴππόλυτος, καὶ τὸν νόον του, ὅπου αἱ παρθένοι τῆς Τροϊζήνης ἀποθέτουσι τοὺς πλακαμούς των, πρὶν ὑπανδρευθῶσιν. Οἱ Τροϊζήνιοι, οἵτινες ἀποδίδουσι εἰς αὐτὸν θείας τιμὰς, κα-

(1) Αὐτ. κη. λ'. Αἰλ. ἰς. ζδ. ια'. κη. δ'. (2) Ὅρα μα'. κη.

(3) Στρά. βιβλ. η'. §. 373. Καλλίμ. παρ' Ἐτυμ. μεγ. ἐν τῷ Δαναῶτι

θιέρονται εἰς τὴν Ἀφροδίταν τὸ μέρος, ὅπου ἡ Φαίδρα ἐκρύβη, διὰ καὶ τὸν ἰδῆ, ὅταν ἔτρεχε μετὰ τὸ ἄρμα του εἰς τὸ σταθίον. Τινὲς βεβαιώνουσι, ὅτι δὲν εἴλκετο ἀπὸ τοῦς ἵππους του, ἀλλ' ἐτέθη μετὰ τῶν ἀστρισημῶν. Ἄλλοι μᾶς ὠδήγησαν εἰς τὸν τόπον τοῦ μνήματός του, τὸ ὅποιον εὐρίσκειται πλησίον τοῦ τάφου τῆς Φαίδρας. Ἐδειξαν εἰς ἡμᾶς ἔτι οἰκοδομὴν εἰς σχῆμα σκηνῆς, ὅπου ἐκλείσθη ὁ Ὀρέστης, ὁπότεν τὸν ἐκάθηρον, καὶ θυσιαστήριον ἀρχαιότατον, ἐν ᾧ προσφέρουσι θυσίας ἐν ταύτῳ εἰς τὰς Μούσας, καὶ εἰς τὸν Ἵπνον, ἐξ αἰτίας τῆς συμφωνίας, ἣτις βασιλεύει εἰς αὐτὰς τὰς θεότητες (1). Μέρος τῆς Τροιζῆνος κεῖται εἰς τὸν κατήφορον ὄρους τινός, τὸ ἄλλο, εἰς ἐπίπεδον, τὸ ὅποιον ἐκτείνεται ἕως εἰς τὸν λιμένα, ἐνθα ῥέει ὁ ποταμὸς χρυσοῦρας, ὁ ὁποῖος περικυκλῶνει πανταχόθεν λόφους, καὶ ὄρη, κακάλυμμένους μέχρι τινός ὕψους ἀπὸ ἀμπέλους, ἐλαιῶνας, ῥαιῆς, καὶ ρύττους, καὶ ἐσφραγισμένους κατὰ τὰς ἀκρωτείας μετὰ δάση πευκῶν, καὶ ἐλατῶν, αἱ ὁποῖαι φαίνονται ὅτι ὑψώνονται μέχρι τῶν νεφῶν. Τὸ κάλλος αὐτοῦ τοῦ θεάματος δὲν ἦτον ἱκανὸν καὶ μᾶς περικρατῆ εἰς τὴν πόλιν περισσότερον. Εἰς τινὰς καιροὺς, ὁ ἀὴρ εἶναι εἰς αὐτὴν νοσηλός, ὁ οἶνός των δὲν ἔχει καλὴν ὑπόληψιν (2), καὶ τὰ νερά τῆς μόνης πηγῆς, τὴν ὁποῖαν ἔχουσιν, εἶναι κακῆς ποιότητος.

§. 15. Παροδεύοντες τὴν θάλασσαν, ἤλθομεν εἰς Ἐπίδαυρον, κειμένην εἰς τὸ βάθος κόλπου τινός (3), ἀντικρυ τῆς νήσου Αἰγίνης, ἡ ὁποῖα ἀνήκεν εἰς αὐτὴν ἀρχῆθεν (4), Τεί-

(1) Ὅρα περὶ πάντων τῶν Παιωνίαν αἰτέθει. Τινὲς ἐνταῦθα μετέφρασαν ἀντὶ μουσῶν σκηνῆς τῶν τελευτών, ὅττω κεῖται, καὶ εἰς πολλὰς ἐκδόσεις, ἀλλ' εἰς ἄλλας, ἀντὶ τούτων, εὐρίσκειται Μοῦσαι, ὡς εἶναι καὶ εἰς τὸν Πανσα. (2) Θεοφρα. 15. φυτ. 3. κεφ. κ'. Πλίν. 18. κεφ. κη'. (3) Στρατ. κ'. §. 374. (4) Ἡρ. ε'. §. 85.

χη ισχυρὰ τὴν ὑπερασπίζοντο ἐνίοτε ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν
 δυνατῶν γεγενημένων (1). "Ὅλη ἡ ὑποκειμένη εἰς αὐτὴν γῆ πλή-
 ρης ἀπὸ ἀμπέλους (2), περικυκλιώνεται ἀπὸ ὄρη γεμάτα ἀπὸ
 ὄρου (3). "Ἐξω τῶν τειχῶν εἰς διάστημα σαδίων τεσσαράκου-
 τα (4), εἶναι ὁ ναὸς, καὶ τὸ ἱερόν ἄσος τοῦ Ἀσκληπιοῦ (5),
 εἰς τὸ ὅποιον ἔρχονται οἱ ἀσθενεῖς ἀπὸ ἅλα τὰ μέρη νὰ εὗρωσι
 τὴν Θεραπείαν τους. Βουλὴ, συντεθειμένη, ἀπὸ ἑκατὸν ὀγδοή-
 κοντα πολίτας, ἔχει τὴν ἐπιστάειαν τῆς διοικήσεως ἐκείνου τοῦ
 μικροῦ τόπου. Δὲν ἔχει κἀκεῖς κἀμμίαν βεβαιότητα περὶ τῆς
 ζωῆς τοῦ Ἀσκληπιοῦ· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ αἴτιον, διὰ τὸ ὅποι-
 ον λέγουσι τόσα περὶ αὐτοῦ. "Ἄν θώπῃ πίσιν εἰς τὰς διηγήσεις
 τῶν ἐντοπίων, κἀπποιοι βροσκὸς, λέγουσιν, ὅς τις ἔχασε τὸν
 σκύλλου του, καὶ μίαν ἀπὸ τὰς αἰγὰς του, τοὺς ἦυρεν ἐπίτινος
 ἐγγὺς ὄρους πλησίον ἐνὸς παιδίου, ἀκτινοβολοῦντος με φῶς, τὸ
 ὅποιον ἡ μὲν αἰξ ἐθύλαζεν, ὁ δὲ σκύλλος ἐφύλαττεν. Οὗτος
 ἦτον ὁ Ἀσκληπιὸς, υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τῆς Κορωνί-
 δος (6)· ἡ ζωὴ του καθισρώθη εἰς παραμυθίαν τῶν δυσυχῶν·
 αἱ πληγαὶ, καὶ ἐπικινδυνώτεραι ἀσθένειαι δὲν ἠμπόρουν νὰ
 ἀντισταθῶσιν εἰς τὰς ἐμπειρίας του, φάρμακα, μέλη ἀρμυρικὰ,
 καὶ μαγευτικὰ λόγια, τὰ ὅποια μετεχειρίζετο (7). Οἱ Θεοὶ τῶ
 ἐσυγχώρησαν τὰς ἐκβάσεις του, ἀλλ' ἔλαβεν αὐθάδειαν νὰ ἀνα-
 καλῆ τοὺς νεκροὺς εἰς τὴν ζωὴν, καὶ, ἐπειδὴ ἐπαραπονείτο
 εἰς τοὺς Θεοὺς ὁ Πλούτων, ἐσυντρίφθη ἀπὸ τὸν κερκυρόν (8).
 "Ἄλλαι παραδόσεις διδούσιν εἰς ἡμᾶς κἀπποια ἀμυδρὰ φωτα τῆς
 ἀληθείας, καὶ μᾶς παρισώσιν ἀκολουθίαν ἰσοριῶν, τὴν ὁποίαν
 θέλομεν ἀκολουθήσει μέχρι τινός, χωρὶς ὅμως νὰ παραδοθῶ-

(1) Θουκ. 6, κεφ. 25'. (2) ὁμ. 6, στίχ. 561. (3) Στροφ. αἴτ. Πλάτ. δ', κεφ. 6'. (4) Liv. I, 46, c. 48. Βαλ. Μοξ. α', κεφ. η'. (5) Παντα, 6, κεφ. 25. (6) αἴτ. (7) Πανθ. Πότ. γ', στίχ. 92. (8) αἴτ. στίχ. 100. Εὐ-
 ριπ. εἰς Ἄλλ. στίχ. 125. Πλάτ. ἐπιμ. γ', §. 408.

μεν εἰς τὰς σκόλιότητάς της. Ὁ παιδαγωγὸς τοῦ Ἀχιλλέως, ὁ σοφὸς χείρων, ἀπέκτησε βραχείας τινὰς εἰδήσεις περὶ τῶν δυνάμεων τῶν χόρτων, καὶ περισσοτέρας περὶ τῆς θεραπείας τῶν συνθλάσεων, καὶ ἐξαρθρώσεων· τὰς μετέδωκεν εἰς τοὺς ἀπογόνους του, οἵτινες ἔτι σώζονται εἰς τὴν Θετταλίαν, καὶ παρεδόθησαν ἀνέκαθεν μεγαλοψύχως εἰς θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν (1).

§. ιζ'. Ὁ Ἀσκληπιὸς, φαίνεται, ὅτι ἐρχημάτισε μαθητὴς του (2), καὶ, ἀποκατασταθεὶς φύλαξ τῶν μυστηρίων του, τὰ ἐδίδαξεν εἰς τοὺς υἱοὺς του Μαχάονα, καὶ Ποδαλείριον (3), οἵτινες ἐβασίλευσαν μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς τινα μικρὰν πόλιν τῆς Θετταλίας (4). Ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῆς Τροίας, ἐλάμπρυναν τὴν ἀνδρίαν τους εἰς τὰς μάχας (5), καὶ τὴν ἐμπειρίαν τους, εἰς τὴν θεραπείαν τῶν πληγωμένων (6). Ἐπειδὴ ἠσχολοῦντο ἐπιμελῶς εἰς τὴν χειρουργίαν, μέρος οὐσιώδες τῆς θεραπευτικῆς τέχνης, καὶ τὸ μόνον, ὅπου, κατὰ τὰ φαινόμενα, ἦτον ἐγνωσμένον εἰς ἐκείνους τοὺς μεμακρυσμένους αἰῶνας (7). Ὁ Μαχάων ἔχασε τὴν ζωὴν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας· ἡ κοινὴ του μετνήχθη εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπιμελεῖα τοῦ Νέσωρος (8). Τὰ παιδιά του, ἐκδοτὰ εἰς τοῦ πατρός των τὸ ἐπάγγελμα, κατώκησαν εἰς αὐτὴν τὴν ξηρὰν, ἠγειραν θυσιαστήρια εἰς τὸν πάππον αὐτῶν, καὶ ἐκρίθησαν ἄξιοι τούτων οἱ ἴδιοι διὰ τὰς ἀποδιδόμενας εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἀγαθοεργίας (9). Ὁ ἀρχηγὸς γενεᾶς τόσον αἰδεσίμης ἀπέβη ἐντὸς ὀλίγου καὶ τῆς κοινῆς εὐλαβείας ὑποκείμενον. Ὁ ἀναβασμὸς του εἰς τὴν τάξιν τῶν θεῶν πρέπει νὰ ἦναι μεταγενέστερος ἀπὸ τοὺς

(1) Δικαίωρ. §. 30. (2) Πυθ. αὐτ. σέ. 80. (3) ἔμ. δ'. σέ. 219. (4) ὁ αὐτ. β'. σέ. 730. Στρά. π'. §. 339. (5) ἔμ. αὐτ. ια'. σέ. 832. (6) αὐτ. δ'. σέ. 219. (7) Πλά. ὄψωκ. γ'. §. 405—6. (8) Παισα. γ'. κηρ. 26. (9) ὁ αὐτ. β'. κηρ. ια'.

χρόνους τοῦ Ὀμήρου, ὅς τις ὀμιλεῖ περὶ αὐτοῦ, ὡς ἀπλοῦ τινὸς ἰδιώτου, ἀλλὰ κατὰ τὸ παρὸν ἐθεσπίσθησαν εἰς αὐτὸν θεῖαι τιμαί. Ἡ λατρεία του διέβη ἀπὸ τὴν Ἐπίδαυρον εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἔτι εἰς πολλὰ μεμακρυσμένα κλίματα (1), καὶ θελεῖ ἐκτανθῆ περισσότερον (2)· ἐπειδὴ οἱ ἀσθενεῖς ἐπικαλοῦνται πάντοτε μὲ ἐλπίδα σεραῖν τὸ ἔλεος ἐκείνου τοῦ Θεοῦ, ὅς τις ἔγενεν ὑποκείμενος εἰς τὰς ἀδυναμίας των. Οἱ Ἐπίδαυριοὶ ἐνομοθέτησαν εἰς τιμὴν του ἐτησίας ἑορτάς, εἰς τὰς ἀποίας προσθέτουσιν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν νέα θεάματα (3)· ἂν καλὰ καὶ αὐτὰ ἦναι μεγαλοπρεπέστατα, ὁ ναὸς ὁμῶς τοῦ Θεοῦ, καὶ, ὅσαι τὸν περικυκλώνουσιν, οἰκοδομαί, καὶ ὅσαι εἰς αὐτὸν καθ' ἐκάστην γίνονται θεραπείαι, εἶναι πολλὰ ἀξιώτερα νὰ εὐχαριστήσωσι περιγητοῦ προσεκτικῶν περιέρχων.

§. ἐπ'. Δὲν ὀμιλῶ δι' ἐκεῖνα τὰ πολύτιμα δῶρα, τὰ ὅποια ἡ ἐλπίς, καὶ εὐγνωμοσύνη τῶν ἀσθενῶν ἐπλούτισαν ἐκεῖνο τὸ ἄσυλον (4), ἀλλ' εὐθύς περὶ ἐκείνων τῶν ἀξιολόγων λόγων, οἵτινες προξενουσι μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὰς ψυχὰς, κεχαραγμένοι ὄντες ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ. **Ἡ Εἰσοδος εἰς αὐτοὺς τοὺς τοποὺς εἶναι μόνον σιγῶρημένη εἰς τὰς καθάραις ψυχὰς (5).** Τὸ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ, ποιηθὲν παρὰ τοῦ Παρίου Θρασυμήδου, καθῶς φαίνεται τὸ ὄνομά του γεγραμμένου κάτω, εἶναι χρυσοῦν, καὶ ἐλεφάντινον. Ὁ Ἀσκληπιὸς παρίσταται ἐπὶ θρόνου καθήμενος, σκύλλος ὑπὸ τοὺς πόδας του κοίτεται, μὲ τὴν μίαν χεῖρα κρατεῖ ῥόπαλον, καὶ τὴν ἄλλην ἐκτείνει ἐπὶ τινος ὄψεως, ὅς τις φαίνεται, ὅτι σηκώνει τὴν κεφαλὴν του νὰ τὴν ἐγγίσῃ. Ὁ τεχνίτης ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὰ ἀρισεύματα

(1) Ἀστ. (2) Liv. epist. l. 11. Βαλ. Μάξ. α'. κη. η'. (3) Πλά. εἰς Ἴω. §. 53α. (4) Liv. l. 45. c. 28. (5) Ἠλῆ. Ἄλεξ. σφω. ε'. 652.

τινῶν ἡρώων τῆς Ἀργολίδος, ὡς τὸν Βελλεροφόντην θριαμβεύοντα κατὰ τῆς Χιμέρας, καὶ τὸν Περσεύα, κόπτουσα τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης. Ὁ Πολύκλειτος, τὸν ὁποῖον κἀνεὶς δὲν ὑπερέβη εἰς τὴν τέχνην τῆς γλυπτικῆς, καὶ ὀλίγοι τεχνῖται ἐξισώθησαν μὲ αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικῇ, ὠκοδόμησεν εἰς τὸ ἱερὸν θάσος θεῶν γλαφυρὸν, καὶ μεγαλοπρεπές, ὅπου κἀθνύται οἱ θεῶν κατὰ τινὰς ἑορτὰς. Ἐγγιστα εἰς αὐτὸ ἔκτισε κτήριον περιφερὲς ἀπὸ μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ἔλκει τὰς θεὰς τῶν περὶ ἡγετων, καὶ ὁ ζωγράφος Πausias κατεκόσμησε τὸ ἐσωτερικόν του εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους. Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς εἰκόνας του παρίσταται ὁ Ἔριω, ὅχι μὲ τὴν ἀπειλητικὴν πολεμιστοῦ τινὸς πανοπλίαν, ἀλλ' ὅτι ἄφρασε νὰ πέσῃαι κατὰ γῆς τὸ τόξον, καὶ τὰ βέλη του, καὶ διὰ νὰ θριαμβεύῃ. ἔχει χρυσὴν μόνον ἀπὸ τὴν λύραν, τὴν ὁποῖαν κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρά του. Εἰς μίαν ἄλλην ἐδείξε τὴν Μέθην μὲ γυναικεῖαν μορφήν, τῆς ὁποίας οἱ χαρακτῆρες διακρίνονται ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ ὑέλιον ἀγγεῖον, τὸ ὁποῖον ἦτον εἰς ἀκμὴν νὰ τραγγίσῃ.

§. 19. Εἶδομεν εἰς τὰ περίξ ἰκανὰς σήλας, ὅτι περιέχουσιν ὅχι μόνον τὰ ὀνόματα τῶν θεραπευθέντων, καὶ τῶν ἀσθενειῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐταλαιπωροῦντο, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπὶ λεπτοῦ περιγραφὰς τῶν τρόπων, δι' ὧν ἐπέσπευεν εἰς αὐτοὺς ἡ ὑγεία (1). Ἐπομνήματα παρόμοια, ὡς θησαυροὶ πολυχρονίων δοκιμῶν, εἰς κάθε καιρὸν ἤθελον ἦναι πολύτιμα, ἀλλὰ, πρὶν γράψαι περὶ ἰατρίας, ἦσαν πολλὰ χρεῖωδη. Εἶναι φανερόν, ὅτι οἱ ἱερεῖς εἰς τὴν Αἴγυπτον διαφυλάττουσιν εἰς τοὺς ναοὺς τῶν τὴν περιστατικὴν κατάστασιν τῶν θεραπειῶν, τὰς ὁποίας ἔκαμον (2). Εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ λατρευταὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ συνεισέγαγον αὐτὴν τὴν συνήθειαν μὲ ἄλλας ἐδικὰς τῶν θεσμο-

(1) Ὅρα. Πaus. 6. κς. Στρα. π. §. 374. (2) Γαλη. περὶ συν. φαρ. ε'. κεφ. 6.

Θεσίας, καὶ σχεδὸν εἰς ὅλους τοὺς τόπους, ὅπου ἐσυστήθησαν. Ὁ Ἱπποκράτης ἐγνώρισε τὴν τιμὴν αὐτῆς τῆς συνηθείας, καὶ ἐξεκένωσε μέρος τῆς διδασκαλίας του περὶ διαίτης ἀπὸ τὴν ἀκολουθίαν παλαιῶν ἐπιγραφῶν, ἐκτεθειμένων πλησίον τοῦ ναοῦ, τὸν ὁποῖον οἱ κάτοικοι τῆς Κοῦ ἤγειραν εἰς τιμὴν τοῦ Ἀσκληπιοῦ (1). Μὲ ὅλον τοῦτο, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, ὅτι οἱ ἱερεῖς ἐκείνου τοῦ Θεοῦ, κολακευόμενοι ὅτι ἐργάζονται μᾶλλον θαύματα, ἢ θεραπείας, μεταχειρίζονται συνεχῆστα τὴν ἀπάτην, διὰ νὰ πιστοποιῶνται εἰς τοῦ λαοῦ τὰ πνεύματα. Εἶναι ἀξίεπαινοι, ὅτι ἔκτισαν ναοὺς ἔξω τῶν πόλεων, καὶ εἰς τόπους ὑψηλοῦς (2), ὃ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ περικυκλοῦται ἀπὸ θάλασσης, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἀφίγουσι μήτε νὰ γεννηθῇ, μήτε νὰ ἀποθάνῃ κανεὶς. Ἐπειδὴ, διὰ νὰ ἀπομακρύνωσιν ἀπὸ ἐκείνου τὸν τόπον τὴν φοβερὰν εἰκόνα τοῦ θανάτου, ἐξάγουσιν ἐκεῖθεν τοὺς ἀσθενεῖς, οἱ τινες εἶναι εἰς τὰ ὄλισθια, καὶ τὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι εἶναι εἰς τὸν τελευταῖον ὄρον τοῦ τοκετοῦ των (3). Ἄλλο καθαρὸς, ἄσκησις μετρία, διαίτητα προσφυῆς, καὶ ἰατρικὰ ἀρμόδια εἶναι αἱ φρόνιμα προφυλακὰι, τὰς ὁποίας ἔχρισαν ἀξίας νὰ ἀνακαλῶσι τὴν ὑγίαν. Ἄλλ' αὐτὰ τὰ μέσα δὲν ἐξαρκοῦσιν εἰς τοὺς σκοποὺς τῶν ἱερέων, οἱ τινες, διὰ νὰ ἀποδόσωσιν εἰς αἰτίας ὑπεφυσικὰς ἀποτελέσματα φυσικά, προσδέτουσιν εἰς τὴν θεραπείαν ἀπίρους ἱεροπραξίας θεισθαιμονίας.

§. κ'. Ἐκτίσαν πλησίον τοῦ ναοῦ μεγάλην αἴθουσαν, ὅπου, οἱ ἐρχόμενοι νὰ παρακαλέσωσι τὸν Ἀσκληπιόν, ἀφ' οὗ βάλωσιν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης, πλακούντια, ὀπίωρας, καὶ ἄλλα ἀναθήματα, διέρχονται τὴν νύκτα, κοιτόμενοι ἐπάνω εἰς κλινίδια (4). Ἐνας ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ ναοῦ τοῖς προ-

(1) Στρά. β'. §. 657. Πλὴν. κθ'. κεφ. α'. (2) Πλούτ. κεφ. καταργ. §. 286. (3) Πανσα. αὐτ. (4) Ἀριστοφ. Πλοῦτ. σέ. 662. Πανσα. αὐτ. Φιλόστρ. βί. σοφ. α'. §. 535.

ζάττει νὰ κοιμῶνται, νὰ φυλάττωσιν ἄκραν σιωπὴν, καὶ ἡθε-
 λον ἀκούει καὶ θόρυβον, προσέχοντες εἰς τὰ ἐνύπνια, τὰ ὁποῖα
 ὁ θεὸς μέλλει νὰ σεῖλη εἰς αὐτοὺς (1). Μετὰ ταῦτα σβεί τὰ
 φῶτα, καὶ συλλέγει ἐπιμελῶς τὰ, ὅσα ἀναθήματα εἶναι εἰς τὴν
 τράπεζαν (2). Μετ' ὀλίγον οἱ ἀσθενεῖς πιεσούσιν, ὅτι ἀκούουσι
 τὴν φωνὴν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἢ ἴσως αὐτὴ ἔρχεται ἕως εἰς αὐ-
 τοὺς διὰ τινος ἐπιτηδείου μηχανῆς, ἢ ὁ ὑπουργὸς τοῦ ναοῦ,
 ἐπιστρέφων ὀπίσω, προσφέρει κρυφίως λόγους τινὰς περὶ τὰς κλί-
 νων, ἢ, τέλος πάντων, εἰς τὴν ἡσυχίαν τῶν αἰσθητηρίων,
 ἢ φαντασία πραγματοποιεῖ τὰς διηγήσεις, καὶ τὰ ὑποκείμενα,
 τὰ ὁποῖα θεὸς ἔπαυσαν νὰ προξενῶσιν εἰς αὐτοὺς προσβολὰς
 ἀφ' ἧς ὥρας ἦλθον εἰς τὸν ναόν. Ἡ θεία φωνὴ τοῖς διατάττει
 τὰ ἱατρικὰ, ὅσα συμβάλλουσιν εἰς τὴν θεραπείαν τους, ἱατρι-
 κά πολλὰ σύμφωνα μὲ τὰ τῶν ἄλλων ἱατρῶν (3), καὶ ἐν ταύ-
 τῳ τοὺς διδάσκει, μὲ ποίας εὐλαβείας γινόμενα, μέλλουσι νὰ
 βεβαιώσωσι τὸ ἀποτέλεσμα των. "Αὐτὴ ἀσθένεια συνίσταται μόν-
 ον, ὅτι φοβεῖται ὅλας τὰς ἀσθενείας· ἂν ἀπεφάσισε νὰ γένη
 τῆς ἀπάτης ὄργανον. προσάττεται εἰς αὐτὸν νὰ παρασαθῇ τὴν
 ἀκόλουθον αὐγὴν εἰς τὸν ναόν, νὰ διαβῇ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος τοῦ
 θυσιαστηρίου εἰς τὸ ἄλλο, νὰ θέσῃ εἰς αὐτὸ τὴν χεῖρά του, νὰ
 τὴν προσαρμόσῃ εἰς τὸ πάσχον μέρος, καὶ νὰ κηρύξῃ μεγαλο-
 φώνως τὴν θεραπείαν του, ἐνώπιον ἀναριθμητῶν θεατῶν, τοὺς
 ὁποῖους αὐτὸ τὸ θαῦμα ἀναπληροῖ ἀπὸ νέον ἐνθουσιασμόν (4).
 Ἐνίστε, διὰ νὰ σώσωσι τὴν τιμὴν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, προσάττου-
 σι τοὺς ἀσθενεῖς, νὰ βάλωσιν εἰς πρᾶξιν τὰς προσαγὰς των,
 ἀπερχόμενοι μακρὰν. Ἄλλοτε δέχονται τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Θε-
 οῦ, ὁ ὁποῖος μεταμορφοῦται εἰς σχῆμα μεγάλου τινὸς ὄφρου,
 καὶ μὲ τὰς κολακείας του ἀνανεώνει τὴν ἐμπιστοσύνην τους (5).

(1) Cicer. de divin. l. 2. c. 59. (2) Ἀριστοφ. αἰτ. σί. 662. (3)
 Le clerc. hist. de la méd. l. 1. c. 20. (4) Gruter, inscript. t. 1. p. 71.
 (5) Ἀριστοφ. αἰτ. σί. 688.

§. κα'. Οἱ ὄφεις ἐν γένει εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς αὐτὸν τὸν Θεόν, ἢ, ὅτι οἱ περισσότεροι ἔχουσι ιδιότητας, τὰς ὁποίας ἡ Θεραπευτικὴ τέχνη μετέρχεται (1), ἢ δι' ἄλλα αἷτια, τὰ ὁποῖα νὰ ἀναφέρω εἶναι ἀνωφελές· ὁ Ἀσκληπιὸς ὁμῶς ἐφαίνετο, ὅτι ἡγάπα ἐξαιρέτως τοὺς εὐρίσκομένους εἰς τῶν Ἐπιδαυρίων τὴν ἐπικράτειαν, τῶν ὁποίων τὸ χρῶμα κλίνει εἰς τὸ ξανθότερον (2). Αὐτοὶ δὲν ἔχουσι δηλητήριον φάρμακον, εἶναι ἡμεροὶ, καὶ ἡσυχαιοὶ, καὶ ἀγαπῶσι νὰ ζῶσιν οἰκείως μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ δὲ τρεφόμενος παρὰ τῶν ἱερέων εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ ναοῦ, περιερέφεται ἐνίοτε περὶ τὸ σῶμά των, ἢ σέκεται ἐπάνω εἰς τὴν οὐρανὸν του, διὰ νὰ λάβῃ τὴν προσφερομένην εἰς αὐτὸν διάτινος παροψίδος τροφήν (3). Σπανίως τὸν ἀφίνουσι νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὸν ναόν· ἀλλ' ὅταν τῷ ᾄσῃ τὴν ἐλευθερίαν του, περιφέρεται εἰς τοὺς δρόμους μὲ μεγαλοπρέπειαν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐμφάνειά του νομιζέται εὐτυχῆς πρόρρησις, διεγείρει κοινὴν εὐφροσύνην (4). Οἱ μὲν, τὸν σέβονται· ἐπειδὴ εἶναι ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς πολιούχου Θεότητος, οἱ δὲ, προσπέπτουσι εἰς τὴν γῆν ἐνώπιόν του, ἐπειδὴ καὶ δὲν τὸν χωρίζουσι ἀπὸ τὸν ἴδιον Θεόν. Εὐρίσκονται ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς συναρισμένους ὄφεις καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ναοὺς τοῦ Ἀσκληπιοῦ (5), εἰς τε τοῦ Βάκχου (6), καὶ ἄλλων Θεοτήτων. Εἰς τὴν Πέλλαν, τῆς Μακεδονίας μητρόπολιν, εἶναι κοινότατοι. Αἱ γυναῖκες εἰς αὐτὴν ἔχουσι μεγάλην εὐχαρίστησιν νὰ τοὺς περιποιῶνται· εἰς τὰς μεγάλας τοῦ Θέρους θερμότητος, τοὺς περιπλέκουσιν εἰς τὸν λαιμόν των, ὡς εἶδος χροστῆς ἀλύσειωσ, καὶ εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ Βάκχου κοσμοῦνται μὲ αὐτοὺς, ὡσὰν μὲ ἐγκαλλωπίσματα, ἢ τοὺς σείουσι ἐπάνω τῆς κεφαλῆς των. Ὅταν διέτριβον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔλεγον

(1) Πλήν. κθ'. κεφ. δ'. (2) Πausa. 6. κεφ. κη'. (3) Τὰ περιήματα συχνάκις τὸν περιζῶσιν εἰς αὐτὴν τὴν Θεοῦ. (4) Val. Max. α'. κεφ. η'. (5) Πausa. αὐτ. κεφ. ια'. (6) Σχόλ. Ἀριστοφ. πλοῦ. σκ. 690.

ὅτι ἡ Ὀλυμπιάς, γυνὴ τοῦ Φιλίππου, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, ἐλάμβανεν ἕνα ἀπὸ αὐτοῦ συχνὰ εἰς τὴν κλῆνυ τῆς, καὶ προσέτε ἔλεγον, ὅτι ὁ Ζεὺς ἔλαβε τὴν μορφήν τούτου τοῦ ζώου, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἦτον υἱὸς του (1).

§. κβ. Οἱ Ἐπιδαύριοι εἶναι εὐκολόπιστοι, καὶ οἱ ἀσθενεῖς εἰς περισσώτερον, τρέχουσι πληθῆδὸν εἰς τὴν Ἐπιδαυρον ἐκεῖ παραδίδονται εἰς τὰ ἱατρικὰ μὲ τελείαν ἐμπιστοσύνην, ἀπὸ τὰ ὅποια μέχοι τοῦδε κένενα καρπὸν θέν ἔλαβον, καὶ ἡ υπερβολικὴ τῶν ἐλπίς τὰ κάμνει ἐνίοτε ἐνεργητικώτερα. Οἱ περισσώτεροι μ' ἐδιδυγοῦντο μὲ πίσει ἀδίσακτον τὰ ἐνύπνια, μὲ τὰ ὅποια ὁ Θεὸς τοὺς ἐδεξιώθη· οἱ μὲν, ἦσαν τόσον σκληροκαρδοὶ, ὥσε ἠγριώνοντο διὰ τὴν ἐλαχίστην ἀδίσαειν, οἱ δὲ, τόσον ὀλιγόκαρδοι, ὥσε οἱ ἰσχυρότεροι λόγοι θέν ἐδύνατο νὰ τοὺς ἀποσπᾶσων ἀπὸ τὰς ὑποχονδρίας τῶν· ὅλοι ἐδιδυγοῦντο παραδείγματα θεραπείας, ἀλλ' ὅλα ἦσαν ἀναπόδεικτα, καὶ διερχόμενα ἀπὸ σῶμα εἰς σῶμα, ἐδέχοντο νέαν δύναμιν. Διήλθομεν ἐκ δευτέρου διὰ τοῦ Ἄργους, καὶ ἐλάβομεν τὸν δρόμον τῆς Νεμίας, πόλεως διαστήμου ἐκ τῆς πανηγύρεως τῶν ἀγώνων, τοὺς ὁποίους πανηγυρίζουσι ἀνὰ τρίτον ἔτος εἰς τιμὴν τοῦ Διὸς, καὶ ἐπειδὴ ἔχουσι σχεδὸν τὰ αὐτὰ θεάματα μὲ τὰ τῆς Ὀλυμπίας, θέν ὀμιλῶ περὶ τούτων· εἶναι ἱκανὸν νὰ σημειώσω μόνον, ὅτι οἱ Ἄργεῖοι προσατεύουσι εἰς αὐτοὺς (2), καὶ ἀποφαίζουσι εἰς τὸν νικητὴν σέφανον ἀπὸ σέλινον (3). Εἰσῆλθομεν μετὰ ταῦτα εἰς τὰ ὄρη, καὶ μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν δεκαπέντε στάδια, οἱ ὄδηγοὶ μᾶς ἐδείξαν μὲ φρίκην τὸ σπήλαιον, ὅπου ἦτον ἐκεῖνος ὁ Λέων, τὸν ὁποῖον ὁ Ἡρακλῆς ἐθανάτωσε μὲ τὸ ρόπαλόν του (4). Ἐντεῦθεν ἐπανελθόντες εἰς Κόρινθον,

(1) Πλούτ. εἰς Ἀλέξ. §. 665. Λουκίαν. εἰς Ἀλέξ. κεφ. ζ'. (2) Πaus. 6. κεφ. κ'. Ἰουλιαν. ἐπιγ. ὑπερ. Ἄργιβ. §. 408. (3) Πaus. η'. κεφ. μη'. Πλάτ. εἰς. κεφ. η'. Λουκίαν. γυμν. κεφ. ζ'. (4) Πaus. 6. κεφ. κ'.

ἀνελάβομεν εὐθύς τὸν πρὸς Ἀθήνας δρόμον, ὅπου, μετὰ τὸν ἐρχομὸν μου, ἠσχολούμην πάλιν εἰς τὰς ἐξετάσεις, τόσον διὰ τὰ μέρη τῆς διοικήσεως, ὅσον καὶ διὰ τὰς δόξας τῶν φιλοσόφων, καὶ τὰ διάφορα κλαδία τῆς φιλολογίας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ν Δ ΄.

Δημοκρατία τοῦ Πλάτωνος.

§. α΄. **Ο**ἱ φιλόσοφοι τῆς Ἑλλάδος ἀσχολοῦνται εἰς δύο μεγάλαις ὑπαθέσεσι. Πῶς διοικεῖται ὅπλ. τὸ πᾶν, καὶ πῶς πρέπει νὰ διοικῶνται αἱ ἀνθρωποι. Τὰ δύο ταῦτα προβλήματα ἐπίσης δύσκολα νὰ διαλυθῶσι, τόσον τὸ ἓν, καθὼς καὶ τὸ ἄλλο, εἶναι ἡ αἰωνία ὕλη τῶν πρὸς ἀλλήλους διαλέξεων καὶ γραφῶν τους. Θέλομεν ἰδῆ εἰς τὸ μετέπειτα (1), τίνι τρόπῳ ὁ Πλάτων, ἐπεριδόμενος εἰς τὴν δόξαν τοῦ Τιμαίου, ἐνόησε τοῦ κόσμου τὴν μορφωσιν. Ἐνταῦθα ἐκθέτω μόνον τίνι τρόπῳ ἐσχέπητο νὰ συζητήσῃ τὴν εὐτυχεσέραν τῶν πολιτικῶν κοινωνιῶν. Πολλάκις περὶ αὐτῆς τῆς ὑπαθέσεως μᾶς ὠμίλει, ἀλλ' ἀπαξ ἀνέπτυξε τὰς ιδέας του μὲ περισσότεράν λεπτομέρειαν, ὅταν, εὐρισκόμενος εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ὅπου ἀπὸ χρόνον τινὰ ἔπαυσε, παραδίδῶν μαθήματα, ἠθέλησε νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι εἶναι ἀνθρωπος εὐτυχῆς, ἀφ' οὗ γένη δίκαιος, κἄν δὲν ἠθέλην ἐλπίζει κἄμμίαν ἀμοιβὴν ἀπὸ τοὺς θεοὺς, κἄν ἠθέλην ὑπόκειται εἰς τὰς ἐπηρεσίας τῶν ἀνθρώπων πάντοτε. Διὰ νὰ ἐννοήσῃ, τί δῆποτε ἠθέλε παραγάγῃ ἡ δικαιοσύνη εἰς τινὰ ἀπλοῦν ἰδιώτην, ἐξήταξε, ποιάτινα ἀποτελέσματα δύναται αὐτὴ νὰ δεῖξῃ εἰς διοί-

(1) Ὅρα τὸ, νδ', κεφ. τοῦ παρόντος συγγράμματος.

κτισιν. ἐν ἧ ἠθέλει ἀνακαλυφθῆ με ἐπιφρόνῃ ἐμφανισέσθαι, καὶ με χαρακτήρας αἰσθητοτέρους. Ἰδοὺ σχεδὸν ἡ ἰδέα, τὴν ὁποίαν εἶδωκεν εἰς ἡμᾶς περὶ τοῦ συστήματός του. Μέλλω νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ ὁμιλήσῃ, ἀλλ' ἔχω ἀνάγκην ἀπὸ συγγνώμην, ἀν ἴσως πρέπει νὰ φυλάξῃ εἰς τὰς ἐννοίας του τὸ κάλλος, καὶ τὰ θείλητρα, με τὰ ὅποια εἶναι ἔμπειρος νὰ τὰς κατακοσμήῃ. Διὰ νὰ γένη τοῦτο, πρέπει νὰ κράξω τὰς χάριτας νὰ διευθύωσι τὸν ζωγραφικόν μου κάλαμον. Δὲν εἶναι μίτε μοναρχία, μίτε δημοκρατία, τῆς ὁποίας μέλλω νὰ ἰχνογραφήσω τὸ σχέδιον. Ἄν ἡ ἐξουσία εὐρίσκηται εἰς τὰς χεῖρας ἑνὸς μόνου, ἢ πολλῶν, μικρὰ φροντίζω. Συζητῶ τοιαύτην διοίκησιν, ἐν ἧ ὁ λαὸς ἠθέλει νὰ ἦναι εὐτυχῆς ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς ἀρετῆς.

§. β'. Δικαιῶ τοὺς πολίτας τῆς εἰς τρεῖς κλάσεις, εἰς τὴν τῶν μισθωτῶν, ἢ τοῦ χυδαίου λαοῦ, εἰς τὴν τῶν πολεμιστῶν, ἢ τῶν φυλάκων τῆς πολιτείας, καὶ εἰς τὴν τῶν κριτῶν, ἢ τῶν σοφῶν. Εἰς τὴν πρώτην δὲν διορίζω κανὲν ἐπάγγελμα· ἐπειδὴ ἔγινε νὰ ἀκολουθῆ τυφλῶς τὰς κινήσεις τῶν ἄλλων. Ἐπιθυμῶ νὰ ἔχω σῶμα στρατιωτῶν, τὸ ὅποιον πρέπει ἀείποτε νὰ κρατῆ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, καὶ νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν προκείμενον νὰ διατηρῆ εἰς τὴν πολιτείαν ἡσυχίαν σταθεράν· αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ με τοὺς ἄλλους πολίτας κλημῖαν ἀνακάτωσιν, νὰ κατοικῆ εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ νὰ ἦναι πάντοτε ἑτοιμον νὰ κατασέλλῃ τὰς ἐσωτερικὰς φατρίας, καὶ νὰ ἀπώθῃ τὰς ἐξωτερικὰς προσβολὰς. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἄνθρωποι τόσοι φοβεροὶ δύνανται νὰ ἦναι πολλὰ ἐπικίνδunami, καὶ, ἐν ᾧ ἔχουσιν ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς πολιτείας, νὰ ἀρπάζωσιν εὐμαρέστατα ὅλην τῆς τὴν ἐξουσίαν, πρέπει νὰ τοὺς κρατῶμεν εἰς τὰ καθήκοντα, ὅχι με νόμους, ἀλλὰ με τὴν αὐστηρότητα παιδαγωγίας, ἥτις μέλλει νὰ ρυθμίσῃ τὰ ἰδιῶτων πάθη καὶ ἀρετῆς. Πρέπει νὰ καλλιεργῶμεν τὸ πνεῦμά των, καὶ τὰς καρ-

δίας με διδασκαλίας, θανσιζομένας ἀπὸ τῆς μουσικῆς τὴν δύναμιν, καὶ νὰ αὐξάνωμεν τὴν ἀνδρίαν, καὶ ὑγίαν τους με τὰς ἀπκήσεις τοῦ γυμνασίου. Ἡ παιδαγωγία πρέπει νὰ ἀρχίζῃ ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς νηπιότητός των, καὶ αἱ ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας θέλουσι λάβῃ τότε, νὰ μὴν ἦναι ἀντικείμενα με τὰς, ὅσας μέλλουσι νὰ δεχθῶσι μετὰ ταῦτα, προσπαθούντες μάλιστα νὰ μὴ γεμιζῶσι τὴν φαντασίαν τους ἀπὸ ἐκείνης τὰς ματαίας μυθοπλασίας, αἱ ὁποῖαι ἀποταμιεύονται εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Ὁμήρου, Ἡσίοδου, καὶ ἄλλων ποιητῶν. Αἱ ἀποδιδόμενα ψευδῶς εἰς τοὺς Θεοὺς διχόνοιαι, καὶ ἐκδικήσεις, παριστῶσι μόνον μεγάλα ἐγκλήματα, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύονται ἀληθῆ ἀπὸ τὸ σέβας τῶν μεγάλων ὑποκειμένων, καὶ τοῦτο νομιζέται δυσυχία ἐπίσημος, ὅταν ὁ ἄνθρωπος συνειθίσῃ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων νὰ μὴν εὐρίσκη τίποτε ἀσυνειθιστον εἰς τὰς ἀγριωτέρας πράξεις.

§. γ'. "Ἄς μὴ καταβιβάζωμεν ποτὲ ἀπὸ τὸν βαθμὸν τῆς τῆν Θεότητα με παρομοίας εἰκόνας." Ἄς τὴν ἀναγγέλλῃ ἡ ποίησις εἰς τοὺς παῖδας τῶν πολεμιστῶν με σέβας, καὶ θελήγητρα. Πρέπει νὰ τοὺς καταπειθῶμεν ἀκαταπαύτως, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μόνον δοτὴρ τῶν ἀγαθῶν, καὶ δὲν κίμνει κίμνενα δυσυχῆ, ὅτι αἱ τιμωρίαι του εἶναι εὐσεργεσίαι, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἐλευθολογῶμεν τοὺς κακοὺς, ὅχι, ὅταν τὰς δοκιμάζωσιν, ἀλλ' ὅταν εὐρίσκωσι τὸν τρόπον νὰ τὰς ἀποφεύγωσι. Πρέπει νὰ φροντιζῶσι νὰ τοὺς ἀνατρέψωσιν εἰς τὴν ἐντελεσεραν τοῦ θανάτου καταφρόνησιν, καὶ εἰς τὰς ἀπειλητικὰς ἐτοιμασίας τοῦ Ἄδου. Αἱ φρικώδεις ἐκείναι, καὶ ὑπερβολικαὶ ζωγραφίαι τοῦ Κωκυτοῦ, καὶ τῆς Στυγὸς δύνανται νὰ ἦναι ὠφέλιμα εἰς περιστάσεις τινας; ἀλλὰ δὲν ἔγιναν διὰ τοιαύτους ἀνθρώπους, οἵτινες γνωρίζουσι τὸν φόβον μόνον διὰ τοῦτο, δι' ὅτι τὸν ἐμπνέουσιν εἰς ἄλλους. Πιπληροφορημένοι ἀπὸ ἐκείνας τὰς ἀληθείας, ὅτι ὁ

Θάνατος δὲν εἶναι κακόν, καὶ ὁ σοφὸς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν εἶναι αὐτάρκης πρὸς τὸ εὖ ζῆν, καὶ δὲν ἔχει χρείαν ἀπὸ κρείενα, θέλουσι βλέπει τοὺς συγγενεῖς, καὶ φίλους των, ὅτι ἐκφυχοῦσι περὶ αὐτοὺς, χωρὶς νὰ χύνωσι δάκρυον, καὶ χωρὶς νὰ ἀνασι- νάζωσιν. Ἡ ψυχῆ των δὲν πρέπει νὰ παραδίδεται ποτε εἰς τὰς ὑπερβολὰς τῆς θλίψεως, τῆς χαρᾶς, ἢ τοῦ θυμοῦ, νὰ μὴ γνω- ρίξη μῆτε τὸ χαμερπὲς κέρδος, μῆτε τὸ ψεῦδος, τὸ χαμερπέ- σερον ἔτι, ἂν ἦναι δυνατόν· νὰ ἐρυθριάθῃ διὰ τὰς ἀδυναμίας, καὶ σκληρότητας, τὰς ὁποίας οἱ ποιηταὶ ἀπονέμουσιν εἰς τοὺς παλαιούς ἥρωας, καὶ νὰ κρίνη, ὅτι ὁ ἀληθὴς ἥρωϊσμός συνί- ζεται εἰς τὸ νὰ ἐξουσιάζη τὰ πάθη του, καὶ νὰ ὑποτάσσεται εἰς τοὺς νόμους. Εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἄς ἐντυπώνωται βα- θείως, ὡσάν εἰς χαλκόν, αἱ ἀθάνατοι ἰδέαι τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀληθείας, εἰς αὐτὴν ἄς χαράττωνται μὲ γραμμὰς ἀνεξα- λείπτους, ὅτι οἱ κακοὶ εἶναι δυσυχεῖς καὶ εἰς τὴν ἰδίαν εὐπά- θειαν, καὶ ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι εὐτυχὴς καὶ ὅταν κατατρέχηται, καὶ παραπέμπηται εἰς τὴν λήθην.

§. δ'. Ἄλλ' αὐταὶ αἱ ἀλήθειαι δὲν πρέπει νὰ παρίστανται μὲ τοιαῦτα χρώματα, τὰ ὁποία μεταβάλλουσι τὴν μεγαλειότη- τά των. Μακρὰν ἀπὸ ἐδῶ ἐκείνοι οἱ ὑποκριταὶ, οἵ τινες ἤθε- λον τὰς καταβεβάσει ἀπὸ τὴν ἀξίαν τους εἰς τὸ θέατρον, συ- νάπτουτες μὲ αὐτὰς τὴν πιθανωτάτην ζωγραφίαν τῶν σμι- κροπρεπειῶν, καὶ τῶν ἐλαττωμάτων τῆς ἀνθρωπότητος! Τὰ προτερήματά των ἤθελον ἐμπνέει εἰς τοὺς παιδαγωγουμένους μας ἐκείνην τὴν ἔφασιν τῆς μιμήσεως, τῆς ὁποίας ἡ ἔξις ἐκ τῆς ἀπαλῆς ἡλικίας ἀποκτηθεῖσα, διακπερᾶ εἰς τὰ ἄθη, καὶ ἐγρηγορεῖ εἰς ὅλον τῆς ζωῆς τὸ διάστημα. Δὲν ἀρμόζει εἰς αὐτοὺς νὰ μιμῶνται σχήματα, καὶ ὁμιλίαι, εἰς τὸν χαρα- κτηρᾶ των ἀνοίκεια, ἀλλὰ τὸ ὕφος, καὶ ἡ ὁμιλία των νὰ λάμ- πη μὲ τῆς ἀρετῆς τὴν ἰσρότητα, καὶ ὁ καλλωπισμός των νὰ

ἔχη μόνον ἐσχάτην ἀπλότητα. Ἄν ἤθελεν εἰσχωρήσει εἰς τὴν πόλιν μας κἀνεὶς ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἐμπείρους ποιητὰς εἰς τὴν τέχνην νὰ ποικίλλῃ τοῦ λόγου τὰ σχήματα, καὶ νὰ παριστᾷ χωρὶς ἐκλογὴν ὅλα τὰ εἶδη τῶν ὑποκειμένων, ἠδέλαμεν χύσει εἰς τὴν κεφαλὴν του ἀρώματα, ἀποπέμποντές τον μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν. Πρέπει νὰ ἐξωρίζωμεν καὶ τοὺς θρηνητικὰς τόνους τῆς Λυρικῆς ἀρμονίας, καὶ τὰ ἐκλελυμένα τῆς Ἰωνικῆς ᾄσματα, διατηροῦντες τὸν Δωρικὸν τρόπον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρρήνικὴ ἔμφασις δύναται νὰ ὑποσηρῶσιν τῶν πολεμιστῶν μας τὴν θαρράλειότητα, καὶ τὸν Φρυγικόν, τοῦ ὁποίου ὁ ἥσυχος, καὶ θρησκευτικὸς χαρακτὴρ δύναται νὰ προσαρμοσθῇ μὲ τὴν ἡρεμίαν τῶν ψυχῶν τους. Ἄλλ' ἔτι καὶ αὐτοὺς τοὺς δύο τρόπους τῆς μουσικῆς πρέπει νὰ τοὺς περισείλωμεν μὲ ὁμοθείσια, ἀποκόπτοντες τὰς ἄλλας κινήσεις των, καὶ βιάζοντές τους νὰ ἐκλέγωσιν εὐγενῆ περίπατον, μὲ τὰς περιστάσεις ἀρμόδιον, μὲ τὰ ᾄσματα σύμφωνον, τὰ ὅποια πρέπει νὰ ῥυθμίζῃ, καὶ μὲ τοὺς λόγους, εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει πάντοτε νὰ τὸν ὑποτάσσωσιν.

§. ε'. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν εὐτυχῆ συμφωνίαν, ὅταν συσπῆθῃ μεταξὺ τῶν λόγων, τῆς ἀρμονίας, καὶ τοῦ ἀριθμοῦ, προκύπτει ἐκινήσις ἢ κοσμιότης, καὶ ἐπομένως ἐκείνο τὸ κάλλος, τοῦ ὁποίου ἡ ἰδέα πρέπει πάντοτε νὰ ἦναι παρούσα εἰς τὸν νοῦν τῶν νέων παιδαγωγουμένων. Ἡμεῖς ἀπαιτοῦμεν τὴν ζωγραφίαν, ἀρχιτεκτονικὴν, καὶ ὅλας τὰς τέχνας νὰ τὴν παριστῶσιν εἰς τὰς ὕψεις των μὲ ζωντανὰς ἐκτυπώσεις, ὡς πανταχόθεν περικυκλωμένοι, καὶ διεγχευμένοι ἀπὸ τὰς εἰκόνας τοῦ κάλλους, καὶ ζῶντες ἀνάμεσα εἰς αὐτὰς τὰς εἰκόνας, ὡσάν εἰς αἶρα καθαρὴν, καὶ εὐδίου, νὰ δέχωνται τὰ ἐκτυπώματα, καὶ νὰ τὰ διαβιβάζωσιν ἕως εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς, συνειδίζοντες ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ τὰ μεταφέρωσιν εἰς τὰς πράξεις, καὶ ἤθη των (1).

(1) Ὅρα περὶ πάντων τούτων τῆς δημοκρατίας τοῦ Πλάτωνος.

χαριζόμενοι εἰς τὴν πρώτην ἐποπτεῖαν τῆς κακίας, μὴ ἀναγνωρίζοντες εἰς αὐτὴν τὴν σεβασμίαν ζωγραφίαν, τὴν ὁποῖαν ἔχουσι εἰς τὰς καρδίας των· σκιρτῶσιν εἰς τὴν φωνὴν τοῦ λόγου, καὶ τῆς ἀρετῆς· ἐπειδὴ φαίνονται εἰς αὐτοὺς μὲ τοὺς ἐγνωσμένους, καὶ συνειδησίμους χαρακτῆρας· ἀγαπῶσι τὸ κάλλος μὲ ἅλας τὰς ἀλλοιώσεις τῆς χαρᾶς, καὶ χωρὶς νὰ παραδοθῶσιν εἰς κἀμμίαν ὑπερβολὴν τοῦ Ἔρωτος. Οἱ ἴδιοι κανόνες πρέπει νὰ διευθύνωσιν ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς παιδαγωγίας των, τὸ ὁποῖον διατάττει τὰς ἀνάγκας, καὶ τὰς ἀσκήσεις τοῦ σώματος. Ἐνταῦθα δὲν εἶναι κανεῖς κανὼν σαφερὸς, καὶ μονότροπος εἰς τὴν αἰαίταν. Ἄνδρες διορισμένοι νὰ ζῶσιν εἰς στρατόπεδον, καὶ νὰ ἀκολουθῶσι τὰς πολεμικὰς πράξεις εἰς τὰς ἐκστρατείας, πρέπει νὰ μάθωσι νὰ ὑποφέρωσι τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὴν ψύχραν, τὴν θερμὴν, ὅλας τὰς ἀνάγκας, ὅλους τοὺς πόνους, καὶ ὅλους τοὺς καιροὺς. Εἰς αὐτοσχέδιον τροφὴν εὐρίσκουσι τοὺς θησαυροὺς τῆς υγείας, καὶ εἰς τὴν συνέχειαν τῶν πολεμικῶν ἀσκήσεων, τὰ μέσα νὰ αὐξάνωσι τὴν ἀνδρίαν μᾶλλον, ἢ τὰς δυνάμεις των. Ὅσοι δὲ ἔλαβον ἐκ φύσεως κράσι ἀπαλὴν, ἃς μὴν ἀγωνίζονται νὰ τὴν ἐνδυναμώσωσι διὰ τῶν μέσων τῆς τέχνης, οὗτοι, καθὼς ὁ μεμισθωμένος ἐκεῖνος, ὅς τις δὲν ἔχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ διορθῶνῃ τὰς φθορὰς τοῦ σώματος, τὰς ὁποίας ὁ κόπος καταναλίσκει, οὕτως ἤθελον ἐν τραπῆ, προσπαθοῦντες νὰ ἐκτείνωσι τὴν τεθνηκυῖαν, καὶ ἀνωφελῆ εἰς τὴν πολιτεῖαν ζωὴν. Τὰς μὲν συμπτωματικὰς ἀσθενείας θέλουσι καταδαμάζει μὲ ἰατρικὰ πρόχειρα, καὶ ἀπλᾶ, τὰς δὲ προερχομένας ἀπὸ τὴν ἀκρασίαν, καὶ ἄλλας ὑπερβολὰς, δὲν θέλουσι γνωρίζει, καὶ ὅσας ἐκ γενετῆς φέρουσι, θέλουσι τὰς ἀρίνει εἰς τὴν τυφλὴν τύχην. Ἐκ τούτου ἐπιτετα νὰ ἐξωρισθῆ ἐκείνη ἡ θεραπευτικὴ τῶν σωματικῶν παθῶν τέχνη, ἥτις ἤξεύρει νὰ μεταχειρίζεται τὰς δυνάμεις τῆς, διὰ νὰ πολλαπλα-

σιάζη μόνον τὰς ταλαιπωρίας μας καὶ νὰ μᾶς θανατώη εἰς πολὺ τοῦ χρόνου διάστημα.

§. 5. Δὲν ὁμιλῶ ἐνταῦθα μῆτε περὶ θύρας, μῆτε περὶ δοχῆτεως, καὶ ἀγώνων τοῦ γυμνασίου, μῆτε διὰ τὸ ἄβίασον σέβας, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἔχωσι πρὸς τοὺς συγγενεῖς, καὶ γέροντας, μῆτε περὶ πολλῶν ἄλλων κανόνων, τῶν ὁποίων ἢ ἐπὶ λεπτοῦ ἐπεξεργασία ἤθελε μὲ φέρει πολλὰ μακρὰν. Ἐνταῦθα συζητῶ μόνον γενικὰς ἀρχὰς, οἱ κατὰ μέρος κανόνες αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς ἐντεῦθεν σαλεύουσι, ἀπαραβίβως μὲ τὸς περιστάσεις προσαρμοζόμενοι. Τὸ οὐσιώδες εἶναι, ὅτι ἡ μουσικὴ, καὶ ἡ γυμνασικὴ, ἐπιρρέουσιν ἐπίσης εἰς τὴν ἀνατροφὴν, καὶ αἱ ἀσκήσεις τῶν σωμάτων πρέπει νὰ ἦναι εἰς δικαίαν χρᾶσιν μὲ τὰς τοῦ πνεύματος. Ἐπειδὴ ἡ μουσικὴ ἀφ' ἑαυτῆς ἐκδηλύνει τὸν χαρακτήρα, τὸν ὁποῖον ἡμερώνει, καὶ ἡ γυμνασικὴ τὸν ἀποκαθεῖναι σκληρὸν, καὶ ἄγριον, παρεχομένη εἰς αὐτὸν γενναϊότητα, συμβιβάζοντες ἀναμεταξύ των αὐτὰς τὰς δύο τέχνας, καὶ διορθώνοντες τὸ λειπὸν τῆς μιᾶς μὲ τὸ τραχὺ τῆς ἄλλης, δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ ἀληθὲς πέρας, αὐξάνοντες, ἢ καταστέλλοντες μὲ ἀναλογίαν ἀκριβῆ τὰ ἐλαττήρια ψυχῆς πολλὰ ἀδυνατοῦ, ἢ πολλὰ ὀρμητικῆς. Ἐντεῦθεν ἄρα εἶναι παρεπόμενον, ὥστε οἱ φύλακές μας, συνάπτοντες τὴν ἰσχύν, καὶ τὴν εὐτολμίαν, μὲ τὴν ἡμερότητα καὶ εὐφροσύνην, νὰ φαίνονται εἰς μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἐχθρῶν οἱ φοβερώτεροι τῶν ἀνθρώπων, εἰς δὲ τοὺς τῶν ἄλλων πολιτῶν, οἱ ἐρασιμώτεροι. Διὰ νὰ γένη ὁμοῦ αὐτὸ τὸ εὐτυχὲς ἀποτέλεσμα, πρέπει, ὅσον εἶναι δυνατόν, νὰ ἀποφεύγη ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσαγάγῃ τὴν τυχεύσαν καινοτομίαν εἰς τὸ ἅπαξ συζητῆν τῆς παιδαγωγίας σύστημα. Εἶπον, ὅτι, νὰ ἐγγίτη κάποις τοὺς κανόνες τῆς μουσικῆς, ἦσαν νὰ αἰτήσῃ τοὺς θεμελιώδεις νόμους τῆς διαίκεσεως· ἐγὼ προσθέτω, ὅτι ἤθελεν ἐκτεθῆ εἰς τὴν αὐτὴν ὁδυχητικὴν, ἐ-

ἂν πράξη μεταβολάς τινας εἰς τοὺς ἀγῶνας, θεάματα, καὶ τυχοῦσας συνθησίας. Ἐπειδὴ εἰς δῆμον, ὅστις ὀφηγεῖται μᾶλλον ἀπὸ τὰ ἤθη, ἢ ἀπὸ τοὺς νόμους, αἱ ἐλάχισται καινοτομῖαι εἶναι ἐπικίνδυναι. Δι' οὗτο, ἀφ' οὗ ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ τὰς παραδεδομένας εἰς ἓν μόνον ἄρθρον συνθησίας, εὐθύς ἢ ὀξυα, τὴν ὁποίαν μὲ φρονίμους ἀποφάσεις ἐσύστησαν, ἀνατρέπεται. Ἰππειήθη μία κατάχρησις, τὸ ἀπληθήριον φάρμακον ἥδη εἶναι εἰς τὴν πολιτείαν.

§. ζ. Ὅλα εἰς τὴν δημοκρατίαν μας θέλουσιν ἦναι ἐκπονημένα ἀπὸ τὴν παιδαγωγίαν τῶν φυλάκων, καὶ ὅλα εἰς αὐτὴν τὴν παιδαγωγίαν μέλλουσι νὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς αὐστηρᾶς εὐταξίας. Οἱ παιδαγωγούμενοι οὕτω νέοι πρέπει νὰ νομιζῶσι τὴν τυχοῦσαν διαταγὴν, ὡς χρεῖος, καὶ τὴν μικροτέραν ἀμέλειαν, ὡς ἔγκλημα. Καὶ ὅς μὴ θαυμάζωσι διὰ τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς πράξεις ψυχρολόγους, κατὰ τὸ φαινόμενον, κῆν κατ' εὐθείαν οὖν ἀφορῶσι πρὸς τὸ κοινὸν καλόν, ἢ ἀκρίβεια ὅμως εἰς τὸ νὰ τὰς ἐκπληρῶσιν ἢ θελεν ἦναι ἀξία μεγάλης τιμῆς, ὡς χαλιναγωγούσα, καὶ περιτιθεμένη ὅρια εἰς ἑνὸς ἐκάστου θέλησιν. Θέλομεν νὰ ἀναγάγωμεν τὰς ψυχὰς εἰς τὸν ὑψηλότερον βαθμὸν διὰ νὰ ἀποβῶσιν αὐταὶ κατ' ἑαυτὰς τελειότεραι· καὶ διὰ νὰ γένωσι καὶ πρὸς τὴν πατρίδα ὠφέλιμοι, πρέπει ὑπὸ τῆς χειραγωγίας τῶν ἀρχηγῶν νὰ γίνωται δοκιμαίαι εἰς τὰ μικρότερα, καθὼς καὶ εἰς τὰ μεγαλῆτερα πράγματα, πρέπει νὰ καταπατῶντι ἀκαταπαυστως τὴν θέλησίν των, καὶ, διὰ τῆς βοήθειάς τοιούτων θυσιῶν, νὰ φθάσωσι νὰ συλλογίζωνται, νὰ ἐνεργῶσι, καὶ νὰ ἀναπνέωσι μόνον τῆς δημοκρατίας τὸ καλόν. Ὅσοι δὲ εἶναι ἀνεπίδεκτοι αὐτῆς τῆς ἀρνήσεως τοῦ ἑαυτοῦ των, τούτους οὖν πρέπει νὰ δέχωνται εἰς τὴν κλάσιν τῶν παλεμιστῶν, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἐξορίζωσιν εἰς τὴν τῶν τεχνιτῶν, καὶ ἐρ-

γατῶν. Ἐπειδὴ ἡ κατάστασις δὲν πρέπει νὰ διορίζηται ἀπὸ τὸ γένος, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὰ ψυχικὰ προτερήματα. Πρὶν ἔμβω-
μεν εἰς βαθύτερα, ὡς παρακινήσωμεν τοὺς παρ' ἡμῖν παιδα-
γωγουμένους νὰ ἀποβλέψωσι πρὸς τὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν θέ-
λουσι ζῆται μετὰ ταῦτα, τότε ὄχι μόνον δὲν θέλουσι ξενισθῆ
διὰ τὴν ἀσχηρότητα τῶν κανόνων μας, ἀλλὰ θέλουσι παρα-
σκευασθῆ καλλίτερα εἰς τὴν ἀναμένουσαν αὐτοὺς ὑψηλὴν εἰ-
μαρμένην.

§. η'. "Αν οἱ πολεμισταί μας ἤθελον ἔχει εἰς τὴν ἐξουσίαν τους
τόπους καὶ οἰκίας, καὶ ἂν τὸ χρυσίον καὶ ἀργύριον ἤθελε μολύνει
ἀπαξ τὰς χεῖράς των, ἐντὸς ὀλίγου ἢ φιλοτιμία, τὸ μῖσος, καὶ
ὅλα τὰ πάθη, ὅσα συνεπισύρουν τὰ πλούτη, ἤθελον ὑπεισλ-
θῆ εἰς τὰς καρδίας των, καὶ ἤθελον τοὺς κατασχέσει εἰς τὸ ἐ-
ξῆς συνειθισμένους ἀνθρώπους. Λοιπὸν, ὡς τοὺς ἀπαλλάξω-
μεν ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς μικρὰς φροντιδας, αἱ τινες ἤθελον τοὺς
ἀναγκάζει νὰ κλίνωσι πρὸς τὴν γῆν τὸ πρόσωπον. Κοινῶς πρέπει
νὰ τρέφονται ἀπὸ τὰ δημόσια ἔξοδα. Ἡ πατρίς, εἰς τὴν ὁ-
ποίαν θέλουσι ἀφοσιώσει ὅλας τὰς ἐννοίας, καὶ ὅλας τῶν τὰς
ἐπιθυμίας, ἔχει χρεὸς νὰ προβλέπῃ διὰ τὰς ἀνάγκας των, αἱ
ὁποῖαι περιορίζονται μόνον εἰς καθαρὰν χρεῖαν· καὶ ἂν κἀνεὶς
μᾶς προβάλλῃ ὅτι μὲ παρομοίους περιορισμοὺς θέλουσι ἦναι
ὀλιγώτερον εὐτυχεῖς ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολίτας, θέλομεν ἀπαν-
τήσαι, ὅτι ὁ νομοθέτης χρεωσθεῖ νὰ λάβῃ κατὰ νοῦν ὅλην τὴν
εὐδαιμονίαν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, καὶ ὄχι μιᾶς μόνον ἀ-
πὸ τὰς κλάσεις, ὅσαι τὴν ἀπαρτίζουσιν. Ὅποιον δὴ ποτε τρό-
πον καὶ ἂν μεταχειρισθῆ, ἂν ἴσως ἐπιτύχῃ, θέλει ἐκτελέσει τὸ
ἰδιαίτερον καλόν, τὸ ὅποιον κρέμεται πάντοτε ἀπὸ τὸ γενικόν.
Μάλιστα δὲν ἐπιθυμῶ νὰ θεμελιώσω πόλιν, πλημμυροῦσαν ἀ-
πὸ κάθε εἶδος ἡδονῶν, ἀλλὰ θέλω νὰ κανονίζωσιν εἰς αὐτὴν
τὰς ἐργασίας τῶν πολιτῶν μὲ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε, ἐξορί-

ζοντας τὴν πτωχείαν, νὰ μὴ συνεισάγῃσι τὸν πλοῦτον. "Αν οἱ φύλακές μας εἰς αὐτὴν διαφέρωσιν ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολίτας· τοῦτο θέλει συνίσταται μόνον εἰς τὸ, ὅτι ἔχοντες περισσοτέρας ἀρετὰς, θέλουσιν ἔχει ὀλιγωτέρας ἀνάγκας. Ἐπροσπαθήταμεν νὰ τοὺς ἐκδύσωμεν ἀπὸ τὴν ῥυπαράν ἐκείνην φιλοχρηματίαν, ἥτις γεννᾷ τόσας κακοπραγίας, πρέπει ἔτι νὰ σβέσωμεν, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα, νὰ τελειοποιήσωμεν εἰς τὰς καρδίας των τὰς, ὅσας ἡ φύσις ἐμπνέει, κλίσεις, συνάπτοντές τας ἀναμεταξύ των μὲ τὰ αὐτὰ μίσα, ὅσα συντρέχουσι νὰ τὰς διαιρῶσιν. Ἐμβαίνω εἰς νέου γάδιον, καὶ περιπατῶ εἰς αὐτὸ μὲ πρόμον. Αἱ ἰδέαι, τὰς ὁποίας μέλλω νὰ προβάλλω, θέλουσιν εἶναι τόσον δυσάρεστοι, ὅσον καὶ ἀνύπαρκτοι, ὡς καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν αἰδῶ εἰς αὐτὰς τόσῃν πίσειν, καὶ, κατὰ τὴν διχοστασίαν αὐτὴν τοῦ νοός μου, ἀνάποπλανηθῶ, ὁμολογῶ πρότερον, ὅτι εἶμαι συγγνώμης ἄξιος διὰ σφάλμα ἀκούσιον.

§. 3. Αὐτὴ ἡ φυλὴ, τὴν ἥποίαν διορίζομεν εἰς εὐτελέστατα ἐπιτηδεύματα, καὶ εἰς συναθισμένους οἰκιακὰς ἐργασίας, δὲν ἤθελεν ἐκλεχθῆ ἄρα εἰς εὐγενέστερα, καὶ ὑψηλότερα; Δὲν ἔδειξε παραδείγματα γενναϊότητος, φρονήσιως, καὶ ἐπιδόσεως εἰς ὅλας τὰς ἀρετὰς, καὶ εἰς ὅλας τὰς τέχνας; Ἴσως τὰ προτερόματά της περισφιγγόμενα ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν της, εἶναι ἀπὸ τὰ ἑδικά μας ὑποδείξερα. Ἐπεταί ἄρα ἐκ τούτου νὰ ἦναι ἀνωφελεῖς αὐταὶ εἰς τὴν πατρίδα; Ὁχι! Ποτὲ ἡ φύσις δὲν διανέμει κλῆνὸν χάρισμα, διὰ νὰ τὸ καταστήσῃ ἄγονον, καὶ ἡ μεγάλη ἐμπειρία τοῦ νομοθέτου συνίσταται εἰς τὸ νὰ βάλῃ εἰς ἀγῶνα ὅλα τὰ ἐλατήρια, ὅσα ἔχει, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς ἀφίνομεν εἰς ἀπραξίαν. Οἱ φύλακές μας πρέπει νὰ διανέμονται μὲ τὰς γυναϊκάς των τὴν φροντίδα νὰ προβλέπωσι διὰ τὴν ἡσυχίαν τῆς πόλεως, ὡς ὁ πῖρος σκύλλος δεαυόμεται μὲ τὴν συνοδίαν του τὴν φύλαξιν τοῦ ἐμπιστευθέντος εἰς αὐτὸν ποιμνίου. Καὶ τὰ

οὕτω γένη πρέπει νὰ ἀνατρέφονται εἰς τὰς αὐτὰς ἀρχάς, εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους, καὶ ὑπὸ τοὺς ἰδίους παιδαγωγούς, διχόμενοι ὁμοῦ μὲ τὰ σκεῖα τῶν ἐπιστημῶν τὰ μαθήματα τῆς φρονήσεως· καὶ εἰς τὸ γυμνάσιον αἱ παρθέναι, γεγυμνωμέναι ἀπὸ τὰ ἐνδύματά των, καὶ μὲ τὰς ἀρετὰς κεκοσμημέναι, τῶν ἐνδυμάτων τὸ ἐντιμότερον, πρέπει νὰ ἀμιλλῶνται διὰ τὸ βραβεῖον τῶν ἀκλήσεων μὲ τοὺς νέους ἀνταγωνιστάς των.

§. ι'. Εἴμεθα κατὰ τὸ παρὸν τόσον πολλὰ συνδεδεμένοι μὲ τὴν ἐξωτερικὴν κοσμιότητα, καὶ τόσον πολλὰ κατὰ τὰ ἥθη διεφθαρμένοι, ὥς εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ σκανδαλισθῶμεν, ἀκούοντες διαταγὴν, τὴν ὁποίαν ἔξῃς μακρὰ, καὶ ἥθη καθαρῶτα ἠθέλω κατασῆσαι ἤττον ἐπικίνδυνον. Μὲ ὅλον τοῦτο, οἱ ἀρχηγοὶ πρέπει νὰ ἐπισατώσι, προλαμβάνοντες τὰς καταχρήσεις. Εἰς τὰς διατεταγμένας ἑορτὰς διὰ νὰ ἀποφασίζωσι τὰ νόμιμα, καὶ ἱερὰ συνοικέσια, οἱ ἀξιωματικοὶ θέλουσι βάλῃ εἰς κάλπην τινὰ τὰ ὀνόματα τῶν, ὅσοι πρέπει νὰ ὀφείωσι εἰς τὴν δημοκρατίαν φύλακας· τοιοῦτοι πρέπει νὰ ἦναι εἰς τὴν ἡλικίαν οἱ Ἡρώεις ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν, ἕως πενήκοντα πέντε. Αἱ δὲ Ἡρώιδες, ἀπὸ εἰκοσι, ἕως τεσσαράκοντα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συζυγιῶν πρέπει νὰ διορισθῇ μὲ τὰς γενησομένας φθοράς. Ἐπειδὴ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποφεύγομεν τοῦ πλήθους τὴν ὑπερβολὴν, καὶ ἔλλειψιν, Ὁ κληρὸς, κατὰ τὸ φαινόμενον μέλλει νὰ συνάψῃ τοὺς νυμφίους, ἀλλ' οἱ ἀρχηγοὶ μὲ τρόπους ἐπιτηδείους θέλουσι διορθῶσι τόσον καλῶς τὰς φαντασίας τυφλῆς ἐκλογῆς, ὥς θέλουσιν ἐκλέγει πάντοτε ἀπὸ τὰ ὑποκείμενα τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου γένους τὰ καλλειότερα νὰ διατηρῶσι εἰς τὴν καθαρῶτα τὴν φυλὴν τῶν ἡρώων μας. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον οἱ ἱερεῖς καὶ ἱέρειαι θέλουσι χύει τὸ αἷμα τῶν θυμάτων ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ὁ ἀὴρ θέλει ἀντηχεῖ μὲ τὰ ἐπιθαλάμια μέλη, καὶ ὁ ὄμιλος μάρτυς, καὶ ἐγγυητὴς τῶν

γεγεννημένων διὰ τοῦ κλήρου συνοικεσίων, θέλει ζητεῖ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν παιδία ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῶν ἔτι ἐναρετιώτερα. Ὅσα δὲ παιδία γεννηθῶσιν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ συνοικέσια, παρευδὺς πρέπει νὰ σκώωνται ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῶν, καὶ νὰ διορίζωνται εἰς τόπον, εὐθα αἱ μητέρες τῶν, χωρὶς νὰ τὰ γνωρίζωσι, θέλουσι τρέφει, νῦν μὲν τὸ ἓν, ἄλλοτε δὲ τὸ ἄλλο, μὲ τὸ γάλα, τὸ ὁποῖον δὲν ἠμποροῦσι πλέον νὰ φυλάττωσιν ἐξαιρέτως διὰ τοὺς καρποὺς τοῦ ἔρωτός τῶν.

§. ια'. Εἰς τὸ λείκνον τοῦτο τῶν πολεμιστῶν δὲν πρέπει νὰ φαίνωνται παιδία, τὰ ὅποια ἤθελον φέροι ἐκ γενετῆς κημῖαν δυσμορφίαν, ἀλλ' ἀπομακρυνόμενα ἐντεῦθεν, νὰ κρύπτονται εἰς τι σκοτεινὸν καταφύγιον, μῆτε νὰ δέχωνται εἰς αὐτὸ παιδία, τῶν ὁποίων ἡ γέννησις δὲν προηγῆθη ἀπὸ τὰς σεβασμίας ἱεροπραξίας, περὶ ὧν εἶπον πρὸ ὀλίγου, μῆτε τὰ, ὅσα οἱ γονεῖς τῶν ἐγέννησαν μὲ πρῶϊμον, ἢ ὄψιμον ἔνωσιν. Ἀφ' οὗ οἱ οὖνοι νυμφῖοι εὐχαριστήσωσι τὰς ἐπιθυμίας τῆς πατρίδος, χωρίζονται μένοντες ἐλεύθεροι, ἕως οὗ οἱ ἀρχηγοὶ νὰ τοὺς κράξωσιν εἰς νέαν ἐκλογὴν, καὶ ὁ κλῆρος νὰ τοῖς διορίσῃ ἄλλας συζυγίας. Ἡ συνέχεια αὕτη τῶν συζεύξεων, καὶ διαζεύξεων γίνεται αἰτία, νὰ ἀνῆκουσιν αἱ γυναῖκες κατὰ διαδοχὴν εἰς πολλοὺς ἥρωας. Ἀλλ' ὅταν διέλθωσι τὸν τεταγμένον παρὰ τοῦ νόμου χρόνον εἰς τὰς ἀπεφασισμένας ἐνώσεις, εἶναι εἰς αὐτοὺς συγχωρημένον νὰ συμφωνῶσι μὲ ἄλλας νέας, μὲ τοιαύτας μόνου συνθήκας, ἂν, ἐξ ἑνὸς μὲν μέρους, δὲν ἤθελον δεῖξει κήνεια καρπὸν τῆς ἐνώσεώς τῶν, ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου δὲν ἤθελον ἀποφύγη, ὅσον ἦτον δυνατόν, τὴν ἔνωσιν τῶν ὑποκειμένων, τὰ ὅποια ἔλαβον παρ' αὐτῶν τὸ εἶναι, ἢ αὐτοὶ παρ' ἐκείνων· καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὰ γνωρίζωσι, πρέπει νὰ συγκαταλέγωσι μὲ τοὺς υἱοὺς, καὶ θυγατέρας τῶν ὅλα τὰ παιδία, ὅσα ἐγεννήθησαν τὸν αὐτὸν χρόνον μὲ τὰ γνήσιά τῶν παιδία.

καὶ αὐτὴ ἡγορευθεὶς τῆς φαντασίας γίνεται συμφωνίας θεμελίον εἰς τὰς ἄλλας πολιτείας ἄγνωστον. Καθ' αὐτὸ κάθε εἰρανεύτης πρέπει νὰ νομιζῆται ἠνωμένος, κατὰ τοὺς δεσμοὺς τοῦ αἵματος, μὲ ὅλους τοὺς ὁμοίους του, καὶ ἐκ τούτου νὰ πολλαπλασιάζωνται μεταξύ των αἱ σχέσεις τῆς συγγενείας τόσον, ὥστε νὰ ἀκούωνται πανταχοῦ τὰ προσπαθῆ, καὶ ἱερὰ ὀνόματα πατρὸς, καὶ μητρὸς, υἱοῦ καὶ θυγατρὸς, ἀδελφοῦ, καὶ ἀδελφῆς. Τὰ αἰσθητά τῆς φύσεως, ἀντὶ νὰ κεντριζῶνται εἰς ὀλίγα ὑποκείμενα, πρέπει νὰ διαχέωνται ἀφθόνωσ ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν μεγάλην γενεάν, καὶ νὰ τὴν ἐμψυχώνωσι μὲ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. Αἱ καρδίαι θελοῦσιν ἐκπληροῦ εὐμαρῶς τὰ χρεῖα, τὰ ὁποῖα οἰκειοφελῶς ἀναδέχονται, καὶ, ἀρνούμεναι κάθε προσωπικὴν ὠφελίαν, θελοῦσι μεταδίδει ἀμοιβαίως τοὺς πόνους, τοὺς ὁποῖους πρέπει νὰ σμικρύνωσι, καὶ τὰς ἡδονὰς, τὰς ὁποῖας πρέπει νὰ ἀξάνωσι, ἐν ᾧ τὰ διαμερίζωνται. Κάθε σπέρμα διαιρέσεως μέλλει νὰ καταπνίγηται ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀρχηγῶν, καὶ κάθε δυναστεία νὰ δεσμευθῆται ἀπὸ τὸν φόβον, μήπως καθυβρίσῃ τὴν φύσιν.

§. ββ. Τὸ πολῦτιμον τοῦτο φίλτρον, τὸ ὁποῖον τοὺς συνδέει, ὅταν ἦναι εἰρήνη, μέλλει νὰ ἀφυπνίζηται μὲ περισσοτέραν δύναμιν, ὅταν ἦναι πόλεμος. "As ὁδηγήσωσιν εἰς τὸ ζάδιον τῆς μάχης τάγματι νέων πολεμιστῶν, πλήρες ἀπὸ ἀνδράν, ἐξησκημένον εἰς τὰς μάχας ἀπὸ τὴν νηπιότητα, ἔλθὸν τελευταῖον εἰς βαθμὸν νὰ δείξῃ τὰς, ὅσας ἀπέκτησεν, ἀρετὰς, καὶ πεπεισμένον, ὅτι ἡ τυχούσα μικροψυχία μέλλει νὰ τὰς ἀχρειώσῃ, ἢ ἔνδοξος ἀνδραγαθία νὰ τὰς ἀνυψώσῃ εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἀρετῆς, καὶ ὁ θάνατος νὰ ἀξιωθῆ θυσιασθηρίων. Τότε ἡ παντοδύναμος φωνὴ τῆς πατρίδος ᾗς προσβάλλῃ εἰς τὰς ἀκοῆς των, ἐπικαλουμένη ὑπεράσπισιν, μὲ αὐτὴν ᾗς ἐνοῦνται καὶ αἱ ἐλεειναὶ κραυγαὶ τῆς φιλίας, ἥτις παρρησιάζει εἰς αὐτοὺς ἀπὸ

τάξιν εἰς τάξιν ὅλους τοὺς φίλους των ὑποκειμένους εἰς κίνδυνον. Τελευταῖον, διὰ νὰ ἐντυπώσῃ κἀνεὶς εἰς τὴν ψυχὴν τους τὰς ἰσχυροτέρας ἐκκινήσεις, ὡς συναριθμῆσῃ μὲ αὐτοὺς τὰς γυναῖκας, καὶ παιδιὰ των· τὰς γυναῖκας των! αἵ τινες ἔρχονται νὰ συμπαραταχθῶσι πλυσίων τους, καὶ νὰ τους ὑποσπρίξωσι μὲ τὰς προτροπὰς, καὶ θείας των. Τὰ παιδιὰ των! εἰς τὰ ὅποια χρεωσθεὶς νὰ δεῖξωσι τῆς ἀνδρείας μαθήματα, καὶ τὰ ὅποια μέλλουσιν ἴσως, ἄνευ τῆς ἀνδρείας των, νὰ θεριαθῶσι μὲ τοῦ ἐχθροῦ τὸν βάρβαρον σῆμαρον. Εὐκαὶ ἄρα δυνατόν νὰ πεσούτῃ κἀνεὶς, ὅτι ἐκεῖνο τὸ τᾶγμα, πυρπολούμενον ἀπὸ τὸσον διακαεὶς, καὶ θρασυρίου φλόγας τῆς οἰκειότητος, δισάξει κἄν σιγμῆν νὰ συλλέξῃ ὅλας του τὰς δυνάμεις, καὶ ἀκαθέκτους ὁρμὰς, νὰ πέσῃ, ὡς κεραυνὸς κατὰ τῶν ἐχθρικών στρατευμάτων, καὶ νὰ τὴ συντρίψῃ μὲ τὸ βάρος του τὸ ἀκαταμάχητον;

§. ιγ'. Τοιαῦτα θέλουσιν ἦναι τὰ μεγάλα ἀποτελέσματα τῆς συσημένης μεταξύ τῶν πολεμιστῶν ἐνώσεως. Ἐντεῦθεν ἀκολουθεῖ ἄλλη τις ἐνέργεια, μόνον ἀπὸ τὰς ἀρετὰς των ἐξαρτημένη, τοῦτ' ἔστιν ἡ ταχύτης νὰ καταστέλλωσι τὴν ὁρμῆν, γι' ὅμοιοι μετὰ τὴν νίκην ἡμεροὶ, αἰσθητικοὶ, καὶ εὐσπλαγχοὶ. Εἰς τὴν μέθην ἔτι τῆς δόξης ἐκ τῆς ἀποκτηθείσης ἐκβάσεως, δὲν θέλουσι φροντίζει, μῆτε νὰ ἐπιφορτίζωσι μὲ ἀλύσεις τὸν νεικημένου ἐχθρὸν, μῆτε νὰ καθυβρίζωσι τοὺς νεκροὺς του εἰς τὸν τόπον τῆς μάχης, μῆτε νὰ κρεμάζωσι τὰ ὄπλα του εἰς τοὺς ναοὺς τῶν Θεῶν, μικρὰ φρονούντες διὰ παρόμοιον ἀνάστημα, μῆτε νὰ φέρωσι τὸν ὄλεθρον εἰς τοὺς ἀγροὺς, ἢ τὴν πυρκαϊῆν εἰς τὰς οἰκίας των. Τοιαῦται σκληρότητες, μόλις κατὰ τῶν βαρβάρων συγχωρούμεναι, δὲν πρέπει νὰ ἐνεργῶνται εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς ἐκείνην τὴν δημοκρατίαν τῶν φιλίων ἔθνων, τῶν ὁποίων αἱ δεχόμεναι δὲν ἔπρεπε νὰ παριστῶσι ποτε τὴν εἰκόνα τοῦ πολέμου, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν τῶν διαβατικῶν συγχύσεων,

αἵτινες ταραττουσιν ἐνίοτε τοὺς πολίτας τῆς αὐτῆς πόλεως. Φαίνεται, ὅτι ἐπροβλέψαμεν ἀποχρώντως τὴν εὐτυχίαν τῶν πολέμιστῶν μας. Τοὺς ἐπλουτίσαμεν, στεροῦντές τους ἀπὸ τὰ περιττά· χωρὶς νὰ ἔχωσι τίποτε, μέλλουσι νὰ ἀφελῶνται ἀπὸ ὅλα. Καθεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δύναται νὰ εἰπῇ. "Ὅλα εἰς ἐμὲ ἀνήκουσι. Καὶ καθεὶς πρέπει νὰ ἐπιλέγῃ, εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης, ὅς τις μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐφύλαττε σιωπὴν. Τίποτε ἀπὸ ὅλα δὲν ἀνήκει εἰς ἐμὲ κατὰ ἀλήθειαν. Ὡ Πλάτων! δὲν ἔλκουσι τὴν καρδίαν μας ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὅσα μὲ τοὺς ἄλλους διαμοιραζόμεθα, ἀλλ' ὅσα ἀνήκουσι εἰς ἡμᾶς προσωπικῶς. Ἀφ' οὗ οἱ πολέμισαί σου δὲν ἔχουσι κλῆν ἐίδος ἰδιοκτησίας, μὴ προσμένης ἀπὸ αὐτοὺς νὰ λάβωσιν δι' αὐτὸ μετοχὴν ἐνθερμον, ὡσάν νὰ εἶχόν τι παρ' αὐτοῖς εἰς παράδειγμα. Ἡ προσπάθειά των, μὴ δυναμένη νὰ προσδιορισθῇ εἰς ἐκεῖνο τὸ πλῆθος τῶν παιδιῶν, ἀπὸ τὰ ὅποια περικυκλώνονται, θελεῖ πέσει εἰς ἀδρανίαν, καὶ καθεὶς ἀπὸ αὐτοὺς ἐπιταὶ νὰ ἀφήσῃ τὴν φροντίδα εἰς ἄλλον νὰ τοῖς δώσῃ τὸ παράδειγμα, παρομοίως μὲ τὰ ἀνδράποδα οἰκίας τινός, τὰ ὅποια βλέπομεν, ὅτι ἀμελοῦσι τὰ ἀναμεταξύ των χρεῖα (1).

§. εἰ'. Ὁ Πλάτων ἀπεκρίθη, ἐβάλαμεν εἰς τὰς καρδίας τῶν πολέμιστῶν μας δύο ἀρχὰς, αἱ ὅποιαι, ἐκ συμφώνου, πρέπει νὰ ἐμφυχώνωσιν ἀκαταπαύτως τὸν ζῆλόν τους, τὴν αἰσθητικότητά λέγω, καὶ ἀρετήν. Αὐτοὶ πρέπει νὰ ἐξασκῶσι τὴν πρώτην, ὅχι μόνον μὲ γενικὸν τρόπον, θεωρούμενοι ὅλοι, ὡς πολῖται τῆς αὐτῆς πατρίδος, ἀλλ' ἔτι νὰ τὴν ριζώνωσι βαθύτερον, θεωρούμενοι, ὡς παῖδες τῆς αὐτῆς γενεᾶς, καὶ τῶντι θελοῦσιν ἦναι τοιοῦτοι· καὶ ἡ ἀμφιβολία τῆς γεννήσεώς των δὲν ἀμαυρώνει τῆς συγγενείας των τὰ δικαιώματα. "Ἄν ἡ

(1) Ἀριστ. πολιτ. β'. κεφ. γ' καὶ δ'.

φαντασία ἐνταῦθα δὲν ἔχη τόσην δύναμιν, ὅσην τὸ καθ' αὐτὸ πρᾶγμα, ἢ ἐνέργειά της κἄν λαμβάνῃ περισσοτέραν ἔκτασιν, καὶ ἢ δημοκρατία εἰς τοῦτο ὠφελείται. Ἐπειδὴ πολλὰ ὀλίγου κερδαίνει, ἂν μεταξύ ἰδιαιτέρων τινῶν ἀνθρώπων τὰ δευτὰ τῆς συγγενείας ἤθελον ἦναι εἰς ὑπερβολὴν, χρεωδέσερον ὅμως εἶναι εἰς αὐτήν, νὰ διέρχωνται αὐτὰ εἰς ὅλας τὰς ψυχὰς, καὶ νὰ ἦναι ἄξια νὰ τὰς δεσμεύωσι μὲ κοινήν ἄλυσιν. Ἄλλ' εἰν καθ' ὑπόθεσιν ἦναι ἀσθενέστατα, μὴ δυνάμενα νὰ καταστήσωσι τοὺς πολεμιστὰς μας προσεκτικούς, καὶ ἐγρηγόρους, δὲν ἔχομεν τάχα ἄλλην ἀνάγκην, ἐκείνην λέγω τὴν ὑψηλὴν ἀρετὴν, ἥτις βιάζει ἀκαταπαύτως νὰ ἐργάζωνται καὶ ἀπὸ τὰ χρέων περισσότερα; Ὁ Ἀριστοτέλης ἔμελλε νὰ ἀποκριθῇ, ἀλλ' ἡμεῖς τὸν ἐμποδίσσαμεν, καὶ εὐχαριστήθη μόνον νὰ ἐρωτήσῃ τὸν Πλάτωνα, ἂν ἦτον βέβαιος, ὅτι ἢ δημοκρατία του εἶναι δυνατὸν νὰ συσταθῇ.

§. ιε'. Ὁ Πλάτων ἀνέλαβε τὸν λόγον ἡσύχως. Λόβε κατὰ νοῦν τὸ ὑποκείμενον τῶν ζητημάτων μου. Θέλω νὰ ἀποδείξω, ὅτι ἢ εὐτυχία ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην εἶναι ἀχώριστος· καὶ εἰς αὐτὴν τὴν θεωρίαν, ἐξετάζω, ποία ἤθελεν ἦναι ἢ καλλιτέρα διοικήσεις, διὰ νὰ δείξω μετὰ ταῦτα, ὅτι ἤθελεν ἦναι καὶ εὐτυχέστερα. Ἄν ζωγράφος τις ἤθελε παραστήσει εἰς τὰς ὄψεις μας εἰκόνα, τῆς ὁποίας τὸ κάλλος ἤθελεν ὑπερβαίνει ὅλας τὰς ιδέας μας, πρέπει νὰ τὴν ἀποδοκιμάσωμεν, δι' ὅτι ἢ φύσις δὲν παρήγαγε μὲ αὐτὴν παρόμοιον; Τὸ ἴδιον κἀμω κα' ἐγὼ· σὰς παρρησιάζω τὴν εἰκόνα τῆς ἐντελεστεράς δημοκρατίας, τὴν προβάλλω, ὡς πρωτότυπον, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ ἄλλαι διοικήσεις πρέπει μᾶλλον, ἢ ἥττον νὰ προσεγγίζωσι, διὰ νὰ φθάσωσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εἰς τὴν ἐπιθυμητὴν εὐδαιμονίαν. Εἰσέρχομαι εἰς βαθυτέραν ἔννοιαν, ἐπιλέγων, ὅτι ἢ πρόθεσις μου, ὅσον χιμικὴ καὶ αἰ φαίνεται, ὕναται:

κατάτινα τρόπον νὰ γένη πραγματικὴ, ὄχι μόνον ἀναμεταξύ μας, ἀλλ' ἔτι καὶ πανταχοῦ, ἂν ἤθελον φροντίσει νὰ κάμω-
σιν ἐδῶ μεταβολὴν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ὑποθέσεων. Καὶ ποῖα
ἤθελον ἦναι αὐτὰ ἡ μεταβολή; Νὰ ἀνέλθωσι δηλ. εἰς τὸν θρό-
νον οἱ φιλόσοφοι, ἢ οἱ βασιλεῖς νὰ γένωσι φιλόσοφοι. Αὐτὴ ἡ
ιδέα ἀναμφιβόλως μέλλει νὰ κινήσῃ εἰς ἐπανόρθωσιν ἐκείνους,
οἱ τινες δὲν γνωρίζουσι τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν· οἱ ἄλλοι βλέ-
πουσι, ὅτι ἀνευ ταύτης δὲν εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς καμμία θεραπεία
εἰς τὰ κατατρυχόντα τὴν ἀνθρωπότητα κακὰ. Ἴδου τώρα ἔλ-
θου εἰς τὴν τρίτην, καὶ χρεωδεσέραν κλάσιν τῶν πολιτῶν μας,
καὶ μέλλω νὰ ἐμιλήσω περὶ τῶν ἀρχηγῶν, ἐκείνου τοῦ μικροῦ
ἀριθμοῦ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἐκλέγονται ἀνάμεσα ἀπὸ
τοὺς ἐναρέτους, ἐκείνων τῶν δικαίκων, ἐν ἐνὶ λόγῳ, οἱ τινες,
ἐκλεγόμενοι ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν πολεμιστῶν, θέλουσι ἦναι τό-
σον ἀνώτεροι ἀπὸ ἐκείνους κατὰ τὰ ἐξαιρέτᾳ των προτερήμα-
τα, ὅσον οἱ πολεμισταὶ ἀπὸ τοὺς βαναύσους, καὶ ἐργάτας.

§. ις. Πόση μεγάλη προφυλακὴ δὲν ἤθελον ἦναι ἀναγ-
καίᾳ εἰς τὴν δημοκρατίαν μας διὰ νὰ ἐκλέγῃ τόσον σπανίους
ἀνθρώπους! Πόση ἐμπειρία, διὰ νὰ τοὺς γνωρίζῃ! Πόση προ-
σοχή, διὰ νὰ τοὺς μαρφώνῃ! "Ὡς εἰσέλθωμεν εἰς ἐκεῖνο τὸ ἐί-
ρὸν, ὅπου ἀνατρέφουσι τοὺς παῖδας τῶν πολεμιστῶν, καὶ ὅπου
τὰ παιδιὰ τῶν ἄλλων πολιτῶν δύνανται νὰ ἦναι τῆς ὑποδοχῆς
ἄξια." Ὡς προσηλώσωμεν τὴν προσοχὴν μας εἰς τοὺς, ὅσους,
τὰ προτερήματα τοῦ σώματος συνδραμόντα μὲ τὰς φυσικὰς
χάριτας, δείχνουσι δοκιμωτέρας ἀπὸ τοὺς ἰσοίους των εἰς
τὰς ἀσκήσεις τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος." Ὡς ἐξειάσω-
μεν, ἂν ἡ ἐφesis τοῦ εἰδέναι, καὶ ὁ Ἔρως πρὸς τὸ ἀγαθὸν
σπινθοβολῶσιν, ἐκ πρώτης ἀρχῆς, εἰς τὰς θεωρίας, καὶ ἐμιλί-
ων, ἂν, ὅσον ὁ νοῦς των φωτίζεται, τόσον εἰσχωρῶσι μὲ ζήλου
θερμότερον εἰς τὰ χρέων, καὶ ἂν ἀναλόγως μὲ τὴν ηλικίαν

τους δεικνύσει βαθυπρόθετον σημεῖα χαρακτήρος εὐδαιμόνου. Ἐσώσωμεν παγίδας εἰς τὸ ἀρτιγενές λογικόν τους· ἂν αἱ ἀρχαί, τὰς ὁποίας ἐδέχθη ἡ ψυχὴ των, δὲν δύναται νὰ ἀλλοιωθῶσι μίτε ἀπὸ τὸν χρόνον, μίτε ἀπὸ τὰς ἐναντίας ἀρχάς. Ἐσώσωμεν μὲ τὸν φόβον τοῦ πόνου, μὲ τὰ θέλγητρα τῆς ἡδονῆς, καὶ μὲ ὅλα τὰ εἶδη τῆς καταδυναστείας, καὶ ἀπάτης. Ἐσώσωμεν μετὰ ταῦτα ἐκείνους τοὺς παιδαγωγουμένους νέους ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ, ὅχι διὰ νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν παράταξιν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἦναι μόνον τῆς μάχης θεαταί, παρατηροῦντες ἀκριβῶς, ὁποῖαν θήποτε ἐντύπωσιν ἀποτελοῦσιν εἰς τὰ ὄργανά των οἱ πόνοι, καὶ κίνδυνοι. Ἐσώσωμεν οὐ τοὺς ἰδῶμεν ὅτι ἐξῆλθον ἀπὸ ἐκείνας τὰς δοκιμὰς, τόσον καθαροί, ὡς χρυσὸς ἐκ χωνευτηρίου, καὶ, ἔστω οὐ βεβαιωθῶμεν, ὅτι ἔχουσι φυσικὰ ἀντιπάθειαν εἰς τὰ σωματικὰς ἡδονάς, καὶ φόβον εἰς τὸ ψεῦδος, καὶ ὅτι συνάπτουσι τὴν ὀρθότητα τοῦ νοῦς μὲ τὴν εὐγένειαν τῶν φρονημάτων, καὶ τὴν ζωηρότητα τῆς φαντασίας μὲ τὸν χαρακτήρος τὴν ἐμβριθειαν. Τότε ἂς προσέχωμεν περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον καιρὸν, παρατηροῦντες τὸ πολιτευμάτων, καὶ ἀκολουθοῦντες τὰς ἐπιδόσεις τῆς παιδαγωγίας των.

§. ιζ'. Εἶπομεν ἀνωτέρω περὶ τῶν ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ρυθμίζωσι τὰ ἥθη των, λείπεται εἰς ἡμᾶς κατὰ τὸ παρὸν νὰ ἀναφέρωμεν περὶ τῶν ἐπιστημῶν, ὅσαι δύναται νὰ ἐξαπλώωσι τὰ φῶτά των. Τοιαῦται εἶναι κατ' ἀρχὰς ἡ ἀριθμητικὴ καὶ γεωμετρικὴ, ἀρμόδιαι καὶ αἱ δύο νὰ αὐξάνωσι τὰς δυνάμεις τοῦ νοῦς, καὶ τὴν ἀγχινοίαν, ὠφέλιμα καὶ αἱ δύο εἰς πολεμικόν, διὰ νὰ τὸν καθοδηγῶσιν εἰς τὰς πολεμικὰς του πράξεις, καὶ ἐξαιρέτως ἀναγκαῖαι εἰς φιλόσοφον. διὰ νὰ τὸν συνειθίζωσι εἰς προσδιορίζη τὰς ἰδέας του, καὶ νὰ τὸν ἀνυψώωσιν ἕως εἰς τῆς ἀληθείας τὴν ἐπίτευξιν. Ἡ ἀστρονομία, μουσικὴ, καὶ ὅλαι ἐν συντόμῳ αἱ ἐπιστῆμαι, αἱ ὁποῖαι προξενοῦσι τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, θέλουσιν εἰσελθῆ εἰς τὸ σχέδιον τῆς νο-

μοθεσίας μας· ὅμως πρέπει οἱ παιδαγωγούμενοί μας νὰ ἀσχολῶνται εἰς αὐτὰς τὰς ἐπισήμας ἄνευ βίας, ἄνευ στενοχωρίας, καὶ τρόπον τινα παίζοντες. Ἐς τὰς ἀναβάλλωσιν ἕως εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν δέκα ὀκτῶ ἐτῶν, διὰ νὰ καταγίνωνται, δύο τρεῖς χρόνους, εἰς τὰς ἀσκήσεις μόνον τοῦ γυμνασίου, καὶ, μετὰ ταῦτα, ἄς τὰς ἐπαναλάβωσι, διὰ νὰ γίνωσι μᾶλλον ἐγκρατεῖς τῶν, ὧν ἔχουσιν ἀναμεταξύ των, ἀναφορῶν. Ὅσοι δὲ τῶν παιδῶν βεβαιώνουσι τὰς, ὅσας ἔδωκαν εἰς ἡμᾶς, κατὰ τὴν παιδικὴν τους ἡλικίαν, ἐλπίδας, πρέπει νὰ λαμβάνωσιν ἐντίμους προτιμήσεις, καὶ, ἀφ' οὗ φθάσῃ τὸ τριακῆσόν ἔτος, τότε τοὺς μυσταγωγούμενους εἰς τὰς ἐπισήμας τοῦ συλλογίζεσθαι, καὶ εἰς ἐκείνην τὴν ὑψηλὴν διαλεκτικὴν, ἣτις πρέπει νὰ ἦναι πέρας τῶν πρώτων αὐτῶν ἐπισημῶν, καὶ τῆς ὁποίας τέλος εἶναι νὰ γνωρίζωσιν ὅχι τόσον τὴν ὑπαρξίν, ὅσον τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων (1).

§. ιθ'. "Ἄν ἡμεῖς μέχρι τοῦδε δὲν τὸ ἐβάλαμεν εἰς πρᾶξιν, εἴμεθα οἱ ἴδιοι ἄξιοι κατακρίσεως· οἱ νέοι μας ἀσχολούμενοι πολλὰ πρόωρα εἰς τὴν διαλεκτικὴν, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀληθείας, τὰς ὁποίας διδάσκει, νομίζουσι, ὡς διασκέδασι τοὺς τρόπους τῆς, εἰς φιλονεικίας παραυθόμενοι, ἐν αἷς ἄλλοτε μὲν νικηταί, ἄλλοτε δὲ, νεικημένοι, καταντῶσι νὰ ἀποκτῶσιν μόνον ἀπάτας, καὶ ἀμφιβολίας. Ἐντεῦθεν πηγάζουσιν ἐκεῖνα τὰ σφάλματα, τὰ ὅποια φυλάττουσιν ἐφ' ὄρου ζωῆς, ἐκείνη ἢ ἐφεσις διὰ τὴν ἀντιλογίαν, ἐκείνη ἢ ἀδιαφορία διὰ τὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας δὲν ἠξέουρουσι νὰ ὑπερασπίζωνται, καὶ ἐκείνη ἢ προτιμήσεις διὰ τὰ σφάλματα, τὰ ὅποια ἐβράβευσαν εἰς αὐτοὺς τὴν νίκην. Ἐκβάσεις τόσον ψυχρολόγοι, καὶ τόσον ἐπικίνδυνοι δὲν πρέπει νὰ θέλ-

(1) Ἐπὶ τοῦ Πλάτωνος, ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς διαλεκτικῆς συμπεριλαμβάνετο ἐν ταύτῳ ἡ λογικὴ, φυσικὴ διολογία, καὶ μεταφυσικὴ.

γῶσι τοὺς παιδαγωγουμένους, τοὺς ὁποίους προσπαθοῦμεν νὰ μορφώσωμεν. Φῶτα πάντοτε ζωηρότατα πρέπει νὰ ἦναι ὁ καρπὸς καὶ τῆς συνομιλίας των, καὶ τῆς διατριβῆς των. Ἀπηλλαγμένοι, διὰ νὰ εἰπῶ οὕτως, ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις, καὶ βεβουδισμένοι εἰς τὴν μελέτην, θέλουσι πληρωθῆ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπὸ τὴν ιδέαν τοῦ ἀγαθοῦ, ἐκείνου τοῦ ἀγαθοῦ, διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ὁποίου ἔχομεν τόσῃν ἐπιθυμίαν ζέουσιν, καὶ τοῦ ὁποίου τὰς εἰκόνας τόσον συγκεχυμένως φανταζόμεθα· ἐκείνου τοῦ ὑπερτάτου ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον πηγὴ ὄν πάσης ἀληθείας, καὶ ὀρθότητος, πρέπει νὰ ἐμψυχῶνῃ τὸν ἡγεμονικὸν διοικητὴν, καὶ νὰ τὸν καθιστᾷ ἀκλόνητον εἰς τῶν χρεῶν του τὴν ἐκπλήρωσιν. Καὶ ποῦ αὐτὸ ἐπαναπαύεται; Ποῦ πρέπει νὰ τὸ ζητῆ κἀνεὶς; Εἰς ἐκείνας τὰς ἡδονὰς τάχα, αἱ ὁποῖαι μᾶς μεθύουσι, εἰς ἐκείνας τὰς γνώσεις, αἱ ὁποῖαι μᾶς ἀποτελοῦσιν ἀλαζόνας, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἐκλαμπρὸν ὠραισμόν, ὃς τις μᾶς θαμβῶναι; Ὁχι· ἐπειδὴ πᾶν ὅ,τι εἶναι μεταβλητὸν, καὶ κινητὸν, δὲν δύναται νὰ ἦναι τὸ ἀληθὲς ὄν. Ἄς ἀφήσωμεν τὴν γῆν, καὶ τὰς, ὅσαι τὴν καλύπτουσι, σκιὰς, καὶ ἄς ἀνυψώσωμεν τὸν νοῦν μας εἰς τοῦ φωτὸς τὰ ἀνακτόρια, ἀναγγέλλοντες εἰς τοὺς θνητοὺς τὰς, ὅσας ἀγνοοῦσιν, ἀληθείας.

§. 19. Εἶναι δύο κόσμοι, ὁ μὲν, ὁρατός, ὁ δὲ, ἀόρατος. Ὁ μὲν πρῶτος δημιουργηθεὶς, κατὰ τὸ πρωτότυπον τοῦ ἄλλου, εἶναι ὁ παρ' ἡμῶν οἰκούμενος. Εἰς τοῦτον κάθε πρᾶγμα, ὄν ὑποκειμένον εἰς γένεσιν, καὶ φθοράν, μεταβάλλεται, καὶ ῥέει ἀκαταπαύτως. Εἰς τοῦτον βλέπει κἀνεὶς μόνον εἰκόνας, καὶ φυγαδευτικὰς ἀπορροίας τοῦ ὄντος· ὁ δεῦτερος δὲ περικλείει τὰς οὐσίας, καὶ τὰ ἀρχέτυπα ὅλων τῶν ὁρατῶν ὑποκειμένων, καὶ ἐκεῖναι αἱ οὐσίαι εἶναι ἀληθῆ ὄντα, καὶ ἀμετάβλητα. Δύο βασιλεῖς, τῶν ὁποίων ὁ εἰς εἶναι ὑπουργός, καὶ δοῦλος τοῦ ἄλλου, ἐκχέουσι τὰς λάμπεις των εἰς αὐτοὺς τοὺς δύο κόσμους.

Ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἀέρος ὁ ἥλιος ζωογονεῖ, καὶ διακονεῖ τὰ,
 ὅσα ἀποκαθίσχῃ εἰς τὰς ὄψεις μας ὁρατὰ, ἀντικείμενα. Ἀπο τὸν
 ὑψηλότερον τόπον τοῦ νοητοῦ κόσμου, τὸ ὑπέρτατον ἀ-
 γασθὸν παράγει, καὶ διατηρεῖ τὰς, ὅσας ἀποκαθίσχῃ νοητὰς
 εἰς τὰς ψυχὰς μας, οὐσίας. Ὁ μὲν ἥλιος μᾶς φωτίζει διὰ τοῦ
 φωτός του, τὸ δὲ ὑπέρτατον ἀγασθὸν, διὰ τῆς ἀληθείας
 του. Καὶ ἐπειδὴ οἱ ὀφθαλμοί μας ἔχουσι διακεκριμένην κατὰ-
 ληψιν, ὅταν προσηλώνωνται εἰς τὰ πεφωτισμένα σώματα, οὕτω
 καὶ ἡ ψυχὴ μας ἀποκτᾷ ἀληθῆ ἐπιστήμην, ὅταν θεωρῇ τὰ ὄν-
 τα, ἐξ ὧν ἀντανακλᾶται ἡ ἀλήθεια. Ἀγαπᾶς τάχα νὰ κα-
 ταλάβῃς, πόσον αἱ φωτίζουσαι ἡμέραι αὐτὰς τὰς δύο βασι-
 λείας διαφέρουσι κατὰ τὴν λάμψιν, καὶ τὸ κάλλος; Ἐννόητον
 βαθὺ σπήλαιον, ἔπου οἱ ἄνθρωποι, ἐκ πρώτης ἀρχῆς τοῦ ζῆν,
 εἶναι τόσον δεδεσμευμένοι ἀπὸ βαρείας ἀλύσις, ὥστε οὐκ ὕ-
 νανται μήτε τόπον νὰ ἀλλάξωσι, μήτε ἄλλα ὑποκείμενα νὰ ἰ-
 δῶσιν, εἰμὴ, ὅσα ἔχουσι κατὰ πρόσωπον. Ὅπισθεν αὐτῶν, εἰς
 τι διάστημα, εἶναι τεθειμένον ἐπίτινος ὕψους φῶς, τοῦ ὁποίου
 ἡ λάμψις διαχεῖται εἰς τὸ σπήλαιον. Μεταξὺ τούτου τοῦ φω-
 τὸς, καὶ τῶν αἰχμαλώτων εὐρίσκεται τοίχος, εἰς τὸ μάκρος
 τοῦ ὁποίου ὑπάγουσι, καὶ ἔρχονται ἄνθρωποι, οἱ μὲν, σιωπη-
 λῶς, οἱ δὲ, συνομιλοῦντες, ἔχοντες ἀνὰ χεῖρας, καὶ ὑψώνου-
 ντες ὑπεράνω τοῦ τοίχου μορφὰς ἀνθρώπων, ἢ ζώων, καὶ ἐπι-
 πλα παντὸς εἶδους, τῶν ὁποίων αἱ σχιαι σχεδιάζονται εἰς τὴν
 πλευρὰν τοῦ σπηλαίου, ἐκκειμένην εἰς τὰς θεὰς τῶν αἰχμα-
 λώτων. Οἱ πεπεδημένοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, προσβαλλόμενοι
 ἀπὸ τὰς προσωρινὰς ἐκεῖνας εἰκόνας, τὰς ἐκλαμβάνουσι διὰ
 πραγματικὰ ὄντα, δίδοντες εἰς αὐτὰς κίνησιν, ζωὴν, καὶ λό-
 γον. Τώρα ἄς ἐκλεξώμεν ἓνα ἀπὸ ἐκείνους τοὺς αἰχμαλώτους,
 καὶ, διὰ νὰ διασκεδάσωμεν τὴν ἀπάτην τῆς φαντασίας του, ἄς
 συντρέψωμεν τὰ θεσμά του, βιάζοντες του νὰ ἐγερθῇ, καὶ νὰ

σρέψη τὰς ὄψεις ὀπίσθεν. Ἐξεσηκῶς διὰ τὴν ἰσοπτεῖαν τῶν νέων ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα παρήρησιάζονται εἰς τὰς ὄψεις του, μέλλει νὰ ἀμφιβάλλῃ εἰς τὴν ὑπαρξίν τους. Τεθαμβωμένος, καὶ πεπληγωμένος ἀπὸ τὴν λαμπρὴν τοῦ φωτός, θέλει ἀποσρέψει ἀπ' αὐτὸ τὰς ὄψεις του, διὰ νὰ τὰς ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὰ μάταια φαντάσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἠσχολεῖτο πρότερον. Ὡς τὸν κατασηπώμεν νὰ δοκιμάσῃ νέαν ἀπόδειξιν, καὶ ὡς τὸν ἀποσπῶμεν ἀπὸ τὸ σπῆλαιόν του, μὲ ὄλας του τὰς φωνὰς, δυνάμεις, καὶ δυσκολίας ἐπιμόχθου περιπάτου. Ἀφ' οὗ φθάσῃ εἰς τὴν ἐπιφανείαν τῆς γῆς, ἀνελπίστως θέλει αἰσθανθῆ τὴν ἐνοχλητικὴν αἴγλην τῆς ἡμέρας, καὶ ἦδη μετὰ πολλὰς, καὶ μεγάλας δοκιμὰς, μόλις ἠθέλει θυνηθῆ νὰ διακρίνῃ τὰς σκιὰς, τὰ σώματα, καὶ τὰ ἄστρα, τὰ ὁποῖα φέγγουσι τὴν νύκτα, νὰ προσδιορίξῃ τὸν ἥλιον, καὶ νὰ τὸν θεωρῆ, ὡς ποιητὴν τῶν ἐτησίων καιρῶν, καὶ ὡς πηγὴν πολύφορον παντός, ὅ,τι ὑποπίπτει εἰς τὰ αἰσθητήριά μας.

§. κ'. Ποῖαν ἰδέαν τότε πρέπει νὰ ἔχῃ τῶν ἐπαίνων, τοὺς ὁποίους δίδουσι, κατὰ τὸ ὑπόγειον, εἰς τοὺς, ὅσοι πρῶτοι κατέσχον, καὶ ἐγνώρισαν τὰς σκιὰς εἰς τὴν διάβασίν των; Τί πρέπει νὰ σοχάξῃται διὰ τὰς φιλαυτίας, μίσση, φθόνους, τὰ ὁποῖα αὐταὶ αἱ ἀνακαλύψεις διεγείρουσιν ἀνάγκιστα εἰς ἐκεῖνο τὸ πλῆθος τῶν θυσιχῶν; Αἰσθηταὶ εὐσπλαγχνίως θέλει τὸν παραινῆσαι ἀφιύκτως νὰ πετάξῃ εἰς βοήθειάν τους, διὰ νὰ τοὺς ἐξαγάγῃ ἀπὸ τὴν ἀπάτην τῆς ψευδοσοφίας, καὶ τῆς παιδαριώδους γνώσεώς των. Ἄλλ' ἐπειθὴ, διαβαίνων ἐν ταύτῃ ἀπὸ τόσου μέγα φωὸς εἰς τόσον μέγα σκότος, κατ' ἀρχὰς δὲν θέλει θυνηθῆ νὰ διακρίνῃ τίποτε· τότε θέλουσιν ἐπανασῆ κατ' αὐτοῦ, καὶ, μὴ παύοντες ἀπὸ τοῦ νὰ τῷ οὐνειδέωσι τὴν τύφλωσιν, θέλουσιν τὸν προσβάλλῃ, ὡς φρικῶδες τῶν κινδύνων παράδειγμα, τοὺς ὁποίους τρέχουσιν, ὅσοι μεταβαίνουσιν εἰς ἀνώτερον τόπον. Ἴδου ἡ ἀ-

ληθῆς εἰκῶν τῆς ἀθλίας μας καταστάσεως. Τὸ ἀνθρώπινον γένος εἶναι βεβουδισμένον εἰς χάος ἄπειρον, βεβαρυμένον ἀπὸ δεσμῶν, καὶ ἀσχολούμενον μόνον εἰς ματαίους, καὶ μηχανικὰς σκιὰς. Αἱ ἡδοναὶ τοῦ φέρουσιν εἰς αὐτὸ μόνον πίκραν, καὶ μετάνοιαν, τὰ ἀγαθὰ τοῦ ἔχουσι λάμπην μόνον ἀπατηλὴν, αἱ ἀρεταὶ, θεμέλιον εὐθραυσον, καὶ τὰ ἴδια σώματα, μόνον ὑπερξίν φαινομένην. Πρέπει νὰ ἐξέλθῃ κἀνεὶς ἀπὸ ἐκείνου τὸν τόπον τῶν νεφῶν, νὰ συντρέψῃ τὰ δεσμῶν του, νὰ ὑψωθῇ μετὰ δυνάμεις μεγάλας ἕως εἰς τὸν νοπτόν κόσμον, νὰ προσεγγίσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὸν ὑπέρτατον νοῦν, καὶ νὰ σκεφθῇ τὴν θεῖαν φύσιν μετὰ τὴν σιωπὴν τῶν αἰσθήσεων, καὶ παθῶν. Τότε θέλει εἶδῃ, ὅτι ἐκρέει ἀπὸ τὸν θρόνον της, εἰς μὲν τὴν ἡθικὴν τάξιν, ἢ δικαιοσύνην, ἐπισήμην, καὶ ἀλήθειαν· εἰς δὲ τὴν φυσικὴν, τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, τὰ προϊόντα τῆς γῆς, καὶ ἡ ὑπερξίν ὅλων τῶν πραγμάτων. "Ὅχι, ψυχῇ, ἦτις, φθάσασα εἰς ἐκείνην τὴν μεγάλην ὑψηλότητα, ἐδοκίμασεν ἅπαξ τὰς ἐκκινήσεις, τοὺς παλμούς, τὰς ἀλλοιώσεις, τὰς ὁποίας διεγείρει ἡ θεὰ τοῦ ὑπερτάτου ἀγαθοῦ, θέλει κρίνει ἀνάξιον νὰ ἐπιστρέψῃ, διὰ νὰ συμμετέχῃ ἀπὸ τοὺς κόπους, καὶ τιμὰς μας, ἢ, ἂν κατέλθῃ πρὸς ἡμᾶς, καὶ, πρὶν συνειθίσῃ εἰς τὰ, ὅσα μᾶς περικυκλώνουσι σκότη, ἀναγκασθῇ νὰ ἐκφρασθῇ περὶ τῆς δικαιοσύνης ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες γνωρίζουσι μόνον τὰ φάσματά της, αἱ νέαι αὐτῆς ἀρχαὶ θέλουσι φανῆ ὅσον παραξενοὶ, καὶ ὅσον ἐπικίνδυνοι, ὥς τε τελευταίου θέλουσι γελάσει διὰ τὴν μωρίαν της, ἢ θέλουσι τὴν τιμωρήσει διὰ τὴν ἀυθαδείαν της.

§. κβ'. Τοιοῦτοι μὲ ὅλον τοῦτο πρέπει νὰ ἦναι ἀρχηγοὶ εἰς τὴν δημοκρατίαν μας, γεγυμνασμένοι ἐντελῶς εἰς τὴν διαλεκτικὴν, εἰς τῆς ὁποίας τὴν σπουδὴν πρέπει νὰ ἀφιερῶσιν πέντε χρόνους ὀλοκλήρου, μελετώντες περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀληθοῦς, δικαίου, καὶ τιμίου. "Ὅχι μόνον δὲν πρέπει νὰ εὐ-

χαρισθῶνται εἰς τὰς κενὰς, καὶ ἀθιμελιώτους ἰδέας, τὰς ὁποίας εἰς αὐτὰς ἐπὶ τοῦ παρόντος θίδουσιν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐρευνῶσι τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ἀρχὴν, ἀναγινώσκοντες τὰ χρέη των, ὅχι εἰς τὰς ἀνθρωπίνας ἐντολάς, ἀλλ' εἰς τὰς διδασκαλίαις, τὰς ὁποίας δέχονται κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸ πρῶτον τῶν ὄντων. Ἀπὸ τὰς οἰκιακὰς συνομιλίαις, τὰς ὁποίας θέλουσιν ἔχει, διὰ νὰ εἰπῶ οὕτω, μὲ αὐτὸ, μέλλουσι νὰ ἐπαντλῶσι φῶτα ἀναμάρτητα, διὰ νὰ ἀνακρίνωσιν ἀπὸ τὸ ψεῦδος τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀκλόνητον σταθερότητα εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἐκείνην τὴν σταθερότητα νὰ ἐργάζωνται τὸ ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον κανὲν ἄλλο δὲν δύναται νὰ νικήσῃ, καὶ εἰς ὅλον τὸ ὕψος αὐτὸ τὰ νικᾷ ὅλα. Ἀλλ' ἐν ᾧ εἶναι τόσον σφικτὰ ἠνωμένοι μὲ τὸ ὑπέρτατον ἀγαθόν, καὶ ζῶντες ζωὴν ἀληθινὴν, ἀλησμονοῦσιν ὅλην τὴν φύσιν, ἡ δημοκρατία, ἔχουσα εἰς τὰς ἀρετὰς των δικαιοσύνη, τοὺς κράζει, διὰ νὰ τοῖς ἐγχειρίσῃ τὰς πολεμικὰς ἀξίας, καὶ ἄλλα ἐπαγγέλματα, ὅσα εἰς τὴν ἡλικίαν τους ἀρμόζουσι, τοὺς δοκιμάζει ἐκ νέου, ἕως οὗ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ πεντηκοστὸν ἔτος· τότε ἐνδεδυμένοι καὶ ἄκουτες τὴν ἡγεμονικὴν ἐξουσίαν, πλησιάζουσι μὲ νέον ζῆλον εἰς τὸ ὑπέρτατον Ὄν, διὰ νὰ τοὺς καθοδηγῇ εἰς τὸ πολίτευμά των. Καὶ οὕτω συναπτόμενοι μὲ τὸν οὐρανὸν μὲν, διὰ τῆς φιλοσοφίας, μὲ τὸν γῆν δὲ, διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν κατορθωμάτων, φωτίζουσι τοὺς πολίτας, κατασαίνοντές τους εὐτυχεῖς. Μετὰ θάνατον ζῶσιν εἰς τοὺς διαδόχους των, τοὺς ὁποίους ἐδίδαξαν τὰ μαθήματα, καὶ παραδειγμάτά των. Ἡ πατρίς δὲ, εὐγνωμονοῦσα μέλλει νὰ ἀνεγείρῃ εἰς αὐτοὺς τάφους, καὶ νὰ τοὺς ἐπικαλῆται, ὡς ὑπερασπιστὰς τῆς πνεύματα.

§. κβ'. Οἱ φιλόσοφοι ἄρα, τοὺς ὁποίους καθιστῶμεν ἀρχηγούς εἰς τὴν δημοκρατίαν μας, δὲν εἶναι ἐκεῖνοι οἱ κεναλόγοι ῥήτορες, μήτε ἐκεῖνοι οἱ καταφρονημένοι ἀπὸ τὸν ὄχλον

σοφισαί, οἵτινες δὲν ἔχουσι κἀμμίαν ἐπιτηδεύουσαν τῆς δικήσεως. Αὐτοὶ εἶναι πεπλουτισμένοι μὲ γενναϊότητα, καὶ μεγαλοψυχίαν, καὶ ἀσχολούμενοι μόνον εἰς τῆς πολιτείας τὸ καλόν, πεπαιδευμένοι ὄντες εἰς ὅλα τὰ ἄρθρα τῆς δικήσεως ἀπὸ πείρας διεξοδικῆς, καὶ θεωρίας μᾶλλον ὑψηλῆς, γίνονται μὲ τὰς ἀρετὰς, καὶ φωτᾶ των εἰκόνας τῶν Θεῶν, καὶ ἐρμηνεύονται ἐπὶ τῆς γῆς τῶν θελήσεων αὐτῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ δημοκρατία μας δὲν εἶναι πολλὰ ἐκτεταμένη, δύναται ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ νὰ περιλάβῃσιν ὅλα τὰ μέρη της. Ἡ ἐξουσία των, τόσον αἰδεσίη καθ' ἑαυτὴν, μέλλει νὰ βοηθῆται, χρειᾶς τυχοῦσης, ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ σῶμα τῶν ἀνικῆτων, καὶ εἰρηκικῶν φυλάκων τῆς πολιτείας, οἵτινες ἔχουσι μόνον φιλοτιμίαν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν νόμων, καὶ τῆς πατρίδος. Ὁ δῆμος μέλλει νὰ εὖρη τὴν εὐτυχίαν του εἰς τὴν χρόν μεσαίᾳ μὲν, ἀλλ' εἰς τ' ἄλλα βεβαίᾳς τύχης· οἱ πολεμισαί, εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν οὐσιακῶν φροντίδων, καὶ εἰς τοὺς ἐπαίους, τοὺς ὁποίους δίδουσι οἱ ἀνθρώποι εἰς τὰ ἀνδραγαθήματά των, καὶ οἱ ἀρχηγοί, εἰς τὴν ἡδονὴν, ὅτι ἐργάζονται τὸ καλόν, ἔχοντες μάρτυρα τὸ ὑπέρτατον ὄν. Ὁ Πλάτων ἐπρόσθεσεν εἰς αὐτὰ τὰ αἴτια ἐν ἄλλο ἔτι ἐσχυρότερον, τὴν εἰκόνα τῶν ἀγαθῶν, καὶ κακῶν, ὅσα προετοιμάζονται εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν διὰ τὴν ἀρετὴν, καὶ κακίαν. Ἐξήπλωθη εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, καὶ εἰς τὰς διαφορὰς μετεμψυχώσεις της. Διήλθε μετὰ ταῦτα τὰς οὐσιώδεις ἐλλείψεις τῶν παρ' ἀνθρώποις συζητημένων διοικήσεων, καὶ ἐτελείωσε, λέγων, ὅτι δὲν διορίζετι περὶ τῆς λατρείας τῶν Θεῶν· ἐπειδὴ ἀνήκει εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν νὰ τὴν κανονίσῃ (1).

§. κγ'. Ἀφ' οὗ ἐτελείωσε τὸν λόγον, οἱ μαθηταί του ἔμειναν ἐκθαμβοί, ἀπὸ τὴν εὐγλωττίαν του συρόμενοι. Οἱ δ' ἄλλοι ἀκροαταί μᾶλλον ἀδιάφοροι ἐβεβαίωσαν, ὅτι ἔμελλε νὰ

(1) Ὅρα περὶ πάντων τὸν Πλάτωνα.

ἐγείρη οἰκοδομὴν ἐπιδεικτικὴν μᾶλλον, ἢ ζερεῶν (1), καὶ ὅτε τὸ σύστημά του ἔπρεπε νὰ θεωρηθῆται, ὡς παραφροσύνη φαντασίας ὑπερυψωμένης, καὶ ψυχῆς ἐναρέτου. Ἄλλοι τὸ ἔκρινον ἔτι αὐστηρότερον. Ὁ Πλάτων, ἔλεγεν ἐκεῖνοι, δὲν εἶναι ποιητῆς αὐτῆς τῆς προθέσεως, τὴν ἐξήγαγεν ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, καὶ ἀπὸ τοῦ Πρωταγόρου τὰ συγγράμματα, ἐνθα σχεδὸν ὀλόκληρος εὐρίσκεται (2). Ὅταν ἦτον εἰς τὴν Σικελίαν, ἠθέλησε νὰ τὴν βάλῃ εἰς πρᾶξιν εἰς μίαν γωνίαν ἐκείνης τῆς νήσου ὁ νεώτερος Διονύσιος, βασιλεὺς τῶν Συρακουσῶν, ὃς τις, κατ' ἀρχάς, συγκατένευσε εἰς τὴν ἀδειάν της, τὴν ἠρήθη εἰς αὐτὸν μετὰ ταῦτα (3). Φαίνεται, ὅτι τῶρα τὴν προβάλλει μὲ περιορισμοὺς, καὶ ὡς ἀπλὴν ὑπόθεσιν, ἀλλὰ δηλοποιῶν πολλάκις εἰς τὸν διάλογόν του, ὅτι ἡ ἐκπλήρωσίς της εἶναι δυνατὴ (4), ἐφανέρωσε τὰ μουσικά του φρονήματα. Ἄλλοτε, ἔλεγεν ἔτι οἱ ἀκροαταί, ὅσοι ἐξήτουν νὰ διορθώσωσι τὸ σχῆμα τῶν διοικήσεων, ἦσαν σοφοί, καὶ, πεπαιδευμένοι ἀπὸ τὴν ἰδίαν, ἢ ἀπὸ τὴν τῶν ἄλλων πείραν, καὶ ἤξευρον, ὅτι τὰ κακὰ πολιτείας τινὸς παρωξύνοντο, ἀντὶ νὰ θεραπευθῶσιν, ἀπὸ ἰατρικὰ δραστηριώτερα. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, τοιοῦτοι ἄνθρωποι εἶναι οἱ φιλόσοφοι, οἵτινες ἔχουσι μᾶλλον ἀγγίνοισιν, ἢ φῶτα, ἀγωνιζόμενοι νὰ συστήνωσι διοικήσεις χωρὶς σφάλματα, καὶ ἀνθρώπους χωρὶς ἀδυναμίας. Ὁ πρῶτος ἐχημάτισεν ὁ Ἰππόδαμος τῆς Μιλήτου, ὃς τις, χωρὶς νὰ ἔχη κἀμίαν μετοχὴν ἀπὸ τὴν διοίκησιν τῶν ὑποθέσεων, ἐφαντάσθη νὰ συστήτῃ τῆς δημοκρατίας νέον σχῆμα (5). Ὁ Πρωταγόρας (6), καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα του, τὸ ὅποιον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς θέλουσιν ἀκολουθεῖ πολλοί. Ἐ-

(1) Ἄρισ. πολιτ. δ. κεφ. δ'. (2) Ὁ αὐτ. παρὰ, λαορ. γ. §. 37.

(3) αὐτ. §. 21. (4) Πλά. δημ. ε'. §. 471—2. (5) Ἄρισ. πολιτ. β'. κεφ. η'. (6) Διογ. Λαίρ. Σ. §. 55.

πειθῆ κἀνὲν ἄλλο δὲν εἶναι τόσον εὐκόλον, ὅσον νὰ φαντά-
 ζηται κἀνεὶς συστήματα, διὰ νὰ προμηθεύῃ τὴν εὐτυχίαν εἰς
 κἀνεὶνα δῆμον· καθὼς καὶ κἀνὲν ἄλλο δὲν εἶναι τόσον δύσκο-
 λον, ὅσον νὰ τὰ φέρῃ εἰς ἐκπλήρωσιν. Αἱ! Καὶ ποῖος ἄλλος
 ἀπὸ τὸν Πλάτωνα τὸ ἤξεύρει καλλίτερα, ὅστις δὲν ἐτόλμησε
 νὰ δώσῃ τοὺς περὶ τῆς ἀναμορφώσεως σκοπούς του εἰς δῆμους
 οἵτινες τοὺς ἐπεθύμουν, ἢ τοὺς ἐκοινολόγησεν εἰς ἄλλους, οἵ
 τινες δὲν ἐδυνήθησαν νὰ τοὺς φέρωσιν εἰς πράξιν (1); Τοὺς
 ἀπέφυγεν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Μεγαλοπόλεως, προφασι-
 ζόμενος, ὅτι δὲν ἤθελον νὰ δεχθῶσι τὴν τελείαν ἰσοτιμίαν τῶν
 περιουσιῶν, καὶ τιμῶν (2)· ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς Κυρηναίους,
 δικαιολογούμενος, ὅτι ἦσαν τόσον εὐτυχεῖς, ὥστε ἦτον ἀδύνα-
 τον νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς νόμους του (3)· ἀλλ' ἐὰν καὶ οἱ
 δύο οὗτοι δῆμοι ἦσαν τόσον ἐνάρετοι, καὶ τόσον ἀπισπασμένοι
 ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, καὶ τὰς προτιμήσεις, ὅσον αὐτὸς ἀπ' αὐτοὺς
 ἐξήτει, δὲν ἤθελον ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὰς νομοθεσίας του. Μὲ
 ὅλον τοῦτο αἱ προφάσεις ἐκεῖναι δὲν τὸν ἐμπόδισαν νὰ εἰπῇ εἰς
 τοὺς Συρακουσίους τὴν γνώμην του, οἵτινες, μετὰ τὸν θάνα-
 τον τοῦ Δίωνος, τὸν ἐσυμβουλευθήσαν περὶ τῆς μορφῆς τῆς
 διοικήσεως, τὴν ὁποίαν ἐμελλον νὰ συστήσωσιν εἰς τὴν πόλιν
 τους (4). Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ σχέδιόν του δὲν ἐτέθη εἰς πρά-
 ξιν, κἀν ἦτον εὐκολωτέρας ἐκπληρώσεως ἀπὸ τὸ τῆς δημοκρα-
 τίας του. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀκροατάς του,
 εἴτε δικαίως, εἴτε φθόνῳ κινούμενοι, ὠμίλου περὶ τῶν πολι-
 τικῶν ἐκείνου τοῦ φιλοσόφου προέβλεπον.

(1) Πλοῦτ. περὶ τύχ. Ἀλεξ. §. 328. (2) Πάμφ. παρὰ Λαιρ. γ.
 §. 25. (3) Πλοῦτ. εἰς Λούκουλ. §. 492. Αἰλ. εἶ. κεφ. λ'. (4) Πλά. ἐ-
 πις. π'. §. 352.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ν Ε'.

Περὶ τῆς ἐμπορίας τῶν Ἀθηναίων.

§. α'. Συχνάζουσι κατὰ πολλὰ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιέως, ὅχι μόνον τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὰ τῶν ἔθνων, τὰ ὅποια οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουσι βαρβάρους. Ἡ δημοκρατία ἠμπορεῖ νὰ σύρῃ ἀπὸ αὐτὰ περισσότερα, ἂν ἤξευρε νὰ ὑφειλῆται καλλίτερα ἀπὸ τὴν εὐτυχῆ τοποθεσίαν της, τὴν ἀσφάλειαν τῶν λιμένων, τὴν ὑπεροχὴν της εἰς τὸ ναυτικόν, τὰ μεταλλεῖα τοῦ ἀργύρου, καὶ ὅσας ἄλλας ἔχει ὠφελείας, καὶ ἂν ἤξευρε νὰ ἀνταμείβῃ μὲ προνόμια τοὺς ἐμπόρους, οἵτινες μὲ τὴν ἐμπειρίαν, καὶ ἐνεργείαν τῶν ἠθέλων αὐξάνει τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον. Ἀλλ' ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην τῆς θαλασσίας δυνάμεως, τότε ἐγέμισε τὸ πνεῦμά των ἀπὸ ἐφισιν τῶν πορθήσεων. Ἐπεθύμουσιν τὴν θαλασσοκρατίαν μόνον διὰ τοῦτο, διὰ νὰ ἀρπάζωσι τὴν δεσποτείαν τῆς ξηρᾶς· καὶ ἔκτοτε ἡ ἐμπορία των ἐπερικλείετο εἰς τὸ νὰ σύρωσιν ἀπὸ ἄλλου τόπου τὴν εἰσαγωγὴν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, καὶ τῶν προϊόντων, ὅσα ἦσαν εἰς αὐτοὺς ἀναγκαῖα. Εἰς ὕλην τὴν Ἑλλάδα, οἱ νόμοι διώριζον εἰς τὴν ἐμπορίαν ἐμπόδια· οἱ δὲ τῆς Κερχιδόου ἐπέβαλλον ἐνίοτε καὶ ζυγὸν εἰς τὰ ὑποσατικά τῶν ἀποίκων της. Ἀφ' οὗ ἐκυρίευσαν μέρος τῆς Σαρδηνίας, τὸ κατόικισαν μὲ νέους ἀποίκους (1), ἐμποδιζόντες τοὺς νὰ σπείρωσι τὴν γῆν, καὶ ἐπιτάττοντες τοὺς νὰ ἀλλάττωσι τοὺς καρποὺς τῶν ἐργοχειρῶν τους μὲ τὰ πλουσιώτατα ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς τῆς μητροπόλεως (2). Αἱ ἀποικίαι τῶν Ἑλλήνων δὲν

(1) Ξεν. περὶ προσ. §. 922. (2) Bokhart. geogr. sacr. l. 1. c. 84. (3) Ἀριστ. περὶ Ζανμ. ἀκουσ. §. 1159.

εὐρίσκοντο εἰς τὴν αὐτὴν ὑποταγὴν, καὶ εἶναι γενικῶς εἰς κατὰσκειν νὰ προσφέρωσιν εἰς τὰς μητροπόλεις τῶν προζωάρκεια περισσότερον, ἢ νὰ δέχωνται ἐξ αὐτῶν. Ὁ Πλάτων συγκρίνει τὸ χρυτεῖον, καὶ τὴν ἀρετὴν μὲ δύο βάρη τεθειμένα εἰς μίαν τρυκάνην· ἢ μία πλάσιγξ δὲν δύναται νὰ ἀνέλθῃ, χωρὶς νὰ κατέλθῃ ἢ ἄλλη (1). Ἐπὶ τὴν ἰδέαν ταύτην, ἔπρεπεν ἡ πόλις νὰ ᾖναι τεθειμένη μακρὰν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, καὶ νὰ μὴ συλλέγῃ μῆτε πολλὰ, μῆτε ὀλίγα προζωάρκεια. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἤθελε διαφυλάττει ὄχι μόνον τὰ ἤθη τῆς, ἀλλ' ἠθέλεν χρειάζηται ἔτι καὶ νόμους, ἀπ' ὅσους ἔχουσι ἄλλαι πολιτεῖαι τοὺς ἡμίσεις. Δι' ὅτι ὅσον ἡ ἐμπορία ἀκμάζει, τόσον πρέπει νὰ τοὺς πολλαπλασιάζωσιν (2). Οἱ Ἀθηναῖοι ἔχουσι ἀπὸ αὐτοὺς πάρα πολλοὺς, ἀφορῶντας πρὸς τοὺς ὀρματιῶνοντας τὰ πλοῖα, ἐμπόρους, τελῶνια, τόκους διὰ τὰ θανειζόμενα χρήματα, καὶ διάφορα εἶδη συνθηκῶν, τὰ ὅποια ἀνανεοῦνται ἀκαταπαύτως, τόσον εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅσον καὶ εἰς τοὺς τραπεζίτας.

§. β'. Εἰς πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς νόμους, ἐπροβλήθη, νὰ ἀπομακρύνωσιν, ὅσον εἶναι δυνατόν, τὰς κρισολογίας, καὶ ἐμπόδια, ὅσα συγχύζουσι τὰς πράξεις τοῦ ἐμπορίου. Διορίζουσι ποινὴν χρηματικὴν χιλίων δραχμῶν, καὶ ἐνίοτε τὴν τιμωρίαν τοῦ δεσμωτηρίου. εἰς τὸν ἐνάγοντα ἔμπορον, ὅταν δὲν ᾖναι εἰς κατάσκειν νὰ ἀποδείξῃ τὸ ἔγκλημα, διὰ τὸ ὅποιον τὸν ἐγκαλεῖ. Ἐπειδὴ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ἀρχίζουσι τὴν θαλασσοπορίαν ἀπὸ τὸν μῆνα Μουνυχιῶνα, καὶ πάουσι τὸν βαπδρομιῶνα (3). Διὰ τοῦτο αἱ ἀφερῶσαι εἰς τὸ ἐμπόριον κρισολο-

(1) Πλάτ. Δημ. ν. §. 55a. (2) ὁ αὐτ. περὶ νόμ. ν. §. 84a. (3) Εἰς τὸν Κῆλον τοῦ Μένους ὁ Μουνυχιῶν ἤρχετο τῇ 28. Μαρτίου τοῦ Ἰουλιανικοῦ ἔτους, καὶ ὁ Βαπδρομιῶν τῇ 23. Αυγούστου, ὡς ἡ Θαλασσοπορικὴ ἀρχίζεν ἀπὸ τῶν Ἀπριλλίων, καὶ ἔπανε περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου.

γίαι δύνανται νὰ κρίνωνται μόνον ἀφ' οὗ διέλθωσιν ἕξ μῆνες ἢ ὀκταμήνη, ἀφ' ἧς ὥρας ἐπιστρέψωσι τὰ πλοῖα, ἕως οὗ πάλιν νὰ ἰτοιμασθῶσιν εἰς τὴν ἕξοδον (1). Εἰς τὸσον φρονίμους διατάξεις, ὁ Ξενοφῶν ἐπρόβαλε νὰ προσθέσωσιν ἀμοιβὰς διὰ τοὺς κριτὰς, οἵτινες ἤθελον τελειῶναι, ὅσον τὸ ὀφλιγρότερον, τὰς ἀναγομένους εἰς τὸ κριτήριόν τους ἀμφισβητούμενας διαφορὰς (2). Τὸ κριτήριον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἤξεύρει μόνον αὐτὰ τὰ εἶδη τῶν ὑποθέσεων, ἐπιτηρεῖ μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐμπόρων τὸ πολίτευμα. Ἐπειδὴ ἡ ἐμπορία ὑποσπρίζεται καλλιτέτρα ἀπὸ τοὺς δανεισὰς, ἢ ἀπὸ τοὺς δανειζομένους, εἶδον, ὅτι ἐτιμώρησαν μὲ θάνατον πολίτην, υἱὸν Ἀθηναίου, ὅστις ἐδίδουκε τὰ στρατεύματα, δι' ὅτι ἐδανείσθη μεγάλης ποσότητος ἀπὸ τὸν φόρον, καὶ δὲν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἰκανὰς ὑποθήκας (3). Ἐπειδὴ ἡ Ἀττικὴ παράγει ὀλίγον σίτον, εἶναι ἐμποδισμένη ἡ ἐξαγωγή του (4), καὶ ὅσοι τῶν ἐμπόρων ἀπέρχονται μακρὰν, διὰ νὰ τὸν προβλέπωσι, δὲν δύνανται, χωρὶς νὰ ὑπόκεινται εἰς αὐστηρὰς τιμωρίας, νὰ τὸν φέρωσιν εἰς κέρμειαν ἄλλην πόλιν (5). Τὸν ἀγοράζουσιν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ Σικελίαν (6), καὶ πολλὰ ἔτι περισσοτέραν ποσότητα ἀπὸ τὴν Παντικαπαίαν, καὶ Θεοδοσίαν, πόλεις τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου. Ἐπειδὴ ὁ Ἠγεμὼν τούτου τοῦ τόπου, κύριος τοῦ Κυμμερίου Βόσπορου, ἐξαιρεῖ τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τὸ δικαίωμα τοῦ τριακοσίου, τὸ συνειδισμένον εἰς τὴν ἐξαγωγήν τοῦ σίτου ἐντεῦθεν τελώνιον. Δι' αὐτὸ τὸ προνόμιον οἱ Ἀθηναῖοι θαλασσοποροῦσι προτιμότερον εἰς τὸν Κυμμέριον Βόσπορον, καὶ λαμβάνουσιν ἕξ αὐτοῦ καθ' ἕτος τετρακοσίας χιλιάδας μετρίμων σίτου (7).

(1) Δημοσ. εἰς Ἀπατ. §. 937. Pet. leg. Attic. p. 423. (2) Ξενοφ. περὶ προσ. §. 922. (3) Δημοσ. εἰς Φορμ. §. 947. (4) Οὐλπ. λέγ. Δημοσ. κατὰ Τιμόκ. §. 812. (5) Δημοσ. εἰς Λακρ. §. 956. (6) ὁ αὐτ. εἰς Διονύσιον. §. 1122. (7) ὁ αὐτ. εἰς λεπτι. §. 545.

β. γ'. Ἀπὸ μὲν τὴν Παντικαπαίαν, καὶ διάφορα παρά-
 λια τοῦ Εὐξείνου πόντου μετακαμίζουσι ξύλα ναυπηγίας, ἀν-
 δράποδα, ταρίχη, μέλι, κηρίον, ἔριον, δέρματα μῶσχων,
 καὶ αἰγῶν (1). Ἀπὸ δὲ τὸ Βυζάντιον, καὶ ἄλλας ἐπαρχίας
 τῆς Θράκης, καὶ Μακεδονίας, ἀλατισμένα ὀψάρια, ξύλα
 λεπτοουργίας, καὶ ναυπηγίας (2), ἀπὸ δὲ τὴν Φρυγίαν, καὶ
 Μίλητον. δάπιδας, πέπλους κλίνης, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὠραία
 ἔρια, μὲ τὰ ὁποῖα κατασκευάζουσι ῥοῦχα (3). Ἀπὸ δὲ τὰς
 νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, οἶνον, καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῶν
 ἐπώρων, ὅσα οἱ καιροὶ φέρουσιν· καὶ ἀπὸ τὴν Θράκην, Θετ-
 ταλίαν, Φρυγίαν, καὶ πολλοὺς ἄλλους τόπους, μέγα πλῆθος
 ἀνδραπόδων. Τὸ ἔλαιον εἶναι τὸ μόνον προῖον, τὸ ὁποῖον ὁ
 Σόλων ἐσυγχώρησε νὰ ἀλλάττωσι μὲ τὰς ξένας ἐμπορίας (4).
 Ἡ ἐξαγωγή ὅλων τῶν ἄλλων προῖόντων τῆς Ἀττικῆς εἶναι
 ἀπγορευμένη, καὶ οὐκ ὕναται κανεῖς, χωρὶς νὰ πληρώσῃ με-
 γάλα τελώνια (5), νὰ ἐξαγάγῃ ξύλα οἰκοδομῆς, ὡς πύκας,
 κυπαρίσσους, ὄρους, καὶ ἄλλα δένδρα, τὰ ὁποῖα αὐξάνουσι περὶ
 τὰς Ἀθήνας. Οἱ πολῖται εὐρίσκουσι μεγάλας εὐκολίας διὰ
 τὴν ἐμπορίαν τους εἰς τὰ μεταλλεῖα τοῦ ἀργύρου. Εἰς πολλὰς
 πόλεις παραχαράττουσι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὰ νομίσματά
 των, τὰ δὲ τῶν Ἀθηναίων, ἐπειδὴ εἶναι ἐν ὑπολήψει περισ-
 σότερον ἀπὸ τὰ τῶν ἄλλων, προμηθεύουσιν εἰς αὐτοὺς ἐπικερ-
 θεῖς ἀλλαγάς (6). Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀγοράζουσι δὲ αὐτῶν
 οἶνον ἀπὸ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἢ ἀπὸ τῆς Θρά-
 κης τὰ παράλια. Ἐπειδὴ κυρίως δι' αὐτοῦ τοῦ προῖόντος πραγ-
 ματεύονται μὲ τοὺς δήμους, ὅσοι κατοικοῦσι περὶ τὸν Εὐξείνον

(1) Ὁ αὐτ. εἰς Λακρ. §. 953. Πολύβ. δ'. §. 506. (2) Θουκ. δ.
 κερ. σπ'. Θεόφ. εἰς. φυτ. ε'. κερ. γ'. (3) Ἀριστοφ. σπῆ. στίχ. 493 (4)
 Πλούτ. εἰς Σόλ. §. 91. (5) Θεόφ. χαρακ. κερ. κγ'. (6) Δημοσ. εἰς Τι-
 μοκρ. §. 805. Ξενοφ. αὐτ. 922.

Πόντον (1). Ἡ ἐπιπολάζουσα εἰς τὰ ἐργόχειρά των λαμπρότης διεγείρει πανταχοῦ πολλοὺς ἐρασὰς, νὰ ζητώσι τοὺς καρποὺς τῆς ἐπιτηδειότητός των. Μεταφέρουσι μακρὰν σπαθία, καὶ ὄπλα διαφόρων εἰδῶν, ρούχα, κλίνας, καὶ ἄλλα ἔπιπλα. Τὰ ἴδια βιβλία γίνονται ἐμπορίας ὑπόθεσις (2).

§. δ. Ἐχουσιν ἀνταποκρίσεις μὲ ὅλους σχεδὸν τοὺς τόπους, ὅπου τοὺς ἐπισύρει τοῦ κέρδους ἢ ἐλπίς. Πολλοὶ δῆμοι τῆς Ἑλλάδος, ἐκ μέρους των, ἐκλέγουσιν εἰς Ἀθήνας παρομοίους ἐπιτρόπους, διὰ νὰ φρονεῖν τῆς ἐμπορίας των τὰ συμφέροντα (3). Ἀπὸ δὲ τοὺς ξένους μόνοι αἰμέτικοι δύναται, ἀφ' οὗ πληρώσῃ τὸ μεταίκιον, εἰς τὸ ὅποιον εἶναι ὑποκείμενοι, νὰ ἐμπορεύωνται εἰς τὴν ἀγοράν (4)· οἱ ἄλλοι ὀφείλουσι νὰ ἐκθέτωσιν τὰς ἐμπορίας των εἰς τὸν Πειραιᾶ. Καὶ διὰ νὰ φυλάττωσι τὸν σίτον εἰς τὴν συνειθισμένη τιμῆν, τοῦ ὁποίου ἀποτιμᾶται πέντε δραχμᾶς ὁ μέδιμνος (5), εἶναι ἀπηγορευμένον εἰς κάθε πολίτην, ὑπὸ ποινῇ θανάτου, νὰ ἀγοράσῃ ἀπ' οὗ, τε τὸν χρειάζεται περισσότερο (6). Ἡ αὐτὴ ποινὴ ἀποφασίζεται καὶ εἰς τοὺς ἐπιθεωρητὰς τοῦ σίτου, ὅταν δὲν ἐμποδίζωσι τὸ μονοπωλεῖον (7). Πράξις, ἢ ὅποια εἶναι πάντοτε ἀπηγορευμένη εἰς τοὺς κατὰ μέρος, καὶ εἰς τινὰς τόπους συχωρημένη μόνον εἰς τὴν διοίκησιν, ὅταν θέλῃ νὰ αὐξήσῃ τὰ εἰσοδήματά της (8). Οἱ περισσότεροι Ἀθηναῖοι πολλαπλασιάζουσι τὰ χρήματά των εἰς τὴν ἐμπορίαν· ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ θανεῖται δι' ἄλλον τόπον, ἢ μόνον διὰ τὰς Ἀθήνας (9). Ο

(1) Ὑπερσ. εἰς Λακρ. §. 919. Πολύδ. δ. §. 306. (2) Ξεν. Κύρ. Ἀναξ. ζ. §. 12. (3) Δημοσθ. εἰς Καλλ. π. §. 1199. (4) ὁ αὐτ. εἰς Εὐβουλ. §. 887. (5) ὁ αὐτ. εἰς Φορμ. §. 946. (6) Λυσ. εἰς Δορ. α. §. 384. τὸ κείμενον εἶχε πενήκοντα φορμῶν, τὸ ὅποιον δύναται νὰ συγκροτῆ μὲ πενήκοντα σπυριδας, μέρος, τοῦ ὅποιου δὲν δυναταίτις νὰ ἤξησῃ ἀκριβῶς τὴν δυναμὴν (7) αὐτ. (8) Ἀ. ε. πολιτ. α. κεφ. α. (9) Δημοσθ. εἰς Λακρ. §. 557.

ἐξ αὐτῶν ποριζόμενος τόκος δὲν εἶναι ὁρισμένους παρὰ τῶν νόμων, ἀλλ' ἐξήρτηται μόνον ἀπὸ τὰς συμφωνίας, τὰς ὁποίας ἐρμηνεύουσι εἰς συνθήκην τινὰ, καὶ τὴν ἐγχειρίζουσι ἢ εἰς κἀνένα τραπεζίτην (1), ἢ εἰς κοινὸν φίλον. "Αν ἦναι λόγος, π. χ. περὶ θαλασσοπορίας εἰς τὸν Κυμμέριον Βόσπορον, ὁρίζουσι εἰς τὴν πράξιν τὸν χρόνον τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ πλοίου, τοὺς λιμένας, ὅπου πρέπει νὰ σταθῇ, τὸ εἶδος τοῦ φορτώματος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ λάβῃ, τὴν πώλησιν, τὴν ὁποίαν μέλλει νὰ κάμῃ εἰς τὸν Βόσπορον, καὶ τὰς ἐμπορίας, τὰς ὁποίας μέλλει νὰ φέρῃ εἰς Ἀθήνας (2). Καὶ ἐπειδὴ, πόσον ἔχει νὰ διαρκήσῃ ἡ θαλασσοπορία, δὲν εἶναι βέβαιον, οἱ μὲν, ζήρουσι, ὅτι τὸ κέρδος πρέπει νὰ ζητηται, ὅταν ἐπιτρέψῃ τὸ πλοῖον, οἱ δὲ δειλότεροι, καὶ εὐχαριστημένοι εἰς μικροτέραν ὠφέλειαν, τὸ ἀναλαμβάνουσι εἰς τὸν Βόσπορον, μετὰ τὴν πώλησιν τῶν ἐμποριῶν (3), ἢ ἀπερχόμενοι ἐκεῖσε οἱ ἴδιοι, ἀκολουθοῦντες τὸ ἀργύριόν ταυς, ἢ σέλλοντες ἀνθρωπον πιστὸν, προσφασλισμένον μὲ ἰδιόχειρόντους ἐξουσίαν (4).

§. ε΄. Ὁ δανειστής ἔχει τὴν ὑποθήκην του ἢ εἰς τὰς ἐμπορίας, ἢ εἰς τὰς περιουσίας τοῦ ὀφειλέτου (5). ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ κίνδυνος τῆς θαλάσσης εἶναι ἐν μέρει εἰς βάρος τοῦ πρώτου (6), καὶ τὸ κέρδος τοῦ δευτέρου δύναται νὰ ἦναι ἀξιόλογον, ὁ τόκος τοῦ δανεισθέντος ἀργυρίου συμφωνεῖται νὰ τρέχῃ πρὸς τριάκοντα τὰ ἑκατὸν, ἢ περισσότερον, ἢ ὀλιγώτερον, κατὰ τὸ μῆκος, καὶ κινδύνους τῆς θαλάσσης (7). Ὁ τόκος, περὶ οὗ ὀμιλῶ, ὀνομάζεται Θ α λ ά σ σ ι σ ς · ὁ δὲ τόκος, τὸν ὁποῖον ὀνομάζουσι τῆς ξ η ρ ά ς, εἶναι μᾶλλον ἄδικος, καὶ ἐπίσης ἐπισηφαλής. Ὅσοι δὲ, χωρὶς νὰ περιτρέχωσι κινδύνους τῆς θα-

(1) Ὁ αὐτ. εἰς Φορμ. §. 941. (2) ὁ αὐτ. εἰς Λακρ. §. 949. (3) ὁ αὐτ. εἰς Φορμ. 943. (4) αὐτ. (5) ὁ αὐτ. Λακρ. αὐτ. (6) ὁ αὐτ. εἰς Φορμ. αὐτ. (7) αὐτ.

λάσσης, ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀπολαμβάνωσιν ἀπὸ τὸ ἀργυρίον τους κέρδος τι, τὸ καταθέτουσιν ἢ εἰς τοὺς τραπεζίτας, ἢ εἰς ἄλλα ὑποκείμενα πρὸς δωδεκά τὰ ἑκατὸν, τὸν χρόνον (1), ἢ μᾶλλον, ἐν τὰ ἑκατὸν, εἰς κάθε νέαν σελήνην (2). Καὶ ἐπειδὴ οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος δὲν ἐμποδίζουσι νὰ ζητῶσιν, ὅσων εἶναι δυνατόν, τόκους ὑπερόγκους (3), βλέπουσιν ἰδιώτας (4), ὅτι καρποῦνται ἀπὸ τὸ ἀργυρίον τους δεκαεὶς τὰ ἑκατὸν τὸν μήνα (5), καὶ ἄλλους, μάλιστα ἀπὸ τοὺς δημότας, ὅτι ζητοῦσι καθ' ἡμέραν τὸ τεταρτημόριον τοῦ κεφαλαίου (6). Αὐταὶ αἱ ὑπερβολαὶ εἶναι ἐγνωσμένοι, καὶ δὲν δύνανται νὰ παιδευθῶσιν, ἢ μόνον μὲ τὴν κοινὴν δόξαν, ἥτις καταδικάζει μὲν (7), ἀλλὰ δὲν καταφρονεῖ πολλὰ τοὺς ὑπευθύνους. Ἡ ἐμπορία αὐξάνει τὴν περιφορὰν τοῦ πλοῦτου, καὶ αὕτη ἔγενεν αἰτία νὰ συζηθῶσι τραπεζίται, οἵτινες τὴν αὐξάνουσι περισσώτερον. Ὅποιος δὲ θαλασσοπορεῖ, ἢ φοβεῖται νὰ φυλάττῃ παρ' αὐτῷ πολλὰ μεγάλην ποσότητα χρημάτων, τὴν ἐγχειρίζει εἰς αὐτοὺς, ποτὲ μὲν, ὡς ἀπλοῦν ἐνέχυρον, χωρὶς νὰ ἀπαιτῇ κἀνὲν κέρδος, ποτὲ δὲ, μὲ συμφωνίαν νὰ διανεμῶνται ἐξ ἡμισείας τὸ, ὅσον ἤθελε δεῖξει, κέρδος (8). Δανεῖζουσιν εἰς τοὺς στρατηγούς (9), οἵτινες μέλλουσι νὰ διοικῶσι τὰ στρατεύματα, καὶ εἰς τοὺς κατὰ μέρος ἀνθρώπους, ὅσοι ὑπὸ τῆς ἀνάγκης βιαζόμενοι ζητοῦσι τὴν βοήθειάν τους.

§. 5. Εἰς τὰς περισσοτέρας συμφωνίας, ὅσαι ἀναμεταξύ των γίνονται, δὲν προσκαλοῦσι κἀνένα μάρτυρα (10), καὶ εὐχαριστοῦνται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νὰ σημειώνωσιν εἰς τὸ κα-

(1) Ὁ αὐτ. εἰς Ἀρεβ. §. 500. Λίσχ. εἰς Ἡττισφ. 444. (2) Ἀριστοφ. νεφ. σκ. 17. (3) Λυσ. εἰς Θέομν. 179. (4) Πλά. δημοκ. κ'. §. 555. (5) Peter. leg. attic. p. 405. (6) Θεοφ. χαρακ. κερ. 5'. (7) Ἀριστ. πολιτ. α'. κερ. 6. (8) Herald. animadv. in Salmas p. 178—82. (9) Δημοσ. εἰς Τελέθ. §. 1074. (10) Ἰσοκρ. Τραπε. §. 449.

τάσιχόν τους, ὅτι ὁ θεῖνα τοῖς ἐνεχείρισε τὴν θεῖνα ποσότητα, καὶ πρέπει νὰ τὴν ἀποδώσῃ εἰς τὸν θεῖνα, ἂν ὁ πρῶτος ἀποθάνῃ (1). Ἀναμφιβόλως εἶναι δυσκολώτατον ἐνίοτε νὰ τοὺς ἐγκαλέσωσιν, ὅτι ἔλαβον ῥητὴν τινὰ παρακαταθήκην, μὴν ἔχοντες ἀποδείξεις· ἀλλ', εἰάν ἐκτεθῶσι πολλάκις εἰς τὴν εὐδίαν κατηγορίαν, χάνουσι τὴν κοινὴν ἐμπισσύνην, ἀπὸ τῆν ὁποίαν ἐξήρτηται ὅλη ἡ ἔκβασις τῶν πράξεών τους (2). Τοκίζοντες τὸ ἀργύριον, τοῦ ὁποίου εἶναι φύλακες, καὶ δανείζοντες μὲ περισσώτερον τόκον, ἀπὸ τὸν, ὅσον αὐτοὶ τὸ δέχονται (3), κερδαίνουσι πλούτη ἄπειρα (4), μὲ τὰ ὅποια ἀποκτῶσι πολλοὺς φίλους, ἀγοράζοντες τὴν ὑπεράσπισίν τους μὲ συνεχεῖς ἐκδουλεύσεις (5). Ἀλλ' αὐτὰ ὅλα τότε χάνονται, ὅταν, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπαναλάβωσι τὰ κεφάλαιά των, δὲν ἦναι εἰς κατάστασιν, νὰ ἐκπληρῶσι τὰς ὑποσχέσεις των (6). Τότε ἠναγκασμένοι νὰ κρυφθῶσι, δὲν δύνανται ἄλλως νὰ ἐκφύγωσι τῆς δικαιοσύνης τὰς αὐστηρότητας, ἢ, ἀφίνοντες εἰς τοὺς δανειζάσ των, ὅσα ἀγαθὰ εἰς αὐτοὺς ἔμειναν (7). Ὅταν θελήσῃ κανεὶς νὰ ἀλλάξῃ τὰ ξένα νομίσματα, ὡς Δαρεικοὺς, Κυζικηνοὺς, καὶ τλ. ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ εἶδη τῶν νομισμάτων περιφέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον (8), πηγαίνει εἰς τοὺς τραπεζίτας (9), οἵ τινες μὲ διάφορα μέσα, ὡς τὴν λυδίαν λίθον, καὶ τὸ ζύγιον, ἐξετάζουσι, ἂν δὲν ἦναι παρακεχαραγμένα τόσον εἰς τὴν καθαρότητα τοῦ μετάλλου, ὅσον καὶ εἰς τὸ βάρος του (10). Ἀπὸ αὐτὰ τρία εἶδη ἔχουσι οἱ Ἀθηναῖοι. Φαίνεται, ὅτι κατ' ἀρχὰς τὰ ἐχάραττον εἰς ἀργύριον, εἶτα εἰς χρυσίον. Δὲν εἶναι περισσώτερον ἀπὸ αἰῶνα, ὅταν δὲ αὐτὴν τὴν χρῆσιν μετεχειρίσθησαν τὸν χαλκόν.

(1) Δημοσ. εἰς Καλλίπ. §. 1098. (2) Ἰσοκ. αὐτ. Δημοσ. εἰς Φορμ. 965. (3) Herald. ibid. p. 182. (4) Δημοσ. αὐτ. (5) Ἰσοκ. αὐτ. (6) Δημοσ. εἰς Τίμ. §. 1083. (7) ὁ αὐτ. εἰς Φορμ. §. 965. (8) Λυσ. εἰς Ἐρατοσ. §. 194. (9) Μένυκδ. παρὰ Φρυγιχ. ἐκλο. §. 192. (10) Θιοκρ. εἰδ. 12. §. 37. Πολυδ. ζ. λέ'.

§. ζ. Τὰ ἀργυρᾶ εἶναι κοινότερα (1)· ἔπρεπε νὰ τὰ καταστήσῃσι διαφόρων τιμῶν, ἢ διὰ τὸν ὀλίγον φαειρὸν τῶν σρατευμάτων μισθὸν, ἢ διὰ τὰς ἐλευθεριότητας, αἱ ὁποῖαι κατὰ διαδοχὴν ἐχαρίζοντο εἰς τὸν δῆμον, ἢ διὰ νὰ εὐκολύνωσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς χρεῖας τῆς ἐμπορίας. Ἰπεράνω τῆς δραχμῆς, ἡ ὁποία ἀπειμιᾶτο ἐξ ὀβολοῦς, εἶναι τὸ διδραχμον, καὶ τετράδραχμον· ὑποδεέστερα εἶναι τμήματα τεσσάρων, τριῶν, καὶ δύο ὀβολῶν, ἀκολουθεῖ μετὰ ταῦτα ὀβολὸς, καὶ ἡμιβόλιον (2). Οἱ τελευταῖοι, ἂν καλὰ καὶ ὀλίγης τιμῆς, δὲν εἰδύναντο νὰ εὐκολύνωσι τὰς ἀλλαγὰς εἰς τὸν χρυδαίου λαόν, διὰ τοῦτο συνεισέχθη τὸ νόμισμα τοῦ χαλκοῦ, κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον (3), καὶ ἐχάραξαν κέρματα, ἰσοδυναμοῦντα μὲ τὸ ὄγδοον μέρος τοῦ ὀβολοῦ (4). Τὸ μεγαλύτερον νόμισμα τοῦ χρυσοῦ ἔχει βάρος δύο δραχμῶν, καὶ ἀξίζει ἑξοσὶ ἀργυρᾶς δραχμᾶς (5). Τὸ χρυσίον εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι σπανιώτατον· τὸ λαμβάνουσιν ἀπὸ τὴν Λυδίαν, ἢ ἀπὸ ἄλλους τόπους τῆς μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Μακεδονίας, ὅπου οἱ χωρικοὶ συλλέγουσιν ἀπὸ αὐτὸ καθ' ἑκάστην μόρια, καὶ τμήματα, τὰ ὁποῖα ἀποσπῶσιν αἱ βροχαὶ ἀπὸ τὰ ἐγγυὲς ὄρη (6), καὶ ἀπὸ τὸ νησίον τῆς Θάσου, τοῦ ὁποίου τὰ μεταλλεῖα ἄλλοτε ἀνακαλυφθέντα ἀπὸ τοὺς Φοίνικας, διατηροῦσιν εἰς ἔτι καὶ νῦν εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν τὰ τεκμήρια τῶν ἀνυπερβλήτων πόνων, τοὺς ὁποίους κατέβαλλεν ἐκεῖνος ὁ φιλεργὸς δῆμος (7). Κατά τινας πόλεις, μέρος αὐτῆς τῆς πολυτίμου ὕλης εἶναι διωρισμένον εἰς χαράγματα νομισμάτων, σχεδὸν εἰς ὅλας τὴν

(1) Ὅρα εἰς τὸν τελευταῖον πόμον τὸν πᾶσαν τῶν Ἀθηναίων νομισμάτων. (2) Πολυδ. 9. κεφ. ζ'. (3) Ἀριστοφ. ἐκκλησι. ζα. 810. Καλλίμ. παρ' Ἀθην. ε'. κεφ. γ'. (4) Φιλῆμ. παρὰ Πολυδ. αὐτ. (5) Ἡσύ. εἰς χρυσ. (6) Θουκ. δ'. κεφ. ρε'. Στρατ. ζ'. §. 331. (7) Ἡρόδ. ζ'. §. 46. Θουκ. α'. κεφ. ρ'. Πλοῦτ. εἰς Κίμ. §. 487.

μεταχειρίζονται εἰς μικροὺς ὠραϊσμοὺς διὰ τὰς γυναῖκας, ἢ εἰς ἀναθήματα διὰ τοὺς Θεοὺς. Δύω συμβεβηκότα, τῶν ὁποίων ἐχορηγία μαρτυροῦν, κατέστησαν αὐτὸ τὸ μέταλλον κοινότερον. Φίλιππος, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, μαθὼν, ὅτι εὐρίσκονται εἰς τοὺς τόπους του μεταλλεῖα, καλλιεργούμενα ἀνεκάθει, καὶ ἡμελημένα εἰς τὸν καιρὸν του, ἐπέσχετο νὰ σκάπτωσιν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἤνοιξαν πλησίον τοῦ ἔρους Παγγαίου (1). Ἡ ἐκβασις ἐπλήρωσε τὴν ἀπανδοχὴν του, καὶ ἐκεῖνος ὁ βασιλεὺς, ὅς τις πρότερον εἶχε μόνον μίαν μικρὰν φιάλην, τὴν ὁποίαν ἔθετε τὴν νύκτα ὑπὸ τὴν κεφαλὴν του (2), ἐξήγαγε κατ' ἔτος ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὑπόγεια περισσότερον ἀπὸ χίλια τάλαντα (3). Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, οἱ Φωκεῖς ἤρπασαν ἀπὸ τὸν θησαυρὸν τῶν Δελφῶν τὰ χρυσὰ ἀναθήματα, τὰ ὁποῖα οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδίας ἔστειλαν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα (4). Ἀμέσως ἢ πληρομὴν αὐτοῦ τοῦ μεταλλοῦ τόσον ἤξησεν, ὥστε ἡ ἀναλογία του δὲν ἦτον πλέον ἐν πρὸς δεκατρία, καθὼς ἦτον ἑκατὸν χρόνους (5) πρότερον, μῆτε ἐν πρὸς ὀσδεκα, καθὼς ἦτον μετὰ τινος χρόνους (6), ἀλλὰ μόνου ἐν πρὸς δεκα (7).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ν Σ'.

Περὶ φόρων, καὶ προσόδων παρ' Ἀθηναίοις.

§. α'. **Τ**ὰ εἰσοδήματα τῆς δημοκρατίας ἀνέρχονται ἐνίοτε μέχρι δύο χιλιάδων τάλαντων· καὶ αὐτὰ εἶναι δύο εἰδῶν, τὰ μὲν πορίζονται ἀπὸ τὴν ἰδίαν δημοκρατίαν, τὰ δὲ, ἀπὸ τοὺς ὑποτελεῖς

(1) Στρά. αὐτ. (2) Ἀθήν. 5. κη. δ. (3) Διόδ. 15. §. 413. (4) Ἀθήν. καὶ Διόδ. αὐτ. (5) Ἡρ. γ. §. 95. (6) Πλά. εἰς ἑπαρ. §. 231. (7) Μέναν. παρὰ Πολυδ. 3. κη. 5.

δήμους. Εἰς τὸ πρῶτον εἶδος πρέπει νὰ ἀριθμῶμεν α'. τὸ γινόμενον ἀπὸ τὰ ἀκίνητα πράγματα, ὅσα εἰς αὐτὴν ἀνήκουσιν, ὅσαι ὀφθαλμῶς οἰκίαι ἐνοικιάζονται, γῆ, καὶ δάση (1). β'. τὸ εἰκοστὸν τέταρτον μέρος, ὅπου λαμβάνει ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ ἀργύρου, ὅταν διδῆ εἰς τοὺς κατὰ μέρος ἀνθρώπους τὴν ἄδειαν νὰ τὰ ἐργάζωνται (2). γ'. Τὸ ἐτήσιον μετοίκιον, τὸ ὅποιον ἀπαιτεῖ ἀπὸ τοὺς ἀπελευθέρους, καὶ ἀπὸ τὰς δέκα χιλιάδας τῶν ξένων, οἵτινες κατώκησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν (3). δ'. τὰς χρηματικὰς ποινὰς, καὶ θημεύσεις, τῶν ὁποίων τὸ περισσότερον μέρος εἶναι διορισμένον εἰς τῆς πολιτείας τὸ θησαυροφυλάκειον (4). ε'. Τὸ πεντηκοσημόριον, ὅπου λαμβάνει ἀπὸ τὸν σίτον, καὶ ἄλλας ἐμπορίας, τὰς ὁποίας φέρουσιν ἀπὸ ξένους τόπους (5), ὁμοίως καὶ ἀπὸ πολλὰς, αἱ ὁποῖαι ἐξέρχονται ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ (6). ς'. Ποσότητά τινα ἀπὸ πολλὰς κατὰ μέρος αἰτίας (7), καθὼς τὰ συνηθέντα δικαιώματα εἰς τινα ἐδώδιμα, τὰ ὁποῖα πωλοῦνται εἰς τὴν ἀγορὰν (8), καὶ ὁ φόρος, τὸν ὅποιον ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ τοὺς, ὅσοι ἔχουσι παρ' αὐτοῖς παλλακίδας (9). Τὰς περισσοτέρας ἀπὸ αὐτὰς τὰς προσόδους πωλοῦσιν. Ἡ ἐπίκρισις γίνεται εἰς τινα ὑμῶσιον τόπον, ἐπὶ παρουσίᾳ δέκα ἀρχηγῶν, οἵτινες προεδρεύουσιν εἰς τὸν πωλητῆρα (10). Ἐλαβόν ποτε περιέργειαν νὰ παρατηρήσω τὰς ὑπουλόγιστας τῶν ἀγορασῶν· οἱ μὲν, διὰ νὰ ἀπομακρύνωσι τοὺς ἀντεράσας τῶν μετεχειρίζοντο ἀπειλὰς, ἢ ὑποσχέσεις, οἱ δὲ, ὑπὸ τὰς ἐπιφανείας τοῦ μίσους ἐκρύπτον τὴν ἐνωσίντους. Μετὰ δόσεις κεκρυμμένας, καὶ φανεράς, αἱ ὅσαι μὲ ἀργοπορίαν ἐγίνοντο, ἐμελλου

(1) Ἀνδρ. περί μυσ. §. 12. Ξεν. περί προσ. §. 926. (2) Σουί. Ἀγροφου μεταλλου δικη. (3) Ἀρποκ. Μετοικ. (4) Δημοσ. εἰς Τιμοκ. §. 791. (5) ὁ αὐτ. Νεαί. §. 865. Ἐτυμ. Μέ. Πεντηκ. (6) Θεοφ. χαρακ. κεφ. κγ'. Ἐρα τὴν σημ. (7) Ἀριστοφ. ἐκκλησι. σί. 809. Πολυδ. ν'. κεφ. ι. (8) Δημοσ. εἰς Εὐδουλιθ. §. 817. (9) Αἰσχί. εἰς Τίμαρ. §. 278. Πολυδ. ζ'. κεφ. λγ'. (10) Ἀρποκ. καὶ Σουί. πωλητ.

οἱ ἀρχηγοὶ νὰ περικλείωσι τὴν συνθήκην εἰς τοὺς παλαιούς τῶν δημοσίων τελῶν ἀγορασὰς, τότε ἄγνωστος ἄνθρωπος ἤνευξε τὴν τιμὴν ἐν τάλαντον· ἡ ταραχὴ ἐβλήθη ἀναμεταξύ των, τὸν ἠρώτησαν τίνα δίδει ἐγγυητὴν· ἐπειδὴ εἰς τοιαύτας συμφωνίας εἶναι ἀπαραίτητος, τοῖς ἔδωκεν ἐγγυητὴν, μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ τὸν ἀπομακρύνωσιν, ἐσυμφώνησαν μουσικῶς με αὐτὸν, καὶ τὸν συνεισήγαγον εἰς τὴν συντροφίαν τους (1).

§. γ'. Οἱ ἀγορασαὶ τῶν δημοσίων τελῶν ὀφείλουσι, πρὸ τοῦ ἐνάτου μηνὸς τοῦ ἔτους, νὰ ἐγχειρίζωσι τὴν συμφωνηθεῖσαν ποσότητα εἰς τοὺς ἀποδέκτας. Ὅταν δὲ θὲν ἐκπληρώσωσι τὰς ὑποσχέσεις των, ἔλκουται εἰς τὸ δεσμοτῆριον, καταδικαζόμενοι νὰ πληρώωσι τὸ διπλοῦν, καὶ σεροῦνται μέρος τῶν προνομίων τῶν πολιτῶν, ἕως οὗ νὰ ἐξοφλήσωσι πᾶν τὸ ὀφειλόμενον. Εἰς τὰς αὐτὰς ποινὰς ὁμοίως ὑπόκεινται καὶ οἱ ἐγγυηταὶ των (2). Ὁ δεύτερος, καὶ κύριος κλάδος τῶν προσόδων τῆς πολιτείας συνίσταται εἰς τὰς φορολογίας, τὰς ὁποίας πληρώνουσι ἀρκτεὶ πόλεις, καὶ νῆσοι εἰς αὐτὴν ὑποκείμεναι (3). Τὰ δικαιώματά της, ὡς πρὸς τοῦτο, ἐθεμελιώθησαν εἰς τῆς ἐξουσίας τὴν κατάχρησιν. Μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν (4)· οἱ νικηταί, ἐπειδὴ ἀπεφόρισαν νὰ ἐκδικήσωσι τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰς ὑβρεῖς τῶν Περσῶν· οἱ νησιῶται, οἵτινες εἰσῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν, ἔσερξαν νὰ δίδωσι κατ' ἔτος ποσότητα ἀξιόλογον διὰ τοῦ πολέμου τὰ ἔξοδα. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐμπιστευθέντες τὴν ἐπιστάσιν νὰ ἐκτελῶσι τὴν φορολογίαν, συνήθρισαν ἀπὸ διάφορα μέρη 460 τάλαντα, τὰ ὁποία, ἐν ὄσῳ θὲν εἶχον ἀποδειγμένην ὑπεροχὴν, θὲν ἤγγισαν, αὐξηθείσης δὲ τῆς δυνάμεώς των, μετέβαλον εἰς δουλοπρεπῆ φορολογίαν, τὰ οἰκιοθελῶς δοθέντα παρὰ τῶν πόλεων ἔξοδα, ἐπιθέμενοι εἰς ἄλλας μὲν

(1) Πλούτ. εἰς Ἀλλ. β. §. 193. (2) Οὐλίπ. ἐν τῷ κατὰ Τιμοκ. §. 812. (3) Ἀριστ. ἔργ. §. 705. (4) Θεουκ. α'. κεφ. Ω'. Παισα. κ'. §. 705.

ανάγκην νὰ προσφέρωσι τριήρεις, ὅταν ζητήσωσιν (1), εἰς ἄλλας δὲ, νὰ ἐξακολουθῶσι τὴν πληρωμὴν τοῦ ἔτησιου φόρου, εἰς τὸν ὁποῖον ἦσαν ὑποκείμεναι ἄλλοτε. Ἐφορολόγησαν μὲ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν τὰς νέας πορθήσεις· καὶ ἡ ὅλική ποσότης τῶν ξένων φορολογιῶν ἀνέβαινε, κατ' ἀρχὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου εἰς 600 τάλαντα (2), καὶ περὶ τὰ μέσα αὐτοῦ τοῦ πολέμου ἕως 1200, ἢ 1300 (3). Κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι διατριβὴν μου, αἱ πορθήσεις τοῦ Φιλίππου ἔγιναν αἰτία, νὰ καταβιβιάσωσιν αὐτὴν τὴν ποσότητα εἰς 400. Ἄλλ' ἐλπίδες κεναὶ τοὺς ἔτρεφον, ὅτι θέλουσι τὴν ἀναγὰν πάλιν μίαν ἡμέραν εἰς 1200 (4). Αὐτὰ τὰ εἰσοδήματα, ὅσον ἀξιόλογα καὶ ἂν ἦναι, δὲν ἦναι ἀνάλογα μὲ τὰ ἔξοδα τῆς δημοκρατίας (5), καὶ πολλάκις εἶναι ἠναγκασμένη νὰ προστρέχη εἰς τρόπους ἀσυνήθεις, καθὼς εἰς τὰ αὐτοπροκίρετως χαριζόμενα ὄψρα, καὶ τὰς βιαίϊας εἰσφοράς.

§. 5. Ἄλλοτε μὲν ἡ βουλὴ παριστᾷ εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν τὰς κατεπειγούσας τῆς δημοκρατίας ἀνάγκας· μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι τὴν διωρίαν, οἱ μὲν ζητοῦσι νὰ ἀποφύγωσιν τοῦτο τὸ πρόβλημα, οἱ δὲ, φυλάττουσι αἰωπὴν, καὶ οἱ ὀνειδισμοὶ τοῦ κοινοῦ τοὺς ἀναγκάζουσι νὰ ἐντρέπωνται διὰ τὴν φιλαργυρίαν, ἢ διὰ τὴν πτωχείαν τους· καὶ ἄλλοι τελευταίου δημοσιεύουσι μεγαλοφῶνως τὰ, ὅσα χαρίζουσι εἰς τὴν δημοκρατίαν, χαρήματα, καὶ δέχονται τόσους πολλοὺς ἐπαίνους διὰ τὴν θυσίαν τους, ὥσε καθεὶς ἀμφιβαλλεὶ διὰ τὴν ἀληθῆ μεγαλοφυχίαν τους (6). Ἄλλοτε δὲ ἡ διοίκησις φορολογεῖ κάδε μίαν ἀπὸ τὰς δέκα φυλάς, καὶ ὅλους τοὺς πολίτας, ὅσοι τὴν συγκροτοῦσιν, ἀναλόγως μὲ τὰς περιουσίας των, ὥσε, ἂν

(1) Θεοκ. 5. κερ. πε. (2) ὁ αὐτ. 6. κερ. ιγ'. Πλούτ. εἰς Ἄριστ. § 333. (3) Ἄριστ. περὶ εἰρ. §. 24. (4) Πλούτ. αὐτ. 840. ὅρα τὴν σημ. (5) Δημοσ. εἰς Τιμοκρ. §. 780. (6) Θεοφρ. χαρ. κερ. κδ'.

κανείς ἔχη κτήματα εἰς τὰς περιοχὰς πολλῶν φυλῶν, πρέπει νὰ πληρώσῃ εἰς πολλὰ μέρη (1). Ἡ ἀργυρολογία πολλάκις γίνεται μὲ δυσκολίας, κατ' ἀρχὰς μεταχειρίζοντο οἱ αὐτὴν τὴν σωματικὴν σινοχωρίαν, τῶρα τὴν ἄρπταν, ὡς ἀντικειμένον μὲ τὴν ιδιότητα τῆς δικιήσεως ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, διδούσαι δικωρίας, καὶ ἀφ' οὗ τελειώσῃσι, λαμβάνουσαι τὰς περιουσίας των, καὶ τὰς πωλοῦσιν εἰς τὴν δημοπρασίαν (2). Ἀπὸ ὅσας τὰς ἐπιστίας ἢ μᾶλλον δυσβάστακτος ἀναμφιβόλως εἶναι ἡ δικιήρησις τοῦ νευτικῆς. Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς, καθ' ὃν οὖν, ἢ τρεῖς ἀπὸ τοὺς κατὰ μέρος πλουσίους καθώπλισαν μίαν τριήρη μὲ κοινὰ ἔξοδα· ἐφ' ἣν μετὰ ταῦτα νόμος, ὅς τις ἐνυπήρχεν ἔτι, ὅταν ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα (3), καὶ συμφώνως μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν φυλῶν, διεμέριζεν εἰς δέκα κλάσεις, αἱ ὁποῖαι συνίσταντο ἀπὸ ἑκατὸν εἴκοσι ἀνθρώπων, ὅλους τοὺς πολίτας, ὅσοι εἶχον τόπους, ἐργαστήρια, καὶ χρήματα τεθειμένα εἰς ἐμπόριον, ἢ εἰς τραπεζίτας. Ἐπειδὴ κρατοῦσιν εἰς τὰς χεῖρας των ὅλα σχεδὸν τὰ πλοῦτα τῆς Ἀττικῆς, διὰ τοῦτο τοὺς ὑπεχρῶναν νὰ πληρώσῃσι ὅλα τὰ βάρη, καὶ περὶ πλέον νὰ διατηρῶσι, καὶ νὰ ἀυξάνωσι, κατὰ τὴν χρείαν, τὰς θαλασσίας τῆς δημοκρατίας δυνάμεις. Καθεὶς ἀπὸ αὐτοὺς, ἐπειδὴ ἦτον χρεώστης νὰ συνεισφέρῃ τὸ ἐπιβάλλον μέρος του ἀνὰ οὗν χρόνους (4), διὰ τοῦτο οἱ χεῖροι διακρίσειι συντελεῖς ὑποδιηροῦντο εἰς οὗν μεγάλας κλάσεις, συνησχημένους ἀπὸ ἑξακοσίων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ τριακῆσοι ἦσαν πλουσιώτεροι, οἱ δὲ ἄλλοι κατώτεροι· οἱ πρῶτοι ἦσαν ἐγγυηταὶ διὰ τοὺς δευτέρους, καὶ ἕκαστον τὰς ἐτοιμασίας εἰς τὰς καταπειγούσας περιστάσεις (5).

(1) Δημοσ. εἰς Πολύκ. §. 1085. (2) Θουκ. γ'. κεφ. ἐπὶ Δημοσ. εἰς Ἀῤῥδ. §. 705 7. (3) Λυσ. εἰς Πολύκ. §. 327. (4) Δημοσ. εἰς Λεπτ. §. 542. καὶ πολ. (5) Οὐλπ. ἐλευθ. β'. §. 35.

§. ε'. Όταν ἦτον ἀνάγκη νὰ ἐτοιμάσῃσι τσόλον, κάθε μία ἀπὸ τὰς δέκα φυλὰς διατάττετο νὰ συναθροίξῃ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς τὴν αὐτὴν ποσότητα τῶν χρημάτων, ὅσας τριήρεις εἶχε νὰ καθοπλίῃ, παρομοίως τὰ ἐξήτει καὶ ἀπὸ τὰς συντεθειμένων συντροφίας ἐνίοτε τῶν δέκα ἕξ συντελιῶντος (1). Αἱ ποσότητες αὗται, ἀφ' οὗ συναθροίζοντο, διενέμοντο εἰς τοὺς τριπράρχους (2), καὶ ἀπὸ τούτους διωρίζοντο δύο εἰς κάθε τριήρη, καὶ καθεὶς ἐδούλευεν ἕξ μῆνας (3), ἔχων χρέος νὰ προβλέπῃ τὴν ζωοτροφίαν ὄλων τῶν ναυγῶν (4). Ἐπειδὴ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ δημοκρατία θύει τὰ ἀφοροῦντα εἰς τὸν ἀπαρτισμὸν τῆς τριήρεως ἀναγκαῖα, καὶ ναύτας (5). Ἡ πρό μικροῦ δικληρωθεῖσα διαταγὴ ἦτον ἑλλιπὴς, καθ' ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἐγένετο πολλὰ ἀργά, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον δὲν ἦτον σύμφωνος μὲ τὴν ἀνομοιότητα τῶν περιουσιῶν, ὥστε οἱ πλουσιώτεροι συνεισέφερον ἐνίοτε τὸ δέκατον ἑκταμῶριον τοῦ ἐφοδιασμοῦ τινὸς τριήρεως. Ὁ Δημοσθένης, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἐν Ἑλλάδι διατριβῆς μου, ἐξέδωκε θέσπισμα, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ τὴν συνάθροισιν τοῦ φόρου εὐμάρεστῆραν, καὶ συμφωνοτέρον μὲ τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἰδῶν τί περιέχει. Κάθε πολίτης, τοῦ ὁποῖου ἡ κατάστασις εἶναι δέκα τάλαντων, χρεωσθεῖ, εἰς καιρὸν ἀνάγκης, νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν πολιτείαν μίαν τριήρη· δύο, ἂν ἔχῃ εἴκοσι τάλαντα. Ὅμως ὅσον πολλὰ πλούτη καὶ ἂν ἔχῃ, ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ αὐτῶν τρεῖς τριήρεις, καὶ ἓν πλοῖον. Οἱ ἔχοντες ὀλιγωτέρον ἀπὸ δέκα τάλαντα, συμφωνοῦσιν ἀναμταξύτων διὰ νὰ προσφέρωσι μίαν τριήρη (6). Ὁ φόρος οὗτος, ἀπὸ τῶν ὁποῖων μόνον οἱ ἄρχοντες ἐξαιροῦνται (7), εἶναι ἀνάλογος, ὅπου εἶναι δυνατόν, μὲ

(1) Δημοσ. περὶ σερ. §. 490. (2) ὁ αὐτ. εἰς Μιδ. §. 628. (3) ὁ αὐτ. εἰς Πολύκ. §. 1089. (4) Πλούτ. περὶ δόξ. Ἀθ. §. 349. (5) Δημοσ. εἰς Μιδ. §. 628. (6) ὁ αὐτ. περὶ σερ. §. 490. (7) ὁ αὐτ. εἰς Λεπτ. §. 545.

τὰς δυνάμεις τῶν πολιτῶν, καὶ τὸ βᾶρος του πίπτει πάντοτε εἰς τοὺς πλουσιωτέρους, καὶ εἶναι συνέπεια ἐκείνης τῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν χρεωσοῦσι νὰ προσαρμόζωσι τοὺς φόρους, ὅχι μὲ τὰ ὑποκείμενα, ἀλλὰ μὲ τὰς περιουσίας (1).

§. 5. Ἐπειδὴ μερικάι τύχαι ἀνέρχονται, ἐν ᾗ ἄλλαι κατέρχονται ὁ Δημοσθένης ἄφησε νὰ ἔχη τὴν ἐνέργειάν του ὁ νόμος τῶν ἀλλαγῶν. Κάθε ἔτος, οἱ ἔχοντες ἐπισησίαν, εἰς τὰ τοῦ σόλου ἀρχηγαί, διδουσιν ἄδειαν εἰς κάθε συντελῆ, νὰ ἐγκαλῆ κάθε πολίτην, ὅστις κατέβαλεν ἀπὸ αὐτὸν ὀλιγώτερον, ἢ καλὰ καὶ κατέστη πλουσιώτερος ἀπὸ αὐτὸν, ἢ ἦτον τοιοῦτος πάντοτε. Εἰ μὲν ὁ ἐγκαλούμενος ὁμολογῆ ὁ ἴδιος, ὅτι ἢ κατάστασις του πύξησιν, ἢ ἦτον πάντοτε ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν τοῦ ἐγκαλοῦντος, τότε ἐμβαίνει εἰς τὴν καταγραφὴν τῶν συντελῶν εἰς τὸν τόπον τοῦ ἀντιδικουτου. Εἰ δὲ καὶ δὲν σίργει, διαρρίζουσι τὰς ἐξετάσεις, καὶ πολλάκις εὐρίσκειται βιασμένος νὰ ἀλλάξῃ τὰ ἀγαθὰ του μὲ τὰ τοῦ ἐνάγοντος (2). Αἱ διδόμεναι εὐκολίαι εἰς τοὺς διοικητὰς τῶν τριηρῶν, εἴτε ἀπὸ τὴν διοίκησιν, εἴτε ἀπὸ τὰς φυλάς των, δὲν ἤθελον ἐξαρκέσει, ἂν ὁ ζῆλος, καὶ ἡ φιλοτιμία δὲν ἤθελον τὰς ἀναπληρῶσι. Ἐπειδὴ τὸ ἴδιον αὐτὸν συμφέρον ἀπαιτεῖ νὰ γίνωνται ἀπὸ τοὺς ὀμοτέχους των δοκιμώτεροι, φαίνεται, ὅτι καταβάλλουσι θλασ των τὰς δυνάμεις, διὰ νὰ ἔχωσι τὰς ἐλαφροτέρας εἰς τὸν πλοῦν τριήρεις, καὶ τὰς καλλιτέρας συντροφίας (3). Ἐνιοὶ αὐξάνουσιν ἐξ ἰδίων τὸν μισθὸν τῶν ναυτιῶν, ὅστις εἶναι καινῶς διορισμένος τρεῖς ὀβολοὶ τὴν ἡμέραν. Αὐτὴ ἡ ἀμίλλα, παροξυνομένη καὶ ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῶν τιμῶν, καὶ ἀμοιβῶν, εἶναι ὠφελιμωτάτη εἰς πολιτείαν, τῆς ὁποίας ὁ τυχὼν

(1) Ὁ αὐτ. εἰς Ἀνδρ. §. 707. (2) Ὁ αὐτ. Φιλίπ. α'. §. 52. (3) εἰς Πολυκ. §. 1084.

πόλεμος ἐκκενώνει τὸν θησαυρὸν, καὶ ἐμποδίζει τὰ εἰσοδήματα. Ἐν ὅτῳ διαρκεῖ ὁ πόλεμος, οἱ ὑποτελεῖς ἄνθρωποι, ἀκαταπαύτως ἀπειλούμενοι, ἢ δουλούμενοι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, δὲν δύνανται νὰ προσφέρωσι κἀμμίαν βοήθειαν εἰς τὴν δημοκρατίαν, ἢ εἶναι βιασμένοι νὰ τὴν ζητῶσιν ἀπὸ αὐτῆν. Οἱ ζόλοι τῆς, εἰς αὐτὰς τὰς κρίσιμον περιστάσεις, φέρουσι τὴν ἐρήμωσιν εἰς τὰ μεμακρυσμένα παράλια, καὶ ἐπανέρχονται ἐνίστη, ἐπιφορτισμένοι μὲ λάφυρα. Ὅταν κυριεύσωσι τὸν πορθμὸν τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ ὅλα τὰ πλοῖα, ὅσα εἰς τὸν Εὐξείνου Πόντου ἐμπορεύονται, τὸ δεκατημόριον τῶν ἐμποριῶν, τὰς ὁποίας μεταφέρουσι καὶ αὐτὰ ἢ βοήθεια πολλάκις ἔσωσε τὴν πολιτείαν (1).

§. ζ. Ἡ ὑποχρέωσις νὰ προσφέρωσι πλοῖα, καὶ συνεισφοράς χρηματικῆς, παύει μετὰ τὸν πόλεμον· ἀλλ' εἶναι συνήθεια νὰ δίδωσιν οἱ πλούσιοι πολῖται, εἰς διορισμένας ἡμέρας, ἐξιάσεις εἰς τοὺς συμφυλέτας των, οἵ τινες συντρέχουσιν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν γυμνασίων, καὶ προνοοῦσιν, εἰς τοὺς κοινοὺς ἀγῶνας, τοὺς χοροὺς, οἵ τινες ἀμιλλῶνται διὰ τὸ βραβεῖον τῆς μουσικῆς, καὶ ὀρχήσεως (2). Οἱ μὲν, ἀναδέχονται ἀσμένως ἐκείνας τὰς δαπάνας, οἱ δὲ, βιάζονται ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τῆς φυλῆς των, καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ αὐτὰς, ταυλάχισον, ἂν δὲν ἔλαβον ἐξαίρεσιν διὰ τὰς, ὅσας ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν πολιτείαν ἀπέδωκαν (3). Ὅλοι κοινῶς οἱ τοιοῦτοι συνεργανισαὶ ἔχουσι δίκαιον νὰ ἐλπίζωσιν ἀπὸ τὸν δῆμον χάριτας, ὅς τις ἀνταμείβει μὲ ἀξίας, καὶ τιμὰς τοὺς πολίτας, ὅσοι κατεξωδεδύθησαν, λαμπρύνοντες τὰς ἐορτὰς του. Πολλοὶ συνοδαὶ ἐκλελεγμένων ἀξιωματικῶν ἀπὸ τὸν δῆμον, ἔχουσι ἐπισηατικὴν νὰ ἀγρυπνῶσιν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν θησαυρῶν, καὶ κάθε μία ἀπὸ τὰς δέκα φυλάς διορίζει ἓνα ἀξιωμα-

(1) Ξεν. Ἑλ. ἱς. α'. §. 430. Δημ. εἰς Λεπτ. §. 549. (2) ὁ αὐτ. εἰς Μ.δ. §. 605. (3) ὁ αὐτ. εἰς Λεπτ. §. 545.

τικόν εἰς τὰς περισσοτέρας αὐτὰς συνοδίαις. Οἱ μὲν, πωλοῦσι τὰ τελώνια (1) τῶν εἰσερχομένων ἐμποριῶν, δίδουσι τὴν ἄδειαν, ὑπὸ ῥητὰ ἐτήσια εἰσοδύματα τοῦ θησαυροῦ, νὰ ἐργάζωνται τὰ μεταλλεῖα, καὶ προσκατεύουσιν εἰς τὴν πώλησιν τῶν δημευσισῶν περιουσιῶν, καὶ τλ. Οἱ δὲ, σημειοῦσιν εἰς τὸν κατάλογον τὴν ποσότητα, ὅσων καθεὶς πολίτης πρέπει νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας (2). Τὰ διάφορα εἶδη τῶν προσόδων καταθέτουσι κατ' ἔτος εἰς τόσας διαφόρους κάψας, αἱ ὁποῖαι διοικοῦνται ἰδιαιτέρως ἀπὸ δέκα ἀποδέκτας. Ἡ βουλὴ μὲ αὐτοὺς διατάττει τὸν διορισμὸν τους (3), συμφώνως μὲ τὰ θεσπίσματα τοῦ δήμου, καὶ ἐνώπιον τῶν αὐτῶ ἀντιγραφείων, οἵτινες κρατοῦσι κατὰσχιον, ὁ μὲν, ἐν ὀνόματι τῆς βουλῆς, ὁ δὲ, ἐν ὀνόματι τῶν διοικητῶν (4).

§. η'. Οἱ Πράκτορες, διορισμένοι εἰς τὴν συλλογὴν τῶν δημοσίων χρημάτων, διαφθαίττουσι κωδίκας τῶν ποσοτήτων, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ὑποκαίμενοι οἱ πολῖται (5). Ἐξαλείφουσιν, ἐνώπιον τῆς βουλῆς, τὰ ὀνόματα τῶν, ὅσοι ἐπλήρωσαν τὰ χρέη των, καὶ κράζουσιν εἰς ἓν τῶν κριτηρίων τους, ὅσοι δὲν τὰ ἐξώφλησαν. Τὸ κριτήριον ἐμπιστεύεται τὴν ὑπόθεσιν εἰς τοὺς ἱεροὺς ἐξεταστὰς (6), οἵτινες εἶναι διορισμένοι νὰ διορθώωσιν ἐκείνους τοὺς τελευταίους μὲ τὰ συνειδισμένα μέσα, καὶ, εἰς περίπτωσιν ἀρνήσεως, καταντῶσι μέχρι τῆς τῶν ὑπαρχόντων δημεύσεως. Μὲ ὅλον τοῦτο, αὐτὴ ἢ διὰ κριτηρίων δημεύσις γίνεται μόνον, ὅταν ἢ ζήτησις ἦναι μεγάλης τινὸς ποσότητος. Ἀλλ' ὅταν δὲν ἦναι τοιαύτη, ἀφίνουσιν εἰς τοὺς πράκτορας τὴν φροντίδα νὰ δίδωσι τέλος εἰς τὰς διαφορὰς, ὅσαι συμβαίνουσιν

(1) Πολυδ. η'. κεφ. Σ'. Ἄρποκ. Πωλητ. (2) Πολυδ. αὐτ. (3) ὁ αὐτ. καὶ Ἄρποκ. Ἀποδέκ. καὶ Ἑλληνοστ. Πολυδ. αὐτ. (4) Ἄρποκ. Ἀντιγ. (5) ὁ αὐτ. καὶ Σουί. Ἀποδέκ. Ἄρισ. πολιτ. ε'. κεφ. η'. (6) Δημοσ. εἰς Τιμοκ. §. 775.

εἰς τὸ μέρος των (1). Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἀξιώματικοί, ὅσοι δέχονται χρηματικὰς ζημίας, ἔχουσιν ἰδιᾶζον δικαίωμα νὰ ἀναθεωρῶσι τὰς ἀποφάσεις τῶν πρώτων κριτῶν, καὶ νὰ μετριάζωσιν, ἢ νὰ ἀναβάλλωσι τὴν ζημίαν, ἂν ἦναι πολλὰ ὑπερέρκος (2). Δι' ἀναφερόμεναι εἰς τὸν πόλεμον θανάται, καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς διοικήσεως, εἶναι ἐσφραγισμένα εἰς διαφόρους κάψας, περὶ ὧν εἶπον ἀνωτέρω. Οἱ νόμοι, ὅταν ἦναι πόλεμος, προσάπτουσι νὰ ἐγγέωσιν εἰς τὴν πολεμικὴν κάψαν τὸ ὑπέρρκον τῶν ἄλλων καψῶν (3)· ἀλλ' εἰς τοῦτο εἶναι χρεια ἀπὸ δικμοσίον θέσπισμα, διὰ νὰ μεταβάλλῃ τὴν τάξιν τῶν σφραγίδων. Κάθε ἔτος καταθέτουσιν εἰς τινὰ κάψαν, ἀπὸ ἰδιαιτέρους ἀξιωματικούς ἐσφραγισμένην, κεφάλαια ἰκανὰ, τὰ ὅποια κοινῶς πρέπει νὰ διανέμωται, διὰ νὰ βάλωσι τοὺς πτωχοὺς πολίτας εἰς κατάστασιν νὰ πληρῶνωσιν εἰς τὰ θεάματα τοὺς τόπους των (4). Ὁ δῆμος δὲν ζέργει νὰ ἐγγίξωσιν αὐτὴν τὴν παρακαταθήκην, καὶ εἶδομεν, εἰς τὰς ἡμέρας μας, ὅτι ἐψηφίσαντο θάνατον κατὰ τοῦ ῥήτορος, ὅς τις ἤθελε προβάλλῃ νὰ μεταχειρισθῶσιν ἐκεῖνο τὸ ἀργύριον εἰς δούλευσιν τῆς πολιτείας, ἢ ὅποια ἀδυνάτησεν ἀπὸ διεξοδικὸν πόλεμον (5). Τὰ χρονικὰ τῶν ἐθνῶν δὲν παρέχουσι παρομοίου παραπληξίας ὑπόδειγμα δεύτερον.

(1) Πολυδ. αἰτ. (2) αἰτ. (3) Δημόσ. εἰς Νεαί. §. 861. (4) Ἀρποκ. Θεωρ. (5) Οὐλπ. ἐλευθ. α'. §. 13. Λιβ. ὑπέθ. τοῦ αἰτ. λόγ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ν Ζ ΄.

Ἀκολουθία τῆς βιβλιοθήκης Ἀθηναίου. — Ἡ
Λογική.

§. α΄. Πρὶν τῆς περιηγήσεώς μου εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, διηρχόμην πολλὰς ἡμέρας εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Εὐκλείδου. Εἰς τὴν ἐπιστροφὴν μου, ἀνεδέχθημεν τὰς συνελεύσεις μας. Ὁ Εὐκλείδης μ' ἔδειξεν εἰς πολλὰς θέσεις συγγράμματα, τὰ ὅποια ἐπραγματεύοντο περὶ τῆς λογικῆς, καὶ ῥητορικῆς, τεθειμένα τὸ ἓν κατόπι τοῦ ἄλλου. Ἐπειδὴ αὐταὶ αἰθῶ ἐπιστῆμαι ἔχουσιν ἀναμεταξύ των πολλὴν συγγένειαν (1). Ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλίων, μοι εἶπε, δὲν εἶναι μέγας· ἐπειδὴ περίπου ἀπὸ ἑνα αἰῶνα ἄρχισαν νὰ μελετῶσι τὴν τέχνην τοῦ σκέπτεσθαι, καὶ διαλέγεσθαι· καὶ εἴμεθα χρεώσαι τῆς ἐφευρέσεως αὐτῆς τῆς τέχνης εἰς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ Σικελίᾳ Ἑλληνας. Εἶναι καρπὸς τῆς ὑψώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου νοός, προκύψας ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πυθαγόρου. Τὸ δίκαιον ἀπαιτεῖ νὰ εἰπῶμεν, ὅτι ἐχρημάτισε Ζήνων ὁ Ἐλεάτης, ὡς τις πρῶτος ἐδημοσίευσεν τῆς διαλεκτικῆς δοκίμιον (2)· ἀλλ' αὐτὴν τὴν δόξαν μᾶλλον ὀφείλομεν νὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὸν Ἀριστέλῃ, ὡς τις ἔφερε τὴν τέχνην τοῦ συλλογίζεσθαι εἰς τοιοῦτον κανόνα τελειότητος, ὥστε δικαίως ἤθελε νομίζηται, ὡς ἐφευρετῆς τῆς (3). Ἡ ἕξις μᾶς διδάσκει νὰ παραβάλλωμεν θῶν, ἢ πολλὰς ἰδέας ἀναμεταξύ των, διὰ νὰ γνωρίζωμεν, καὶ νὰ δείχνωμεν εἰς ἄλλους τὰς συνθέσεις, ἢ ἀντιθέσεις των. Τοιαύτη εἶναι ἡ φυσικὴ λογική. Αὐτὴ ἤθελεν ἦναι ἱκανὴ εἰς δῆ-

(1) Ἄρισ. ῥητ. α΄. κεφ. α΄. (2) Διογ. Λ. προσέμ. Ἄρισ. αὐτ. η΄. καὶ ζ΄. (3) ὁ αὐτ. σελ. ἰλεγ. λδ΄.

μον, ὅς τις, ἐσερκημένος τῆς δυνάμεως τοῦ νὰ καθολικεύῃ, ἢ νὰ ἀφαιρῇ τὰς ἰδέας του, ἤθελε βλέπει εἰς τὴν φύσιν, καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν μόνον ἀτομικὰ πράγματα, καὶ συχνὰ ἤθελεν ἀπατᾶται εἰς τὰς ἀρχὰς δι' ἔλλειψιν μαθησίως· ἀλλ' αἱ συνέπειαι τοῦ ἠθέλου ἦναι ὀρθαί· ἐπειδὴ αἱ ἰδέαι τοῦ ἠθέλου ἦναι καθαραὶ, καὶ ἀναπτυσσόμεναι πάντοτε μὲ τὸ κύριον ὄνομα. Παρὰ δὲ τοῖς πεπαιδευμένοις ἔθνεσιν, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, βιαζόμενος πάντοτε νὰ ἐξασκῆται εἰς τὰς καθολικὰς, καὶ ἀφρημένας ἐννοίας, ἐδημιούργησε κόσμον ἰδεῶν, τόσου θυχερῆ ἴσως εἰς κατάληψιν, ὅσον εἶναι καὶ ὁ φυσικὸς κόσμος. Μὲ τὴν ἀνέκφραστον ποσότητα τῶν ἀντιλαμβανομένων διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἀντιλήψεων συνήφθη καὶ ἡ τερατώδης πληθὺς τῶν συζυξέων, τὰς ὁποίας μορφώνει ὁ ἡμέτερος νοῦς, τοῦ ὁποίου ἡ εὐφροία εἶναι τοσαύτη, ὥστε ἀδυνατεῖ κἀνεὶς νὰ προσδιορίσῃ εἰς αὐτὴν ὁμοθείαια.

§. β. Ἐπομένως, ἂν θεωρήσωμεν, ὅτι μεταξὺ τῶν ὑποκειμένων τῶν ἐννοιῶν μας μέγιστος ἀριθμὸς ἔχει ἐν ἑαυτῷ αἰσθητὰς σχέσεις, αἵτινες φαίνονται, ὅτι τὰς ταυτίζουσι, καὶ μικράς τινας διαφορὰς, αἵτινες πραγματικῶς τὰς διακρίνουσι, θέλομεν ἀπορήσει διὰ τὴν τόλμην, καὶ ἀγχίνουσαν τῶν, ὅσοι πρῶτοι ἐπεχειρήσθησαν, καὶ ἔβαλον εἰς πράξιν τὴν ἀπόφασιν νὰ συστήσωσι τὴν τάξιν, καὶ τὸν προσδιορισμὸν εἰς ἐκείνην τὴν ἀπειρίαν τῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐδέχθησαν, καὶ ἠθέλου ἦναι ἐπομένως εἰς κατάστασιν νὰ δέχωνται. Καὶ ἐνταῦθα εἶναι ἴσως μία μεγαλητέρα δοκιμὴ τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπινου νοῦς, ἢ κἄν μία ἀπὸ τὰς ἐνδοξοτέρας ἐφευρέσεις, διὰ τὴν ὁποίαν δύνανται νὰ δοξάζωνται οἱ Ἕλληνας. Ἐλάβομεν ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, Χαλδαίους, ἴσως ἔτι ἀπὸ κᾶπποιου ἔθνος πορρωτέρου, τὰ στοιχεῖα σχεδὸν ὅλων τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ὅλων τῶν τεχνῶν. Οἱ μετα-

γενέστεροι θέλουσιν ἦναι εἰς ἡμᾶς χρεώσαι δι' ἐκείνην τὴν μέθοδον, δι' ἧς ἡ εὐτυχὴς μηχανὴ ὑπέταξε τὸν συλλογισμὸν εἰς κανόνας. Ἐπεὶ οὖν διελέθωμεν ἐν ῥητῇ ὀφθαλμοῦ τὰ ὀρατικὰ τῆς μέθ. Εἶναι πράγματα, τὰ ὅποια εὐχαριστοῦνται νὰ δεῖχωνται ἀνευ ἀρνήσεως, καὶ καταφάσεως, καθὼς ὅταν λέγω, ἄνθρωπος, ἵππος, ζῶον, δῖπου. Ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἄλλα, τὰ ὅποια φανερόντωνται μὲ ταιαύτας λέξεις, ἐν αἷς περιέχεται βεβαίωσις, ἢ ἀρνήσις. Ὅσον πολυάριθμα καὶ ἂν ἦναι, ἦσαν τὸν τρόπον νὰ τὰ ἀνάξωσιν εἰς δέκα κλάσεις, ἐξ ὧν ἡ μὲν περιέχει τὴν οὐσίαν, αἱ δὲ, τοὺς τρόπους τῆς. Εἰς τὴν πρώτην ἀνάγουσιν ὅλας τὰς οὐσίας, ὡς ἄνθρωπος, ἵππος, καὶ τλ. (1) εἰς τὴν δευτέραν, τὴν ποσότητα, ὅποιας ὅποτε φύσεως καὶ ἂν ἦναι, ὡς ὁ ἀριθμὸς, ὁ χρόνος, ἡ ἔκτασις, καὶ τλ. (2) εἰς τὴν τρίτην, τὴν ποιότητα, καὶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο περιέχονται, α'. αἰξίσις, ὡς ἀρεταί, καὶ ἐπισήμαι. β'. αἰ φυσικαὶ διαθέσεις, αἱ ὅποιαι καθιστῶσι τὸν ἄνθρωπον ἐπιτηδειότερον ἀπὸ ἄλλων εἰς τινὰς ἐργασίας. γ'. αἰ παθητικαὶ ποιότητες, ὡς γλυκύτης, πικρότης, ψυχρότης, θερμότης, χρῶμα. δ'. Τὸ σχῆμα, καὶ ἡ μορφή, ὡς κύκλος, τετράγωνον, καὶ τλ. (3).

§. γ'. Αἱ ἄλλαι κλάσεις περιέχουσι τὰ διάφορα εἶδη τῶν σχέσεων, ἐνεργειῶν, θέσεων, κτήσεων, καὶ τλ. Ὡς ἐκείναι αἱ δέκα τάξεις τῶν πραγμάτων περιέχουσιν ὅλα τὰ ὄντα, καὶ ὅλους τοὺς τρόπους τοῦ ὄντος, καὶ ὠνομάσθησαν κατηγορίαι· ἐπειδὴ δὲν ἀποδίδεται κἀνὲν εἰς τι ὑποκείμενον, ὅπου νὰ μὴν ἦναι οὐσία, ἢ ποιότης, ἢ ποσότης, καὶ τλ. Ἐν κἀλᾷ κλί ἤτοι μέγα, νὰ ἀναχθῶσι τὰ ὑποκείμενα τῶν ἰδίων μας εἰς τόσον μικρότατον ἀριθμὸν κλάσεων, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἔτι ἱκανόν· ἐπειδὴ ἂν ἐξετάσῃ κἀνείς προσεκτικῶς κάθε κατηγο-

(1) Ὁ αὐτ. Κατηγ. κεφ. δ'. (2) αὐτ. ε'. (3) αὐτ. κ'.

ρίαν, θέλει ἰδῆ παρευθὺς, ὅτι εἶναι δεκτικὴ πλῆθους ὑποδιαί-
 ρίσεων, τὰς ὁποίας ἐννοοῦμεν, οἶονεὶ ὑποτεταγμένας πρὸς ἀλ-
 λήλας. Ὡς τὸ σαφηνίσωμεν διὰ τινος παραδείγματος, λη-
 φθέντος ἀπὸ τῆν πρώτῃν κατηγορίαν. Κατὰ τὴν νηπιότητα, ὁ
 ἡμέτερος νοῦς βλέπει, καὶ ἐννοεῖ τὰ ἄτομα, τὰ ὁποία εἰς ἓτι καὶ
 νῦν ὀνομάζομεν πρώτας οὐσίας (1). ἢ δὲ ὅ,τι ἔλκουσι τὰς πρώ-
 τας θεωρίας μας, ἢ δὲ ὅ,τι καθ' αὐτὸ εἶναι οὐσαι πραγμα-
 τικαί. Εἶτα, ὅσα ἔχουσι ἐνεργητικωτέρας ὁμοιότητας ἀνα-
 μεταξύ των, παριστάμενα εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος, δηλαδὴ
 ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν, καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιφάνειαν, ἀπὸ αὐτὰ
 ἐσυσήσαμεν πολλὰς διηρημένας κλάσεις (2). Οὕτω κατὰ τὸν θείνα
 καὶ θείνα ἄνθρωπον, κατὰ τὸν τοιοῦτον, καὶ τοιοῦτον ἵππον,
 ἐλάβομεν τὴν εἰδικὴν ἰδέαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἵππου. Ὡς οἱ
 διάφοροι κλάδοι γενεᾶς τινὸς ἀναφέρονται εἰς μίαν κοινὴν ἀρ-
 χήν, οὕτω πολλὰ εἶδη, τὰ ὁποία ἔχουσι ἀναμεταξύ των με-
 γάλαν σχέσιν ὁμοιότητος, τάττονται ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος (3).
 Οὕτως αἱ εἰδικαὶ ἰδέαι τοῦ ἀνθρώπου, ἵππου, βοῦς, καὶ ὀ-
 λων τῶν ὄντων, ὅσα ἔχουσι ζωὴν, καὶ αἰσθῆσαι, παρήγαγον
 τὴν γενικὴν ἰδέαν τοῦ ζώου, ἢ τοῦ ἐμφύχου ὄντος· δὲ
 ὅ,τι αὐταὶ αἱ λέξεις σημαίνουσιν εἰς τὴν εἰδικήν μας γλῶσσαν
 τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Ὑπεράνω τοῦ γένους τούτου ἐνόησαν τὸ
 καθολικώτερον, ὡς τὴν οὐσίαν· καὶ τλ. καὶ φθάνουσι τε-
 λευταῖον εἰς τὸ ὑπέριστατον γένος, ὅπου εἶναι τὸ ὄν.

§. γ'. Εἰς τὴν κλίμακα ταύτην, τῆς ὁποίας τὴν κορυ-
 φὴν ἔχει τὸ ὄν, καὶ δὲ ἢς μέχρι τῶν ἀτόμων κατέρχεταιί
 τις, κάθε ἔμμεσος βαθμὸς, δύναται νὰ ἦναι γένος, ὡς πρὸς
 τὸν κατώτερον βαθμὸν, καὶ εἶδος, ὡς πρὸς τὸν ἀνώτερον.
 Οἱ φιλόσοφοι πολλὰ εὐαρεσούνται νὰ κατασρῶνῳσι παρομοίας

(1) Αὐτ. εἰ. (2) ὁ αὐτ. Τοπ. αἰ. κεφ. ζ'. (3) ὁ αὐτ. Μεταφ. ε'.

γενεάς καταλόγων δι' ὅλα τὰ ὑποκείμενα τῆς φύσεως, καὶ δι' ὅλας τὰς ἀντιλήψεις τοῦ νοός· ἐπειδὴ τοῦτο εὐκολύνει εἰς αὐτοὺς τοὺς τρόπους νὰ ἀκολουθῶσι τὰς καθολικότητας τῶν ἰδεῶν, καὶ νὰ περιτρέχωσι ἀπὸ τάξιν εἰς τάξιν τὰς διαφόρους κλάσεις, ὡς οἱ στρατηγοὶ εἰς τὴν μάχην, τὸ σράτευμα (1). Ἐνίστε, θεωροῦντες τὸ γένος, ὡς μονάδα, ἢ ὠρισμένον, τὰ εἶδη, ὡς πολλὰ, καὶ τὰ ἄτομα, ὡς ἄπειρα, κινουσι διαφόρους ἀναζητήσεις περὶ τοῦ ὠρισμένου, καὶ ἀορίστου, περὶ τοῦ ἐνός, ἢ πολλῶν, καὶ τότε αὐταὶ αἱ ἀναζητήσεις σφύονται περὶ τῆς ιδιότητος τοῦ γένους, εἰδῶν, καὶ ἁτόμων (2). Κάθε εἶδος διακρίνεται ἀπὸ τὸ γένος του δι' ἐνὸς οὐσιώδους γνωρίσματός, τὸ ὁποῖον τὸ χαρακτηρίζει, καὶ ὀνομάζεται διαφορά (3). Τὸ λογικὸν οὐσα διαφορὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον ὑπερτέρα, καὶ ἀκοινωνητοτέρα ἀπὸ τὰ προνόμιά του, τὸν χωρίζει ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα. Συναψον ὅρα μὲ τὴν γενικὴν ἰδέαν τοῦ ζώου τὴν τοῦ λογικοῦ, δηλαδὴ τὴν διαφορὰν του, καὶ θέλεις ἔχει τὴν εἰδικὴν ἰδέαν τοῦ ἀνθρώπου (4). Εἶναι τόσον δύσκολον, ὅσον καὶ ἀπαραίτητον νὰ προσδιορίζης τὰς συμπαραλαμβανόμενας ὑφ' ἓν καὶ τὸ αὐτὸ γένος διαφορὰς, καὶ τὰς τῶν ἐξηρητημένων ἀπὸ τὸ αὐτὸ γένος εἰδῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουσι κἄποιαν ἀρχισείαν πρὸς ἄλληλα. Γυμναζόμενος ὁμῶς συχνὰ εἰς τοιαύτην ἐξέτασιν, συνειθίζεις ἐν ταύτῳ νὰ διακρίνης εἰς κάθε εἶδος τὰς ιδιότητας, αἱ ὁποῖαι εἶναι εἰς αὐτὸ προσκεκολλημένα φυσικὰ, καὶ τοὺς τρόπους, οἵτινες εἶναι εἰς αὐτὸ κατὰ συμβεβηκός.

§. ε'. Δὲν εἶναι ἐνταῦθα λόγος περὶ τῆς ιδιότητος, ἥτις ταυτίζεται μὲ τὴν οὐσίαν πράγματός τινος, ἀλλὰ περὶ τῆς, δι' ἧς, διακρίνεται (5). Ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν ταύτην, εἶναι ἀποδι-

(1) Πλάτ. δημ. ζ'. §. 534. (2) ὁ αὐτ. εἰς Φιλοσ. (3) Ἄριστ. Τοπ. ζ'. κεφ. δ'. ἔρα τὴν σημ. (4) Πορφ. εἰσαγ. παρ' Ἄριστ. κεφ. ζ'. (5) Ἄριστ. τοπ. α'. κεφ. δ'. καὶ ε'.

δόμενον, τὸ ὁποῖον ἀνήκει μόνον εἰς τὸ εἶδος, καὶ ἐκπηγάξει ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ πρῶτον γινώρισμα, τὸ ὁποῖον ὀνομάσαμεν διαφοράν. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι δεκτικὸς νὰ μάθῃ ἐπισημάς τινάς· τοῦτο εἶναι μίᾳ ἀπὸ τὰς ιδιότητάς του, γεννᾶται ἀπὸ τὴν δύναμιν, τὴν ὁποῖαν ἔχει νὰ συλλογίζεται, καὶ ἀνήκει μόνον εἰς τὸ εἶδος του. Ἡ δύναμις τοῦ κοιμᾶσθαι, καὶ κενεῖσθαι, δὲν ἤθελεν ἦναι εἰς αὐτὸν ιδιότης· ἐπειδὴ εἶναι κοινὴ καὶ εἰς τὰ ἄλλα ζῶα (1). Τὸ συμβεβηκὸς εἶναι τοιοῦτον γινώρισμα, τὸ ὁποῖον ὁ νοῦς εὐκόλα διακρίνει ἀπὸ τὸ πρᾶγμα. Καθέξουσαι, εἶναι συμβεβηκὸς διὰ τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἡ λευκότης, διὰ τὸ σῶμα (2). Αἱ ἰδέαι, περὶ ὧν μέχρι τοῦδε ὠμιλήσαμεν, μὴ ὑποκείμεναι, μήτε εἰς κατάφασιν, μήτε εἰς ἀπόφασιν, δὲν εἶναι μήτε ἀληθεῖς, μήτε ψευδεῖς (3). Ἐς μεταβῶμεν εἰς τὰς ἐπιδεχομένας ἕνα ἀπὸ ἐκείνους τοὺς χαρακτῆρας. Ἡ ἀπόφανσις εἶναι πρόβλημα, τὸ ὁποῖον βεβαιοῖ, ἢ ἀρνεῖται τι (4), ἄρα εἶναι δεκτικὴ ἀληθείας, ἢ ψεύδους. Οἱ ἄλλοι τρόποι τοῦ λόγου, ὡς ἡ δέξις, καὶ προσκῆ, δὲν περιέχουσι μήτε ἀλήθειαν, μήτε ψεύδος. Εἰς κάθε ἀπόφασιν συνάπτουσι, ἢ διαιροῦσι πολλὰς ἰδέας. Εἰς αὐτὴν διακρίνεται τὸ ὑποκείμενον, τὸ ῥῆμα, καὶ τὸ κατηγορούμενον. Π. χ. Ὁ Σωκράτης ἐστὶ σοφός. Σωκράτης εἶναι τὸ ὑποκείμενον, ἐστὶ τὸ ῥῆμα, σοφός τὸ κατηγορούμενον. Τὸ ὑποκείμενον σημαίνει, ὅτι ὑπετέθη, ὡς Σεμέλιον. Ὀνομάζεται οὕτως, ἐπειδὴ ἐξηγεῖ τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ ὀμιλοῦσι, καὶ βᾶλλουσι ὑπ' ὄψιν· καὶ ἴσως ἔτι, ἐπειδὴ εἶναι ὀλιγώτερον καθολικὸν ἀπὸ τὰ, ὅσα πρέπει νὰ δεχθῆ, κατηγορήματα, εἶναι τρόπον τινὰ περιορισμένον (5).

§. 5. Τὸ ὑποκείμενον ἐξηγεῖ ἄλλοτε μὲν καθολικὴν ἰδέαν καὶ ἀνήκουσαν εἰς πολλὰ ἄτομα, ὡς ἡ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τοῦ

(1) αὐτ. (2) αὐτ. (3) περὶ Ἐβρμ. κεφ. α'. (4) αὐτ. δ'. (5) ὁ αὐτ. Κατηγ. κεφ. ε'.

ζῳου· ἄλλοτε δὲ ἰδέαν μερικὴν, καὶ ἀνήκουστον εἰς ἓν μόνον ἄτομον, ὡς ἡ τοῦ Καλλίου, καὶ Σωκράτους (1). Ὅσον εἶναι γενικὴ, ἢ μερικὴ ἡ ἰδέα τοῦ ὑποκειμένου, τόσον καὶ ἡ περιέχουσα αὐτὴν ἀπόφανσις εἶναι καθολικὴ, ἢ μερικὴ. Διὰ τὴν ἐκλαμβάνηται δὲ καθολικὸν τὸ ὑποκείμενον εἰς ὅλην του τὴν ἔκτασιν, πρέπει νὰ συνάπτωμεν εἰς αὐτὸ τὰς λέξεις Πᾶς, καὶ Οὐδεὶς. Ἡ λέξις ἄνθρωπος, εἶναι ὅρος καθολικὸς, εἰάν εἰπῶ, πᾶς ἄνθρωπος, οὐδεὶς ἄνθρωπος, τότε τὴν ἐκλαμβάνω εἰς ὅλην της τὴν ἔκτασιν, ὡς μὴ ἐξαίρων κἀνὲν ἄνθρωπον. Ἐάν δὲ εἰπῶ ἀπλῶς, ἄνθρωπός τις, σηκίω τὸ καθολικόν. Τὸ δὲ ῥῆμα εἶναι σημειῖον, τὸ ὁποῖον φανερώνει, ὅτι τοιοῦτόν τι γνώρισμα ἀνήκει εἰς τοιοῦτόν τι ὑποκείμενον (2). Ὁ σύνδεσμος ἡτον ἀπαραίτητος διὰ τὴν συνάπτην, καὶ αὐτὸς εἶναι τὸ ῥῆμα, προσκειμένον πάντοτε, ἢ ἐνουόμενον, λέγω ἐνουόμενον, ὡς περιεχόμενον εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ἄλλων ῥημάτων· ἐπειδὴ, τὸ, βαδίζω, φανερώνει, βαδίζω εἰμὶ (3). Ὅσον δὲ διὰ τὸ κατηγορούμενον, ἤδη ἐθεωρήθη, ὅτι παραλαμβάνεται ἀπὸ μίαν τῶν κατηγοριῶν, ἣτις περιέχει τὰ γένη ὅλων τῶν κατηγορουμένων (4). Οὕτως αἱ κρίσεις μας εἶναι τοῦ νοῦς ἐνέργειαι, διὰ τῶν ὁποίων βεβαιούμεν, ἢ ἀρνούμεθα πράγμα τι ἀπὸ ἄλλο, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα, ὀφθαλμοὶ τοῦ νοῦς, αἵτινες βλέπουσιν, ὅτι τοιαύτη τις ἰδιότης, ἢ ποιότης δύναται νὰ ἀποδοθῆ, ἢ νὰ μὴν ἀποδοθῆ εἰς τοιοῦτόν τι ὑποκείμενον. Ἐπειδὴ ἡ ἀποτελοῦσα τοιοῦτόν τι κρίσις εἶναι εἰς τὴν ψυχὴν τοῦτο, ὅ,τι εἶναι ἡ θεὰ εἰς τὸν ὀφθαλμόν (5). Τῶν προτάσεων τὰ εἶδη εἶναι διάφορα, ἡμεῖς θέλομεν ἀναφέρει ἐν συντόμῳ μόνον περὶ τοιούτων, αἱ ὁποῖαι, κἄν ἀποδίδωται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον, εἶναι ὅμως ἀντικείμεναι μὲ τὴν

(1) Περί Ἑρμ. ζ. (2) αὐτ. γ. (3) αὐτ. εἶ. (4) Τοπ. α. κεφ. ζ. (5) αὐτ. εἶ.

κατάρασιν, ἢ ἀπόφασιν. Φαίνεται, ὅτι ἡ ἀλήθεια τῆς μιᾶς συζήσεως τὸ ψεῦδος τῆς ἄλλης. Ἄλλ' ὁ κανὼν οὗτος δὲν δύναται νὰ ᾖναι γενικός· ἐπειδὴ ἡ γινομένη εἰς αὐτὰς ἀντίθεσις ἀποτελεῖται μὲ πολλοὺς τρόπους.

§. 5'. Ἄν καὶ εἰς τὰς δύο τὸ ὑποκείμενον ὄν καθολικόν, ἐκλαμβάνεται εἰς ὅλην του τὴν ἔκτασιν, τότε αἱ δύο προτάσεις ὀνομάζονται ἀντικείμεναι, καὶ δύνανται νὰ ᾖναι καὶ αἱ δύο ψευδεῖς (1). Π. χ. Πάντες ἄνθρωποι λευκοί, οὐδεὶς ἄνθρωπος λευκός. Ἄν ἡ ἔκτασις τῆς εἰς τὴν μίαν εἶναι ἀπεριόριστος, καὶ εἰς τὴν ἄλλην περιορισμένη, τότε ὀνομάζονται ὑπεναντίαι, ἡ μὲν, ἀληθής, ἡ δὲ ψευδής· πάντες ἄνθρωποι λευκοί, τινὲς ἄνθρωποι δὲν εἶναι λευκοί, ἢ καλλίτερα, οὐδεὶς ἄνθρωπος λευκός, τινὲς ἄνθρωποι λευκοί. Αἱ μερικαὶ προτάσεις ὑπόκεινται εἰς τὸ ἴδιον γένος τῆς ἀντιφάσεως μὲ τὰς ἐναντίας, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἡ μὲν εἶναι ἀληθής, ἡ δὲ ψευδής. Σωκράτης εἶναι λευκός, Σωκράτης δὲν εἶναι λευκός (2). Δύο προτάσεις κατὰ μέρος, ἡ μὲν καταφατικὴ, ἡ δὲ ἀποφατικὴ, δὲν εἶναι κυρίως εἰπεῖν ἀντικείμεναι· ἡ ἀντίθεσις εἶναι μόνον εἰς τοὺς ὅρους· ὅταν λέγω, τινὲς εἶναι δίκαιοι, τινὲς δὲν εἶναι δίκαιοι, τότε δὲν ὁμιλῶ περὶ τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων (3). Αἱ διαληφθεῖσαι ἰδέαι, ἐξ ὧν τὰς περισσοτέρας παρατρέχω, ἐχρημάτισαν καρπὸς πολλῶν, καὶ διεξοδικῶν παρατηρήσεων. Μὲ ὅλον τοῦτο δὲν ἠρξαπόρησαν νὰ περιεργασθῶσιν, ὅτι τὰ περισσότιρα σφάλματά μας ἔχουσι τὴν πηγάν τους ἀπο τὴν ἀβεβαιότητα τῶν ἰδεῶν μας, καὶ ἀπὸ τὰ παραστατικάτων σημεῖα. Γνωρίζοντες τὰ ἐξωτερικὰ ὑποκείμενα μόνον διὰ τῶν αἰσθητηρίων μας, καὶ ἐπομένως μὴ δυνάμενοι νὰ τὰ διακρίνωμεν ἄλλως, ἢ ἀπὸ τὰ φαινόμενά των,

(1) Περὶ Ἑρμ. ζ'. (2) Κατηγ. ε'. (3) Πρωτ. ἀναλ. α'.

πολλάκις συγχέομεν τὴν φύσιν κινήτων μετὰ τὰς ποιότητας, καὶ τὰ συμβεβηκότα των. Ὅσον δὲ διὰ τὰ νοητὰ ὑποκείμενα, αὐτὰ διεγείρουσιν εἰς τὰ περισσότερα πνεύματα λάμψεις μόνου σκοτεινῆς, καὶ εἰκόνας κενῆς καὶ ἀσάτους. Ἡ σύγχυσις ἐστὶ αὐξάνουσα καὶ ἀπὸ ἐκείνην τὴν μεγάλην πληθύν των ἀμφιβόλων, καὶ μεταφορικῶν λέξεων, μετὰ τὰς ὁποίας αἱ γλώσσαι πλησιοπαρόχως βρίζουσι, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν μέγαν ἀριθμὸν των καθολικῶν ὄρων, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζομεθα συνεχῶς, χωρὶς νὰ τοὺς ἐννοῶμεν.

§. ζ. Μόνη ἡ ἐπίμονος μελέτη δύναται νὰ προσεγγίσῃ εἰς ἡμᾶς τὰ ὑποκείμενα, τὰ ὁποία, καθὼς φαίνεται, ἀπομακρύνει ἀπὸ ἡμᾶς ἐκείνη ἡ σκοτεινὴ παράστασις· ὡς ἡ μόνη διαφορά, ἣτις εὐρίσκεται εἰς πεφωτισμένον πνεῦμα, καὶ ἀφώτιστον, εἶναι, ὅτι τὸ μὲν βλέπει τὰ πράγματα εἰς τὴν δικαίαν διάστασιν, τὸ δὲ, πόρρωθεν (1). Οἱ ἄνθρωποι, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας τὰ καθήκοντα, ἔχουσι ἀνάγκην ἐξαιρέτως ἀπὸ διωρισμένην τινα εἰς τὰς ἰδέας ἀναλογίαν, καὶ μόνου ἀπὸ βεβαίαν τινα εἰς τὴν γλῶσσαν προσέγγισιν. Οἱ ἀληθεῖς νόες, ἀλλάττοντες τὰς ἰδέας των, ἐμπορεύονται μετὰ καθαρὰ νομίσματα, τῶν ὁποίων πολλάκις καὶ οἱ ἴδιοι δὲν γνωρίζουσι τὴν τιμὴν καὶ ἀξίαν, οἱ λοιποὶ μὲ κίβδηλα εἶδη, τὰ ὁποία οὐδὲν ἥττου ἔχουσι πέρασιν εἰς αὐτὴν τὴν ἐμπορίαν. Ὁ φιλόσοφος πρέπει νὰ χαρακτηρίσῃ τὰς ἐννοίας του μετὰ τὰς συνειδητέρας κυριολεξίας (2), καὶ διὰ νὰ διακρίνῃ τὰς σημασίας των, ὅταν ἦναι πολλαί, πρέπει μετὰ ταῦτα νὰ ὀρίσῃ τὴν ἰδέαν, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει εἰς κάθε λέξιν. Τὸ νὰ ὀρίσῃ τις πράγματι, εἶναι νὰ ἀποδείξῃ τὴν φύσιν του μετὰ χαρακτῆρας, οἱ τινες τὸ διακρίνουσιν ἐντελῶς ἀπὸ κάθε ἄλλο πράγμα. Διὰ νὰ ἔλθωσιν εἰς αὐτὴν τὴν ἀκρίβειαν, ἢ διὰ νὰ βεβαιω-

(1) Σοφ. Ἠλίγ. α'. κεφ. α'. (2) Τοπ. β'. κεφ. β'.

ζῶσι περὶ αὐτῆς, ἄλλοτε δὲν εἶχον κανόνας· ἕως οὗ νὰ συζητῶσι παρόμοιοι κανόνες, παρετήρουν νὰ εὐρωσι τέλειον ὄρισμόν εἰς κάθε πρᾶγμα. Τοιοῦτος ὄρισμός πρέπει νὰ ἀνίκη εἰς ὄρισόν, νὰ περικλείῃ πᾶν ὅ,τι ἐμπεριέχεται εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ὄριστοῦ, καὶ μάλιστα νὰ ἐκτείνηται εἰς ὅλα τὰ ὄντα τοῦ αὐτοῦ εἶδους· ὁ τοῦ ἀνθρώπου, Π. χ. εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, νὰ ἦναι σύντομος, κάθε λέξις, ἢ ὁποῖα δύναται νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ αὐτόν, εἶναι περιττὴ (1), νὰ ἦναι σαφὴς, νὰ ἀποβάλλῃ ἀπὸ αὐτόν τὰς ἀμφιβόλους, μεταφορικὰς, καὶ ἥττον εὐχρηστὰς λέξεις (2), καὶ διὰ νὰ ἐννοῆται, δὲν πρέπει νὰ εἶναι κἀνεὶς ὑπόχρεος νὰ ἀνατρέχῃ εἰς τὸ ὄριστόν. Ἄνευ τούτων, ἤθελεν ὁμοιάζει μὲ τὰς μορφὰς τῶν παλαιῶν εἰκότων, αἵτινες γνωρίζονται μόνον ἀπὸ τὸ ὑπ' αὐτὰς κεχαραγμένον ὄνομα (3).

§. η'. Μὲ ποῖον τρόπον τέλος πάντων ἐξεπλήρωσαν αὐτοὺς τοὺς συμβιβασμούς; Εἶπομεν ἀνωτέρω περὶ ἐκείνων τῶν κλιμάκων τῶν ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι μᾶς ὀδηγοῦσιν ἀπὸ τὰ ἄτομα ἕως εἰς τὸ καθόλου ὄν. Εἶδομεν, ὅτι κάθε εἶδος εἶναι ἀμέσως ὑποκείμενον εἰς γένος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον διακρίνεται διὰ τῆς διαφορᾶς. Ὁρισμός ἀκριβὴς συντίθεται ἀπὸ γένος ἄμεσον, καὶ διαφορὰν τοῦ ὄριστοῦ πράγματος (4), περιέχων ἀναγκαίως ἐν ἑαυτῷ τὰ δύο οὐπιώδη γνωρίσματά του. Ὁρίζω τὸν ἄνθρωπον ζῶον λογικόν (5), τὸ γένος ζῶον πλησιάζει τὸν ἄνθρωπον μὲ ὅλα τὰ ἐμψυχα, καὶ ἡ διαφορὰ τὸ λογικόν τὸν χωρίζει ἀπὸ αὐτά. Ἐπιτεκε ἑντεῦθεν, ὅτι ὁ ὄρισμός ἀποδεικνύει τὴν ἀφομοίωσιν πολλῶν διαφόρων πραγμάτων διὰ τοῦ γένουςτου, καὶ τὴν διαφορᾶν των, διὰ τῆς διαφορᾶς του. Ὅθεν κἀνὲν ἄλλο δὲν εἶναι τόσον χρειώδες, ἢ νὰ ἐπιτυχάνωσιν ἐκείνην τὴν ἀφομοίωσιν,

(1) Αὐτ. α'. κεφ. ε'. (2) αὐτ. ζ'. κεφ. εδ'. (3) αὐτ. (4) αὐτ. ζ'. κεφ. ε'. καὶ τλ. (5) ὁ αὐτ. παρ' Ἰαμβλ. βί. Πυθαγ. κεφ. ζ'. §. 24.

καὶ τὴν διαφορὰν, ὅταν ἐξασκῶνται εἰς τὴν τέχνην τοῦ σκέπ-
 τεσθαι, καὶ συλλογίζεσθαι (1). Ἀφίνω τὰς περὶ τῆς φύσεως
 τοῦ γένους, καὶ διαφορᾶς λεπτοτάτας παρατηρήσεις, ὁμοίως
 καὶ τὰς περὶ διαφορῶν εἰδῶν τῶν προτάσεων, τὰς ὁποίας συ-
 νειθίζουσι νὰ προβάλλωσι συλλογιζόμενοι· ἐπειδὴ σκοπὸν ἔχω
 νὰ παραστήσω μόνον σχέδια τῶν ἐπιδόσεων τοῦ ἀνθρωπίνου
 νοῦς, καὶ ὄχι νὰ συλλέξω ὅλα τὰ ἔχνη τοῦ φωτός, τὰ ὁποία
 ἄφηται εἰς τὴν ὁδόν του. Ἄλλ' εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ συλλογι-
 σμοῦ πρέπει νὰ ἐμφιλοχωρήσωμεν ὁπωσοῦν. Εἶπομεν, ὅτι εἰς
 ἐκείνην τὴν πρότασιν, Σωκράτης ἐστὶ σοφός, Σωκράτης εἶναι τὸ
 ὑποκείμενον, σοφός τὸ κατηγορούμενον, καὶ διὰ τοῦ ὑπαρ-
 κτικοῦ ῥήματος, τὸ ὁποῖον εἶναι σύνδεσμος, βεβαιούσιν, ὅτι
 ἡ ἰδέα τῆς σοφίας ἀνήκει εἰς τὸν Σωκράτην. Ἀλλὰ τίνι τρό-
 πῳ νὰ βεβαιωθῇ κἀνεὶς περὶ τῆς ἀληθείας, ἢ ψεύδους προ-
 τάσεως τινός, ὅταν ἡ σχέσηις τοῦ κατηγορουμένου μετὰ τὸ ὑπο-
 κείμενον δὲν ἦναι ἰκανῶς ἀποδεδειγμένη; Διαβαίνων ἀπὸ τὸ
 γινώσκον εἰς τὸ ἄγνωστον (2), καὶ καταφεύγων εἰς τινα τρίτην
 ἰδέαν, τῆς ὁποίας ἡ διπλῆ σχέσηις μετὰ τὸ ὑποκείμενον καὶ κα-
 τηγορούμενον εἶναι αἰσθητοτέρα.

§. 3. Πρὸς τελείαν τῶν εἰρημίων κατάληψιν, ἐξετάζω
 μόνον τὴν καταφατικὴν πρότασιν. Ἀμφιβάλλω, ἂν τὸ, Α,
 εἶναι ἴσον μετὰ τὸ, Β, ἂν εὑρεθῇ, ὅτι τὸ, Α εἶναι ἴσον μετὰ
 Γ, καὶ ὅτι τὸ, Β, ὁμοίως μετὰ τὸ, Γ. συμπεραίνω, χωρὶς νὰ
 δευάξω, ὅτι τὸ Α, εἶναι ἴσον τῷ Β (3). Παρομοίως διὰ νὰ
 ἀποδείξω, ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἕξις, ἀρκεῖ νὰ δεῖξω, ὅτι ἡ
 δικαιοσύνη εἶναι ἀρετὴ, καὶ κἀθε ἀρετὴ εἶναι ἕξις (4). Ἀλλὰ
 διὰ νὰ θώσω εἰς αὐτὴν τὴν ἀπόδειξιν τὸ σχῆμα τοῦ συλλογι-
 σμοῦ, ὡς βάλω τὴν λέξιν ἀρετὴν μεταξὺ ὑποκειμένου, καὶ

(1) Ἄριστ. αὐτ. α'. κεφ. γ'. (2) ὁ αὐτ. Μεταφ. ζ'. κεφ. δ'. (3)
 ὁ αὐτ. προτ. ἀναλ. κεφ. δ'. (4) ἡθ. β. κεφ. α'.

κατηγορουμένου τῆς προτάσεως, καὶ θέλω ἔχει τοὺς τρεῖς τούτους ὅρους, Δικαιοσύνην, Ἄρετήν, Ἐξίς. Ὁ τῆς μέσης ὀνομάζεται μέσος ὅρος, ἢ ἐξ αἰτίας τῆς θέσεώς του, ἢ ὅτι γίνεται αἴτιον μέσου νὰ συγκρίνη τὰ δύο ἄλλα, ὀνομαζόμενα Ἄκρα. Ἀποδείχθη, ὅτι ὁ μέσος πρέπει νὰ ληφθῆ, κἄν ἅπαξ, καθολικὸς, ὁμοίως καὶ ἡ μία τῶν προτάσεων (1). Λέγω λοιπὸν κατ' ἀρχάς.

Πᾶσα ἀρετὴ εἶναι Ἐξίς.

Θέλω εἰπῆ ἀκολουθῶς. Ἄλλὰ μὴν ἡ δικαιοσύνη, εἶναι ἀρετὴ.

Ἄρα ἡ δικαιοσύνη εἶναι Ἐξίς.

Ἐυτεῦθεν ἔπαται, α', ὅτι ὁ συλλογισμὸς ἀπαρτίζεται ἀπὸ τρεῖς ὅρους, καὶ ὁ τελευταῖος εἶναι γνώρισμα τοῦ δευτέρου, καὶ ὁ δεύτερος τοῦ πρώτου (2). Ἡ Ἐξίς ἐνταῦθα εἶναι κατηγορούμενος, ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἡ ἀρετὴ, ὡς πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Τοῦ κατηγορουμένου ἀσίποτε ληφθέντος ἀπὸ μίαν τῶν κατηγοριῶν, ἢ ὅπῃ τὰς σειρὰς τῶν ὄντων, αἱ ὁποῖαι τὰ συνθέτουσιν, αἱ σχέσεις τοῦ μέσου μὲ τὸ ἓν, καὶ μὲ τὸ ἄλλο τῶν ἄκρων θέλουσιν ἦναι, νῦν μὲν τῶν σχέσεων τῶν οὐσιαῶν, ποιοτήτων, ποσοτήτων, καὶ τλ. νῦν δὲ, τῶν γενῶν, εἰδῶν, ιδιοτήτων (3), καὶ τλ. Εἰς τὸ διαληφθὲν παράδειγμα εἶναι γενῶν, καὶ εἰδῶν. Ἐπειδὴ ἡ Ἐξίς εἶναι γένος, ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἡ ἀρετὴ, ὡς πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Ὅθεν εἶναι δῆλον, ὅτι πᾶν ὅ,τι λέγεται κατὰ τοῦ ἀνωτέρου γένους, πρέπει νὰ λέγεται καὶ κατὰ τοῦ κατωτέρου γένους, καὶ εἰδούς (4)· β'. ὅτι ὁ συλλογισμὸς σύγκριται ἀπὸ τρεῖς προτάσεις. Εἰς μὲν τὰς δύο πρώτας συγκρίνεται ὁ μέσος μὲ κάθε ἓν τῶν ἄκρων, εἰς δὲ τὴν τρίτην συμπεραίνεται ὅτι τὸ ἓν τῶν ἄκρων πρέπει νὰ ἦναι κατηγορούμενος τοῦ ἄλλου· καὶ τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἀποδειχθῆ· γ'. ὅτι ὁ συλλογισμὸς εἶναι κρίσις, δι' οὗ, τειθειμένων τινῶν προ-

(1) Τοπ. η'. κεφ. α'. (2) Προτ. ἀναλ. κεφ. δ'. (3) τοπ. α'. κεφ. δ'. (4) αὐτ. δ'. κεφ. α'. σ'. ε'.

τάσεων, προκύπτει ἄλλη τις τῶν πρώτων διάφορος (1). Ἐκ τῶν διαφόρων συνδυασμῶν τῶν τριῶν ὄρων ἀναφύονται διάφορα εἶδη συλλογισμῶν, τὰ ὅποια, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀνάγονται εἰς τὸν προβληθέντα, ὡς πρωτότυπον (2). Αἱ συνεπείαι ποικίλλονται εἰς, ἂν αἱ προτάσεις ἦναι καταφατικαί, ἢ ἀποφατικαί· ἂν δίδωσιν εἰς αὐτάς, ὁμοίως, καὶ εἰς τοὺς ὄρους, μᾶλλον, ἢ ἥττον καθόλου, καὶ ἐντεῦθεν ἐκπηγάζουσι ἀρκετοὶ κανόνες, οἱ τινες ἀνακαλύπτουσι, κατὰ πρώτην προσβολήν, τὴν ὀρθότηκα, καὶ σφάλμα τοῦ συλλογισμοῦ.

§. ι'. Τὰς μὲν ἐπαγωγὰς, καὶ παραδείγματα μετέρχονται, διὰ τὴν ἀκαταπειθωσὶν τὸν κοινὸν λαόν, τὸν δὲ συλλογισμὸν, τοὺς φιλοσόφους (3). Κανὼν ἄλλο δὲν εἶναι τόσον ἰσχυρὸν, τόσον ἀχειρώτον, ὡς τὸ προκύπτου συμπέρασμα ἀπὸ δύο τοιαύτας ἀληθείας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ ἀνταγωνιστὴς ἐβιάσθη νὰ συγκατανεύσῃ (4). Ὁ εὐφυὴς οὗτος μηχανισμὸς εἶναι ἡ ἔκτασις τῶν ἐνεργειῶν τοῦ νοός μας. Παρατήρησαν, ὅτι, ἐξαιρουμένων τῶν πρώτων ἀρχῶν, αἵ τινες δὲν ἔχουσι χρεῖαν ἀποδείξεως (5), τὰ διανοήματά μας εἶναι συμπεράσματα, καὶ τεθεμελιωμένα ἐπὶ τοῦ συλλογισμοῦ, ὅς τις γίνεται εἰς τὸν νοῦν μας μὲ ταχύτητα ἄπορον. Ὅταν εἰπῶ, ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἕξις, ἔκκαμα τὸν συλλογισμὸν κατὰ διάνοιαν, τὸν ὁποῖον ἀνωτέρω ἐξέθετα. Ἐνίοτε ἀποσιωπῶσι μίαν τῶν προτάσεων, εὐκόλου νὰ ἐννοηθῇ, ὁ συλλογισμὸς τότε λέγεται ἐνθύμημα, καὶ ἂν καλὰ ἀτελής (6), οὐχ ἥττον ὁμως εἶναι συμπερασματικὸς, ὡς καὶ ὁ ἴδιος συλλογισμὸς. Π. χ. Κάθε ἀρετὴ εἶναι ἕξις, ἄρα ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἕξις· ἢ κάλλιον. Ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀρετὴ, ἄρα ἕξις. Ἡθελα εἰλεῖν εὐμαρῆστα εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα,

(1) Αὐτ. α', κεφ. α'. σοφ. ἐλεγ. α', κεφ. α'. (2) Ποστ. ἀναλ. α', κεφ. ζ'. (3) Τοπ. α', κεφ. ιβ'. (4) Πλάτ. Μέν. §. 75. (5) Ἄρισ. αὐτ. κεφ. α'. (6) Δημητ. Φαλ. περὶ ἐγγλ. κεφ. λβ'.

ἀν ἀπλῶς ἔλεγον. Ἡ δικαιοσύνη οὕσα ἀρετὴ, εἶναι ἕξις· ἢ καλλίτερα, ἢ δικαιοσύνη εἶναι μία ἕξις· ἐπειδὴ κάθε ἀρετὴ εἶναι ἕξις· καὶ τλ. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἐπόμενον παράδειγμα, ληφθῆναι παρά τινος τῶν ποιητῶν.

Ὅργην Ἀθάνατον μὴ φύλαττε, θνητὸς ὢν (1).

Ἐὰν ἀγαπᾷς νὰ μεταβάλης αὐτὴν τὴν γνώμην εἰς συλλογισμόν, εἰπέ. Οὐδεὶς θνητὸς δὲν πρέπει νὰ φυλάττη ὁργὴν ἀθάνατον· ἀλλὰ μὴν εἶσαι θνητὸς, ἄρα. Θελεῖς δὲ ἐνθυμήματος; ἄφελε μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας προτάσεις. Ἐκ τούτου κάθε γνώμη, καὶ κάθε σχασμὸς, ἢ ἔχει τὴν ἀπόδειξιν τοῦ οἰκοῦν, ἢ δεικνύεται χωρὶς τοῦτο τὸ ὑποκείμενον, εἶναι ἀλλήλας συλλογισμὸς μὲ αὐτὴν τὴν διαφορὰν, ὅτι, εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν, ἢ ἀποδείξεις εἶναι ὁ μέσος ὅρος, ὅς τις συνάπτει, ἢ χωρίζει τὸ κατηγορούμενον ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον, καὶ, εἰς τὴν δευτέραν, πρέπει νὰ συσῆση τὸν μέσον. Οἱ φιλόσοφοι, μελετῶντες προσεκτικῶς τὸν δεσμὸν τῶν ἰδεῶν μας, εφεύρου τὴν τέχνην νὰ ἀποκαθιστῶσιν αἰσθητοτέρας τὰς ἀποδείξεις τῶν συλλογισμῶν μας, ἀναπτύσσοντες, καὶ βάλλοντες εἰς τάξιν τοὺς ἀτελεῖς συλλογισμοὺς, τοὺς ὁποίους ἀεννάως μεταχειριζόμεθα. Καθεὶς αἰσθάνεται πολλὰ καλὰ, ὅτι ἢ ἐκβασίς ἐξήκει σταθερὰν ἐπιμονήν, καὶ ἐκείνην τὴν περίεργον ἀγχείοισαν, ἥτις, κατὰ ἀλήθειαν, δὲν εφευρίσκει τίποτε, ἐπειδὴ δὲν προσθέτει τι εἰς τὴν φύσιν, ὅμως ἀνακαλύπτει, ὅτι ἐκφεύγει τὰ συνειδημένα πνεύματα. Κάθε ἀπόδειξις εἶναι συλλογισμὸς, ἀλλ' ὄχι καὶ κάθε συλλογισμὸς ἀπόδειξις (2). Τότε εἶναι ἀπόδειξις, ὅταν συσῆνται ἐπὶ τῶν πρώτων ἀρχῶν, ἢ ἐπὶ τῶν, ὅσαι ἀπ' αὐτὰς ἐκρέουσι. Διαλεκτικὴ, ὅταν θεμελιούται εἰς δοξὰς, αἱ ὁποῖαι φαίνονται πιθαναὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἢ τοῦλάχισον εἰς ἄνδρας μᾶλλον πεπαιδευμένους (3). Ἐριστικὴ, ὅταν

(1) Ἄριστ. ῥητ. β. κεφ. κα'. (2) Ἐ αὐτ. προτ. ἀναλ. κεφ. δ'. (3) Τοπ. α'. κεφ. α'.

συμπεραίνη ὅπο προτάσεις, τὰς ὁποίας θέλουσι νὰ νομιζωνται, ὡς πιθαναί, χωρὶς νὰ ἦναι. Ἡ πρώτη χορηγεῖ ὅπλα εἰς τοὺς φιλοσόφους, οἵτινες προσπλύνονται εἰς τὴν ἀλήθειαν· ἡ δευτέρα εἰς τοὺς διαλεκτικούς, οἵτινες πολλάκις εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἀσχολῶνται εἰς πιθανολογίαν· ἡ τρίτη εἰς τοὺς σοφιστὰς, εἰς τοὺς ὁποίους τὰ τυχόντα ἐξαρκούσι φαινόμενα⁽¹⁾.

§. ια'. Ἐπειδὴ συλλογιζόμεθα, ἐπειριζόμενοι συνεχέσθρον εἰς τὰς δόξας, παρὰ εἰς τὰς βεβαίας ἀρχὰς, διὰ τοῦτο οἱ νῆσι ἐκ τῆς παιδικῆς των ἔτι ἡλικίας ἐπροσκολλήθησαν εἰς τὴν διαλεκτικὴν, τὸ δεδομένον εἰς τὴν λογικὴν ὄνομα, ὅταν συμπεραίνη μόνον κατὰ τὰς πιθανολογίας⁽²⁾. Προβάλλοντες εἰς αὐτοὺς προβλήματα, ἢ θέσεις⁽³⁾ περὶ τῆς φυσικῆς, ἠθικῆς, καὶ λογικῆς⁽⁴⁾, τοὺς συνειθίζουσι νὰ δοκιμάζωσι τὰς δυνάμεις των εἰς διάφορα ὑποκείμενα, νὰ ταλαντεύωσι τὰ συμπεράσματα, νὰ ὑποσηρίζωσι ἀμοιβαίως τὰς ἀντιθέτους δόξας⁽⁵⁾, καὶ νὰ ὑποχρεοῦνται εἰς τὰς περιγραφὰς τοῦ σοφίσματος διὰ νὰ τὰς γνωρίζωσι. Ἐπειδὴ αἱ φιλονεικίαι μας συχνὰ προέρχονται ἐκ τούτου, ὅτι, ἄλλοι μὲν ἠπατημένοι ἀπὸ τινὰ παραδείγματα, καθολικεύουσι πάρα πολλὰ, ἄλλοι δὲ, ἐσόμενοι εἰς τινὰ ἐναντία παραδείγματα, δὲν καθολικεύουσι ἰκανῶς· οἱ μὲν πρῶτοι μαυθάνουσι, ὅτι δὲν πρέπει νὰ συμπεραίνωσιν ἀπὸ τὸ μερικὸν τὸ ὅλον⁽⁶⁾, οἱ δὲ δεύτεροι, ὅτι μία ἐξαίρεσις δὲν ἀνατρέπει τὸν κανόνα. Ἡ συζήτησις γίνεται ἐνίοτε δι' ἐρωταποκρίσεων⁽⁷⁾. Ἐπειδὴ τὸ τέλος τῆς εἶναι νὰ σαφηνίσῃ ἐμφυβολίαν, καὶ νὰ διευθύνῃ τὸ ἀρτιγενὲς λογικόν, διὰ τοῦτο ἡ λύσις δὲν πρέπει νὰ ἦναι μῆτε πολλὰ καθαρά, μῆτε πολλὰ σκοτεινὴ⁽⁸⁾. Πρέπει νὰ ἐκφεύγωσιν ἐπιμελῶς ἀπὸ τοῦ νὰ

(1) Αὐτ. κερ. ιδ'. (2) τοπ. α'. κερ. β'. (3) αὐτ. κερ. ια'. (4) αὐτ. ιδ'. (5) ῥητ. α'. κερ. α'. (6) αὐτ. (7) Τοπ. η'. κερ. α'. (8) αὐτ. α'. κερ. ια'.

βεβαιώσωσι θέσεις τόσον ἀπιθάνους, ὥστε εὐθὺς νὰ ἐκπίπτω-
 σιν εἰς ἀτοπίαν (1), καὶ νὰ πραγματεύωνται ὑποθέσεις, περὶ
 τῶν ὁποίων εἶναι ἐπικίνδυνον νὰ διεσάζωσι, καθὼς, ἂν προέπη
 νὰ τιμᾷ τοὺς Θεοὺς, καὶ νὰ ἀγαπᾷ τοὺς γονεῖς του (-). "Αὐ-
 κλή καὶ ἤθελεν ἦναι ἐπίφοβον, μήπως πνεύματα, οὕτω γε-
 γυμνασμένα εἰς αὐστηράς ἀκριβείας, ἤθελον διαφυλόξει εἰς
 αὐτὰς τὴν ἔφρασην, καὶ μὲ αὐτὰς ἤθελον συνόπτει ἔτι καὶ
 τὴν κλίσει τῆς ἀντιλογίας, μὲ ὅλον τοῦτο δὲν εἶναι ὀλι-
 γώτερον ἀληθὲς καὶ τοῦτο, ὅτι ἔχουσι πραγματικὴν ὑπε-
 ροχὴν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἐπισημῶν εἶναι
 μᾶλλον διατεθειμένοι νὰ ἀμφιβάλλωσι, καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν
 κοινωνίαν, νὰ ἀνακαλύπτωσι τὸ σφάλμα τινὸς κρίσεως.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν ΝΗ΄.

Ἀκολουθία τῆς βιβλιοθήκης Ἀθηναίου. — Ἡ
 Ῥητορικὴ.

§. α΄. Ὄταν ἡ οἰκοδομὴ τῆς λογικῆς μεζήλον ἐκτίζετο, μοὶ
 εἶπεν ὁ Εὐκλείδης, τότε καὶ ἡ τῆς Ῥητορικῆς ἀνεγείρετο πλη-
 σίον τῆς, ἂν ἔχει τόσον στερεὰ τῆ ἀληθείᾳ, πολλὰ ὅμως γλα-
 φρωτέρα, καὶ μεγαλοπρεπεστέρα. Ἡ πρώτη, τῷ εἶπον, ἤμ-
 πορεῖ νὰ ἦναι χρεῖωδης, ἀλλὰ τῆς δευτέρας τὴν ὠφέλειαν δὲν
 δύναμαι νὰ καταλάβω. Μήπως ἡ εὐγλωττία δὲν εἶχε τὴν αὐ-
 τοκρατορίαν τῆς πρότερον εἰς τὰ ἔθνη τῆς Ἑλλάδος; Μήπως εἰς
 τοὺς ἠρωϊκοὺς χρόνους δὲν ἐφιλονεῖκει μὲ τὴν ἀνδρίαν διὰ τὸ
 βραβεῖον (3); Μήπως ἔλαι αἱ κάλλοναι δὲν εὐρίσκονται εἰς

(1) Ἀντ. π΄, κεφ. 3. (2) αὐτ. α΄, κεφ. α΄. (3) Cicero, de clar.
 orat. c. 10.

τὰ ποιήματα ἐκείνου τοῦ Ὀμήρου, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ τιμῶσιν ὡς τὸν κορυφαῖον τῶν ῥητόρων, καθὼς καὶ τῶν ποιητῶν (1); Μήπως δὲν εἶναι φανεραὶ εἰς τὰ συγγράμματα τῶν μεγάλων νόων, οἵτινες ἠκολούθησαν τὰ ἔχρητου. Ὅταν ἔχωσι τόσα παραδείγματα, τίς ἢ χρειὰ ἀπὸ τῶσους κανόνας; Ἐπρεπεν, ἀπεκρίθη ὁ Εὐκλείδης, νὰ ἐκλέξωσιν ἐκεῖνα τὰ παραδείγματα, καὶ νὰ συστήσωσιν ἐξ ἐκείνων τὴν ῥητορικὴν τέχνην. Γάχα, ἐπανέλαβον τὸν λόγον, εἰς τὴν ἐκλογὴν τούτων, ἠπατώντο οἱ Πεισίστρατοι, Σόλωνες, καὶ ἐκεῖνοι οἱ ῥήτορες, οἵτινες εἰς τὰς συνελεύσεις τοῦ ἔθνους, ἢ εἰς τὰ κριτήρια τῆς δικαιοσύνης ἀφίνοντο εἰς τὰς ὁρμὰς τῆς φυσικῆς εὐγλωττίας; διὰ τί νὰ ἀντιτάξωμεν τὴν τέχνην τοῦ λέγειν εἰς τοῦ λόγου τὸ χάρισμα; Ἦθελον μὲ τοὺς κανόνας μόνον, εἶπεν ὁ Εὐκλείδης πάλιν, νὰ ἐμποδίζωσι τὰς ἀποπλανήσεις τῆς ἀγχινοίας, καὶ χαλιναγωγοῦντές την μὲ αὐτοὺς νὰ τὴν σενοχωρῶσι νὰ συνάπτη τὰς δυνάμεις της. Ἠξέυρεις, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ μὲ ὄλον ὅτι εἰς τὰ ἄλλα δὲν ἐπικυριώνει τὴν ῥητορικὴν τέχνην (2), συγκατένευσεν ὁμως, ὅτι δύναται νὰ ἦναι ἐπωφελὴς (3), τοῦτο τὸ ἡξέυρεις, καὶ ἔτι ἀμφιβέλλεις διὰ τὰς ὑπεροχὰς τῆς ῥητορικῆς; Ἦκουσας τὸν Δημοσθένην, καὶ δεσάζεις, ἂν ἦναι ἐπωφελὴς; Ὁ Δημοσθένης, ἀπεκρίθη καὶ χωρὶς τὰ μαθήματα τῶν διδασκάλων του, ἤθελεν ἐξουσιάζει πανταχοῦ τὰ πνεύματα. Ἴσως καὶ ὁ Αἰσχίνης, χωρὶς τὴν βοήθειαν τῶν ἐδικῶν του, δὲν ἤθελεν ἐκφράζει τὰς ἰδέας του μὲ τόσα θέλγητρα. Ὁμολογεῖς ἄρα, ἠρώτησεν ὁ Εὐκλείδης, ὅτι ἡ τέχνη δύναται νὰ θύσῃ εἰς τὸ δῶρον τῆς φύσεως σχήματα χαριέστατα; Δὲν ἤθελα ἡμῶν ὀλιγώτερον ἀπὸ σὲ εἰλικρινῆς, ἂν ὁμολογήσω, ὅτι εἰς αὐτὰ καὶ μόνον συνίσταται σχεδὸν ὅλη ἡ ἀξία της.

(1) Ἑρμογ. ῥητ. §. 140. (2) Cicero. de orat. l. 2. c. 38. (3) Ἀριστ. ῥητ. α'. κεφ. α'.

§. β. Τότε πλησιάζων εἰς τὰς Θέσεις του, Ἰδοὺ μοι εἶπεν οἱ συγγραφεῖς, οἵτινες δίδουσι εἰς ἡμᾶς ἐντολὰς περὶ τῆς εὐγλωττίας, καί, ὅσοι μᾶς ἄφησαν τὰ πρωτότυπά της. Οἱλοι σχεδὸν ἔζηταν εἰς τὸν τελευταῖον αἰῶνα, ἢ εἰς τὸν ἐδικόν μας. Ἀπὸ μὲν τοὺς πρώτους εἶναι Κόραξ ὁ Συρακούσιος, Τισίας, Θρασύμαχος, Πρωταγόρας, Πρόδικος, Γοργίας, Πῶλος, Λυκίμνιος, Ἀλκιδάμας, Θεόδωρος, Εὐήνος, Κάλλιππος καὶ οἱ λ. Ἀπὸ δὲ τοὺς δευτέρους, ὅσοι ἀπολαμβάνουσι ἐπόληψεν ἀξιόχρεον, εἶναι, ὡς ὁ Λυσίας, Ἀντιφῶν, Ἀνδοκίδης, Ἰσαῖος, Καλλίστρατος, Ἰσοκράτης. Ἄς προσεθῶσιν εἰς τούτους, καί, ὅσοι ἄρχησαν νὰ εὐδοκίμωσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος, καθὼς εἶναι ὁ Δημοσθένης, Λισχίνης, Ὑπερίδης, Λυκούργος, καὶ οἱ λ. Ἀνέγνωσα τὰ ποιήματα τῶν ῥητορικῶν σας συγγραφεῶν, τῷ εἶπον, ἀλλὰ δὲν ἐγνώρισα ἔτι τὰ τῶν ῥητόρων σας. Εἰς τὰς προηγουμένας ἡμῶν συνομιλίαις κατεδέχθης νὰ μὲ διδάξης τὰς ἐπιδόσεις, καὶ τὴν παρούσαν κατέλασιν τινῶν γενῶν τῆς φιλολογίας, δύναμαι νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ μοι κάμης τὴν χάριν μὲ τὴν αὐτὴν εὐαρέστησιν, καὶ ὡς πρὸς τὴν ῥητορικὴν; Ἡ ὁδὸς τῶν ἀκριβῶν ἐπιστημῶν εὐκόλως δύναται νὰ γνωρισθῇ, ἀπεκρίθη ὁ Εὐκλείδης. Ἐπειδὴ, διὰ νὰ φθάσῃ τις εἰς τὸ τέρας, δὲν ἔχει ἄλλην ὁδὸν, παρὰ μίαν. Κατὰ πρώτην προσβολὴν βλέπεται τὸν ὄρον, ὅθεν ἐξῆλθον, καὶ τὸν, πρὸς ὃν ἐφθάσαν. Ἄλλ' εἰς τὰς τέχνας, αἱ ὁποῖαι ἐξήρτηνται ἀπὸ τὴν φαντασίαν, δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον. Ἐπειδὴ ἡ ἐφεσις, ἥτις τὰς κρίνει, εἶναι αὐτοθέλητος, ἢ προβλλομένη παρ' αὐτῶν ὕλη πολλάκις ἀδιόριστος (1), καὶ τὸ σῆδιον, τὸ ὁποῖον περιτρέχουσι, ὑποδιαιρεῖται εἰς πολλὰς ὁδοὺς, αἵ τινες γεινιάζουσι πρὸς ἀλλήλας, διὰ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, ἢ τοῦλάχιστον δυσκολώτατον νὰ μετρήσῃ κἀνεὶς ἀκρι-

(1) Αὐτ.

βῶς τὰς δυνάμεις, καὶ ἐκβάσεις των. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ, μὲ ποῖον τρόπον δύναται τις νὰ σημειώσῃ τὰ πρῶτα τοῦ δώρου βήματα, καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ, κἂν ἔχῃ ἀνὰ χεῖρας τὸν γνώμονα, τὴν ἀγχνίνοιαν, ὅταν ὑπερπηδᾷ διαστήματα ἄπειρα; Πῶς ἔτι δύναται νὰ χωρίσῃ τὸ ἀληθὲς φῶς ἀπὸ τὰς ψευδεῖς λάμψεις, αἱ ὁποῖαι τὸ περικυκλώνουσι, νὰ διορίσῃ ἐκείνας τὰς λεπτὰς, καὶ ἐπιτηδεῖους χάριτας, αἱ ὁποῖαι ἀφανίζονται, ἀφ' οὗ τὰς ἀναλύσῃ κἄνεις; Καὶ τελευταῖον, πῶς νὰ διατηρήσῃ ἐκείνο τὸ ὑψηλὸν κάλλος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν εὐτέλειαν κάθε γένους (1); Πρὸς εὐχαρίστησιν τῆς ἐπιθυμίας σου, ἐπειδὴ καὶ τὸ ζητεῖς, μέλλω νὰ σοὶ δώσω ὑπομνήματά τινα, ἀφορῶντα εἰς τὴν ἰσορίαν τῆς ῥητορικῆς, ἀλλ' εἰς ὕλην τόσον ἐπιδεκτικῆν εὐαρεσῆσεων, ἀνάμενε παρ' ἐμοῦ μόνου μικρά τινα ἀποτελέσματα, καὶ ἰδέας πολλὰ κοινὰς.

§. γ'. Πολλοὺς αἰῶνας, οἱ ἡμέτεροι συγγραφεῖς ὠμίλου τὴν γλῶσσαν τῆς ποιήσεως ἢ τοῦ πεζοῦ λόγου τοῖς ἐφαίνετο πολλὰ συνειθισμένη, καὶ πολλὰ ἀνεπιτήδειος εἰς τὸ νὰ εὐχαρισῆ ὅλας τὰς ἀνάγκας τοῦ πνεύματος, ἢ νὰ εἰπῶ, τῆς φαντασίας, καλλιτέρα. Ἐπειδὴ τότε ἐφρόντιζον νὰ τελειοποιῶσι τὴν φυσικὴν δύναμιν περισσώτερον. Ὁ φιλόσοφος Φερεκύδης τῆς Σύρου, καὶ ὁ ἰσορικὸς Κάδμος τῆς Μιλήτου ἄρχησαν σχεδόν, δύο αἰῶνας πρότερον, νὰ ἐλευθερώωνται ἀπὸ τοὺς αὐστηροὺς νόμους, οἱ τινες ἐθέσμενον, μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου, τὸ λεκτικὸν εἶδος τοῦ λόγου (2), καὶ ἂν καλὰ ἠνέωξαν νέαν, καὶ ἐλευθέραν ὁδὸν, εἶχον ὅμως τόσῃν δυσκολίαν νὰ ἀφάσῃ τὴν παλαιάν, ὥς εἶδον τὸν Σόλωνα, ὅτι ἐπεχείρησε νὰ μεταφράσῃ τοὺς νόμους του εἰς σίχους (3), καὶ τοὺς φιλοσόφους Ἐμπεδοκλήα, καὶ Παρμενίδην, ὅτι κατεκάλυνον τὰ δόγματά των μὲ τὰ θέλ-

(1) Cicet. orat. c. 11. (2) Στρά. α' §. 18. Πλάτ. ε. κεφ. κθ'. Σουί. εἰς Φερεκ. καὶ Συγγραφ. (3) Πλουτ. εἰς Σελ. §. 80.

γητρα τῆς ποιήσεως. Ἡ χρῆσις τοῦ πεζοῦ λόγου ἐχρησίμευε κατ' ἀρχὰς μόνον νὰ πολλαπλασιάσῃ τοὺς ἱστορικοὺς (1). Πολλοὶ συγγραφεῖς ἐδημοσίευσαν χρονικὰ διαφόρων ἐθνῶν, καὶ εἰς τὸ ὕφος των εὐρίσκονται τόσα σφάλματα, τὰ ὅποια αἱ μεταβολαὶ τῆς φιλοκαλίας μας ἀποκαθιστῶσι καθ' ὑπερβολὴν αἰσθητά (2). Εἶναι καθαρὸν, καὶ συνοπτικόν, ἀλλὰ γεγυμνωμένον ἀπὸ εὐαρεσῆσεις, καὶ ἀρμονίαν. Σύντομοι φράσεις τίθενται εἰς αὐτὸ, χωρὶς ὑποσφίγιμα, καὶ ὁ ὀφθαλμὸς πάνει ἀπὸ τοῦ νὰ τὰς ἀκολουθῇ, ματαίως ζητῶν εἰς αὐτὰς τοὺς δεσμούς, οἳ τινεὶ ἔπρεπε νὰ τὰς συνάπτωσιν. Ἄλλοτε, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς πρώτους ἱστορικοὺς, εὐπόρουσιν ἀπὸ ποιητικὰς φράσεις, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα, παρίστων μᾶλλον τὰ συντρίμματα τῶν στίχων, τῶν ὁποίων διεκόψαν τὸ μέτρον (3). Εἰς ὅλα ἐκείνων τὰ συγγράμματα γίνεται ὀφθαλμῶν, ὅτι ἐκείνοι οἱ συγγραφεῖς εἶχον τοὺς ποιητὰς πρωτότυπα, καὶ πολὺς καιρὸς ἐχρειάζετο, διὰ νὰ μορφώσῃ τὸ πεζὸν ὕφος, ὁμοίως καὶ διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τοὺς κανόνας τῆς ῥητορικῆς (4).

§. δ'. Αἱ πρώται δοκιμαὶ αὐτῆς τῆς τέχνης ἔγιναν εἰς τὴν Σικελίαν (5). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κάδμου, σχεδὸν ἑκατὸν χρόνους. Κᾶπποιοι Συρακούσιος, ὀνομαζόμενος Κόροξ (6), συναθροίσας μαθητὰς, συνέταξε περὶ ῥητορικῆς πραγματείαν, εἰς ἔτι καὶ νῦν τιμωμένην (7), ἃν καλὰ, καὶ κατὰ τὴν δόξαν του, ὅλον τὸ μυσηρίον τῆς εὐγλωττίας συνίσταται εἰς ἀ-

(1) Διονύσιος. Ἄλ. εἰς Θεουκ. §. 818. (2) αὐτ. (3) Δημ. Φαλ. περὶ εὐγλ. κει. 15. Στρατ. αὐτ. (4) Μάστιν Διέλογουαίτιους ἀπὸ φαντασίας ἐπιλοουσιαν, ὅτι ταχὰ ἐφῆσσαν εἰς τὴν ἀκρὴν νὰ γραφῶσι τὸ ὕφος τῆς καθομιλουμένης ἡμῶν διαλεκτοῦ καὶ γλαφυρώτατα, καὶ ἐντελέστατα. Τοῦτο κείται ἔτι εἰς πηγὰς βραδύ, καθὼς λέγει ὁ σοφὸς Κοραῆς, καὶ διὰ νὰ τὸ ἐξαγάγῃσιν ἐκείθεν, χαϊνιάζονται καὶ αἰῶνις πολλοὶ, καὶ ποιοὶ ἀδρόι. (5) Ἄρισ. παρὰ Ηικέρ. de clar. orat. c. 12. (6) Προλεγ. εἰς Ἑρμο. ῥητ. τό. 2. §. 5. (7) Ἄρισ. ῥητ. πρὸς Ἀλέξ. κει. α'.

πατρίάτινα εικότα. "Ας φέρωμεν ἐνταῦθα παράδειγμα, τίνε τρόπον τὰ μεταχειρίζετο. "Ανθρώπος τις κατὰ πολλά ὑπόπτος, ὅτι ἐθανάτωσεν ἄλλου, σύρεται εἰς δικαστήριον, εἶναι ἀδυνατώτερος, ἢ ἰσχυρότερος ἀπὸ τὸν ἐνάγοντά του. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὑποθέσωμεν, ἔλεγεν ὁ Κόραξ, ὅτι, εἰς τὴν πρώτην περίπτωση, ἢ ἵσχυρότερος ἢ ἄναι ὑπεύθυνος, καὶ εἰς τὴν δευτέραν, ἢ ἀδυνήθη νὰ φαίνεται τοιοῦτος (1); Αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ ἄλλους παρομοίους, ὁ Τισίας, μαθητὴς τοῦ Κόρακος, ἐκτείνει εἰς τι σύγγραμμα, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε σώζεται (2), καὶ δι' αὐτοῦ ἐπεχείρει νὰ ξερήσῃ τὸν διδάσκαλόν του ἀπὸ τὸν ὀφειλόμενον εἰς αὐτὸν μισθόν (3). Παρόμοιαι ἀπάται, εἰσαχθεῖσαι ἤδη καὶ εἰς τὴν λογικὴν, τῆς ὁποίας ἀρχήσαν νὰ βάλλωσιν εἰς τὰξιν τὰς ἀρχὰς, διέβησαν ἀνεμποδίως ἀπὸ τὴν τέχνην τοῦ συλλογίζεσθαι, εἰς τὴν τέχνην τοῦ λέγειν. Ἡ τελευταία αὐτὴ ἔλαβε μετοχὴν ἔτι καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν σοφισμάτων, καὶ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιλογίας, τὸ ὁποῖον ἰδεσπότευεν εἰς τὰς ἀποπλανήσεις τῆς πρώτης. Ὁ Πρωταγόρας, μαθητὴς τοῦ Δημοκρίτου, ἐχρημάτισε μάστιγος, κατὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ διατριβὴν του, τῆς ἀόξεως, τὴν ὁποίαν ὁ Κόραξ ἀπέκτησε. Θρυλούμενος μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου διὰ τὰς βαθείας του ἐρεύνας περὶ τῆς φύσεως τῶν ὄντων, ἐντὸς ὀλίγου κατέστη ἄξιος νὰ θαυμάζηται καὶ διὰ τὰ συγγράμματα, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν περὶ τῆς γραμματικῆς, καὶ διαφόρων μερῶν τῆς ῥητορικῆς τέχνης. Τιμᾶται, ὅτι πρῶτος συνήθροισεν ἐκεῖνα τὰ γενικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ὀνομάζουσι, Κοινούς τύπους (4), καὶ τὰ ὁποῖα μεταχειρίζονται οἱ ῥήτορες, ἢ διὰ νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰς ἀποδείξεις τῶν (5), ἢ διὰ νὰ ὁμιλῶσι μὲ εὐκολίαν περὶ ὄλων τῶν εἰδῶν τῶν ὑλῶν.

(1) Ὁ αὐτ. ῥητ. β'. κεφ. κδ'. (2) Πλάτ. εἰς Φαῖδρ. §. 273. (3) Πρωτ. αὐτ. Σεξτ. Ἐρπει, κατὰ ῥητ. β'. §. 307. (4) αἰσφ. ibid. c. 12. (5) Ἀριστ. ῥητ. α'. κεφ. ε'.

§. ε'. Ἐκεῖνοι οἱ τόποι, ἂν καλὰ καὶ πλουσιοπάροχοι, ἀνάγονται ὅμως εἰς μικρὸν ἀριθμὸν κλάσεων. Ἐξετάζουσι, Π. χ. πράξιν τινὰ, ἀναφερομένην εἰς αἰτίαν, ἀποτέλεσμα, περιστάσεις, πρόσωπα, καὶ τλ. καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς σχέσεις γεννῶνται συνέπειαι ἀξιωματῶν, καὶ ἀντιλεγομένων προβλημάτων, τὰ ὅποια συναδεύονται μὲ τὰς ἀποδείξεις των, καὶ ὅλα σχεδὸν ἐκτεθειμένα δι' ἐρωταποκρίσεων (1) εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Πρωταγόρου, καὶ ἄλλων ῥητόρων, οἱ τινες ἐξηκολούθουν τὴν ἐπεξεργασίαν του. Ἀφ' οὗ ἐκανόνισαν τὸν τρόπον νὰ συνθέτωσι τὸ προσίμιον, νὰ διατάττωσι τὴν διήγησιν, καὶ νὰ διεγείρωσι εἰς τοὺς κριτὰς τὰ πάθη (2), ἐξηπλωσαν τὴν δεσποτείαν τῆς εὐγλωττίας, περικεκλεισμένην μέχρι τότε εἰς τὸν περίβολον τῆς δημοσίας ἀγορᾶς, καὶ τοῦ βήματος. Ἀντίζηλος γενομένη τῆς ποιήσεως, ἄρχησε νὰ πανηγυρίζῃ κατ' ἀρχὰς τοὺς Θεοὺς, τοὺς ἥρωας, καὶ τοὺς πολίτας, ὅσοι εἰς τὰς μάχας ἀπέθανον. Ὁ Ἰσοκράτης μετὰ ταῦτα ἐσύνησεν ἐγκωμιαστικούς λόγους διὰ τοὺς κατὰ μέρος ἀνθρώπους βαθμοῦ τιμῆς ἐντίμου (3). Ἐπομένως ἐπήνουν ἀδιαφόρως ἀνθρώπους ἐπωφελεῖς, καὶ ὄνωφελεῖς εἰς τὴν πατρίδα των. Τὸ θυμίαμα ἄρχησε νὰ καπνίζῃ ἀφ' ὅλα τὰ μέρη· καὶ τελευταῖον, ὡσάν νὰ ἐσυμφώνησαν, ὅτι ὁ ἔπαινος, ἕμοίως καὶ ὁ ψόγος θὲν ἔπρεπε νὰ ἔχωσι κἀνὲν ὁροθέσιον (4). Αἱ διάφοροι αὗται δοκιμαὶ μολίς ἐπλήρωσαν τὸ διάστημα ἑνὸς αἰῶνος, καὶ ἐν τῷ ἀναμεταξὺ τούτῳ ἠσχολοῦντο μὲ τὴν αὐτὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὸ νὰ καλλωπίζωσι τὸ ὕφος. Ὅχι μόνον ἐφύλαξαν εἰς αὐτὸ τὰ, ὅσα εἶχε, πλοῦτη, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν του, τὰ ὅποια ἐδανείσθη ἀπὸ τὴν ποίησιν, ἀλλ' ἐπροσπάθουν ἔτι νὰ τὰ αὐξήσωσιν, ὠραίζοντές το κατ' ἐκάστην μὲ νέα χρώματα, καὶ ἤχους μελωδικούς. Ἐκείνας τὰς λαμπράς

(1) Ὁ αὐτ. σοφ. ἰλεγ. §. 314. (2) Ὁ αὐτ. ῥητ. α'. κρ. α'.

(3) Ἰσοκ. πρὸς Εὐαγ. §. 73. (4) Γοργ. παρὰ Κικέρ. αὐτ.

ὑλας, ἐρῶσιμμένας πρότερον κατὰ τύχην ἀλλεπαλλήλους, ὡς αἰ συλλεχθεῖσαι διὰ τινα οἰκοδομὴν πέτραι (1), ἢ φυσικὴ ὄρμη, καὶ ἢ αἰσθησις τοῦ καλοῦ ἐφρόντιζον ἐπιμελῶς νὰ τὰς προσαρμώζωσι, χρῆσθαι εἰς αὐτὰς τάξιν ἀξιόλογον. Ἀντὶ τῶν μεμονωμένων ἐκείνων φράσεων, αἶτινες, ἔλλειψαι νευρῶν, καὶ ὑποσηρίγματος, ἐπιπτον σχεδὸν εἰς κάθε λέξιν, πλήθην ἀλληλενοθέτων φράσεων ἐσχημάτιζον τοιοῦτον ὅλον, τοῦ ὁποίου τὰ μέρη ἀπόνως ὑπεσηρίζοντο. Αἱ λεπτότεραι ἀκοαὶ καθυδύνοντο, ὅταν ἤκουον τὴν περὶ τὴν ἁρμονίαν, καὶ τὰ ὀρθότερα πνεύματα ἐδέχοντο, ὅταν ἔβλεπον τὴν ἔννοιαν, ἀνακεκαλυμμένην μὲ μεγαλοπρέπειαν εἰς μίαν μόνην περίοδον.

§. 5. Τὸ ἐνδοξον τοῦτο ὕφος τοῦ λόγου, ἐφευρεθὲν ἀπὸ ἐντίμου ῥήτορα, καθὼς εἶναι ὁ Γοργίας, Ἀλκιδάμας, καὶ Θρασύμαχος, ἐτελειοποιήθη παρὰ τοῦ Ἰσοκράτους, μαθητοῦ τοῦ πρώτου (2). Τότε διένεμον τὰς περιόδους ἐνὸς λόγου εἰς διαλείμματα σχεδὸν ἴσα, τὰ μέλη τῶν συνεδουμοῦντο, καὶ ἀντετίθεντο μὲ περιπλοκὰς λέξεων, ἢ ἐννοιῶν· αἰῖθαι λέξεις, διὰ συχνῶν ἀναστροφῶν, ἐφαίνοντο, ὅτι εἶπον εἰς τὸ διωρισμένον εἰς αὐτὰς διάστημα μὲ τοιοῦτον τρόπον, ὡς, ἐξ ἀρχῆς τῆς φράσεως, ἄφινον εἰς τὰ προσεκτικὰ πνεύματα νὰ καθορᾶται τὸ τέλος τῶν (3). Ἡ μηχανὴ αὕτη, δεξιῶς οἰκονομουμένη, ἦτον εἰς αὐτοὺς πηγὴ τῶν ἠδονῶν ἀνεξάντλητος, ἀλλ' ἢ κατὰ κόρον γινομένη χρῆσις τῆς, ἐχρημάτισε τόσον φορτικῆ, ὡς πολλάκις, εἰς τὰς συνελεύσεις μας, οἱ ἄκροται ἐτελειώσαν, πρὸ τοῦ ῥήτορα, τὴν μακρὰν περίοδον, τὴν ὁποίαν παρέτρεχε μὲ συναρέσκειαν (4). Αὐξηθεῖσαι αἱ δυνάμεις, κατέσπασαν τελευταίον τὴν φράσιν πλουσιοπάροχον, ῥωδῆ, ἁρμονικῆν, κατάλληλον μὲ ὅλας τὰς ὑλας, καὶ δεκτικὴν ὄλων τῶν

(1) Δημ. Φαλ. περὶ εἰγλ. κεφ. γ'. (2) αὐτ. (3) αὐτ. κεφ. ια'. (4) αὐτ. κεφ. ιε'.

παθῶν. Διεκρίνοντο παρὰ τοῖς Ἕλλησι τρία ὕψη τοῦ λόγου, τὸ τῆς ποιήσεως, εὐγενές, καὶ μεγαλοπρεπές, τὸ τῆς συναναστροφῆς ἀπλοῦν, καὶ κόσμιον, καὶ τὸ τοῦ ὑψηλοῦ πεζοῦ, τὸ ὁποῖον μετεῖχε, κατὰ τὸ μᾶλλον, καὶ ἤττον, καὶ ἀπὸ τὸ ἐν, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, κατὰ τὴν φύσιν τῶν, ὅσων ἐπραγματεύετο, ὑλῶν. Διεκρίνοντο ἔτι καὶ δύο εἴδη ῥητόρων· οἱ μὲν ἀπὸ αὐτοὺς ἀφιέρωναν τὴν εὐγλωττίαν εἰς τὸ νὰ φωτίζωσι τὸν δῆμον, κατὰ τὰς συνελεύσεις του, ὡς ὁ Περικλῆς, νὰ ὑπερασπίζονται τὰ δικαιώματα τῶν κατὰ μέρος ἀνθρώπων εἰς τὸ βῆμα, ὡς ὁ Ἀντιφῶν, καὶ Λυσίας, καὶ νὰ ἐκχέωσιν εἰς τὴν φιλοσοφίαν λαμπροφώρα τῆς ποιήσεως χρώματα, ὡς ὁ Δημόκριτος, καὶ Πλάτων (1). οἱ δὲ, καλλιεργούντες τὴν ῥητορικὴν δι' αἰσχροκέρδειαν, ἢ μάταιον κομπασμὸν, ἐῤῥητόρευον δημοσίᾳ περὶ τῆς ἐδιόττος τῆς διοικήσεως, ἢ τῶν νόμων, ἡθῶν, ἐπισημῶν, καὶ τεχνῶν, λόγους ἐπρημένους, εἰς τοὺς ὁποίους αἱ ἐννοιαὶ ἐγίνοντο ἀπὸ τὴν πολυλογίαν.

§. ζ. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς τελευταίους τούτους, ὀνομαζόμενοι τότε σοφισταί, διεσπάρησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπεριπλανῶντο ἀπὸ πόλιν εἰς πόλιν, πανταχοῦ δεξιούμενοι, καὶ πανταχοῦ δορυφορούμενοι ἀπὸ ἀναριθμητοὺς μαθητὰς, οἵτινες, φλογιζόμενοι νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὰς πρώτας ἀξίας, διὰ τῆς βοηθείας τῆς εὐγλωττίας, ἔλυον προθύμως τὰ βαλάντιά των, καὶ ἐπλήρωναν θαφιλῶς τὰ μαθήματα, ἐφοδιαζόμενοι, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς, ἀπὸ ἐκείνας τὰς γενικὰς ἰδέας, ἢ κοινούς τόπους, περὶ ὧν ἤδη σοὶ ὠμίλησα. Τὰ συγγράμματά των, τὰ ὁποῖα ἐπεμελήθη νὰ συναθροίσω, εἶναι γεγραμμένα μὲ τόσην συμμετρίαν, καὶ γλαφυρότητα, καὶ ἀπὸ τόσην ἀφθονίαν καλλονῶν κατάκομα, ὡς καὶ ὁ ἴδιος ἀναγνώστης ἀποκρίνεται, αἰσθανόμενος τοὺς, ὅσους πόνους αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς εἰς

(1) Cicero, orat. c. 12.

αὐτὰ κατέβαλον. Καὶ ἂν ἐνίοτε ἀπατώσι, δὲν κινουῦσιν ὁμῶς τὴν καρδίαν ποτέ· ἐπειδὴ ἡ πιθανολογία εἰς αὐτὰ ἐπέχει τόπον ἀληθείας, καὶ ἡ θερμότης τῆς φαντασίας, τῆς ψυχῆς τὴν θερμότητα. Θεωροῦσι τὴν ῥητορικὴν, τῶρα μὲν, ὡς ἂν ὄργανον πειθοῦς (1), τῆς ὁποίας ἡ μεταχείρισις ἀπαιτεῖ περισσότερον πνεῦμα, ἢ γινώσιν, τῶρα δὲ, ὡς εἶδος τι τακτικῆς, τῆς ὁποίας τὸ ὑποκείμενον εἶναι νὰ συλλέγη μεγάλην ποσότητα λέξεων, νὰ τὰς συνάψῃ, νὰ τὰς ἐκτείνῃ, νὰ τὰς ὑποστηρίξῃ ἀναμεταξύτων, καὶ νὰ τὰς προβάλλῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μὲ ἔπαρσιν. Ἐχουσιν ἔτι λόχους, καὶ σώματα ἀπότακτα, ἀλλ' ἡ κυριώδης αὐτῶν βοήθεια συνίσταται εἰς τὸν κρότον, καὶ λάμπει τῶν ὀπλῶν (2). Ἡ λαμπρότης αὕτη ἀκτινοβολεῖ μάλιστα εἰς τοὺς ἐγκωμιαστικούς, ἢ πανηγυρικούς λόγους τοῦ Ἡρακλείου, καὶ τῶν ἡμιθέων. Αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα ἐκλέγονται παρ' αὐτῶν μὲ περισσοτέραν προτίμησιν, καὶ ἡ ὄρμη τοῦ ἐπαινεῖν τόσου ἠύξησεν, ὥστε ἐπροχώρησε καὶ μέχρι τῶν ἀψύχων ὄντων (3). Ἐχω βιβλίον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιγραφή εἶναι, Ἐπαινος τοῦ Ἀλατος. Ὅλα τὰ πλούτη τῆς φαντασίας ἐξεκενώθησαν εἰς αὐτὸ, διὰ νὰ ὑπερυψώσωσι τὰς, ὅσας τὸ ἄλας ἀποδίδει εἰς τοὺς θνητοὺς, ὠφελείας (4).

§. η'. Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ συγγράμματα εἶναι τόσον ἀφόρητα, ὥστε πολλάκις διεγείρουσι καὶ τὴν ἀγανάκτησιν, ὅταν οἱ συγγραφεῖς τῶν ἐμπνέωσιν, ἢ ἀγωνίζονται νὰ δείξωσιν, ὅτι ὁ ῥήτωρ πρέπει νὰ ἔχῃ δύναμιν νὰ κατασαινῇ τὸ ἐγκλημα νὰ θριαμβεύῃ, καθὼς καὶ ἡ ἀθωότης, καὶ τὸ ψεῦδος, καθὼς καὶ ἡ ἀλήθεια (5). Τὸ πρᾶγμα προβαίνει καὶ μέχρι τῆς ἀπείρας, ὅταν θεμελιώνωσι τὰ διανοήματά των εἰς τὰς λεπ-

(1) Πλά. εἰς Γοργ. §. 459. (2) Cicero. de orat. 1. 2. c. 22. (3) Ἄριστ. ῥητ. α'. κεφ. 9. (4) Πλά. εἰς συμπ. §. 177. Ἰσοκ. Ἐλ. ἐγμ. §. 119. (5) Πλά. εἰς Φαῖδρ. §. 261.

τολογίας τῆς διαλεκτικῆς. Τὰ καλλίτερα πνεύματα, ἐπὶ σκοπῷ νὰ δοκιμᾶζωσι τὰς δυνάμεις των, ἐκθύμως ἐγένοντο ἔκδοτα εἰς ἐκείνας τὰς δολίας περιστροφάς. Ὁ Ξάνθιππος, υἱὸς τοῦ Περικλείους ἐδιηγείτο μὲ ἀσειότητα, ὅτι, εἰς τὴν πανήγυριν ἀγώνων τινῶν, βέλος ἐξ ἀπροσεξίας ῥίψθην ἐθανάτωσεν ἵππον, ὁ πατήρ του, καὶ ὁ Πρωταγόρας διήλθον ἡμέραν ὀλόκληρον, διὰ νὰ ἀνακαλύψωσι τὴν αἰτίαν ἐκείνου τοῦ συμβεβηκότος. Τάχα τὸ βέλος; ἡ χεὶρ, ἦτις τὸ ἐρρίψεν, ἢ οἱ ἀγωνοθέται ἦσαν αἴτιοι (1); Καὶ ἠμπορεῖς νὰ κρίνης ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον παρόδειγμα περὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τὸν ὁποῖον διήγειρεν ἄλλοτε ἡ ἐπιταγθευμένη εὐγλωττία. Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ἦλθεν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν κᾶπποιος Σικελιώτης, ὃς τις ἐπλήρωσε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ θάμβος, καὶ ἐκπλήξεν (2). Οὗτος ἦτον ὁ Γοργίας, τὸν ὁποῖον οἱ πολῖται τοῦ Λεοντίου, πατρίδος του, ἔσειλαν πρὸς ἡμᾶς, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειάν μας (3). Ἐφάνη εἰς τὸ βῆμα, καὶ ἐξεφώνησε λόγον, πλήρη ἀπὸ τὰ τολμυρότερα σχήματα, καὶ τὰς πομπωδεστέρας φράσεις. Οἱ ψυχρολόγοι ἐκεῖνοι καλλωπισμοὶ ἦσαν διεσπαρμένοι εἰς περιόδους, νῦν μὲν, ὑποκειμένους εἰς τὸ ἴδιον μέτρον, ἄλλοτε δὲ, διακεκριμένους διὰ τῆς αὐτῆς καταλήξεως (4)· καὶ ἔταν ἀρηπλώθησαν ἐνώπιον τοῦ δήμου, ἐξέχεον τόσων λαμπρότητα, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι, τεθαμβωμένοι ἀπὸ αὐτὴν (5), ἀπεφάσισαν εὐθύς εἰς τοὺς Λεοντινοὺς τὴν βοήθειαν, ἐβίασαν τὸν ῥήτορα νὰ συζητῇ παρ' αὐτοῖς, καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ λαμβάνωσι παρ' αὐτοῦ τῆς ῥητορικῆς μαθήματα (6). Τὸν ὑπερεπήνεσαν, ὅταν ἐκήρυξε τὸν ἔπαινον τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀπο-

(1) Πλούτ. εἰς Περικλ. §. 172. (2) ὑπομνή. τῆς φιλο. ἀκαδ. τό. α'. §. 168. (3) Πλα. με'. ἐπ. §. 282. Δισδ. ἰβ'. §. 106. (4) Cicero. ibid. c. 49. Δισδ. Ἀλε. ἐπιστ. πρὸς Ἀμμ. κεφ. 6'. (5) ὁ αὐτ. περὶ Λυσ. §. 458. (6) ὑπομν. τῆς φιλ. ἀκαδ. αὐτ.

Θαυόντων πολιτῶν (1), ὅταν, ἀνελθὼν εἰς τὸ θέατρον, ὠμολόγησεν, ὅτι ἦτον ἕτοιμος νὰ ὀμιλῇ περὶ πάσης ὕλης (2), καὶ ὅταν, εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, ἐξεφώνησε λόγον, διὰ νὰ συνάψῃ κατὰ τῶν βαρβάρων τοὺς διαφόρους δῆμους τῆς Ἑλλάδος (3).

§. 5. Ἄλλοτε συναθροισθέντες οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς Πυθικοὺς ἀγῶνας, δέεταξεν νὰ ζητῇ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀνδριάς, τὸ ὅποιον ἔγινεν ἐνώπιόν του εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος (4). Ἐκβάσεις μᾶλλον θελκτικῆ ἐσφάνωσεν εἰς τὴν Θετταλίαν τὰ προτερημάτωνα του. Τὰ πλήθη ἐκείνης τῆς ἐπαρχίας ἤξευρον μόνον νὰ καταδαμάξωσι τοὺς ἵππους, ἢ νὰ πλουτίζωνται ἀπὸ τὴν ἐμπορίαν, ὁ Γοργίας ἐφάνη ἀναμεταξύ των, καὶ ἐν ταύτῳ ἠθέλησεν νὰ διακρίνωται ἀπὸ τὰς ἀξίας τοῦ πνεύματος (5). Ὁ Γοργίας ἀπέκτησε τύχην μὲ τὴν ὑπόληψιν τοῦ παρόμοιου (6), ἀλλ' ἡ μεταβολή, τὴν ὅποιαν ἐπροξένησεν εἰς τὰ πνεύματα ἐχρημάτισε μέθην ἐφήμερος. Συγγραφεὺς ψυχρὸς, ἔτρεχεν εἰς τὸ ὕψος μὲ τοιαῦτα μέσα, τὰ ὅποια τὸν ἐμάκρυνον ἀπὸ αὐτό. Ἡ μεγαλοπρέπεια τῶν ἐμφάσεών του παλλάκις παρέσαινε μόνον τῶν ἰδεῶν του τὸ ἄγονον (7). Μὲ ὅλον τοῦτο ἐξήπλωσε τῆς τέχνης τὰ ὄρια, καὶ τὰ ἰδιά του σφάλματα ἐσάθησαν μαθημάτωνα. Ὁ Εὐκλείδης, δείχνων εἰς ἐμὲ πολλὰς δημηγορίας τοῦ Γοργίου, καὶ διάφορα ποιήματα, συντεθειμένα ἀπὸ τοὺς μαθητὰς του Πῶλον, Λυκίμιον, Ἀλκιδάματα, καὶ τλ. ἐπέλεγε. Δὲν ἔχω τόσην ὑπόληψιν εἰς τὴν πομπῶδη ἐπιφάνειαν, τὴν ὅποιαν ἐκθέτουσιν εἰς τὰ συγγράμματά των, ὅσην εἰς τὴν εὐγενῆ, καὶ ἀπλὴν εὐγλωττίαν, ἣτις χαρακτηρίζει τὰ τοῦ Προ-

(1) Φιλός. βί. σοφ. α'. §. 493. (2) Πλά. εἰς Γοργ. §. 447. Φιλός, αὐτ. (3) Ἄρισ. ῥητ. γ. κεφ. ιδ'. Φιλός, αὐτ. (4) cicer. de orat. l. 3. c. 32. Φιλός, αὐτ. (5) Πλά. εἰς Μεν. §. 70. Φιλός. ἐπισ. πρὸς Ἰουλ. §. 919. (6) Πλά. Μ. ἐπ. §. 202. (7) ὑπομν. τῆς φιλο. ἀκαδ. τομ. ιζ. §. 210.

δίκου Κείου (1). Οί ἐμβριθεῖς νόες εὐρίσκουσιν εἰς αὐτὸν τὸν συγγραφέα μεγάλα θέληματα· ἐπειδὴ ἐκλέγει σχεδὸν πάντοτε τὸν προσφυῆ ὄρον, καὶ ἀνακαλύπτει λεπτοτάτας διακρίσεις μεταξὺ τῶν λέξεων, αἵ τινες φαίνονται συνώνυμοι (2). Εἶναι ἀληθεῖς, τῷ εἶπον, ἀλλὰ δὲν ἀφίνει κῆμμίαν ἀπὸ αὐτὰς νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ χέρι του, χωρὶς νὰ τὴν ζυγασατήσῃ μὲ ἀκριβείαν, τόσον προσεκτικὴν, ὅσον καὶ κοπιασικὴν. Ἐνθυμῆσαι, τί ἔλεγέ ποτε εἰς τὸν Σωκράτην, καὶ Πρωταγόραν, τῶν ὁποίων ἤθελε νὰ συμβιβάσῃ τὰς ὁξῆς; »Εἶναι λόγος μεταξύ σας τοῦ ἀνακρίνειν, καὶ ὄχι τοῦ φιλονικεῖν. Ἐπειδὴ ἀνακρίνει τις μὲ τοὺς φίλους του, καὶ φιλονικεῖ μὲ τοὺς ἐχθρούς του. Ἐντεῦθεν θέλετε ἀποκτήσῃ τὸ σέβας μας, καὶ ὄχι τοὺς ἐπαίνους μας. Ἐπειδὴ τὸ σέβας εἶναι εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ὁ ἔπαινος συνεχῶς εἰς τὰ χεῖλη, καὶ ἡμεῖς θέλομεν αἰσθανθῆ τὴν εὐχαρίστησιν, καὶ ὄχι τὴν ἡδονήν. Ἐπειδὴ ἡ εὐχαρίστησις εἶναι μετοχὴ τοῦ φωτιζομένου πνεύματος, καὶ ἡ ἡδονή, τῶν εὐφραϊνομένων αἰσθήσεων« (3).

§. 1. Ἄν ὁ Πρόδικος διηρμήνευε τὰ διανοήματά του μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, μοὶ εἶπεν ὁ Εὐκλείδης, τίς ποτε ἤθελε λάβῃ ὑπομονὴν νὰ τὸν ἀκούῃ, καὶ νὰ τὸν ἀναγινώσκῃ; Διέλθε τὰ ποιήματά του (4), καὶ θέλεις μένει ἔκθαμβος, τόσον διὰ τὴν σοφίαν, ὅσον καὶ διὰ τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους του. Ὁ Πλάτων τῷ ἐδάξεισε τὴν ἀπόκρισιν, τὴν ὁποίαν ἐπρόβαλες ἀνωτέρω. Παρομοίως ἐτύφα καὶ εἰς τὸν μυκτηρισμὸν τοῦ Πρωταγόρου, Γοργίου, καὶ τῶν διασημοτέρων ῥητόρων ταῦ κειροῦ του (5). Τοὺς συνεισάγει εἰς τοὺς διαλόγους του, ὅτι φιλονικοῦσι μὲ τὸν διδάσκαλόν του, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνας τὰς νομιζομένας συνομιλίαις πορίζεται πολλὰς κωμικὰς σκηνάς. Ἄ-

(1) Ἀντ. (2) Πλά. εἰς Μέν. §. 75. (3) ὁ αὐτ. εἰς Πρωτ. §. 337. ὑπομ. τῆς φιλ. ἀκ. τ. α'. §. 163. (4) Ξεν. ἀπομ. 6. §. 757. (5) Πλά. Πρωτ. Γορ. καὶ ἰπ.

ράγε, τῷ εἶπον, ὁ Πλάτων δὲν ἀνέφερε μὲ ἐμπισσύνην τοὺς διαλόγους τοῦ Σωκράτους; Δὲν τὸ πισειῶ, ἀπεκρίθη· καὶ σοχάζομαι ἔτι, ὅτι οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ ἐκείνους τοὺς διαλόγους δὲν εἶχον τόπον ποτέ. — Καὶ πῶς δὲν ἐβῶν εἰς παρομοίαν ὑπόθεσιν; — Ὁ Φαίδων; ἀφ' οὗ ἀνέγνωσε τὸν διάλογον, ὅς τις φέρει τὸ ὄνομά του, διημαρτύρητο, ὅτι δὲν ἐγνώριζεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του τοὺς, ὅσους ὁ Πλάτων ἔβαλεν εἰς τὸ σῶμά του, λόγους (1). τὸ αὐτὸ εἶπεν ὁ Γοργίας, ἀναγενώσκων τὸν ἐδικόν του, ἐπρόσθεσε μόνον, ὅτι ὁ νέος συγγραφεὺς εἶχε μεγάλον εἰς τὸν σατυρισμὸν προτέρημα, καὶ ἤθελε λάβῃ ἐντὸς ὀλίγου τὸν τόπον τοῦ ποιητοῦ Ἀρχιλόχου (2). — Συμφωνεῖς τάχα, ὅτι αἱ εἰκόνες του εἶναι ἐν γένει πολλὰ σύμφωνοι μὲ τὰ ὑποκείμενα; — Καθὼς δὲν κρίνεται τὸν Περικλέα καὶ Σωκράτην, κατὰ τὰς κωμωδίας τοῦ Ἀριστοφάνους, οὕτω δὲν πρέπει νὰ κρίνωσι καὶ τοὺς τρεῖς σοφιστὰς, περὶ ὧν εἶπον ἀνωτέρω, κατὰ τοὺς διαλόγους, τοῦ Πλάτωνος. Εἶχε δίκαιον ἀναμφιβόλως, νὰ ἐπανασῆ κατὰ τῶν δογμάτων αὐτῶν, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ τοὺς παρασαίνῃ, ὡς ἀνθρώπους ἀνιδεοὺς, ἀμαθεῖς, ἀνεπιτηδεῖους νὰ ἀκολουθῶσι κρίσειν, πάντοτε ἐτοιμοὺς νὰ πέπτωσιν εἰς τὰς πλείον ἐμφανεῖς παγίδας, καὶ τῶν ὁποίων τὰ διανοήματα ἐνομιζόντο μόνου ἄξια καταφρονήσεως; Ἄν δὲν εἶχον μεγάλα προτερήματα, δὲν ἤθελον ἦναι τόσο ἐπικίνδυνοι. Δὲν ἐπιβεβαιῶ, ὅτι ἐγράθη ζηλότυπος τῆς ὑπολήψεώς των, καθὼς τιτὲς θέλουσι τὸ ὑποπτευθῆ ἴσως ποτὲ καιροῦ (3), ὅμως φαίνεται, ὅτι, εἰς τὴν νεότητά του, εἶχε πολλὴν κλίσειν εἰς τὰς μυθοπλασίας, καὶ ἀσειότητας (4).

§. ια'. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, αἱ εἰσαχθεῖσαι, κατὰ τὸν καιρὸν του, εἰς τὴν εὐγλωττίαν καταχρήσεις, ἐπροξένυσαν με-

(1) Ἀθ. β. κ. κ. 14. (2) Ἑρμ. αὐτ. (3) Διονύ. Ἄλ. ἐπισ. πρὸς Περ. §. 756. (4) Τιμ. παρ' Ἀθ. αὐτ.

ταξὺ φιλοσοφίας, καὶ ῥητορικῆς, αἱ ὁποῖαι μέχρι ἐκείνου τοῦ χρόνου ἠσχαλοῦντο εἰς τὸ ἴδιον ὑποκείμενον, καὶ ἰονομάζοντο μετὰ τοῦ ἴδιου ὀνόμαζ, εἰδός τι διαζεύξεως, εἰς ἔτι καὶ νῦν σώζομενον (1), τὸ ὁποῖον τὰς ἐξέρεσεν ἀπὸ τὰς, ὅσας ἐδύνατο νὰ θανεισθῶσιν ἀμοιβαίως πολλὰκις, βοηθείας (2). Ἡ πρώτη ὀνειδιζει τὴν δευτέραν ἐνίοτε μὲ ὕφος καταφρονητικόν, ὅτι ἤρπασε τὰ δικαιώματά της, καὶ ἐτόλμησε νὰ πραγματεύεται ἐπὶ λεπτοῦ περὶ θρησκείας, πολιτικῆς, καὶ ἠθικῆς, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὰς ἀρχάς των (3). Μὲ ὅλον ταῦτο δύναται τις νὰ ἀποκριθῆ εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ὅτι, μὴ δυναμένη ἢ ἰδίᾳ νὰ διδῆ τέλος εἰς τὰς διαφοράς μας διὰ τὴν ὑψηλότητα τῶν δογμάτων της, καὶ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ ὕφους της, πρέπει νὰ συγχωρῆ εἰς τὴν ἀντίζηλόν της νὰ γίνηται διερμηνευτὴς της, νὰ τὴν καλλωπίῃ μὲ κῆπποια θείλητρα, καὶ νὰ τὴν ἀποκαθιστῆ εἰς ἡμᾶς συνειθεσίαν. Κατὰ ἀλήθειαν τοῦτ' αὐτὸ εἰργάζοντο, εἰς τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους, οἱ ῥήτορες, οἵτινες, ὠφελούμενοι ἀπὸ τὰς ἐπιδόσεις, καὶ χάριτας τῆς μιᾶς, καὶ τῆς ἄλλης, ἀφωσίωσαν τὰ προτερήματά των εἰς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν. Βάλλω ἀδισάκτως τὸν Περικλέα εἰς τὴν κορυφὴν των· αὐτὸς ἐχρῶσται εἰς τὰ μαθήματα τῶν ῥητόρων, καὶ φιλοσόφων, ἐκείνην τὴν τάξιν, καὶ ἐκείνας τὰς γνώσεις, τὰ ὁποῖα, ὁμοῦ μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἀγχιστοίας του, ἔφερον τὴν ῥητορικὴν τέχνην σχεδὸν εἰς τὴν τελειότητά της (4). Ἀλκιβιάδης, Κριτίας, Θηραμένης (5), ἠκολούθησαν τὰ ἔχνη του. Οἱ μεταγενέστεροι ἀφωμωώθησαν μὲ αὐτοὺς, καὶ ἐν μέρει τοὺς ὑπερέβησαν, ζητούντες νὰ τοὺς μιμηθῶσι. Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ προβάλη καί νεις, ὡς ἀληθεῖς, ὅτι ἡ ἔφεσις τῆς ἀληθοῦς εὐγλωττίας εἶναι κατὰ τὸ παρὸν διωρισμένη εἰς ὅλα τὰ γένη. Γνωρίζεις ὅλους

(1) Cic. de orat. l. 3. c. 16. (2) ibid. c. 3. (3) ibid. l. 1. c. 15. (4) Πλάτ. εἰς Φαῖδρ. §. 269. (5) Cic. de orat. l. 2. c. 22.

τοὺς καθ' ἡμᾶς δοκίμους συγγραφεῖς, καὶ εἶσαι εἰς κατάστασιν
 νὰ τοὺς διατιμήσῃς. Ἐπειδὴ ἔκρινα περὶ τούτων, ἀπεκρίθην,
 μόνον ἀπὸ ἰδίου μου δοῦσαν, ἠγάπων νὰ ἤξεύρω, ἂν οἱ κανόνες
 δικαιούσι τὴν, ἣν ἐδέχθην περὶ αὐτῶν, ἐντύπωσιν· οἱ κανόνες
 ἐκεῖνοι, καρπὸς πείρας μακρᾶς, μοι εἶπεν ὁ Εὐκλείδης, σχη-
 ματίζονται κατὰ τὰ συγγράμματα, καὶ ἐκβάσεις τῶν μεγάλων
 ποιητῶν, καὶ τῶν πρώτων ῥητόρων (1).

§. ιβ΄. Ἡ αὐτοκρατορία αὐτῆς τῆς τέχνης εἶναι πολλὰ
 ἐκτεταμένη· δεικνύει τὴν ἐνέργειάν της εἰς τὰς γενικὰς συνε-
 λεύσεις. ἔνθα γίνονται σκέψεις περὶ τῶν συμφερόντων ἔθνους
 τινός, ἐνώπιον τῶν κριτηρίων, ὅπου κρίνεται τὰς κρισολογίας
 τῶν κατὰ μέρος· εἰς τὰς ὁμιλίας, ἐν αἷς πρέπει νὰ παριστώσῃ
 τὴν ἀρετὴν καὶ κακίαν ὑπὸ τὰ ἀληθῆ αὐτῶν χρώματα· καὶ ἐν
 ἐνὶ λόγῳ, εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις, ὅπου πρέπει νὰ διδά-
 σκωσι τοὺς ἀνθρώπους (2). Ἐντεῦθεν προκύπτουσι τρία
 εἶδη τοῦ λόγου, βουλευτικόν, δικανικόν, καὶ ἀποδεικτι-
 κόν (3). Ὡσεὶ νὰ ταχύνῃ, ἢ νὰ ἐμποδίξῃ τὰς ἀποφάσεις τοῦ
 δήμου, νὰ ὑπερασπίξῃται τὸν ἀθῶν, καὶ νὰ καταδιώκῃ τὸν
 ἔνοχον, νὰ ἐπαινῇ τὴν ἀρετὴν, καὶ νὰ κατηγορῇ τὴν κακίαν,
 εἶναι ἐπαγγέλματα τοῦ ῥήτορος σεβάσματα, Πῶς νὰ τὰ ἐκπλη-
 ροί; διὰ μέσου τῆς πειθοῦς. Πῶς γίνεται αὐτὴ ἡ πειθὴ; Διὰ
 βαθείας σπουδῆς, λέγουσιν οἱ φιλόσοφοι, διὰ βοηθείας κανόνων,
 λέγουσιν οἱ ῥήτορες (4). Ἡ ἀξία τῆς ῥητορικῆς, κατὰ τοὺς
 πρώτους, δὲν συνίσταται εἰς τὸν ἀξιόλογον δεσμόν τοῦ προσι-
 μίου, τῆς διηνήσεως, καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ λόγου (5),
 μήτε εἰς τὰς μηχανὰς τοῦ ὕφους, τῆς φωνῆς, καὶ τῶν σχη-
 μάτων, δι' ὧν ἀγωνίζονται νὰ ἀπατήσωσι δῆμον διεφθαρμέ-
 νον (6). Ἐπειδὴ ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα εἶναι ἀκολουθίαι, ἐνίοτε

(1) Id. ibid. l. 1. c. 32. (2) Πλάτ., εἰς Φαῖδρ. §. 261. (3) Ἄριστ.
 ῥητ. α'. κεφ. γ'. (4) Πλάτ. αὐτ. 267. (5) αὐτ., Ἄριστ. αὐτ. κεφ. α'. (6)
 αὐτ. γ'. κεφ. α'.

μὲν ὠφέλιμαί, πάντοτε δὲ σχεδὸν ἐπικίνδυνοι. Τί ἄρα ζητοῦμεν ἀπὸ τῶν ῥήτορα, Ἐπιθυμοῦμεν νὰ συνάπτῃ μὲ τὰς φυσικὰς διαθέσεις τὴν ἐπισήμην, καὶ μελέτην. "Αὐ ἡ φύσις σὲ διορίζῃ εἰς τὴν διακονίαν τοῦ λόγου, ἀνάμενε νὰ σὲ ὀδηγήσῃ εἰς αὐτὸν ἢ φιλοσοφία μὲ ἀργὰ βήματα (1), νὰ σὲ δειξῇ, ὅτι ἡ τέχνη τοῦ λόγου, ὀφειλουσα νὰ νικᾷ, πρὶν πείθῃ, πρέπει νὰ ἔλκῃ τὴν κυριώδη δύναμίν της ἀπὸ τὴν τέχνην τοῦ συλλογισμοῦ (2), νὰ σὲ μάθῃ ἐπομένως, ὅτι πρέπει νὰ ἔχῃς ἰδέας ὀρθὰς, νὰ τὰς ἐρμηνεύῃς μὲ τρόπον καθαρὸν, νὰ κατανοῇς ὅλως τὰς συμπαθείας, καὶ ἀντιπαθείας, ὅσαι παρίστανται εἰς τὰ ὑποκείμενα, νὰ γνωρίζῃς ὁ ἴδιος, καὶ νὰ διδῇς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους νὰ γνωρίζωσι, τί εἶναι κάθε πρᾶγμα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ (3). Ἐξακολουθοῦσα εἰς ἐσὲ τοιαύτη ἐνέργεια, μέλλει νὰ σὲ πληρώσῃ ἀπὸ φῶτα, τὰ ὅποια ἀνήκουσιν εἰς πολιτικόν, εἰς κριτικὸν ἀδωροδόκητον, καὶ εἰς πολίτην ἐξαιρετὸν (4)· ὑπὸ τῆς χειραγωγίας της μέλλεις νὰ μελετᾷς τὰ διάφορα εἶδη τῶν διοικήσεων, καὶ τῶν νόμων, τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα (5), τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ τὴν πολύμορφον τῶν παθῶν της ἐνέργειαν (6).

§. 17. Ἄλλ' αὕτη ἡ ἐπισήμη, ἀγοράσθεισα διὰ πολυχρονίων πόνων, εὐμαρῶς ἤθελεν ὑποχωρήσει εἰς μεμολυσμένην τῆς κοινῆς ἐπινοίας πνοήν, ἂν δὲν ἤθελες τὴν ὑποσηριξί, ὅχι μόνον μὲ καλοκἀγαθίαν ἀριθμηλὴν, καὶ φρόνησιν ἐντελῆ (7), ἀλλὰ καὶ μὲ ζῆλον ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης διαπύσιον, καὶ βασιτάτην πρὸς τοὺς Θεοὺς εὐλάβειαν, οἳ τινες εἶναι μάρτυρες ὅχι μόνον τῶν λόγων σου, ἀλλὰ καὶ τῶν σκοπῶν σου. Τότε ὁ λόγος σου, γινόμενος τῆς ἀληθείας ὄργανον, θέλει ἔχει τὴν

(1) Cicet. orat. c. 4. (2) Ἄρισ. αὐτ. α'. κεφ. α'. (3) Πλά. αὐτ. §. 277. (4) Ἄρισ. ῥητ. α'. κεφ. δ'. (5) αὐτ. κεφ. ζ'. (6) Πλά. εἰς Γοργ. §. 481. (7) Ἄρισ. αὐτ. θ'. κεφ. α'.

ἀπλότητα, τὴν ἐνέργειαν, τὴν θερμότητα, καὶ τὴν μεγαλο-
 πρεπῆ ἀξίαν, τὰ ὅποια τὴν χαρακτηρίζουσιν ἀξιοσέβαστον· μέλ-
 λει νὰ καλλωπίζεται, ὅχι τόσον ἀπὸ τὴν λαμπρότητα τῆς εὐ-
 γλωττίας σου, ὅσον ἀπὸ τὴν τῶν ἀρετῶν σου (1), καὶ ὅλαι
 αἱ βολαὶ τῆς κερκίδος σου θέλουσιν ἐπιτυχᾶναι ἐντέχνως, ἐ-
 πειθὴ πᾶς ἕνας εἶναι πεπεισμένος, ὅτι ρίπτονται ἀπὸ χεῖρα,
 ἢ τις ποτὲ δὲν ἐδιάσθη τῆς ἀπιστίας τὰ ὑφάσματα. Τότε σύ μό-
 νος θέλεις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀνακαλύπτῃς εἰς τὸ βῆμα ὅ,τι
 εἶναι τῶν ὀντι ἀληθῆς, εἰς τὸ κριτήριον, ὅ,τι εἶναι ἀληθῶς δι-
 καιον, καὶ εἰς τὰς ὁμιλίαις, καθιερωμένας εἰς τὴν μνήμην τῶν
 μεγάλων ἀνδρῶν, ἢ εἰς τὸν Θρίαμβον τῶν ἠθῶν, ὅ,τι εἶναι ἀληθῶς
 τίμιον (2). Ἐθεωρήσαμεν ἤδη, τί σκίπτονται οἱ φιλόσοφοι, ὡς
 πρὸς τὴν ῥητορικὴν, κατὰ τὸ παρὸν ἠθέλεν ἦναι χρειώδεις, νὰ
 ἐξετάζωμεν τὸ τέλος, τὸ ὅποιον ἐπιθυμοῦσι νὰ φθάσωσιν οἱ ῥήτο-
 ρες, καὶ τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους μᾶς διορίζουσιν. Ἄλλ' ὁ
 Ἀριστοτέλης ἀπεφάσισε νὰ τοὺς συναθροίσῃ εἰς ἓν σύγγραμμα,
 τὸ ὅποιον ἀναμφιβόλως δὲν θέλει μένει ὑποδεέστερον ἀπὸ τὰ
 ἐπίλοιπά του συγγράμματα. Οἱ πρὸ αὐτοῦ ἦσαν περιορισμέ-
 νοι, νῦν μὲν, εἰς τὸ νὰ διαιρῶσιν ἀκριβῶς τὰ μέρη τοῦ λόγου,
 χωρὶς νὰ φροντίζωσι νὰ τὸν ἐνδυναμώσωσι μὲ τὰς πεισιτικὰς ἀ-
 ποδείξεις (3), νῦν δὲ, νὰ συναθροίσωσιν ἀρχὰς γενικὰς, ἢ τό-
 πους κοινούς (4), ἄλλοτε νὰ μᾶς ἀφίνωσι κανόνας τινὰς, ἀπο-
 βλέποντας πρὸς τὸ ὕψος (5), ἢ εἰς τοὺς τρόπους, νὰ διεγείρω-
 σι τὰ πάθη (6), ἄλλοτε ἔτι νὰ πολλαπλασιάζωσι τὰς ἀπάτας,
 διὰ νὰ ὑπερισχύῃ ἡ πιθανότης ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀδι-
 κία ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην (7). Ὅλοι ἠμέλησαν τὰ οὐσιώδη μέ-
 ρη, ὁπλοδὴ νὰ δεῖξωσι, τίνε τρόπῳ ὁ ὁμιλῶν ἔχει νὰ διατάτ-

(1) Αὐτ. α'. κεφ. β'. (2) Πλα. εἰς Φαῖδρ. §. 274. Ἀρισ. αὐτ. κεφ.
 γ'. (3) Ἀρισ. ῥητ. α'. κεφ. α'. (4) αὐτ. κεφ. β'. (5) αὐτ. γ'. κεφ. α'. (6)
 αὐτ. α'. κεφ. β'. (7) β'. κεφ. κγ'.

τη τὴν πράξιν, καὶ τὴν φωνὴν (1). Ὅλοι ἦσαν προσηλωμένοι νὰ μορφώωσι συνηγόρους, χωρὶς νὰ εἰπῶσι καὶ μόνον λόγον περὶ τοῦ δημοσίου ῥήτορος. Ἀπορωῶ περὶ τούτου, τῷ εἶπαν· ἐπειδὴ τὰ ἐπαγγέλματα τοῦ τελευταίου εἶναι ὠφελιμώτερα, εὐγενέστερα, καὶ δυσκολώτερα ὁπὸ τὰ τοῦ πρώτου (2). Βέβαια ἐσοχάσθησαν, ἀπεκρίθη ὁ Εὐκλείδης, ὅτι εἰς συνέλευσιν, ἐν ἣ ὅλοι οἱ πολῖται παρακινουῦνται ἀπὸ τὸ ἴδιον συμφέρον, ἡ ῥητορικὴ ἔπρεπε νὰ εὐχαρισῆται νὰ ἐκθέτῃ πράξεις, καὶ νὰ ἀνοίγῃ σωτηριώδη συμβουλήν, ἀλλ' εἰς τὸν συνηγόρου, ἐσοχάσθησαν, ὅτι χρειάζονται ὅλοι αἱ μηχαναὶ τῆς ῥητορικῆς, διὰ νὰ καταστήσωσι παθητικούς τοὺς ἀδιαφόρους κριτὰς, καὶ ξένους εἰς τὴν κρισολογίαν, τὴν ὁποίαν φέρουσιν εἰς τὸ κριτήριόν τους (3).

§. εἶ. Εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἀριστοτέλους, αἱ δόξαι αὐτῶν τῶν συγγραφέων μέλλουσι νὰ ἐπιδιορθωθῶσι, συχναὶς πολεμούμεναι, καὶ σχεδὸν πάντοτε συνοδευόμεναι μὲ ἀκρίβεις φωτισθεῖς, καὶ προσθήκας χρειώδεις. Θέλεις τὸ ἀναγνώσει μίαν ἡμέραν, καὶ νομίζω, ὅτι εἶμαι συγγνώμης ἄξιος, ἂν δὲν ἐκτείνωμαι περὶ τούτου περισσώτερον. Μάτην τὸν παρεκάλουν νὰ ἐκτανθῇ, μόλις ἀπεκρίνετο εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου. Οἴκειοποιούνται τὰς ἀρχὰς τῶν φιλοσόφων οἱ ῥήτορες; — Πολλάκις μακρύνονται ἀπὸ αὐτὰς, μάλιστα, ὅταν προκρίνωσι τὴν πιθανότητα ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν (4). — Ποία εἶναι ἡ πρώτη ἀξία τοῦ ῥήτορος; — Νὰ ἦναι λογικὸς ἐξαίρετος (5). — Τὸ πρῶτόν του χρεὸς; — Νὰ δεικνύῃ, ὅτι πράγματι ὑπάρχει, ἢ οὐ (6). — Εἰς τί περισσώτερον χρεωσθεῖ νὰ ἔχῃ τὴν προσοχὴν του; — Νὰ ἀνακαλύπτῃ εἰς κάθε αἰτίαν τοὺς προσφυεῖς τρόπους εἰς τὸ νὰ καταπειθῶσιν (7). — Εἰς πόσα μέρη διαιρεῖται

(1) γ. κεφ. α'. (2) αὐτ. κεφ. ιζ'. (3) α'. κεφ. α'. (4) Πλα. εἰς Φαῖδρ. §. 267. (5) Ἀριστ. αὐτ. (6) αὐτ. (7) αὐτ. α'. κεφ. α'.

ὁ λόγος; — Οἱ ῥήτορες δέχονται μέγαν ἀριθμὸν ἀπὸ αὐτὰ⁽¹⁾, ἀλλ' ἀνάγονται εἰς τέσσαρα κυριώδη, προσοίμιον, πρόθεσιν, ἢ πράξιν, ἀπόδειξιν, καὶ ἀνακεφαλαίωσιν. Δύναται ἔτι κἀνεὶς νὰ ἀφῆλῃ τὸ πρῶτον, καὶ τελευταῖον⁽²⁾. "Εμελλοῦ νὰ ἐξακολουθῆσω, ἀλλ' ὁ Εὐκλείδης μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν συμπαθήσω, καὶ ἔλαβον μικράς τινας παρατηρήσεις περὶ τῆς φράσεως. "Ὅσον πλουσιὰ καὶ ἂν ᾖναι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τῷ εἶπον, πρέπει νὰ παρατηρήσῃς, ὅτι ἡ ἔκφρασις δὲν ἀνταποκρίνεται πάντοτε μὲ τὴν συνημμένῃ μὲ αὐτὴν ἰδέαν σας. Βέβαια, εἶπε πάλιν, ἀλλ' ἔχομεν τὸ ἴδιον δικαίωμα, τὸ ὅποιον εἶχον καὶ αἱ πρῶτοι νομοθέται τῶν γλωσσῶν⁽³⁾. Εἶναι συγχωρημένον εἰς ἡμᾶς νὰ εἰσάγωμεν νέαν λέξιν, ἢ ὀνοματοθετοῦντες αἱ ἴδιοι, ἢ παράγοντές τιν ἀπὸ λέξιν ἤδη ἐγνωσμένην⁽⁴⁾. "Ἄλλοτε προσθέτομεν ἔννοιαν μεταφορικὴν εἰς ἔννοιαν κατὰ τὸ γράμμα ἐρμηνείας τινὸς, ἐπικυρωμένης ἀπὸ τὴν συνήθειαν, ἢ κάλλιον ἐνώνομεν συνεπτυγμένως δύο λέξεις διὰ νὰ συνθέσωμεν τρίτην· ἀλλ' ἡ τελευταία αὕτη ἄδεια σώζεται κοινῶς εἰς τοὺς ποιητὰς⁽⁵⁾, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς γράφοντας διδυράμβους⁽⁶⁾. "Ὅσον δὲ εἰς τὰς ἄλλας καινοτομίας, χρεωζοῦσι νὰ τὴν μεταχειρίζονται μὲ φειδῶ, καὶ τὸ κοινὸν δὲν τὰς δέχεται, εἰμῆ, ὅταν συμμορφοῦνται μὲ τὴν ἀναλογίαν τῆς γλώσσης.

§. ιε'. Τὸ κάλλος ὁποίας ἀήποτε ἐκφράσεως ἐξήρηται ἀπὸ τὸν ἀπηχούμενον εἰς αὐτὴν ἦχον, καὶ ἀπὸ τὴν περικλειομένην εἰς αὐτὴν ἔννοιαν· πρέπει νὰ ἀποβάλληται ὅπὸ κάθε σύγγραμμα τοιαύτη φράσις, ἥτις λυμαίνεται τὴν εὐσχημοσύνην, καὶ θύσασκεῖ τὴν κοινὴν φιλοκαλίαν. "Ενας ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς σας, τῷ εἶπον, δὲν δέχεται καμμίαν διαφορὰν με-

(1) Πλά. αὐτ. (2) Ἄρισ. γ. κεφ. γ'. (3) Κουτιλ. η'. κεφ. γ'. (4) Δημητ. Φαλ. περὶ εὐγλ. κεφ. ιε'. (5) αὐτ. Ἄρισ. ῥήτ. γ. κεφ. β'. (6) αὐτ. κεφ. γ'.

ταξὺ τῶν σημείων, ὅσα χαρακτηρίζουσι τὰς ἐννοίας μας, καὶ δοξάζει, ὅτι μὲ ὁποιονδήποτε τρόπον καὶ ἂν ἐρμηνεύη κἀνεὶς ἰδίαν τινα, παράγει πάντοτε τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα (α). Ἐπατάται, ἀπεκρίθη ὁ Εὐκλείδης. Ἀπὸ δύο λέξεις, αἱ ὁποῖαι εἰς τὴν ἐκλογὴν σου εἶναι προκείμεναι, ἡ μὲν εἶναι τιμιωτέρα, καὶ σεμνοπροπεστέρα, ἐπειδὴ ἀποδεικνύει μόνον τὴν εἰκόνα τοῦ ὑποκειμένου, ἐν ᾧ ἡ ἄλλη τὸ βᾶλλει ὑπ' ὄψιν (1). Ἔχομεν λέξεις κυρίας, καὶ μεταφορικὰς, ἀπλᾶς, καὶ συνθέτους, αὐτόχθονας, καὶ ξένας (2), ἀπὸ αὐτὰς ἄλλαι μὲν εἶναι εὐγενέστεραι, ἢ τερπνότεραι· ἐπειδὴ διεγείρουσιν εἰς ἡμᾶς ἰδέας ὑψηλοτέρας, ἢ χαριεστέρας (3), ἄλλαι δὲ εἶναι τόσον εὐτελεῖς, καὶ δύστηχοι, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἐξορίσῃσι καὶ ἀπὸ τὸν πεζὸν λόγον, καὶ ἔμμετρον (4). Ἀπὸ τὰς διαφορῶν τῶν συμπλοκᾶς σχηματίζονται αἱ περίοδοι· ἀπὸ τὰς ὁποίας αἱ μὲν εἶναι ἐνὸς μόνου κώλου (5), αἱ δὲ δύναται νὰ ἔχωσιν ἕως τίσσασα, περαιτέρω δὲν πρέπει νὰ ἐκτείνωνται (6). Ὁ λόγος σου δὲν πρέπει νὰ ἀπαρτίζεται μῆτε ἀπὸ κἀμμίαν συμπλοκὴν ἐντελῶν, καὶ συμμετρῶν περιόδων, καθὼς τοῦ Γοργίου (7), καὶ Γσοκράτους, μῆτε ἀπὸ κἀμμίαν σειρὰν συντόμων, καὶ ἀσυνδέτων (8) φράσεων, καθὼς τῶν παλαιῶν· οἱ πρῶτοι ἐνοχλοῦσι τὸν νοῦν, ἐν ᾧ πληγώνουσι τὴν ἀκοὴν οἱ δεύτεροι (9). Ποικίλλε πάντοτε τὰ μέτρα τῶν περιόδων, τότε τὸ ὕφος σου θέλει λάβῃ

(α) Ἐρῶν τεταύτη δέξα, καὶ εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, ἀκάμεσα εἰς τοὺς ὀνοματοδέτας τῆς γλώσσης. Τὸ παραδοξότερον ὁμῶς εἶναι, ὅτι, ἐν ᾧ ἔλα τὰ ἴδιη προσπαθοῦσιν εἰς τὸν καλλωπισμὸν τῆς γλώσσης τῶν, ἡμεῖς ἀντιπράττοντες, τρέχομεν εἰς τὴν ἀσχημοσύνην τῆς κωκικῆς τοῦτο εἰς φιλοτιμούμενοι. (1) αὐτ. κεφ. 6. (2) ὁ αὐτ. πο. πτ. κεφ. κα' 6. (3) Δημ. Φαλ. αὐτ. κεφ. 175—6. (4) Θεοφρα. παρὰ Διον. Ἀλ. περὶ συν. λ. κεφ. κς'. Φαλ. αὐτ. (5) Ἄριστ. ῥητ. γ'. κεφ. 3. (6) Φαλ. αὐτ. (7) αὐτ. κεφ. α'. (8) αὐτ. κεφ. δ'. (9) Cicer. de orat. l. 3. c. 49.

ἐξ ὀλακλήρου τὴν ἀξίαν τῆς τέχνης, καὶ τῆς ἀπλότητος (1), καὶ προσέτι θέλει ἀποκτήσει μεγαλοπρέπειαν, ἂν τὸ τελευταῖον μέρος τῆς περιόδου ἔχη περισσοτέρου ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔκτασιν (2), καὶ ἀποπρατοῦται ἀπὸ τινος τῶν μακρῶν ἐκείνων συλλαβῶν, ἐν αἷς τελειώνουσα, ἐπαναπαύεται ἡ φωνή (3).

§. ις. Σεμνοπρέπεια, καὶ σαφήνεια εἶναι αἱ δύο πρῶται ἀρεταὶ τῆς φράσεως (4). Α΄. σεμνοπρέπεια. Ἐγνώσθη πρὸ πολλοῦ, ὅτι, τὸ νὰ μορφῶνῃ τὰς μεγάλας ἰδέας μὲ ὄρους εὐτελεῖς, καὶ τὰς μικρὰς, μὲ ἐμφάσεις πομπῶδεις, ὁμοιάζει, ὡσὰν νὰ ἐνθῆρ μὲ ῥάκη τοὺς ἡγεμόνας τοῦ κόσμου, καὶ με προφύρας τοὺς συρφετώδεις. Ἐγνώσθη ἔτι, ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει διάφορα ἰδιώματα, ἐν ὅσῳ εὐρίσκεται εἰς κίνησιν καὶ ἡρεμίαν, ὅτι ὁ γέρον δὲν ἐκφράζεται, ὡς ὁ νέος, μήτε αἱ χωρικοὶ, καθὼς αἱ πολῖται. Ἐντεῦθεν ἀκολουθεῖ νὰ διαφέρῃ ἡ ῥῆσις, κατὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ὁμιλοῦντος, καὶ τῶν, περὶ ὧν ὁμιλεῖ, κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγματευομένων ὑλῶν, καὶ τῶν, ἐν αἷς εὐρίσκειται, περιστάσεων (5). Ἐπεταῖ ἔτι νὰ διαφέρωσιν οὐκ αἰτιῶδως ἀπ' ἀλλήλων τὰ ὕψη τῆς ποιήσεως, ῥητορείας, ἱστορίας, καὶ διαλόγου (6)· καὶ ἔτι εἰς κάθε γένος τὰ ἦθη, καὶ τὰ προτερήματα συγγραφῆως τινὸς παρεκείρουσιν εἰς τὴν ῥησίν του διαφορὰς αἰσθητάς (7). β΄. Σαφήνεια. Ῥάτωρ, συγγραφεὺς πρέπει νὰ μελετᾷ συντόμως τὴν γλῶσσάν του. Ἄν ἀμελῆς τοὺς κανόνας τῆς γραμματικῆς, πολλάκις θέλω λαμβάνει κόπον νὰ ἐννοῶ τὴν ἐννοιάου σου. Ἄν μεταχειρίζηται λέξεις ἀμφιβόλους, ἢ περισσοφὰς ἀνωφελεῖς· ἂν συμπλέκῃς ἀκύρως τοὺς συνδέσμους, οἱ τινες συνάπτουσι τὰ μέλη τῆς φράσεως, ἂν συγχέῃς τὸ ἐνικὸν μὲ τὸ πληθυντικόν, ἂν δὲν ἔχῃς κλῆμίαν προσοχῆν

(1) Φαλ. αὐτ. κρ. α'. (2) αὐτ. γ'. (3) Ἄριστ. ῥητ. γ. κρ. η'.

(4) αὐτ. κρ. β'. (5) αὐτ. ζ. (6) αὐτ. κρ. α'. Φαλ. αὐτ. κρ. ι'. (7) cicer. ibid. c. 11.

εἰς τὴν συζητήν διὰ κρίσιν, τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους, μεταξύ ἀρσενικῶν, καὶ θηλυκῶν ὀνομάτων· ἂν φανερώνης μὲ τὴν αὐτὴν λέξιν ἐρμηνείας, αἱ ὁποῖαι δέχονται δύο ἐννοίας, καὶ προσαρμογῆς τὸ ῥῆμα βλέπειν εἰς τὰ ὑποκείμενα τῆς ὀράσεως καὶ ἀκοῆς· ἂν διανεμησὶ τυχερῶς, καθὼς ὁ Ἡράκλειτος, λέξεις φράσεώς τινος, ὥστε ὁ ἀναγινώσκων νὰ μὴ δύναται νὰ μαντεύῃ εἰς αὐτὰς τὴν διασολὴν τοῦ συγγραφέως. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα ἐπίσης ἀποτελοῦσι τὸ ὕφος ἀδιανόητον (1). Τοῦτο εἶτι μέλλει νὰ αὐξήσῃ, ὅταν ἡ ὑπερβολὴ τῶν καλλωπισμῶν, καὶ τὸ μᾶκρος τῶν περιόδων ἀποπλανῶσι τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου, καὶ δὲν τῷ συγχωρῶσι, νὰ εἰπῶ οὕτω, νὰ λάβῃ τὴν ἀναπνοὴν του (2), καὶ, ἂν, διὰ τίνος σφοδρότατης ῥύθμης, ὁ ἀναγνώστης δὲν δύναται νὰ φθάσῃ τὴν ἐννοίαν σου, καθὼς αἱ ὄψεις τῶν θεατῶν δὲν ἠμποροῦσι νὰ ἀκολουθῶσι τοὺς ὁρομῆς τοῦ σταδίου (3).

§. ις. Κανὲν ἄλλο δὲν συμβάλλει περισσότερο εἰς τὴν σαφήνειαν, ὡς ἡ χρῆσις τῶν συνειθισμένων ἐκφράσεων (4). Ἄν ὅμως δὲν τὰς μεταβάλλῃς ἀπὸ τὴν συνειθισμένην ἐκδοχὴν, καὶ τὰς μεταχειρίζῃσαι διὰ παντὸς μὲ τὴν συνήθη ἐννοίαν, τὸ ὕφος σου θέλει ἦναι ἀπλοῦν, καὶ χαμερπές, λαμβάνει ἐξ ἐναντίας ὕφος, ὅταν ποικιλλῆται μὲ νέας περιστροφάς, καὶ φράσεις μεταφορικός (5). Ὁ πεζὸς λόγος πρέπει νὰ κανονίξῃ τὰς κινήσεις του ἐπάνω εἰς ῥυθμούς, ὅσοι εἶναι εὐμαρεῖς εἰς κατάληψιν, καὶ νὰ ἀποφεύγῃ, ὅσον τὸ δυνατόν, ἀπὸ τὸν ἐπιτεταθευμένον ῥυθμὸν τῆς ποιήσεως (6). Οἱ περισσότεροι συγγραφεῖς ἐξώρισαν ἀπὸ αὐτῶν τοὺς σίχους, καὶ αὐτὴ ἡ ἐξορία ἐθεμελιώθη ἐπὶ τίνος κανόνος, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἔχῃς πρὸ ὀφθαλμῶν πάντοτε. Δηλ. ἡ τέχνη πρέπει νὰ

(1) Ἄρισ. αὐτ. κεφ. ε'. (2) Φαλ. αὐτ. κεφ. 208. (3) αὐτ. 202.

(4) Ἄρισ. αὐτ. κεφ. 6'. (5) αὐτ. (6) αὐτ. κεφ. η'. cicer. ibid. c. 8.

κρύπτηται (1), και ὅποιος ἀπὸ τούτων συγγραφεῖς ἐπιθυμῆι νά με διευγείρη, ἢ νά με πείσῃ, δὲν πρέπει νά ἔχῃ τόσῃ ἀνεπιτηδεύοτητα, νά με εἰδοποιῆ περὶ τούτου πρότερον. Ἄρα, σίχου διεισπαρμένον εἰς τὸν πεζὸν λόγον ἀναγγέλλουσι ξενοχωρίαν, καὶ δόκησιν. Τι θαί! εἶπον εἰς αὐτὸν, ἂν εἰσρεύσῃ κἀνεὶς ἀπὸ αὐτούς, ὁπόταν μὲ ζῆσιν ἀσχολῆσαι εἰς τὴν σύνθεσιν, εἶναι ἀνάγκη νά τὸν ἀπορρίψῃς, φοβούμενος, μήπως ἀδυνατήσῃ τὴν ἔννοιαν; Ἄν ἔχῃ μόνον ἐπιφάνειαν σίχου, ἀπεκρίθη ὁ Εὐκλείδης, πρέπει νά τὸν οἰκαιοποιήσῃς· καὶ ἡ ῥῆσις σου μὲ αὐτὸν καλλωπίζεται (2), εἰ δὲ καὶ ἦναι κανονικὸς, πρέπει νά τὸν συντρίψῃς, καὶ νά μεταχειρισθῆς τὰ τμήματά του εἰς τὴν περίοδον, ἡ ὁποία δὲ αὐτοῦ γίνεται εὐηχοτέρα, καὶ εἰς τὴν ἀκοὴν εὐάρεστος (3). Πολλοὶ συγγραφεῖς, καὶ ὁ ἴδιος Ἴσοκράτης ὑπέπεσον εἰς τὴν κρίσιν, ὅτι ἠμέλησαν αὐτὴν τὴν προφυλακὴν (4). Ἡ Γλυκέρια, τεχνουσιμένη σέφανον, τόσον δὲν ἠσχολεῖτο εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν χρωμάτων, ὅσον πρέπει νά ἀσχολῆται εἰς τὴν ἀρμυρίαν τῶν ἤχων συγγραφεὺς, τοῦ ὁποίου ἡ ἀκοὴ εἶναι λεπτὴ. Ἐδῶ οἱ κανόνες εἶναι πολλοί, ἀλλὰ τοὺς παρατρέχω· ἄλλη τις ἐρώτησις προκύπτει διὰ τοῦτο, περὶ ἧς πολλάκις ἔμπροσθέν μου ἐφιλονείκουι. Τάχα δύναται νά βάλῃ κἀνεὶς δύο λέξεις κατὰ σειράν, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡ μὲν νά τελειώσῃ, ἡ δὲ νά ἄρχηται ἀπὸ τὸ ἴδιον φωνῆεν; ὁ Ἴσοκράτης, καὶ οἱ μαθηταὶ του ἀπέφευγον ἐπιμελῶς αὐτὴν τὴν συνδρομὴν· ὁ Δημοσθένης εἰς πολλὰς περιστάσεις. Θουκυδίδης, καὶ Πλάτων σπανίως (5). Οἱ κριτικοὶ τὴν καταδικάζουσι αὐστηρὰ (6), ἄλλοι βάλλουσι περιορισμούς εἰς τὸν νόμον, διαβεβαιούμενοι,

(1) Ἄριστ. αὐτ. γ. κρ. 6. cicer. ibid. l. 2. c. 39. (2) Φαλ. αὐτ. κρ. 184. Ἑρμ. περὶ σχη. 6. §. 122. (3) Φαλ. αὐτ. (4) Ἰερώνυμ. παρὰ Κερίφ. κρ. 25. (5) id. ibid. c. 44. (6) Ἄριστ. ῥητ. πρὸς Ἀλιξ. κρ. 25.

ὅτι ἀπόλυτος τοιαύτη ἀπαγόρευσις ἤθελε βλάπτει ἐνίοτε τὸ ἐμβριθὲς τῆς ῥήσεως (1).

§. 15. "Ετυχε νὰ ἀκούσω, εἶπον τότε, περὶ διαφορῶν εἰδῶν ὕφῶν, καθὼς εἶναι τὸ λαμπρὸν, τὸ ἐμβριθὲς, τὸ ἀπλοῦν, τὸ τερπὸν, καὶ τλ (2). "Ὅς ἀφήσωμεν εἰς τοὺς ῥήτορας, ἀπεκρίθη ὁ Εὐκλείδης, τὴν φροντίδα νὰ ἐκτυγραφῶσι τοὺς διαφοροὺς τούτων χαρακτῆρας, ἐγὼ τοὺς περικλείω ὅλους εἰς δύο λέξεις. "Ἄν ἡ ῥῆσις σου ἦναι Σαφής, καὶ Σεμνοσπεής. Εὐρίσκειται εἰς αὐτὴν ἀκριβὴς ἀναλογία μεταξὺ λέξεων, ἐννοιῶν, καὶ περιγραφομένης ὕλης (3); δὲν πρέπει νὰ ζητῆ κἀνὴς κἀνὲν ἄλλο περισσώτερον. "Ἐχεκατὰ νοῦν αὐτὸν τὸν κανόνα, καὶ τότε δὲν θέλεις προηθῆ διὰ τὰς ἐπομένας δόξας. Τὸ ὕφος τοῦ βήματος οὐσιωδῶς διαφέρει ἀπὸ τὸ τοῦ κριτηρίου, ὅσα προοράματα, καὶ ἐπαναλήσεις συγχωροῦνται εἰς τὸν ῥήτορα, ταῦτα νομίζονται εἰς συγγραφεία ἐγκλήματα (4). Ὁ χειροκροτούμενος εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν λόγος, εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἤθελε γένη ἀφόρτος· ἐπειδὴ ἐσύζηνε τὴν τιμὴν τοῦ εἰς τὴν ἀνήκουσαν εἰς αὐτὸν ἐνέργειαν. "Ἄλλος δὲ γραφθεὶς μὲ ὄλην τὴν ἐπιμέλειαν, ἤθελε φανῆ εἰς τὸ δημόσιον δυσάρεστος, εἰάν δὲν συμβοηθῆται ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν (5). Φράσις, προσπαθοῦσα νὰ μᾶς θαμβώνη μὲ τὴν μεγαλοπρέπειάν της, ἀποκαθίσταται καθ' ὑπερβολὴν ψυχρὰ, ὅταν ἦναι χωρὶς ἀρμονίαν, ὅταν αἰδοκῆσεις τοῦ ῥήτορος φαίνωνται πολλὰ ἀνακεκαλυμμένα, καὶ, διὰ νὰ εἰπῶ κατὰ τὸν Σοφοκλέα, ὅταν φουσκώνη τὰς παρειάς του ὑπερβολικὰ, διὰ νὰ συριξῆ αὐλοῦν μικρότατον (6). Τὸ ὕφος τινῶν ῥητόρων εἶναι δυσβάστακτον διὰ τὴν πληθύν τῶν σίχων, καὶ τῶν συνθέτων λέξεων, τὰς ὁποίας

(1) Φαλ. αὐτ. κεφ. 321 — 3. (2) Ἄρισ. ῥητ. γ'. κεφ. 16. Φαλ. αὐτ. κεφ. 15. (3) Ἄρισ. αὐτ. κεφ. 5. (4) αὐτ. κεφ. 16. (5) αὐτ. (6) Λογ. περὶ ὕφ. §. 3.

δανείζονται ἀπὸ τὴν ποίησιν (1). Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὁ Ἀλκιδάμας, διὰ τινὰ ἄσῳτον πληθὺν ἐπιθέτων, μᾶς παρακινεῖ εἰς ἀπιδίαν, καὶ ὁ Γοργίας, διὰ τὴν ἀσάφειαν τῶν μεταφορῶν του, τὰς ὁποίας λαμβάνει πολλὰ πόρρωθεν (2). Αἱ περισσότεραι ὑπερβολαὶ ἐμπνέουσιν εἰς τὰς ψυχὰς μᾶς ἄμετρον ψυχρότητα. Τί ποτε δὲν ἐκβαίνει ἀπὸ ἐκείνους τοὺς συγγραφεῖς, αἵτινες συγχέουσι τὸ βεβιασμένον ὕφος μὲ τὸ ἰσχυρὸν, παραδιδόμενοι εἰς ἀτερπῆ σχήματα, διὰ νὰ προξενήσωσιν ἐμφάσεις ἀγχινῶϊας. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς, ὁμιλῶν περὶ τῆς πέτρας, τὴν ὁποίαν ὁ Πολύφημος ἔρριψε κατὰ τοῦ πλοίου τοῦ Ὀδυσσεύς, εἶπεν, ὅτι ἔβροσκον ἡσύχως ἐπὶ τῆς πέτρας αἶγες, ὅταν ἔσχιζε τὸν αἶρα (3).

§. 17. Πολλάκις ἠκολούθησεν εἰς ἐμὲ νὰ παρατηρήσω, εἶπον, πόσας καταχρήσεις κάμνουσιν εἰς τὰ σχήματα τῆς ῥητορικῆς, καὶ ἴσως ἤθελεν ἦναι ἀναγκαῖον νὰ τὰς ἐξορίσωσι δι' ὅλου ἀπὸ τὸν πεζὸν λόγον, καθὼς ἀκολουθοῦσι τινὲς τῶν νεωτέρων συγγραφέων (4). Αἱ κυριολεξίαι σχηματίζουσι τὸ ὕφος τοῦ λόγου, καὶ αἱ μεταφορικαὶ ἐρμυνεῖται, τὸ τῆς πειθοῦς, ἀπεκρίθη ὁ Εὐκλείδης. Ὁ νοῦς δύναται νὰ σχεδιάσῃ εἰκόνα, καὶ ἡ ἀγχίνοια νὰ διασπείρῃ εἰς αὐτὴν τυχόντα τινὰ καλλωπίσματα· μόνον ὁμως τὸ πάθος δύναται νὰ δώτῃ εἰς αὐτὴν ζωὴν, καὶ κίνησιν. Ψυχὴ, ἣτις θελεῖ νὰ μᾶς βιάζῃ νὰ γίνωμεν μέτροχοι τῶν ἐκκινήσεών της, προσκαλεῖ ὅλην τὴν φύσιν εἰς βοήθειάν της, καὶ ἀποκαθίσταται νέα γλώσσα. Ἀνακαλύπτουσα μεταξὺ τῶν ὑποκειμένων, τὰ ὅποια μᾶς περικυκλῶνουσι, σχέσεις ὁμοιώσεως, καὶ ἀντιθέσεως, συλλέγει ταχέως σχήματα, τῶν ὁποίων τὰ κυριώδη ἀνάγονται εἰς ἓν μόνον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζω ὁμοιόσεως. Ἄν λέγω, ὁ Ἀχιλλεὺς ὤρμη-

(1) Φαλ. αὐτ. 117. (2) Ἄρισ. αὐτ. γ. κεφ. γ. (3) Φαλ. αὐτ. 115. (4) αὐτ. κεφ. 67.

σειν, ὡς λέων, ἐργάζομαι σύγκρισιν. Ἐν ὁμιλίῳ περὶ αὐτοῦ, εἰπὼ ἀπλῶς, ὁ λέων ἐκεῖνος ὄρμησεν, ἀποτελῶ μεταφοράν (1). Ὁ Ἀχιλλεύς ταχύτερος ἀπὸ τὸν ἄνεμον, εἶναι ὑπερβολή. Ἀντίθετος τὴν μεγαλοφυχίαν του εἰς τὴν μικροφυχίαν τοῦ Θεοσίτου, θέλεις ἔχει τὸ σχῆμα τῆς ἀντιθέσεως. Ὡσε ἡ σύγκρισις προσεγγίζει δύο ὑποκείμενα, ἡ μεταφορὰ τὰ συνάπτει, καὶ ἡ ὑπερβολή, καὶ ἀντίθεσις δὲν τὰ δεικνύει, παρὰ, ἀφ' οὗ τὰ προσεγγίσῃ.

§. εθ'. Αἱ συγκρίσεις ἀρμόζουσιν εἰς τὴν ποίησιν μᾶλλον, ἢ εἰς τὸν περὶ λόγον (2)· ἡ ὑπερβολή, καὶ ἀντίθεσις, εἰς τοὺς ἐπικηδείους λόγους, καὶ πανηγυρικοὺς μᾶλλον, ἢ εἰς τὰς δημηγορίας, καὶ συνηγορίας. Αἱ μεταφοραὶ εἶναι οὐσιώδεις εἰς ὅλα τὰ γένη, καὶ εἰς ὅλα τὰ ὕψη· οἰδοῦσιν εἰς τὴν ῥῆσιν χαρακτήρα ξένου, καὶ εἰς τὴν πλείον συνειδησμένην ἰδέαν τρόπου νεωτερισμοῦ (3). Μένει ὁ ἀναγνωστὴς μικρόν τι ἀπληρωμένος, καὶ ἐν ταύτῃ θεωρεῖ, ἀνάμεσα εἰς ἐκεῖνα τὰ ἐλαφρὰ ὑφάσματα, τὰς ἀναφορὰς, τὰς ὁποίας ἔκρυψαν ἀπὸ αὐτὸν, διὰ τὰ τῷ θόσῳ περιέργειαν, καὶ τὰς ἐννοήσῃ μόνος του. Ἐμειναν ἔκθαμβοι ὄχι πρὸ πολλοῦ, ἀκούοντες συγγραφεῖα τινὰ, ὅτι ἀρωμοιάζε τὸ γηρατεῖον μὲ τὰ ἄχυρα (4), μὲ ἐκεῖνα τὰ ἄχυρα, τὰ ὁποῖα πρὸ ὀλίγου μὲν ἦσαν ἀπὸ ἀσάχουα κατὰκομα, νῦν δὲ ἄκαρπα, καὶ ἔτοιμα νὰ μεταβληθῶσιν εἰς κομπορτόν. Ἄλλ' εὐθὺς νύθετην αὐτὸ τὸ ἔμβλημα· ὡς ζωγραφίζον μὲ μίαν μόνον γραμμὴν, τὴν διάβασιν τῆς ἀκμαζούσης νεότητος εἰς τὸ ἄκαρπον, καὶ εὐθραυσον γηρατεῖον. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἡδοναὶ τοῦ νοῦς εἶναι ἡδοναὶ αἰφνίδιαι, καὶ διαρκούσι μόνον μίαν στιγμήν, διὰ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχωσι τὴν αὐτὴν ἔκβασιν, ἐὰν μεταχειρισθῆς πάλιν τὸ αὐτὸ σχῆμα·

(1) Ἄρισ. αὐτ. γ'. κεφ. δ'. (2) αὐτ. Φαλ. 90. (3) Ἄρισ. αὐτ. κεφ. ε'. (4) αὐτ. κεφ. ι'.

ὀλίγωρα μέλλει νὰ ἀναμιχθῆ μὲ τὰς συνήθεις λέξεις, καθὼς καὶ τόσαι ἄλλαι μεταφοραὶ, τὰς ὁποίας ἡ ἀνάγκη ἐπλήθυνεν εἰς ὅλας τὰς διαλέκτους, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἡμετέραν. Αἱ ἐπόμεναι φράσεις, φωνὴ κατὰρὰ, ἤθη αὐσηρὰ, ὄφθαλμὸς ἀμπέλου⁽¹⁾, ἔχασαν τὴν ὑπόληψίν των, συνήθεις γινόμεναι. Ἐσὶ βάλῃ ἡ μεταφορὰ, ἂν ἦναι δυνατόν, τὸ πρᾶγμα εἰς ἐνέργειαν. Ἰδὲ, πῶς καθετεῖ ἐμψυχώνεται ὑπὸ τὸν ζωγραφικὸν τοῦ Ὀμήρου κάλαμον· ἡ λόγχη εἶναι ἀκόσμερος ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ ἐχθροῦ, τὸ βέλος ἀνυπομόνητον νὰ τὸν κτυπήσῃ⁽²⁾. Πρόκρινε, εἰς περιστάσεις τινὰς, τὰς μεταφορὰς, ὅσαι προξενούσιν εἰς ἡμᾶς ἐδέας τερπνάς. Ὁ Ὀμηρὸς εἶπεν, αὐγὴ ῥοδοδάκτυλος· δι' ὅ,τι ἴσως παρετήρησεν, ὅτι ἡ φύσις χύνει ἐνίοτε ἐπίτινος ὠραίας χειρὸς τὰ βεβαμμένα τοῦ ῥόδου χρώματα, τὰ ὁποία τὴν ὠραίζουσι περισσώτερον. Ποταπὴ εἰκὼν ἤθελε γένῃ, ἂν ἔλεγεν, αὐγὴ πορφυροδάκτυλος⁽³⁾;

§. κ'. Κάθε σχῆμα πρέπει νὰ παριστᾷ ἀναφορὰν ὀρθὴν, καὶ αἰσθητήν. Ἐνθυμήσου τὴν ταραχὴν τῶν Ἀθηναίων, ὅταν ὁ Περικλῆς τοῖς εἶπεν· ἡμεῖς ἐσερήθημεν τὴν νεότητά μας κείν τὸν πόλεμον, ὡς ἂν νὰ ἐσερήθημεν ἀπὸ τὸν χρόνον τὴν «ἄνοιξιν»⁽⁴⁾. Ἐνταῦθα ἡ ἀναλογία εἶναι ἐντελεστάτη. Ἐπειδὴ ἡ νεότης, ἀναφερομένη εἰς διαφόρους περιόδους τῆς ζωῆς, εἶναι, ὅ,τι εἶναι ἡ ἀνοιξίς, θεωρουμένη εἰς τοὺς ἄλλους καιροῦς. Δικαίως καταδικάζεται ἐκείνη ἡ φράσις τοῦ Εὐριπίδου. Ἡ ἡγεμονικὴ τῶν θαλασσῶν κώπη. Ἐπειδὴ ὄνομα τόσον λαμπρὸν δὲν ἀνήκει εἰς παρόμοιον ὄργανον⁽⁵⁾. Παρομοίως καταδικάζουσι καὶ τὴν τοῦ Γοργίου. Θερίζεις μὲ λύπην, ὅ,τι ἔσπειρας μὲ ἐντροπὴν⁽⁶⁾. Βέβηκα·

(1) Φαλ. αὐτ. 87—8. (2) Ἄριστ. αὐτ. γ' κεφ. ια'. (3) αὐτ. κεφ. 6. (4) αὐτ. (5) αὐτ. κεφ. 6. (6) χλωρὰ καὶ ἴναμα τὰ πράγ.

ἐπειδὴ αἱ λέξεις, Σπείρειν, καὶ Θερίζειν, δὲν ἐλήφθησαν μέχρι ἐκείνου τοῦ χρόνου εἰς μεταφορικὴν ἔννοιαν, παρὰ μόνου ἀπὸ τοῦ ποιητᾶς. Τελευταῖον ἀποδοκιμάζουσι τὸν Πλάτωνα, ὅταν, διὰ τὴν ἑρμηνεύσῃ, ὅτι, πόλις καλῶς νομοθετούμενη, δὲν πρέπει νὰ ἔχη τείχη, εἶπεν, ὅτι πρέπει νὰ ἀφήσωμεν τὰ τείχη νὰ κοιμῶνται, πλαγιασμένα κατὰ γῆς⁽¹⁾. Ὁ Εὐκλείδης ἐξηπλώθη μετὰ ταῦτα εἰς διαφόρους τοῦ λόγου καλλωπισμούς. Μ' ἐδιηγῆθη ἀξιολόγους ἀποσιωπήσεις, παρωνυμίας λεπτὰς, ἔννοιαι εὐφυεῖς, ἀνταποκρίσεις πλήρεις ἄλατος⁽²⁾. Ἐσυμπέραινεν ὅτι τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ σχήματα δὲν ποιοῦσι κἀμμίαν προσθήκην εἰς τὰς γνώσεις μας, ἀλλὰ δεικνύουσι μόνον μὲ πῶσον ταχύτητα ὁ νοῦς φθάνει εἰς τὸ συναγόμενον, χωρὶς νὰ σαματῇ εἰς ἐμμέσους ἰδέας. Ἐσυμπέραινεν ἔτι, ὅτι μερικοὶ τρόποι τοῦ λέγειν κατὰ διαδοχὴν ἐδοκιμάσθησαν, καὶ ἀπεδοκιμάσθησαν ἀπὸ κριτικούς ἐπίσης πεπαιδευμένους. Ἀφ' οὗ εἶπε λόγον τινὰ περὶ τοῦ τρόπου νὰ ῥυθμίζωσι τὴν φωνὴν καὶ τὸ σχῆμα, ἀφ' οὗ ἀνέφερεν, ὅτι ὁ Δημοσθένης θεωρεῖ τὴν ἐνέργειαν, ὡς πρώτην, δευτέραν, καὶ τρίτην ἀξίαν τοῦ ῥήτορος⁽³⁾, πανταχοῦ, ἐπέφερεν. Ἡ εὐφροσύνη προσαρμόζεται μὲ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἔθνους. Οἱ Ἕλληνες τῆς Κιρκίας, τῆς Μυσίας, καὶ τῆς Φρυγίας εἶναι ἔτι ἀπολίτευτοι, καὶ φαίνονται, ὅτι δὲν γνωρίζουσι ἄλλην ἀξίαν, ἢ τὴν ἀσωτίαν τῶν σατραπῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ὑποτάσσονται· οἱ ῥήτορες τῶν ἐκφωνοῦσαι τοὺς λόγους τῶν μὲ σφοδρῶς τονισμούς, καὶ τὰς διημηγορίας, ἐπιφορτισμέναι ἀπὸ ἀπθῆ πληθὺν λέξεων⁽⁴⁾. Οἱ δὲ Σπαρτιάται, ἔχοντες ἦδη σοβαρὰ, καὶ κρίσει ὑγιᾶ, δεικνύουσιν ἄκραν ἀδιαφορίαν εἰς

ματα· οὗ δὲ ταῦτα αἰσχροῦς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δὲ ἐθίμιας αὐτ. κερ γ'. (1) Πλά. περὶ νό. γ'. κερ. α'. (2) Ἄρισ. αὐτ. κερ. α'. (3) ci- cer. de clar. orat. c. 38. (4) ibid. c. 8.

κάθε εἶδος κομπασμοῦ· λέγουσι μόνον λόγον, καὶ αὐτὸς πε-
ρεῖχει ἐνίοτε ὀλόκληρον πραγματείαν ἠθικῆς, ἢ πολιτικῆς.

§. κκ. Ὡς ἀκούσῃ τοὺς ἀξιολόγους μας ῥήτορας κἀνεὶς
ξένος, ὡς ἀναγνώστῃ τοὺς καλλιτέρους μας συγγραφεῖς, ἐν
ταύτῳ θέλει κρίνει ὅτι εὐρίσκεται μεταξύ πεπολισμένου ἔθνους,
πεφωτισμένου, αἰσθητικοῦ, πλήρους πνεύματος, καὶ φιλοκα-
λίας· θέλει εὐρῆ εἰς ὅλους τὴν αὐτὴν σπουδὴν εἰς τὸ νὰ ἐφευ-
ρέσκωσι καλλοῦνς, ἀρμυζούσας εἰς κάθε ὑποκείμενον, καὶ τὴν
αὐτὴν φρόνησιν εἰς τὸ νὰ τὰς διατάττωσι· εὐρίσκει σχεδὸν
πάντοτε ἐκεῖνα τὰ ἀξιοτέμνητα προτερήματα, τὰ ὅποια ὑψώ-
νονται περισσότερον μὲ τοὺς χαρακτῆρας, οἵτινες ἐξυπνοῦσι
τὴν προσοχὴν, καὶ μὲ τὰς θαμβητικὰς χάριτας, αἵτινες ὠ-
ραῖζουσι τὸ λογικόν. Εἰς τὰ συγγράμματα ἔτι, ἐν οἷς βασι-
λεύει ἡ μεγαλητέρα ἀπλότης, πόσον θέλει μένει ἐξεσηκῶς,
ὅταν ἀκούῃ γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἤθελε νομίζει, ὡς τὸ κοινὸν
ιδίωμα, κἄν εἰς τὰλλα ἤθελεν ἦναι πολλὰ μεγάλη ἡ διαφορὰ!
Πόσον ἔτι θέλει μένει ἐξεσηκῶς, ὅταν διακρίνῃ εἰς αὐτὴν ἐ-
κεῖνα τὰ ἐξαιεῖα θείλητρα, τὰ ὅποια μόνον τότε ἠμπορεῖ νὰ
ἐννοῇ, ὅταν μάτην δοκιμασῇ νὰ τὰ μιμηθῇ εἰς τὰ συγγράμμα-
τά του! Τὸν ἠρώτησα, ποῖος ἦτον ὁ συγγραφεὺς, τὸν ὁποῖον
ἐπρόβαλλεν, ὡς προτότυπον τοῦ ὕφους; εὐθὺς ἰδιαίτερος,
ἀπεκρίθη, καὶ ἔλοι γενικῶς (1). Δὲν προβάλλω κἀνεῖνα ἀπὸ
αὐτοῦς ἐξ ὀνόματος· ἐπειδὴ οὕτω ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μας συγ-
γραφεῖς, οἵτινες πλησιάζουσι περισσότερον εἰς τὴν τελειότητα,
ὁ Πλάτων, καὶ Δημοσθένης, σφάλλουσι ἐνίοτε, ὁ μὲν, δι
ὑπερβολὴν καλλωπισμῶν (2), ὁ δὲ, δι ἔλλειψιν λαμπρότητος (3).
λέγω ὅλους γενικῶς, ἐπειδὴ μελετῶν, καὶ συγκρινῶν αὐτοὺς
πρὸς ἀλλήλους, μανθάνει, ὅχι μόνον νὰ χρωματίζῃ τὴν ῥησίῳ

(1) Ibid. c. 9. (2) Δωκ. Ἄλ. ἐπισ. πρὸς Περπ. §. 758. (3)
Αἰσχ. παραπρ. §. 412. cicer. ibid.

του (1), ἀλλ' ἔτι ἀποκτᾶ ἐκείνην τὴν ἐξαίρετον, καὶ καθαρὰν φιλοκαλίαν, ἥτις ῥυθμίζει, καὶ κρίνει τὰς παραγωγὰς τῆς μεγάλης ἀγχινοίας. Αἰσθημα ὀξύ, καὶ τόσον διακεχυμένον ἀνάμεσόν μας, ὡς τε ἤθελον τό ἐκλάβη, ὡς φυσικὴν τοῦ ἔθνους ὁρμὴν.

§. κβ'. Ἡξεύρεις μὲ πόσῃ καταφρόνησιν ἀπορρίπτει πᾶν, ὅ,τι εὐρίσκει εἰς κἀνένα λόγον ἀκανόνιστον, καὶ κακόφρασον; μὲ πόσῃ ταχύτητά βοᾷ εἰς τὰς συνελεύσεις του κατὰ τῆς ἀκύρου ἐρμηνείας, ἢ παρατολισμοῦ; πόσον οἱ ῥήτορές μας βασανίζονται διὰ τὰ εὐχαριστήσασιν ἀκοῆς, τόσον λεπτὰς, καὶ τόσον αὐστηράς (2); Ἐπανίστανται, τῷ εἶπον, ὅταν ὁ λόγος σφάλῃ εἰς τὴν ἁρμονίαν, καὶ ὑποφέρει μὲ πραότητα, ὅταν πληγῶνῃ τὴν σεμνοπρέπειαν. Δὲν βλέπουν καθ' ἑκάστην τοὺς ῥήτοράς σας, ὅτι ἀποσφενδονίζουσιν ἀναμεταξύ των ὀνειδῆ θανατηφόρα, καὶ ὕβρεις ἀτίμους, καὶ χωρικός; Πείους τρόπους μεταχειρίζονται τινὲς ἀπὸ αὐτοὺς διὰ τὰ διεγείρωσι τὸν θαυμασμόν; Τὴν συχνὴν χρῆσιν τῶν ὑπερβολῶν (3), τὴν λαμπρότητα τῆς ἀντιθέσεως, καὶ ὅλου τοῦ ῥητορικῶν κομποσμοῦ (4), σχήματα, καὶ φωνὰς ἔξω φρενῶν (5). Ὁ Εὐκλείδης ἀπεκρίθη, ὅτι αἱ ὑπερβολαὶ ἐκεῖναι κατεδικάσθησαν ἀπὸ νόας ὑγιεῖς· ἀλλὰ κατεδικάσθησαν, τῷ εἶπον, καὶ ἀπὸ τὸ ἔθνος; Κατ' ἔτος δὲν προκρίνει, εἰς τὸ θέατρον, δράματα ἄξια ἀποστροφῆς, ἀπὸ δράματα ἐξαίρετα (6); Ἐκβάσεις προσωριναί, καὶ ἀπολαμβανόμεναι ἀπὸ ὑφαρπαγῆν, ἢ θαλιότητα, μοὶ εἶπε, δὲν βεβαιούσι τὴν φήμην ἐνὸς ποιητοῦ. Οἱ κακοὶ συγγραφεῖς σας γίνονται ἀπόδειξις, ἐπανελάβον, ὅτι ἡ ἀξιόλογος φιλοκαλία δὲν εἶναι γενικὴ μετὰξύ σας· ὁ μὲν, καθὼς ὁ Γοργίας, ἐκχέει μὲ ἀσωτίαν εἰς τὸν πεζὸν λόγον ὅλα τὰ πλοῦτῃ τῆς

(1) Ibid. (2) ibid. c. 8. (3) Ἄρισ. αὐτ. γ. κη' τὰ. (4) Ἰσοκ. Πρωτ. §. 181. (5) Αἰσχ. εἰς Τιμαρ. §. 264. (6) Aul. Gell. l. 17. c. 4.

ποιήσεως (1). ὁ δὲ, ἐπιτηδεύεται, κυκλοῖ, τετραγωνίζει, καὶ ἐκτείνει τὰς περιόδους, τῶν ὁποίων ἀληθμονοῦσι τὴν ἀρχὴν, πρὶν φθάσωσιν εἰς τὸ τέλος (2). ἄλλοι ἐκτείνουνσι τὸ ἐπιτετηδευμένον καὶ μέχρι γέλωτος. Μάρτυς τῶν εἰρημένων ἐκεῖνος, ὅστις ἔχων νὰ ὁμιλήσῃ διὰ κένταυρον, τὸν ὠνόμασεν ἵππεια, καθήμενον εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτοῦτου (3). Ἐκεῖνοι οἱ συγγραφεῖς, μοι εἶπεν ὁ Εὐκλείδης, εἶναι, ὡς αἱ καταχρήσεις, αἱ ὁποῖαι εἰσχωροῦσι πανταχοῦ, καὶ οἱ θριάμβοι τῶν, ὡς τὰ ὀνύπνια, τὰ ὁποῖα ἀφένουσι θλιβεράς ἐνθυμήσεις. Τοὺς ἐξόγῳ, ἐμοῖως καὶ τοὺς ἐπαινέτας τῶν, ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἔθνος, τοῦ ὁποίου καυχῶμαι τὴν φιλοκαλίαν, καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι συντεθειμένον μόνον ἀπὸ πεπαιδευμένους πολίτας. Οὗτοι ἢ πρότερον, ἢ ὕστερον προσδιορίζουσι τὰς ἀποφάσεις τοῦ δήμου (4), καὶ βέβαια πρέπει νὰ ὁμολογήσῃς, ὅτι τοιοῦτοι ἄνδρες εἶναι περισσότεροι ἢ ἀναμεταξὺ εἰς ἡμᾶς, ἢ ἄλλαχοῦ.

§. κγ'. Φαίνεται μοι, ὅτι ἡ εὐγλωττία ἔφθασεν εἰς τὴν ὑψηλοτέραν τῆς περιόδου (5). Τί θέλει γένη μετὰ ταῦτα ἡ τύχη τῆς; Εὐκόλον εἶναι νὰ τὴν προῖδῃς, τῷ εἶπον· θέλει ἐκθλυθῆ, ἂν υποδουλωθῆτε ἀπὸ κἀμμίαν ξένου βασιλείαν (6), καὶ θέλει ἐξουδενωθῆ, ἂν ὑπερισχύσῃ εἰς ἑσᾶς ἡ φιλοσοφία, ἀλλὰ τύχη ἀγαθὴ εἴθε πεφυλαγμένοι ἀπὸ τὸν δεύτερον κίνδυνον. Ὁ Εὐκλείδης ἐκατάλαβε τὸ νόημά μου, καὶ με παρεκάλεσε νὰ τὸ σαφηνίσω. Μὲ τοιαύτην συμφωνίαν ὁμως, τῷ ἀπεκρίθην, ἂν συγχωρῆς τὰ παράδοξα, καὶ ἀποπλανήσεις μου. Ἐνωῶ διὰ φιλοσοφίαν λογικὴν ἐντελῶς πεφωτισμένον. Τώρα εἰπέ μοι, ἂν τὰ φαντάσματα, τὰ ὁποῖα εἰσχώρησαν εἰς τὴν γλώσσαν, καθὼς καὶ εἰς τὰ πάθη μας, δὲν ἤθελον μχταιωθῆ

(1) Ἄριστ. ῥητ. κεφ. α'. (2) Φαλ. αὐτ. κεφ. δ'. (3) αὐτ. κεφ. 191. (4) Λουκ. εἰς Ἑρμῶτ. κεφ. 6. §. 853. (5) Θεόφρ. παρὰ Φωτ. βιβλιοδ. §. 394. (6) cicer. ibid. κεφ. 9.

εἰς τὴν θεωρίαν της, ὡς τὰ φάσματα, καὶ αἰσικαί, ἔταν ἔρχεται τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. "Ὅς βάλωμεν κριτὴν ἐν ἀπὸ τὰ πνεύματα, τὰ ὅποια κατοικοῦσιν εἰς τὰς οὐρανόσφαιρας, καὶ τρέφονται ἀπὸ ἀληθείας καθαρᾶς. "Ὅς ὑποθέσωμεν, ὅτι εἶναι ἀναμεταξύ μας· θέλω βάλῃ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς του λόγον τινὰ περὶ ἡθικῆς· ἐκεῖνο ἐπαινεῖ τὴν σεροσύτητα τῶν ἀρχῶν, τὴν καθαρότητα τῶν ἰδεῶν, τὴν ἐσχὺν τῶν ἀποδείξεων, καὶ τὴν κυριότητα τῶν λέξεων. Μὲ ὅλον τοῦτο, τῷ εἶπον, ὁ λόγος οὗτος θέν θέλει ἐπιτύχη, εἰάν θέν μεταφρασθῇ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ῥητόρων. Πρέπει νὰ συμμετρῆσωμεν τὰ μέλη ἐκείνης τῆς περιόδου, καὶ εἰς ἄλλην τινὰ νὰ ἀντιθέσωμεν λέξιν, διὰ νὰ ἐκβίλωμεν ἀπὸ αὐτᾶς ἤχους τερατοτέρους (1). Δέν ἐξήγουν πάντοτε τὰς ἐννοίας μου μὲ ἐκνήνη ἀκριβείαν, οἱ παρῆντες θέν ἠθέλον μοὶ συγχωρεῖ, ὅτι ἀμφιβάλλω, ἂν τὰς ἐννοῶσι. Τὸ ὕφος μου εἶναι ἀπλούςκατον, ἐχρεώσους νὰ τὸ λαμπρύνω μὲ σιγμὰς τινὰς φωτεινάς (2). Τὲ τάχα εἶναι αὐταὶ αἱ φωτειναὶ σιγμαί; ἠρώτησε τὸ πνεῦμα. — Εἶναι ὑπερβολαί, συγκρίσεις, μεταφοραί, καὶ ἄλλα σχήματα, τὰ ὅποια μεταχειρίζομεθα, ὅταν θέλωμεν νὰ ὑψώσωμεν, ἢ νὰ ταπεινώσωμεν τὰ πράγματα, περὶ ὧν ὁμιλοῦμεν, ἐπέκεινα τῆς ἀξίας των. Βέβαια αὐτὴ ἡ γλῶσσα σ' ἐξιππίζει, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ θνητοὶ οὕτως ἐπλάσθημεν, ὥστε, διὰ νὰ ὑπερασπιζώμεθα καὶ αὐτὴν ἔτε τὴν ἀλήθειαν, πρέπει νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὸ ψεῦδος. Μέλλω νὰ παραδειγματίσω εἰς ἐσὲ τινὰ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ σχήματα, τὰ ὅποια δανείζονται ἀπὸ τὰ συγγράμματα τῶν ποιητῶν, ἔνθα εἶναι σεσημειωμένα μὲ χαρακτῆρας μεγάλους, καὶ μερικοὶ ῥήτορες τὰ μεταφέρουσιν εἰς τὸν πεζὸν λόγον· αὐτὰ συσθύνουσι τὸν καλλωπισμὸν τοῦ ἐγκωμίου, τὸ ὅποιον ἀρχίζει ἀπὸ αὐτᾶς τὰς λέξεις.

(1) Φαλ. αὐτ. κερ. 139. (2) cicero, ibid.

ς. κδ'. Μέλλω νὰ κατασήσω τὸ ὄνομα τοῦ ἡ-
 ρώσου μου παρ' ὅλοις τοῖς Ἀνθρώποις εἰς αἰ-
 διάσημον (1). Λάβε ὑπομονὴν, εἶπε τὸ πνεῦμα. Εἶσαι
 βέβαιος, ὅτι τὸ σύγγραμμά σου θέλει γένη γνωστὸν, καὶ ἐπαι-
 νητὸν εἰς ὅλους τοὺς χρόνους, καὶ εἰς ὅλους τοὺς τόπους;
 ὄχι, τῷ εἶπον, ἀλλ' εἶναι σχῆμα. Οἱ προπάτορές του,
 οἵτινες ἐχρημάτισαν ὀφθαλμοστῆς Σικελίας (2),
 κατοίκησαν παρὰ τὸ ὄρος τῆς Αἴτυνης, σήλης
 τοῦ οὐρανοῦ (3). Ἀκούω τὸ πνεῦμα, ὅτι ἔλεγε καθ' ἑ-
 αυτό, ὁ οὐρανὸς ἐπισηρᾶται ἐπίτινος μικρᾶς πέτρας αὐτῆς
 τῆς μικρᾶς σφαίρας, τὴν ὁποῖαν ὀνομάζουσι γῆν! Ποταπὴ
 ἀφυΐα! Λόγοι γλυκύτεροι ἀπὸ τὸ μέλι, ρέον-
 τες ἀπὸ τὰ χεῖλη του (4), πίπτουσι χωρὶς δια-
 κοπὴν ὡς ἐκείναι αἰνιφάδες τῆς χιόνος, αἷτι-
 κες καταβαίνουσιν εἰς τὴν πεδιάδα (5). Τί κοι-
 νὸν μεταξὺ λόγων, μέλιτος, καὶ χιόνος, εἶπε τὸ πνεῦμα! Συ-
 νέλεξε τὸ ἄνθος τῆς μουσικῆς (6), καὶ ἡ λύρα
 του ἔσβεσε τὸν πεπυρακτωμένον κεραυτὸν (7).
 Τὸ πνεῦμα μ' ἔβλεπε μὲ ἀπορίαν, καὶ ἐγὼ ἐξηκολούθουν τὸν
 λόγον. Εἶχε τὸ βλέμμα, καὶ τὴν Φρόνησιν τοῦ Θεοῦ,
 τὴν τρομερὰν θεωρίαν τοῦ Ἄρεος, καὶ τὴν δύνα-
 μιν τοῦ Ποσειδῶνος (8). Ὁ ἀριθμὸς τῶν ωραίων,
 ὅσαι παρ' αὐτοῦ ἐνικήθησαν, εἶναι ἰσάριθ-
 μος μὲ τὰ φύλλα τῶν δένδρων, καὶ μὲ τὰ κύματα
 τῆς θαλάσσης, τὰ ὁποῖα ἔρχονται κατὰ σειρὰν
 νὰ ἐκπνεύσωσιν εἰς τὰ παράλια (9). Τὸ πνεῦμα,

(1) Ἰσοκ. πρὸς Εὐάγ. β. 71. (2) Παιδ. ἐλύμ. β. σί. 17. (3) ὁ
 αἷτ. Παιδ. α. σί. 36. (4) Ὁμ. Ἰλ. α. σί. 219. (5) αἷτ. γ. σί. 222.
 (6) Παιδ. ἐλύμ. α. σί. 22. (7) Παιδ. α. σί. 8. (8) Ὀμ. Ἰλ. β. σί. 169.
 (9) Ἰσοκ. φθ. 32.

ἀφ' οὗ ἤκουσεν αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἔγινεν ἄφαντον, ἀπερχόμενον εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ φωτός. "Αὐ καλὰ καὶ δύνάταί τις νὰ σὲ κατηγορήσῃ, μοὶ εἶπεν ὁ Εὐκλείδης, ὅτι ἐπισώρευτας πολλὰ σχήματα εἰς τοῦτον τὸν ἔπαινον, καταλαμβάνω ὅμως, ὅτι αἰὲν ὑπερβολαί μας νοθεύουσι τὰς ἐννοίας, καθὼς καὶ τὰ αἰσθήματα, καὶ ἤθελον ἐξαγριώσῃ πνεῦμα εἰς αὐτὰς ἀσυνείδητον, ἀλλ' εἶναι ἐλπιζόμενον, ὅτι ἡ κρίσις μας δὲν θέλει παραμένει εἰς ὀνεικτὴ νηπιότητα. Εἰς τοῦτο ἄς μὴ σε τρέφουσιν ἐλπίδες, ἀπεκρίθην. "Αὐ ὁ ἄνθρωπος ἤθελε φθάσει εἰς ἐκείνας τὰς τελειότητας, εἰς τὰς ὁποίας νὰ φθάσῃ κρίνεται ἄξιος, δὲν ἤθελεν ἔχει πλέον κἀμμίαν ἀναλογίαν μὲ τὸ ἐπίλοιπον τῆς φύσεως.

§. κς'. Ὑπόθεσ, ὅτι τὰ αἰσθητήριά μας κατεσάθησαν ἀπειράκις ἄριστα, τότε ἡ γλῶσσά μας δὲν ἤθελεν ἦναι εἰς κατάστασιν νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἐκ τοῦ γάλακτος, καὶ μέλιτος προσβεβλην, μήτε ἡ χεὶρ νὰ ἐπιψαύῃ σῶμά τι, χωρὶς νὰ πληγώνεται ἀπὸ αὐτό· ἡ ὀσμὴ τοῦ ῥόδου ἤθελε προξενεῖ εἰς ἡμᾶς σπασμούς, ὁ ἐλάχιστος κρότος ἤθελε διασπαράττει τὰς ἀκοάς μας, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ μας ἤθελεν παρατρεῖ φρικώδεις ῥυτίδας εἰς τὴν ἐπιδερματίδα τοῦ ὠραιότερου σώματος. Τὸ αὐτὸ ἤθελε συμβῆ καὶ εἰς τοῦ νοῦς τὰς ιδιότητας. Δὸς εἰς αὐτὸν τὴν διαβατικωτέραν θεωρίαν, καὶ τὴν αὐσηροτέραν ἀκρίβειαν, πόσον ἤθελε κατατῆκεται ἀπὸ τὰ ἀτελῆ, καὶ ἀβέβαια σημεῖα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουσι τὰς ἰδέας μας! Ἐξ ἅπαντος ἤθελε συσῆσαι ἄλλην γλῶσσαν· ἀλλὰ τότε τί ἤθελε γένη ἡ γλῶσσα τῶν παθῶν, καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια πάθη, ὅταν ὑπόκεινται ὑπὸ ἐξουσίαν ἀπεριόριστον λογικοῦ τόσον καθαρῶ, καὶ τόσον αὐσηροῦ; ἤθελεν σβεσθῆ, καθὼς καὶ ἡ φαντασία, καὶ ὁ ἄνθρωπος δι' ὅλου ἤθελε μεταβληθῆ. Καθ' ἣν ἐπὶ τοῦ παρόντος εὐρίσκειται χάσιν, πάν, ὅ,τι προκύπτει ἀπὸ τὸν νοῦν,

καρδίαν, καὶ χεῖράς του, μόνον ἔλλειψιν, καὶ ἀνάγκην φανε-
 ρώνει· ἡ φύσις τὸν τιμωρεῖ αὐτηρά, ὅταν ἐπιθυμῇ νὰ ὑπερ-
 πηδήσῃ τὰ γενὰ ὄρια, εἰς τὰ ὅποια εἶναι περικεκλεισμένος.
 Νομίζεις, ὅτι, ἐξευγενιζόμενος, προσήγγιστε τάχα εἰς τὴν τε-
 λειότητα, τὴν ἄρα ἀπέκτησεν ἀπὸ αὐτὴν; Εἰς τὴν γενικὴν τά-
 ξιν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, νόμοι, συστημένοι ἀπὸ ἀνθρώ-
 πους, ἔλαβον τὸν τόπον τῶν φυσικῶν, οἵ τινες εἶναι τῶν Θεῶν
 ποιήματα· εἰς τὰ ἤθη, ἢ ὑπόκρισις, τὸν τῆς ἀρετῆς, εἰς τὰς
 ἡδονὰς, τὰ φάσματα, τὸν τῆς φύσεως, καὶ εἰς τὴν συνδιαί-
 τησιν, ἢ ψευδοπολιτικὴ ἔλαβε τὸν τόπον τῆς εἰλικρινοῦς αἰ-
 σθήσεως. Αἱ φιλοκαλίας του τόσον διεφθάρησαν, βιαζόμεναι
 νὰ καθαρισθῶσιν, ὥστε εὐρίσκεται ἠναγκασμένος νὰ προτιμᾷ
 εἰς τὰς τέχναις τὰς ἡδυτέρας ἀπὸ τὰς ἐπωφελεῖς, εἰς τὴν εὐ-
 γλωττίαν, τὸ κομψὸν ὕψος ἀπὸ τῶν ἐννοιῶν τὴν ὀρθότητα (1),
 καὶ πανταχοῦ τὴν ἀπάτην ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Τολμῶ νὰ τὸ
 εἰπῶ· οἱ πεπαιδευμένοι λαοὶ ἔχουσι περισσοτέραν ὑπεροχὴν
 ἀπὸ ἡμᾶς κατὰ τοῦτο μόνον, ὅτι ἐτελειοποίησαν τὴν τέχνην
 τοῦ ὑποκρίνεσθαι, καὶ τὸ μυσῆριον νὰ προσάπτωσι τὸ μορ-
 μολύκειον εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα.

§. κς'. Βλέπω, ὅτι, ἀφ' ὅσα μοι εἶπας, ἡ ῥητορικὴ δὲν
 ἔχει ἄλλο τέλος, καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον νὰ φθάσῃ εἰς τοῦτο
 δὲν δύναται, ἢ, προσκαρμύζουσα μὲ τοὺς λόγους, τόνους,
 καὶ εὐφρόσυνα χρώματα, διὰ τοῦτο, αὐτὴ νὰ σπουδάζῃ αὐ-
 τοὺς τοὺς κανόνας, θελῶ ἐπιμένει, καθὼς μέχρι τοῦδε ἔκαμ-
 νον εἰς τὴν ἀκόλουθον τοῦ Ἀριστοτέλους γνώμην. Τὸν ἠρώτησά
 ποτε, μὲ ποῖα σημεῖα γνωρίζεται ἀξιολογὸν σύγγραμμα, καὶ
 μοι ἀπεκρίθη, εἰάν ἦναι ἀδύνατον, νὰ προσδέσῃς εἰς αὐτὸ, ἢ
 νὰ ἀφαιρέσῃς ἐξ αὐτοῦ τὸ παραμικρὸν (2). Ἀφ' οὗ ἀνεκρίνα-
 μεν αὐτὰς τὰς ιδέας μὲ τὸν Εὐκλείδην, ἐξήλθομεν ἀπὸ τὴν

(1) Ἀριστ. αἰτ. γ'. κεφ. α'. (2) ὁ αἰτ. ἡθ. β. κεφ. ε'.

οίκιαν, διευθύνοντες τὸν δρόμον μας πρὸς τὸ Λύκειον. Καθ' ὁδὸν μ' ἔδειξε γράμμα τι, τὸ ὁποῖον ἔλαβε παρά τινος τῶν φίλων του γυναικῶν, καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ ὀρθογραφία μοι ἐφάνη ἑλλειπής· ἐνόησε τὸ Ε, ἐτίθετο ἀντὶ τοῦ Ι, καὶ τὸ ζ, ἀντὶ τοῦ θ. Πάντοτε ἤμην εἰς ἀπορίαν, τῷ εἶπον, δεῖ αὐτὴν τὴν ἀμέλειαν τῶν Ἀθηναίων γυναικῶν. Αὐταὶ γράφουσιν, ἀπεκρίθη, καθὼς ὀμιλοῦσι, καὶ καθὼς ὀμιλοῦν ἄλλοτε (1). Ἐγιναν ἄρα, ἐπανέλαβον τὸν λόγον, μεταβολαὶ εἰς τὴν προφορὰν, Πάρα πολλαί, ἀπεκρίθη. Π. χ. ἡμέρα ἔλεγον τὸ πάλαι, μετὰ ταῦτα ἡμέρα, καὶ ἀκολουθῶς ἡμέρα. Ἡ χρῆσις, διὰ νὰ καταστήσῃσι τινὰς λέξεις εὐηχοτέρας, ἢ μεγαλοπρεπέστερας, ἀφαιρεῖ στοιχεῖα, προσθέτει ἄλλα, καὶ αὐτὴ ἡ ἀκατάπαυστος μεταβολὴ σκιάζει κάθε ἐλπίδα ἐκβάσεως ἀπὸ τῶν, ὅσοι ἤθελον νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς γλώττης (2). Αὐτὴ ἡ χρῆσις προβαίνει ἔτι περαιτέρω· καταδικάζει εἰς λήθην φράσεις, τὰς ὁποίας ἄλλοτε κοινῶς μετεχειρίζοντο, καὶ ἴσως ἤθελον ἦναι ἀξιόλογον, νὰ τὰς ἀνακνεύωσιν.

§. κζ'. Ἐμβαινόντες εἰς τὴν πρώτην αὐλὴν τοῦ Λυκείου, ἠκούσαμεν φωνὰς ἀλλοκότους, αἱ ὁποῖαι ἐξήρχοντο ἀπὸ ἑνα τῶν προδόμων τοῦ γυμνασίου. Ὁ ῥήτωρ Λέων, καὶ ὁ σοφιστὴς Πυθόδωρος ἦσαν εἰς φιλονεικίαν πολλὰ ἐνθερμον. Νόησις ἠδυνήθημεν νὰ διέλθωμεν τὸ πλῆθος τῶν ἀκροατῶν. Πλησιάζατε, μᾶς εἶπεν ὁ Πρῶτος, ἰδοὺ ὁ Πυθόδωρος, ὅς τις ἀντιτείνει, ὅτι ἡ τέχνη του δὲν διαφέρει παντελῶς ἀπὸ τὴν ἐδικήν μου, καὶ ὅτι εἶναι προκείμενον καὶ εἰς τοὺς δύο νὰ ἀπατώμεν τοὺς ἀκροατάς μας. Ποία ἰδιοποίησις ἀπὸ ἀνθρώπων, ὅς τις ἔπρεπε νὰ ἐρυθρῆ, ὅτι φέρει τὸ ὄνομα τοῦ σοφιστοῦ! Τὸ ὄνομα τοῦτο ἦτον ἄλλοτε, ἀπεκρίθη ὁ Πυθόδωρος, ἐντιμον· ὄνομα, μὲ τὸ ὁποῖον ἐκοσμοῦντο ὅλοι, οἵτινες ἀπὸ τῶν

(1) Πλά. εἰς Κρατ. §. 418. (2) Λυσ. εἰς Θισον. §. 18. Πλά. αὐτ.

καιρὸν τοῦ Σόλωνος μέχρι τοῦ Περικλέους, ἀφιέρωσαν τὴν
ζωὴν τοὺς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς σοφίας. Ἐπειδὴ κατὰ βᾶθος
δὲν σημαίνει ἄλλο τί. Ὁ Πλάτων, θέλων νὰ περιπαίξῃ τινὰς
ἀπὸ τοὺς, ὅσοι συνεισήγαγον εἰς αὐτὸ κατάχρησιν (1), ἔφ-
θασε νὰ τὸ καταστήσῃ ἄξιον καταφρονήσεως παρὰ τοῖς μαθη-
ταῖς του. Μὲ ὅλον τοῦτο τὸν βλέπω κατ' ἐκάστην, ὅτι μὲ αὐ-
τὸ ὀνομάζει τὸν Σωκράτην (2), τὸν ὁποῖον ἀναμφιβόλως σέ-
βασθε, καὶ τὸν ῥήτορα Ἀντιφῶντα, τὸν ὁποῖον ἐπαγγέλλε-
σθε, ὅτι τιμᾶτε (3). Ἄλλ' ἐνταῦθα δὲν εἶναι ὁ λόγος περὶ
κενῆς τινὸς ὀνομασίας. Τὴν ἀπορρίπτω ἐνώπιόν σας, καὶ, χωρὶς
νὰ ἔχω ἄλλην τιὰ προσοικεῖωσιν, παρὰ τὴν τῆς ἀληθείας,
μῆτε ἄλλα τινὰ φῶτα, ἢ τὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, μέλλω νὰ σᾶς
ἀποδείξω, ὅτι ῥήτωρ, καὶ σοφιστὴς μεταχειρίζονται τὰ αὐτὰ
μέσα, διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ἴδιον τέλος. Μετὰ βίας δύνα-
μαι νὰ περικρατῶ τὴν ἀγανάκτησίν μου, ἀνέλαβε τὸν λόγον ὁ
Λέων. Τί! Μισθωτοὺς χαμερπεῖς, καὶ λεξιθῆρας (4), οἵτινες
συνειθίζουσι τοὺς μαθητάς των νὰ καθοπλιζῶνται μὲ ἀμφιβο-
λίας καὶ σοφίσματα, ἐπίσης βεβαιώνοντες τὸ, ὑπὲρ, καὶ κατὰ,
τολμᾶς νὰ τοὺς συγκρίνῃς μὲ ἐκείνους τοὺς αἰδέσιμους ἀνθρώ-
πους, οἵτινες μανθάνουσι νὰ ὑπερασπίζωνται τὴν ἀδωότητα
εἰς τὰ κριτήρια, τὴν ωφέλειαν τῆς πολιτείας εἰς τὴν γενικὴν
συνέλευσιν, καὶ τὴν ἰδίαν ἀρετὴν εἰς τοὺς λόγους, τοὺς ὁποῖους
ἀφιερώνουσιν εἰς αὐτήν! Δὲν συγκρίνω παντελῶς, εἶπεν ὁ Πυ-
θῶδωρος, ἀνθρώπους, ὁμιλῶ περὶ ἧς ἐπαγγέλλονται τέχνης,
θέλομεν ἰδῆ ἐντὸς ὀλίγου, ἂν ἐκεῖνοι οἱ αἰδέσιμοι ἄνθρωποι
δὲν ἦναι φοβερώτεροι ἀπὸ τοὺς ἐπικινδυνωτέρους σοφιστὰς.

§. κη'. Τάχα δὲν σέργεις νὰ ὁμολογῆς, ὅτι οἱ μαθηταὶ σου, καὶ

(1) Πλά. εἰς Γοργ. Πρωτ. καὶ ἰσπ. (2) Αἰσχ. εἰς Τέμαρ. §. 287. (3) Ξεν. ἀπομν. α'. §. 729. (4) Μνήσαρ. παρὰ Ηκίερ. περὶ ῥητ. α'. κη'. σί.

οι ἰδικοί μου, μικρὰ φροντίζοντες διὰ τὰ φθάνωσι εἰς τὴν ἀλήθειαν, εὐχαριστοῦνται τὰ ἐμμένωσι κοινῶς εἰς τὸ πιθανόν (1); — Ναι, ἀλλ' οἱ πρῶτοι θεμελιώνουσι τοὺς συλλογισμούς των εἰς μεγάλας πιθανολογίας, καὶ οἱ δεῦτεροι μόνον εἰς τὰς φαινομένας. — Καὶ τί ἐννοεῖς διὰ τοῦ πιθανοῦ; — Ὅ,τι φαίνεται τοιοῦτον εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἢ εἰς τοὺς περισσοτέρους (2). — Πρόσχευε εἰς τὴν ἀπόκρισίν σου· ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτὴν ἤθελεν ἀποδειχθῆ, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ σοφισταί, τῶν ὁποίων ἡ εὐφραδία ἐπαινεῖτο ἀπὸ ὅλον τὸ ἔθνος, ἐβεβαίωνον πάντοτε προβλήματα πιθανά. — Ἐθάμβωσαν μόνον τὸ πλῆθος, ἀλλ' οἱ σοφοὶ ἐφυλάττοντο ἀπὸ τὴν ἀπάτην. — Ἀνῆκει ἄρα εἰς τὸ κριτήριον τῶν σοφῶν, ἠρώτησεν ὁ Πυθόδωρος, τὰ ἀφειρωθῆ κἀνεῖς, διὰ τὰ μάθη, ἂν πράγματι ἦναι πιθανόν, ἢ ὄχι; — Βέβαια, ἀπεκρίθη ὁ Λέων. Καὶ ἐγὼ προσθέτω εἰς τὸν ὀρισμόν μου, ὅτι εἰς τινὰς περιστάσεις πρέπει τὰ θεωρῶσι, ὡς πιθανόν, ὅ,τι ἐγνωρίσθη τοιοῦτον ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους σοφοῦς, ἢ τοῦλάχιστον ἀπὸ τοὺς πλέον πεφωτισμένους ἀπὸ αὐτοῦς. Εἶσαι εὐχαριστήμενος; — Συμβαίνει ἄρα ἐνίοτε τὰ ἦναι τὸ πιθανόν τόσον δύσκολον τὰ ἐννοεθῆ, ὥστε τὰ λανθάνη ἔτι καὶ τοὺς περισσοτέρους σοφοῦς, καὶ τὰ ἤμπορῆ τὰ διαλυθῆ μόνον ἀπὸ τοὺς πλέον πεπαιδευμένους ἀπὸ αὐτοῦς (3); — Ναι βέβαια. — Καὶ ὅταν διζᾷς εἰς τὸ πραγματικὸν ἐκείνων τῶν πιθανοτήτων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀκατανόητοι ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, τάχα δὲν πηγαίνεις τὰ ἐρωτήσης ἐκεῖνον τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν πεπαιδευμένων σοφῶν; — Ὄχι, ἐπιμένω εἰς τὴν γνώμην μου, ὑποδέτω καὶ αὐτοὺς συμφώνους μὲ αὐτήν. Ἀλλὰ τί σοχάζεσαι τὰ συμπεράνης ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἀπδεῖς λεπτολογίας; Ἰδοὺ τί, εἶπεν ὁ Πυθόδωρος, ἀκολουθεῖς ἄνευ τινὸς δυσκολίας τοιαύτην δόξαν, τὴν ὁποίαν

(1) Ἄρισ. αἰτ. α'. κεφ. 6. (2) Τοπ. α'. κεφ. α'. (3) αἰτ.

μόνος σὺ οἰκειοθελῶς κατέστησας πιθανὴν, καὶ αἱ ἀπατηλαὶ πιθανολογίαι ἐξαρκούσι νὰ διορίζωσι τὸν ῥήτορα, καθὼς καὶ τὸν σοφιστὴν (1). — Ἀλλ' ὁ πρῶτος εἶναι εἰλικρινὴς, καὶ ὁ δεύτερος ὄχι. — Τότε ἤθελον διαφέρει ἀναμεταξύ των μόνον κατὰ τὴν πρόθεσιν· καὶ τοῦτο εἶναι τῆ ἀληθείᾳ ἐκείνο, ὅπου ὡμολόγησαν συγγραφεῖς φιλόσοφοι (2), θέλω μὲ ὅλον τοῦτο νὰ σοῦ σπκώσω καὶ αὐτὸ τὸ προνόμιον.

§. κθ'. Μίμνησκι τοὺς σοφιστὰς ὅτι ὑπερασπίζονται τὸ, ὑπὲρ, καὶ κατὰ, τ' ἐρωτῶ, ἂν ἡ ῥητορικὴ, ὁμοίως καὶ ἡ διαλεκτικὴ δὲν διδῶσι κανόνας, διὰ νὰ ὑπερασπίζονται μὲ ἐκβασιν ὀύω ἐναντίας δόξης (3). — Τοῦτο εἶναι ἀληθὲς, ἀλλὰ παραινούσι τὸν νέον μαθητὴν νὰ μὴ μεταχειρίζηται αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἐπὶ κακοῦ (4). Πρέπει νὰ τὴν διδάσκηται μόνον διὰ τοῦτο, διὰ νὰ γνωρίζῃ τὰς παγίδας, τὰς ὁποίας ἐχθρὸς ἐπιτήδειος ἠμπορεῖ νὰ σῆσῃ περὶ αὐτόν (5). — Δηλαδή, ἀφ' οὗ βάλωσιν εἰς τὴν χεῖρα ἐνὸς νέου μάχαιραν, καὶ σπαδίον, τῷ λέγουσιν, ὅταν ὁ ἐχθρὸς θέλῃ σὲ σφίγγει ἐγγύθεν καὶ εὐρίσκησαι πολλὰ στυοχωρημένους ἀπὸ τὸ συμφέρον σου, τὴν φιλοτιμίαν, καὶ ἐκδίκησιν, κτύπα μὲ ἐν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὄργανα, καὶ μὴ μεταχειρίζησαι τὸ ἄλλο, κἄν ἤθελε χαρίζῃ εἰς ἐσὲ τὴν νίκην (6). Ἦθελα ἐπαινέσει τοιαύτην μετριότητα, ἀλλὰ, διὰ νὰ βεβαιωθῶμεν, ἂν δύναται τῶνόντι νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν δοθεῖσαν εἰς αὐτὸν συμβουλήν, ἄς τὸν ἀκολουθήσωμεν εἰς τὴν μάχην, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα, ὅς μοι τὴν ἄδειαν νὰ σὲ ὀδηγήσω εἰς αὐτὴν ὁ ἴδιος. Ἄς ὑποθέσωμεν, ὅτι ἀνεδέχθης νὰ ἐγκαλέσης ἄνθρωπον, τοῦ ὁποίου τὸ ἔγκλημα δὲν εἶναι ἔτι ἰκανῶς ἀποδεδειγμένον, ἄς συγχωρηθῇ καὶ εἰς ἐμὲ νὰ σὲ ἐυθυμίσω τὰ μαθήματα, τὰ ὁποία οἱ διδάσκαλοι δίδουσι καθ' ἑκάστην εἰς

(1) Ὁ αὐτ. ῥητ. β. κεφ. κθ'. (2) αὐτ. α'. κεφ. α'. (3) αὐτ. (4) Πλά. εἰς Γοργ. §. 457. (5) Ἄριστ. αὐτ. (6) cicer. de orat. l. 3. c. 24.

τοὺς μαθητὰς τῶν, τότε θέλω σοὶ εἰπεῖν ὁ πρῶτός σου σκοπὸς εἶναι νὰ καταπέισης (1), καὶ διὰ νὰ φθάσης εἰς αὐτὴν τὴν πειθῶν, πρέπει νὰ φαίνηται ἀρεσῶς, καὶ νὰ κινήσῃ τοὺς ἄλλους εἰς ἔλεος (2), ἔχεις πνεῦμα, καὶ προτερήματα, ἀπολαμβάνεις ἐξαίρετον ὑπόληψιν, ὡς τὴν μεταχειρισθῶμεν πρὸς ὄφελός σου (3). αὐτὰ ἤδη ἠτόίμασαν τὴν ἐμπιστοσύνην (4), σὺ θέλεις τὴν αὐξήσει, διασπείρων εἰς τὸ προσίμιον, καὶ εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου γνωμικὰ δικαιοσύνης, καὶ χρηστότητος (5), καὶ μάλιστα, ἂν κολακεύσῃ τοὺς κριτὰς σου, τῶν ὁποίων δὲν θέλεις ἀμελήσει, ὑψώνων τὰ φῶτα, καὶ τὴν δικαιοσύνην· μὴ καταφρονήσης μήτε τὰς ψήφους τῆς συνέλευσεως, καὶ πολλὰ εὐκολονεῖν εἰς ἐσὲ νὰ τὰς ἀποκτήσης. Κάνειν ἄλλο δὲν εἶναι τόσον εὐμαρὲς, ἔλεγεν ὁ Σωκράτης, ὡς τὸ νὰ ἐπαινεῖ τις τοὺς Ἀθηναίους μέσα εἰς τὰς Ἀθήνας. Συμμορφῶν μετὰ τὴν ἐπιθυμίαν τους, καὶ κάμνε νὰ νομίζεται τίμιον, πᾶν ὅ,τι τιμᾶται (6).

§ λ. Κατὰ τὴν χρείαν τῆς κριτολογίας σου, σύγκρινε τὰς ιδιότητας τῶν δύο κριτολογουμένων μερῶν μὲ τὰς ἀγαθὰς, ἢ κακὰς, ὅσαι ἀπὸ αὐτὰς ἀναμεταξύ των πλησιάζουσιν, ἐκδεσε εἰς τὸ λαμπρότερον φῶς, ὅσον εἶναι δυνατόν, τὴν πραγματικὴν, ἢ τὴν νομιζομένην ἀξίαν τοῦ, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ὀμιλεῖς, δεῖξαι συγγνωστὰ τὰ σφάλματά του, ἢ καλλίτερα, ἀπόδειξάι τα, ὡς ὑπερβολὰς τῆς ἀρετῆς, μεταμόρφωσαι τὴν ἀναισχυρτίαν εἰς μεγαλοφυχίαν, τὴν αὐθάδειαν, εἰς γενναϊότητα, τὴν ἀσωτίαν εἰς ἐλευθεριότητα, τὰς ὀρμὰς τοῦ θυμοῦ εἰς εὐκρίνειαν, καὶ τότε θέλεις θαμβώσει τοὺς κριτὰς (7). Ἐπειδὴ τὸ ἀξιολογώτερον προνόμιον τῆς ῥητορικῆς εἶναι, νὰ

(1) Ἄρισ. αὐτ. κεφ. β'. (2) αὐτ. γ'. κεφ. α'. cicer. de opt. gen. orat. c. 1. (3) Ἄρισ. αὐτ. α'. κεφ. β'. (4) αὐτ. β'. κεφ. β'. (5) ε' αὐτ. πρὸς Ἀλέ. κεφ. λζ'. (6) ὁ αὐτ. ρ' η'. α'. κεφ. β'. (7) αὐτ.

καλλωπίζη, καὶ νὰ ἀσχημίζη, νὰ μεγεθύνη καὶ νὰ σμικρύνη ὅλα τὰ ὑποκείμενα (1), μὴ φοβῆσαι, ὅταν ζωγραφίζης τὸν ἑναυτίον σου μὲ χρώματα μελαυά, βάπτε τὸν κάλαμόν σου εἰς τὴν χολὴν, ἐπιμελοῦ νὰ δεικνύης ἀφόρτητα τὰ τυχόντα αὐτοῦ σφάλματα, νὰ καταφαρμακεύης τὰς λαμπροτέρας του πράξεις (2), ἐκχέων ὑπόψιαν εἰς τὸν χαρακτῆρά του. Εἶναι προφυλακτικὸς, καὶ φρόνιμος; εἶπε, ὅτι εἶναι ὑπόπιτος, καὶ ἐπιτήδειος εἰς προδοσίαν (3). Τινὲς ῥήτορες σεφανώνουσι τὸ θυμὸν, πρὶν τὸ καταπατήσωσιν ὑπὸ τοὺς πόδας των· ἀρχίζουσι, δίδοντες ἐπαίνους εἰς τὸ ἑναυτίον μέρος, καὶ, ἀφ' οὗ μακρύνουσι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τοὺς κάθε ὑπόψιαν κακοπιστίας, χώνουσι εὐκαίρως τὴν μάχαιραν εἰς τὴν καρδίαν του (4). "Ἄν αὐτὴ ἢ ἐπίτριπτος κακοτροπία σὲ ἐμποδίζη, μέλλω νὰ βάλω εἰς τὰς χεῖράς σου ὄπλον ὄχι ὀλιγώτερον τρομερόν. "Ὅταν ὁ ἀντιδικὸς σου σὲ καταδαμάζη ἀπὸ τὸ βῆρος τῶν δικαιολογημάτων του, ἀντὶ νὰ τὸν ἀπακριθῆς, ρίπτε κατ' αὐτοῦ τὰ βέλη τῆς εἰρωνείας, καὶ θείλει ἀναγινώσκει τότε τὴν πτώσιν του εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν κριτῶν (5). Εἰ μὲν ἐσυμβούλευε μόνον τὴν ἀδικίαν, βεβαίωσαι, ὅτι εἶναι εἰς τοῦτο μᾶλλον ὑπεύθυνος, ἢ, ἂν τὴν ἔκαμνεν ὁ ἴδιος, εἰ δὲ καὶ ἠκολούθησε τὰς συμβουλὰς ἄλλου τινὸς, ἀπόδειξαι, ὅτι ἢ ἐκπλήρωσις τῆς πράξεως μᾶλλον ὑπόκειται εἰς ἔγκλημα, παρὰ ἢ συμβουλή. Αὐτὸ τοῦτο μόνος μου τὸ εἶδον, ὅτι ἔγινε παρά τινος τῶν ῥητόρων μας, δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐνεπιστεύθησαν δύο διαφορετικὰς κρισολογίας (6). Εἶναι ἐναντίοι εἰς ἐσὲ οἱ ἔγγραφοι νόμοι, τρέχει εἰς τὸν φυσικὸν νόμον, καὶ δεῖ-

(1) Ἰσοκ. πανηγ. §. 123. Πλά. εἰς Φαῖδρ. §. 267. (2) Ἄριστ. ῥητ. πρὸς Ἄλ. κερ. δ'. (3) ὁ αὐτ. ῥητ. α'. κερ. δ'. (4) αὐτ. γ'. κερ. α'. (5) αὐτ. κερ. α'. (6) αὐτ. α'. κερ. ε'. Ὁ Λαωδάμας κατηγορεῖ τὸν ῥήτορα Καλλίστρατον, καὶ μετὰ ταῦτα τὸν στρατηγὸν Χαβρίαν.

ξον, ὅτι εἶναι δικαιότερος ἀπὸ τοὺς γραπτοὺς νόμους· εἰ δὲ ἐξ ἐναντίας αὐτοὶ εἶναι εἰς ὄφελός σου, παράσῃσαι γενναίως εἰς τοὺς κριτάς, ὅτι δὲν δύναται ἀπὸ κἀμμίαν πρόφασιν νὰ μὴ τοὺς ἐκπληρώσωσιν (1).

§. λα'. Ὁ ἀντίδικός σου, ἀφ' οὗ ὁμολογήσῃ τὸ σφάλμα του, ἐνδεχόμενον εἶναι νὰ προβάλλῃ, ὅτι ἐξ ἀγνοίας, ἢ κατὰ τύχην εἰς αὐτὸ περιέπεσε, σὺ ἀπόδειξαι, ὅτι ἐπράχθη μὲ προμελετημένον σκοπὸν (2). Προβάλλει δὲ ὄρκου νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀθωότητάτου; εἰπέ, χωρὶς νὰ διςάζῃς, ὅτι ὁ μόνος του σκοπὸς εἶναι νὰ ἀποφύγῃ δι' ἐπιτοκίας τὴν ἀνχόμευσαν αὐτὸν δικαιοσύνην· προβάλλεις, ἐκ μέρους σου, νὰ βεβαιώσῃ δι' ὄρκου ὅτι, πρὸ ὀλίγου ἀπέδειξας; εἰπέ, ὅτι δὲν εἶναι κἀνὲν ἄλλο τῶσον ἱερὸν, ὅσον καὶ ἐνδοξον, ἢ νὰ ἀναθήσωσι τὰ καθήκοντα αὐτῶν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Θεῶν (3). Εἰ μὲν καὶ δὲν ἔχῃς μάρτυρας, προσπάθεισαι νὰ σμικρύνῃς τὴν δύναμιν αὐτῆς τῆς ἀποδείξεως. Εἰ δὲ καὶ ἔχῃς, μὴν ἀλησμονήσῃς τίποτε διὰ νὰ τὴν ἰσχυροποιήσῃς (4). Εἶναι εἰς ἐσὲ ἐπιωφελὲς νὰ καθυποβάλλῃς εἰς ἔρευναν τοὺς δούλους τοῦ ἐναντίου μέρους; εἰπέ, ὅτι εἶναι ἢ ἰσχυροτέρα ἀπόδειξις. Συμφέρει εἰς ἐσὲ νὰ μὴν ἐξετασθῶσιν οἱ ἐδικοί σου; εἰπέ, ὅτι εἶναι ἢ πλέον ἀβέβαιος, καὶ ἢ πλέον ἐπικίνδυνος ἀπὸ ὅλας τὰς ἀποδείξεις (5). Οἱ τρόποι οὗτοι ἐπιταχύνουσι τὴν νίκην, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὴν βεβαιώτῃς. Εἶναι αἰρετώτερον, δι' ὅλης σου τῆς πράξεως, νὰ χάτῃς ἀπὸ τὴν θεωρίαν σου τὴν κρισολογίαν, ἢ τοὺς κριτάς σου. Δι' ὅτι, ἀφ' οὗ τοὺς νικήσῃς, τότε ἀκωλύτως θείλεις θριαμβεύειν κατὰ τοῦ ἐναντίου σου. Προσπάθεισαι νὰ ἐμπνεύσῃς εἰς αὐτοὺς μετοχὴν καὶ συμπάθειαν πρὸς τὸ ὑπερασπιζόμενον παρὰ σοῦ μέρος· ἢ θλίψις ἃς ἦναι ἐξωγραφισμένη εἰς

(1) αὐτ. κη. κ'. (2) Ἄρισ. ῥητ. πρὸς Ἄλ. κη. ε'. (3) αὐτ. α'. κη. ε'. (4) αὐτ. (5) Ἄρισ. αὐτ.

τὴν ὄψιν, καὶ τόνους τῆς φωνῆς σου. Ἄν ῥεύσῃ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς των κῆν ἐν δάκρυον, ἂν ἰδῆς τὴν τρυγάνην τοῦ δικαίου, ὅτι κλονεῖται εἰς τὰς χεῖράς των, τότε πῆσε κατ' ἐπάνω των μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς εὐγλωττίας, προσάρμοσον μὲ τὰ ἐδικά σου τὰ πάθητων, παρῶξυνε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ σου τὴν καταφρόνησιν, ἀγανάκτησιν, καὶ θυμόν τους (1)· καὶ ἂν ἦναι λαμπρὸς διὰ τὰ κατορθώματα, καὶ πλούτη τῶν, διερίθιζε ἔτι τὸν φθόνον τους, καὶ ἄς ἦσαι βέβαιος εἰς τὸ μῖσος, ὅτι θέλει τὸν ἀκολουθήσει ἐξ ἄπαυτος. (2) Ὅλοι αὐτοὶ οἱ διαληφθέντες κανόνες εἶναι, ὡτὰν τόσοι κατήγοροι κατὰ τῆς τέχνης, τὴν ὁποίαν ἐπαγγέλλεσαι. Δύνασαι νὰ συμπεράνης τὰ, ὅσα προξενούσιν, ἀποτελέσματα, ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἀπόκρισιν περιφήμου τινὸς Βυζαντίου ῥήτορος, τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγου ἠρώτησα, τί τάχα ἐπιτάττουσιν οἱ νόμοι τοῦ τόπου του εἰς περιστάσεις φανεράς; Ὅ,τι θέλω, μοὶ ἀπεκρίθη (3).

§. λβ'. Ὁ Λέων ἠθέλησε νὰ προσάψῃ μόνον εἰς τοὺς ῥήτορας, τὰς ὅσας κατηγορίας ἐπρόβαλεν ὁ Πυθόδορος κατὰ τῆς ῥητορικῆς. Ὅχι, ἀνέλαβε τὸν λόγον μὲ ζῆλον ὁ δευτέρος, ἐνταῦθα γίνεται ἐξέτασις περὶ τῶν προσκεκολλημένων εἰς ἐκείνην τὴν λογοφθόρον τέχνην καταχρήσεων. Σ' ἐνθυμιζῶ ὅ,τι εὐρίσκειται εἰς ὅλας τὰς πραγματείας τῆς ῥητορικῆς, ὅ,τι ἐργάζονται καθ' ἑκάστην οἱ πλείον ἐν ὑπολήψει ῥήτορες, ὅ,τι καθ' ἑκάστην οἱ πλείον πεπαιδευμένοι διδάσκαλοι μᾶς διδάσκουσι νὰ μεταχειριζώμεθα, καὶ ὅ,τι ἐμάθομεν καὶ οἱ ὄυο εἰς τὴν παιδικὴν μας ἡλικίαν. Ἄς εἰσελθῶμεν εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, ὅπου, καθὼς λέγουσι, μυσαρωγούσι τὴν νεότητα εἰς τὴν ῥητορικὴν τέχνην, ὡσὰν νὰ ἦτον προκείμενον νὰ διδάσκωσι μίμους, σκηνοποιούς καὶ ἀθλητάς. Ἴδὲ μὲ πόσην προ-

(1) Δείτ. γ. κεφ. εδ'. (2) αὐτ. ε. κεφ. ε. (3) Σειξτ. ἔμπει. κατὰ ῥητ. ε. §. 297

σοχήν τοὺς διδάσκουσι νὰ διαφέτωσι τὰ βλέμματα, τὴν φωνήν, τὴν θέσιν, καὶ τὰ σχήματα τοῦ σώματός των (1)! Μὲ πόσους δυσχερεῖς κόπους τοὺς μαυθάνουσιν, ἄλλο τε μὲν νὰ τρίβωσι τὰ ψευδῆ χρώματα, μὲ τὰ ὅποια ὀφείλουσι νὰ χρωματίζωσι τὸν λόγον τους, ἄλλο τε δὲ νὰ ἐργάζωνται μίξιν κακόνου προδοσίας, καὶ δυνάμεως! Ποταπὴ βαρβαρότης! Εἰς αὐτὰ ἄρα συνίστανται οἱ καλλωπισμοὶ τῆς εὐγλωττίας; Εἰς αὐτὰ ἄρα εἶναι ἡ συνοδεία τῆς ἀθωότητος καὶ ἀληθείας; Θαρρέουμαι εἰς τὸ ἄτυλόν τους, καὶ εὐρίσκομαι εἰς φρικωδῆ φωλεόν, ὅπου σαλεύουσι τὰ μᾶλλον δηλητήρια φάρμακα, ὅπου σφυροκοποῦνται τὰ μᾶλλον θανατηφόρα ὄπλα, καὶ τὸ παραδοξότερον, ὅτι αὐτὰ τὰ ὄπλα, καὶ φάρμακα πωλοῦνται ὑπὸ τὴν ὑπεράσπασιν τῆς διοικήσεως, καὶ ὁ ἔπαινος, καὶ τὸ σέβας τῶν, ὅσοι τὰ μετέρχονται σκληρότερον, ἀποκαθίσταται ἀμοιβὴ τῆς σκληρότητός των. Ἐγὼ δὲν ἠθέλησα νὰ ἀποσπάσω τὸ κεκοιμημένον φάρμακον ἀπὸ ὅλα σχεδὸν τῶν ῥητόρων μας τὰ μαθήματα. Ὅμως εἰπέ μοι, ὅποια τις τάχα εἶναι αὐτὴ ἡ ἀρχὴ, περὶ ἧς ἦδη ὠμίλησα, καὶ ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ οἰκοδομὴ τῆς ῥητορικῆς, ἢ τις ἔχει, ὡς χρεὸς νὰ διεγείρῃ γενναίως τὰ πάθη τῶν κριτῶν; Ἄλλ' οἴμονον! Καὶ πρὸς τὶ τέλος νὰ τὰ διεγείρῃ, δίκαιε οὐρανέ! Ἐπρεπε νὰ τοὺς καταπραῦνῃ, ἂν ἦσαν διεγνηγερμένοι! Ἐπειδὴ εἰς παρομοίαν περίστασιν, εἰς κἀνέν' ἄλλου δὲν εἶναι χρεὶα νὰ ἔχῃ τόσῃ ἐντελῆ ἀνάπασιν αἰσθητηρίων καὶ πνεύματος, ὡς εἰς τοὺς κριτάς. Δίδεται ἄρα, ἐν ᾧ εἶναι ἐγνωσμένον εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι ὅλα τὰ πάθη παρασύρουσι τὴν κρίσιν, καὶ μεταβάλλουσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων (2), νὰ διορθώσῃ τὸν ῥήτορα νὰ διεγείρῃ τὰ πάθη εἰς τὴν ψυχὴν του, εἰς τὴν τῶν ἀκρατῶν, καὶ κριτῶν του (3), καὶ

(1) Ἄριστ. αὐτ. γ. κεφ. α'. cicer. orat. c. 18. (2) Ἄριστ. αὐτ. η'. κεφ. ε'. (3) αὐτ. γ'. κεφ. ζ'. cicer. ibid. c. 38.

ἔχουσι ἀκομὴν πρόσωπον νὰ βεβαιούσιν, ὅτι ἀπὸ τόσας ὀρμητικὰς, καὶ ἀτάκτους κινήσεις δύναται νὰ προκύψῃ δικαία ἀπόφασις!

§. λγ΄. Ἄς υπάγωμεν εἰς τοὺς τόπους, ἐνθα ἀνακρίνονται τὰ μεγάλα τῆς πολιτείας συμφέροντα. Τί βλέπομεν ἐδῶ. Ἄσραπὰς, βροντὰς, ἐκπεμπομένας ἄνωθεν τοῦ βήματος διὰ νὰ ἀνάπτωσι πάθῃ ὀρμητικὰ, καὶ νὰ προξενώσι φρικώδεις λεηλασίας· δῆμον νήπιον, ὅτι ἔρχεται νὰ ζητῆ ἐπαίνους, οἵτινες τὸν ἀποκαθιστῶσι ἀναίσχυντον, καὶ νὰ τρέφῃται μὲ φρονήματα, τὰ ὅποια τὸν κάμνουσιν ἀδίκον, καὶ ῥήτορας, ὅτι μᾶς εἰδοποιούσιν ἀκαταπαύτως νὰ φυλαττώμεθα, ὅσον εἶναι δυνατόν, ἀπὸ τὴν εὐγλωττίαν τῶν ἀντιτέχνων αὐτῶν. Ἄρα ἡ εὐγλωττία αὕτη εἶναι δι' ὅλου ἐπικίνδυνος! Μὲ ὅλον τοῦτο, μόνη αὕτη μᾶς κυβερνᾷ, καὶ ἡ πολιτεία τρέχει εἰς ἀπώλειαν (1). Εἶναι καὶ ἄλλο εἶδος εὐγλωττίας, εἰς τὸ ὅποιον γυμνάζονται οἱ ῥήτορες, καὶ τοῦ ὁποίου ὅλη ἡ ἐπιτηδειότης συνίσταται εἰς τὸ νὰ σαθμίσῃ τὰς ἀνδραγαθίας ψευδολογίας, καὶ ἀταπωτέρας ὑπερβολὰς, διὰ νὰ πανηγυρίξῃ ἀνθρώπους συνήθεις, καὶ πολλάκις εὐκαταφρονήτους. Ἄφ' οὗ αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς χαμερπυίας κολακείας συνεισέχθη εἰς χρῆσιν, ἡ ἀρετὴ ἐχρεώσκει νὰ ἀρνηθῇ τοὺς ἐπαίνους τῶν ἀνθρώπων. Δὲν θέλω ὀμλήσει παντελῶς διὰ τὰ χαμερπῆ αὐτὰ ἀποτελέσματα. Ὅσοι ἔχουσι ἐπιμονὴν νὰ τὰ ἀναγινώσκωσι, ὡς ἔχωσι καὶ τὴν ὑπομονὴν νὰ τὰ ἐπαινῶσι, ἢ νὰ τὰ κατηγορῶσι. Ἐκ τούτου ἔπεται, ἡ μὲν δικαιοσύνη νὰ ὑβρίζεται ἀκαταπαύτως εἰς τὸ ἱερόν της, ἡ δὲ πολιτεία, εἰς τὰς γενικὰς μᾶς συνελεύσεις, καὶ ἡ ἀλήθεια, εἰς τοὺς πανηγυρικοὺς, καὶ ἐπιταφίους λόγους. Βέβαια μεγάλου δίκαιου εἶχον νὰ λέγωσι, ὅτι ἡ ῥητορικὴ ἐτελειποιήθη εἰς αὐτοῦ τὸν αἰῶνα· ἐπειδὴ, εἰς τοὺς ἀκολουθοῦς, πολλὰ ἀμ-

(1) Πλά. εἰς Γοργ. §. 466. cleer. pro face. c. 7.

φιβάλλω, ἂν ἦναι δυνατόν νὰ προσθέσῃσι βαθμόν τινα ἀπνεύας εἰς τὰ μεγάλα τῆς ἐγκλήματα. Εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους, κᾶπποιοι Ἀθηναῖοι, ὅστις παρεσκευάζετο ἀπὸ πολὺν καιρὸν νὰ δημηγορῇ εἰς τὸν δῆμον ἐνίστε, εἶπε μὲ μειδιάσμα καταφρονητικόν, Κατακρίνει ἄρα ὁ Πυθόδωρος τὴν εὐγλωττίαν; Ὅχι, ἀπεκρίθη, ἀλλ' ἐκείνην τὴν ῥητορικὴν, ἣτις ἀναγκαιῶς συνεπισύρει τῆς εὐγλωττίας τὴν κατάχρησιν. Ἐχεις βέβαια τὰ δίκαιά σου, εἶπε πάλιν ὁ πρῶτος νὰ ἐξορίξῃς ἀπὸ τὴν γλώσσαν τὰς χάριτας. Μὲ ὅλον τοῦτο, καὶ εἶπον, καὶ θέλουσι λέγει πάντοτε, ὅτι ὁ καθ' αὐτὸ σκοπὸς τοῦ ῥήτορος εἶναι νὰ εὐαρεσῇ εἰς τοὺς ἀκρατάς, καὶ νὰ θέλῃ τὴν ἀκοήν τους (1). Καὶ ἐγὼ θέλω λέγει πάντοτε, εἶπεν ὁ Πυθόδωρος πάλιν, ἢ καλλίτερα, ὅτι ἡ ὀρθὴ κρίσις, καὶ ἡ τιμὴ μέλλουσι νὰ ἀποκρίνωται διὰ παντός, ὅτι τὸ λαμπρότερον ἐπάγγελμα, καὶ τὸ μόνον χρεῖος τοῦ ῥήτορος εἶναι, νὰ ἐρμηνεύῃ εἰς τοὺς κριτάς τὴν ἀλήθειαν. Καὶ πῶς θέλεις νὰ τοῖς ἐρμηνεύωσι τὴν ἀλήθειαν, εἶπε μὲ ἀνυπομονησίαν ἄλλοστις Ἀθηναῖος, ὅς τις ἐχρεώσῃ εἰς τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν συνηγόρων τὸ κέρδος πολλῶν κρισολογιῶν; Καθὼς τὴν ἐξήγουν εἰς αὐτοὺς εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, εἶπεν ὁ Πυθόδωρος πάλιν, ὅπου ὁ ῥήτωρ, μὲ πνεῦμα ἥσυχον, καὶ χωρὶς πάθῃ, εὐχαρισεῖτο νὰ ἐκθέτῃ τὰς πράξεις ἀπλουςάτας, καὶ καταξήρους, ὅσον ἦτον δυνατόν (2). Καθὼς τὴν φανερώουσαι εἰς τὴν Κρήτην, Λακεδαιμόνα, καὶ ἄλλας δημοκρατίας, ὅπου ἐμποδίζουσι τὸν ῥήτορα ἀπὸ τοῦ νὰ ταράττῃ τοὺς ἀκρατάς του. Καθὼς τὴν ἐρμηνεύου παρ' ἡμῖν πρὸ ἐνὸς αἰῶνος, ὅταν τὰ κρισολογούμενα μέρη, ἠναγκασμένα νὰ ὑπερασπίζονται μόνων τῶν δίκαιά των, δὲν ἐτόλμων νὰ προσφέρωσι λόγους, συντεθειμένους ἀπὸ εὐγλωττοὺς καλᾶμους (3).

(1) Id. de opt. gen. orat. 1. (2) Αυσ. εἰς Σίμ. §. 88. Ἄρισ. πῶτ. α'. κερ. α'. (3) Ἄρισ. αὐτ. α'. κερ. α'. Σειξτ. ἐμπν. αὐτ.

§. λδ'. Ἐπαυέρχομαι εἰς τὴν πρώτην μου πρότασιν. Ἐπρόβαλον, ὅτι ἡ τέχνη τῶν ῥητόρων δὲν εἶναι οὐσιωδῶς διακεκοιμένη ἀπὸ τῆν τῶν σοφιστῶν (1), τὸ ἀπέδειξα, παριστῶν, ὅτι καὶ ἡ μία, καὶ ἡ ἄλλη, ὄχι μόνον εἰς τὰ ἀποτελέσματα τῶν, ἀλλ' ἔτι καὶ εἰς τὰς ἀρχάς τῶν, ἀφορῶσιν εἰς τὸ αὐτὸ τέλος δι' ὁδῶν ἐπίσης ἐπιβούλων. Ἄν ὑπάρχη μεταξύ τῶν κάμμία διαφορά, εἶναι, ὅτι ὁ ῥήτωρ ἀγωνίζεται μᾶλλον νὰ διεγείρῃ τὰ πάθη μας, καὶ ὁ σοφιστὴς νὰ τὰ καταπραῦνῃ. Ὅσον εἰς τὰ ἄλλα, βλέπω τὸν Λέοντα ἔτοιμον νὰ ὀρμήσῃ κατ' ἐμοῦ μὲ τὰ πομπῶδη, καὶ ἀπειλητικὰ τῆς ῥητορικῆς ἐφόδια· τὸν παρακαλῶ νὰ σταθῇ εἰς αὐτὸ τὸ πρακτικόν, δι' ὅτι οἱ διευθυνόμενοι πρὸς με κτύποι θέλουσι πέσει ἐν ταύτῳ κατὰ πολλῶν διασῆμων φιλοσόφων. Δύναμαι κατ' αὐτὸ νὰ προβάλλω πρὸς χάριν μου τὰς μαρτυρίας τοῦ Πλάτωνος, καὶ Ἀριστοτέλους (2), ἀλλὰ τόσον μεγάλα ἀξιοπιστία εἶναι ἀνωφελεῖς, ὅταν, καὶ χωρὶς ἐκείνας, ἔχη κἄνεις ἀποδείξεις τόσον σερεάς. Μόλις ὁ Πυθόδομος ἐτελείωσε τὸν λόγον, καὶ ὁ Λέων ἄρχησεν τὴν υπεράσπισιν τῆς ῥητορικῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτον ἀργά, ἀπεφασίσαμεν νὰ ἀναχωρήσωμεν.

(1) Cicer. *ibid.* c. 12. *quintil.* l. 2. c. 15. Σίξτ. ἐμ. αὐτ. (2) Πλά. εἰς Γοργ. §. 463. Ἀριστ. αὐτ. β'. κεφ. κδ'.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ .

ΚΕΦ. ΛΘ'. §. α'.

Περὶ τῆς εἰς Σκιλλοῦντα τοῦ Ξενοφῶντος
διατριβῆς.

Ὁ λέγοντι πρὸ τῆς μάχης τῆς Μαντινείας, ἡ ὅποια ἐσχυροτήθη τῷ 362, ἐπιπρὸ Χ, οἱ Ἕλλησι διέφθερον τὸν Σκιλλοῦντα, καὶ ὁ Ξενοφῶν ὑποτάσσεται νὰ τραφηθῆ εἰς Κόρινθον (1). Εἰς αὐτὴν τὸν βάλω εἰς τὸ ἕκτου κεφαλαίου τοῦ παρόντος συγγραμματος. Πάππειος παλαιὸς συγγραφεὺς βεβακώνει, ὅτι ἐκεῖ ἐτελεύτησε τὴν ζωὴν (2). Μὲ ὄλον τοῦτο, καθὼς αναφέρει ὁ Πausanias, ὁ τάφος του σώζεται εἰς Σκιλλοῦντα (3), καὶ ὁ Πλούταρχος βεβακώνει, ὅτι ὁ Ξενοφῶν εἰς αὐτὸ τὸ καταφυγεῖν ἐσύλησε τὴν ἐξορίαν (4), ἣτις κατέρχεται μέχρι τοῦ, 357, ἔτους πρὸ Χ. (5). Αναγινώσκουσα νὰ ὑποδέσῃ κανεὶς, ὅτι, ἀφ' οὗ διετρεφε μέχρι τινὸς εἰς Κόρινθον, ἐπανήλθεν εἰς Σκιλλοῦντα, καὶ ἐκεῖ διήλθε τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ζωῆς του.

ΚΕΦ. Μ'. §. β'.

Περὶ τῶν τριῶν ἐλεγείων, ἀναφερομένων εἰς
τοὺς πολέμους τῆς Μεσσηνίας.

Ὁ Pausanias (6) ἐμλεῖ διεξοδικώτατα περὶ ἐκείνων τῶν πολέμων. Κατὰ δὲ τὸν Μύρωνα τὸν Ποσειδέα, ὅς τις ἔγραψε εἰς πεζὴν φράσιν, καὶ Ρίανόν τὸν Κρήτα, ὅς τις ἔγραψεν ἐμμέτρως (7), ἔκρσα εὐλογου, μιμοῦμενος τὸν δεῦτερον, ὅτι δύναμαι νὰ μεταχειρισθῶ εἶδος ὕφους, εἰς τὴν ποίησιν κλεινότες. Ἀν καλὰ καὶ ὁ Ρίανός συνέταξεν εἶδος ποιήματος, τοῦ ὅποιον ὁ Ἄριστομένης ἦτον ὁ ἦρωδς (8), ἐγὼ ὁμως ἐπροτίμησα τὸ τοῦ ἑ-

(1) Διογ. λ. β'. §. 53. (2) Δημήτρ. Μάγν. παρὰ Λαερ. αὐτ. (3) Pausan. ε'. §. 58g. (4) Πλούτ. περὶ φυγ. §. 60δ. (5) Ξεν. Ἑλ. εἰς. §. §. 60ι. (6) Pausan. δ'. (7) αὐτ. κεφ. ε'. (8) αὐτ.

λεγίου, τὸ ὅποιον δὲν ἀπαιτῆ κάμψαν πράξιν, ὡς τὸ τοῦ ἐποποιῦ, καὶ τὸ ὅποιον οἱ ἀρχαιότατοι ποιηταὶ πολλακίς ἐπρωτίμησαν, διὰ τὴν ἰστογραφῶσι τὰς δυσυχίας τῶν Ἰωνῶν. Μὲ αὐτὴν τὸν τρόπον ἡ Τυρταίος, εἰς τοὺς ἰλεγίους τοῦ, περιέγραψεν ἐν μέρει τοὺς πολέμους τῆς Λακιδαιμόνος καὶ Μισσηνίας (1). Ὁ Καλλίσιος, τὰς μάχας, ἔσται εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κατ'Ἐλίβου τῆν Ἰωνίαν, καὶ ὁ Μέναιερμος, τὴν μάχην, τὴν ὅσῃαν οἱ Σμιραῖοι ἐσυγκρότησαν μὲ τὸν Γύγην, βασιλεῖα τῆς Λυδίας (2). Ἀπὸ τοιαύτας αἰτίας κομῶμενος, ὑπέθεσα, ὅτι οἱ Μισσηνιοὶ, καταφυγόντες εἰς Λιβύην, καὶ ἐξουσιάζοντες τὰς δυσυχίας τῆς πατρίδος τῶν, ἰσχυροῦσαν τρεῖς ἰλεγίους κατὰ τὰν τριῶν πολέμων, οὕτως τοὺς ἀμφιδιρον. Ἐπιφύω τὰς κεφαλαϊκῶδες πράξεις μὲ περισσοτέρα ἀκριβείαν, ὅσον ἦτον εἰς ἐμὲ δυνατὸν, καὶ ἂν ἐτόλμησα νὰ μῆξω εἰς αὐτοὺς καὶ τινας μυθολογίας, ζητῶ περὶ τούτου συγγνώμην.

Αὐτόθι.

Περὶ τῆς Φεμελετώσεως τῆς ἐν Σικελίᾳ Μεσσηνίας.

Ὁ Πανασαῖος λέγει, ὅτι, μετὰ τὴν ἀλώσιν τῆς Εἴρας, ἢπλ, κατὰ τὸ, 668 ἔτος πρὸ Χ., ἀπῆλθον εἰς Σικελίαν, ὑπὸ τὴν ὄδηγιαν τοῦ Γεργίου, ἡσῦ τοῦ Ἀριστομένους, ἤνωσαν τὰ στρατεύματά τῶν μὲ τὰ τοῦ Ἀναξίλα, τυράννου τοῦ Ῥηγίου, ἐδίωξαν τοὺς κατοίκους τῆς ἐν Σικελίᾳ πόλεως Ζάγκλης, καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα τῆς Μεσσηνίας (3). Ἡ δειλίγησις αὐτὴ δὲ ἔλθον εἶναι ἐναντία μὲ τὴν τοῦ Ἡροδότου, καὶ Θουκυδίδου. Κατὰ μὲν τὸν πρῶτον, ὅταν Δαρειὸς ὁ τοῦ Ἰγασκού ὑπέταξε τὴν Ἰωνίαν, ἐπακουσῶσαν κατ' αὐτοῦ, τότε οἱ Σάμιοι, καὶ τινας Μιλήσιοι ἀπῆλθον εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ, κατὰ τὰς συμβουλάς τοῦ Ἀναξίλα, τυράννου τοῦ Ῥηγίου, ἐκυριεύσαν τὴν πόλιν Ζαγκλῶν (4). Τοῦτο συνέβη σχεδὸν τῷ, 495, ἔτι πρὸ Χ., μεταγενέστερον περὶ πού 173 ἐτη ἀπὸ τὴν σπυρμενωδίσαν παρὰ τοῦ Πανασαίου ἐποχὴν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀναξίλα, καὶ εἰς τὴν μεταλλαγὴν τοῦ ὀνόματος Ζάγκλης εἰς τὸ τῆς Μεσσηνίας. Ὁ Θουκυδίδης ἀπαγγέλλει, ὅτι μέρος τῶν πολιτῶν τῆς Σάμου, καὶ ἄλλων Ἰωνῶν, εἰ τινας ἐδίωξῶσαν ἀπὸ τοὺς τόπους τῶν, ὑπῆγον νὰ κυριεύσωσι τὴν Ζαγκλῶν εἰς τὴν Σικελίαν· πρὸς τούτοις λέγει, ὅτι μετ' ὀλίγον ὁ Ἀναξίλας τυράννος τοῦ Ῥηγίου, κατέστη κύριος αὐτῆς τῆς πόλεως, μετονομασας αὐτὴν Μεσσηνίαν, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν κατήγματο καὶ ὁ ἴσιος (5). Ὁ Πατήρ Κοροσίτης, ἐς τις κατ' ἀρχαίς ἐνόμειζαν, ὅτι δυναταὶ τις νὰ ὑπο-

(1) Ἰπποκ. τῆς φιλολ. ἀκαδ. τόμ. 7. §. 365. (2) Πανασ. 9. κεφ. κδ. (3) Αὐτ. (4) Ἡρ. 5. §. 22 — 3. (5) Θουκ. 5. κεφ. δ. καὶ ε'.

Ὡς οὖν δὴ Ἀναξίλας (1), ἔφερε, μετὰ τινα νεαν ἔργων, ὅτι ὁ Πανσα-
 νος ἠλευσάσθη εἰς τὴν χρονολογίαν (2). Καθ' αὐτὸ εἶναι δὴ λουὸς πό-
 λης περιόσεις, ὅτι ὁ Ἀναξίλας ἐβασίλευσε κατὰ τὸν χρόνον τῆς μάχης
 τοῦ Μαραθῶνος, ἥτις ἐσυγκροτήθη τῷ 490, ἔτι προ Χ. Προσπίπτου-
 μενον δὴν παρατηρήσεις εἰς τὴν γνώμην τοῦ πατρὸς Κοραίου. Ἀ. πρὸ
 αὐτῆς τῆς μάχης, συνέβη εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐπανόστασις, περὶ τῆς ἰσχυρᾶς
 ἑ Πανσαίης δὲν ὤμλησε μῆτε λόγος, καὶ ἡ ἰσχυρὰ ἐμπόδισε τοῖς Λακε-
 δαιμονίοις ἐν μέρει νὰ εἰσέλθωσι εἰς τὸν πόλεμον (3), δὲν ἐπέτυχε καὶ
 αὐτὴ ἀπὸ τὰς προσηγομένως καλλίτερον. Καὶ τότε ἐξ ἄπαντος συνέβη νὰ
 καταστῶσιν οἱ Μεσσηνιοὶ, μετὰ τὸν χαλασμένον, παρὰ τῷ Ἀναξίλα
 τοῦ Ρηγίου, ὑποχρεωμένους τὸν νὰ γένη τῆς πόλεως Ζάγκλης κύριος, ἥτις
 ἔφερε μετὰ ταῦτα τὸ εἶσμα τῆς Μεσσηνίας β'. Ἄν ᾖναι ἀληθὴς, καθὼς
 λέγει ὁ Παυσανίας, ὅτι αὐτὴ ἡ πόλις ἔλλαξε τὸ εἶσμα εὐδὴς μετὰ τὸν
 δεῦτερον τῆς Μεσσηνίας πόλεμον, ἠδὲν ἀκολουθεῖ, τὰ ἀρχαία ἱεροσ-
 ματα, ἐν οἷς ἀναγιγνώσκεται Ζάγκλη, νὰ ᾖναι ἀρχαιότερα τοῦ, 668, ἔτους
 προ Χ., τὸ ὅποιον ἡ κατασκευὴ των δὲν ἐπιτρέπη νὰ τὸ ὑποβίσωμεν.

ΚΕΦ. ΜΑ'. §. ιγ'.

Περὶ τῶν φυλῶν τῆς Σπάρτης.

Εἰς ἔλας σχεδὸν τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος οἱ πολῖται διαι-
 ροῦνται εἰς φυλάς. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἀριθμοῦνται δέκα. Ὁ Πραγιός (4)
 υποβίπτει, ὅτι ἡ Λακεδαιμόνων εἶχεν ἐξ. α'. τῶν Ἑρακλειδῶν, β' των Αἰ-
 γειῶν, γ'. των Λιμνητῶν, δ'. των Κυρσοσουραίων, ε'. των Μισσοατῶν, ζ'.
 τῶν Πιτανητῶν. Ἡ ὑπαρξὶς τῆς πρώτης δὲν ἀπεδείχθη μὲ κάμψαν ἀ-
 κριβῆ μαρτυρίαν. Ὁ Πραγιός τὴν συζητῆ μόνον εἰς πολλὰ ἄσυνετους συμ-
 πλοκαίους, τὸ ὅποιον καὶ ὁ ἴδιος τὸ ὁμολογεῖ. Ὅθεν πρέπει νὰ τὴν ἀ-
 πόρριψωμεν. Περὶ δὲ τῶν πέντε ἄλλων φυλῶν γινεται ρητῶς ἀσάμψις
 εἰς τὰς συγγραφαίς, καὶ εἰς ἀρχαία ὑπομνήματα. Ἡ μὲν τῶν Αἰγείων,
 ἀπὸ τοῦ Πραξίτου (5), ἡ δὲ τῶν Κυρσοσουραίων, καὶ τῶν Πιτανητῶν, ἀπὸ
 τῶν Ἠρόδοτου (6), ἡ δὲ τῶν Μισσοατῶν, ἀπὸ τῶν Στεφανῶν τῶν Βυζάν-
 τιν (7), τελευταίον ἡ τῶν Λιμνητῶν, ἀπὸ τινος ἐπιγραφῆς, τὴν ὅποιαν ὁ
 Π. Ἀδύας Φουρμότης ἀνεκάλυψεν εἰς τὰ ἔρεστικα τῆς Σπάρτης (8). Ὁ
 Πανσανίας ἀναφέρει τέσσαρας ἀπὸ αὐτὰς τὰς φυλάς, ἔταν, εἰς περιόσων
 Ἰσθμίας τινος, τὴν ὅποιαν προσήνεγκαν εἰς τὴν Ἀρτεμιν, λέγει, ὅτι ὁπ-
 γέρωτη φιλονεικία τις μεταξὺ Λιμνητῶν, Κυρσοσουραίων, Μισσοατῶν, καὶ

(1) Fast. attic. t. 3. p. 140. (2) ibid. (3) Πλά. περὶ νό. γ. §. 698. (4) de rep. Laced. l. 1. c. 6. (5) δ'. §. 149. (6) Κυρσοσ. καὶ Πι-
 τανά. (7) εἰς Μίσσοα. (8) Inscript. fourmont. in biblioth. reg.

Παταπῶν (1). Ἐπιταῦθα εἶναι δυνατὸν νὰ κέρη κάποις τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν. Ἐπιδη γίνεταί μυσθὴν διὰ τὰς πέντε φυλάς, εἶναι ἐπέμμενον νὰ συγχαζῶνται ὅτι διὸν ἦσαν περισσότεραι; Ἀποκρίσομαι, ὅτι ἔχομεν πολλὰς ἰσχυρὰς αἰτίας διὰ νὰ μὴν ἀξιάσωμεν τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. Εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔχον πολλὰ σώματα, συντεθειμένα καθὲν ἀπὸ δέκα ἀρχηγίας, ἐκλεγομένου ἀπὸ τὰς δέκα φυλάς· ὁμοίως εὐρίσκομεν καὶ εἰς τὴν Σπάρτην πολλὰ κριτήρια, εἰς καθὲν ἐν τῶν ὁποίῳ ἦσαν πέντε ὁμοίωσι ἀξίωματικοί· τῶν Ἐφόρων, Βιθαιῶν (2), καὶ Ἀγαθοεργῶν (3). Ἐχομεν δικαίον νὰ περὶώμεν, ὅτι καθὲν φυλὴν ἔχορῆται ἕνα ἀπὸ ἐκείνων τοῦ ἀξίωματικούς.

Αὐτόθι. §. κ'. αὐτή.

Περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς Λακεδαιμόνος.

Τολμῶ, κατὰ τὰς ἀμυδράς γνώσεις, τὰς ὁποίας μετέδωκον εἰς ἡμῶς οἱ παλαιοὶ συγγραφεῖς, νὰ παραστήσω γενικὰς τιμὰς θεωρίας περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς Λακεδαιμόνος. Ἡ πόλις αὕτη, κατὰ τὸν Θεουπόδην, διὸν ἦτον ὅλη συνεχὴς, καθὼς ἢ τῶν Ἀθηῶν, ὅλλ' ἦτον ἀκερασματικῶμας, καθὼς ἦσαν οἱ παλαιαὶ πέλεις τῆς Ἑλλάδος (4). Διὰ νὰ ἐνοση καλῶς αὐτὴν τὴν περικοπήν, πρέπει νὰ ἐνθυμηθῆ, ὅτι οἱ πρότεροι Ἕλληνας ἐσυστήνοντο κατ' ἀρχὰς εἰς κώμας ἀτεχεῖς, καὶ, μετὰ ταῦτα, οἱ κάτοικοι πολλῶν κωμῶν συνδραμοῦσαν εἰς ἕνα κοινὸν περιβόλον. Ἐχομεν τοῦτω ἰκανὰ παραδείγματα. Ἡ Τίγισ ἐσσυκροτήθη ἀπὸ ἐνὶά χωρία (5), ἢ Μαντινεία, ἀπὸ τέσσαρα, ἢ πέντε (6), αἱ Πατραί, ἀπὸ ἑπτὰ, ἢ ὄμη, ἀπὸ ἑκτῶ (7), καὶ τλ. Οἱ κάτοικοι ἐκείνων τῶν κωμῶν, μεαυτὸν τὸν τοποπον ἐνωθίοντες, διὸν ἀνεκατάστησαν ἀναμεταξύ των, ὅλλ' ἦσαν συστημένοι εἰς διαφορὰς γειτοσίας, σχηματίζοντες διαφορὰς φυλάς. Ἐπομένως, τὸ ἴδιον ἔνομα ἐσηρασε τὴν φυλὴν, καὶ τὴν ἐνορίαν, ἐνθα εὐρίσκειτο. Ἰδοὺ ἢ ἀποδείξεις διὰ τὴν Λακεδαιμόνα ἰδιαίτερως. Κυρσοῦρα, λέγει ὁ Ἡσύχιος, εἶναι φυλὴ τῆς Λακωνίας (8). Ὁ σχολιαστὴς τοῦ Καλλιμάχου (9) λέγει, ὅτι εἶναι τόπος τῆς Λακωνίας. Μισοσία, κατὰ μὲν τὸν Σουίδα εἶναι τοπος (10), κατὰ δὲ τὸν Βυζαντινὸν Στεφανὸν εἶναι τόπος, καὶ φυλὴ τῆς Λακωνίας (11). Κατὰ δὲ τὸν Στραβῶνα (12), τοῦ ὁποίου τὸ κείμενον ἰπεριλῶς θεωροῦνται παρὰ τοῦ Σαυμαῖου (13). Μισοσία εἶναι μέρος τῆς

(1) Πανσα. γ'. κερ. 15'. (2) αὐτ. κερ. α'. (3) Ἡσ. α'. §. 67. (4) Θεουκ. α'. κερ. 1. (5) Πανσα. η'. κερ. μέ. (6) Ξεν. ἰς. Ἐλ. ε'. §. 553. (7) Στρα. η'. §. 337. (8) εἰς Κυρσοῦ. (9) Ἡμ. εἰς Ἀρτ. σ'. 94. (10) Σουί. εἰς Μισοσί. (11) εἰς Μισο. (12) αὐτ. §. 364. (13) Salmas. in plinian. exercut p. 325.

Λακωναίους. Ἐν αὐτέμῳ, ἄλλοτε μὲν εἶδον τὸ ὄνομα εἰς τὴν φυλὴν (1), ἄλλοτε δὲ, εἰς τὴν κώμην Πιτάνων (2). Ἐκ τούτου γίνεται ὄηλος, διὰ τὸ οἱ μὲν εἶπεν, ὅτι ὁ ποικτὴς Ἀλκμάν ἦτον ἀπὸ τῆς Μεσσοῦ, οἱ δὲ, ἀπὸ τῆς Λακωναίᾳ (3). Δὲ ἔτι τρέφει ἡ Μεσσοῦ ἦτον ἰστορία ἐκείνης τῆς πόλεως. Προσέτι γίνεται ὄηλον, διὰ τὸ Σπαρτιάτης τις, ἐνομαζόμενος Θρασύβουλος, ἀφ' οὗ εἶπον Ἰππείδης μόχνητινὰ, ὁ Πλούταρχος οὖν λέγει, ὅτι μετεπέχθη ἐπὶ τῆς ἀσπίδος του εἰς Λακωναίαν, ἀλλ' εἰς Πιτάνην (4)· ἐπειδὴ ἦτον ἀπὸ ἐκείνῃ τὴν κώμην, καὶ εἰς αὐτὴν ἔπρεπε νὰ ἰστασιασθῆ. Ἐγὼ φαίρεν εἰς τὴν προηγουμένην σκευασίαν, ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἦσαν διερρημένοι εἰς πέντε φυλάς· ἅσα ἡ μητρόπολις των ἦτον συντελειμένη ἀπὸ πέντε χωρίων. Μίσει εἰς τὸ ἔξτε νὰ πιστοποιώμεν τὴν τοποθεσίαν, τὴν ἔποιον τῆ ὁδῷ εἰς τὸ οὐχίδιον.

α'. ΧΩΡΙΟΝ ΚΑΙ ΦΥΛΗ ΤΩΝ ΔΙΜΗΝΤΩΝ. Τὸ ὄνομα των προήλθεν ἀπὸ τῆς λέξεω λιμνη. Τὸ πρόξιον τῆς Σπάρτης, κατὰ τὸν Στράβωνα, ἐνομαζέτο λιμναί· ἐπειδὴ τὸ μέρος τοῦτο ἦτον ἄλλοτε ἐλάσις (5). Ἄρα τὸ πρόξιον τῆς Σπάρτης ἔπρεπε νὰ ἴναι πρὸς τὸ ἀρκυῶνον μέρος τῆς πόλεως· ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτοῦ τὸ μέρος ἤρχοντο, ὡς ἐπὶ τὸ πλείον.

β'. ΧΩΡΙΟΝ ΚΑΙ ΦΥΛΗ ΤΩΝ ΚΥΝΟΣΟΥΡΑΙΩΝ. Ἡ λέξις Κυνόσουρα σημασι οὐρά του κυνός, τὴν εἶδον εἰς τὰ ἀκρωτήρια, καὶ ἔρη, τὰ ἑποία εἶχον ἐκεῖνο τὸ οὐχίον. Βραχίοντες του ὄρους Ταυγέτου, τοιοῦτοτρόπως ἰσχηματισμένος, ἔκτειντο ἕως εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ ἀποκείμεν, ὅτι εἰς τὴν Λακωνίαν ἦτον τοπος, ἐνομαζόμενος Κυνόσουρα. Εἶναι ἄρα πιστως ἄξιον, εἰν σοχασθῶμεν, ὅτι τὸ χωρίον, τὸ ἔποιον ἔφερε τὸ ἴδιον ὄνομα, ἦτον ὑπέκατω ἐκείνου του βραχίοντος του Ταυγέτου.

γ'. ΧΩΡΙΟΝ, ΚΑΙ ΦΥΛΗ ΤΩΝ ΠΥΤΑΝΗΤΩΝ. Ὁ Πανσάσις, ἐξισχόμενος ἀπὸ τὴν δημοσίαν ἀγοράν, διευδύνει τὴν ὁδόν του πρὸς ὄψον, διαβαίνει ἐμπροσθεν του Διάτρου, καὶ εὐρίσκει μετὰ ταῦτα του πρόξον, ὅπου συνθροίζοντο οἱ Κρητικοί, μέρος ἕντες των Πιτωναίων (6). Ἐδεῖ ἄρα νὰ εἴσωμεν τοῦτο τὸ χωρίον ἀπὸ του Διάτρου, του ὅποιον ἡ λέξις εἶναι ἐγνωσμένη· ἐπειδὴ μένουσιν ἐτι τὰ ἴχνη του. Τοῦτο βεβαιούται ἀπὸ δύο περιγραφὰς του Ἡουχίου, καὶ Ἡρόδοτου, εἰ τριεὶ δεκνούσων, ὅτι τὸ Διάτρον ἦτον εἰς τὴν κώμην των Πιτωναίων (7).

δ'. ΧΩΡΙΟΝ ΚΑΙ ΦΥΛΗ ΤΩΝ ΜΕΣΣΟΑΤΩΝ. Ἀπὸ τὴν κώμην

(1) Ἡούχ. εἰς Πιταν. (2) Σχολ. Θεου. α'. κεφ. κ'. (3) Salmas. *ibid.* *meurs.* Lacon. l. 4. c. 17. (4) Πλούτ. ἀπερ. Λακ. §. 225. (5) Στρά. κ'. §. 363. (6) Πανσα. γ'. κεφ. εἴ'. (7) Ἡρ. ζ'. §. 67. Ἡσ. εἰς Πιταν.

των Πιτανητῶν ὁ Πausanias ἔρχεται εἰς Πλαταιῶν (1), ὅστις ἦτον πλοσιὸν τῆς κώμης Θεραπύης, παρὰ τῷ Πλαταιῶν φαίνεται ὁ τάφος τοῦ ποιητοῦ Ἀλκμῆος, ὅστις, ὡν ἀπὸ τῆν Μισσίας, ἐπρίπεν εἰς αὐτὴν καὶ ἐταφιάσθη.

Ε. ΧΩΡΙΟΝ ΚΑΙ ΦΥΛΗ ΤΩΝ ΑἰΓΕΙΔΩΝ. Ὁ Pausanias μᾶς εὑρίσκει μετὰ ταῦτα εἰς τὴν κώμην τῶν Λιμπητῶν, τὴν ὁποίαν εἰδίσαιεν εἰς τὸ ἀρκιῶν μέρος τῆς πόλεως. Καθ' ὅδον εὑρίσκειται ὁ τάφος τοῦ Αἰγίως, ὅστις εἰδῶκε τὸ ὄνομα εἰς τὴν φυλὴν τῶν Αἰγιδῶν (1). Δὲν περιηλέω εἶλα αὐτὰ τὰ χωρία εἰς ἓνα περιβολόν, ἐπειδὴ, καθ' ὃν χρόνον ὁμιλοῦ, ἡ Σπάρτη δὲν εἶχε τείχη. Οἱ ναοί, καὶ τὰ ἄλλα δημόσια κτήρια ἐτίθησαν εἰς τοὺς τόπους, τοὺς ὁποίους σημεῖοι ὁ Pausanias. Δὲν πρίπει, ὡς πρὸς τοῦτο, καὶ ἀναμέμωσιν ἄκρβειαν λεπτομερῆ. Τὸ οὐσιωδὲς ἦτον καὶ ὁμοῦ γενικῆν ἰδέαν τῆς περιήρου ἐκείνης πόλεως.

ΚΕΦ. ΜΒ'. §. 8.

Περὶ τοῦ, πῶς οἱ Σπαρτιάται μετῆρχοντο τοὺς Εἰλωτας.

Τεθροθυμένοι οἱ Λακεδαιμόνιοι διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Πύλου, τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐσπύκωσαν ἀπὸ τῆν ἐξουσίαν τους, ἀπερρίψαν καὶ στείλωσι νίας δυνάμεις εἰς τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Βρασιῖαν, εἰς τὴν Θράκην τότε ἐπιρριχόμενον. Δύω αἷτια εἰς τοῦτο τοὺς παρεκίνησαν, τὸ μὲν, διὰ καὶ ἔξακολουθῶσιν, ἐργαζόμενοι παρατραπὴν, ἥτις ἐμελλε καὶ σπρῆ εἰς ἐκείνους τοὺς μεμακρυσμένους τόπους τὰ ὄπλα τῶν Ἀθηναιῶν, τὸ δὲ, διὰ καὶ στρατολογῶσιν ἀπὸ ἐκείνους τοὺς Εἰλωτας, τῶν ὁποίων ἡ μίωτης καὶ ἀνδρεία τοῖς ἐπίπριον ἀκαταπαύτως φοβούς, ὅχι τόσων ἀλόγους, καὶ καὶ τοὺς ἔξαποστείλωσιν εἰς τὴν Θράκην. Μὲ σκοπὸν τοιοῦτον ἐπισχέθησαν, ὅτι στείλωσι δώσω τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς, ὅσοι ἀπὸ αὐτοῖς εἰδίσαν ὀδραγαθήματα περισσώτερα εἰς τοὺς προηγουμένους πολέμους. Μέγας ἀριζμός παρεσάθη ἀπὸ αὐτοῖς, ἐκ τούτων εἰδαλέξαν δύο χιλιάδας, τοῖς ἐβεβαίωσαν τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τοὺς ὠδήγησαν παρῶντες, ἐσφρακωμένους με ἀνθη, εἰς τοῖς ναοίς. Αὐτὴ ἦτον ἡ πρώτη τελετὴ τῆς ἀπελευθερώσεως. Μετ' ὀλίγον, λέγει ὁ Θουκυδέδης, τοὺς ἤρανισαν, καὶ κἀνείσποτι δὲν ἔμαθε, πῶς καθεῖς ἀπὸ ἐκείνους ἀπώλεισθη (1). Ὁ Πλούταρχος, ὅστις ἀντέγραφε τὴν Θουκυδέδην, σημεῖοι ἐμοῦς, ὅτι κἀνείσ δὲν ἔξυρι μήτε τὸν χρόνον, μήτε ἐτι τὸ εἶδος τοῦ θανάτου, τὸν ὅποιον ἐσοκίμασαν ἐκείνοι οἱ δυσχεῖς ἀπελευ-

(1) Pausa. αὐτ. (2) ἓρα περὶ πάντων τὸν Pausa. αὐτ. καὶ Ἡρ. βιβλ. δ'. §. 149. (3) Θουκ. δ'. κεφ. π'.

Ψεροι (1). Τελευταίον ὁ Σικελιώτης Διόδωρος διαφέρει, ὅτι οἱ κύριοί των ἔλαβον προσαγῆν νὰ τοὺς θανατώσῃ μέσα εἰς τὰς οἰκίας των (2). Ἄλλὰ τὴν τρόπον ἰδύνατο νὰ ἤξυργη τοιαύτην περίστασιν, τὴν ὅποιαν δὲν ἤδυνηθη νὰ μάθῃ ἱστορικός τοιοῦτος, ὅποιος εἶναι ὁ Θουκυδίδης, ζῶν κατ' ὄν χρόνον ἐπράχθη ἐκείνη ἢ βάρβαρος σκληρῆ; Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ἐνταῦθα παρίστανται δύο συμβεβηκέντα, τὰ ὅποια πρέπει προσεκτικῶς νὰ διακρίνωμεν· ἐπειδὴ προκύπτουσιν ἐκ τούτων δύο διάφορα αἰτία, τὸ μὲν, ἡ ἔλευθέρωσις ἀπὸ τῆς δουλείας τὰ δεσμά των δύο χιλιάδων Εἰλωτῶν, τὸ δὲ, ὁ θάνατος τούτων. Ἡ ἔλευθέρια τοῖς ἐχαρισθῆν βεβαίωτατα οὐκ ἐπιταγῆς τῆς βουλῆς, καὶ τοῦ δήμου, ἀλλ' εἶναι παρομοίως βεβαίον, ὅτι δὲν ἐθανατώθησαν διὰ ψφισματος, προκύψαντος ἀπὸ ὑψηλῆν δύναμιν. Καλὸν ἔδος δὲν ἤθελεν ἔλθῃ εἰς τοιαύτην προδοσίαν κατὰπτυσον, καὶ, εἰς αὐτὴν τὴν ἰδιαίτηραν περίπτωσιν, φαίνεται ἀριδίλως, ὅτι ἡ συνέλευσις των Σπαρτιατῶν διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἐσύτρυψε τὰ δεσμά των Εἰλωτῶν, διὰ νὰ τοὺς καθοπίσθη, καὶ νὰ τοὺς στείλῃ εἰς τὴν Θράκην. Οἱ Ἐφόροι, κατὰ τὴν αὐτὴν κρίσιν, ἐξύλαν εἰς τὸ σφάτεμα τοῦ Βρασιδίου χιλίους ἄλλους Εἰλωτας (3). Καὶ ἐπειδὴ ἐκείνα τὰ ἀποσπάσματα ἐξήρχοντο ἀπὸ τῆς Σπάρτης ἐνίοτε τὴν νύκτα (4), ὁ δῆμος ἔπειρε νὰ σοχίζηται, ὅτι αἱ δύο χιλιάδες των ἔλευθέρωθέντων ἀπὸ τῆς δουλείας, ἔφθασαν, ἔβου εὐδωρίσθησαν, καὶ ὅταν ἐγνώριζε τὸ σφάλμα του, ἔσκολον ἦτον νὰ τὴν καταπίσωσιν, ἔτι οἱ ἀρχηγοὶ πληροφορηθέντες, ὅτι αὐτοὶ συνώμοσαν κατὰ τῆς πολιτείας, ἐπρόσβαζαν νὰ τοὺς θανατώσῃ κρυφίως, ἢ εὐχαριστήθησαν νὰ τοὺς ἐξορίσωσιν ἀπὸ τοὺς τόπους τῆς δημοκρατίας. Δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς κατὰ τὸ παρὸν νὰ δίσωμεν ἐκείνην ἰδέαν εἰς πρᾶξιν, ἥτις καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Θουκυδίδου εἴμεναι ἀγνώστως, ἀρκεῖ νὰ διεξώμεν μόνον, ὅτι δὲν πρέπει νὰ συκοφαντῶμεν ἐλέκληρον ἔδος δι' αὐτὸ τὸ ἔγκλημα, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ μεμφώμεθα τὴν ψευδῆ πολιτικὴν των ἐφόρων, οἷτοις, ὄντες εἰς ἀξίαν, καὶ ἔχοντες ἐξουσίαν περισσοτέραν, καὶ ἀρετὴν ἐλιγώτεραν ἀπὸ τοὺς προκατόχους των, ἐφανταζόντο συναμφιβόλως, ὅτι καθεὶς ἦτον εἰς αὐτοὺς συγχωρημένος, ὅταν ἐκείτο λόγος περὶ τῆς σωτηρίας τῆς πολιτείας. Δι' ὅ,τι πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἡθικῆς ἀρχήσαν τότε νὰ μεταβάλλωνται.

Διηγούνται ἄλλως σκληρότητας, ὅτι ἐπράχθησαν εἰς Λακεδαίμονα κατὰ των Εἰλωτῶν. Καῖπποιος συγγραφεὺς, ὀνομαζόμενος Μύρων διηγείται, ὅτι, διὰ νὰ τοὺς ἐξωθίωσιν αευνάως τὴν δουλείαν, τοὺς ἐρασίζον κατ' ἔτος θωρισμένον ἀριθμὸν μαστῶν (5). Ἦσαν ἴσως ἑκατὸν χι-

(1) Πλούτ. εἰς Λυκ. §. 56. (2) Διόδ. ἰδ'. §. 117. (3) αὐτ. (4) Ἡρ. 9. §. 10. (5) Μύρ. παρ' Ἀθην. ἰδ'. §. 657.

λαίδες Είλωτες, είτε εἰς τὴν Λακωνίαν, είτε εἰς τὴν Μισσηνίαν, ἃς σκεφθῶσι μίαν στήλην περὶ τῆς ἀτοπίας τοῦ σκοποῦ, καὶ τῆς δυσκολίας τῆς ἐκπληρώσεως, καὶ ἃς κρίνωσι. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς διηγείται, ὅτι ἐπαίθειον εἰς τὴν Σπάρτην τοὺς κυρίους, ὅταν οὖν ἐκολοβώσαν ἀπὸ τοῦ Εἰλωτας τοὺς γεννηθέντας με ἰσχυρὰν τοῦ σώματος κράσιν (1). Ἄρα ὅλοι ἐκείνοι οἱ Εἰλωται, οἱ καταγεγραμμένοι εἰς τοὺς στρατιωτικὸν καταλόγους, καὶ φαινόμενοι ἄξιαι εἰς τοῦ πολέμου τὰ ἀριεπίματα, ἦσαν πιπυρωμένοι; Πολλὰκι συμβαίνει καὶ κρίνωσι ἡδηθῆμον τιὸς ἀπὸ ἰδιαίτερα παραδείγματα, τὰ ὅποια προξενεῖσι κάποιαι προσβολαὶ εἰς περιγητὴν, ἢ ἐσορήθῃσαν ἀπὸ κἀνεὶν ἰσορικού. Ὅταν ὁ Πλούταρχος λέγη, ὅτι, διὰ καὶ προξενήσωσι εἰς τὰ παιδία τῶν Σπαρτιατῶν ἄκρον ἀπορροφὴν κατὰ τῆς μέσης, ἐξείλετο εἰς τὰς ὄψεις τῶν Εἰλωτά τῶν, τὸν ὅποιον ἢ οἰνοποσία κατίσπασε ἐξω φρονῶν (2), ἐγὼ ἀδικίαν καὶ συμπεραίνω, ὅτι ἀπὸ ἰδιαιτέρων περιγῶν ἐξέλαβε κανὸνα γενικόν, ἢ τοιούτοις ἐσύγχυσεν εἰς αὐτὴν τὴν περιγῶν τοὺς Εἰλωτας με τὰ οἰκτικὰ ἀνδραπόδα, τῶν ἐποίων ἢ καταγῶν ἦτον ποικίλλα ταπεινότερα ἀπὸ τῶν τῶν πρώτων. Ἐξ ἐναντίας δὲ εἶμαι δι' ὅλου με αὐτὸν σύμφωνος, ὅταν βεβηκοί, ὅτι ἦτον ἐμποδισμένοι εἰς τοὺς Εἰλωτας καὶ ψάλλωσι τὰ ποήματα τοῦ Ἀλκιμανῶς καὶ Τερπάνθου (3). Κατὰ ἀλήθειαν εἰκίναί αἱ ποήσεις ἐμπνέουσι τὸν Ἔρωτα τῆς δόξης, καὶ ἐλευθερίας. Ἦτον φρονίμη πολιτικὴ καὶ τὰς ἀπαγορεύει ἀπὸ ἀνδράπων, τῶν ἐποίων εἶχε τόσον δίκαιον καὶ φοβῆται τὴν γενναϊότητα.

ΚΕΦ. ΜΕ'. §. β'.

Περὶ τῆς συστάσεως τῶν Ἐφόρων εἰς Σπάρτην.

Οἱ περισσώτεροι ἀπὸ τοῦ συγγραφεῖς ἀπονέμωσι εἰς τὸν Θεόπομπον αὐτὴν τὴν σύστασιν, ὅς τις ἐβασίλευε περὶ τοῦ ἑνα αἰῶνα μετὰ τὸν Λυκούργον. Τοιαύτη εἶναι ἡδόξα τοῦ Ἀριστοτέλους (4), Πλουτάρχου (5), Κικέρωνος (6), Βαλερόν Μαξιμίμου (7), Δίωνος Κρυστοτόμου (8), με αὐτοὺς δύναται τις καὶ συγκαταλέξῃ καὶ τὸν Ξενοφῶντα (9), ὅς τις φαίνεται, ὅτι ἀποδίδει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ τοῦ κριτηρίου εἰς τοὺς πρώτους πολίτας τῆς Λακεδαιμόνου, καὶ τὸν Εὐσέβιον (10), ὅς τις εἰς τὰ χρονομία του τὸ ἀναφέρει κατ' ὄν χρόνον ἐβασίλευεν ὁ Θεόπομπος. Δύω ἄλλαι μαρτυρίαι εἶναι ἄξιαι πολλὰ περισσώτερας προσοχῆς, κατ' ὅτε διακροῦνται εἰς αὐτὰς οἱ χρόνοι ἀκριβέστατα. Ὁ βασιλεὺς Κλειμένης γ'.

(1) Αὐτ. Σπάγγ. εἰς Ἀριστοφ. Πλούτ. σ. 4. (2) Πλούτ. εἰς Λυκ. §. 57. (3) αὐτ. (4) Πολιτ. γ' κερ. ε'. (5) Πλούτ. αὐτ. (6) περὶ νέ. γ' κερ. ζ'. (7) δ'. κερ. α'. (8) Δό. 56. (9) Πολ. Λακεδ. §. 683. (10) χρομ. β. §. 151.

κατὰ τὸν Πλούταρχον, ἔλεγεν εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἔθνους συνέλευσιν.
 «Ὁ Λυκούργος εὐχαριστήθη γὰρ συνοδείῃ μετὰ τοὺς δύο βασιλεῖς ἐν σω-
 μα βουλευτῶν. Ἡ ὑμνοκρατία πολὺν καιρὸν δὲν ἐγνώριζεν ἀλλήν ἄρ-
 χὴν. Ὁ πόλεμος τῆς Μεσσηνίας, ἐπὶ Θεοπόμπου, ἐξτείνετο ἐπὶ πό-
 λι, οἱ βασιλεῖς ἠναγκάσθησαν γὰρ ἐμπιστευθῆσαι τὴν φροντίδα τῆς δι-
 καιοσύνης εἰς τοὺς ἐφόρους, οἵτινες ἦσαν κατ' ἀρχὰς ὑπὲρτατων.
 ἀλλ' εἰς τὸ μετὰ ταῦτα οἰδιάρχου αὐτῶν τῶν ἀρχηγῶν ἤρπασαν τὴν
 ἐξουσίαν, καὶ ἐχορηγίασιν ἕνας ἀπὸ αὐτοῦς, καλούμενος Ἀστροπος, ὁ
 ὁποιός τοὺς κατέστησεν ἀνεξαρτήτους (1). Ὁ Πλάτων (2) μνημονεύει
 τρία αἴτια, τὰ ὅποια ἐμπόδιον εἰς τὴν Λακεδαιμόνα τὴν βασιλείαν γὰρ
 πικροτραπῇ εἰς δεσποτισμὸν. Ἴδου τὰ δύο τελευταία. Κῆππος οὐδ' ἄρ-
 κος, ἐμψυχωμένος ἀπὸ Διῶν πνεῦμα (ὁ Λυκούργος) περιώρισεν τὴν δύ-
 ναμιν τῶν βασιλέων μετὰ τῶν βουλευτῶν. Μετὰ ταῦτα αλλοστὸς σω-
 ατῆρ ἐξυγοσάτησεν εὐτυχῶς τὴν ἐξουσίαν καὶ τῶν δύο μερῶν μετὰ τῶν
 αὐτῶν ἐφόρων. Ὁ σωτῆρ οὗτος, περὶ οὗ ἐνταῦθα ὁ Πλάτων ὀμιλεῖ,
 εἶναι βέβαια ὁ Θεοπόμπος. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος Ἡρόδοτος (3), Πλά-
 των (4), καί τις ἄλλος ἀρχαῖος συγγραφεὺς, ὀνομαζόμενος Σάτυρος (5),
 νομίζουσι τὸν Λυκούργον διοριστῆν τῶν ἐφόρων. Ἐγὼ ἀπολογουμαι, ὅτι,
 κατὰ τὸν Πόντιον Ἡρακλειδῆν (6), ὅστις ἠκμαζεν ὀλίγον τι μετὰ τὸν
 Πλάτωνα, τρεῖς συγγραφεῖς ἀποπέμψουσιν εἰς τὸν Λυκούργον ἔλα τὰ δια-
 ταγμάτα, ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Λακεδαιμόνος (7). Αἱ
 δύο περικοπαὶ τοῦ Πλάτωνος, τὰς ὁποίας ἐπρόβαλον, προσφέρουσιν εἰς
 ἡμᾶς αἰσθητὸν παράδειγμα. Εἰς τὴν ἐγδόσιν του ἐπιστολῆν προβάλλει γενικῶς,
 ὅτι ὁ Λυκούργος ἐσύστη καὶ τοὺς βουλευτὰς, καὶ τοὺς Ἐφόρους, ἐν ᾧ εἰς τὴν
 περὶ τῶν νόμων πραγματείαν του, ἐνθά λεπτομερῶς ἐπεξεργάζεται τὴν πρά-
 ξιν, δίδει εἰς ἐκεῖνα τὰ δύο τάγματα διαφόρους ἀρχὰς (8). Ἡ μαρτυ-
 ρία τοῦ Σατύρου δὲν ἤθελε μετ' ἐμποδίσαι εἰς αὐτὴν τὴν περίεσσαν, ἀν-
 δὲν ὑπεσηρίζετο ἀπὸ τῆν τοῦ Ἡροδότου. Δὲν δέλω εἰπῆ μετὰ τὸν Μάρ-
 σχαμον (9), ὅτι ἡ λέξις Ἐφορος ὑπέσπλινεν εἰς τὸ κείμενον τοῦ τε-
 λεταίου τούτου συγγραφίως, ἀλλ' ὅτι ἡ μαρτυρία του δύναται γὰρ συμ-
 βρασθῆναι μετὰ τῶν ἄλλων συγγραφῶν (10). Φαίνεται ὅτι ἡ ἐφορία
 ἦτον ἀρχὴ ἀνέκαθεν ἐγνωσμένη ἀπὸ πολλοὺς δήμους τῆς Πελοποννήσου,
 καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους (11). αὐτὴ ἔπρεπε γὰρ ἦτον ἐγνωσμέ-
 νη καὶ ἀπὸ τοὺς παλαιούς κατοίκους τῆς Λακωνίας. Ἐπειδὴ οἱ ἐφοροι,
 εἰς τὴν περίεσσαν τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου, διήγειραν τὸν δῆ-

(1) Πλούτ. εἰς Ἄγελ. §. 808. (2) περὶ νό. γ'. §. 691. (3) α'. §. 65. (4) ἐπιστ. Β. §. 354. (5) Διογ. Λ. α'. §. 68. (6) περὶ πολ. §. 2823. (7) Πλάτ. ἐπιστ. ν' §. 354. (8) αὐτ. §. 691. (9) chronic. Egypt. p. 509 (10) Iteter. Quesus. de la chronol. p. 170. (11) Πολυβ. δ'. §. 273.

μος κατ' ἐκεῖνου (1). Περὶ πλείον ὁ Λυκούργος ἐμόρφωσε, κατὰ τινα τρόπον, τὴν νομοθεσίαν τῆς Σπάρτης ἐπὶ τῆς τῆς Κρήτης. Λοιπὸν οἱ Κρήτες εἶχον πρώτους ἀρχηγούς, καλουμένους Κόσμοις, τοὺς ὁποίους ὁ Ἀριστοτέλης συγκρίνει μὲ τοὺς Ἐφόρους τῆς Λακεδαιμόνιος (2). Ἐκ συντομῆς, οἱ περισσότεροὶ συγγραφεῖς, τοὺς ὁποίους ἀνίεραι κατ' ἀρχαίαν, οὐκ ὁμιλοῦσι περὶ τῆς εφορίας, ὡς ἀρχὴς νέως συστημένης παρὰ τοῦ Θεοπομποῦ, ἀλλ' ὡς χαλινοῦ τινος, τὸν ὁποῖον εἰκότως ὁ βασιλεὺς ἐβαλεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν βασιλείων. Εἶναι ἄρα πιθανώτατον, ὅτι ὁ Λυκούργος ἄρπυσεν ἐπαγγέλματά τινα εἰς τοὺς εφόρους, ἢ ἢ πρὸ αὐτοῦ συστημένους, καὶ ὁ Θεοπομπος τοῖς ἐχάρισεν προνόμια, τὰ ὅποια ἔγνω αὐτίκα εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα ἐκ κλήρῃ ἢ δικαιοσύνης πρὸς ὀλιγαρχίαν.

ΚΕΦ. Μς'. §. β'.

Περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Λυκούργου τῆς γῆς διαιρέσεως.

Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει τρεῖς δόξας περὶ αὐτῆς τῆς διαιρέσεως. Κατὰ μὲν τὴν πρώτην, ὁ Λυκούργος διείλεν ὅλην τὰς περιοχάς τῆς Λακωνίας εἰς τριακοντὰ ἕνεκα χιλιάδας μερῖδια, ἀπὸ τὰ ὅποια ἕνεκα χιλιάδῃ ἐχάρισθησαν εἰς τοὺς κατοικοὺς τῆς Σπάρτης. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, εἰώκειν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας εἰς χιλιάδας μερῖδια, εἰς τὰ ὅποια ὁ βασιλεὺς Πολύδωρος, ὅστις ἐδόκει τέλος, μετ' ἐλίγον χρόνον, εἰς τὸν πρῶτον τῆς Μισηνίας πόλεμον, ἐπρόσθεσεν ἄλλας τρεῖς χιλιάδας. Κατὰ δὲ τὴν τρίτην δόξαν, ἀπὸ ἐκείνης τῆς ἕνεκα χιλιάδας, οἱ Σπαρτιάται ἐδιέχθησαν τὸ ἡμισυ ἀπὸ τοῦ Λυκούργου, καὶ τὸ ἄλλο ἡμισυ, ἀπὸ τῶν Πολύδωρον (3). Ἐγὼ οὐκ ὀκνησάμην τὴν πρώτην δόξαν· ἐπειδὴ ὁ Πλούταρχος, ὅς τις ἐδύνατο νὰ διέλθῃ πολλὰ συγγραμμάτια, τὰ ὅποια ἡμεῖς ἐξεροήθημεν, φαίνεται, ὅτι τὴν ἐπρόκειτο, μὲ ὅλον τοῦτο δὲν ἀποδοκιμάζω καὶ τὰς λοιπὰς. Κατὰ ἀλήθειαν φαίνεται, ὅτι, ἐπὶ τοῦ Πολύδωρον, συνέβη κάποια αὐξήσις εἰς τὰ ἐκλεχθέντα διὰ τοὺς Σπαρτιάτας μερῖδια. Τρημάτι τῶν ποιήσεων τοῦ Τυρταίου μᾶς μανθάνομεν, ὅτι ὁ δῆμος τῆς Σπάρτης ἐζητεῖ νέαν τῆς γῆς διανομήν (4). Διηγούται ἔτι, ὅτι ὁ Πολύδωρος εἶπεν, ἀναχωρῶν, διὰ τὴν Μισηνίαν, ὅτι ὑπάγει εἰς τόπον, ὅς τις δὲν διηροῖται ἀνομήν (5). Τελευταίου ἢ πόρθησις τῆς Μισηνίας ἐπρεπε νὰ συνιστάσῃ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας περιουσιῶν αὐξήσιν. Τοῦτο ὅλον ἤθελεν ἐπισύρει διαφορῆτικῶς ἀναχωρήσεις, ὅπως μεταβαίνομεν εἰς δύν ἀπροσεξίας, αἱ ὅποιας φανόνται, ὅτι ἐλάττωσαν δύν

(1) Πλούτ. Λακ. ἀποφ. §. 227. (2) Ἀριστ. πολ. β'. κεφ. ι. (3) Πλούτ. εἰς Λακ. §. 44. (4) Ἀριστ. πολ. ε'. κεφ. π'. (5) Πλούτ. ἀποφ. Λακ. §. 291.

ἀνθρώπους, οἵτινες ἐτίμησαν τὸν αἰῶνα, καὶ ἔθροισαν. Ἀριστοτέλης λέγει καὶ Μοντεσκιού. Ὁ Ἀριστοτέλης λέγει, ὅτι ὁ νόμοςθέτης τῆς Λακεδαιμόνος κάλλιστα εἰργάσατο, ἐπειδὴ ἐμποδίσαι τοὺς Σπαρτιάτας νὰ πωλῶσι τὰ μεριδιῶν, ἀλλὰ δὲν ἔπριπε νὰ τοῖς συγχωρήσῃ νὰ τὰ δώσωσι ἐπὶ ζωῆς των, μῆτε νὰ τὰ ἀφύωσι διὰ τῆς διαθήκης των εἰς ὅποιον ἤθελον (1). Ποτέ δὲν πεισῶν, ὅτι ὁ Λυκούργος ἔδωκε τοιαύτην ἀδειαν. Ὁ Ἐφορος Ἐπιτάδης ἐγράφη αἰτίος, ὅς τις, διὰ νὰ γερῆσῃ τὸν υἱόν του ἀπὸ τῆν διαθήκην του, ἔξεδωκε θέσισμα, τὸ ὅποιον ἔδωκε τοπον εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους (2), κριτικὴ τόσον ἀνοήτως, ὅσον ἐκείνος ὁ φιλόσοφος ἔγραψε πολλὰ ὀλίγον ὑπερα ἀπὸ τὸν Ἐπιτάδην. Ὁ Σόλων ἐσυγχώρησαι νὰ νυμφεῖται ἀδελφὴν ὀμοπάτριον, καὶ ὄχι ὀμομήτριον. Ὁ Κ. Μοντεσκιού ἀπίδειξε κάλλιστα, ὅτι ὁ Σόλων ἠθέλησε, δι' αὐτοῦ τοῦ νόμου, νὰ ἐμποδίσῃ νὰ μὴ ἀποκτῶσι δύν κληρονομίας οἱ δύν νυμοιοι (3), τὸ ὅποιον ἠμπόρει νὰ ἀκολουθήσῃ, ἂν ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ ὀμομήτριαι ἤρχοντο εἰς γάμον κοινωσίαν· ἐπειδὴ ὁ μὲν ἠθέλει λάβῃ τὴν διαδοχὴν τοῦ πρώτου ἀνδρός τῆς μητρός του, ἢ δὲ τὴν τοῦ δευτέρου ἀνδρός. Ὁ Κ. Μοντεσκιού παρατηρεῖ, ὅτι ὁ νόμος ἦτον σύμφωνος μὲ τὸν νόον τῶν Ἑλληνικῶν ὀμοκρατιῶν, καὶ ἐναντιοῦται εἰς μίαν περικοπὴν τοῦ Φέλωτος, ὅς τις λέγει, ὅτι ὁ Λυκούργος ἐσυγχώρησαι τὸ συνοικέσιον τῶν ὀμομητρίων παιδῶν (4), ὄχι νὰ συνέρχωνται εἰς γάμον κοινωσίαν υἱὸς καὶ θυγάτηρ τῆς αὐτῆς μητρός, καὶ πατέρων διαφόρων. Πρὸς διαλύτην τῆς δυσχερείας, ὁ Κ. Μοντεσκιού ἀποκρίεται, ὅτι, κατὰ τὸν Στράβωνα (5), ὅταν εἰς Λακεδαιμόνα ὑπανθρέμετο ἀδελφὴ μὲ τὸν ἀδελφόν της, ἔπριπε νὰ τῷ φέρῃ εἰς προίκα τὸ ἤμισυ τοῦ μεριδίου, τὸ ὅποιον ἀνήκειν εἰς ἐκείνον τὸν ἀδελφόν. Ἄλλ' ὁ Στράβων εἰς αὐτὸ τὸ μέρος ὀμιλεῖ, κατὰ τὸν ἱστορικόν Ἐφορον, περὶ τῶν νόμων τῆς Κρήτης, καὶ ὄχι περὶ τῶν τῆς Λακεδαιμόνος, καὶ, ἂν καλά ἐγνώριζε συμφώνως μὲ τοῦτον τὸν ἱστορικόν, ὅτι αὐτοῖσι οἱ τελευταῖοι, ἐν μέρει ἢσαν ἐρακισμένοι ἀπὸ τοὺς τοῦ Μίνωτος, δὲν συναγεται ὁμως, ὅτι ὁ Λυκούργος οἰκιοποιήσῃ τὸν, περὶ οὗ ἦν ὁ λόγος. Περὶ πλεον λέγει, ὅτι ἦτον ἀδύνατος εἰς τὸ σῆσμά του, νὰ ὀριζῇ διὰ προίκα εἰς τὴν ἀδελφὴν τὸ ἤμισυ τῆς περιουσίας τοῦ ἀδελφοῦ· ἐπειδὴ ἐμποδίσαι δὲ ὅλου τας προίκας. Ἐποθέτοντες ἔτι, ὅτι ὁ προβληθεὶς παρὰ τοῦ Στράβωνος νόμος ἦτον δεκτὸς εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, δὲν πεισῶν, ὅτι εἶναι πρῆπον νὰ τὸν προσαρμόζωσι μὲ τὴν περικοπὴν τοῦ Φέλωτος. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος λέγει, ὅτι εἰς τὴν Λακεδαιμόνα ἦτον συγχωρηθῆναι νὰ νυμφεῖται τὴν ὀμομήτριον ἀδελφὴν, καὶ ὄχι τὴν ὀμοπάτριον.

(1) Ἀριστ. αὐτ. β. κεφ. 3. (2) Πλούτ. εἰς Ἄγιδ. §. 797. (3) Esprit. des lois. l. 5. c. 5. (4) Φι. Ἰουδ. §. 779. (5) ἰ. §. 481.

Ὁ Κ. Μουτσιακὸς τὸν ἔρμηνεύει οὕτω. Διὰ τὴν ἐμποδίσειν τὴν μηδὲ διαβίβησιν ἢ παρουσίαν τῆς γενεᾶς τῆς ἀδελφῆς εἰς τὴν τοῦ ἀδελφοῦ, εἰδὲν ἔχειν προίκα εἰς τὴν ἀδελφὴν τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας τοῦ ἀδελφοῦ. Ἡ ἔρμηνεία αὕτη ὑπόκειται δύο πράγματα· α'. ὅτι ἔπρεπε ἀναγκαστικῶς νὰ νομοθετηθῶσι προίκα εἰς τὴν θυγατέρα, τὸ ὅποιον εἶναι ἐναντίον μὲ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου· β'. ἐκεῖνη ἡ ἀδελφὴ ἠρώμετο τὴν διαδοχὴν τοῦ πατρὸς τῆς, διὰ τὴν γαμῆν μέτοχος ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ὁ ἀδελφὸς τῆς εἰδέχθη ἀπὸ τὸν ἰδίον του. Ἀποκρίσθαι, ὅτι, εἰμὲν ἡ ἀδελφὴ ἦτον κόρη μονογενῆς, ἔπρεπε νὰ κληρονομησῆ τὴν περιουσίαν τοῦ πατρὸς τῆς, καὶ ἦτον ἀδύνατον νὰ τὴν ἀρνηθῆ· εἰδὲ καὶ εἶχεν ἀδελφὸν ἀπὸ τὴν ἰδίαν κληρῶν, ἀνήκεν εἰς αὐτὸν ἡ κληρονομία, καὶ ὑπανδρεύοντες τὴν μὲ τὸν ἀδελφόν τῆς ἄλλης τῆς κληρῶν, δὲν ἐκινδύνουν νὰ ἐπισωρευθῶσι εἰς ἓν μέρος, δύο κληρονομίας. Ἄν ὁ ὑπανδρούμενος παρὰ τοῦ Φίλωνος νόμος ἦτον τεθεμελιωμένος ἐπὶ τῆς διανομῆς τῶν περιουσιῶν, δὲν ἠδύλεον ἐμποδισθῆ καὶ νὰ τὸν ἔρμηνεύσῃ κατὰ μέρος. Π. Χ. Μητέρα τις εἶχεν ἀπὸ πρῶτον ἀνδρα μονογενῆ θυγατέρα, καὶ ἀπὸ δευτέρου πολλοὺς υἱοὺς. εἰδύνατο ἀναμφιβόλως νὰ ὑπανδρούσῃ τὴν θυγατέρα τῆς μὲ ἓνα ἀπὸ τοὺς δευτεροτάτους υἱοὺς τοῦ δευτέρου γάμου, ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶχε μεριδίον. Κατὰ τὴν ἐνοσίαν ταύτην, Σπάρταίτης δύναται νὰ λαβῆ εἰς γυναῖκα τὴν ὁμομήτριόν του ἀδελφὴν. Ἄν ἦται τοῦτο, τὸ ὅποιον ὁ Φίλωνος εἰδέχθη νὰ εἰπῆ, δὲν εἶχω κἀμίαν δυσκολίαν νὰ τὸ ἐνοήσω. Ἄλλ' ὅταν προσέδῃ, ὅτι δὲν δύναται νὰ νυμφευθῆ τὴν ὁμοπάτριόν του ἀδελφὴν, τοῦτο δὲν τὸ καταλαμβάνω πλέον ἐπειδὴ δὲν βλέπω καὶ οὐδὲν δικαιολόγημα, προκύπτει ἀπὸ τὴν διανομὴν τῶν περιουσιῶν, τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ ἀπαγορεύῃ αὐτὰ τὰ εἶδη τῶν συσχεσίων.

ΚΕΦ. ΜΖ'. §. ια'.

Περὶ τῆς Κρυπτείας.

Ἀναρίω ἐνταῦθα περὶ τῆς Κρυπτείας, τὴν ὅποιαν κοινῶς ἀποδίδωσι διὰ τῆς λέξεως λοχου, καὶ σχεδὸν πάντοτε τὴν συγχέουσι μὲ τὴν κατὰ τῶν Εἰλωτῶν καταδρομὴν. Κατὰ τὸν Πόντιον Ἡρακλεῖδον, ὅς τις ἠκμαζεν ἐλέγον τι ὑστέρου ὀπὸ τὴν περιήγησιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ Νέου Ἀγαθάριστος, καὶ κατὰ τὸν Πλούταρχον, ὅς τις εἶπεν μετὰ τινος αἰῶνα, ἦτον προσεταγμενὸν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν εἰς τοὺς υἱοὺς νὰ διασκορπίζωνται εἰς τὴν ἔξοχὴν, καθωπλισμένοι μὲ μαχαίρας, νὰ κρύπτονται τὴν ἡμέραν εἰς τόπους σκεπασμένους, καὶ νὰ ἐξέρχωνται τὴν νύκτα, διὰ τὴν κατασφάζωσι τοὺς Εἰλωτας, τοὺς ὁποῖους ἠδύλεον ἀπαντήσῃ καὶ οὐδὲν (1).

(1) Ἡρακ. Ποντ. περὶ πολ. 28:3. Πλούτ. εἰς Λυκ. 56.

Μὲ αὐτὰς τὰς δύο μαρτυρίας ἄς συνάψωμεν καὶ τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅς τις, εἰς μίαν περικοπὴν παρὰ Πλουτάρχου, μᾶς διδάσκει, ὅτι οἱ ἔφοροι, ὀλοόμενοι τὴν ἀξίαν τῆς ἐφορείας, ἐκφύττον τὸν κατὰ τῶν Εἰλωτῶν πόλεμον. διὰ γὰρ ἤμποροῦσι γὰ τοὺς θανάτων ἄτιμωρητως (1). Κανὼν δὲν ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ θῆσιγμα τοῦτο ἐκυρωθῆ ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου· καὶ καθ' ἑστὶ μᾶς καταπειθεὶ ὅτι ἦτον συνωδευμένον μὲ ἐπιδορωσίαις. Ἐπειδὴ ἡ δημοκρατία ποτὲ δὲν ἐδωκῆθη να κηρύξῃ πόλεμον φανερόν, καὶ ἀναικόπον εἰς ἀνθρώπους, οἱ τινες μόνον ἐκαλλιεργου, καὶ ἐλαμβάνον μὲ ἀπολοκὰς τοὺς τόπους, ὑπηρετούν, εἰς τὰ στρατεύματα, καὶ σόλους, καὶ πολλάκις συνεπιδρωόντο εἰς τὴν τάξιν τῶν πολιτῶν. Ἡ ἐπιταγὴ τῶν ἐφορῶν δὲν εἶχεν ἄρα ἄλλο τίλος, ἢ γὰ ἐλευθερωσὴ ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης Σπαρτιάτης τῆς, ὅς τις ἠθέλει λαβῆ τὴν οὐσιχίαν γὰ θανάτωσιν κἀνὲν Εἰλωτα. Ἀφ' οὗ ἀνθρώπος τις ἔχει δικαίωμα τῆς ζωῆς, καὶ τοῦ θανάτου ἐπιτιμὸς ἄλλου, ὃν εἶναι παρεπόμενον, γὰ τὸ μετρηχεται πάντοτε. Ἀς ἐξετάσωμεν κατὰ τὸ παρὸν, α'. ποιὸν ἦτον τὸ αἴτιον τῆς Κρυπτείας, καὶ β'. ἂν οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου ἐπέστησαν τὸν κατὰ τῶν Εἰλωτῶν κατατρογμῶν. α'. Ὁ Πλάτων (2) θέλει, ὅτι, εἰς μίαν πολιτείαν καλῶς διοργανισμένην, οἱ υἱοὶ ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς παιδικῆς ηλικίας, περὶτρέχουσι δύο χρόνους τὸν τόπον, ἔχοντες ἀνά χεῖρας τὰ ὄπλα, καταφρονούντες τοὺς παγετοὺς τοῦ χειμῶνος, καὶ τοῦ θέρους τοὺς καύσωνας, διαγόντες σκληρὰν ζωὴν, καὶ ὑποκειμένοι εἰς ἀκριβὴ ἐξάσκησην· ὅποιον ὄνομα, προσθέτε, καὶ ἂν δίδωσι εἰς αὐτοὺς, εἴτε κρυπτοὺς, εἴτε ἀγροῦμους, εἴτε ἐπιθεωρητὰς τῶν ἀγρῶν, θέλουσι μαθῆ γὰ γνωρίζουσι τὸν τόπον, καὶ γὰ τὸν φυλάττωται. Ἐπειδὴ ἡ Κρυπτεία εἶναι εἰς πράξιν μόνον παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις, εἶναι ἀρίθην, ὅτι ὁ Πλάτων διεξήλθεν ἐπὶ λεπτοῦ ἐνταῦθα τὰ ἐπιτηδεύματα τῆς, καὶ ἡ ἀκόλουθος περικοπὴ δὲν ἀφίνει, ὡς πρὸς τοῦτο, κἀμμίαν ἀμφεβολίαν. Ἐξήχθη ἀπὸ τῆς ἰδίας πραγματείας, καθὼς καὶ ἡ προηγουμένη (3). Ἐνας λακιδαιμένος, τὸν ὅποιον ἐσάγει εἰς τὸν διάλογόν του, ἐκφράζεται μὲ αὐτὰς τὰς λέξεις. Ἐχομεν ἀσκησιν, καλουμένην Κρυπτείαν, ἣτις εἶναι θανασιὰς χρήσεως, διὰ γὰ μᾶς συνειδέθη εἰς τὴν ταλαιπωρίαν. Εἶμεθα βιασμένοι να περιπατῶμεν τὸν χειμῶνα ἀνυπόδητοι, γὰ κομῶμεθα ἀσκήσεις, γὰ ὑπηρετῶμεθα μένοιμας χωρὶς τῆς βοήθειας τῶν δούλων, καὶ γὰ τρέχωμεν ἐξ ἑνὸς καὶ ἀλλοῦ μέρους εἰς τὴν παιδαδα, εἴτε τὴν νύκτα, εἴτε τὴν ἡμέραν. Ἡ ἀνταπόκρισις τοῦ δύο τούτων περικοπῶν εἶναι ἀρίθην, καὶ ἐξηγεῖ καθαρώτατα τὸ αἴτιον τῆς Κρυπτείας, καὶ πρέπει γὰ παρατηρησόμεν, ὅτι δὲν εἶπε κἀμμίαν λέξιν περὶ τοῦ κατατρογμῶν τῶν Εἰλωτῶν. Μῆτε ἔγινε λόγος περὶ τούτου εἰς τὰ καταλει-

(1) Αὐτ. (2) περὶ νό. 5. §. 763. (3) αὐτ. βιβλ. α'. §. 633.

φθίντα εἰς ἡμᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους συγγράμματα, μήτε εἰς τὰ τοῦ Θουκυδίδου, Ξενοφάντος, Ἰσοκράτους, καὶ πολλῶν ἄλλων συγγραφεῶν τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος, καὶ εἰς αὐτὰ πολλάκις γίνεται μίαι ἐπαναστάσις, καὶ φανεραὶ γαυροὶαι τῶν Εἰλωτῶν, καὶ εἰς πολλὰ μέρη ἀνακρούουσι τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, καὶ τὰς συνθηκὰς τῶν Λακεδαιμονίων. Ἐπιμύω τέσων περισσοτέρων εἰς τὴν ἄσκητικὴν ταύτην ἀπόδειξιν, ὅτι μερικοὶ ἀπὸ ἐκεῖνους τοὺς συγγραφεῖς ἦσαν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ζῶντες εἰς δημοκρατίαν, καὶ μετεχειροῦντο τοὺς νόμους μὲ περισσοτέραν φιλαδρῶπιαν. Θαρρῶ, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ συμπεράνω ἀπὸ αὐτῶν τὰς σκεψάς, ὅτι μὴ οὐδεὶς τοῦ χρόνου, κατ' ὃν ὁ Πλάτων ἔγραφε τὴν πραγματείαν τῶν νόμων, ἢ Κρυπτεῖα δὲν ἦτον διωρισμένη νὰ χύνη τὸ αἷμα τῶν Εἰλωτῶν· ἦτον μόνον ἐκστρατεία, εἰς τὴν ὅποιαν οἱ νῦν οἱ ἐσυνείδητος τὰς πολεμικὰς πράξεις, περιέτρεχον εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἐφυλάττουτο εἰς λόχους μὲ τὰ ἔπλα εἰς τὰς χεῖρας, ὡσαν νὰ ἦσαν ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ, καὶ, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τὴν ὑποχώρησίν των τὴν νύκτα, κατεδίωκον τοὺς Εἰλωτας, ὅσοι ἤθελον τύχη εἰς τοὺς δρόμους των. Στοχάζομαι, ὅτι δάγροντι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πλάτωνος, οἱ νόμοι, ἀφ' ὃν ἔχασαν τὴν δύναμίν των, καὶ οἱ τοὺς ἐπαναστῶσαν Εἰλωτας, οἱ τρεῖς πολλὰ τοὺς ἀνῴσαντο, καὶ ἔδωκαν ἰσως χωρὶν εἰς τὸ Διόπισμα τῶν ἱερέων, τὸ ἐπίου ἐῖπον ἀκωτέρω. Ἀνεξουμεινῆς ἡμερᾶν παρ' ἡμερᾶν τῆς καταχρήσεως, ἐσύγχεσαν εἰς τὸ μετὰ ταῦτα τὴν Κρυπτεῖαν μὲ τὸν κατὰ τῶν Εἰλωτῶν κατατραγμῶν, β'. Ἄς μεταβῶμεν εἰς τὸ δεύτερον ζήτημα. Ἡ θήρα αὕτη διωρισθῆ ἀπὸ τὸν Λυκούργου; Ὁ Πόντιος Ἡρακλείδης εὐχαρισεῖται νὰ εἰπῆ, ὅτι τὴν ἀπομειουσίαν εἰς ἐκείνους τὸν νομοδίτην. Τοῦτο εἶναι μόνον ὑπόψια, διαφυλαχθεῖσα παρὰ τινος συγγραφεῖς μεταγενεστέρου τοῦ Πλάτωνος. Ἡ ἀκολουθία περικοπῆ δὲν εἶναι ἀξία περισσοτέρας προσοχῆς. Ὁ Ἀριστοτέλης, κατὰ τὸν Πλούταρχον (1), ἀναφέρει εἰς τὸν Λυκούργου τὴν σύστασιν τῆς Κρυπτεῖας, καὶ ὡς ἱστορικός, κατὰ τὸ λάθος τοῦ καιροῦ του, συγγίει εἰς αὐτὸ τὸ μέρος τὴν Κρυπτεῖαν μὲ τὸν κατὰ τῶν Εἰλωτῶν κατατραγμῶν. Ἡμπορεῖ νὰ πεισθῆσῃ καθεὶς, ὅτι καὶ ὁ Ἀριστοτέλης εἶ: τὰς συγγίει· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι μόνον προλήψις. Ἡμεῖς δὲν ἠξίωμεν, ὅν ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὴν περικοπῆν, περὶ ἧς ὁ λόγος, ἐξήγει τὰ ἐπαγγελμᾶτα τῶν κρυπτῶν, καὶ φαίνεται, ὅτι τὴν προσβῆλη, δια νὰ τὴν ἀπομειουμάσῃ· ἐπειδὴ λέγει μετ' ὀλίγα, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς Κρυπτεῖας, καθὼς ὁ ἴδιος τὴν ἐνοεῖ, εἴπρεπεν νὰ ἦναι πολλὰ μεταγενεστέρα ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου. Ὁ Πλούταρχος, εἰς τὰς λεπτομερείας τῶν πραγμάτων, δὲν φαίνεται πάντα ἀκριβῆς, καὶ δύναται νὰ ἀποδείξω, εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, ὅτι ἡ μὴ-μὴ του πολλὰκις ἀπεπλανήθη. Ἴδοὺ ἔλασι αἱ μαρτυρίαι, εἰς τὰς ὅποιαι εἶ-

(1) Πλούτ. εἰς Λυκ. αὐτ.

χα νὰ ἀποκριθῶ. Ἡδέτε πρᾶγμα εἰς τὸν, ὅστις διακροῖ με προσοχῆν τοῦς χρόνους, εὐκόλως συμβιβάζεται. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἡ Κρυπτεία ἐνομοθετήθει ἀπὸ τοῦ Λυκούργου, ὁ Πλάτων ἐξηγεῖ τὸ αἴτιον, καὶ τὴν κρίσιν ἀφιέλμωτατον. Ὅταν τὰ ἤθη τῆς Σπάρτης παρετράπησαν, τὴ νέότης αἰτῆς ἐπέφερε καταχρησθῆναι εἰς αὐτὴν τὴν ἀσκήσιν, διὰ νὰ παραδοθῆ, λέγουσιν, εἰς φρικτὰς σκληρότητας. Εἶμαι τόσον μεμακροσμένος ἀπὸ τοῦ νὰ τοῦς δικάσω, ὥστε ὑποπτεύομαι ὑπερβολὴν, τὴν διήγησιν, τὴν ὁποῖαν μᾶς ἐπέβαλον. Ποιοῦ μᾶς εἶπεν, ὅτι οἱ Εἰλωτες δὲν εἶχον καμὴν μέσον νὰ ὑπερλαπέζωνται ἀπὸ αὐτῶν; α'. ὁ χρόνος τῆς Κρυπτείας ἴσως ἦτον ὁρισμένος· β'. δύσκολον ἦτον, νὰ διασπαρῶσιν οἱ νέοι, χωρὶς νὰ παρατηρηθῶσιν, εἰς τόπον γεμάτου ἀπὸ Εἰλωτας, οἵ τινες ἀπὸ ἴδιον συμφέρον ἐκινούοντο νὰ τοῦς παραφυλάττωσι; γ'. τοῦς οἰκειοποιούοντο ὄχι ὀλιγώτερον οἱ κατὰ μέρος τῆς Σπάρτης, οἵ τινες ἐλάμβανον τὴν ζωτροφίαν τοῦς ἀπὸ τὰ προϊόντα τῶν τόπων τοῦς, καὶ ἦτον ἀδύνατον νὰ μὴν ἐδοκοῖον εἰς τοῦς γεωργούς των τὸν ἐπαπειλούμενον εἰς αὐτοῦς κίνδυνον. Εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς περιστάσεις, οἱ Εἰλωτες ἄφισον τοῦς νέους νὰ κάμωσι τὴν περιστροφὴν τοῦς, καὶ ἐφυλάττοντο, τὴν νύκτα, κλεισμένοι εἰς τὰς οἰκίας των. Ἐκρωα εὐλογον νὰ δικάσω, εἰς αὐτὴν τὴν σημασίαν, τὸν τρόπον, δι' οὗ ἐξήγησα τὴν Κρυπτείαν εἰς τὸ παρὸν σύγγραμμα. Ἐσοχάσθη ἔτι, ὅτι κατελιῶς δὴν ἦτον χρεωδὲς νὰ καταστήσω τοῦς ἀνθρώπους ἀχρημαστους, οἵ τινες δὴν ἦσαν τοιοῦτοι, καὶ νὰ προβάλω ἄνευ ἀποδείξεως, ὅτι ὁ σοφὸς νομοθέτης ἐπέσχεε θρησκείαν.

Αὐτόθι. §. β'.

Περὶ ἐκλογῆς νύμφης παρὰ Σπαρτιάταις.

Οἱ συγγραφεῖς διαφωνοῦσι περὶ τῶν συνθημάτων τῶν ἠθῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν χρόνων, καὶ αἱ συνθήμαι ἐγένοντο διάφοροι. Φαίνεται, ὅτι εἰς τὴν Σπάρτην τὰ συνοικεῖσια ἐκινούοντο ἀπὸ τῆν ἐκλογὴν τῶν νυμφῶν, ἢ ἀπὸ τῆν τῶν πατέρων αὐτῶν. Φερὲν παραδειγμα τὸν Λύσανδρον, ὅς τις, πρὶν ἀποθάνη, ἐμνήστεισε τὰς δύο του θυγατέρας μὲ δύο πολίτας τῆς Λακεδαιμόνιος (1). Ἀναφέρω ἔτι νόμον, ὅστις ἐπαγγώρην νὰ ἐγκαλῶσιν εἰς τὴν δικαιοσύνην τὸν; ὅς τις ἐκαμῆ συνοικεῖσιον ὀλίγον ἀνέμοσον (2). Ἀπὸ ἄλλο μέρος, κάποιος παλαιὸς συγγραφεὺς, ὀνομαζόμενος Ἑρμῆκος (3), ἀνέφερεν, ὅτι εἰς τὴν Λακεδαιμόνιον περιέλαβον εἰς σκοτεινὸν τρόπον τὰς δι' ὑπανδρείαν παρθένους, καὶ καθεὶς νέος ἐλάμβανεν ἐκείθεν κατὰ τύχην τὴν, ἣν εἰ-

(1) Πλούτ. εἰς Λύσ. 4. 451. (2) αὐτ. (3) Ἑρμῆκ. παρ' Ἀθην. εἰ. §. 555.

χρεώζει να συμφουδή. Δυναταίτις διά τινος συμβιβασμοῦ, να ὑποδέσῃ, ὅτι ἔ Λυκούργος τῶντε ἐπέστει τὸν νόμον, τὸν ἑποῖον ἀπέφερον ὁ δικλῆφθεις Ἐρικπος, καὶ ὁ ἑποῖος εἰς τὸ μετέπειτα κατηγορήθη. Ὁ Πλάτων κατὰ τῶα τρέπον τὸν οἰκιοποιήθη εἰς τὴν δημοκρατίαν του (1).

Αὐτόθι. §. η'. ἡ αὐτή.

Εἰς ποίαν ἡλικίαν ἐνυμφεύοντο εἰς τὴν Λακεδαίμονα.

Οἱ Ἕλληες εὐκαίρως ἐνόησαν τὸν κίνδυνον τῶν ἀγῶν συνοικισίων. Ὁ Ἡρόδοτος διορίζει τὴν ἡλικίαν τοῦ ἀνδρὸς νὰ μὴ ᾖ πολλὰ ὑποδεστέρα ἀπὸ τὰ τριάκοντα. (2) Ὅσον δὲ διὰ τὴν ἡλικίαν τῶν παρθένων, ἂν καλὰ καὶ τὸ κείμενον δὲν ᾖναι τόσον καθαρὸν, φαίνεται ἕως ὅτι προσδιορίζει τὸ δέκατον πέμπτον. Ὁ Πλάτων εἰς τὴν δημοκρατίαν του ἀπατεῖ, (3) ὅτι οἱ νεοὶ πρέπει νὰ ἔρχονται εἰς γάμον κοινωνίαν κατὰ τοὺς τριάκοντα, καὶ αἱ γυναῖκες, εἴκοσι. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, (4) οἱ ἀνδρες ἔπρεπε νὰ ᾖναι περὶπου τριάκοντα ἑπτὰ, καὶ αἱ γυναῖκες σχεδὸν δικοσμή. Στοχάζομαι, ὅτι εἰς τὴν Σπάρτην ᾖσαν τριακοντα, καὶ αἱ γυναῖκες εἴκοσι. Δύο λόγοι βεβαιώσουσι τοῦτο τὸ συμπέρασμα· α. ἡ ἡλικία, τὴν ἑποῖαν διορίζει ὁ Πλάτων, δε τις ἀντέγραφε πολλοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου. β. οἱ Σπαρτιάται δὲν εἶχον δικαίωμα νὰ γυμοδοτῶσιν εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν, ἢ ὅταν ἔφθανον τὸ τριακοσίου ἔτος, τὸ ἑποῖον τοῦτο φαίνεται ὑποτιθεμένου, ὅτι πρὸ τοῦ ἔρου τούτου δὲν ἰδύοντο νὰ θεωρῶνται, ὡς ἀρχηγοὶ γενεῶς.

ΚΕΦ. ΜΘ'. §. δ'.

Περὶ τῶν ἐορτῶν τοῦ Ἰακίνθου.

Μεταξὺ τῶν ἐπιγραφῶν, τὰς ἑποῖας ἔ Κ. Ἀββᾶς Φουρμῆντης ἀνεκόλυψεν εἰς Λακωνίαν, (5) εἶναι δύο τοῦ, ζ', καὶ ἰσως ἐτι τοῦ τέλους τοῦ, η'. αἰῶνος πρὸ χρ. Εἰς ἄνομα πρέσβευς, ἢ ἀρχιδωροῦ, συνάπτουσι τὰ ἐνόματα πολλῶν ἀρχηγῶν, καὶ πολλῶν νίων, καὶ νεανίδων, οἱ τινες ἑποῖου εἰς τοὺς χοροὺς ἐπέδειξιν, καὶ ἐπὶ τούτων τῶν ὑπερμημάτων ἐνομάζονται Ἰακχάδες. (6) Τοῦτο κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἐσημάνει παρα ταῖς Σπαρτιάταις τοὺς χοροὺς τῶν παίδων, ἐγὼ ἐσοχάσθη, ὅτι ἤτοι ζήτησις ἐνταῦθα περὶ τῆς πομπῆς τῶν Ἰακχίνθων. Εἶναι ἕως παρατηρήσεως ἄξιον, ὅτι μεταξὺ τῶν νεανίδων, αἱ τινες ἐσυγκροτοῦν τὸν ἑνα χορὸν, εὐρίσκειται τὸ ἄνομα τῆς Λυκωρίας, θυγατρὸς τοῦ Δευ-

(1) Πλά. Δημο. ε'. §. 460, (2) Ἐργ. καὶ ημ. εἰχ. 695. (3) Πλά. αὐτ. (4) Πολιτ. ζ'. κεφ. ις'. (5) in bibl. reg. (6) Ἡρόδ. Ἰακχ.

εὐδόμενον, ἢ Ζευξιδόρου, βασιλέως τῆς Λακεδαιμόνου, ὅστις ἔζη κατὰ τὸ, 700. ἔτος πρὸ χρ.

ΚΕΦ. Ν. §. αΐ.

Περὶ τῆς συντάξεως τῶν στρατευμάτων παρὰ Λακεδαιμονίοις.

Πολλὰ δυσχερὲς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀδύνατον εἶναι εὐά δεῶμεν ἰδέσθαι σωστὴν αὐτῆς τῆς συντάξεως· ἐπειδὴ πολλάκις μεταβάλλετο. Οἱ παλαιοὶ συγγραφεῖς, χωρὶς εὐά εἰσχωρήσασιν εἰς τὰ κατὰ μέρος, εὐχαρισηθέντων εὐά διακρίσει μόνον κεφαλαιώδη ἀποτελέσματα, καὶ μετὰ ταῦτα τὰ κατὰ μέρος ἀποτελέσματα ἐξηλήφθησαν, ὡς γενικοὶ κανόνες. Οἱ Σπαρτιῶται ἦσαν ἀνεκρήμιοι εἰς πολλὰς τάξεις, φιομαζόμενας Μέραις, ἢ Μοίραις. ἑπτά μέρη, ἢ διαιρέσεις. Ποῖα ἦσαν αἱ ὑποδιαιρέσεις κατὰ τάξεως; — Ὁ Λόχος, ἢ Πεντηκοσίς, καὶ Ἑνωμοτία. Εἰς τὸ κείμενον τοῦδε τοῦ συγγραμματος ἐνδέχεται, ὅτι ἔστιν δυνατόν εὐά παραβάλλω τὴν Μέραν μὲ τὸ ρεγμέντον, τὸν λόχον μὲ τὸ Παταλιῶν, καὶ τὴν ἑνωμοτίαν μὲ τὴν Κομπανίαν, χωρὶς εὐά βεβαίωσιν, ὅτι αὐταὶ αἱ συγκρίσεις εἶναι ἀκριβεῖς. Εἰς τὴν παροῦσαν σπεύσωσιν Διὰ φυλάξει τὰς Ἑλληνικὰς ἐνομοσίας, μεταβάλλω αὐτὸς ἐπὶ τὸ πληθυντικόν εἰς τὸ ἐνικόν. Αἱ ὑποδιαιρέσεις, περὶ αὐὰ μὲλλω εὐά εἰπῶ, εἶναι σαφέστατα ἐκτεθειμένα ἀπὸ τὸν Ἑροφῶντα, (1) ὅστις ἠκμαζεν, ἐν αὐῷ ἔγῳ ὑποδέτω τὴν περιήγησιν τοῦ βιβλίου Ἀναξαρχοῦ. «Κάθε μέρα, λίγει, ἔχει ἀξωματικούς, ἑνα Πολυμαρχοῦ, τέσσαρας λοχαγοῦς, ἑπτὰ πεντηκοντάρχους, καὶ δεκάξ ἑνωμοτάρχους.» Ὡς κατὰ μέρος περιέχει τέσσαρας λόχους, κατὰ λόχους, δύο πεντηκοσίας, καὶ κατὰ πεντηκοσίας, δύο ἑνωμοτίας. Πρέπει εὐά σημειώσωμεν, ὅτι ὁ Ἑροφῶν μᾶς παρὶσῶ ἐνταῦθα κανόνα γενικόν, κατὰ ἐπιχειροῦμενον ἀπὸ ἐκείνων τὴν περιοχὴν τοῦ Θεουκιδίδου. Ὁ βασιλεὺς δίδει τὴν προσαγὴν εἰς τοὺς Πολεμάρχους, οὗτοι δὲ, εἰς τοὺς λοχαγοῦς, οὗτοι δὲ, εἰς τοὺς πεντηκοντάρχους, οὗτοι δὲ, εἰς τοὺς ἑνωμοτάρχους, καὶ οὗτοι αὐτῶν διαβαίνει εἰς τοὺς ἑνωμοτίας. (2) Ἐνίοτε, ἀντὶ εὐά ἐκστρατεύσασιν αἱ Μέραι, ἀποσπῶσιν ἀπὸ αὐτὰς λόχους τριῶν. Εἰς τὴν πρώτην μάχην τῆς Μαντινείας, τὴν ὅποιαν ἐκέρθησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, τῷ, 418, ἔτει πρὸ χρ. το στρατεύματων, ἀπὸ τοῦ βασιλέως Ἀγίδος διοικούμενον, ἦτον διηρημένον εἰς ἑπτὰ λόχους. Κάθε λόχος, λίγει ὁ Θεουκιδίδης, (3) περιέχει τέσσαρας πεντηκοσίας, καὶ κατὰ πεντηκοσίας, τέσσαρας ἑνωμοτίας. Ἐνταῦθα ἡ σύνταξις τοῦ λόχου διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀποδοδόμενῃ εἰς αὐτὸν παρὰ τοῦ Ἑροφῶντος· ἀλλ' αἱ περιστάσεις εἰς

(1) Διὰκ. πολ. §. 686. (2) Θεουκ. ε. κεφ. ξξ'. (3) αὐτ.

ἦσαν αἱ αὐταί. Ὁ Ξενοφῶν ὠρᾷ γενικῶς περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς Μόρας, ὅταν ἔλα τὰ μέρη ἦσαν ἡνωμένα· ὁ δὲ Θουκυδίδης, περί τινος ἰδιαίτητος περιπτώσεως, καὶ περὶ λόγων, ἀπορημένων ἀπὸ τῆν Μόραν αὐτῶν. Πόσαι Μέραι ἦσαν; Οἱ μὲν ὑποδέχονται ἕξ, οἱ δὲ, πέντε. Ἐδῶ ἐκδέχονται αἱ ἀποδείξεις, ὅσαι ἀφορῶσι πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς πρώτης δόξης, καὶ ὅσαι βεβαιῶνται τῆν δευτέραν. α'. Εἰς τρεῖς ἐπιγραφάς, ἀναφερομένας παρὰ τοῦ Κ. Ἀββᾶ Φουρμέντου, αἱ ὅποιαι εἰσιδήσασιν εἰς τῆν Μεσσηνίαν, καὶ Λακωνίαν, (1) ἦσαν κεχαραγμένα τὰ σύμβολα τῶν βασιλείων τῆς Λακεδαιμόνου, τὰ τῶν βουλευτῶν, τῶν ἐρέων, τῶν πολιτικῶν ἀξιωματικῶν, καὶ διαφόρων ταγμάτων τῶν κρητῶν. Ἐκεῖ βλέπει κανείς ἐξ ἀρχηγούς τῆς Μόρας· αἱ ἐπιγραφαὶ αὐταί, αἵτινες ἀνερχονται μέχρι τοῦ ὀγδοῦ αἰῶτος πρὸ χρ., εἰς εἰς ἀπὸ τῶν Λυκούργου μεταγενέστεροι, ἢ περίπου 130. χρόνους. Νε βεβαιότητα ἤθελε συμπεραῖν κανείς, ὅτι ὁ νομοθέτης διέλιπε δλους τοὺς πολίτας εἰς ἕξ Μόρας. Ἀλλ' ἐσταῖδα ἀπαντᾶ μεγάλῃ δυσχέρειον. Αἱ ἐπιγραφαί, πρὸ τῶν ἕξ ἀρχηγῶν τῆς Μόρας, δεχονται τοὺς ἕξ ἀρχηγούς τοῦ λόχου. Ὡς, οὐκ ἔμενον οἱ πρῶτοι, δηλ. οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Μόρας, ἦσαν ὑποκείμενοι εἰς τοὺς τοῦ λόχου, ἀλλὰ καὶ οὗτοι καὶ ἐκεῖνοι ἦσαν ἴσοι τῷ ἀριθμῷ, καὶ τοιαῦτη δὲν ἦτον ἡσύνταξις, ἥτις συνέστατο τῶν καιρῶν τοῦ Θουκυδίδου, καὶ Ξενοφῶτος. β'. ὁ Τελειταῖος ἱστορικός σημειοί, ὅτι ὁ Λυκούργος διέλιπε τὸ ἱππικόν, καὶ βαρὺ πεζικόν εἰς ἕξ μόρας. (2) Ἡ περικλοπὴ αὐτῆ εἶναι σύμφωνος μὲ τὰς προηγουμένας ἐπιγραφάς. γ'. Ὁ Ξενοφῶν λέγει ἔτι, ὅτι ὁ βασιλεὺς Κλεομβρότος ἐστάλη εἰς Φωκίδα μὲ τέσσαρας Μόρας, (3) ἂν ἦσαν πέντε, ἕμει μίαν εἰς τῆν Λακεδαιμόνα. Μετά τινος χρόνου, ἐσυγκροτήθη ἡ μάχη τῶν Λεύκτρων· τὰ στρατεύματα τοῦ Κλεομβρότου κατετροπώθησαν· ὁ Ξενοφῶν σημειοί, ὅτι ἐποίησαν εἰς στρατολογίας, ἀναπληρῶνόντες τας περὶ πλεον ἀπὸ τὰς καταλιφθείσας εἰς τῆν Σπαρτην δυν. Μόρας. (4) Ἄρα ὅλαι ἦσαν ἕξ. Τίως ὅς ἰδῶμεν τὰ αἷτια, κατὰ τὰ ὅποια δύναται τις νὰ δεχθῆ ἓξ παρακάτω. α'. ὁ Πυρ' Ἀρποκρατῶν Ἀριστοτέλης ἀριθμῶν πέντε, (5) ἂν πρέπει νὰ ἐπισηραχθῶμεν εἰς τῆν ἐκδοσιν τοῦ Μαιουσαίου, ἥτις ἔχει Πέντε. Εἶναι ὀληθῆς, ὅτι ἡ λέξις αὐτῆ δὲν εἰρήσεται εἰς τῆν ἐκδοσιν τοῦ Γρουοβίου, καὶ εἰς κῆπποια χειρόγραφα τοῦ Ἀρποκρατῶνος ἀντιτέθη διὰ τινος σραχίου ἀριθμοῦ, τὸ ἔπειν σημαίνει: ἕξ. (6) Ἀλλ' αὐτὸ τὸ γράμμα ἔχει τὸσπν ἐμοιότητα μὲ τὸ σημαῖον τὸν ἀριθμὸν πέντε, ὡς εἰκόλον εἶναι νὰ ληφθῆ τὸ ἐν ἀντ' ἑτέρου. Δυνὸν περικοπαὶ τοῦ Ἠουχίου ἀποδείκνυσαι, ὅτι ἀντιγρα-

(1) Ὑπομν. τῆς φιλο. ἀκαδ. τό. 15. §. 375. (2) Ξε. Λακ. πολ. §. 686. (3) ὁ αὐτ. Ἴς. Ἐλ. 5. §. 579. (4) αὐτ. (5) Ἀρποκ. εἰς Μόρ. (6) Μαιου. αὐτ. Meurs. lect. affi. l. i. c. 16.

οἱς τῶν τοῦ Ἀρκοκρατῆρος ἔκαμαν αὐτὸ τὸ λάθος. Εἰς τὴν πρώτην λέγεται, ὅτι, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ὁ λέχος ὠνομαζέτο Μόρα (1) παρὰ Λακεδαιμονίους, καὶ εἰς τὴν δευτέραν, ὅτι, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον πέντε λέχους, (2) καὶ ἐνταῦθα ἡ λέξις εἶναι ῥητοῦς γεγραμμένη πέντε. Ἄρα, κατὰ τὸν Ἡρόδιον, ὁ Ἀριστοτέλης εἶδεν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους πέντε Μόρας. β'. Δειδόμενος ὁ Σικελιώτης δηγείται, (3) ὅτι ὁ Ἀγασίλαος ἦτον ἀρχηγὸς εἰς δικοσμητῶν χιλιάδας ἀνδρῶν, τῶν ἑσπερῶν ἦτον μέρος αἱ πέντε Μόραι, ἢ ἀπλῶς πέντε Μόραι τῶν Λακεδαιμονίων. Μένει γὰρ καταλάβωμεν, ἂν εἰς αὐτὸ τὸ μέρος πρέπη γὰρ δεχθῶμεν, ἢ γὰρ ἀφείλωμεν τὸ ἄρθρον. Ὁ Ῥοδομάνιος εἰς τὴν ἐκδόσιν του ἀναφέρει οὕτω τὴν περικοπήν, ὡς ἦσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι (ἢ Λακεδαιμονίον) πέντε Μόραι· ἔκ. Βαζετῆς ἐπροσπάθει διὰ παρακλήσεώς μου γὰρ περισκεφθῆ τὰ χειρόγραφα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ βασιλέως. Ἀπὸ τὰ δύο ὅσα, τὰ ὅποια ἔχει, πάντα μόνον περιέχουσι τὴν ἐρωτηθεῖσαν περικοπήν, καὶ περιγίωσι τὸ ἄρθρον μὲ τὸ ὄνομα τῶν Λακεδαιμονίων εἰς ὀνομαστικὴν, ἢ εἰς γενικὴν πτώσιν, εἶναι ἄρα σύμφωνα μὲ τὴν ἐκδόσιν τοῦ Ῥοδομάνιου, καὶ διάτιτος μεταλλαγῆς τέσσον μικρᾶς, ἔσον καὶ ἀπαραίτητον, ἐμάθομεν τὸν ἕνα, ἧτις ἐπροβλήθη ἀπὸ τὸν Μεύροιον. «Αἱ Λακεδαιμονίων πέντε Μόραι.» Ἡ περικοπή αὕτη, οὕτως ἐπὶ διορθωθεῖσα, συμβιβάζεται ἐντελῶς μὲ τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους. γ'. Εἶπον εἰς τὸ κείμενον τοῦ βιβλίου μου, ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἦσαν δισημημένοι εἰς πέντε φυλάς, εἶναι ἐπέμενον γὰρ σχολασθῆ καθεῖς, ὅτι ἦσαν συγκαταλελεγμένοι καὶ εἰς τέσσα πολεμικὰ ταγματα, τὰ ὅποια εἰλαβον τὴν ὀνομασίαν τους ἀπὸ ἐκείνας τὰς φυλάς. Κατὰ ἀληθειαν, ὁ Ἡρόδοτος εἶπε μὲ βιβραϊκότητα, ὅτι εἰς τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν ἦτον τάγματι τῶν Πηταιπτῶν (4) καὶ εἶδομεν, ὅτι οὗτοι ἐσχηματίζον μίαν ἀπὸ τὰς φυλάς, τῆς Λακεδαιμονίας. Ἐν τοσοῦτω, ἐπειδὴ ἐνταῦθα εἶναι πιθανολογίαι, ἢ δὲ μαρτυρία τοῦ Ξενοφῶτος εἶναι ἀκριβῆς, θέλωμεν εἶπῃ μὲ τὸν Μεύροιον, (5) ὅτι ὁ ἱστορικὸς Ἑλλῆν ἠροῖσθαι μεταξὺ τῶν Μορῶν τὸ τάγμα τῶν Σκιριτῶν, οἱ οἵτις ὠνομασθησαν ἀπὸ τὴν Σκιριτίδα μικρὰν ἐπαρχίαν, κειμένην ἐπὶ τῶν συνορίων Ἀρκαδίας, καὶ Λακωνίας. (6) Ἦτον πολὺν καιρὸν ὑποτεταγμένη, εἰς τοὺς Σπαρτιάτας. Μετὰ ταῦτα ἀφροῖσθαι ἀπὸ αὐτοῦ διὰ τοῦ Ἐπαμεινῶδα, ὅς τις τὴν ἦρσε μὲ τὴν Ἀρκαδίαν. Ἐντεῦθεν προήλθε, μεταξὺ τῶν μεταγενέστερων συγγραφέων, οἱ μὲν γὰρ θεωροῦσι τοὺς Σκιριτάς, ὡς στρατεῖα Λακεδαιμονικόν. (7) οἱ δὲ, ὡς τάγμα τῶν στρατευμάτων τῆς Ἀρκαδίας. (8) Ὅταν ἦσαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ὑποτεταγ-

(1) Ἡρόδ. Μόρα. (2) αὐτὸ λέχ. (3) εἰ. §. 350. (4) Ἡρόδ. §. 53.

(5) lect. Attic. l. 1. c. 16. (6) Ξεν. ἰς. Ἑλ. σ'. §. 607. (7) Σχολ. Θεουκ. εἰ κερ. ζζ. (8) Ἡρόδ. Σ. κρ.

μίσου εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, τοὺς ἠκολούθουν σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς ἐκστρατείας, ἐνίοτε ἕως ἐξακκοσίου· εἰς μάχην τινὰ ἐτέθησαν εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα, καὶ δὲν ἀνεκατανοστο μὲ τὰς ἄλλας μόρας (1), ἄλλοτε τοὺς διεφύλαττον, ὡς τάγμα ἀπότακτον, διὰ τὰ βοηθεῖν κατὰ διαδοχὴν τὰς μόρας, ὅσαι ἀρχίζον νὰ κλάωσι. (2) Τὴν νύκτα ἐφύλαττον τὸ στρατόπεδον, καὶ ἡ προ-οχή των ἐμπόδιζε τοὺς στρατιώτας νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπὸ τῆς φάλαγγα. Ὁ ἴδιος ὁ Λυκούργος τοῖς ἴδωσι τὴν ἐπιγρασίαν αὐτῆς τῆς φυλακῆς. (3) Ἄρα τὸ στρατεύμα τοῦτο ὑπερῆεν ἀπὸ τῶν καιρῶν ἐκείνου τοῦ νομοθέτου. Λοιπὸν ἐξ τάγματα στρατευμάτων ἰσύσθησε, ὀπλ. πέντε Μόρας, κυρίως εἰπεῖν, εἰς τὰς ὁποίας κίνηροντο οἱ Σπαρτιάται, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν σπεῖραν τῶν Σκιοιτῶν, ἧτις, μὴ οὕτω συντεταγμένη μὲ τοὺς Σπαρτιάτας, διεφίρον οὐσιαστικῶς ἀπὸ τῆς κυρίας Μόρας, μὲ ὄλον τοῦτο ἔδωκε νὰ ᾖται λαμπρὰ ἀπὸ ἐκείνου τόσουμα, ἐπειδὴ ἐγένετο μέρος τῆς πολεμικῆς νομοθεσίας, ἢ ἐποία ἐσυζητήθη ἀπὸ τὸν Λυκούργον. Ἄν ᾖται ἀληθῆς, ὅτι οἱ Σκιοῖται ἰπολίμου ἱστικοί, ὡς ὁ Εὐροφῶν μᾶς διδὲι νὰ καταλόβωμεν, (4) κἀνεὶς πλὴν δὲν ὄκει νὰ ἀπορῆ, ὅτι ὁ ἴδιος ἰσορροκὸς ἐπροβαλεῖ, ὅτι ὁ Λυκούργος ἐσύστηεν ἐξ μόρας, τόσων διὰ τὸ ἰππικόν, ὅσων καὶ διὰ τὸ βαρὺ πεζικόν. (5) Τέτε διελόμεν εἶπῆ, ὅτι ἦσαν πέντε Μόραι Σπαρτιατικῶν ὀπλιτῶν, καὶ ἕκτη, συντεθειμένη ἀπὸ τὸ ἰππικόν τῶν Σκιοιτῶν. Ἄρα κατὰ τὰς διελφοθείους παρατηρήσεις, εἶναι φανερόν, ὅτι πολλοὶ ἐφάνησαν, συγχίοντες ἐνίοτε τὴν Μόραν μὲ τὸν λόχον, τὸ ὅποιον γίνεται μόνον ἐξ ἀποστειρίας, ἢ ὀπὸ καταχρηστικῶν λέξεων, ὅταν ἐκλαμβάνονται τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ἔλου. Ὁ σοφὸς Μεύροσιος, ὃς τις δὲν ἠδέηλας νὰ διακρῆν ἐκεῖνα τὰ δύο σῶματα, εἶχε μαοτυρίας περὶ τούτου πολλὰ ἀδυνατόν, εἰς τὰς ὁποίας καθεὶς δύναται νὰ ἀντιδίση πράξεις ἀναντιρῶτόν. Ἄν, ὡς τὸ φρονεῖ αὐτός, ἦσαν πέντε μόραι, ἐπρεπε νὰ ἔχουσι πέντε λόχους. Μὲ ἔλον τοῦτο εἶδόμεν, ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἄγχις εἶχεν ἑπτὰ λόχους εἰς τὸ στρατεύμα του, (6) καὶ δύναται εἶτι νὰ προσδίση κἀνεὶς, ὅτι, εἰς ἄλλην τινὰ περίστασιν, ὁ βασιλεὺς Ἀρχάδαμος ἦτον ἀρχηγὸς δώδεκα λόχων. (7) Ἄν καθεὶς Μ ρα εἰλάβηαι τὸ ἔνομα τῆς φυλῆς τῆς, εἶναι ἐπόμενον νὰ γρηγορῶμεν, ὅτι οἱ τέσσαρες λόχοι καθεὶς μόρας εἶχον ἔνοματα ἰδιαίτερα, καὶ τῆξήρωμεν ἀπὸ τὸν Ἡούχιον, ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἴδιον εἰς ἕνα ἀπὸ τοὺς λόχους των τὸ ἔνομα Ἐδωλῆς (8) Ἐντεῶθεν συμπερανομεν, ὅτι οἱ Κροτανοί, οἵτινες, κατὰ τὸν Πανουαίαν, (9) συώσων μέρος τῶν Πιτωτικῶν, δὲν

(1) αὐτ. κεφ. ξζ'. (2) Δευθ. ιε'. §. 350. (3) Ξεν. Λακ. πολ. §. 687.

(4) ὁ αὐτ. περὶ Κύρ. παιδ. δ'. §. 91. (5) Λακ. πολ. §. 685.

(6) Θουκ. ε'. κεφ. ξη'. (7) Ξεν. Ἐλ. ἰς. ζ'. §. 636 (8) Ἡσ. Ἐδωλ.

(9) γ'. κεφ. εδ'.

ἦσαν ἄλλοτε, ἢ, ἕνας ἀπὸ τοὺς λόχους, οἵτινες συνεκρότου τὴν μόραν ἐκείνης τῆς φυλῆς. Ἐντεῦθεν ἴσως ἔγινε καὶ ἡ κρίσις, τὴν ὁποίαν ὁ Θεουκιδίδης ἔλαβε περὶ ἀναπτύξεως τῆς τοῦ Ἡρόδοτου. Ἐπειδὴ οὗτος εἶπεν, ὅτι εἰς τὴν μάχην τῶν Πλαταίων ὁ Ἀμφάρητος ἐκυβερνα τὸν λόχον τῶν Πιταυπτῶν, (1) ὁ Θεουκιδίδης σημειώνει, ὅτι ποτὲ δὲν ἦτον εἰς τὴν Λακεδαίμονα τάγμα πολεμικόν, οὕτως ἐνομαζόμενον. (2) Ἐπιπέτῃ, κατὰ τὰ φαινόμενα, ἴλιγον, ἢ μόρα, καὶ ἔχει ὁ λόχος τῶν Πιταυπτῶν. Ἀπὸ πόσους στρατιώτας ἐσυγκροτεῖτο ἡ μόρα; Ἀπὸ Πεντακοσίων, κατὰ τὸν Ἐφόρον, (3) καὶ Σικελώτην Διόδωρον. (4) Ἀπὸ ἑπτακοσίων, κατὰ τὸν Καλλιμάχου ἀπὸ ἑξακοσίων, κατὰ τὸν Πολύβιον. (5) Ἀπὸ τριακοσίων, πεντακοσίων, καὶ ἑπτακοσίων, κατὰ τοὺς ἄλλους. (6) Μοί ἔφασκε ὅτι προίπει νὰ ἀποδώμην ὀλιγωτερον τὴν διαφορὰν τῶν δοξῶν εἰς τὰς μεταβολάς, τὰς ὁποίας ἐδοκίμασεν ἡ Μόρα, εἰς διαφόρους αἰῶνας, παρὰ εἰς τὰς περιβάσεις, αἵτινες ὑπογίγασον νὰ φάλλωσιν εἰς ἐκστρατιάν μᾶλλον, ἢ ἥττον στρατεύμα. Ὅλοι οἱ Σπαρτιάται ἦσαν γεγραμμένοι εἰς μίαν ἀπὸ τὰς Μόρας. Ἀν ἦτον καιρὸς ἐκστρατίας, οἱ ἔφοροι ἀνήγγελλον διὰ τοῦ κήρυκος, ὅτι οἱ πολῖται, ἀπὸ εἰκοσι ἑτῶν, ἕως εἰς τοιαύτην ἡλικίαν, ἔπρεπε νὰ παρασθῶσι, διὰ νὰ καταλεχθῶσιν εἰς τοὺς στρατιωτικούς καταλόγους. (7) Ἰδοὺ παραδείγμα προσοχῆς ἄξιον. Εἰς τὴν μάχην τῶν Λεύκτρων, ὁ βασιλεὺς Κλεμβροτος εἶχε τέσσαρας Μόρας, ὁποιοῦντας ἀπὸ τρισῶν πολεμάρχων, καὶ συντεθειμένας ἀπὸ πολῖτας, ἡλικιωμένους ἀπὸ εἰκοσι, ἕως τριακόντα πέντε χρόνων. (8) Ἀφ' οὗ ἐκινήθησαν, οἱ ἔφοροι θεωροῦσαν νικῶν στρατολογίας, προσάτιοντες νὰ ἐκστρατεύωσιν ὅλοι ἐκεῖνοι τῶν ἑδῶν μορῶν, ὅσοι ἦσαν ἀπὸ τριακόντα πέντε ἕως τεσσαράκοντα ἑτῶν, καὶ ἐκλείγοντες ἀπὸ τὰς μόρας, αἵτινες ἔμεναν εἰς τὴν Λακεδαίμονα, ἔλους τοὺς ἐν ἡλικίᾳ ἀπὸ εἰκοσι ἕως τεσσαράκοντα ἑτῶν. (9) Ἐντεῦθεν ἔπιταί, ὅτι ἐκεῖνα τὰ μέρη τῆς Μόρας, τὰ ὁποία ἐστράτευον, ἦσαν πολλάκις ἀποσπάσματα, κατὰ τὸ μᾶλλον, καὶ ἥττον πολυαρῖσμα, ἀπὸ τοῦ ῥόκληρον σώμα. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν μῆτε τὸ συγγραμμά τοῦ Ἐφόρου, ἔπου δίδει εἰς τὴν Μόραν πεντακοσίων ἀνδρῶν, μῆτε τὸ τοῦ Καλλιμάχου, τὸ ὁποῖον δίδει εἰς αὐτὴν ἑπτακοσίων, μῆτε τὸ μέρος τοῦ Πολύβιον, ἐνθα τὴν ἀνοβιβαζομένην μέχρι τῶν ἑξακοσίων. ὅμως δὲν δειλιώμεν νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι ἡ ἀπαριθμησις των ἐκτείνεται μόνον εἰς ἰδιαίτερας περιβάσεις, καὶ ὁ Σικελώτης Διόδωρος δὲν ἐξηγήθη ἰσαρῶς

- (1) Ἡρ. 2. §. 53. (2) Θεουκ. ἀ. κη. κ'. (3) Πλούτ. εἰς Πελοπ. §. 266. (4) α'. §. 350. (5) Πλου. αὐτ. (6) Ἐτυμολ. Μι. εἰς Μοί. Οὐλπ. εἰς Δημοσ. (7) Ξεν. Λακ. πολ. §. 685. (8) Ὁ αὐτ. Ἐλ. Ἴς. §. 579. (9) αὐτ. §. 597.

μὴ ἀκρίβειαν, ὅταν εἴπῃ ἀπολύτως, ὅτι καθε Μόρα ἦτον συζευμένη ἀπὸ πεντακοσίων ἀνθρώπων. (1) Δὲν ἔχομεν ἐπικαλλιτέραν πληροφορίαν μπερὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στρατευτῶν, τοὺς ὁποίους ἰδιωρίζου νὰ εἰσερχῶνται εἰς τὰς ὑποδιαίρειες τῆς Μόρας. Ὁ Θουκυδίδης σημειοῖ, (2) ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι, δι' αὐτὸν ἐλαμβάνον, φροντίδας, νὰ κρηπίωσι τὰς πράξεις των, δὲν ἠμπερόνουν νὰ μάθωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατευτῶν, τοὺς ὁποίους εἶχον εἰς τὴν πρώτην μάχην τῆς Μαντινείας, ἀλλὰ δύναται τις μὲ' ἔλθον τοῦτο νὰ λοβῆ κάκποιαν εἰδαν ἀπὸ τῶν ἀκόλουθου ἀρθρῶν. Ὁ βασιλεὺς Ἄγιος εἶχε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ἑπτα λόχους, καθε λόχος περιεῖχε τέσσαρας πεντηκοσίας, καθε πεντηκοσίας τέσσαρας ἑνωμοτίας, καὶ καθε ἑνωμοτία διατάχθη ἐπὶ τεσσαρῶν κατὰ μέτωπον, καὶ γενικῶς ἐπὶ ὀκτώ κατὰ βῆθος. Ἀπὸ αὐτῆν τὴν περιχοπῆν, ὁ σχολιαστὴς συμπεραίνει, ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν περιχασίαν, ἡ ἑνωμοτία ἦτον συγκεροτημένη ἀπὸ τριάκοντα δύο ἀνθρώπων· ἡ πεντηκοσίας, ἀπὸ ἑκατὸν εἰκοσι ὀκτώ, καὶ ὁ λόχος ἀπὸ πεντακοσίων δωδέκα. Συμπεραίνομεν καὶ ἡμεῖς, ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν, ὅτι, ἂν ὁ λόχος ἦτον πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν ἑστίαν, ὁ ἰσορικός δὲν ἠθέλην εἰχαροισθῆναι νὰ ἀναγγεῖλη, ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἦσαν ἑπταλοχοι, χωρὶς νὰ νομιζῆται ὑποχρεοῦν νὰ ἀναδράμῃ εἰς τὸν ἀριθμὸν. Αἱ ἑνωμοτίαι οὐχ ἦττον δὲν ἦσαν ἐκωρισμέναι μὲ τροπὸν σαθιρόν. Εἰς τὴν μάχην, τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου ἀνίφερον, ἦσαν ἐν γίνεσθαι ἀπὸ τριάκοντα δύο ἀνθρώπων καθε μία. Εἰς τὴν τῶν Λεόντων ἦσαν ἀπὸ τριάκοντα ἑξ, καὶ ὁ Σουίδας τὰς καταβιβάζει ἕως εἰκοσι πέντε. (3)

ΚΕΦ. ΝΑ'. §. ιζ'.

Περὶ τῶν εἰσαχθέντων παρὰ τοῦ Λυσάνδρου εἰς τὴν Λακεδαιμόνα χρημάτων.

Ὁ Σικελιώτης Διοδώρος ἀναφέρει, (4) ὅτι, μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Σηροῦ πόλεως τοῦ Ἑλλασπόντου, ὁ Λυσάνδρος ἐξέλεν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα διὰ Γυλιππου πολλὰ λάφυρα, καὶ ἀργύρια 1500 τάλαντα. Μετὰ τὴν ἄλωση τῶν Ἀθηνῶν, ἐπιστρέφων ὁ ἴδιος εἰς Λακεδαιμόνα, ἐνεχειρίσεν εἰς τοὺς κριτάς, μεταξύ ἄλλων πολυτίμων πραγμάτων, 480 τάλαντα, τὰ ὁποῖα ἔμειναν ἀπὸ τὰς προστελεχθεῖσας πλοσότητας παρὰ τοῦ νεωτέρου Κύρου (5) Ἄν πρίπρ νὰ διακριθῶμεν αὐτὰς τὰς διαφόρους ποσότητας, ἐπιταί ὅτι ὁ Λυσάνδρος ἔφερεν ἀπὸ τὴν ἐκστρατείας του ἀριθμητὰ χρήματα 1980 τάλαντα.

(1) Διοδ. α'. §. 350. (2) Ἐ. ξη' (3) Ξεν. Ἐλ. ις. §. 596. Σουίδ. εἰς Ἑνωμ. (4) ἰγ'. §. 225. (5) Ξεν. β'. §. 402.

ΚΕΦ. Νβ'. §. 5.

Περὶ τῆς παύσεως τῆς ἀνθρωποθυσίας.

Εἶπον, ὅτι αἱ ἀνθρωποθυσίαι κατηργήθησαν εἰς τὴν Ἀραδίαν, τὸν τεταρτὸν αἰῶνα πρὸ χρ. Πρὸς ἐναντιωσάμενον δύνανταί τις νὰ ἐπιφίρῃ περικοπήν τινά τοῦ Πορφυρίου, ὅς τις ἐξῆ 600 χροῖους μετὰ ταῦτα. Τῶντι λέγει, ὅτι ἡ χρῆσις ἐκείνων τῶν θυσῶν ὑπῆρχε ἐτι εἰς τὴν Ἀραδίαν, καὶ Καρχηδόνα. (1) Ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἀναφέρει εἰς τὸ σύγγραμμα του πολλὰς λεπτολογίας, τὰς ὁποίας ἐδανείσθη ἀπὸ τινος πραγματιᾶν, συντεθειμένην παρὰ Θεοφράστου τινός, ἢ ἕποια δὲν εὑρίσκειται ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ εἰδοποιεῖ, (2) ὅτι ἐπρόσθεσε καὶ οἰκοῦεν ὀλίγα τινὰ εἰς ἃ, τι ἀναφέρει περὶ τοῦ Θεοφράστου, δὲν ἤξεύρομεν εἰς ποῖον ἀπὸ τούτων δύο συγγραφῆς πρέπει νὰ ἀποδόσωμεν τὴν περικοπήν, τὴν ὅποιαν ἐξετάζω, καὶ ἥτις εὑρίσκειται ἐν μέρει ἐναντία μὲ ἄλλην τινὰ τοῦ Πορφυρίου περικοπήν. Σημεῖα τῆ ἀληθείας, (3) ὅτι ὁ Ἰσικράτης ἀνέτρεψε τὰς ἀνθρωποθυσίας εἰς Καρχηδόνα Ὀλίγον μᾶς μέλει νὰ ἤξεύρωμεν, ἂν, αὐτὶ τοῦ Ἰσικράτους ἔπρεπε νὰ ἀναγιγνώσκηται Γελών, ἢ ἀντιλογία δὲν ἤθελεν ἦναι ὀλιγωτέρου ἀπορίας ἀξία. Ἡ σωπὴ τῶν ἄλλων συγγραφέων μοι φαίνεται μεγαλητέρου βάρους εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν. Ὁ Πανσαίας μάλιστα, ὅς τις εἰσχωρεῖ εἰς τὰς πλείον λεπτομερεῖς ἐπιξεργασίας περὶ τῶν Ὀρησκυτικῶν τελειῶν, ἤθελε παραβλεφεῖ πράξω τόσον χρεωδεδάτῃς. Καὶ πῶς ἔδυνάτο νὰ τὴν καμῆ παρέργον, ὅταν, ὀμιλῶν περὶ τοῦ Λυκάου, βασιλέως τῆς Ἀραδίας, δεγνέται, ὅτι μετεμορφώθη εἰς Λύκον, οἷ ὅτι ἐθυσίασεν ἐν παιδίσῃ. (4) Ὁ Πλάτων (5) τῆ ἀληθείας εἶπεν, ὅτι ἐκείναι αἱ θυσίαι ὑπῆρχον ἐτι εἰς τινὰς λαοὺς, ἀλλὰ δὲν εἶπεν, ὅτι ἦσαν μεταξύ τῶν Ἑλλήνων.

ΚΕΦ. Νγ'. §. α'.

Περὶ τῶν τελωνίων τῶν εἰσερχομένων, καὶ ἐξερχομένων ἐμποριῶν, εἰς Ἀθήνας.

Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου αὐτὰ τὰ τελώνια ἐκωλύοντο 36, τάλαντα (6) εἰς προσθήκην εἰς αὐτὰ κἀνέει καὶ τὸ κέρδος τῶν ἀφροδῶν, αὐτὴ ἡπόσθητις ἤμπορεῖ νὰ φθάσῃ εἰς 200,000 λίτρας γαλλικῆς, καὶ νὰ συμπεράσῃ ἐντεῦθεν, ὅτι ἡ ἐμπορία τῶν Ἀθηναίων

(1) Πορφύ β'. §. 27. (2) αὐτ. §. 32. (3) αὐτ. 36. (4) Πανσα. ἢ κερ. β'. (5) περὶ νό. 5. §. 782. (6) Ἀνδοκ. περὶ μυς. §. 17.

μὲ τούτοις ξένους ἔδιδεν ἐτήσιον κέρδος σχεδὸν δέκα μιλίαινα γαλλικῶν λετρῶν.

Ἄτοθ. §. γ'.

Περὶ τῶν φορολογιῶν, τὰς ὁποίας οἱ Ἄσθη-
καῖοι ἐλάμβανον ἀπὸ τοὺς συμμάχους τῶν.

Αἱ συναγόμεναι κατ' ἔτος ἀπὸ τοὺς συμμάχους κατὰ τῶν Περσῶν φορολογίαι, καὶ κατετιθέμεναι εἰς τῶν Ἄσθῶν τὴν ἀκρόπολιν, ἦσαν 460 ταλάντα· αὗται κατ' ἀρχὰς ἐπέσταν ποσότητα 10,000 τάλαντων, κατὰ τὸν Ἰσοκράτην, (1) ἢ 9,700, κατὰ τὸν Θεουκυδίδην, (2) Ὁ Περικλῆς, εἰς τὴν διοίκησίν του, κατέθεσεν 8000, (3) ἀλλ' ἐξυπέσταν, 3700 διὰ τὴν καλλωπίσιν τῆς πόλεως, ἢ διὰ τὰς πρώτας δαπάνας τῆς πολιορκίας τῆς Πετιδαίας. Αἱ 9700, κατεβιάσθην εἰς 6000 εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. (4) Ὁ πόλεμος οὗτος ἐμείνεν ἀργός διὰ τινος ἀνακωχῆς, γινομένης μεταξὺ Ἄσθηταιν, καὶ Λακεδαιμονίων. Αἱ λαμβανόμεναι τότε φορολογίαι ἀνέβησαν εἰς 1300, ἢ 1300 ταλάντα, καὶ, κατὰ τὴν ἀνακωχὴν, ἦτις ἐπερῆσαν ἐπὶ τὰ ἔτη, κατέθεστο εἰς τὸν δημόσιον θησαυρὸν 7000 ταλάντα. (5)

ΚΕΦ. Νζ'. §. ζ'.

Περὶ ὀρισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Πορφύριος, εἰς τὴν εἰσαγωγὴν του περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν περιπατητικῶν, ὀρίζει τὸν ἀνθρώπου ζῶον λογικόν, καὶ ζῆταν. (6) Διὺ τῆρα αὐτὸν τὸν ὀρισμὸν εἰς τὰ καταλειπόμενα εἰς ἡμᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους συγγράμματα, ἰσῶς τὸν μετεχειρίζετο εἰς τὰ ἐκλελοιπότες, καὶ εὐδεχομένως εἶναι νὰ μὴ τὸν μετεχειρίσθῃ ποτέ. Συχνάκις ἀναφέρει ἄλλον τινά, τὸν ὅποιον ὁ Πλάτων, καὶ διάφοροι φιλοσοφοὶ αἰελοποιήσταν, ὅς τις δὲν εἶναι ἄλλοτι, ἢ ἀκαρτέμνησις ἐξωτερικῶν ταῦ, ἰδιοτήτων τοῦ ἀνθρώπου. (7) Μὴ ὄλον τοῦτο, ἐπειδὴ τότε εἰδόμενοι διαφορὰν πραγματικῶν μεταξὺ λογικῶν, καὶ ἀλόγων ζῶων, (8) οὐκ ἔστιν εἰς τὴν ἐρωτήσιν, διὰ τί οἱ φιλόσοφοι δὲν ἐπροτίμησαν γενικῶς τὴν δύναμιν τοῦ συλλογίζεσθαι, δι' εἰδικὴν διαφορὰν τοῦ ἀνθρώπου. Θέλω προσπαθῆσαι νὰ ἀποκριθῶ εἰς αὐτὴν τὴν δυσκολίαν. Ἡ λέξις, τῆς

- (1) Περὶ εἰρ. §. 395. (2) γ'. κεφ. κ'. (3) Ἰσοκ. αὐτ. (4) αὐτ. (5) Ἀνδοκ. περὶ εἰρ. §. 24. Πλούτ. εἰς Ἀρισ. §. 333. (6) Πορφ. εἰσαγ. εἰς τὰ τοῦ Ἀρισ. §. 7. (7) Ἀρισ. τοπι. 5'. κεφ. γ. Μεταφ. 5. ιβ'. (8) ὁ αὐτ. περὶ ζῶ. γ'. κεφ. ια'.

ὅποιον οἱ Ἕλληνες μεταχειρίζονται διὰ τὴν σημαίνουσαν ζῶον, δηλοῖ ὃν ἐμφύχου. (1) Τὸ λογικὸν ἀρα ζῶον εἶναι ἐν ἐμφύχου, πεπροκειμένου ἀπὸ νοῦν καὶ λόγου. Ὁ ὅρισμός οὗτος ἀνήκει εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ μᾶλλον κατ' ἐξοχὴν ἀνήκει εἰς τὴν θεότητα, καὶ τοῦτο ὑπεχρῶσαι τοὺς Πυθαγορείους, τὴν βάλουσι τὸν θεόν, καὶ τὸν ἄνθρωπον μεταξὺ τῶν λογικῶν ζῶων, δηλαδή μεταξὺ ἐμφύχων αὐτῶν λογικῶν. (2) Ἐπείπε λοιπὸν τὴν ζητήσωσιν ἄλλαν διαφορὰν τὴν χωρῆσιν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸ ὑπέρτατον ἐν, καὶ ἔτι ἀπὸ ὅλων τῶν οὐρανῶν νόσας. Κάθε ὅρισμός προίπει τὴν παρέχει ἰδέαν καθαράν τοῦ ὀρισμένου πραγματος· καὶ ἐπειδὴ ἡ φύσις τῶν πνευμάτων δὲν ἦτον ἰκανῶς ἐγνωμένη, οἱ φιλόσοφοι, οἵτινες ἠθέλησαν τὴν καθίσωσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν κλίμακα τῶν ὄντων, προσηλώθησαν προτιμότερον εἰς τὰ ἐξωτερικὰ του γνωρίσματα. Εἶπον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον, τὸ ὅποιον τὸν διακρίνει ἀπὸ ὅλα τὰ ἐμφύχων σώματα· ἐπρόσθεσαν κατὰ διαδοχὴν τὰς λέξεις ἐπέγειον, διὰ τὴν τὸν χωρῶσιν ἀπὸ τὰ ζῶα εἰς τὸν αἶρα, καὶ ὕδωρ ζῶα, δέπου, διὰ τὴν τὸν διακρίνωσιν ἀπὸ τὰ τετραπόδα, καὶ ἑρπετὰ καὶ τλ, ἄπτερον, διὰ τὴν μὴ τὸν συγγίωσι μὴ τὰ πτερά. Καὶ ὅταν ὁ Διογένης, διὰ τῆς ἀειότητος πολλὰ κοινῆς, ἀπέδειξεν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὅρισμός ἀνήκει ἐπίσης εἰς ἄλεκτορα, καὶ εἰς καθε πτερόν, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἠθέλου ἐξαίρηται τὰ πτερά, ἀπεράσασιν τὴν προσθέσωσιν εἰς τὸν ὀρισμένον χαρακτήρα, λαμβανόμενον ἀπὸ τὸ σχῆμα τῶν ἐνίχων. (3) Ἐπὶ τοῦ Πορφύριου, διὰ τὴν ἀπαντήσωσιν εἰς μέρος τῶν ἀτοπιῶν, τὰς ὁποίας εἶπον, ὄρισαι τὸν ἄνθρωπον ζῶον λογικόν, καὶ ἄνητον. Ἀπεπάσαμεν μετὰ τὰτα τὴν λέξιν ἄνητον. (4) ἐπειδὴ, κατὰ τὴν ἰδέαν, τὴν ὅποιαν ἡ λέξις ζῶον διεγείρει εἰς τὰ πνεύματά μας, κάθε ζῶον εἶναι ἄνητον.

- (1) Πλά. εἰς Τίμ. §. 77. (2) Ἄρισ. παρ' Ἰαμβ. β'. Πυθαγ. κερ. §. 35. (3) Διογ. Λα. §. 40. (4) Πορφύ. αὐτ.